

శ్రీ రా మ నృ సిం హ మూ ర్తు లు

శ్రీవ ద్భద్రకృ దార్తిసంహరణకృ ద్యోగో యయో ర్వర్తతే
లోకారాధనతత్పరౌ ఖలజనవ్యాపాదనవ్యాపృతౌ
లోకేఽస్మి న్నవతేరతు స్సుమహితౌ శాంతోగ్రరూపౌ చ యౌ
తౌ శ్రీరామ నృసింహా మూర్తి విలస త్సంజ్ఞౌ జయే తేతరామ్॥

స మీ క్ష.

ర చ యి త లు:— శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, శ్రీ గద్వాల సంస్థానాస్థానకవులు, "శ్రీరామనృసింహమూర్తికవులు" అను శ్రీ గంధం శ్రీరామమూర్తి, శ్రీ ఇట్టెంకి నరసింహమూర్తులు.

శ్రీ గంధం శ్రీరామమూర్తిగారు:— జననము: (క్రీ॥శ॥) 1904. జన్మస్థలము: ఉప్పలూరు. తల్లిదండ్రులు: వెంకటనర్సమాంబా నారయార్యులు. అధ్యయనము: 1912 మొ॥ 1920 వఱకు. అధ్యాపకులు: బ్రహ్మశ్రీ వారణాసి సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు.

శ్రీ ఇట్టెంకి నరసింహమూర్తిగారు:— జననము: 1900. జన్మస్థలము: తోలేరు. తల్లిదండ్రులు: శేషమాంబా నారాయణస్వాములు. అధ్యయనము: 1912 మొ॥ 1920 వఱకు. అధ్యాపకులు: బ్రహ్మశ్రీ శనివారపు కనకయ్యశాస్త్రిగారు. అస్తవారి యూరు: ఉప్పలూరు.

1928 నుంచి వీరు 'శ్రీరామనృసింహమూర్తికవులు'. వీరి ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ "ఉభయభాషాప్రవీణ పట్టబిరుదము 1933. పండితోపాధ్యాయవృత్తి ప్రారంభము 1934. శ్రీ గద్వాల సంస్థానాస్థానప్రవేశము 1945. మణిరత్నమాల, ఆంధ్ర పుష్పబాణవిలాసము, శతావధానములు, మూర్తికవుల చాటువులు, మొదలగు సద్గ్రంథ ప్రకటనము 1951. భాగవత రచన ప్రారంభము 1951 (ఖర సం॥ర యుగాది). ప్రకటనము 1955. ఇరువురుఁ బవిత్రమగు పేదగైతుకుటుంబమున జన్మించి సుమారు 12 సం॥ సంస్కృతాంధ్రభాషలఁ గ్రమబద్ధమగు కృషిసల్పి గౌరవ ప్రదమగు పండితోపాధ్యాయవృత్తిచేఁ గుటుంబపోషణముఁ గావించుకొనుచు నిరాడంబరులై దైవప్రేరణ నీ సద్గ్రంథరచనకుఁ బూనుకొని కృతకృత్యులుఁ జరితార్థులునైరి. కేవల శాస్త్రజన్యజ్ఞానమేకాక దేశాటనాదుల లోకజ్ఞానమును, బాల్యప్రభృతి యాధ్యాత్మికచింతనచే ననుభవజ్ఞానమును సంపాదించిరి.

సుమారైదువేల సంవత్సరములక్రిందట "అచతుర్వదనోబ్రహ్మా, ద్విబాహు రపరోహరిః, అఫాలలోచనశ్శంభుః, భగవాన్ బాదరాయణః" అను వ్యాస భగవానుఁడు సంస్కృత భారతమురచించి మనశ్శాంతి నొందక భాగవతము నారదోపదేశమునరచించి నిర్మలచిత్తుఁడాయె నందురు. అట్టి భాగవతమును సుమారైదువందల సంవత్సరములక్రిందట ఏకశిలానగరవాసి, బమ్మెరపోతనామాత్యుఁ డాంధ్రు

లకు భక్తిప్రదాతయై యాంధ్రీకరించెను. దానినే యాంధ్రులిప్పటివరకు భక్తి ప్రపత్తులం బఠించి యానందించుచుండిరి. పోతనామాత్యప్రణీత భాగవతగ్రంథము అంకితమొసంగ నిరాకరించినందున నప్పటి ప్రభువగు సర్వజ్ఞసింగభూపాలునిచే భూస్థాపితము చేయించఁబడి యుత్పన్నమైనదని కొందఱును, దేవతార్చన పేటికనుంచి పోతన పూజించువాఁడనియు, నతఁడు పరమపదించిన పిమ్మట నదిచూడ శిథిలావస్థ నొందియుండెనని మఱికొందఱు నందురు. ఆ శిథిలభాగముల శ్రీవారి శిష్యులు వెలిగందలనారయ్య, ఏర్చూరి సింగన, గంగన్నలనువారు పూరించినట్లు తెలియుచున్నది. పోతన భాగవతగ్రంథ మాంధ్రులచేఁ గీర్తింపఁబడి పూజింపఁబడుచున్నను, కవిత్రయభారతమువలె ఆంధ్రవాఙ్మయరంగమున గౌరవముఁ బొందఁజాలకుండుట విశదమే. మఱెవరును నా లోపముఁ దీర్పఁజాలకుండిరి. భావములందును, భావములందుఁ బూర్వాపరసమన్వయముల, ననుభవముల, సంస్కృతభాగవత విదులకు ననుభవశాలురకుఁ జాలఁ దికమక కల్గుచున్నది.

ఈ జంటకవులచే రచింపఁబడిన శ్రీమదాంధ్రభాగవతముఁజూడ పోతనయే యీ యిరుహూపముల నా భాగవతలోపములఁ దీర్చెనా యన్నట్లున్నది. నాకుఁ బోతనామాత్యుఁడన్నను భాగవతమన్నను జాలనిష్టము. కాని యందలి సందేహములు మనస్సును గలతఁజెందించెడివి. ఈ శ్రీ రామనృసింహామూర్తికవుల శ్రీమదాంధ్రభాగవతము దశమస్కంధమొక్కటి తక్క మిగిలిన 11 స్కంధములను జూచితి. పోతనభాగవతమందలి పెంపు, తగ్గింపు, మార్పు, వాని ప్రయోజనము దీన స్పష్టమగుచున్నది. సందేహానివృత్తియు నగుచున్నది. అట్టి ఘట్టముల నీ దిగువఁ గొన్నిటి నుదహరించుచుంటిని బుధులు గమనింతురు గాక.

పోతన కర్షకుఁడై చిదానందయోగిచేనైన తారకమంత్రోపదేశమునను, దన సహజపాండిత్య విశేషమునను సంవత్సరత్రయము క్షీరమును మాత్రము గ్రోలుచుఁ దదేకదీక్షతో భాగవత మాంధ్రీకరించెనందురు. ఈ శ్రీరామనృసింహామూర్తులును బవిత్రమగు కర్షకకుటుంబముననే జన్మించి జన్మాంతరసుకృత విశేషమున సహజలబ్ధమగు నాధ్యాత్మికజ్ఞానముఁగల్గి బాల్యప్రభృతి వేదాంతానుభవమునఁ బుటముతీరి సహజ సంస్కరణ, పాండిత్య, ప్రతిభలతో నిగూఢ జ్ఞానవిద్యా సవిమర్శనంబునఁ బూర్వార్థ మనుభవము సేకరించి యపరార్థమున నుత్తమగ్రంథరచనమునకుఁ బూనుకొని సంవత్సరత్రయమున నుద్యోగముఁ గుటుంబము నిర్వహించుకొనుచు సవిలాసంబుగ నీ శ్రీమదాంధ్రభాగవతము రచించి ప్రకృతిపరీక్షలఁ దమ యాత్మశక్తిప్రభావంబున నుత్తీర్ణులై ప్రకటింపఁగలిగిరి. ఈ దిగువ నుదహరించు విషయముల నా లోపము లేవేనియున్న బుధులు క్షమింతురు గాక.

శ్లో. నైమిశేఽనిమిషక్షేత్రే, మునయ శ్శౌనకాదయః
సత్రం స్వర్గాయ లోకాయ, సహస్రసమ మాసత॥

గీ. అనిమిషక్షేత్రమగు నైమిశాఖ్యవనిని, శౌనకాదిమునీంద్రులుస్వర్గలోక
సముపలబ్ధికినై ఘనసత్రయాగ, మర్థిఁగావించిరి సహస్రహాయనములు.

శ్రీ- 1స్కం- 1అ- 4ప.

'అనిమిషక్షేత్రమగు నైమిశారణ్యమందు' అనిమూలమునఁ గొలఁదిగనుండ' మధువైరిమందిరంబునుంబోలె మాధవీమన్మథమహితంబై, బ్రహ్మగేహంబునుం బోలె శారదాన్వితంబై, ఇట్లు ముప్పదిరెండు పోలికలఁ బోతనామాత్యభాగవతమున సుదీర్ఘతనువచనము కల్పింపఁబడినది. అట్లే గ్రంథమందంతట వరణ్యాది వర్ణనసముయములఁ గల్పింపఁబడి పాండిత్యప్రకర్ష ను జాటుచున్నది. కాని వేదాంతఘట్టములఁ దగ్గింపుకానవచ్చుచున్నది. ఏకాదశస్కంధమున శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు పరిపక్వజ్ఞానియగు నుద్ధవునకు బోధించిన యంత్యోపదేశము (నివృత్తి గీత) 20 అధ్యాయములు లేనేలేవు. శిథిలభాగములఁ బూరించినవారును వానిని విడిచిరా? భాగవతమువంటి తత్త్వశాస్త్రమునసే వేదాంతఘట్టముల యవసరములేకుండెనా; ఈ భాగవతము 11వ స్కంధమున సుమారు 800 పద్యములుండఁ బోతనామాత్య భాగవతమున 100 పద్యములు మాత్రమే కనఁబడుచున్నవి. గమనింపుఁడు. పెంపు, తగ్గింపు, మార్పుల ప్రయోజనమును గుర్తింపుఁడు.

శ్లో. సరహస్యో ధనుర్వేదః, సవిసర్గోపసంయమః
అస్త్రగ్రామశ్చ భవతా, శిక్షితో యదనుగ్రహాత్
సఏష భగవాన్ ద్రోణః, ప్రజారూపేణ వర్తతే

మ. సరహస్యంబగు చాపవేదమును నిస్తంద్రప్రయోగోపసం
హరణోపేతమహాస్త్రకోటియు యదీయానుగ్రహప్రాప్తిఁ జా
తురినై నేర్చితో నీవు పూజ్యుఁడగు నాద్రోణుండు పుత్రాకృతిన్
బరఁగెం జూ మనమోలనేఁడిచట నశ్వత్థామనామంబునన్. శ్రీ. 1. 7. 212

మ. పరఁగన్ మా మగవారలందఱును మున్ బాణప్రయోగోప సం
హరణాద్యాయుధవిద్య లన్నియును ద్రోణాచార్యుచే నభ్యసిం
చిరి పుత్రాకృతినున్న ద్రోణుఁడవు నీచిత్తంబులో లేశమున్
గరుణాసంగము లేక శిష్యసుతులన్ ఖండింపఁగాఁ బాడియే. (పోతన)

వ్యాసమహర్షి యర్జునునితో ద్రౌపది చెప్పుచున్నట్లు రచింపఁ బోతన యశ్వత్థామతో ద్రౌపది మాట్లాడినట్లు మార్పుగ వ్రాయు ప్రయోజన మూహింపుఁడు.

శ్లో. సడచ్చకాశే ధవళోదరోదరో౽ప్యురుక్రియ స్యాధరశోణశోణిమా
దధ్మాయమానః కరకంజసంపుటే, యథాబ్జషండే కలహంస ఉత్స్వనః॥

చ. ఉరురవకారియౌచు ధవళోదరమైన దరంబు శ్రీధరా
ధరమణిరాగ రక్తము యుతంబయి తత్కమనీయ పాణి తో
యరుహపుటంబునం బరఁగియుత్తతి శోభిలె నబ్జషండ మం
దరుదుగఁ గూయుచున్న కలహంసవతంసమువోలె లీలమై. శ్రీ. 1. 11. 342

మత్తకోకిల:- అన్యసన్నుతసాహసుండు మురారియొత్తె యదూత్తముల్
ధన్యులై వినఁ బాంచజన్యము దారితాఖిల జంతు చై
తన్యమున్ భువనైకమాన్యము దారుణస్వనభీత రా
జన్యమున్ బరిమూర్ఛితాఖిల శత్రుదానవ సైన్యమున్. (పోతన)

ఇట్టి మూలశ్లోకముల గంభీరభావము లాంధ్రీకరింపఁబడక గ్రంథమంతయు నంత్యప్రాసలఁ గేవల శబ్దాడంబరమున నిండియుండు ప్రయోజనమును గమనింపుఁడు.

శ్లో. ఉద్దామభావ పిశునామలవల్గుహాస, వ్రీడావలోకనిహతో మదనో౽పి యాసాం
సంముహ్య చాప మజహా త్ప్రమదోత్తమాస్తా, యస్యేంద్రియం విమథితుం
కుహకై ర్న శేకుః॥

శా. ఏ పూఁబోండ్ల గభీరభావపిశునాహాసోల్ల సద్ధాస ల
జ్జాపేతాక్షి విలాసపాతమున మోహప్రోద్రిక్తుఁడై కంతుఁడున్
జాపంబున్ విడనాడి లోఁబడునో యాచంద్రాస్యలుం గృత్రిమ
వ్యాపారంబులఁ గృష్ణుడెందము మథింపంజాలరై రింతయున్. శ్రీ. 1. 11. 367

మత్తకోకిల:- పంచబాణుని నీఱుచేసిన భర్గునిం దనువల్లి వం
చించి మూర్ఛిలఁ జేయఁ జాలు విశేషహాస విలోకనో
దంచితాకృతులయ్యుఁ గాంతలు దంభచేష్టల మాధవుం
జంచలింపఁగఁ జేయనేరనియుజాలరైరి బుధోత్తమా! (పోతన)

అందఱిని మోహింపఁజేయు మన్మథుఁడే యాస్త్రీలనుజూచి మోహపరవశత్వమున ధనుస్సును జారవిడిచెనని మూలమున నుండ మన్మథుని జంపినను తుదకు వానికి లోఁబడి పార్వతి కర్ధశరీర మొసఁగినట్టియు జగన్మోహినీ విలాసమునకుఁ జిక్కినట్టియు శివుఁడిట నుదహరింపఁబడుట యెంతవరకు సమంజసమో గమనింపుఁడు. మన్మథుఁడు దహింపఁబడెనుగాని యెవరిచేతను మోహింపఁబడలేదు కదా.

శ్లో. సఏష లోకే విఖ్యాతః, పరీక్షిదితి యత్ప్రభుః
గర్భదృష్ట మభిధ్యాయ, న్పరీక్షేత నరేష్విహ॥

గీ. తాను గర్భదృష్టుని నాత్మఁ దలఁచికొనుచు, నిందు నరుల నెల్లరను బరీక్షఁ జేసెఁ
గానఁ దలఁపఁ బరీక్షిత్తను నితఁడు స, మస్తలోకమునందు విఖ్యాతుఁ డయ్యె.
శ్రీ. 1. 12. 385

క. తనతల్లి కడుపులోపల, మునుసూచిన విభుఁడు విశ్వమున నెల్లఁ గలం
డనుచుఁ బరీక్షింపఁగ జను, లనఘుఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుఁ డండ్రు మునీంద్రా!
(పోతన)

"తాను గర్భమందుఁజూచిన పురుషుఁడు జన్మించిన పిమ్మట నచటి నరులలో నెవఁడాయని పరీక్షించెను గాన పరీక్షిత్తనిరి." అని మూలముననుండ విశ్వమంతయు నున్నాఁడని పరీక్షించుటఁ బరీక్షిత్తనిరి, యని పోతనగారనుట అది వీక్షించుటయగుగాని పరీక్షించుటయగునా ?

శ్లో. ఇత్యుక్తో ధర్మరాజేన, తత్సర్వం సమవర్ణయత్
యథానుభూతం క్రమశో, వినా యదుకులక్షయం
నన్వప్రియం దుర్విషహాం, నృణాం స్వయ ముపస్థితం
నావేదయ త్సకరుణో, దుఃఖితాన్ ద్రష్టుమక్షమః॥

గీ. అని యుధిష్ఠిరుచే నిట్లు సెలవుగఁబడి య, థానుభూతముగాఁగఁ దత్సర్వముఁ గ్రమ
సరణి వర్ణించె యదుకులక్షయము తక్క, వివిధ దురితాద్రిభిదురుండు విదురుఁ డంత.

ఆ. సదయహృదయుఁడై నవిదురుండు తా దుఃఖ, తాత్ములం గనంగ నక్షముఁడయి
స్వయ ముపస్థితం బసహ్యమునగు యాద, వులకునైన క్షయముఁ దెలుపఁ డయ్యె.
శ్రీ. 1. 13. 400

ఆ. మేలు సెప్పెనేని మేలండ్రు లోకులు, చెట్టయండ్రు కీడు చెప్పెనేని
నంతమీఁద శూద్రుఁడై నకతంబున, శిష్టమరణ మతఁడు సెప్పఁ డయ్యె. (పోతన)

విదురుఁడు మంచివాఁడు దయాళువు కాన బంధునాశనమువిని దుఃఖించు ధర్మజాదులఁజూడఁజాలక అకారణము, అసహ్యమునగు యదుకులక్షయముఁ జెప్పఁజాలక పోయెనని మూలముననుండ యాదవులు శిష్టులనియు బ్రహ్మవేత్తయగు విదురుఁడు శూద్రుఁడగుటఁ జెప్ప లేదనియు ననుట యెట్టిదో గమనింపుఁడు.

శ్లో. మథురాయాం తథావజ్రం, శూరసేనసుతం తతః
ప్రాజాపత్యాం నిరూప్యేష్టి, మగ్నీన పిబ దీశ్వరః॥

గీ. అట్లు మథురాపురంబున నా నృపుండు, శూరసేనకుమారు వజ్రుని నిలిపియు
నేమములరఁ బ్రాజాపత్య నామకేష్టిఁ, జేసి తనయందు నగ్నులఁ జేర్చికొనియె.
శ్రీ. 1. 15. 496

సీ. అనిరుద్ధనందనుఁ శ్రేష్ఠుఁడైన వజ్రుని దెచ్చి, మధురఁ బట్టముఁగట్టి క్రమమతోఁ బాసి (పోతన)

(రాజ్యాధికారముగల భోజసంతతిలోని) శూరసేనసుతుఁడగు వజ్రుని, అని మూలమున నుండ రాజ్యాధికారములేని యాదవసంతతిలోని అనిరుద్ధపుత్రుఁడగు వజ్రుని, యనుట యెంతవరకు సమంజసము ?

శ్లో. సందంచమోత్స్యతి భయా ద్వరుణస్య పాశా
న్గోపాన్ బిలేషు పిహితాన్మయసూనునాచ॥

ఉ. వారక నందునిన్ వరుణపాశభయార్తి విముక్తుఁ జేసెను
శూరతగోపకాళి మయసూనునిచే బిలపాతితంబుగా శ్రీ. 2. 7. 132

మ. హయసూనుండగు దానవుండు నిజమాయన్ గోపరాజన్ గుహా (పోతన)

మయసూనుఁడని మూలముననుండ సరిగాయతిలోనే హయసూనుఁడని ప్రయోగింపఁబడుట గమనింపుఁడు. సత్రాంతరములు, పాఠాంతరములు ఎన్నియున్నను మయుఁడు, మయసూనుఁడు మాయయఁ బ్రసిద్ధులుకాని హయసూనుఁ డెవఁడను గానరాఁడు.

శ్లో. అథాతః కీర్తయేవంశం, పుణ్యకీర్తేః కురూద్వహ!
స్వాయంభువస్యాపిమనోః, హరేరంశాంశజన్మనః॥
ప్రియవ్రతోత్తానపాదౌ, శతరూపాపతేః సుతౌ
వాసుదేవస్యకలయా, రక్షాయాం జగతస్థ్సితౌ॥

మ. వినుకీర్తించెదఁ బుణ్యకీర్తియును శ్రీవిష్ణ్వంశసంభూతుఁడున్

గీ. ప్రథితయశుఁడును శతరూపాపతియునైన
యా నృపతికిఁబ్రియవ్రతోత్తానపాదు
లనెడుపుత్రులు వాసుదేవాంశమునను
జననమందిరి భువనరక్షణముకొఱకు. శ్రీ. 4. 8 (ధ్రువ)

క. విను నిఖిలభువనపరిపాలనమునకై చంద్రధరకళాకలితుండై (పోతన)

మనువు విష్ణ్వంశాసంభూతుఁడని మూలముననుండ నీ శివప్రసక్తి యేలకో తెలియఁబడదు.

శ్లో. ద్వైతేయచందనవనే, జాతోఽయం కంటకద్రుమః
ధునస్మూలోన్మూలపరశో, ర్విష్ణో ర్నాళాయితోఽర్భకః

శా. ఆలోకింపఁగ దైత్యచందనవనసంభవుండున్ దురాత్ముండు వా
త్సాల్యత్తీతఁడు కంటకద్రుమము నోరజన్ [illegible]భవంబయ్యెఁ ద

న్మూలోన్మూలకురారుఁడైన హరికిన్ బోల్పంగ నాళంబుగా
బాలుం డీతఁడు తోఁచెఁగాదె తనదోర్వంశంబు ఖండింపఁగన్. శ్రీ. 7. 5. 173

చ. తనయుఁడుగాఁడు శాత్రవుఁడు దానవభర్తకు వీఁడు దైత్యచం
దనవనమందుఁ గంటకయుతక్షితిజాతము భంగిఁ బుట్టినాఁ
డనవరతంబు రాక్షసకులాంతకుఁ బ్రస్తుతిసేయుచుండు దం
డనమునఁగాని శిక్షలకు డాయఁడు పట్టుఁడు కొట్టుఁ డుద్ధతిన్. (పోతన)

పూర్వార్ధమునన్నున్న యర్థమున్నదికాని ఉత్తరార్ధమునన్నున్న చక్కని యర్థమేల తొలఁగింపఁబడెనో తెలియకున్నది.

శ్లో. బాలస్యనేహశరణం పితరౌ నృసింహ!, నార్తస్య చాగదముదన్వతిమజ్జతో నౌః
తప్తస్య తత్ప్రతివిధిర్య ఇహాంజసేష్టః, తావత్ప్రభో! తనుభృతాం త్వదుపేక్షితానాం॥

చ. జలనిధిమగ్ననౌకయు రుజాపరిపీడితు నౌషధంబు ని
మ్ములఁ దలితండ్రులర్భకునిఁ బ్రోచుటకుం బరికింపఁగా నశ
క్తులెకద దేవ! తత్ప్రతివిధుల్ త్వదుపేక్షితులైన దేహధా
రులకును నంతమాత్రముగు గూఢిగఁ ద్రాతవు నీవ యెల్లకున్. శ్రీ. 7. 9. 353

వ. బాలుని దల్లిదండ్రులును, రోగిని వైద్యదత్తంబైన యౌషధంబును, సముద్రంబున మునుంగువాని నావయును దక్కొరులు రక్షింపనేరని తెఱంగున (పోతన)

నీచే నుపేక్షింపఁబడినవారికి సాధనములు నిరుపయోగములు. నీవే రక్షకుఁడవు అను మూలమునందలి భావమునకు నితరాధారములకు బలమిచ్చుట గమనింపుఁడు.

శ్లో. యావద్భ్రియేతజఠరం, తావత్స్వత్వంహి దేహినామ్
అధికం యోభిమన్యేత, సస్తేనో దండ మర్హతి॥

గీ. ఎంతమాత్రానఁ గుక్షి భరింపఁబడునో, యంత దేహులకున్ స్వత్వమౌఁదలంప
నంతకెక్కుడు వాంఛించునాత్మనెవ్వఁ, డతఁడు పాటచ్చరుండు దండార్హుఁడునగు.
శ్రీ. 7. 14. 503

వ. ఉదరపూరణమాత్రంబు దొంగిలినవాని దండింపక (పోతన)

ఎక్కువ నిల్వచేసికొనుట దొంగతన మనిపించుకొను ననుదానికి పై వాక్యము దొంగతనమునకుఁ బురికొల్పుమాటగా మార్పుఁజెందుట గుర్తింపుఁడు—

ఇఁక మూలవిరుద్ధంబుగ సప్తమస్కంధమునఁ జాలచోట్లఁ గల్పింపఁబడినవి గమనింపుఁడు. గజేంద్రమోక్షణ కథాఘట్టమున "దశలక్షకోటికరిణీనాథుండనై" ఈ సంఖ్యవలని ప్రయోజనము కనబడదు. కరిణీసముదాయముతో ననవచ్చునుగదా.

శ్లో. ఏవం గజేంద్రముపవర్ణితనిర్విశేషం, బ్రహ్మాదయో వివిధలింగభిదాభిమానాః
నైతే యదోపససృపు ర్నిఖిలాత్మకత్వాత్, తత్రాఖిలామరమయో హరిరావిరాసీత్॥

శా. దంతీంద్రుండిటు నిర్విశేషపరతత్త్వంబున్ బ్రశంసింపఁగా
నంతన్ మూర్తిభిదాభిమానులగు బ్రహ్మాదుల్ ధృతింబూని త
త్ప్రాంతక్షోణికిఁ జేరరైరపుడు విశ్వాత్ముండు విష్ణుండు స
ర్వాంతర్యామి పరాత్పరుండు హరియందావిర్భవించెన్ వెసన్. శ్రీ. 8. 3. 65

విశ్వమయుఁడగు భగవంతుని గజేంద్రుఁడు ప్రార్థింప నా భగవంతుఁడచటనే యావిర్భవించి గజేంద్రుని రక్షించెనని మూలమునందుండ "అల వైకుంఠపురంబులో నగరిలో నామూల" అని విశ్వమయుఁడగు భగవంతుని మూలనుంచి రప్పింపవలసిన యవసరమును, ఈపద్యపూర్తికే యిష్టదైవమగు శ్రీరామచంద్రప్రభువు గంటము పట్టుకొని వ్రాయవలసిననవసరము నేల కల్పింపఁబడినవో తెలియకున్నవి. శ్రీనాథ కవిసార్వభౌముఁడీవిషయముననే పోతన నాక్షేపించెననియునందురు. ఇంకను నీసందర్భముననే మూలమునలేని "సిరికింజెప్పఁడు" అను పద్యమున "శ్రీకుచోపరి చేలాంచలమైన చక్కవీడఁడు" అను శృంగారవాక్యము, గజేంద్రుని రక్షించి వచ్చునపుడు "బాలా నావెనువెంటను, హేలన్ వినువీధినుండి శ్రమియేతెంచుచు నీ, చేలాంచలమును బట్టుట, కాలో నేమంటినన్ను శ సంభోజముఖీ!" ఇట్టి భగవంతుని కుశలప్రశ్నలఁ గల్పించుటెంత సమంజసమో గమనింపుఁడు.

వామనునికి బలి దానమొసఁగు సందర్భమున

"ఆదిన్ శ్రీసతికొప్పుపైఁ దనువుపైఁ నంసోత్తరీయంబుపైఁ
పాదాబ్జంబులపైఁ గపోలతటిపైఁ బాలిండ్లపైఁ నూత్న మ
ర్యాదం జెందుకరంబు గ్రిందగుట మీఁదై నా కరంబుంట మేల్
గాదే రాజ్యము గీజ్యమున్ సతతమే కాయంబు నాపాయమే. (పోతన)
"కమలాకర్షణ సుప్రశస్తము రమాకాంతాకుచోపాస్తమున్
విమలశ్రీకుచశాతచూచుకతటీవిన్యస్తమున్ హస్తమున్. (పోతన)

అని కల్పింపఁబడినది— భగవంతుని హస్తమిట్టి శృంగార విలాసమునకేనా యుపకరించునది, ఇట్టివే పాఠ్యభాగములుగను నిర్ణయించుచుండిరి. ఈనాటి బాలబాలికలకెట్లుపాధ్యాయులు బోధింప ననువుపడునో గమనింపుఁడు.

శ్లో. స్త్రీషు నర్మ వివాహేచ, వృత్త్యర్థే ప్రాణసంకటే
గోబ్రాహ్మణార్థే హింసాయాం, నానృతం స్యా జ్జుగుప్సితమ్॥

క. పరిణయ వృత్తి స్త్రీజన, పరిహాసప్రాణభంగ వైశసగతులన్
వర గో విప్రహితార్థము, ధర బొంకుట యది జుగుప్సితముగా దధిపా!
(శ్రీ. 8. 19. 506

ఆ. వారిజాక్షులందు వైవాహికములందుఁ, బ్రాణ విత్త మానభంగమందుఁ
జకిత గోకులాగ్రజన్మరక్షణమందు, బొంకవచ్చు నఘము పొంద దధిప!(పోతన)

పై పద్యమున నర్మ, వృత్తి హింసావిషయంబులు లేక విత్త, మానభంగములు ప్రకరణానుచితముగఁ జేర్పఁబడుట గమనింపుఁడు.

శ్లో. దృష్టం పండితమాన్య జ్ఞ, స్తబ్ధోఽప్యస్మ దుపేక్షయా
మచ్ఛాసనాతిగోయ స్త్వ, మచిరా ద్భ్రశ్యసే శ్రియః॥
ఉ. పండితమాని వజ్ఞుఁడవు పాల్పడి మమ్ము నుపేక్షఁ జేయుచున్
దండితనంబుఁ గోల్పడిన స్తబ్ధుఁడ విప్పుడు మా నిదేశ ము
క్కండుని రాకరించితివి కావున స్వీయపదంబునుండి భ్ర
ష్టుండవు కమ్ము నన్నులు నుజూచుచునుండ వదాన్యడాంబికా! (శ్రీ. 8. 20. 522
ఆ. నీరధారఁ బడగ నీకయడ్డంబుగాఁ, గలశరంధ్రమాపఁ గాను దెలిసి
హరియుఁ గావ్య నేత్ర మటఁ గుశాగ్రంబున, నడువ నేకనేత్రుఁడయ్యె నతఁడు.
(పోతన)

మూలమున లేని దీన శుక్రపాత్ర గంభీరత నశించుచున్నది. ఇట్టి వెచట నుండియో గ్రహింపఁబడి ప్రకరణానుచితముగఁ జేర్పఁబడుచున్నవి.

శ్లో. నాహమాత్మాన మాశాసే, మద్భక్తైః సాధుభిర్వినా
శ్రియంచాత్యంతికీం బ్రహ్మన్, యేషాం గతి రహంపరా॥
గీ. నాకునై నేను గోర నెన్నఁడును మదిని, నీవె దిక్కని యితరమున్ విడిచి నన్ను
గోరికొల్చు మద్భక్తుల గొఱకె కాని, సకల సౌభాగ్యలక్ష్ములన్ సనయ విప్రవర!
(శ్రీ 9. 4. 126

ఆ. నాకు మేలుఁగోర నా భక్తులకె కాని, భక్తజనుల కేన పరమగతియు
భక్తుఁ డెందుఁ జనినఁ బఱతెంతు వెనువెంట, గోవు వెంటఁ దగులు గోడెభంగి(పోతన)

ఆవు వెంటఁబడు నాఁబోతు విధముగ భక్తుని కూడపడుదునను ఉపమానవాక్యము కవికి రుచించునని లోకము హితవుఁ జేసికొనునా? ఈ విధమున శ్రీరామ నృసింహ మూర్తుల శ్రీమదాంధ్రభాగవతము, మూలముఁ జూచిన పోతనామాత్య భాగవత మందలి పెంపు, తగ్గింపు, మార్పులు వాని ప్రయోజనము స్పష్టము కాఁగలదు. ఈ కాలమున శ్రీరామ నృసింహమూర్తి కవులచే నిట్టి పవిత్రవాణి వెలువడుట నీ యుగపు

చిన శతాబ్దమును ధన్యత్వముం జెందినదనవచ్చును. పవిత్రమూర్తులగు నీ శ్రీరామ నృసింహమూర్తి కవులకు సర్వేశ్వరుం డాయురారోగ్య భాగ్యశేముషీ సంపదలొసంగి యెల్లవేళల సంరక్షించుచు నితోఽధిక సద్గ్రంథరచనకు దోహదమొసగి లోక కల్యాణమును జేకూర్చుంగాక.

వీ ర వా స ర ం,
1 అక్టోబరు, 1955.

జి. భోగేశ్వరరావు (భాషాప్రవీణ)
ప్రథమశ్రేణి పండితాంధ్రోపాధ్యాయులు
స్థానికోన్నత పాఠశాల, సీతానగరం.

అ భి ప్రా య ము లు.

మన మాతృభాషయగు ఆంధ్రభాషయందు పూర్వకాలమున భారతము, భాగవతము, రామాయణము మొదలగు ఉత్తమగ్రంథములు మహాకవులచే రచింపం బడి ఆంధ్రప్రజలను నేటికిని విజ్ఞానధనులనుగాం జేయుచున్నవి. నేటి నవనవయుగములో ఆంధ్రయువకవులు అనేకమంది పెక్కు ఖండకావ్యములువ్రాసి ఆంధ్రభాషామతల్లిని అలంకరించిరి. మహాకావ్యములు వ్రాయు ప్రతిభ జాతిలో క్షీణించినట. ఈయుగములో మహాకావ్యములు రచించుటకు పూనుకొని ఆంధ్రజాతి మన్ననలంబడసినవారు యిప్పటికి శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారొక్కరే. వీరికితోడు ఇప్పుడు వ్యాస మహర్షి రచిత సంస్కృతభాగవతమును పశ్చిమగోదావరీమండల వాస్తవ్యులు, గద్వాలసంస్థానాస్థాన కవిపుంగవులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, భగవద్భక్తులు నగు 'శ్రీ శ్రీరామనృసింహమూర్తి కవులు' తెనిగించిరి. వీరి భాగవతగ్రంథరత్నమును జూచి తన్మయుఁడనైతిని. పోతనవలె స్వతంత్రించక ప్రతిశ్లోకమునకు సరియగు అనువాదమునకుం బూనుకొనుట సంతసము. అనువాదములో కష్టమెంతగలదో మనకుం దెలియనిదికాదు. వీరి కవిత్వము సరళము, మధురము. ఇంకను వీరిట్టిమహా కావ్యముల రచించి రసమయమైన కవిత్వముతో ఆంధ్రమహాజనుల మన్ననలకుం బాత్రులగునట్లు సర్వలోకకల్యాణమును జేకూర్చు భగవానుఁడు ఆశీర్వదించుంగాక.

అమృతలూరు.
6—8—55.

కరణం రామస్వామిచౌదరి (చైర్మన్)
గుంటూరుజిల్లా గ్రంథాలయ అథారిటీ మాజీ కార్యదర్శి,
ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు సంఘము.

శ్రీరామ నృసింహమూర్తికవుల శ్రీమదాంధ్రభాగవతముఁ జూచితి. అందు వీరికిఁ గల పాండిత్యప్రకర్షయు ననన్యసామాన్యమగు నాధ్యాత్మికానుభవమును ద్యోతకమగుచున్నవి. మూలానుసరణముగ నుండుట, మక్కికిమక్కిగాక తెలుఁగు నుడికారమునకు భంగపాటులేని చక్కనిభాష కలిగియుండుట, సలక్షణముగ లక్ష్య గ్రంథముగనుండుట, ఏపద్యమున కాపద్యమే సంపూర్ణార్థబోధకముగనుండుట, దురభిమానపూర్వక పద్యములఁ జొప్పింపకుండుట, తిక్కనశైలివలె పదమధ్య యతులు, వచనరూపకపద్యములుఁ గలిగియుండుట, భాషాడంబరమున భావలోపములఁ గప్పిపుచ్చకుండుట, యసభ్యశృంగారవర్ణనలు గలచోట్లు లేకుండుట మొదలగు మంచివిషయములెన్నో కన్పించుచున్నవి. ఇట్టి పవిత్రవాణి వెలువడు పుణ్యమూర్తులగు శ్రీరామనృసింహమూర్తులకు భగవంతుఁ డాయురారోగ్య భాగ్యములఁ జేకూర్చి పవిత్ర గ్రంథరచనకితోఽధికోత్సాహము నొసంగుఁగాక.

విద్వాన్, కె. శ్రీరామమూర్తి.

‘శ్రీమదాంధ్రభాగవతము’ దీనిని గద్వాల సంస్థానాస్థానకవులు ‘శ్రీరామనృసింహమూర్తికవులు’ గంధం శ్రీరామమూర్తి, ఇట్టేంకి నరసింహమూర్తులను జంటకవులు రచించి ప్రకటించియున్నారు. అందు మొదటి మూఁడు స్కంధములు గల ప్రథమసంపుటముఁ జూచితి. పోతన భాగవతము విఖ్యాతమగుచుండ మఱియొక రెవ్వరును భాగవత మాంధ్రీకరింపఁబూనుకొనుటకు భయపడుచుండువారు. ఇప్పుడట్టి భయమువిడిచి తత్ప్రయత్నమునం దుత్సాహసాహసములు చూపుచుండుట మిక్కిలి ముదావహము. ఈ భాగవతానువాద మెట్లున్నదో విద్వాన్, కె. శ్రీరామమూర్తి గారు వ్రాసిన సమీక్ష వీక్షించినఁ దెలియకమానదు. మఱల నేనిట వ్రాయుట పునరుక్తియేయగును. ‘అనగననగ రాగ మతిశయిల్లుచునుండు’ అనునట్లు సర్వమునకుఁ గాలమే ప్రమాణమై సమీచీనతఁ గల్గించునని నా నిశ్చయము.

ఈ యుగ్గళు కవులును దాయభాగములేని సోదరులవలెనుండి సర్వవిషయము లొకరినొకరు సంప్రతించుకొనుచుఁ దమకుఁ దెలియనిసంగతుల నితరులనడిగి తెలిసికొనుచు సంస్కృతప్రతులలోనుండు పాఠభేదములు కనిపెట్టి యేదియుక్తమో దానిని గ్రహించుచు నిట్లే సద్గ్రంథరచనఁ గావించి యతిలోకఖ్యాతిఁ గాంతురుగాక యని కోరుచు వారికి నాయురారోగ్యైశ్వర్యము లొసంగుంగాకయని పరమేశ్వరునిఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

రాజమహేంద్రవరము,
27—3—1955.

కవిసార్వభౌమ,
శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి.
ఆంధ్రప్రభుత్వాస్థానకవి.

కావ్యము లిరుతెఱంగులు. ఖండకావ్యములు, మహాకావ్యములు. చిన్న కావ్యములు నెలువను పెద్దవానికిలేదు. పెద్దకావ్యముల గాంభీర్యము చిన్నవానికి రాదు. చిన్నలకు ముద్దులు, పెద్దలకు నమస్కారములు. ఇది లోక మర్యాద. బృహత్కావ్యనిర్మాణమునకు నిరుపమానశక్తియు, నిరంతర పరిశ్రమయు, నోపికయు నవసరములు. కావ్యరచనమునకుఁ దపోనిష్ఠ ఆవశ్యకము. అందునను భాగవతము వంటి మహాకావ్యనిర్మాణము అంతింతల కొనసాగునదికాదు. ఆధునిక యుగము వారి అభిరుచి ఖండకావ్యములకేగాని మహాకావ్యరచన కనుకూలమగునదికాదు. ఇట్టివేళలో నీ జంటకవు లిమ్మహాకావ్యము వ్రాయఁబూనుట సాహసమే. అయినను పరమభాగవతులకు సాధ్యముకాని కార్యమేది? మహాకావ్యనిర్మాణమున వీరు విజయ శీలురుగావుట అస్మదాదుల కానందదాయకము. గ్రంథకర్త లిరువురు సహోదరులు కారు కాని కవిసోదరులు. ఏకవంశీయులు కారుకాని ఏకకులజులు. బంధుమిత్రులు. మీఁదుమిక్కిలి మేలిమిత్రులు. నెయ్యమునకు వియ్యమునకు సమగ నలయుననుట వీరియెడ సార్థకమైనది. గద్వాలసంస్థానాస్థానకవుల పాండిత్య కవితాప్రతిభలఁగూర్చి ప్రసంగించుట అనవసరమే కాదు, అధికప్రసంగము. వీ రిరువురు సరసకవితానందసన్నులు, శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, ఉపాధ్యాయశేఖరులు, ఉత్సాహపూరి తులు. వీరి భాగవత మహాకావ్య మిక్కాలమున ప్రచురించుట విశ్వశ్రేయమును గోరికాని అన్యాపేక్షవలనఁగాదు. 'బమ్మెర వారి కమ్మనికావ్యము కలదుకదా! ఇది యేల' అని కొందఱనవచ్చును. కాని పోతనామాత్యుని భాగవతము మూలమును మన్నింపమి లోక మెఱిఁగిన దేకదా. ముఖ్యముగ మూలానుసారిగావుట వీరి కావ్యవైశి ష్ట్యము. సరసము మధురము నగు నీ మహాకావ్యము, చిరప్రసిద్ధిని వీరికిఁ జేకూర్చి జగత్కల్యాణకారకమగుననుటలో నాకు సందియములేదు. శ్రీ దేవకీనందనుఁడు వీరికి చిరాయురున్నతినొసంగి సారస్వతసేవ వీరిచే నినుమిక్కిలిగ గావింపఁజేయుఁగాక.

ఏలూరు, 30—5—1955 }
అద్దేపల్లి నాగగోపాలరావు, విద్వాన్, బి.ఎ; బి.యటి.
మెంబరు, పి. ఇ. ఎస్.

మీరు దయతోఁ పంపిన మీ భాగవత ప్రథమసంపుటమందినది. కృతజ్ఞత. గ్రంథ మామూలాగ్రముగ గాకున్నను అచ్చటచ్చట కొన్నిభాగములు చదివితిని. మీ పరిశ్రమకెంతో సంతసించితిని. మీ పూనిక నాకు ఆశ్చర్యము కల్గించినది.

విజయవాడ, 27—6—1955. }
పింగళి లక్ష్మీకాంతం, ఎమ్. ఎ.
లిటరరీ ఎడ్వైజర్, ఆలిండియా రేడియో, విజయవాడ.

హృదయపూర్వక నమస్సులు,

తమరుపంపిన తమ భాగవత ప్రథమసంపుట మందినది. చదివి యానందించితి. కవులకు కళాకారులకు దేశములో నేమాత్రము ఆదరణలేక క్రుంగి కృశించుచున్న ఈకాలములో గురుతరమైన బాధ్యతను తలపెట్టి సమర్థతతో నిర్వహించుచున్న తమకు నా జోహార్లు. ఆంధ్రప్రజానీకం తమకు జాల ఋణపడియున్నది. భాషాసరస్వతికిఁ దమభాగవతమొక ప్రత్యేక అలంకరణము. భగవంతుఁడు తమకు సదా అభ్యుదయమును జేకూర్చుఁగాక.

త్యాగరాయనగర్,
మద్రాసు 17
10—5—1955.

నమస్సులతో భవదీయుఁడు,
చిత్తూరి వి. నాగయ్య.

కోమల వాగ్విలాసములఁగోటివరా లెగఁబోయుచున్న శ్రీ
రామనృసింహమూర్తులు చిరస్మరణీయులు విశ్వకావ్య గీ
తామృతసారసంస్కృతి సమన్విత భాగవతంబు వ్యాసవా
ణీమణి మొక్కవోనికరణిన్ రచియించిరి తెన్గుభాసల్లోన్.

కవితాసంస్థానము
తాడేపల్లిగూడెం,
9—3—1955.

వేదాంతకవి,
(ఆంధ్ర బెర్నాడ్షా)

ఉత్పలమాలిక:

మూర్తుఁమూవురందు నొక,మూర్తిగనుండెడు విష్ణుమూర్తి తా
మూర్తులఁగొన్నిటిన్ సరఁగ,మున్ను ధరించి సముద్ధరించె లో
కార్తుల; నిష్ఠ తానయయి, యాంధ్రభువిన్ జనియించి లోకులన్
బూర్తిగ భక్తితత్పరతఁ, బొందునటుల్ సలుపంగనెంచి యా
మూర్తుల రెంటి నొక్కటను, మోదముతో ధరియించి లోక స
ద్వర్తనఁగూర్ప స్వీయకథ, భాగవతంబనుపేర మీఱు మే
ల్మూర్తమునన్ రచించుటకుఁ, బూనినొకో యనఁ దెల్గుభాసలోఁ
గీర్తినిగాంచునట్టులు లిఖించిరి రామనృసింహమూర్తులున్.

జి. భోగేశ్వరరావు, (భాషాప్రవీణ)

ఉత్పలమాలిక:

బమ్మెరపోతరాజకృత భాగవతంబు జగద్ధితార్థమై
యిమ్మహి రాగతాళలయహిండిమమై నటియించుచుండఁగాఁ
గ్రిమ్మఱ మూర్తిసత్కవులు వ్రాసిరి భాగవతంబుఁ దెల్గులో
అమ్మక చెల్ల! పూర్వకృతమైన యఖండతపఃఫలాప్తిచే.........

శ్రీ విక్రమవిలాసము,
తణుకు,
20—3—1955.

విద్వాన్, పండిత
పెనుమెచ్చ సత్యనారాయణరాజు,
(జయపుర సంస్థానాస్థానకవి)

శ్రీ రామ నృసింహ గ్రంథ రత్నమాల

మహారాజపోషకులు.

శ్రీ మద్దాల రామకృష్ణమ్మనాయుడుగారు	భూస్వాములు	వీరవాసరం
,, పచ్చిగోళ్ల అచ్యుతరామయ్యగారు	,,	,,
,, గ్రంధి వెంకటారావుగారు	,,	,,
,, వేగేశన సూరపరాజుగారు	,,	శివదేవునిచిక్కాల
,, వడ్డి రంగయ్యనాయుడుగారు	,,	,,
,, కర్రెడ్ల కుసుమేశ్వరరావుగారు	,,	పెదగాపవరము
,, యర్రా మన్యాలుగారు	,,	ఉప్పులూరు
,, యర్రా శేషయ్యగారు	,,	,,
,, యర్రా సూర్యారావుగారు	,,	,,
,, యర్రా చంద్రరావుగారు	,,	,,
,, యర్రా కేశవరావుగారు	,,	,,
,, యర్రా మాణిక్యంగారు (శ్రీ రాములుగారికు॥)	,,	,,
,, మద్దుకూరి సీతారామస్వామిగారు (సీతారామాంజనేయ రైసు మిల్లు) సవాబుపాలెం ప్రొప్రయిటరు.		
,, మూకల స్వామినాయుడుగారు	వర్తకులు	తాడేపల్లిగూడెము
,, రావూరి అప్పారావుగారు	,,	,,
,, పసల సూర్యచంద్రరావుగారు	కళారాధకులు	,,
,, తిరుమలశెట్టి సూర్యనారాయణగారు	భూస్వాములు	విప్పర్రు
,, జవ్వాది లక్ష్మయ్యనాయుడుగారు ఎమ్. ఎల్. ఎ, కవికులాలంకారులు, పెనుగొండ		
,, గన్నాబత్తుల రంగారావుగారు	భూస్వాములు	భీమవరం
,, చెన్నంశెట్టి ఆదినారాయణమూర్తిగారు, పంచాయితీబోర్డుప్రెశిడెంటు, ఉండి		
,, యర్రా సత్యనారాయణగారు (చిన శేషయ్యగారి కుమాళ్లు)		ఉండి
,, వి. సత్యనారాయణగారు		
,, వర్ధినీడి చిట్టబ్బాయిగారు	భూస్వాములు	పూళ్ళ
,, వర్ధినీడి కృష్ణమూర్తిగారు బి. ఏ.	,,	,,
,, కళ్ళి వెంకటేశ్వరరావుగారు బి. ఏ., బి. యల్.,	,,	,,
,, కళ్ళి రాజారావుగారు బి. కాం.	,,	,,
,, పొరవలి అప్పారావుగారు బి. ఏ., బి. యల్.,	,,	,,
,, యర్రా పార్థసారథిగారు బి. ఏ.	,,	,,

శ్రీ పెద్దిరెడ్డి సత్యనారాయణమూర్తిగారు ఎస్ ఎ ఎల్ ఎల్ బి	భూస్వాములు,	కైకరం
,, శేనం భూషయ్యగారు	భూస్వాములు	కైకరం
,, పోలింశెట్టి రామమూర్తిగారు	,,	అడవికొల్లు
,, నిమ్మల నర్సయ్యగారు	,,	,,
,, మల్లారెడ్డి శేషగిరిరావుగారు ఎమ్ ఎ ఎల్ ఎల్ బి		తరటావ
,, పులపర్తి సుబ్బారావు జమీందారుగారు		ఆకివీడు
,, పాపోలు వెంకట్రాజుగారు, పంచాయితీబోర్డు ప్రశిడెంటు,		,,
,, కలిదిండి పుల్లంరాజుగారు, పంచాయితీబోర్డు ప్రశిడెంటు,		తోలేరు

పోషకులు.

శ్రీ వర్ధినీడి వీరరాఘవులుగారు	భూస్వాములు	వీరవాసరం
,, వర్ధినీడి సూర్యారావుగారు	,,	,,
,, గుద్దటి నరసింహమూర్తిగారు	,,	,,
,, గుద్దటి కృష్ణమూర్తిగారు బి ఎ, బి యల్.,	,,	,,
,, మద్దాల బాలాజీరావుగారు, పంచాయితీబోర్డు ప్రశిడెంటు,		,,
,, మద్దాల రంగనాయకులుగారు బి ఎ	భూస్వాములు	,,
,, మద్దాల చన్నేశ్వరరావుగారు	,,	,,
,, మద్దాల అప్పన్నగారు	,,	,,
,, వక్కళ్ళ వెంకట్రావుగారు	,,	,,
,, యిర్రింకి కృష్ణమూర్తిగారు (రాజయ్యగారి కు॥)	,,	తోలేరు
,, యిర్రింకి చిననరసింహమూర్తిగారు	,,	,,
,, యిర్రింకి వరదరాజులుగారు	,,	,,
,, యిర్రింకి రామమూర్తిగారు(కనకయ్యగారికు॥)	,,	,,
,, నూకల రాజారావుగారు	వర్తకులు	,,
,, చవాకుల సూర్యప్రకాశరావుగారు	భూస్వాములు	,,
,, చవాకుల చక్రపాణిరావుగారు	,,	,,
,, తోలేటి అప్పారావుగారు (ఫిజికల్ ఇన్స్పెక్టర్)	,,	,,
,, ఆకెళ్ళ శ్రీరామమూర్తిగారు	,,	,,
,, ఆకెళ్ళ కృష్ణమూర్తిగారు	,,	,,
,, ఆకెళ్ళ రామమూర్తిగారు	,,	,,
,, యిర్రింకి మాణిక్యాలరావుగారు	,,	,,
,, పెద్దేటి రామానుజులుగారు	వర్తకులు	గణపవరం

శ్రీ బళ్ళ అప్పారావుగారు	వర్తకులు	గణపవరం
,, చెన్నంశెట్టి నరసింహస్వామిగారు (మాజీపోష్టు మాష్టరు)		ఉండి
,, చెన్నంశెట్టి సత్యనారాయణమూర్తిగారు, భూస్వాములు		ఉండి
,, మెలకా రామమూర్తిగారు		తాడేపల్లిగూడెం
,, వెలిశెట్టి నారాయణమూర్తిగారు	భూస్వాములు	,,
,, ముద్దం వెంకటస్వామిగారు	,,	,,
,, బోణం వరదరాజులుగారు	,,	బూరుగపల్లి
,, నల్లం బ్రహ్మన్నగారు	,,	గునుపూడి
,, నల్లం సోమసుందరంగారు	,,	,,
,, నల్లం రామారావుగారు	,,	,,
,, నిమ్మల వెంకటరత్నంగారు	,,	ఆగర్తిపాలెం
,, యాసా సీతారామయ్యగారు	,,	పూళ్ళ
,, మహమ్మద్ గౌస్ మొహిద్దీన్‌గారు	,,	బావాయిపాలెం
,, పైడిమర్రి రోషయ్యగారు	,,	ఆకివీడు
,, దెందుకూరి సుబ్బరాజుగారు	,,	దువ్వ
,, గ్రంధి సీతన్నగారు	,,	సూర్యారావుపాలెం
,, పెనుమెచ్చ రామకృష్ణంరాజుగారు బి.ఏ.,బి.ఇ.డి.,		ఉండి
,, యాళ్ళబండి గోపాలస్వామిగారు	,,	కాకరపఱ్ఱు
,, లోల్ల అప్పారావుగారు	,,	అరవల్లి
,, మంగెన గంగన్నగారు	,,	పాలమూరు
,, ఉప్పలూరి కృష్ణమూర్తిగారు	,,	నిడదవోలు
,, వల్లా పాపారావుగారు	,,	పాలకోడేరు

శ్రీ మదాంధ్ర భాగవతము

(సప్తమ, అష్టమ, నవమ స్కంధములు)

. సప్తమ స్కంధము

క థా సం గ్ర హ ము

ప్ర హ్లా ద చ రి త్ర.

భగవంతుఁడు సర్వసముఁడుకదా! సర్వసమర్థుఁడగు నాతనికి రాక్షసులవలన భయముకాని సంప్రాప్తకాముఁడగుట దేవతలవలనలాభముకాని లేదుకదా! మఱేల దేవతలకొఱకై రాక్షసులను వెదకి వెదకి చంపె నని పరీక్షిన్మహారాజు తనకుఁ గల్గిన సందియంబు శుకమహర్షి నడుగ నాతం డిట్లు చెప్పె.

రాజా! భగవంతుఁడు గుణముల కతీతుఁడు, సత్త్వరజస్తమంబులు ప్రకృతిగుణంబులు, అవి యొకొక్కప్పుడు వృద్ధిక్షయముల నొందుచుండును, వాత, పిత్త, శ్లేష్మముల నే దేనొక గుణప్రకోపమున దేహమునకు నష్టము వాటిల్లినప్పుడు దానిని సరిజూచుకొనునవసరము జీవునకు గలుగునట్లు రజస్తమంబుల (రాక్షసుల) ప్రకోపంబునఁ బ్రకృతికి హాని కలుగునప్పుడు సత్త్వగుణప్రభావంబున (దేవతలవలన) భగవంతుఁడును దాని సరిజూచుకొనవలసియుండును. ఈ యర్థమునే ధర్మజుఁడు రాజసూయయాగమున దుర్మార్గుఁడగు శిశుపాలుఁడు శ్రీకృష్ణునిచే నిహతుఁడై తేజోరూపమున శ్రీకృష్ణునందుఁ జొచ్చుట కాశ్చర్యపడి దుష్టుఁ డెట్లు భగవంతుఁ జేరం గల్గె నని ప్రశ్నింప నారదుఁ డీ కథ చెప్పందొడంగె.

ఏ గుణంబుచేతనైన భగవంతునియందు మనస్సు లగ్నమైన భగవంతుఁ జేరనగును. వేనుఁడు భగవత్సంబంధి కాకుండుట నరకకూపమునఁ బడె. కామమున గోపికలు, భయమునఁ గంసుఁడు, వైరమున శిశుపాలాదులు, సంబంధంబున వృష్ణులు, ప్రేమచే మీరు, భక్తిచే మేము భగవంతుఁ జేరుచుంటిమికదా! ఈ శిశుపాల దంతవక్త్రులును భగవత్సన్నిధానమున నుండువారలయ్యు, శాపంబున నిట్లు జనించి వైరానుబంధంబున శ్రీహరిఁ జేరికొనిరి. ఆఱుకక్ష్యలు దాటినను నేడవకక్ష్య నీ యహంకార, మమకారములను జయవిజయుల యటకాయింపు నుండకపోదు. అచ్చటనే ప్రమాదము, పతనావస్థ తటస్థించుచున్నది. సనకసనందనాదులు బాలురవలె వైకుంఠమున కరిగి ఆఱుకక్ష్యలు దాటి యేడవకక్ష్య నీ జయవిజయులచే నటకాయింపఁబడి కోపోద్రిక్తులైరి. ద్వారపాలు గడ్డ మూడనిమహర్షుల నడ్డుటచే జయవిజయులును, వైకుంఠంబునను నహంకారయుతులగుట సనకసనందనాదులును, ఇట్టి ప్రదేశమునకు యజమానియగుట భగవంతుఁడును మర్త్యోపాధిఁ బొందవలసి వచ్చెను. అందుచలన నొకపుట్టువున జయవిజయులు, హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులుగను, సనకసనందనాదులు ప్రహ్లాద అనుహ్లాదాదులుగను, భగవంతుఁడు, యజ్ఞవరాహ నృసింహమూర్తులుగను జనించిరి. మఱి

యొక్క పుట్టువున, జయవిజయులు రావణకుంభకర్ణులుగను, సనకాదులు విభీషణాదులుగను, భగవంతుఁడు శ్రీరామచంద్రుఁడుగను జనించె. ఇప్పు డా జయవిజయులే శిశుపాల దంతవక్త్రులుగను, సనకాదులే అక్రూరాదులుగను, భగవంతుఁడే శ్రీకృష్ణుడుగను జనించె. ప్రథమమున హిరణ్యాక్షుని హరి సూకరాకారంబున నిర్జించె. దానికి హిరణ్యకశిపుఁడు రోషవిషాదములు పెనగొన హిరణ్యాక్షుని భార్యాపుత్రులను (కుటుంబమును) ఓదార్చి చావులేకుండునట్లుగను, అస్వతంత్రత యెఱుఁగకుండునట్లుగను, దైవమనియొకఁడు తనపైనుండనట్లుగను గోరి ఘోరతపంబున నట్టి ప్రభావము సంపాదించె. ఇఁక తాను స్థిరుఁడననియు, తనపైన వేఱుదైవము లేఁడనియు, తానే సమర్థుఁడననియుఁ దలంచి సోదరుని జంపిన పగఁదీర్చుకొనుటకుఁ దాను విరోధులుగ భావించువారినెల్ల హతమొనర్చుచుండెను.

హిరణ్యకశిపుఁడు గర్భవతియగు తనభార్యలీలావతిని నాశ్రమంబునవీడి తపస్సుఁజేయు చుండ నింద్రుఁడు వీనికి జనించుపుత్త్రుఁ డింతకంటెఘాతుకుఁడౌనని యామెనుగాని జనించుపుత్త్రునిగాని సంహరింపవలె నని లీలావతిని గొంపోవుచుండ నారదుఁ డడ్డుపడి తనయాశ్రమమునకుఁ దీసికొనిపోయి గర్భస్థశిశువునకు భగవన్మహిమతోఁగూడిన జ్ఞానోపదేశముఁ జేసెను. ఆ శిశువున కుపాధితోపాటు జ్ఞానమును నభివృద్ధి కాఁదొడంగెను. అట్టిబాలుని హిరణ్యకశిపుఁడు శుక్రపుత్రులగు సండామార్కులయొద్ద మఱికొందఱ బాలురతోపాటు చదివించెను. ప్రహ్లాదుఁడు గురువులు తన కుపదేశించు త్రివర్గము అజ్ఞానుల కుపకరించునదగుట తన కహితముగనున్నను నుదాసీనభావమున మెలఁగుచుండెను. తండ్రి తనవిద్యఁ బరీక్షించుటకుఁ బిలిపించెను. తానును దనకు దృఢముగఁ దోఁచుచున్నది చెప్పెను. హిరణ్యకశిపుఁడు కోపించి నన్ను మెచ్చుకొనుటకాని నాశత్రువుల దునుము సంకల్పము కాని లేక నాకంటె నెవఁడో మఱియొకదైవ మున్నాఁడని పలవించి నన్ను న్యూనతపఱచుచుంటివి. సరిదిద్దుకొను మని యదలించి బెదరించి యుపాయచతుష్టయ ముపయోగించి చూచెను. గడుపోసంగెను. ఎక్కడచెప్పిన నెప్పుడుచెప్పిన నెవరితోఁజెప్పిన నేమిచేసిన ప్రహ్లాదుఁడు తన విశ్వాసమునుండి మఱలులేదు. పైగా తండ్రి పొరబడుచుండెనని తలంచి భగవంతుఁడు లేనిస్థలము లేనేలేదు. అతండు సర్వశక్తిసంపన్నుఁడు. తండ్రీ! వానిని ధిక్కరించుటకు మన కేమిశక్తి కలదు? మనము కించిజ్ఞులము, పొరబడుచున్నావని ముద్దులొలుకు తొక్కుపలుకుల దృఢముగఁ బలుకుచుండెను. అనేక విధముల తండ్రి తనపెద్దతనమునే భావించుచు బెదరించెను. ప్రహ్లాదుఁడు చలించలేదు. ఏమిచేసినను భయపడలేదు. బాధ నొందలేదు. 'ఎక్కడరాదేవుఁడు?' 'అంతట' 'ఈ స్తంభమున?' 'ఊఁ'. 'చూపించు' స్తంభమునుగొట్టెను. అందు దన వరముల కతీతమగు రూపము, ఆ దేవనరసింహమూర్తి. అదివానిని సంహరించి ప్రహ్లాదుఁ గాపాడెను. 'ప్రహ్లాదా! వరము గోరుకొనుము.' 'కోరికలేకుండుటయే నాకువరము'. 'సెభాష్!'

ప్రహ్లాదుఁ డొకసారి కావేరీతీరమున సహ్యపర్వతతటంబున నజగరవ్రతనిష్ఠ నుండు నొకయోగిం గాంచెను. అతఁడు నాకు కొండచిలువ తేనెటీఁగ గురువులు. తేనెటీఁగ యాతన, కొండచిలువ సుఖముఁ జూచి యిటుల నజగరవ్రతమున నుంటి నని చెప్పెను. ప్రహ్లాదుఁడిట్లు కొంతకాలము రాజ్యపాలనముఁ గావించి భక్తియోగమున నిమగ్నుండాయెను.

అష్టమ స్కంధము

గ జేం ద్ర మో క్ష ము.

చతుర్థమనువగు తామసుని మన్వంతరమునఁ గేతు, వృష, నర, ఖ్యాతాదులతనిపుత్రులు ఉపమనువులు. సత్యక, హరివీర, సంజ్ఞులు వేల్పులు. త్రిశిఖుఁడనువాఁ డింద్రుఁడు. జ్యోతి ర్వ్యోమముఖ్యులు మునులు. హరిమేధుఁడనువానికి హరిణియందు భగవదవతారంబుగ హరి జన్మించె. ఇట్టి కాలంబున ద్రవిళాధీశుండగు నింద్రద్యుమ్నుఁడను పుణ్యాత్ముఁ డొక శైలాగ్రంబున భగవద్ధ్యాననిష్ఠాగరిష్ఠుండై మౌనవ్రతంబున నుండ నగస్త్యమహాముని యట కరుదెంచె. అట్టి యగస్త్యమహర్షిం గాంచి యతఁడు వ్రతనిష్ఠామదాంధత నతని నాదరింపక పూజింపక మిన్నకుండె. దాని కలిగి యగస్త్యుఁడు రాజా! మదాంధుఁడ వగుట మదపుటేనుఁగువై జనింతువని పలికెను. ఆ మదకారణంబున నింద్రద్యుమ్నుండు మదగజేంద్రంబై జనించెను. తత్సంబంధులును మదయుతు లగుటఁ గరిణులుగ జనించిరి.

క్షీరసముద్రంబునఁ ద్రికూటంబను నొకపర్వతముకలదు. అది యొకయోజనము పొడవును నంతియ విస్తృతంబునుగలిగి రజితము, లోహము, బంగారములతోఁగూడిన మూఁడుశృంగములుగల్గి విరాజిల్లుచుండెను. అందనేకవృక్షలతాగుల్మసముదయంబులును, సెలయేటి మొత్తములును, దివ్యవిమానములఁ జరించుకిన్నరనిచయంబును, క్రీడానుకూలంబులగు గిరికందరంబులును, వివిధమృగపక్షిసంకులంబులగు ప్రదేశంబులు నగాధంబులగు సరోవరంబులును గల్గి శోభిల్లుచుండెను. అం దింద్రద్యుమ్నుఁడు మదకరీంద్రముగఁ దత్సంబంధులు కరిణులుగ విహరించుచు నొకనాఁడు పిపాసాయత్తచిత్తంబునఁ దెన్నుతప్పి యొకకాసారంబుఁ జేరి. అందు తోడి కరిణులతో దిగి జలంబుఁ గొని జలక్రీడఁ గావించుచుండె. అంతఁ బూర్వంబున నగస్త్యునిచే నింద్రద్యుమ్నుఁడువలె దేవలశాపతప్తుండైన హూహూనామగంధర్వుఁడు మకరంబై యాసరోవరంబున నుండి యిగ్గజేంద్రుని హుంకరించి పట్టుకొని జలములు తననివాసస్థానమగుట స్థానబలమున నగ్గజేంద్రు శిథిలీకృత ధైర్యసారుం గావించె. ఇట్లా నీరాటవనాటములకుఁ బెక్కేండ్లు పోరు ఘోరంబుగ సాగె.

గజేంద్రుఁడు విగతాహంకారదంభుఁడై పూర్వజన్మస్మృతిఁ దనప్రయత్నంబునం దవిశ్వాసుండై భగవంతుఁడె తనయాపదఁ దొలఁగించి రక్షింపఁగలవాఁ డని విశ్వసించి యిట్లు స్తుతించె. ఎవనియం దెవ్వనినుండి యెవనిచేత నీజగము పుట్టి పెరిగి లయించుచున్నదో, ఎవనివలన దేహాదికప్రపంచమెల్లఁ జిదాత్మకంబై ప్రకాశించుచున్నదో, ఎవఁడీలోకములఁ గూర్మావయవంబులుంబోలె నొక్కొక్కపరి బహిర్వ్యాప్తముఁ గావించుచు మఱల సంపిహితముఁ గావించుచుండునో, ఎవఁడు కాలగతి లోకంబులు లోకస్థులు, లోకపాలురు నొక్కటెయొగి లయంబుఁగాఁగ దుస్తరమగు తమంబున కావల ప్రకాశించునో, ఎవనిపదము దేవతలు మునులు నెఱుంగఁజాలరో, ఎవఁడు నామ, రూప, క్రియా, గుణంబులులేక తుదకన్నియుఁ దానగునో, ఎవనిమాయచే హతబుద్ధినై నన్ను నే నెఱుంగకపోతినో అట్టి నిర్వికార, నిరంజన, నిర్వికల్ప, తేజోమూర్తిని, సర్వవ్యాపకు, ననంతు, నాదిమధ్యాంతరహితు నాశ్రయింతునని యిట్లు నిర్విశేషపరతత్త్వంబును ధ్యానింప మూర్తిభిదాభిమానులగుట దత్ప్రాంతమునకు బ్రహ్మాదులును జేరరైరి.

అంత విశ్వాత్ముఁడు, విష్ణుఁడు, సర్వాంతర్యామి, పరాత్పరుఁడు, త్రికాలాబాధితభగవదవతారము నగు శ్రీహరి తత్క్షణమ యచటనె యావిర్భవించె. ఛందోమయోద్భట పక్షిప్రవరారోహ్యమానుఁడయి కాలచక్రంబు హస్తంబునఁ దోప మింట శ్రీహరి పొడసూపఁ గాంచి గజేంద్రుఁడు "ఆపద్బంధు రక్షకా! అనాథరక్షకా! దీనబాంధవా! పాహి, పాహి" అని దుర్బలుండై దీనముగ కేకలిడి తదేక ధ్యానంబున నేత్రముల నానందబాష్పములు స్రవింప నట్టె చూచుచుండె. శ్రీహరి తత్క్షణము అవక్రంబగు చక్రంబున నక్రంబును దునిమి గజేంద్రు బంధవిముక్తుఁ గావించె. నక్రమును శాపమోచనంబుఁగాఁగ పూర్వరూపంబున హూహూనామగంధర్వుఁడై హరిని ధ్యానించుచు గంధర్వలోకంబునకుఁ జనె. ప్రభువులకు, మనువులకు, దేవతలకును స్వాధీనముఁగాని యిట్టి కృత్యము త్రికాలాబాధిత భగవదవతారమగు హరి తత్క్షణమ యచటనె యావిర్భవించి కావించి గజేంద్రు నిమిరి ధైర్యంబు గఱపి యదృశ్యుం డయ్యె. గజేంద్రుఁడును వీతభయుండై మదమాత్సర్యాదులకు మనంబున దావీయక మదగజత్వముఁ బాసి భగవద్ధ్యానంబున ముక్తిఁ గాంచె.

క్షీరసాగర మథనము

(లేక)

కూర్మావతార చరిత్రము.

ఆఱవమనువగు చాక్షుషునిమన్వంతరమున పురుఃపురుషసుద్యుమ్నాదు లతనిపుత్రు లుపమనువులు. మంత్రద్యుమాఖ్యుఁడింద్రుండు. ఆప్యాదికగణ మమర్త్యులు, హవిష్మద్వీరకాదిఘనులు మునులు. వైరాజునకు సంభూతికి భగవదవతారముగ నజితుండు జన్మించె. ఇట్టి కాలంబున దుర్వాసుశాపంబున నింద్రుఁడు సంపదఁ గోల్పోయి పదభ్రష్టుండై దేవసహితుండై వేల్పుపెద్దయగు విధాతం గాంచి తనవృత్తాంతము నివేదించె. అంత వేల్పుపెద్ద సురసమేతుండై నియతుండై వైదికవచనంబుల భగవంతుని స్తుతించె. అంత పరమేష్ఠియందుఁ గరుణించి దయాగరిష్ఠుండగు విశ్వగర్భుఁ డావిర్భవించె. సహస్రసూర్యసంకాశుండగు నా దివ్యతేజోమూర్తిని గానలేక దేవతలును దికమకఁ జెందిరి. భగవంతుఁడు వేల్పుపెద్దం గాంచి "యో విరించీ! క్షీరసముద్రంబున సర్వదివ్యౌషధులు వైచి మందరపర్వతంబు కవ్వముగ వాసుకి త్రాడుగ మథించి యమృతము సంపాదింపుఁడు. అమృతముఁ ద్రావినజంతు వమరత్వముఁ జెందు. దీనికి రాక్షససహాయంబును గావలయు. ఎప్పుడు తనకు బలము కలుగు నంతదనుక రిపులకును తాను "మూషికమునకుఁ బాము పొంచియున్నకరణిఁ బొంచియున్నను దోషంబులేదు. అమృతోత్పత్తికిముందు విషము జనించు, భయపడి నిరుత్సాహముఁ జెందఁజనదు. వస్తువులయందుఁ గామరోషంబులఁ బూనఁదగదు" అని యాదేశించి హరి యంతర్ధానముఁ జెందె. అంత సురపతి దేవసహితుఁడై యసురపతియగు బలిసార్వభౌముని సేవించుచు వానిమైత్రి సంపాదించె. దానవముఖ్యులఁ బుండరీకాక్షు ననుమతిని వశీకృతులఁ గావించుకొని యమృతజలధిమథనప్రారంభకథనముఁ దెలియఁజెప్పె.

అంత సురాసురు లమృతోత్పాదన ప్రయత్నంబున నుత్సాహవంతులై మందరము కష్టసాధ్యంబునఁ గొనితెచ్చి సముద్రంబుచేరువ మోయలేకఁ బడవైచిరి. అందహంకారభూయిష్ఠులగు దానవులం పెక్కండ్రు క్రిందంబడి మడిసిరి. నిరుత్సాహంబున దేవదానవులు గుందుచుండ భగవంతుఁడు గరుడస్కంధంబున మందరంబిడి సముద్రంబునఁ బాఱవైచి యదృశ్యుండయ్యె. అంత దేవదానవులు వాసుకిచెంతకరిగి మంచిపలికి యజ్ఞహవిర్భాగ మాతని కిచ్చుటకును నతఁడు తరిత్రాడుగ నుండుటకును నియ్యకొలిపి పాలకడలిఁ ద్రచ్చ నారంభించిరి. దేవతలు వాసుకితలలు పట్ట దానవులు పుచ్ఛంబుఁ

బట్ట నిరాకరించిరి. అంత దైవప్రేరణంబున దేవతలే పుచ్ఛంబును దానవులే వాసుకితలలనుబట్టిరి. త్రచ్చుసమయంబున వాసుకి ఫణాగ్రములనుండి బయలువెడలువిషంబునఁ గొందఱు దానవులు మడియఁ గొడంగిరి. అంత మందరంబును నిరాధారంబగుట సముద్రంబున మునింగె. దేవప్రార్థనచే భగవంతుఁడు కూర్మంబై మందరం బుద్ధరించి మరలఁద్రిచ్చునవకాశంబుఁ గల్గించె. ఇట్లు దేవదానవ సమాకర్షితం బగు మందరము కఠోరపృష్ఠంబుగల కూర్మమునకు వీపుతీటఁ దీర్చునదిగనయ్యె. ఇంతలో జలధినుండి హాలాహలం బుద్భవించె. దాని దొలఁగించు నుపాయంబుఁ గానక పరమశివుదరిఁజేరి ప్రార్థించిరి. భవుండును భవానీప్రేరణంబున విషభక్షణంబున కియ్యకొని విషము దోసిట గ్రహించి కుక్షింగల జగంబులకుఁ బ్రమాదంబువాటిల్లకుండ కంఠమున నిల్పె, అది మహేశు కంఠము నలుపుఁజేసె, కంఠము నలుపెక్కినను నదియుఁ పరోపకారచిహ్నముగా నా నీలకంఠునకు కంఠాభరణభూషణం బయ్యె. దోసిట హరుఁడు విషముఁద్రాగుసమయమునఁ బడినబిందువుల సర్పవృశ్చికాగులు గ్రహించి విషకీటకంబులయ్యె, మఱియుంద్రచ్చఁ గామధేను వుద్భవిల్లె, హవిర్భాగంబులకొఱకా సురభిని దేవర్షులు గ్రహించిరి. అంత నుచ్చైశ్శ్రవంబను నశ్వంబు జనింప నద్దాని హరిప్రేరణంబున నింద్రుఁడు గైకొనకున్న బలి గైకొనియె, అంత నాల్గుదంతములతో నైరావతంబను తెల్లయేనుఁగును, పిదప కల్పవృక్షంబు, ననంతర మప్సరోజనంబును, పిమ్మట సుధాకరుండును, నటుపై లక్ష్మియు జనించె. అట్టిలక్ష్మీదేవిం గని యామె కటాక్ష మెవరియందుఁ బ్రసరించునో యని దేవదానవాది సమస్తప్రముఖ జీవజాలంబును నువ్విళ్లూరుచుండె. అంతవారలఁ గాంచి లక్ష్మి తపశ్శాలియుఁ గ్రోధంబును, జ్ఞానియు సంగంబును, ప్రభావసంపన్నుండును గామవికారంబును, ద్రోయఁజాలకయుండిరన్న నితరాశ్రయులఁ దడవనేల యని మానసంబున నవ్వారల నిరసించి, ధర్మమున్న భూతిపై ప్రీతి సున్న; త్యాగమున్న ముక్తికారణమై నడిగ నుండదు. విక్రమంబును కాలవేగంబున క్షీణించు, శీలసౌభాగ్య మున్న చిరాయువు గనఁబడదు. కాన నెచ్చటను సంపూర్ణత్వములేదు. అన్నిలక్షణంబులుగల శ్రీహరి నన్నుపేక్షఁజేయుచుండె, ఇఁక నెవ్వరిని వరింపఁదగు నని తనమానసంబున విమర్శించి, నిరపేక్షుండైనను శ్రీహరినే తగిన వరుఁడని యాతనినే వరించె. మఱల వార్ధిఁ దరువ నందు వారుణిజన్మించె. అద్దాని దానవులు గైకొనిరి. మఱియుఁ దరువ నమృతకలశహస్తుండై ధన్వంతరిజనించె. అయ్యమృతకలశంబును గాంచి దానవులు శీఘ్రముగ లాగికొని పఱవం దొడంగిరి. చిరకాలకష్టార్జితమగు నమృతభాండము దైత్యులచేఁజిక్క దేవతలు చేయునది లేక పరమేశ్వరునిఁ బ్రార్థించిరి.

అంత నద్దేవుఁడు జగన్మోహినియై తన లీలావిలాసహాసంబుల దనుజుల భ్రమియింపఁజేసి వారలచేఁ గోరంబడి యమృతము దేవదానవులకుఁ బంచ నియమితుఁడయ్యె. దేవదానవులు సుస్నాతులై ధవళపరిధానులై ప్రాగగ్రకుశపీఠంబులఁ బూర్వదిశాభిముఖులై పంక్తులుదీరి యమృతముఁ గ్రోలఁ గూర్చుండిరి. అంత శ్రీహరి పాములకుఁ బాలుపోయుండగనిమాడ్కి రాక్షసుల కమృతంబీయఁదగ దని తనవిలాసంబుల దనుజుల భ్రమియింపఁజేయుచు దేవతల కమృతంబు పోసె. అంత దేవపంక్తి రాహువు కూర్చుండి యమృతముఁ ద్రావ సిద్ధపడ దానిని సూర్యచంద్రులు హరికి సంజ్ఞ సేయ చక్రంబున నతని శిరముఁ దునిమె. అమృతము కుత్తుకదిగుట తలయుఁ గబంధమును సజీవమై రాహుకేతువులుగ స్థిరులై పర్వదినంబుల నావైరంబున సూర్యచంద్రుల గ్రసించుచుండిరి. ఆ సూర్యచంద్రులును భగవత్కృప మఱల వృద్ధినొందుచుండిరి. ఇట్లుపూర్తిగ నమృతంబు దేవతలచేఁ ద్రాగించి హరి యంతర్హితుఁడయ్యె. ఇదియంతయు దేవతలమోసమని దానవులు పెచ్చుపెరిగి దేవతలతో యుద్ధమునకు డీకొనిరి. అంత నింద్రుండు వజ్రధారియై రాక్షసులనాశంబుఁ గావించుచుండ నా వజ్రంబును నముచిచర్మంబున నిష్ఫలంబయ్యె. అప్పు డశరీరవాణివాక్యంబున నతనికి నార్ద్రము శుష్కము కానిదానగాని మృత్యువు

లేదని తెలిసికొని యట్టిది ఫేనమని యెఱింగి దానిసహాయంబున నతనిఁ జంపె. ఇట్లు దేవతలు బలి దానవేంద్రు నిర్జించి యింకను విజృంభించునెడ నారదుం డరుదెంచి సురలారా! భాగ్యసిద్ధిఁ గనియు నేల యీ యాయాసంబు. యుద్ధముమాని స్వస్థలంబులకుఁ జనుండన వారును నట్లు గావించిరి. దానవులు విషణ్ణులై మూర్ఛఁదొలఁగిన బలిదానవేంద్రుఁ బశ్చిమశిఖరిశిఖరంబునకుఁ దెచ్చిరి. శుక్రుఁడు తన మృతసంజీవని విద్యాప్రభావంబున విధ్వంసమానకంధరుల, విసస్తదేహుల రాత్రించరుల నందఱ బ్రతికించె. బలిసార్వభౌముండును భార్గవానుగ్రహంబున విగతశరీరవేదనుండై పరాజితుండయ్యు దేశకాలపరిస్థితుల గుర్తెఱింగినవాఁడుగాన దుఃఖపడకయుండె.

పరమేశ్వరుండు భవానీదేవితోఁ గైలాసశిఖరంబున సుఖంబుండి శ్రీహరి జగన్మోహిన్యవతారము విని తాను గామజేతను గర్వంబున నయ్యవతారంబు వీక్షింప శ్రీహరిం జేరి 'మహాత్మా! యెప్పుడును నీ మగపోడుములఁ గాంచితిఁగాని నీ యాఁడుచందంబుఁ గానను; ఆ జగన్మోహినీస్వరూపంబు మఱొక్కసారి ధరించి చూపింపు' మన నతం డియ్యకొని చనె. అట నొకసుందరాంగి హరునకుఁ బ్రత్యక్షంబయ్యె, హరుఁడు దానివెంటఁబడి మాయ గ్రహింపనేరక తికమకఁబడి గాఢాశ్లేషమున స్ఖలితవీర్యుఁడై శ్రీహరిని గుర్తించె. ఆ శుక్లంబె రజతస్వర్ణంబుల ధరణి వ్యాప్తంబయ్యె. హరుఁడు తన గర్వంబుడిగి మృత్యువుజయించితి, హాలాహలముభక్షించితిఁ గాని స్త్రీ క్రీగంటిప్రసారవీక్షణబాణ పరంపర జయింపఁజాలకుంటినని సిగ్గుపడుచుండ శ్రీహరి 'గరళకంఠా! నీవుగాన యింతవఱకు తట్టుకొన గల్గితివి. మఱొకఁడెవఁడైనను నిలువనేరఁడు. గుర్తించి మగుడ నేరఁడు' అని బుజ్జగించి పంపెను. ఇట్లు శ్రీహరి దేవతలచే క్షీరజలధిఁ దరింపఁజేసి, కూర్మంబై మందరంబుద్ధరించి, జగన్మోహినియై యమృతంబు దేవతలకుఁబోసి, లక్ష్మీసహితుండై వైకుంఠంబునకరిగె.

వామనచరిత్రము.

సప్తమమనువగు వైవస్వత మన్వంతరమున నిక్ష్వాకుఁడు, నభగుఁడు, ధృష్టుఁడు, శర్యాతి, అరిష్యంతుఁడు, నాభాగుఁడు, దిష్టుఁడు, కరూశకుఁడు, పృషధ్రుఁడు, వసుమంతుఁడు అను పదుగురు పుత్రులు. పురందరుఁడనువాఁ డింద్రుఁడు. ఆదిత్య, మరుదశ్వివసు, రుద్ర సంజ్ఞలుగలవారు దేవతలు. కశ్యప, అత్రి, భరద్వాజ, విశ్వామిత్ర, గౌతమ, వసిష్ఠ, జమదగ్నులు సప్తర్షులు. కశ్యపునకు దితిగర్భమున భగవదవతారముగ వామనుఁడు జన్మించె.

బలిదానవేంద్రుఁడు దేవేంద్రునిచే నొచ్చి భార్గవునిచే నెట్టకేలకు బ్రతికి భార్గవుల శుశ్రూషలచే మెప్పించి విశ్వజిద్యాగంబుఁ జేయమొదలిడె. శిష్యవాత్సల్యంబున శుక్రుండు విశ్వజిద్యాగం బిట్లు చేయించుచుండ నా హోమగుండమున దివ్యాయుధసమన్వితంబగు బంగారురథం బుద్భవించె. అద్దాన మహాతేజోవిరాజితుండై యజ్ఞదక్షిణల బుత్విక్కులఁదనిపి సురలోకంబుపై దాడిసలిపె. అంత వాని సమరసముత్సాహంబుఁ దిలకించి యింద్రుఁడు భయపడి దేవతల గురువును మంత్రియు నగు బృహస్పతిని సమీపించి బలి యుద్ధవృత్తంబు విన్నవింప నాతం డిట్లనియె 'ఇంద్రా! గురువులగు భృగువుల శుశ్రూషచే వీఁడింత పెచ్చుపెరిగె. వీని నిప్పుడు జయింప నేరికిని శక్యంబుకాదు. కొంతకాలంబు పొంచియుండిన సమయంబు రాఁగలదు, అప్పుడు జయింపవచ్చు' ననిన బృహస్పతివాక్యంబులు విని కామరూపులై దేవతలు స్వర్గంబు విడనాడి యెందేనిఁ జనిరి. బలియు నిశ్శత్రుండై జగత్త్రయంబుఁ దనవశముఁ జేసికొని విశ్వవిజయుండై పెద్ద

కాలంబు రాజ్యంబుఁ జేసె. భార్గవులును వానిచే శతాశ్వమేధంబులఁ జేయించిరి. ఇట్లు రాక్షసులు విజృంభించుటయుఁ, దన కొమరులగు నింద్రాదిదేవతలు డాగి నికృష్టజీవయాత్ర నెఱపుటయుఁ గాంచి దేవమాతయగు నదితి తన స్వాంతంబునఁ గుందుచుండె.

అంత నొక్కనాఁడు కశ్యపబ్రహ్మ నిజసతియగు నదితి గృహంబునకుఁ జని యామె నిర్వేద కారణం బడిగి యామెవలన నావృత్తాంతముఁ దెలిసికొని విజ్ఞానదృష్టి నవలంబించి భావికాల కార్యంబు విచారించి 'మగువా! యేలఁగుందెదవు? కాకున్నది కాకమానదు. అయినను కాలోచిత కార్యంబు నుడివెద నాలకింపుము. ఈ ఫాల్గుణశుద్ధ పాడ్యమిఁ దొరకొని పండ్రెండుదినంబులు హరిసమర్పణంబుగఁ బయోభక్షణవ్రతం బాచరింపుము. దాన నవ్వాసుదేవుండు ప్రీతుండై నీకోరిక నెరవేర్చు'నని యావ్రతవిధానం బెఱింగించె. అదితియు భర్తచెప్పిన పద్ధతిని నియమపురస్సరంబుగా నావ్రతం బాచరించె. అంత భగవంతుం డవ్వ్రతంబున సంతసించి శంఖచక్రగదాధరుండుఁ జతుర్బాహుండు పీతకౌశేయుండుఁ నగుచు నగోచరుండగు హరి గోచరుండై యదితిచేత స్తుతింపఁబడి యిట్లనియె. అమ్మా! నీ మనోరథం బీడేఱుంగుదు. మీ దంపతుల సేవలకు సంతసించితి. నీపతి నారాధింపుము. మీకు కుమారుఁడనై జనించి బలిరాజ్యంబు సామంబునఁ గైకొని పురందరున కొసంగుదు. బలిమిని బలిని జయింప నిప్పు డేరికిని శక్యంబు గాదు. ప్రాజ్ఞుఁడగు కార్యసాధకుఁడు సమయజ్ఞుండై యుండవలయు నని పలికి యదృశ్యుం డయ్యె. అదితి కశ్యపు నాశ్రయించె. అదితి గర్భంబు ధరించి నవమాసంబులు మోసి శుద్ధద్వాదశి శ్రవణానక్షత్రయుక్త యభిజిల్లగ్నంబున వామనుని గనె. దేవతలు నానందపరవశులైరి.

ఋషులు కశ్యపుఁ బురస్కరించుకొని యథాకాలంబుల సముచితకర్మకలాపంబుల నిర్వర్తించిరి. ఇట్లు వామనుఁడు బ్రహ్మచారియై లోకజనాకర్షణీయమగు సుందరరూపంబు ధరించి పాదచారియై నర్మదానదిం దాటి బలి యజ్ఞశాలం జేరి, బలిచే నాదరింపఁబడెను. బలియు నాతనిఁ గాంచి యెద్దియైన నిచ్చుటకు సిద్ధముగనున్నవాఁడ నీ వాంఛితం బెద్దియన వామనుఁడు బుడుతఁ డయ్యు, నాతని పూర్వుల వితరణాదివృత్తాంతములఁ బొగడి నేను వటుఁడను. పదత్రయభూమి మాత్రము తపంబునకై యాచించెద ననెను. బలియు నా త్రివిక్రముని గుర్తింపనేరక యజ్ఞానియై యా దానము కొంచెమనియు, తాను నెఱదాతననియు నింకను వేఁడు మనియు, పాఱపడి నిర్బంధింప జొచ్చె. అది శుక్రుఁ డెఱింగి బలిసార్వభౌమా! ఈతఁడు సాధారణవటుఁడు కాఁడు, త్రివిక్రముఁడు. వీని కా పదత్రయధరణియు నీయలేవు. అజ్ఞానంబునఁ దెలిసికొనలేకపోతివి. ఇప్పుడైనను దప్పించుకొమ్ము, లేకేని సర్వనాశంబు కాఁగలదు. ఈ ధరణి నీయది కాదు. ప్రజలది. అందఱిని నష్టపరచి దీని వీని కొసంగుట యుచితము కాదు; అర్హతయును లేదు. అని గురువుగాన యథార్థమును శ్రుతపరచెను. బలి సర్వంబును గుర్తించి జ్ఞానియై యిచ్చెదనని యాకున్న కీర్తికి నష్టము. ఇచ్చిన ధరణికి నష్టము. ఎవఁడగుఁగాక. అశాశ్వతమగు నీధరణి నష్టమైనను శాశ్వతమగు కీర్తి గడించుటయే తన కర్తవ్యమని యప్పుడు భావించెను. శుక్రుండును దేశకాల పరిస్థితుల గమనించి శీఘ్రంబ పదభ్రష్టుఁడ వగుదువు. ఆలోచించుకొమ్మని హెచ్చరించెను. బలి సర్వంబును దెలిసికొనియుఁ దన్నుఁగూడ త్రివిక్రమునకు సమర్పించుకొనుటకే నిశ్చయించుకొనెను. త్రిపదంబుల ధారవోసి త్రివిక్రముని సంతసింపఁజేసి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను.

అప్పుడు వామనుఁడు బలిని వారుణపాశంబులఁ గట్టించి రసాతలంబున నుంచె. బలి భార్యయగు వింధ్యావళియు వామనునిఁ జేరి 'దేవా!, అంతయు నీవ. సర్వంబును నీయదియ. నిన్ను

చిన్నగ గుర్తించి నీవు కోరంచె మడిగి యెక్కువ కొంటి వనియు, మేము గొప్పగ నిచ్చి తెలిదాతల మైతిమనుకొనుటయు నజ్ఞానవిలసితంబులే. మా యజ్ఞానంబుఁ దొలఁగించి విజ్ఞానులఁ గావించి మహోపకారుఁడవైతివి. ఇది నిన్ను సర్వాంతర్యామిగ గుర్తించక రాజ్యమదంబునఁ ద్యాగమదం బున కులుచవానిగ గుర్తించిన మా యజ్ఞానంబ కాని వేఱొండుగాదు. క్షమింపుమని ప్రార్థించెను. బలితాతయగు ప్రహ్లాదుండును, బ్రహ్మాదులును నా భగవంతుని స్తుతించిరి. వామనుండును శుక్రుని గాంచి భృగువర్యా! యజ్ఞశేషంబుఁ బూర్తిఁ గావింపుము. మీరు తలఁచుకొనిన జేయరానిదేది యుండును అని శుక్రునిచే యజ్ఞముఁ బూర్తిఁ జేయించి శుక్రుని స్తుతులంది రాజ్యము పురందరున కొసంగి ప్రహ్లాదాదులకుఁ దాను నిత్యదర్శనుండై రసాతలంబున నివసించుమని త్యాగధనుఁడగు నా బలి సార్వభౌము భవిష్యద్దేవేంద్రునిగ రసాతలంబునఁ గాపాడుచుండె.

మత్స్యావతారచరిత్రము

(లేక)

సత్యవ్రతోపాఖ్యానము.

“కృతమాలిక” యను నదీతీరమునఁ గల్పాంతవేళ ద్రవిళదేశపు రాజగు సత్యవ్రతుఁడు కేవ లము జలముమాత్ర మాహారముగఁ గొనుచు హరినిఁగూర్చి ధ్యానించుచుండె. అతఁడా నదీ జలము దోయిటఁదాల్చి హరికిఁ దర్పణమిడుచుండ నంగొక చేపపిల్ల కానంబడె. అంత నది గోసిగినిండె. పాపమా సత్యవ్రతుఁడు దానినొక శరావమున నునిచె. అదియును నిండునట్లు పెద్దదియయ్యె. దాని మత్స్యమెఱుంగఁజాలక యొక సరస్సున విడిచె. అదియును క్షణమాత్రమున నిండె. పిదప విసిగి దాని సముద్రంబున వైచి యత్యాశ్చర్యంబున ‘నిదేమి దైవమాయయో’ అని నివ్వెఱపడి భగవల్లీలయని తుదకు నిశ్చయముఁజేసికొని విశ్వసించి ‘దేవా! యేల యిట్లు మత్స్యరూపంబునఁగనిపించి నాకుఁ బ్రత్యక్షమైతివి? నిన్నుఁ దెలియ నేరని నా యజ్ఞానంబు క్షమింపుము. నావలనఁ గాదగు కృత్యం బేది?’ అని పరిపరివిధంబుల నా మత్స్యరూపభగవంతునిఁ బ్రార్థించె. అంత నా మత్స్యరూప భగవంతుఁడు ‘సత్యవ్రతా! నీ నియమనిష్ఠలకు నాయందలి భక్తికిఁ మెచ్చి నీకుఁ బ్రత్యక్షమైతి. ఈరాత్రి కేడవదినంబునకు బ్రహ్మదేవునకొక పగలు నిండును. అంత రాత్రికాఁగ నతఁడు నిద్రించును. భూర్భువాదిక జగంబులు మూఁడును విలయాబ్ధిలో మునుంగును. ఆ వార్ధిలో నొక పెద్ద నావ చేరవచ్చును. నీవు సర్వౌషధీతతులు బీజరాసులు చేకూర్చుకొని యానావనెక్కి పయోరాశిలో విహరింపుము. ఆ నావయందు సప్తర్షులుందురు. చీఁకటిలో మొదట నెదుటగానఁబడని యానావ మునుల శరీరకాంతులు మిణుకుమిణుకుమనుచుండ నీకు గోచరంబగు. గాని ప్రక్క నేను సంచ రించుచుందును. నాయాజ్ఞఁ బెను బామొకటి యాప్రక్కననుండు. సుడిగాడ్పుల కతంబున భంగ పాటుఁ జెందకుండ సప్తర్షులతోఁగూడిన యానావ బీజౌషధీతతులఁ గైకొని నీవెక్కి యాపాముచే నావను నాకొమ్మునకుఁ గట్టుము. నావకుఁ బ్రమాదము వాటిల్లకుండ, నీకుఁ దపసులకు నలజడి కలుగకుండ నామున్నీటఁ బద్మభవుఁడు రేయి నిద్రనుండి వేగునంతకు మెలంగెద. అది కారణంబుగ నీ మత్స్యరూపంబుఁ గైకొంటి. నిన్ననుగ్రహించితి’ అని మత్స్యరూపభగవంతుఁ డదృశ్యుండయ్యె.

అంత సత్యవ్రతుఁడు భగవంతుని ధ్యానించుచుఁ గాలము నిరీక్షించుచు దర్భశయ్యఁ దూర్పు శిరస్సుగాఁ బండియుండె. అప్పుడు కల్పాంతంబు దానిన మేఘపంక్తులు వృష్టింగురిసి జలప్లవంబుఁ

గావించె. బ్రహ్మ పగలంతయు సృష్టిఁ గావించి కావించి విశ్రాంతి నొందఁదలఁచి సృష్టిమాని నిద్రించె. సత్యవ్రతుఁడు భగవంతుఁ డాదేశించినకరణిఁ దప్పక యాచరించి యా మత్స్యరూపు నితోఁ సహ ప్రళయాంభోధి విహరించుచుండె

ఇట్లు నిద్రించు పరమేష్ఠి ముఖంబునుండి వేదంబుల హయగ్రీవుండను చోరుండు హరించి మున్నీటం జొచ్చె. అంత మత్స్యావతారుండు ఋషుల నోషధీబీజంబుల సత్యవ్రతునిఁ గాపాడుచు నా ప్రాఁజదువులదొంగను సంహరించి వేకువ నిద్రమేల్కాంచి భారతీయుక్తుఁడై సృష్టిఁగావింప దొరకొను నా విధాతకుఁ జిక్కువెడలించి వేదంబుల నప్పగించె. సత్యవ్రతుఁడిట్లు హరికి జలతర్పణం బిడుట నా ప్రళయంబున బ్రతికి ప్రళయాంభోధి విహరించి యీ కల్పంబున వివస్వంతుఁడగు సూర్య భగవానునకు శ్రాద్ధదేవుండన జన్మించి శ్రీహరి కృపావశంబున వైవస్వతుఁడను నేడవమనువయ్యె. మత్స్యరూపభగవంతుఁ డిట్లు నిద్రావస్థఁ బోఁగొట్టుకొన్న వేదంబుల వేగునంతకుఁ గాపాడి ప్రాతః కాలమున నతనికిడి మరల నతనిసృష్టికున్ముఖుఁ గావించి సత్యవ్రతు నాశీర్వదించి యంతర్హితుఁడయ్యె.

నవమ స్కంధము

రా జ వం శే తి హా స ము.

సూ ర్య వం శ ము.

సు ద్యు మ్న చ రి త్ర.

బ్రహ్మకుఁ గశ్యపుఁడుపుట్టె. ఆకశ్యపునకు దక్షాత్మజయైన యదితియందు సూర్యుండుద్భవించె. సూర్యునకు సంజ్ఞయందు శ్రాద్ధదేవుండను మనువుజనించె. అతఁడే వైవస్వతమనువు. వైవస్వతుఁడు పుత్రసంతానకాంక్షియై వసిష్ఠుప్రోత్సాహంబున నొకయజ్ఞంబుఁజేసె, కాని వీనిభార్యయగు శ్రద్ధ పుత్రికయందలిమక్కువ హోతనాశ్రయించె. ఆ హోత శ్రద్ధాదేవికోరిక ననుసరించి పుత్రికకలుగు మంత్రంబులయజించె. అంత శ్రద్ధకు నిలయనుకన్యక యుద్భవించె, వైవస్వతమనువు పుత్రునియందలి కాంక్ష వసిష్ఠునిజేరి 'దేవా! పుత్రునికొఱకుయజింపఁ బుత్రికయేలకలిగె? మీరు బ్రహ్మవాదులు, మంత్రవేత్తలుగదా! యిట్లు జరుగనగునా?' యన వసిష్ఠుఁడది హోతృవ్యభిచారమని తెలిసికొని 'రాజా! సంకల్పవైషమ్యంబున హోతృకృత్యంబునఁ బుత్రికజనించె. ఐననేమి? పురుషునిగావించెద'నని తన ప్రభావంబున నిలను సుద్యుమ్నుఁడను పుత్రునిగామార్చెను. ఆ సుద్యుమ్నుఁడు పెరిగి పెద్దవాఁడై వేటకుఁబోయి యుత్తరదిశను మేరువుప్రాంతఁ గుమారవనముఁజేరి మరల యాఁడుదియయ్యె. గుఱ్ఱము పరిజనులు మొదలగువారందఱును స్త్రీత్వమునొందిరి. దాని కచ్చెరువంది అది పార్వతీపరమేశ్వరుల నివాసస్థానమనియు, వారుండుచోటునకుఁ ఋషులు వచ్చుచుండుటచే భవానీదేవి యట్లు శాపించెననియు నద్దాన స్త్రీత్వముకల్గెనని తెలిసికొని సుద్యుమ్నుఁడు స్త్రీయై పరిజనులు చెలికత్తెలుగా సోమసుతుండగు బుధుని యాశ్రమమునకుఁజేరి యాతనివరించెను. అప్పు డా యువిదకు బుధునకుఁ బురూరవుఁడుజనించె. సుద్యుమ్నుఁడు మరల తాను పురుషుఁడు కాఁగోరి వసిష్ఠునాశ్రయించె. ఆ వసిష్ఠుఁడు పరమశివుని బ్రార్థించె. పరమేశ్వరుఁడు కరుణించి భవానీవాక్యమును వసిష్ఠునికోరికయుఁ దీఱునటుల

నొకనెల స్త్రీయు మఱి యొకనెల పురుషుఁడుగ మాఱుచుండునట్లు వరంబొసంగె. సుద్యుమ్నుఁడు పురుషుఁడుగనుండునప్పుడు ఉత్కలుఁడు, గయుఁడు, విమలుఁడునను కొడుకులు మువ్వురు పుట్టిరి. వా రుత్తరాపథరాజులైరి. సుద్యుమ్నుఁడు ముదుసలియై ప్రతిష్ఠానపురమునందిని పురూరవునకు రాజ్యం బొసంగి వనంబునకుఁజనియె.

పృ ష ధ్రి చ రి త్ర.

వైవస్వతుఁడు తన కుమారుఁడగు సుద్యుమ్నుఁడిట్లుపోవ నూఱేండ్లు హరింగూర్చి యమునలోఁ బుత్రకాంక్షియై తప మాచరించె. అంత శ్రీహరికృప నతనికి ఇక్ష్వాకుఁడు పృషధ్రుఁడు నృగుఁడు శర్యాతి ధిష్టుఁడు దృష్టుఁడు కరూశకుఁడు నరిష్యంతుఁడు నభగుఁడు కవి యను పదుగురుపుత్రులు కలిగిరి. అందు పృషధ్రుఁడు ధర్మంబుఁదప్పక వసిష్ఠుని గోవుల పాలనంబుఁ గావించుచుండె. ఒకనాఁడు జోరునవర్షంబుకురియసాగె. అతఁడు నడిరేయి మందఁ గ్రుంగ ఖడ్గపాణియై చోరకుండ జాగ్రత్తగఁజూచుచుండె, కాని యొక బెబ్బులి మందఁజేరి యొక గోవును బట్టుకొనెను. గోవు "అంబా" యని యఱచెను. ఆ పెంజీఁకటిఁ బృషధ్రుఁడొక బాణంబునఁ గొట్టె. ఆ బాణహతంబున గోవు మరణించె. బెబ్బులి పాఱిపోయె. అతఁడప్పుడు పులియే మరణించినదని భావించి తెల్లవార యథార్థంబు గుర్తించి చింతించె. అందువలన నతఁడు రాజ్యపాలనంబున కనర్హుఁడై వసిష్ఠునాజ్ఞ వనంబున కేగి శ్రీహరిని ధ్యానించుచు నొకదావాగ్నిమడసి బ్రహ్మంబుఁజెందె.

శ ర్యా తి చ రి త్ర.

వైవస్వతుకొమరులలో నొకఁడగు శర్యాతికి సుకన్యయను కుమార్తె కలదు. ఆమె తండ్రితో వనంబునకరుదెంచి యొకపుట్టలో రెండుజ్యోతులఁగాంచి మిణుగురులని ముల్లుచేఁ బొడిచె. అంత శర్యాతిభటసముదాయమునకు మలమూత్రములుబంధించి మొగంబుల నెత్తుబుపడఁజొచ్చె. శర్యాతి భయకంపితుఁడై యెవరో యేదో యపరాధ మేమహాత్మునకో చేసిరనిభావించి యందఱ నడిగె. సుకన్య తనకృత్యంబుఁజెప్ప శర్యాతి తత్తరంబునఁ గుమార్తెందోడ్కొని వల్మీకంబుఁజేరి తపంబుఁజేయు చ్యవనుని గాంచి తననేర్పున నతనిఁబ్రసన్నుఁగావించి ఋషిచిత్తము నెఱింగి సుకన్య నాతని కొసంగి పట్టణంబునకరిగె. ముక్కోపియగు చ్యవనునకు సుకన్య పరమశాంతంబున శుశ్రూషలొనర్చుచుండె. అంతనొకనాఁ డశ్వినీదేవతలచటికి వచ్చిరి. చ్యవనుండు వారలఁ బూజించి మీరు వైద్యులగుకతన యజ్ఞభాగంబులేకుండిరి. నేనుమీకు యజ్ఞభాగంబుఁగల్పింతు, మీరు నాముదిమిఁ బోగొట్టుఁడనెను. అశ్వినీదేవతలును సంతసించిరి. సిద్ధనిర్మితహ్రదంబున నాతనిబట్టిముంచిరి. మువ్వురునొకవిధంబున బయటకురా సుకన్య తనపాతివ్రత్యప్రభావంబున భర్తనుగుర్తించి సుఖంబుండె. అశ్వినీదేవతలు స్వర్గంబునకుఁజనిరి. శర్యాతియజ్ఞంబుసేయ సంకల్పించి కుమార్తెనుగొంపోవఁ జ్యవనునాశ్రమంబునకువచ్చెను. సుందరరూపునిప్రక్కనున్న సుకన్యఁగాంచి శంకించి కుమార్తె వృద్ధపతినిఁద్రోసివుచ్చి సుందరుఁడగు జారుని గవగూడెనని కోపించి నిష్ఠురములాడఁబోవఁగా, సుకన్య తండ్రియుద్దేశ్యమెఱింగి చిరునవ్వు నవ్వుచు "తండ్రీ! యితఁడు నీయల్లుఁడగు చ్యవనమహర్షి యే" అని తద్వృత్తాంతమంతయు విశదీకరించె. శర్యాతియుసంతసించి యా దంపతులవలన సత్కారంబులఁగాంచి యజ్ఞార్థము వారల తన పురికిఁగొంపోయి యాచ్యవనమహర్షిచే యజ్ఞంబు నిర్వర్తింపఁజేసె. చ్యవనుండును తనవాగ్దానము ననుసరించి యా యాగంబున నశ్వినీదేవతలకు సోమపాత్రనందిచ్చె. దానఁగోపించి యింద్రుఁడు మునింజంప

వజ్రంబెత్తె. చ్యవనప్రభావంబున నా యింద్రబాహు వట్టె స్తంభించె. ఇంద్రుండంత భయంబుఁజెంది యంతనుండి యశ్వినీదేవతలకును సోమభాగంబుండున ట్లంగీకరించి చ్యవను శాంతచిత్తుఁగావించి వాని యనుగ్రహంబున నెప్పటివాఁడై స్వర్గంబునకుఁజనె. ఆ శర్యాతికి నానర్తుఁడును, వానికి రైవతుఁడును పుట్టిరి. ఆ రైవతుఁడు తనకుమార్తెయగు రేవతిని "ఈమెపతియెవఁడు?" అని యడుగుటకుఁగాను బ్రహ్మలోకంబునకుఁ జని క్షణంబుండునంత భూలోకంబున తరతరంబులు గడిచె. రైవతుఁడు బ్రహ్మానుమతి నా కాలమున బలిష్ఠుఁడగు బలరామునకా రేవతినొసంగె.

నా భా గు చ రి త్ర.

వైవస్వతుకొమరుఁడగు నభగునకు నాభాగుఁడను కొమరుండుగలఁడు. అతఁడు బ్రహ్మచారియని సోదరులు భాగముఁబెట్టరైరి. "నా భాగమే"దనఁ దండ్రినడుగుమనిరి. తండ్రినడుగ "సోదరులు చేసిన దన్యాయమేయైనను దానితోఁబనియేమి? అంగిరులు సత్రయాగముఁజేయుచున్నారు. అందాఱవ నాటికర్మ వారికిఁ దెలియదు. దానికనువగు నీరెండు వైశ్వదేవసూక్తులు నచటఁజదువుము. వారలా యజ్ఞ పరిశిష్టధనము నీకిడి స్వర్గమునకుఁబోవుదు"రనెను. నాభాగుఁడట్లే కావించెను. ధనము చేఁజిక్కెను. కాని యొక నీలశరీరుఁడడ్డుతగిలి "యజ్ఞపరిశిష్టధనము నాయది" అనెను. ఋషులు నాకిడిరని నాభాగుఁడనెను. మీతండ్రి నడుగు మతఁడు చెప్పినట్లు మన ముభయులము నడచుకొందమని నీలశరీరుఁడనెను. నాభాగుఁడు తండ్రినడిగెను. నభగుఁడు యజ్ఞపరిశిష్ట ముచ్ఛిష్టము కాన నది రుద్రునిదేయని పెద్దలందు రనెను. నాభాగుఁడు పోయి యాతనిధనముఁ గైకొనుమనెను. ఆ రుద్రుఁడతని ఋజువర్తనమునకును పితృభక్తికిని సంతసించి ధనమొసంగి తత్త్వసంహిత నుపదేశించి విజ్ఞానధనునిఁగావించెను.

అం బ రీ షో పా ఖ్యా న ము.

నాభాగునిపుత్రుఁ డంబరీషుఁడు, ఇతఁడు తండ్రియనంతరము సప్తద్వీప పరీతభూవలయ మేకచ్ఛత్రంబుగఁ బాలించుచు సద్గుణగరిష్ఠుండై దుర్గుణంబుల కేమఱుపాటునంగైన నెడమీయక సతత శ్రీహరిధ్యాన నిష్ఠాగరిష్ఠుండై యొప్పుచుండె. హరిభక్తికతంబున రాజ్యపరిపాలనముఁ జేయుచున్నను సామ్రాజ్య వైభవంబుల నతనికి నీహ వొడమకుండె. శ్రీహరి కాలచక్రప్రభావంబును నతనికి గోచరించె.

ఇట్లుండి తనకనురూపపత్నియగు భార్యతో ద్వాదశీవ్రతమొకవత్సరము శ్రీహరిఁగూర్చిసలిపె. వ్రతాంతమునఁ గార్తికమాసంబున మూఁడురాత్రు లుపవసించి కాళిందీజలంబుల నుస్నాతుండై మధువనమున శ్రీహరిని యథోచితంబుగఁ బుష్పములఁబూజించి లెక్కకుమిక్కిలిగఁ బాఁడియావుల మొత్తముల నుత్తమద్విజులకు దానంబొసంగి మధురాన్నంబుల బ్రాహ్మణసమారాధనంబుఁగావించి తా నిఁక వ్రతాంతభోజనముఁగావింప నుద్యుక్తుండుఁగాఁగ దుర్వాసుండతిథిగానైవచ్చె. ఇట్లువచ్చిన యతిథినిఁబూజించి భోజనమునకు దయచేయుఁడనెను. దుర్వాసుండును సంతసించి భోజనమునకియ్యకొని స్నానంబుఁజేయఁ గాళిందికిఁజనియె. ఆ కాళిందీనిర్మలతోయంబుల మునిఁగి పరమాత్మధ్యానంబున లీనుండై బాహ్యంబుమఱచి లోఁజవుల సొక్కుచుండె. ఇట నంబరీషుండును దుర్వాసుండు రాక తడవు చేసిన ముహూర్తార్ధావశిష్టయగు ద్వాదశియందుఁ బారణసేయవలయుటఁ జింతించి బ్రాహ్మణాతిక్రమణ దోషంబునకుశంకించి ధర్మవిరుద్ధంబుగాకుండ సలిలభక్షణంబుఁగావించె, ఇట్లు సంవత్సరంబు క్షణమాత్రంబుగ గడువ దుర్వాసుండరుదెంచి రాజుచే సత్కృతుండయ్యు నాతని కృత్యంబెఱింగి

క్రోధభూయిష్ఠుండై దుర్భాషలు పలుకుచుఁ దన జటఁ బెరికి నేలఁగొట్టె. అద్దాని భయంకరమగు నొక కృత్య'రాక్షసి' యావిర్భవించి భీకరశూలాయుధసమేతయై రాజుంగవిసె. అంబరీషుండును ప్రశాంత హృదయంబున భగవంతుని ధ్యానించుచుండె. భగవత్ప్రేరితమగు కాలచక్రము తత్క్షణము కృత్యను హత్యఁ గావించి మునిందాకె. చక్రానలదందహ్యమానదేహుండగుచు దుర్వాసుండును దన్నివారణోపాయంబెఱుంగఁజాలకయు, నెదుర్కొనశక్తిలేకయుఁ, దత్తరంబునఁ బ్రపంచంబంతయుఁ గలయఁ దిరిగె. చక్రంబంతటను వ్యాపించియుంట నెటకేగినను బాధించుచు నేయుండెను. అంత దుర్వాసుండు బ్రహ్మలోకంబునకుఁజని బ్రహ్మకును చక్రంబును నిలింప సామర్థ్యము లేమి నాతనిచేఁ దిరస్కృతుండయ్యె. కైలాసంబునకుఁజని మహేశ్వరుఁడును నట్టివాఁడగుట మఱలివచ్చె. ఇఁక త్రిజగంబులందున్నఁ గాపాడువాఁ డొండొకఁడు లేఁడని యా శ్రీహరి శరణుఁజొచ్చె. శ్రీహరియుఁ దాను భక్తపరాధీనుఁడ ననియు నీ విఁక యా యంబరీషునే శరణుఁజొచ్చిన లాభముండుననియు వాక్రుచ్చె. దుర్వాసుండుఁ జేయునదిలేక మగిడి యంబరీషుని పాదంబులఁబడె, అంబరీషుఁడు దుర్వాసుఁడు తన పాదంబులఁబట్టుకుఁ దత్తరంబుఁజెంది యాతని హస్తంబులు తొలఁగించిపట్టుకొని 'మహాత్మా! నిర్భయుండవు కమ్ము. మదిఁ గుదురపరచుకొమ్ము' అని యభయంబొసంగి శ్రీహరిచక్రంబును ''నేను ధర్మముఁదప్పక చరించెడి వాఁడనేని శ్రీహరిభక్తుఁడనేని సాధుజనుల నాదరించువాఁడనేని యీ దుర్వాసునియందు విశ్రాంతిం బొందని మనంబుగలవాఁడనేని శాంతింపుము. ఇమ్మునిపుంగవుని రక్షింపుము. నీకిదె సహస్రాధిక వందనములర్పింతు'నని ప్రార్థించెను. అంత దుర్వాసుండు చక్రానలబాధానివృత్తుండై భగవద్భక్తుండగు నంబరీషుని ప్రభావంబుఁదెలిసికొని 'మహాత్మా! నీ ప్రభావంబిదివరకే వినియున్నవాఁడ. కనుగొన నిపుడు నిన్నుఁగాంచితి. మనసార నీ చరణంబంటి పవిత్రుఁడనైతి, భగవంతుని భక్తియోగప్రభావంబును నెఱింగితి. సెలవొసంగుము. పోయివచ్చెద ననెను. అంబరీషుండును దుర్వాసునకు సాష్టాంగనమస్కారంబొనర్చి యిష్టమృష్టాన్నంబుఁగుడువంబెట్టి భుక్తశేషముఁదానుభుజించి యిదియంతయు శ్రీహరి కృపాకటాక్షప్రభావంబని యెఱింగి రాజసంబు పొంతఁబోక నిర్మలుండై ప్రశాంతుఁడయ్యె. దుర్వాసుండును నంబరీషుని దీవించి కీర్తించుచు మింటితెరువున బ్రహ్మలోకంబునకుఁ జనియె.

అంబరీషుండును వ్రతసమాప్త్యనంతరము రాజ్యముతోడి తగులంబు మాని విరక్తుండై తనతో సమానులగు తనయుల రావించి రాజ్యభారము నప్పగించి కాననంబునకుఁజని నిర్మలచిత్తంబున శ్రీహరిని ధ్యానించుచు ముక్తిం బొందె.

ఇక్ష్వాకు చరిత్ర.

వైవస్వతమనువు తుమ్మిన నతని ఘ్రాణరంధ్రమునుండి యిక్ష్వాకుఁడు పుట్టె. ఆ యిక్ష్వాకునకు నూర్వురుకుమారులు. ఇక్ష్వాకుఁ డొకనాఁ డష్టకశ్రాద్ధముఁ గావించుచు నగ్రపుత్రుండగు వికుక్షిని వేటకుఁ బోయి శ్రాద్ధమునకనువగు మాంసఖండముఁదెమ్మని పనిచె, ఆ వికుక్షియుఁ బిత్రాజ్ఞ వనమున కరుదెంచి వేట నలసటఁజెంది తుదకొక శశమును బట్టుకొని యాఁకలిమిక్కుటముగాఁగ నద్దాని సగము తిని శేషము తండ్రికొసంగె. వసిష్ఠుఁడది తెలిసికొని ''యెంగిలి పైతృకమునకెట్లు పనికివచ్చు'' నని యిక్ష్వాకునకా యుదంతంబుఁదెల్పె. ఇక్ష్వాకుఁడు వికుక్షి దుష్టుఁడని యాతని రాజ్యమునుండి నిష్కాసితుఁగావించె. ఇక్ష్వాకుఁడు కొంతకాలము రాజ్యమేలి దివంగతుఁడయ్యె. అంత వికుక్షి శశమునుదినుట శశాదుఁడను పేరఁబరఁగి మఱల రాజ్యమునకరుదెంచి ధర్మమార్గంబున రాజ్యంబుఁజేయుచుఁ గకుత్స్థుఁడను కుమారుఁగాంచె. కకుత్స్థునకు రాజ్యమొసఁగి శశాదుఁడును ముక్తిఁగాంచె. దేవదానవులకు జరిగిన సంగరంబున దేవప్రార్థితుఁడై వికుక్షిపుత్రుఁడు దానవులపైఁ గవియునప్పుడింద్రుఁడు వృషభమై యాతని వాహ-

'కకుత్' అన నెద్దుమూపురము. దానియందితఁడుండెఁ గాన కకుత్స్థుఁడను నామంబితనికిఁ జరితార్థం బయ్యె. దానవపురంబుల జయించుటఁ బురంజయుఁడను నామంబును బొందె. ఇట్లు శశాదపుత్రుఁడు కకుత్స్థుఁడను విఖ్యాతపురుషుండయ్యె

మాంధాతృచరిత్ర.

అట్టి కకుత్స్థవంశంబున యువనాశ్వుఁడను రాజు నూర్వురుభార్యలతో సంసారసుఖంబు లనుభవించుచు సంతతిలేక నిర్వేదఁబడియుండె. అంత మునులు దయగలవారై యింద్రప్రీతికొఱకు నైంద్రయాగముఁ జేయించిరి. ఆ యాగంబునఁ గలశంబున మంత్రించినజలంబుంచి వేకువ నతనిభార్యచేఁ ద్రావింప భావించి ఋత్విజులా రేయి నిద్రించిరి. యువనాశ్వుఁ డర్ధరాత్రంబున మేల్కాంచి పిపాసార్దితుఁడై యజ్ఞశాలాభ్యంతరమునకుఁజని కలశంబుననున్న మంత్రపూరితజలంబుఁ ద్రావె. వేకువ ఋత్విజులాశూన్యజలకలశంబును గాంచి దానివృత్తాంతముఁ దెలిసికొని విధివైపరీత్యమున కచ్చెరువుఁ జెందుచుండిరి. అంత నద్దాన యువనాశ్వుకడుపు వ్రక్కలించుకొని చక్రవర్తిచిహ్నములుగల కుమారుండు జన్మించి తల్లిలేని కతంబున పాలులేక యేడ్చుచుండ నిందుఁడువచ్చి బొటనవ్రేలందిచ్చెను. దాన నతఁ డేడ్పుడిగె. ఇతఁడు నన్నునురక్షించుననుట నాశిశువు మాంధాతనామంబునఁ బరఁగె. యువనాశ్వుకడుపు మునులు సరిజేయ నాతండును బ్రతికి కుమారుని ముద్దుముచ్చటలు గాంచఁగలిగె. యువనాశ్వుఁడు మాంధాతచక్రవర్తికి రాజ్యమునప్పగించి తపస్సిద్ధినొందె. మాంధాతయు సూర్యకిరణములు ప్రసరించు నంతదనుకఁ గల ప్రదేశంబుఁ బాలించుచు శశిబిందుకుమార్తెయగు బిందుమతియందు ముగురుకొడుకులను నేబండ్రుకూఁతులను గనె.

సౌభరిమహర్షి యమునానదీజలంబునఁ దపంబుఁ జేయుచు నందలి మీనసంసారంబును గాంచి తానును గృహస్థుండుగా మదింగోరి యొక్కకుమార్తెను నాకొసంగుమని మాంధాతను గోరెను. అతండు స్వయంవరమున నాకన్నెలు నిన్నుఁ గోరుకొనిన నాయభ్యంతరము లేదనెను. సౌభరి యౌవనవతులు ముదుసలివైన నన్నెట్లువరింతురని కటకటంబడి తనతపోధనము వెచ్చించి యువకుఁడు సాలంకృతుఁడునై యెదుటనిలఁబడిన మాంధాత సౌభరిని కన్యాంతఃపురంబున కనిచె. అంత నా యేబండ్రుకన్యలును సౌభరియందంబుఁ గాంచి ముగ్ధలై యందఱు నతని వరించిరి. మాంధాతవారినందఱను సౌభరికొసంగె. సౌభరియింకను తనతపోధనము వ్యయపఱచి భోగభాగ్యంబులఁదులదూగుచు ఘృతధారలనగ్నితృప్తిఁ జెందక హెచ్చుపెరుగుచందంబునఁ గామోపభోగంబుల నుపరతిఁ జెందక విషయాభిలాషల విజృంభించుచుండె. మాంధాత కుమార్తలేమైరో యని పరితపించుచు వనంబునకుఁజని తన్నుమించిన రాజభోగంబులననుభవించుచున్న సౌభరినిఁ గాంచి తెలఁగుపడి కూఁతులవలన సత్కరింపఁబడి వారియానందమునకు సంతసించి పురికేఁగె. సౌభరియు మీనసంసారవీక్షణంబునఁ గల్గిన తనసంసారకాంక్షయుఁ దపోవ్యయమును గుర్తించి తన్నుఁదా నిందించుకొనుచు గృహస్థాశ్రమంబువిడిచి వానప్రస్థమున్ స్వీకరించి మఱల ఘోరతపంబుఁ గావించి పరబ్రహ్మంబుసొచ్చె. సౌభరిభార్యలు నగ్నితో శిఖలంతరించు విధంబున భర్తననుగమించిరి.

హరిశ్చంద్రుచరిత్ర.

మాంధాతరెండవకొడుకగు పురుకుత్సుఁడు నర్మదయను నాగకన్యకను పరిణయంబై తన్ను ధ్యానించువారికి నాగభయంబులేకుండవరంబునొందె. ఆపురుకుత్సునకుఁ ద్రసదస్యుఁడు, వానికి ననర

ణ్యుఁడు, వానికి హర్యశ్వుఁడు, వానికి నరుణుఁడు, వానికి త్రిబంధనుఁడు, వానికి సత్యవ్రతుఁడును గలిగిరి. ఆ సత్యవ్రతుఁడే త్రిశంకుఁడు. ఇతఁడు గురుశాపంబున చండాలుఁడై బొందితో స్వర్గమునకుఁబోవ విశ్వామిత్రుప్రేరణమున యజ్ఞంబుఁ గావించె. ఆ విశ్వామిత్రుప్రభావమునఁ ద్రిశంకుఁడు స్వర్గమునకు బొందితోఁ జేరుచుండ దేవతలటనుండి నెట్టివేసిరి. తలక్రిందుగ భూమికి జాఱుచుఁ ద్రిశంకుఁడు విశ్వామిత్రుని రక్షింపుమని ప్రార్థింప నాతఁడు తనప్రభావంబున నాకాశంబుననిలిపె. ఇప్పటికిని త్రిశంకుఁడట్లు తలక్రిందుగ నాకాశంబునఁ గనఁబట్టును. ఆ త్రిశంకుని పుత్రుఁడు హరిశ్చంద్రుఁడు. వసిష్ఠునియందలి యాగ్రహంబున విశ్వామిత్రుఁడు హరిశ్చంద్రు బాధింపఁదొడంగెను. అది కని వసిష్ఠుఁడు విశ్వామిత్రుని గృధ్రమవుకమ్మని శపించె. వసిష్ఠుని విశ్వామిత్రుఁడు బకముకమ్మని ప్రతిశాపంబొసఁగె. ఇట్లు వసిష్ఠవిశ్వామిత్రులు పక్షిరూపులయ్యుఁ బూర్వవైరంబునకుఁ దగినట్లు కలహింపుచుండిరి. హరిశ్చంద్రుఁడు సంతానము లేక వరుణుని యజించె. తనకు వరుణుని దయచే సంతానము కలిగిన నాపుత్రుని యజ్ఞపశువుగఁ జేసి మరల యజింతునని యతఁడు ప్రార్థించె. అంత పుత్రుం డుద్భవించె. వరుణుఁడు వాగ్దానము నెరవేర్పుమన హరిశ్చంద్రుఁడు పుత్రమోహంబున నెప్పటికప్పుడేవో సాకులు చెప్పి కాలము గడుపుచుండె. ఆపుత్రునకు రోహితుఁడను నామకరణంబుఁ గావించి యల్లారుముద్దుగఁ బెంచుచుండ నతఁడును పెద్దవాఁడై వరుణుని వృత్తాంతము తెలిసి వనంబునకు భీతిచేఁబాఱిపోయెను. ఇట హరిశ్చంద్రుఁడు వరుణుని యాగ్రహంబున జలోదరరోగంబున బాధనొందుచుండె. అది తెలిసి పురికి రోహితుఁడు రాఁదలంచుచుండ నెప్పటికప్పుడింద్రుఁ డంతరాయముఁ గల్పించుచుండె. కడకు పురికివచ్చుమార్గంబున నజీగర్తు మధ్యమపుత్రు శునశ్శేపు విలిచి తెచ్చి తండ్రికొసంగి యానందించె. హరిశ్చంద్రుఁడు పురుషమేధముఁ గావించి వరుణుఁ దృప్తిపఱిచి రోగవిముక్తుండయ్యె. హరిశ్చంద్రుని వలన వసిష్ఠవిశ్వామిత్రులిరువురు సంతసించిరి. వసిష్ఠుఁడు హిరణ్మయరథంబొసంగె. విశ్వామిత్రుఁడు విజ్ఞానముఁ బ్రసాదించె. హరిశ్చంద్రుఁడిట్లు విజ్ఞానంబార్జించి సంసారహేతువైన ప్రకృతింబాసి బంధవిముక్తుండై యవాఙ్మానసగోచరుండై స్వస్వరూపంబునఁ బ్రకాశించె.

సగర చక్రవర్తి చరిత్ర.

అట్టి రోహితుని సంతతియందలి బాహుకుఁడు వైరులచే రాజ్యముఁ గోల్పోయి భార్యలతో నరణ్యంబునకుఁ జని ముసలివాఁడై యచట మరణించె. వానియగ్రమహిషి సహగమనము నొనర్పనుంకింప నౌర్వమహర్షి యామె గర్భవతియగుట గుర్తించి మఱలించె. మిగిలిన బాహుకుని భార్యలామె గర్భవతియగుటకసూయఁ జెంది విషమిడిరి, అయినను నామె సురక్షితముగఁ బుత్రునిఁ గనె. ఆబాలకుఁడు గరముతోఁ బుట్టినవాఁడు గాన సగరుఁడనఁ బరఁగె. ఆ సగరుఁడు పెరిగి తనతండ్రి నడవుల పాలుగావించిన వైరులనందఱ జయించి చక్రవర్తియయ్యె. సగరునకుఁ గేశినియందు నసమంజసుఁడను పుత్రుండు పుట్టె. వానియందు సమంజసగుణములు లేకపోవుట నసమంజసుఁడయ్యె. అతఁడు పూర్వజన్మంబున యోగియై సంగంబున యోగభ్రష్టుండై సగరునకుఁ బుట్టి జాతిస్మరజ్ఞానంబుఁ గలిగి యెవ్వరుఁ దన్నుఁ జేరకుండునట్లసమంజసముగ వర్తించుచుండె. ఒకనాఁడయోధ్యయందలి బాలకుల సరయూనదిలోనికి విసరివైచుచుండె. దానికలిగి తండ్రి వీనిని పట్టణబహిష్కృతుఁ గావించె. అసమంజసుఁడు తన యోగప్రభావంబున గొన్నాళ్ళకాబాలురఁ బురంబునఁ గనఁబఱిచి నివ్వెఱఁబడఁజేసె. అట్టియసమంజసుని పుత్రుఁ డంశుమంతుఁడు, సగరునకు మఱొక భార్యయగు సుమతియందఱువదివేలమంది తనయులు జనించిరి. ఔర్వమహర్షి యాజ్ఞ సగరుఁడనేకాశ్వమేధంబులు గావించె. ఒక యశ్వమేధంబున విడువఁబడిన యశ్వము నింద్రుఁడు హరించి నాగలోకంబున కపిలుని చెంత బంధించి చనియె. ఆయశ్వంబును వెదకుటకుఁ

పిత్రాజ్ఞ సుమతికొడుకు లఱువదివేవురు బయలుదేరి తుదకు భూమిఁ ద్రవ్వి నాగలోకంబునఁ గపిలుని చెంత గుఱ్ఱమును గాంచి యతఁడే యశ్వచోరుఁడని దూషించి తద్దోషంబున భస్మీభూతులైరి. సగరనియమితుఁడై యంశుమంతుఁడు గుఱ్ఱముకొఱకుఁ జని కపిలుని గాంచి వినుతించె. కపిలుండును ప్రశాంతచిత్తమున నతని దీవించి గుఱ్ఱమును గొనిపోయి గంగాజలంబుల నీ పితరుల నూర్ధ్వగతిఁ బొందింపుమని బుజ్జగించెను. అంశుమంతుఁడు తెచ్చిన యశ్వంబున యాగంబు పూర్తిగావించి సగరుఁడా యంశుమంతునకు రాజ్యంబొసంగి యౌర్వోపదిష్టమార్గంబున నుత్తమగతిం జెందె.

సౌదాసు చరిత్ర.

అంశుమంతుఁడు గంగకొఱకు నడవిఁ దపంబొనరించి మడిసె. అతనికొడుకు దిలీపుండును నట్లయ్యె. దిలీపుని కొడుకు భగీరథుఁడు గంగను గాంచి తనకోరిక విన్నవించె. గంగ తనవేగము సహించువానిగ నీశ్వరు వేఁడుమనెను. భగీరథుప్రార్థనచే నీశ్వరుఁడియ్యకొన గంగ భూమికిదిగి భగీరథుకోరికఁ దీర్చె. ఇట్టి భగీరథునకు శ్రుతుఁడు, వానికి నాభాగుఁడు, వానికి సింధుద్వీపుఁడు, వానికి నయుతాయువు, వానికి ఋతుపర్ణుఁడును జనించిరి. ఆ ఋతుపర్ణుఁడే నలచక్రవర్తితో స్నేహంబొనరించి యక్షహృదయమతనికిడి యశ్వవిద్య తాను నేర్చెను. ఆ ఋతుపర్ణునకు సర్వకాముఁడు, వానికి సుదాసుండును, వానికి మదయంతీవల్లభుఁడైన సౌదాసుండును బుట్టిరి. వీనినే కల్మాషపాదుఁడనియు నందురు. సౌదాసుఁడొకనాఁడడవికిఁ జని రాక్షసునొకని సంహరించె. వానిసోదరుఁడు సోదరుఁ జంపినపగఁ దీర్పఁగొన సౌదాసునింట వంటవాఁడుగఁ జేరె. అది సౌదాసుఁడెఱుఁగఁడు. వసిష్ఠుఁడొకనాఁడు సౌదాసునింటఁ గుడువ నావంటవాఁడా వసిష్ఠునకు మానవమాంసము వండి వడ్డించె. అది వసిష్ఠుఁడు గుర్తించి కోపంబున సౌదాసుని రాక్షసుఁడవు కమ్మని శపించి పిదప సౌదాసుఁడెఱుఁగమి తెలిసికొని పండ్రెండేండ్లు మాత్రమా రాక్షసత్వముండునని నిర్ణయించెను. సౌదాసుండును గురువును మఱల శపింతునని దోసిటజలంబుఁ బట్టి భార్య మదయంతి వారింప నాజలంబెట జల్లినను జీవరాశి దగ్ధమగునని తన పాదములందే జల్లుకొనె. పాదంబులు కంగె. కల్మాష వర్ణముగల పాదములుగలవాఁడు గాన నతఁడు కల్మాషపాదుండయ్యె. అంత సౌదాసుండు రాక్షసభావమావహింప నడవి సాఁకటఁ దిరుగుచు నొక బ్రాహ్మణమిథునమందుఁ బురుషుని మ్రింగె. బ్రాహ్మణుని భార్య పరిపరివిధంబుల విలపించి భార్యఁ గూడిన తత్క్షణమ చత్తువని శపించి భర్తృశల్యంబుల నగ్నిప్రవేశంబుఁ గావించె. సౌదాసుఁడు శాపవిముక్తిఁ జెంది భార్యతోఁ గూడుటకు శంకింప విప్రసతిశాపంబెఱుంగుకతన మదయంతి యంగీకరింపదయ్యె. అందువలన సౌదాసుఁడు సంతానవిహీనుఁడయ్యె.

సౌదాసుననుమతి వసిష్ఠుఁడు మదయంతికి గర్భంబుఁ గావించె. ఆ గర్భమాయింతి యేడేండ్లు మోసి సీళ్ళావసంకటపడుచుండ వసిష్ఠుఁడు వాఁడియగు నశ్మంబున గర్భంబుఁ జీరి శిశువును మదయంతిని ప్రాణభయంబు లేకుండఁ గాపాడె. అశ్మమునఁ జీరఁబడిన గర్భమునఁ బుట్టిన పుత్రుఁడుగాన నాతఁ డశ్మకుండయ్యె. ఆ యశ్మకునకు మూలకుఁడు పుట్టె. పరశురాముఁడు క్షత్రియులఁ జంపునవసరంబున స్త్రీలతనిఁ గాపాడిరి గాన నారీకవచుండను పేరు కలిగె. పరశురామునివలన నిర్మూలమగు రవివంశమునకు మూలంబగుట నితఁడు మూలకుఁడయ్యె. మూలకునకు విశ్వసహుఁడు, వానికి ఖట్వాంగుఁడును బుట్టిరి. ఆ ఖట్వాంగుఁడే దేవదానవయుద్ధమున దేవతలకు సహాయమొనర్చి వరంబుల దన యాయువు ముహూర్తమాత్రంబని యెఱింగి యంతలో ముక్తిమార్గమును సాధించె. ఆ ఖట్వాంగుపుత్రుఁడు దీర్ఘబాహుఁడు. వాని పుత్రుఁడు రఘువు, వానిపుత్రుఁడు పృథుశ్రవుఁడు, వానిపుత్రుఁడజుఁడు, వాని పుత్రుఁడు దశరథుఁడు. వానిపుత్రుఁడు సురప్రార్థితుఁడగు శ్రీమహావిష్ణువు శ్రీరామచంద్రమూర్తి.

శ్రీ రా మ చ రి త్ర.

దశరథునకు భగవంతుఁడు నాల్గుభాగములుగ శ్రీరామ, లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్నులయి జనించె. విశ్వామిత్రుఁడు సవనరక్షణార్థము దశరథునడిగి రామలక్ష్మణులఁగొంపోయె. వారుమార్గమధ్యమునఁదాటకినిఁజంపి యామెపుత్రులలోనొకఁడగు సుబాహువధించి మఱియొకఁడగు మారీచునసముద్రంబునఁబడఁగొట్టిరి. ఇట్లువిశ్వామిత్రుయాగంబుఁగాపాడి యహల్యాశాపవిమోచనంబుఁ గావించి మిథిలకరిగి శివుని విల్లువిఱిచి శ్రీరామచంద్రుఁడు సీతను బెండ్లాడె. అయోధ్యకుసీతాబంధుసమేతుఁడై వచ్చుచు మార్గంబునఁ బరశురామునోడించె. దశరథుని కైక పూర్వమాతనకిచ్చిన రెండువరములకు మారుగనొకటి భరతరాజ్యపాలనముగను మఱియొకటి శ్రీరామవనవాసముగను కోర శ్రీరామచంద్రుఁడద్దాన సీతాలక్ష్మణసమేతుఁడై చిత్రకూటంబునకరిగె. దశరథుఁడు పుత్రశోకంబునమరణించె. పిదప భరతుఁడు తల్లి యకృత్యంబువిని చిత్రకూటంబునకరిగి రాజ్యపాలనకు శ్రీరామునర్థించె. అతఁడు తనపాదుకలనిడె. భరతుఁడాశ్రీరాముపాదుకలపక్షమున ప్రతినిధిగ రాజ్యపాలనముఁ గావించుచుండె. రాముఁడుసీతాలక్ష్మణసమేతుఁడై దండకారణ్యమునకరిగి గోదావరీతటంబునఁ బర్ణశాలనిర్మించుకొని, వసించుచుండె. రావణునిచెల్లెలు శూర్పణఖ రాముఁగామించి వైపరీత్యంబుగ సంచరింపలక్ష్మణుఁడామె ముక్కుచెవులంగోసిపంపె. దాన జనస్థాననివాసులు ఖరదూషణాదులు పదునాల్గువేలమందిరాక్షసులు రా శ్రీరాముండొక్కక్షణంబున నందఱమడియించె. అది శూర్పణఖవలన రావణుండెఱింగి మారీచసహాయంబున రామలక్ష్మణులనెడబాసిన సీతనుగొంపోయిలంకనునిచె. మారీచసంహారణానంతరము రామలక్ష్మణులు జటాయువు సుగ్రీవులవలన సీతజాడఁదెలిసికొని తనకుమిత్రుఁడగు సుగ్రీవుని శత్రువగు వాలినొక్కబాణమునఁదున్మి సుగ్రీవాజ్ఞ సీతనులంకలోఁ బొడఁగాంచివచ్చిన హనుమంతునివలన యావద్వృత్తాంతమెఱింగి కపిసైన్యముతో సముద్రంబు దరిఁజేరి విభీషణునకు శరణిచ్చెను. అంత సముద్రంబునకు సేతువు నిర్మించి లంకఁజొచ్చి పుత్రమిత్రసహితంబుగ రావణువధించి విభీషణునకు లంకారాజ్యముసంగి యగ్నిప్రవేశమువలనఁ బరమపావనత్వము వెలిబుచ్చిన సీతతోఁబుష్పకవిమానమెక్కి యయోధ్యకు వచ్చి పట్టాభిషిక్తుఁడై యానందదాయకంబుగ పదునొకొండువేలవత్సరంబులు రాజ్యపాలనంబు గావించె. మాఱువేషంబున దాను ప్రజలాడుకొనుమాటలువిని గర్భవతియగు సీతను వాల్మీకి యాశ్రమమునవిడిచె. అచట సీత కుశలవులఁగనె. వాల్మీకి యాకుశలవులకు రామాయణముచెప్పి యజ్ఞముఁజేయు రామునకు వినిపింపఁజేసి సీతాపాతివ్రత్యమును వెల్లడించె. అయినను సీతయాలోకమునసుండనొల్లక భూవివరంబున వైకుంఠంబునకరిగె. రాముండునుకుశలవులకు రాజ్యపట్టాభిషేకముఁగావించి లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్నులతోను, తనతోకలిసిమెలసితిరిగిన సమకాలికులైన యయోధ్యాపురవాసులతోను వైకుంఠంబునకరిగె.

జ న కు చ రి త్ర.

ఆ కుశసంతతి మరువనురాజువరకువచ్చె. ఆ మరువనురాజశ్రేష్ఠుఁడు రాజయోగియై కలాపగ్రామమునసున్నవాఁడు, కలియుగాంతమునసష్టమైన సూర్యవంశమునుగ్రమ్మఱఁబుట్టింపఁగలవాఁడని యందురు. ఇక్ష్వాకుఁడాదిగ బృహద్బలుఁడంత్యముగ సూర్యవంశమిప్పటివరకుసాగె. ఇఁకముందు సుమిత్రునివరకు సూర్యవంశముసాగఁ గలదు. ఇక్ష్వాకుతనయుఁడగు నిమి యజ్ఞముచేయఁగోరి వసిష్ఠుఋత్విజునిగఁగోరెను. వసిష్ఠుఁడింద్రునిచే యజ్ఞముసేయింప నంగీకరింపఁబడితిననియుఁ నిమ్మట నీయజ్ఞమునకు వత్తుననియుఁ బలికెను. నిమి సంసారము క్షణభంగురమని మఱియొక ఋత్విజునాశ్రయించి

యజ్ఞము నెరవేర్చెను. వసిష్ఠుఁడందులకుఁ గోపించి "నీ దేహము పడుఁగాక" యని శపించెను. దానికి నిమియు "నీ శరీరము పడుఁగాక" యని వసిష్ఠునకుఁ బ్రతిశాపమిచ్చెను. వసిష్ఠుఁడు మిత్రావరుణులవలన నూర్వశియందుబుట్టి దేహియయ్యె. మునులు నిమి దేహముఁ గాపాడి ప్రారంభించిన యజ్ఞముఁబూర్తిఁ జేసిరి. హవిర్భాగములకువచ్చినదేవతలు నిమిని బ్రతికించిరి. కాని నిమి యాశరీరము తనకు వలదని నిరసించె. దేవతలు వానియందలి కృతజ్ఞతకు మారుగ శరీరుల రెప్పపాటున నిమి యుండునని వరం బిచ్చి చనిరి. రాజులేకుండుటవలన నిమిశరీరమును మునులుద్రచ్చి యం దొకపుత్రు నుద్భవింపఁజేసిరి. అతఁడే జనకుఁడు. విగతదేహుఁడు కాన వైదేహుఁడనియు, మథనజాతుఁడుగాన మిథిలుండనియు వానికినామములుకలిగె. ఆ మిథిలునిచేనిర్మితమైనదే మిథిలానగరము. ఆ వంశస్థులందఱు జనకులనియే పిలువంబడిరి. అందు సీరధ్వజుఁడను జనకుఁడు యజ్ఞముసేయ భూమిదున్నింప లాంగలంబుకొన సీత యుద్భవించె. ఆ సీతనే రామునకిచ్చి వివాహంబుఁగావించె. వీరందఱు మైథిలులనఁబరఁగిరి. యోగీశ్వరుప్రసాదంబున నీ జనకవంశస్థులు గృహస్థులయ్యు బంధనిర్ముక్తులై యాత్మజ్ఞానముకలిగి నిరంతర బ్రహ్మానుసంధానముఁ జేయుచుందురు.

పురూరవుచరిత్ర (చంద్రవంశము)

జగన్నాథు నాభికమలంబున బ్రహ్మపుట్టె. ఆ బ్రహ్మ కత్రి జనించె. అత్రి క్రీగంటి చూపుల చంద్రుఁ డుదయించి బ్రహ్మాజ్ఞను నక్షత్రనాథుఁడయ్యె. చంద్రుఁడు రాజసూయముఁజేసి ముల్లోకములజయించి సౌఖ్యమదంబున బృహస్పతిపెండ్లాము తారనుగవగూడి గురుఁడగు బృహస్పతి బ్రతిమాలుకొన్నను విడువఁడయ్యె. బృహస్పతితోడివిరోధంబున శుక్రుండును రాక్షసులును చంద్రునిజేపట్టిరి. ఇంద్రాదులు బృహస్పతి పక్షము వహించిరి. ఇట్లు తారనుగుఱించి దేవదానవులకు పోరుఘోరంబయ్యె. అంత బృహస్పతితండ్రి యంగిరుఁడు బ్రహ్మకు నీ తగవుఁ జెప్ప చంద్రుని మందలించి గర్భిణియగు తారను బృహస్పతికి నప్పగించె. ఆ గురుండును తారను దిట్టి గర్భంబుఁబోగొట్టుకొమ్మనునంత బంగారుచాయగల కుమారుఁ డామెకుఁబుట్టె. ఆ కుఱ్ఱవాని యందమునకు మోహంబుఁ జెంది గురుచంద్రులు పుత్రుఁగొన వాదులాడిరి. మఱల బ్రహ్మవచ్చి యేకాంతమున తారవలన నా పుత్రుఁడు చంద్రునకుఁబుట్టినవాఁడేయని తెలిసికొని బుధుఁడను నామకరణంబుఁజేసి చంద్రునకిచ్చెను. ఆ బుధునకు నిలయనుకన్యకకుఁ బురూరవుండుజన్మించెనని యిదివరకేచెప్పఁబడినది. ఆపురూరవుని సౌందర్య గుణగణాదులు నారదునివలన నూర్వశివిని మిత్రావరుణశాపంబున మనుష్యరూపంబుఁదాల్చి పురూరవునిఁజేరి యాతండు కామింప "ఓ చంద్రవంశోద్భవా! ఇవె నా రెండు మేకలు. వీనిని నీవు కాపాడిన, వివస్త్రుండవుగాక యున్న, నీ మేక నేయి నీకుహితమైన నీతో నుందు ననెను. పురూరవుండు దానికి యొకొనె. ఇట్లువారుసుఖంబుండిరి. అంతనింద్రలోకంబున నూర్వశిలేకుండుట నింద్రుఁడెఱింగి ఊర్వశిఁ గొనిరా గంధర్వులఁ బనిచె. వా రూర్వశిమేకల నపహరింప నవి యఱచె. ఊర్వశి నిద్రావస్థనున్న పురూరవున కెఱిఁగించె. అతఁడు తత్తరంబున నా దొంగలవధించి మేకలవిడిపించె. కాని వస్త్రవిహీనుఁడయ్యె. అద్దాన నూర్వశియుఁజనె. పురూరవుఁ డూర్వశియందలి మోహంబున నామెను వెదకుచు సరస్వతీనదీతటంబున నామెఁగాంచి రమ్మని ప్రార్థించె. ఆమెయు "నొక యేఁడుండి రమ్ము. పుత్రునితో వచ్చెద" ననెను. ఆమెగర్భవతియని యెఱింగి సంవత్సరమాగి పోయెను. గంధర్వులు వానికి నూర్వశినిగాక యగ్నిస్థాలియను దాని నొసంగిరి. కొన్నాళ్లకది యూర్వశి కాదని తెలిసికొని విడిచె. అంతపురూరవుఁడు శమీగర్భజాతంబైన యశ్వత్థంబునుజూచి దానిచే నరణులు రెండుగావించి యొకయరణితానుగాను రెండవయరణి యూర్వశిగాను మధ్యకాష్ఠంబు పుత్రుఁడుగా నుభావించి

మథించె నద్దాన జాతవేదుఁడను నగ్ని జనించె. ఆ జాతవేదుని కారణమున నా పురూరవుఁడు స్వర్లోకగాములకుఁ జని యూర్వశినిఁ గాంచె. ఆమెయందు నార్వురు పుత్రులు జనించిరి. వారి సంతతియందు గంగను పుక్కి-టఁబట్టిన జహ్నుండును పుట్టె. ఆ జహ్నునకుఁ బూరుఁడును, వానికి బలాకుఁడును, వానికి కుశుండును, వానికిఁ గుశాంబుఁడును, వానికి గాధియుఁ గలిగిరి. గాధిరాజు సత్యవతి యను కన్యకను విప్రుఁడగు ఋచికుఁడడుగ నాతనికిచ్చుట కిష్టపడక తెల్లని శరీరము నల్లని చెవులుఁ గల వేయి గుఱ్ఱముల నిచ్చిన నిత్తుననె. ఆ ఋచికుఁడును వరుణుని యాచించి యట్టి గుఱ్ఱములఁ దెచ్చి యిచ్చె. పిమ్మట గాధి సత్యవతి నిచ్చె. ఆ ఋచికుని భార్యయగు సత్యవతియు నత్తయగు గాధిసతియు సంతానము లేక పుత్రులఁగోరి ఋచికు నాశ్రయింపనతఁడు విప్రమంత్రంబుల నొకచరువును, క్షత్త్రియమంత్రంబుల నొక చరువును గావించి వారలకొసంగె. వారలు పొరపడి క్షత్త్రియమంత్రపక్వ చరువు సత్యవతియు, విప్రమంత్ర చరువు గాధిసతియు భక్షించిరి. అది తెలిసి ఋచికుఁడు ఘనక్రూరుఁడగు క్షత్త్రియుఁడును దన యత్తకు బ్రహ్మవాదియగు బ్రాహ్మణుండును పుట్టుటకు భయమంది తనకు క్షత్త్రియుఁడు పుత్త్రుఁడుగా గాక, మనుమఁడుగా గలుగునట్లు గావించుకొనెను. అందువలన వానికి జమదగ్నియు, జమదగ్నికిఁ బరశురాముడును, వానియత్త గాధిసతికి బ్రహ్మవాదియగు విశ్వామిత్రుఁడును జనించిరి.

పరశురాముని చరిత్ర.

జమదగ్నికి రేణుకయందు వసుమనాదికుమారులు నల్వురుదయించిరి. హైహయప్రభువగు కార్తవీర్యార్జునుఁడు దత్తాత్రేయు నారాధించి యద్భుతమును, బాహుసహస్రమును, నణిమాదిసిద్ధులుఁ బొంది గాలికైవడి విశృంఖలముగ నంతట వీరవిహారముఁ గావించుచుండ, రావణాసురుఁడు దిగ్విజయమునకురా నర్జునుఁడు స్త్రీలతో జలకేళిఁ గావించుచు రేవానదికిఁ దనభుజముల నడ్డకట్టుఁ గావింప నది పొంగి రావణు సైన్యము ముంచెను. రావణుఁడు యుద్ధమునకు రాగ నతని జయించి బందీ గావించి మందలించి పంపె. అట్టి కార్తవీర్యార్జునుఁ డొకదినంబున నడవికి వేటకుఁబోయి కామధేనువు సహాయంబున జమదగ్ని తమకు విందుసేయ నాగోవు నపహరింప బుద్ధిజనించి భటులచే దానిని గొంపోవఁ జేసె. ఇట్లు మాహిష్మతీపురంబుననున్న కార్తవీర్యార్జునుని బరశురాముఁ డాశ్రమమునకు వచ్చినంతఁ దెలిసికొని వచ్చి తాకి యర్జును వేయిచేతుల దలఁ సైన్యముల నఱికి కామధేనువుఁ గొనివచ్చి తండ్రికిచ్చె. జమదగ్నియు శాంతంబున నాతని మందలించె. ఆ పాపపరిహారమున కొకవత్సరము తీర్థాటనముఁ గావింపుమనె. అతండును నట్లు గావించె. రేణుక యొకనాఁడు జలంబునకుఁబోయి యప్సరసలతో జలకేళిఁ గావించు చిత్రరథుఁ గాంచి మోహవివశయై తడవుఁ జేసె. అది జమదగ్ని తెలిసికొని దానిఁ గలయఁ జంపుఁడని ముగ్గురు పుత్రులను సందేహించిరి, ఆమువ్వురను తల్లినిగూడ నఱుకుమన బరశురాముండు నఱికి వారలఁ బ్రతికించుటవరముగాఁగొనె, జమదగ్నియు వారలఁ బ్రతికించె. కార్తవీర్యార్జును పుత్రులు తండ్రిపగ దీర్చుకొన రాముఁడును నన్నలును నాశ్రమమున లేనితఱి నిశ్చలసమాధినున్న జమదగ్నిని రేణుక యడ్డుపడుచున్నను, మానక తలనఱికి కొనిపోయిరి. జమదగ్నికొమరు లరుదెంచి విలపించుచుండ రేణుక యిరువదియొక్కపట్టి రొమ్ముఁ బాదుకొనుచు విలపించె. రాముఁడు మాహిష్మతికరిగి యార్జునపుత్రులఁ గదనమున నఱికి మిగిలిన క్షత్త్రియుల నిరువదియొక్కపట్టి వెదకి వెదకి చంపి శమంతపంచకంబున క్షత్త్రియ రక్తంబునఁ దొమ్మిదిమడుగులుఁ గావించి తండ్రిశిరంబుఁ దెచ్చి శరీరంబుతో సంధించి, యజ్ఞంబుఁ గావించి భూమియంతయు ఋత్విజులకు దానంబొసంగి సరస్వతీనది నవభృథస్నాతుండై వికల్మషుండయ్యె. జమదగ్ని బ్రతికి తపోబలంబున సప్తర్షిమండలము నాశ్రయించె. పరశురాముఁడు మీఁది మన్వంతరమున సప్తఋషులలో నొకఁడు కాఁగలఁడు. పరశురాముఁడు శాంతచిత్తుఁడై మహేంద్ర

పర్వతంబునఁ దపంబాచరించుకొనుచుండె, విశ్వామిత్రుఁడు తపోబలంబున క్షత్రియ ధర్మము దిగవిడిచి బ్రహ్మర్షియై నూర్వురకొడుకులఁగనె, భృగుకులజాతుఁడగు నజీగర్తుకొమరుఁడు శునశ్శేఫుఁడు హరిశ్చంద్రుయాగపశువుగ నమ్ముడుపడ దేవతలఁదృప్తిపఱచి యాతనిరక్షించె. ఆ శునశ్శేఫు దన పెద్దకొడుకుగ భావించె, కొడుకులందులకుఁ గటకటంబడిరి. ఏబదిమందియంగీకరింపక మ్లేచ్ఛులుగ శపింపఁబడిరి. మధుచ్ఛందుండాది యేబండ్రంగీకరించిరి. ఆ శునశ్శేఫుఁడే దేవతలచే విడువఁబడిన వాఁడుగాన దేవరాతుఁడనఁబరఁగె.

యయాతి చరిత్ర.

పురూరవునకు నాయువు, వానికి నహుషుఁడును జన్మించిరి. ఈనహుషుఁడే నూఱశ్వమేధంబులఁ జేసి యింద్రపదవినొంది యింద్రాణిఁగోరి యగస్త్యశాపంబున నజగరంబయ్యె. నహుషసంతతియందు గువలయాశ్వుండును, వానికి నలర్కుఁడును గలిగిరి. అలర్కుఁ డఱువదియాఱు వేలేండ్లు ధరణిఁ బాలించె. అంత కాలము మఱెవ్వరును బాలింపలేదు. ఆ సంతతియందు రజియనువాని కైనూర్వురు కొడుకులు కల్గిరి. అతఁడు దానవులజయించి యింద్రునకు స్వర్గంబొసంగె. ఇంద్రుఁడద్దాని దిరిగి రజికే యొసంగె. కొన్నాళ్లకు రజి మృతుండయ్యె, వానిపుత్రులు మదంబున స్వర్గంబుఁబాలింప నింద్రుఁడు వజ్రంబున వందఱసంహరించి మఱల స్వర్గంబుఁగైకొనె. నహుషునకు యతి యయాతిమొదలగు నార్వురు పుత్రులు దేహికింద్రియంబుల చందంబునఁగలిగిరి. అందు పెద్దకొడుకునకు రాజ్యంబొసంగె. కాని యతండు గైకొనడయ్యె. తండ్రియు నన్నయు మృతినొంద యయాతి రాజ్యంబుఁబాలించె.

దానవరాజగు వృషపర్వునికుమార్తె శర్మిష్ఠ వేవురుచెలికత్తెలతోను, గురుపుత్రికయగు దేవయానితోను విహరించుచు వలువలూడ్చి జలకేళిసల్పు నచటికి భవానీసహితుఁడై పరమేశ్వరుండు రా సిగ్గుపడి తత్తరంబున వలువలుదాల్చునవసరంబున దేవయానివలువ శర్మిష్ఠ ధరించె. దానికి దేవయానిమండిపడె. శర్మిష్ఠయుఁగోపించి చెలికత్తెలతో నామెను నూతఁద్రోయించి పోయె. అచటికి వేటకొఱకువచ్చిన యయాతిమహారాజుచేర, నూతనున్న దేవయానిమొఱవిని పైబట్టకట్టనిచ్చి చేతినందుకొని బయటకులాగె. ఆమె పాణిగ్రహణనిమిత్తమున నీవె నాభర్తవనె. దానికి యయాతి శంకించె. దేవయాని తాను శుక్రునికుమార్తెననియుఁ గచుఁడు మృతసంజీవనివిద్య మాతండ్రికడ నేర్చుకొనునప్పుడు నేను ప్రేమింప నతఁడు వలదన మృతసంజీవనివిద్య యతనికిఁ బట్టువడకుండునట్లు నేను శపింప బ్రాహ్మణుఁడు నన్ను పెండ్లియాడకుండునట్లతఁడు శపించె. కాన నీవె నాభర్తవని నిర్బంధింప నతఁ డనిష్టంబున నంగీకరించె. యయాతిచనినయనంతరము దేవయాని తండ్రితో శర్మిష్ఠకృత్యంబుచెప్పి విలపించె. శుక్రుఁడు వృషపర్వునితో నావృత్తాంతము చెప్పి సహస్రసఖీజన పరివృతయగు నీకుమార్త శర్మిష్ఠను నా కుమార్తె యగు దేవయానికి దాసిగ నియమింపుమన భయంబున నాతఁడంగీకరించె. అట్టి శర్మిష్ఠంగూడిన దేవయానిని యయాతికిఁ బరిణయంబొనర్చి, శర్మిష్ఠం గూడవలదని కట్టడియుఁజేసె, యయాతి దేవయానియందు యదుతుర్వసులఁగాంచె. దేవయాని వెలుపలనున్నతఱి శర్మిష్ఠ యయాతి డాసి తన కోరిక దెల్పె. యయాతియు దాని కంగీకరించె. ఇట్లు క్రమంబున శర్మిష్ఠ యయాతి వలన ద్రుహ్యుఁడు ననువు పూరుఁడను ముగ్వురతనయులఁగాంచె. అంత దేవయాని గుర్తించి శుక్రునకు నివేదింప క్రోధమూర్ఛితయగుచుఁజనె. యయాతియు వెన్వెంటఁజని బ్రతిమాలెఁగాని యామె యియ్యకొనదయ్యె, శుక్రుండు యయాతిని వృద్ధుఁడవుకమ్మని శపించె. అతఁడు పురంబునకుఁజని తనకుమారుల యదు, దుర్వసు, ద్రుహ్యులను ననువును ముదిమిఁదీసికొని మీయౌవనమిడినఁ గొంతకాలముసుఖించి మఱల మీయౌవనము మీకిచ్చి నాముదిమితీసికొందునని యడిగి విఫలుండయ్యె, ఆశర్మిష్ఠకడగొట్టుబిడ్డఁడగు పూరునకుఁగ

నాతఁడొసంగె. అంతయౌవనంబునఁ జాలకాలముసుఖించి తృప్తిఁగాంచక దేవయానికిఁ దనచరిత్రయే మేకసెపంబున చెప్పి 'దేవయానీ! అన్నియు ముదిసినవి. కాని విషయాభిలాష, ప్రతికోడుమాయి యివి రెండునుమాత్రము ముదియుటలేదు. అంగనాసంగమంబు సంసారకారణంబు. నేనింక విషయంబుల జోలికిపోక బ్రహ్మధ్యాననిష్ఠమెలంగెదనని పూరునకు యౌవనంబిడి తానుముదిమిధరించి మిగిలినకొడుకులకు నాలుగుదిక్కులరాజ్యమునొసంగి పూరునకు భరతఖండంబొసంగి, సంగంబులఁబిడి భాగవతగతిం జెందె. దేవయానియు సంగంబులఁబాసి ముక్తిఁగాంచె.

భరతుని చరిత్ర.

ఇట్టి పూరువంశంబున రైభ్యునకు దుష్యంతుఁడుపుట్టె, దుష్యంతుఁడు వేట కేఁగి యోగంబునఁ గణ్వాశ్రమంబుఁజేరె అందు శకుంతలఁగాంచి యామెయందుఁ దన మనంబు లగ్నంబు కాఁగ నామెరాజకన్యయనిభావించి తనకోరికఁదెలిపె. శకుంతలయు విశ్వామిత్రునకు మేనకకుఁ బుట్టిన దాననియు, వారలచేవిడువఁబడి శకుంతంబులు కాపాడుటకతన శకుంతల నైతిననియుఁ గణ్వుఁడు పెంచుచుండెననియుఁజెప్పెను. దుష్యంతుఁడా శకుంతలను గాంధర్వవిధిఁ గైకొనెను. అంత శకుంతల గర్భవతియై కుమారుఁగాంచె. కణ్వుఁడుసంతసించి చక్రవర్తిలక్షణములుగల యాబాలకుదీవించి జాతకర్మాదులఁగావించె. ఆ బాలకుఁడు వీరోచితకృత్యంబులు గావింపుచుండఁ గణ్వుఁడు శకుంతలను కుమారసహితంబుగ మహారాజుపాలికిఁజనుమని పంపించెను. అగ్నిసదృశాకారుఁడగు బాలకుని,శకుంతలనుజూచి దుష్యంతుఁడుమిన్నకుండె. అంతటనశరీరవాణి 'వీఁడు నీపుత్రుఁడు. వీనిభరింపు'మనుట నతఁడుభరతుండయ్యె. దుష్యంతుఁడును నంగీకరించె. భరతుఁడు పెద్దవాఁడు కాఁగ దుష్యంతుఁడువానిని రాజ్యమందునిలిపి దివంబునకరిగె. భరతుఁడు రాజ్యముఁబాలించుచు యమునా తటంబున దీర్ఘతపుఁడు పురోహితుఁడుగా డెబ్బదియెనిమిదియు, గంగాతటంబున నేఁబదేను మొత్తము నూటముప్పది మూఁడశ్వమేధంబులఁగావించె, 1384 మందలోకద్వంద్వము, అట్టివేయిఖర్వంద్వముల పాఁడిమొదవుల దక్షిణలనిచ్చె, ధవళదంతంబులుగల నల్లనియేనుఁగుల 14 లక్షలనొసంగె. రాక్షసులజయించి రసాతలంబుననున్న దేవకాంతలవారలకొసంగె. త్రిపురదానవులజయించి నిర్జరుల నిజమందిరములనునిచె. అతనిరాజ్యమున భూమ్యాకాశంబులు కోరినకోరికలొసఁగుచుండె. ఇట్లు 27 వేల యేండ్లు ధరణిఁబాలించె. భరతునకు విదర్భరాజపుత్రికలు మువ్వురుభార్యలు, వారలు సంతానముఁ గాంచియుఁ దండ్రికితగిన సంతానముకాదని వారలఁజంపివేసిరి. భరతుఁడపుత్రకుఁడై మరుత్స్తోమంబను యాగంబు పుత్రార్థియైచేసి దేవతలమెప్పించె.

గర్భిణియు నన్నయగు నుతథ్యుని భార్యయునగు మమతపై సురతమునకు బృహస్పతిపడియె. గర్భస్థుఁడగు బాలుఁడు మొఱవెట్టి యావీర్యంబును వెలుపలికినెట్టె. తనసుఖమున కంతరాయముఁ గల్గించినవాఁడని యా గర్భస్థశిశువును నంధుండవుగమ్మని బృహస్పతి శపించె. బయటవీర్యంబున నొకబిడ్డయయ్యె. గర్భస్థశిశువును జనించె. ఈయిద్దఱను నీబిడ్డలుగనే పోషింపుమని మమతను బృహస్పతికోరె. కాని మమత నాబిడ్డనే కాని నీబిడ్డను నేను పోషింపలేనని యాబిడ్డను దిగవిడిచి తనబిడ్డనుగొంపోయె. బృహస్పతి శాపంబున నాబిడ్డ అంధతముండయ్యె. మిగిలినబిడ్డ యిద్దఱికి సంబంధించి పుట్టుట నతఁడు ద్వాజుఁడయ్యె. 'నీవు భరింపుము, నీవు భరింపుముని' వారు వాదులాడుట నతఁడు భరద్వాజుండయ్యె. అబిడ్డను బృహస్పతియు, మమతయు విడిచిచన మరుత్తులు పోషించి తమ్ము యజ్ఞమున సంతోషపెట్టిన నీ భరతునకు పుత్రునిగ నొసంగిరి. వితథంబైన భరతవంశమున

కాతఁడు వంశకర్తయగుటచే వితథుఁడనియు విఖ్యాతిఁగాంచె. ఆ వితథునకు మన్యువు, వానికి నరుఁడు, వానికి సంకృతి, వానికి రంతిదేవుఁడును జనించిరి.

రంతిదేవుని చరిత్ర.

రంతిదేవుఁడు రాజ్యం బేలుచుఁ దనకుఁగల సంపదలన్నియు దీనులకుఁ బంచియిచ్చి నిరాహారుఁడై నలువదియెనిమిదిదివసంబు లెందేని సంచరించె. అంత నొక్కదినంబునఁ గుటుంబయుతుఁడై కుడుచుటకుఁ గొంత నెయ్యి, పాయసము, నీరు సమకూర్చుకొనె. అంతలో నతిథిరా సగం బొసంగె. మిగిలినది తినఁజూడ నొకశూద్రుఁ డన్నాతురుఁడై వేఁడ నందు సగంబొసంగె. మఱల తినఁబోవఁ గుక్కలతో నొకఁడువచ్చి కోర నీరుతప్ప మిగిలినదంతయు వానికొసంగె. ఆ నీరైనను దాఁ ద్రాగ నుంకింప నొక చండాలుఁడువచ్చి దీనుఁడై యానీటిని యాచింపఁ దనకు భగవంతుఁ డేయున్నాఁడని యానీటి నొసంగె. అంత బ్రహ్మాదిదేవతలు ప్రత్యక్షమై యిదియంతయుఁ బరీక్షార్థము మేము కల్పించినదే. నీకు కావలయు వరంబు వేఁడుమనిరి. తనకేమియు వలదని భగవద్భక్తి నేమఱకుండున ట్లనుగ్రహింపుఁడని కోరెను. ఇట్లా రంతిదేవుఁడు పరమపదము నొందె. ఇట్టి భరద్వాజకులంబునఁ బుట్టిన పెక్కండ్రు బ్రాహ్మణులై చనిరి. ఈ వంశజుఁడగు సత్యధృతి యూర్వశింగని మోహింప వీర్యస్ఖలనం బయ్యె. అది శరస్తంభంబునఁబడి రెండుగాఁ జీలె. అందువలన నది స్త్రీపురుషద్వయం బయ్యె. శంతనుఁ డడవికివచ్చి వారలఁ గృపతోఁ గాపాడెఁ గాన వారలు కృపుఁడుఁ గృపియు ననఁ బరఁగిరి. కృపి ద్రోణుని భార్యయయ్యె. ఈ భరద్వాజవంశము దేవాపివరకు కొనసాగె. దేవాపి కలియుగాంతమున క్షీణించిన చంద్రవంశము నుద్ధరింప నిలిచె.

యదుచరిత్ర.

యయాతి పెద్దకొడుకగు యదువంశమువారే యాదవులు. ఈ యదువంశమున జనించిన బభ్రువు మహిమాన్వితుఁడు. దూరమునుండి వినునది దగ్గఱగ జూచెడివాఁడు (టెలివిజన్). వీని యుపదేశమున 1465 గురు ముక్తినొందిరి. ఇట్టి యదువంశసంభూతుఁడగు శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు నరునకుఁ బ్రవృత్తిమార్గంబున విజయంబును, ఉద్ధవునకు నివృత్తిమార్గంబున మోక్షంబును బ్రసాదించి దుష్టసంహారంబు శిష్టసంరక్షణంబుఁ గావించి వైకుంఠంబునకరిగె.

I have the pleasure to enrol Sri. Gandham Sreeramamurty and Sri. Irrinki Narasimhamurty who are popularly known as " Sreerama Narasimha Murty Kavulu " as our Court Poets. Hereafter they are entitled to the privileges of our Court.

Gadwal,
1-3-1945.

Youvaraja Saheb of Gadwal.
(For Maharani Saheba of Gadwal)

శ్రీ రా మ నృ సిం హ మూ ర్తు లు

శ్రీవ ద్భద్రకృ దార్తిసంహరణకృ ద్యోగో యయో ర్వర్తతే
లోకారాధనతత్పరౌ ఖలజనవ్యాపాదనవ్యాపృతౌ
లోకేఽస్మి న్నవతేరతు స్సుమహితౌ శాంతోగ్రరూపౌ చ యౌ
తౌ శ్రీరామ నృసింహ మూర్తి విలస త్సంజ్ఞౌ జయేతేతరామ్॥

విషయసూచిక

సప్తమ స్కంధము.

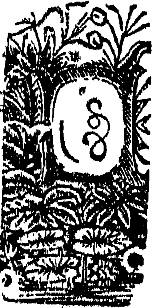
అష్టమ స్కంధము.

నవమ స్కంధము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము

శ్రీరామ నృసింహమూర్తి కవులు:—

విజయదుందుభి

వద్భదశ్రిక్రూదార్తిసంహరణకృద్యోగో యయో ర్వర్తతే
లోకారాధనతత్పరౌ ఖలజనవ్యాపాదనవ్యాపృతౌ
లోకేఽస్మి న్నవతేరతు స్సమహితౌ శాంతోగ్రరూపౌ చ యౌ
తౌ శ్రీరామ నృసింహ మూర్తి విలస త్సంజ్ఞౌ జయేతేతరామ్॥

సప్తమ స్కంధము

అధ్యాయము 1.

జయ విజయ శాపోదంతము

రాజు:—

క. యమివర! సముఁడును భూతచ,యములకుఁ బ్రియసఖుఁడునైన సహారి భగవంతుం
డమరవిరోధుల దాను వి,షముఁడుంబలె నేలఁ దునిమెఁ శక్రార్థంబై. 1

శా. ఎన్నన్ లేశముఁగూడ నిర్జరులతోఁ సేయర్థమున్ లేదు సా
త్త్వాన్నిశ్శ్రేయసరూపకుండుఁ ద్రిజగత్కల్యాణదుండైన శ్రీ
మన్నారాయణమూర్తికిన్ మునివతంసా! లేవు దైత్యాలితో
విన్నాణంబుననొప్పు నా హరికి విద్వేషమ్ము నుద్వేగమున్. 2

గీ. ఓమహాభాగ! యో శుకయోగివర్య!, ప్రణుతిపాత్రనారాయణగుణములయెడ
నిట్టి పెనుసందియంబు మాహృదయసీమఁ, గలిగె నద్దాని ఛేదింపఁగవలఁతి వీవ. 3

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. స్ఫురదురుభాగధేయ! నృపపుంగవ! యద్భుతరూపమైన శ్రీ
హరిచరితంబు నీవడిగితయ్యది లెస్సగదయ్య భక్తి శ్రీ

వరు నెడఁ జెప్పు భాగవతపర్వ మహామహిమంబు పుణ్యమున్
బరమమునై నుతింపఁబడు నారదముఖ్య తపోధనాళిచేన్. 4

వ. కావునఁ గృష్ణద్వైపాయన మునికి నమస్కరించి హరికథావిశేషంబు నుడివెద నాకర్ణింపుము. 5

సీ. ప్రకృతికిం బరుఁడగు భగవంతుఁడౌ హరి, యవ్యయుఁడు నజుండు నగుణుఁడయ్యు
స్వీయమాయాగుణావిష్టుఁడై తా బాధ్య, బాధకతాహేతు భావ మొందుఁ
బ్రకృతిగుణంబులై పరఁగు సత్త్వరజస్త, మంబులుఁ దలఁప నాత్మ కవి లేవు
వృద్ధి వినాశంబు లేక కాలంబున, వానికిఁ గలుఁగవు పార్థివేంద్ర!

గీ. సత్త్వజయకాలమందు నిర్జరుల బుషుల, రజముఁ బెంపొంద నసురులఁ గ్రమత దమము
బెరుగ యక్షరక్షస్సులన్ విభుఁడు తాను, గూడుచుండుఁ దత్కాలానుగుణ్యముగను.

క. జ్యోతిఃప్రభృతులు వలె సం,ఘాతంబుననుండి విభుఁడు కాఁడెపుడు పృథ
గ్భూతుఁడు మథించి యాత్మను, జాతురి నాత్మస్థుఁ దెలియ జాలుదురు బుధుల్.

ఉ. జీవులకుం బురంబుల సృజింపఁ బరేశ్వరుఁ డాత్మమాయ ని
చ్ఛావిధి సృష్టిఁ జేయును రజంబును జిత్రములైనయందు బ
ల్వేవ రమింప సత్త్వము సృజించును వానిని సంహరింపఁగా
భావముగల్గునన్ దమముఁ బ్రౌఢి సృజించును వేఱువేఱుగన్. 8

వ. నరేంద్రా! సత్యకరుండగు పరమేశ్వరుండు ప్రకృతిపురుషుల కాశ్రయంబై ప్రవర్తమానంబగు కాలంబు సృజించు. అందందు సతం డుభయసిద్ధిం బొందు. లింగరూపుఁడగు నయ్యాశునకుఁ దద్గుణంబులుం గలవు. రాజేంద్రా! ఈ కాలంబు సత్యసంవర్ధకంబైనది కావునఁ బరమేశ్వరుండు సురానీకమునకు జయోత్సేకంబుఁ గల్గించు. సురప్రీతికరుండై పృథుయశుండగు నాయీశుండు తత్ప్రతిపక్షులగు నసురులఁ గసిమసంగు. స్వసృష్టంబగు విశ్వంబునకు స్థితిరక్షావిధానార్థంబు పౌనఃపున్యంబున సత్త్వగుణంబును సురగణంబును బెంపొందించు. 9

మత్తకోకిల. రాజచంద్రుఁ డజాతవైరి సురర్షిసత్తము నారదున్
రాజసూయమహాధ్వరంబునఁ బ్రశ్నమిట్లి యొనర్ప న
వ్యాజసత్కృపఁ బావనం బితిహాస మొక్కఁడు సెప్పె వి
భ్రాజమానయశోవిశాల! ధరావరా! విను దానినిన్. 10

మ. క్రతురాజంబగు రాజసూయమున లోకాధీశ్వరుండైన య
చ్యుతునం దద్భుతరూపచేదినృపసాయుజ్యంబు నీక్షించి పాం
డుతనూజుం డటమన్న నారదమునీంద్రుం గాంచి యత్యంత వి
స్మితచిత్తుండయి యిట్లు ప్రశ్న మొనరించెన్ మౌను లాలింపఁగన్. 11

ధర్మరాజు:—

మ. ఇది యత్యద్భుతమయ్యెఁగాదె యహహా! యెన్నంగ నేకాంత భ
క్త దురాపంబగు వాసుదేవ పరతత్త్వప్రాప్తి విద్వేషియున్
మదసంయుక్తుఁడునైన చేదిపతికిం బ్రాపించె మౌనీంద్ర! యే
తదుదంతంబు నెఱుంగ మాకు మది నుత్సాహంబు రెట్టించెడిన్. 12

క. తాపసవర! భగవన్నిం, దాపరతం బరఁగు వేనధరణీజానిన్
గోపించి ద్విజులు నారక, కూప పతితుఁగా సలుపరొకో! మున్నెన్నన్. 13

గీ. నారదా! తొక్కుపల్కులనాఁటఁగోలె, మూఢచిత్తుఁడు దమఘోషపుత్రకుండు
పాపమతి దంతవక్త్రుఁడున్ వాసుదేవు, నందు నేఁడును మత్సరాయత్తులుగద. 14

గీ. అవ్యయున్ విష్ణుదేవు బ్రహ్మస్వరూపు, సారెకున్ దూఱుచుండు నాజాల్ములకును
శ్వేతకుష్ఠంబు పుట్టదు జిహ్వయందు, నంధతామిస్రమేనియు నలముకొనదు. 15

ఉ. పాపులు వీరలేల భగవంతుఁను దుర్గ్రహధాముఁడైన యా
శ్రీపతియం దిటుల్ లయముఁ జెందిరి? లోకములెల్లఁ జూడ సం
చీ పగిదిన్ గలంగి భ్రమియించెడు నాదగు బుద్ధి గాలిచే
దీపపు టర్చియుం బలెను దీనికి హేతు వదేమొ తెల్పుమా. 16

క. సురముని నారదుఁడు యుధిష్ఠిరు నుడి నాలించి ప్రీతచిత్తుండగుచున్
పరమాదరయుతుఁడగు నా, ధరణీపతి కిట్టులను సదస్యులు వినఁగన్. 17

నారదుఁడు:—

వ. నిందయును స్తుతియును సత్కారంబును ధిక్కారంబును గళేబరవిషయంబులై, యివి యవివేకంబున నాత్మకుఁ గల్పింపఁబడు. భూతంబులకు నహమ్మమత్వరూపకం బగు బుద్ధివైషమ్యంబు తదభిమానంబున జనించు. దానంజేసి దండపారుష్యంబును నిందయుఁ గలుగు. అభిమానంబునం జేసియు కళేబరనాశంబుఁ బ్రాణినాశంబుగాఁ దలంపంబడు. అభిమాన రహితుండగు పరమాత్మకు నైషమ్యాభావంబున నిందాస్తుతులు కలుగకుండు. 18

గీ. కానఁ బగనైన భక్తియోగముననైన
భయముచేనైన స్నేహంబువలననైనఁ
గామముననైన మనము యుక్తంబుఁ జేయ
నగును హరియందు దాన నన్యంబుఁ గనఁడు. 19

క. వైరానుబంధమున నరుఁ, డేరీతిన్ దన్మయత వహించునొ పొందన్
నేరఁడటు భక్తి యుక్తి న్మహారాజా! మద్వినిశ్చయం బిది వింటే? 20

చ. భ్రమరముచేతఁ గుడ్యమునఁ బట్టిన ప్రత్యవరుద్ధమాచుఁ గీ
టము భయవైరయుక్తిని నెడదంద స్మరించుచు దానిఁ దత్స్వరూ
పముఁ గొనునట్లుజుండు భగవంతుఁడునైన ముకుందునందు ద్వే
షమునఁ బ్రపూతులై యతని సంస్మృతి వారలుఁ బొంది రా హరిన్. 21

ఉ. కొందఱు కామయోగమునఁ గొందఱు ద్వేషమునన్ భయంబునన్
గొందఱు భక్తియోగమునఁ గొందఱు స్నేహమునన్ మనంబు గో
విందునియందు నెక్కొలిపి పెక్కురిటుల్ తదఘంబుడించి యా
నంద నికేతనంబయి తనర్చెడు తద్గతిఁ బొంది రిమ్ములన్. 22

ఉ. కామమునన్ వ్రజాంగనలు కంసుఁడు భీతిని జైద్యముఖ్యులా
భూమిపతుల్ విరోధమున భూధవ! వృష్ణులు బాంధవంబునన్
మే మురుభక్తియోగమున మీరలు స్నేహముచేత నా పరం
ధాముని గేళిమర్త్యుని సదా స్మరియింతుము వాసుదేవునిన్. 23

క. ఏవురిలో వేనుఁడు కాఁ, డేవాఁడును బురుషుఁడైన యీశునివిషయమై
కావున మనంబుఁ జొనుపఁగ, నో విష్ణునియం దెదే నుపాయముచేతన్. 24

గీ. పాండవా! చైద్యుఁడున్ దంతవక్త్రుఁడుఁ దల
పోయఁగా మీకు మాతృష్వసేయులుగద
విప్రశాపంబునన్ బదవీచ్యుతులగు
విష్ణుపార్షదముఖ్యులు వీరు సుమ్ము. 25

ధర్మరాజు:—

ఉ. పరమమునీంద్ర! యల్ల హరిపార్షదులన్ స్పృశియించు శాప మె
వ్వరిదది యెట్టిదయ్య? హరిపాదపయోజములన్ భజించుచున్
నిరతము నవ్వైకుంఠపురినివ్వసియించెడు శుద్ధసత్త్వ భా
స్వరులకు నట్టిశాప మెటు సంభవమయ్యె? నెఱుంగఁ జెప్పవా. 26

నారదుఁడు:—

చ. వినుము యుధిష్ఠిరాఖ్య పృథివీరమణా! యల బ్రహ్మదేవు నం
దనులు సనందనాదిమునినాయకు లిమ్ములనీ జగత్త్రయం
బునఁ జరియించుచుండి యలవాక నొకానొకనాఁడు విష్ణుదే
వునిదగు నవ్వైకుంఠపురమున్ దరిసింపఁగఁ బోయి రమ్మడిన్. 27

గీ. తలఁపఁ బూర్వులకుం బూర్వజులును బంచ, షాబ్దడింభకసములు దిగంబరులగు
వారి బాలురఁగా నెంచి ద్వారపాలు, రడ్డగించిరి లోనికి నరుగకుండ. 28

ఉ. పాండవ! క్రుద్ధులై మునులు వారికి శాపము నిచ్చిరంత ను
'ద్దండ రజస్తమోవిరహితంబగు శ్రీహరి పాదమూలమం
దుండఁగరాదు మీర లిఁక నో జడులార! బిరాన నిద్ద యిం
దుండి దురంతమౌ యసురయోని జనింపుఁడు పొండ'టం చిటుల్. 29

క. అనియిట్లు శప్తులై స్వభ, వనమునునుండి పతితులగు వారిని గృప న
మ్మును లనిరి 'మూఁడుజన్మలఁ, బునస్స్వపదలబ్ధిమీకుఁ బొసఁగు న'టంచున్. 30

గీ. వారలిరువురు దితికిఁ గుమారులగుచు, దైత్యదానవలోక సంస్తుత్యులైరి
జ్యేష్ఠుఁడు హిరణ్యకశిపుఁడు క్షితితలేశ!, యవరజుండు హిరణ్యాక్షుఁడయ్యె నందు.

క. నరసింహరూపుఁడగు శ్రీ, హరిచంపె హిరణ్యకశిపు నవనీభాగో
ద్ధరణంబుఁ జేయ మాయా, కిరియైనయతఁడె కసిమసఁగె హిరణ్యాక్షున్. 32

గీ. అచ్యుతప్రియుఁడైన ప్రహ్లాదుఁ బుత్త్రుఁ, గ్రూరతరముగ హింసింపఁ గోరి యా హి
రణ్యకశిపుఁడు బహుప్రకారంబులైన, యాతనలఁ బెట్టె నిజమృత్యుహేతుఁ బుత్త్రు.

గీ. సర్వభూతాత్మభూతుఁ బ్రశాంతుని సమ, దర్శనున్ నిష్ఠు [illegible] సుర్చయుక్తుఁ
దనయుఁ బ్రహ్లాదు నానావిధంబులైన, యుద్యమముల దైత్యుఁడు చంపనోపఁడయ్యె.

గీ. పిదపఁ బొడమిరా రాక్షసుల్ విశ్రవునకుఁ, బుత్త్రకులు కైకసియను పొలఁతియందు
సర్వలోకోపతాపంబు సల్పుచుం బ్ర, శస్తిఁ గొనిరి రావణకుంభకర్ణులనఁగ. 35

గీ. అందు రాఘవుఁడై హరియవతరించి, శాపముక్తికినై వారి సంహరించె
వినఁగలవు నీవు శ్రీరాము విక్రమంబు, భూవరేణ్య! మార్కండేయు ముఖమునుండి.

క. జగతీశ్వర! వారే యర, యఁగ నీమాతృష్వసేయులగు క్షత్త్రియులై
రి గదాధరచక్రిహతిన్, దెగ నఘములు శాపముక్తినిం బొందిరిటుల్. 37

గీ. ప్రబలవైరానుబంధ తీవ్రతరమైన, ధ్యానమున వాసుదేవ సామ్యత్వమిట్లు
వీరు పొందింపఁబడి వెండి విష్ణుదేవు, పార్శ్వముం జేరి రల విష్ణుపార్షదులుగ. 38

ధర్మరాజు:—

గీ. విబుధమాని! మహాత్ముఁడుం బ్రియుఁడునైన, పుత్త్రునందు విద్వేషంబుఁ బూననేల?
అచ్యుతాత్మత దేనఁ బ్రహ్లాదునకది, యెటు కలిగెనో నాకు వచింపుమయ్య. 39

అధ్యాయము 2.

సుయజ్ఞోపాఖ్యానము

నారదుఁడు:—

క. ప్రకటితకోపుఁడు హరి వీఁ, గక తన భ్రాతను వధింపఁగాఁ దెలిసి హిర
ణ్యకశిపుఁడు రోషశోకము, లకు గుఱియై మనమున మిగులఁబరితపించెన్.

సీ. పృథులరోషమున ఘూర్ణిల్లుచు సందష్ట, దంతచ్ఛదుండై యుగ్రకోప
జాజ్వల్యమానలోచనయుగళమున ధూ, మ్రంబైన యభ్రభాగంబుఁ గనుచు
భీషణదంష్ట్రలఁ బెగడుఁ బుట్టించెను, దృష్టిచేఁ గడు దుర్నిరీక్ష్యుఁ డగుచుఁ
గుటిలకరాళ భ్రుకుటియుక్తముఖుఁడయి, భయదోగ్రశూలంబుఁ బైకి నెత్తి

గీ. కొల్వుకూటంబునంగలక్రూరదాన, వులను గలయంగఁ గనుగొని చలముమీఱ
నిత్తెఱంగునఁ బల్కె భ్రాతృవధజనిత, శోకరోషమ్ములమనంబు వ్యాకులపడ. 41

వ. త్రిమూర్ధ, త్ర్యక్ష, శంబర, శతబాహు, హయగ్రీవ, నముచి, పాక, ఇల్వల, విప్ర
చిత్తి, పులోమ, శకునాది దానవదైతేయులారా! నావచనంబు వినుఁడు. శ్రీవణా
నంతరం బెల్లరును వైళంబ మదనుశాసన ప్రకారంబుఁ గావింపుఁడు. పాపిష్ఠ గ్రావహుం
డగు హరి సహాయంబునంజేసి క్షుద్రులైన శాత్రవులచే నాకుఁ బ్రియుండును,
సఖుండును, భ్రాతయునగు హిరణ్యాక్షుఁడు వధింపఁబడియె. 42

చ. అనిశము బాలకుండువలె నస్థిరచిత్తుఁడు భూరితేజుఁ డ
య్యును గుహనాస్వరూప కిటి యున్ దనుఁ గొల్చెడువారిఁగొల్చు వాఁ
డు నగు వికుంఠు మామక పటూజ్జ్వలశూలముచేతఁ గంఠమున్
దునిమి తదీయశోణితముతో రుధిరప్రియు భ్రాతఁ దన్పుదున్. 43

మ. అహితుండున్ గపటుండునైన హరి యిట్లంతంబునొందన్ దమం
త హరిప్రాణులుకాన వేలుపులు తోనన్ గృత్తమూలావనీ
రుహశాఖాపటలంబులుంబలెను నిర్మూలుటై నిరాలంబులై
బహుళక్లేశములంది శోషిలుదు రేభంగిన్ విలోకించినన్. 44

సీ. అరుగుఁడీ మీరు బ్రహ్మక్షత్రసంవర్ధితమయి పరంగు భూతలముఁజేర
సమయింపుఁడీ తపస్స్వాధ్యాయ యజ్ఞ దా, నవ్రతపరులైత నరెవరు వారి
సచ్యుతుండు ద్విజక్రియామూలభూతుఁడున్, యజ్ఞధర్మమయుండునగుపురుషుఁడు
సతతంబు దేవర్షి పితృభూతములకును, ధర్మంబునకు నాస్పదంబుకాన

గీ. ద్విజతతులుగోగణంబులు వేదములును, దలఁపవర్ణాశ్రమాచార ధర్మములును
నెనయునెందెందు నాయయి జనపదముల, బుగ్గిఁజేయుఁడు ప్రొల్లగింపుఁడు
గెడపుఁడు. 45

క. అని మొదలయిడిన తమ యొడ, యని యాదేశంబు దైత్యు | లాదృతిని శిరం
బునఁదాల్చి రణప్రియులై, తను గావించి రపుడు జగ | డమ్ముఁ బ్రజలతోన్. 46

సీ. గ్రామపురవ్రజా | రామాశ్రమోపవ, నాకరక్షేత్రకో | ద్యానములను
పట్టణఖేటక | ర్వటఘోషముల దహిం,చిరి కొందఱప్పు ని | శ్శేషముగను
గొందఱు ప్రాకార | గోపురసేతువుల్, త్రవ్వివైచిరి ఖని | త్రములఁ గోడఁ
గొందఱు పెనుగండ్ర | గొడ్డళ్ల ఛేదించి, రుపజీవ్యవృక్షస | ముత్కరములఁ

గీ. గొంద ఱుద్ధతి మండెడు | కొఱవులఁ గొని
దహన మొనరించి రొగిఁ బ్రజా | గృహచయముల
నిట్లు దైత్యులకు లోక | మిడుమలఁ బడ
సురలు దివివీడి కనరాక | తిరిగిరి భువి. 47

గీ. అంతట హిరణ్యకశిపుఁ డ | త్యంతదుఃఖ
తాత్ముఁడై మృతుఁడైన భ్రా | తకుఁ దిలోద
కాదుల నొసంగియున్ దన | సోదరాత్మ
జులను సాంత్వనవాక్కులఁ | గలఁకఁ దేర్చె. 48

వ. మఱియు శకుని, శంబర, ధార్ష్ట, వృక, కాలనాభ, మహానాభ, హరిశ్మశ్రు,
మదోత్కచులను, దన్మాతయగు వృషద్భానువును, స్వమాతయగు దితిని మధుర
వాక్యంబుల దేశకాలజ్ఞుండగు నసురేశ్వరుం డూరడించుచు నిట్లుపలికె. 49

హిరణ్యకశిపుఁడు:—

మ. జనయిత్రీ! సుతులార! యోమరదలా! | స్వాంతంబులన్ వీరవ
ర్యునకై శోకముఁ బొందఁబోకుఁ డిదియున్ | యుక్తంబుఁగా దెన్నఁగన్
వినుఁడీ! శూరుల కీప్సితంబెయగు వి | ద్వేష్యాభిముఖ్యంబునన్
ఘన సంగ్రామతలంబునన్ వధము శ్లా | ఘ్యంబౌనుఁడీ యెంతయున్. 50

చ. భ్రమ విడువుండు మీరు చలి|పందిలియందలి పాంథులట్లు దై
వముకతనన్ స్వకర్మములఁ | బట్టియొకో జనులొక్కచో సుయో
గము నొకచో వియోగమును | గ్రన్ననఁ బొందుచు నుండ్రు చూడ ధీ
రమతులు దీనికై కలవ | రంపడ రించుకయేని నాత్మలన్. 51

గీ. ఆత్మ నిత్యుండు సర్వజ్ఞుఁ | డవ్యయుండు, సర్వమయుఁడును శుద్ధుఁడీ | శ్వరుఁడు పరుఁడు
స్వీయమాయన్ గుణములసృ | జించుచును గుణసంగమునఁ జేసి తాలుచు |
లింగతనువు. 52

చ. తిరిగెడుకంటితో వసుమతీ వలయంబది యెల్ల దిర్దిరం
దిరిగెడునట్లుఁ దోఁచెడు గతిన్ గదలాడు జలంబుతోడ లోఁ
దరువులు సంచరించెడు విధంబునఁ దోఁచెడుభంగి భ్రాంతి సం
సరణపరీవృతుండయిన చాడ్పున నాత్మయుఁ దోఁచుచుండెడున్. 53

గీ. మనమిటు గుణములన్ భ్రామ్యమాణమగుడు
నవికలుండయి పురుషుఁడోయంబ! వింటె
లింగయుక్తుండువోలె సలింగుఁడయ్యు
నా మనము తోడసామ్యంబు నందుచుండు. 54

గీ. లింగవిరహితుఁడయ్యు సలింగదేహ, భావనమె యాత్మకై యవిపర్యయంబు
నొగిఁ బ్రియాప్రియయోగ వియోగరూప, మైనదియ కర్మసంసృతి
యనఁగఁబడును. 55

వ. అమ్మా! సంభవంబును, వినాశంబును, శోకంబును, అవివేకంబును, చింతయు,
వివేకస్మృతియు బహువిధంబులై యుండు. 56

క. వినుఁ డుదహరింతు రిట బుధ, జనులు యమప్రేతబంధుసంవాదాత్మం
బనవద్యమునైన పురాతనేతి హాసమును మీకు దాని దెలిపెదన్. 57

క. అలఘూశీనరదేశం, బుల నొప్పు సుయజ్ఞుఁడనెడి భూపాలుఁడు శ
త్రులచే నిహతుండయ్యెన్, గలనన్ దద్‌జ్ఞాతు లతనిఁ గడఁ జేరి రటన్. 58

సీ. రత్నవర్మము విశీర్ణతఁ జెంద సర్వాభరణములు స్రజములు భ్రంశ మొంద
హృదయంబు శరవినిర్భిన్నంబుగాఁగ దేహంబు ససృగ్విలిప్తంబుగాఁగ
స్తబ్ధలోచనుఁడయి సరభసదష్టదం, తచ్ఛదుండగుచు మూర్ధజములెల్లఁ
జెదరంగఁ బెంధూళిచే ముఖాంభోజంబు, మసఁగువడన్ భుజంబును గయిదువు

గీ. దునిసిపడ నాహవక్షోణి దుర్విధినటు, సల్పఁబడ్డ యుశీనరేశ్వరుని బతినిఁ
జూచి దుఃఖితలై మహిషులు కరముల, నురము బాదుకొనుచు నేడ్చి రుమ్మలికల.

సీ. అక్కటక్కట! నాథ! హతుల మైతిమటంచుఁ, గరముల నారీతి నురము బాదు
కొనుచును సారెకు నతనిపదంబులఁ బడి, బిట్టేడ్చుచున్ దైన్యముట్టిపడఁగ
కుచతటీసంలిప్తకుంకుమారుణబాష్ప,ముల నాథు పాదకమలముఁ దడుపు
చాక్రందనధ్వని సలాకనమంటఁ జేరి, తుకజనులకును దుఃఖముఁ గొలుపుచు

గీ. సదవదయి కేశపాశంబు లాభరణము, లెల్ల వీడ్పాటుఁ జెందఁగ నిత్తెఱఁగున
న య్యుశీనరనాథు ప్రియసతులు కుమిలి, కుమిలి విలపించి రయ్యెడ ఘోరగతిని.

చ. అవుర! యుశీనరప్రజల కందఱ కింతకు మున్ను వృత్తిసం
డవ[illegible]తసర్చు నీ విపుడిటన్ బెనుశోకభరంబుఁ గూర్చు వాఁ

డవుగ నిటుల్ కృపారహితుఁడై విధిచే నొనరింపఁబడ్డవాఁ
డ వకట! మా కగోచరుఁడవైతివి దృష్టికిఁ బ్రాణనాయకా! 61

చ. దయితుఁడవున్ విభుండవుఁ గృతజ్ఞుఁడవున్ సుహృదుండవౌదు నీ
వ యధిప! మాకు నిన్ను విడనాడి క్షణంబిట నిల్వనేర్తు మె
ట్లయయొ! భవత్పదాంబుజ సమర్చలుఁ జేసెడిమమ్ము దండితా
రి! యనుగమింపఁగాఁ గనికరింపుము నీ చనుచోటికిం బ్రభూ!. 62

గీ. అనియిటుల్ మృతుఁడైన నాథునివయిఁబడి, బిట్టు విలపించుచు దహనవిధికినైన స
నిచ్ఛగింపక వలవంతనింతులుండ, నంతలో నర్క భగవానుఁడ స్తమించె. 63

గీ. ప్రేతభూమిని విలపించు ప్రేతబాంధవావళుల పరిదేవనమాలకించి
బాలకుండయి స్వయముగవచ్చియముఁడు, వారినెల్లరఁ బొడఁగాంచి పలికెనిట్లు.

చ. అకట! సతంబు లోకగతి నారయుచుండెడునట్టి యీ వయో
ధికుల విమోహమెట్టిదొ మృతిన్ బరికింప సధర్ములయ్యుఁ బా
యక యెట నుద్భవించెఁ దొలినచ్చటికేచను మర్త్యుఁగూర్చి యూ
రక పృథుశోకతప్తులయి రాయిడిఁ బొందుచునుండి రీగతిన్. 65

చ. పితరులచేఁ ద్యజింపఁబడి పిన్నలమయ్యును గుండఁబోము ధ
న్యతముల మేముగాదె యహహా! బలహీనులమైన మమ్ము ను
గ్రతరవృకాదిజంతునికరంబులు బల్మి గ్రసింపకుండ స
మ్మతిమెయి గర్భమం దెవఁడు మానక ప్రోఁచు నతండ ప్రోవఁడే? 66

ఉ. ఏ విభుఁ డీ జగంబు సృజియించును బెంచును సంహరించు మా
యావిధి నింతులార! వినుఁడా భగవంతునకున్ జరాచరం
బై విలసిల్లు విశ్వమిది యాటపదార్థముగాఁ దలంపుఁడీ
యే విధిఁగన్న వాఁడొకఁడె యీశుఁడు నిగ్రహ సంగ్రహంబులన్. 67

ఉ. దైవ సురక్షితం బది పథంబున వీడిన నుండు లెస్సఁగన్
దైవహతంబు గేహమునఁ దాచినదయ్యు వినాశమొందెడున్
దా వనినైనను బ్రతుకు దైవసమీక్ష ననాథజీవియున్
దైవహతిన్నశించు బహుధా పరిరక్షితుఁడయ్యు లోఁగిటన్. 68

ఉ. ఆయయి లింగదేహజములై పెనుపొందెడునట్టి కర్మలన్
గాయములెల్ల నుప్పతిలుఁ గాలవశంబున నాశమొందు నిం
తే యిదియెన్న నాత్మ ప్రకృతిస్థితమయ్యును దద్గుణంబులం
దోయ విలక్షణంబగుచు నున్కి నిబద్ధముకాదు వింటిరే? 69

చ. పురుషునకుం దలంపఁ బృథుగ్రమోహజమైన శరీరమిద్ది యో
వరసతులార! భిన్నమగుభౌతికగేహముగా నెఱుంగనౌ
నరసి కనంగ దేహమిదియాదక పార్థివ తైజసంబులన్
బరువడి సంభవించి యటుపై వికృతంబగుచున్ దుదిన్ జెడున్. 70

చ. అనలము దారుసంస్థితమయ్యు నెటుల్ దనరారు భిన్నమై
యనిలము సర్వదేహగతమయ్యుఁ బృథగ్గతినొప్పు నెట్టు లో
య్యా నభము నెట్లు సర్వగతమయ్యును సక్తము కాకయుండు స్వే
చ్ఛ నటులె యాత్మ సర్వగుణసంశ్రితుఁడయ్యు నసక్తుఁడయ్యెడున్. 71

చ. ఎవనికినై విమూఢులయియారలు శోకము నందుచుండిరో
ధవుఁడు సుయజ్ఞనామకుఁ డతం డిచటం బడియుండెఁగాని దా
నెవఁడు ధ్రువంబుగా వినునొయెవ్వఁడొగిన్ బ్రతివాక్యమిచ్చునో
శ్రవణసుఖంబుగా నతఁడు ప్రాగ్గతి నిప్పుడు లేఁడు చూడఁగన్. 72

క. శ్రోతయుఁ బ్రతివక్తయుఁగా, దాతతమున్ మిగుల ముఖ్యమగు ప్రాణ మహా!
ఈ తన్వసువులకుం బరుఁడై తద్ద్రష్టయగు నాత్మయఖిలవిభుఁడగున్. 73

వ. భూతేంద్రియ మనోలక్షితంబులగు నానావిధదేహంబులం బరమపురుషుండు స్వతే
జంబున భజించు. విసర్జించు. ఎంతపర్యంతం బాత్మలింగదేహాన్వితంబగు నంతపర్యం
తంబు గర్మబంధంబగు. దానం జేసి దేహాత్మభ్రమ క్లేశరూపంబగు మాయాయో
గం బనువర్తించు. అనర్థంబులగు గుణాత్మకదేహంబులందు నర్థదృష్టియుఁ దద్విషయ
కోక్తియు ననునిది మిథ్యారూపంబగు నభినివేశంబు. మనోరథంబుకరణి స్వప్నంబు
పగిదిని సర్వంబగు నైంద్రియికవిషయంబు ననిత్యంబె. నిత్యంబగు నాత్మనుగుఱించి
కాని యనిత్యంబగు దేహంబును గుఱించికాని తన్నిత్యానిత్యవిదులు శోకింపరు.
శోకించియు స్వభావం బన్యథీకరింప శక్యంబు కాదుగదా! 74

చ. ఖగసమవాయమారకుఁడుగా భగవంతునిచే నియోజితుం
డగు నొకలుబ్ధకుండు వనియం దురులొడ్డి ప్రలోభనం బటన్
దగ నిడియెన్ గుళింగమిథునంబట దిగ్గుచుఁ గాననయ్యె నా
యుగళమునన్ గుళింగి వెరవొప్పఁ బ్రలోభిత యయ్యె బోయచేన్. 75

క. ఉరుకాలనియంత్రితమై, యురిఁ ద్రాటం జిక్కుకొన్న యుగ్మలి నాప
త్పరిరబ్ధన్ గాంచి పొరిం, బొరి దుఃఖించెన్ గుళింగము హృదయసీమన్. 76

క. దీనుఁ డశక్తుఁడునై స్నేహానఁ గుళింగంబు మహిషికై విలపించెన్
దా నిష్కరుణుఁడు దేవుఁడు, దీనన్ పతిని విపదంబుధిన్ ముంచె నిటుల్. 77

మ. కడుదీనుండ సతీవియుక్తుఁడను మోఘాయుష్కుఁడన్ మందభా
గ్యుఁడనై దుఃఖముతోడ నొంటరిగ నయ్యో! యెట్లు జీవింతు ని
ప్పు డీఁకన్ ఱెక్కలురాని శాబకగణంబున్ మాతృహీనంబు నే
వడిఁ బోషింపఁగలాడ దీను నను దేవా! వేగఁ గొంపోఁగదే. 78

గీ. అక్కటా! మంది భాగ్యములైనయట్టి, నా నిసుఁగులు కులాయంబునందునుండి
మాతృదేవతకొఱకునై మమత హెచ్చ, నెదురుజూచుచు నున్నవె యడియాస.

ఉ. ఇమ్మెయి నశ్రుకంఠమయి యెంతయు దుర్భరమౌ ప్రియావియో
గమ్మున నమ్మలించుచును గద్గదికన్ విలపించు నా కుళిం
గమ్మును బొంచియుండి యటఁ గాలసమీరితుఁడౌచుఁ దేజితా
గ్రమ్మగు నొక్క భీషణశరమ్మునఁ గొట్టెను వ్యాధుఁ డత్తఱిన్. 80

గీ. ఇటుల మీరు నాత్మోపాయమెఱుఁగ కకట!, బుద్ధిమాలినవారయి ముగుదలార!
పనవి విలపించుచుండి హాయనశతముల,నైన నను స్వనాథునిన్ బడయంగలేరు. 81

హిరణ్యకశిపుఁడు:—

క. బుడుతం డుడుగక యపు డీ,వడువున నుడువుడును జ్ఞాతివర్గములు గడుం
గడు వెఱఁగుపడుచు నెంచిరి, నడుమం బొడమునదియుఁ జెడున దిదని యెదలన్.

క. అంతర్ధానముఁ జెందెఁ గృ,తాంతుండిది తెల్పి యప్పుడ సుయజ్ఞధరా
కాంతునకు జ్ఞాతు లొనరిచి,రంతన్ వెసఁ బారలౌకికకార్యక్రియలన్. 83

చ. ఎడఁదల మీరలున్ బరులకేనియు నాత్మకునేని నార్తికై
నడలఁగఁబోకుఁ డెన్న నెవఁడాత్మ యెవండు పరుం డెవండు స్వీ
యుఁడు పరకీయుఁ డెవ్వఁ డయ్యయో! స్వపరాభినివేశరూపమై
గడుకొను జ్ఞానమే ప్రబలకారణ మిచ్చట దేహికోటికిన్. 84

నారదుఁడు:—

క. అని తెలిపిన దైత్యాధ్య,క్షుని నుడి విని దితియుఁ దేటికొని సన్నుతమై
ఘనపుత్రశోక మాక్షణ, మున విడి తత్త్వమునఁ జిత్తమును నెలకొలిపెన్. 85

అధ్యాయము 3.

హిరణ్యకశిపు తపోనిష్ఠ – వరప్రాప్తి

నారదుఁడు:—

క. నరవర! హిరణ్యకశిపుఁడు, తిరముగఁ దన్నెందు నప్రతిద్వంద్వునిగా
నెరి నేకరాజుఁ గాఁగ న,జరామరుగఁ జేసికొనఁగ సంకల్పించెన్. 86

క. ఆదైత్యేంద్రుఁడు సలిపె మ, హాదారుణ తపము మందరాద్రిద్రోణిన్
పాదాంగుష్ఠధృతమహీ న, భోదృష్టియు నిశ్చలోర్ధ్వభుజుఁడును నగుచున్. 87

ఉ. భానుపరంపరన్ విలయభానుని కైవడి దైత్యనాథుఁ డ
న్యూనజటాచ్ఛటాంశువుల నొప్పెసలారె సుదుర్నిరీక్ష్యుఁడై
పూనికతోడ నిట్లతఁడు భూరితపం బొనరించుచుండ స్వ
స్థానములన్ దివౌకసులు చయ్యనఁ జేరిరి విహ్వలాత్ములై. 88

చ. నదులు పయోధులున్ ధరణినాయక! సంక్షుభితంబులయ్యె న
య్యదనున భూమి ద్వీప విపినాద్రిసమేతముగాఁ జలించె బి
ట్టదవదలై పడెన్ గలయ నంతటఁ దారలు సగ్రహంబులై
పదియగు దిక్కులొక్కమొగి భగ్గున మండె భయప్రదంబులై. 89

క. ఆతని మూర్ధమున సము, ద్భూతమయి తపోమయము సధూమాగ్ని జగ
ద్వ్రాతములఁ గ్రింద మీఁదన్, వే తిర్యగ్గతిని బరిఢవిల్లెన్ వెలుచన్. 90

క. దానఁ బరితప్తులై స్వ, స్థానము విడనాడి బ్రహ్మధామంబునకున్
దోనఁ జని బ్రహ్మదేవుని, తో నిట్లు వచించి రాక్రతుభుజులు వినతిన్. 91

మత్తకోకిల. దేవదేవ! జగత్పతీ! యతిదీప్త దైత్యతపఃప్రభా
వావధీరితమున్ సుతాపితమైన స్వర్గమునందు మే
మో విభూ! నిలువంగ సుంతయు నోపకుంటిమి దీనికిన్
నీవు శాంతినిఁ గూర్పఁ గాఁగదె నీక దీప్సితమైనచోన్. 92

వ. దేవా! నీకు నిత్యంబు బలిదానంబులొసంగు లోకంబులు నాశనంబు నొందక మున్న యిందులకుఁ దగిన వెర వూహింపుము. 93

గీ. అబ్జగర్భ! సుదుశ్చరమగు తపంబు, సల్పు నా దైత్యనాథు సంకల్పమిద్ది
నీకుఁ దెలియనియది కాదు నిక్కువంబ, యైననున్ విన్నవింతు మే మవధరింపు. 94

గీ. నిరుపమాన తపోయోగనిష్ఠను సృజి, యించి సచరాచరంబగు నీజగంబు
నెల్లపదవులకంటె నుత్కృష్టమైన, సత్యలోకం బధిష్ఠించె జలజభవుఁడు. 95

క. ఏధిత సుతపోయోగస, మాధిన్ గాలాత్మమును యథార్థమునగుటన్
సాధించెద నేనును నెం, తే ధృతిఁ దనరంగఁ బారమేష్ఠ్యపదంబున్. 96

క. మునుపటివలెఁ గా కిద్దా, నిని దార్మారుగ నొనర్తు నేఁ గల్పాంత
మ్మునఁ గాలవినిర్ధూతము, లను వైష్ణవముఖ్యపదము లడుగవ నేలా! 97

క. అని యాతని సంకల్పం, బనివిందు మతండు దీనికై యుగ్రతపం
బొనరించుఁగాన నంచుల, కనువగు విధి సలుపు మయ్య! యఖిలాధీశా! 98

ఉ. దేవ! జగత్పతీ! శతధృతీ! కరుణార్ద్రమతీ! శుభాకృతీ!
తావక పారమేష్ఠ్య మహితాసన మారయ గో ద్విజాళికిన్
వావిరి నెల్లకాలము భవంబును శ్రేయము భూతి క్షేమమున్
శ్రీ విజయంబునుం గలుగఁ జేయుట కేగద తేజరిల్లెడిన్. 99

ఉ. క్ష్మాపలలామ! యీపగిది సర్వసుపర్వగణంబుచేత వి
జ్ఞాపితుఁడౌచు దక్షిణముఁ గనన్ భృగుదక్షముఖాన్వితుండునై
యాపరమేష్ఠి యాత్మభవుఁ డంతట నేగె మహాతపోబలో
త్తాపిత లోకజాలుఁడగు దైత్యవరేణ్యుని యాశ్రమోర్వికిన్. 100

క. ప్రకటంబుగ నజుఁడు తృణా, దిక కీచక వల్మీక పరివృతిచ్ఛన్నుఁ బిపీ
లికలు పలలాస్రచర్మా, దికములఁ దినఁ దెలియకుండు దితిజుఁ గనెఁ దటన్. 101

క. తపమున ముల్లోకంబులఁ, దపించు దైత్యవిభు నంబుధరపిహితుండౌ
తపనుగతి నెఱిఁగి యా దై, త్యపతికి ననె హంసవాహుఁ డగు ద్రుహిణుఁ డిట్లన్.

బ్రహ్మ:—

క. లెమ్మింక లెమ్ము నీకు శు, భమ్మగు నో కాశ్యపా! తపస్సిద్ధుఁడవై
తిమ్మాయి వరదుఁడ వచ్చితి, ఇమ్మిష్టవరమ్ము గోరు సురుచిర ఫణితిన్. 103

మ. దితిపుత్రా! పరమాద్భుతంబగు భవద్ధృత్యాసారము న్నేను జూ
చితి వహ్వారె! పిపీలికాసముదయాచ్ఛిన్నాఖిలాంగుండవై
ధృతిఁ దూలింపక యొప్పు నీ యసువు లస్థిశ్రేణులం బండియుం
డి తిరోధానముఁ జెందకున్నవి యహో! నీ మేనఁ జిత్రంబుగన్. 104

శా. చేయన్ లేదు గదయ్య యిట్టి తపమున్ సిద్ధార్థ పూర్వర్షులున్
జేయన్ బోరిఁక భావిమానవులు నీ చిత్రంబె కా యారయన్
వేయేలా? శతదివ్యవత్సరములున్ నీరేనియున్ గ్రోలకే
తా యోగంబునఁ బ్రాణమున్ నిలుపఁగా దక్షుం డెవం డిద్ధరన్. 105

గీ. కాశ్యప! మనస్వులకును దుష్కరమనఁదగు, నీమహోద్యమమున నేఁ జయింపఁబడితి
స్థిర తపోనిష్ఠుఁడవగు నీచేత మఱియుఁ, గెలువఁబడితిని దితిపుత్ర! కేవలముగ.

గీ. కావునన్ సకలాశీర్నికాయములను, నీకు నొసఁగెద దనుజోత్తమా! కయికొను
మర్త్యజన్ముఁడవగు నీకు నమర్త్యుఁడనగు, నాదు దర్శనము ఫలంబు గాదు చూవె.

నారదుఁడు:—

క. అని యాత్మభవుఁడు లోకా, వనపరుఁడు పిపీలికాదిభక్షితతను దై
త్యుని నతిమహిమము దివ్యం, బు నగు కమండలుగతజలమునఁ బ్రోక్షించెన్. 108

ఆ. అంత వెదురుపుట్టయందుండి యోజస్స, హోబలాన్వితుఁడును యువయు వజ్ర
సంహననుఁడు పుష్టసర్వావయవ సుసం, పన్నుఁడగుచును దితికొమరుఁడు లేచె.

గీ. తప్తకార్తస్వరాభుఁ డేధఃప్రవర్ధి, తాగ్నిసదృశుఁడునై హిరణ్యకశిపుఁ డపు
డంబరస్థుని దేవుని హంసవాహు, నంబరంబునఁ జూచె నజాతవైరి! 110

ఉ. కాంచి సలోచనోత్సవముగాఁగ శిరఃప్రణతుల్ ధరిత్రిఁ గా
వించియు వెండిలేచి వినయేరిత దృక్కుల నవ్విభున్ సమీ
క్షించుచు సమ్మదాశ్రులు మెయిన్ బులకల్ జనియింప నల్లనన్
వంచినమేన గద్గదికవాక్కుల దోయిలిమొగ్గి యిట్లనున్. 111

హిరణ్యకశిపుఁడు:—

వ. దేవా! కల్పాంతమునఁ గాలసృష్టాంధతమశ్ఛటావృతంబగు నీజగంబు నెవ్వాఁడు స్వయంప్రకాశమానుండై యాత్మతేజంబున నభివ్యక్తంబుఁ గావించు సృష్ట్యాదిశక్తి త్రయవంతంబగు నాత్మంబున నెవ్వండీజగంబు సృజించు, బెంచు, నణంచు నట్టి రజస్సత్త్వధాముఁడవు పరాత్పరుఁడవు నగు నీకు నమోవాకంబులు. ఆద్యుండవు బీజభూతుండవు, విజ్ఞానరూపుఁడవు, ప్రాణేంద్రియమనోబుద్ధి వికారంబులఁ గార్య రూపుఁడవునగు నీకుఁ బ్రణామంబులు. నీవే ముఖ్యమగు ప్రాణరూపంబున స్థావర జంగమంబులకు నియంతవు, ప్రజాపతివి, చిత్తబుద్ధీంద్రియమనంబులకు నీశుండవు, భూతగణాశయంబులకు నధీశుండవు. నీవె చాతుర్హోత్రకవిద్యయగు వేదత్రయంబును సప్తతంతువులను విస్తరింపఁజేయుదువు, నీవేకరూపుఁడవు. ఆత్మవంతులకాత్ముఁ డవు, అనాదివి, అనంతుఁడవు, అపారుఁడవు, కవివి, అంతరాత్ముఁడవు. నీవే యని మిషంబగు కాలంబవు, లవాద్యవయవంబులన్ జనంబులయాయువుల క్షయింపఁ జేయుదువు. మఱియు నీవు కూటస్థుండవు, పరమేష్ఠివి, అజుండవు, మహద్రూపుఁ డవు, జీవలోకంబునకు జీవాత్మవు. నీకంటెఁ బరంబైన దొం డెద్దియును లేదు. త్వద్వ్యతిరిక్తంబు స్థావరజంగమంబులేశంబును గానరాదు. విద్యయుఁగళలును, సర్వంబును నీతనువులు. నీవు హిరణ్యగర్భుఁడవు, త్రిగుణాత్మక ప్రధానాతీతుఁడవు. ప్రభూ! పారమేష్ఠ్యధామస్థితుండవై యేదేహంబున నింద్రియ ప్రాణమనో గుణంబుల నుపభోగింతు వా యీ స్థూలశరీరం బిప్పుడిట్లు వ్యక్తంబయ్యె. దేవా! నీ వవ్యక్తుఁడవైన పరమాత్మవు, పురాణపురుషుండవు, విస్తృతమైన యీ యఖిల జగంబును అనంతావ్యక్తరూపుఁడగు నెవ్వనిచే వ్యాప్తంబయ్యెనట్టి చిదచిచ్ఛక్తి యుక్తుఁడవైన భగవంతునకు నీకు జోహార్లు. 112

క. వరదోత్తమ! నా కభిమత, వరముల నిపుడొసఁగుదేనిఁ ద్వాత్సల్యమ్ముతై
పరగెడు భూతమ్ములచే, మరణమొదవకుండఁగాతమఱినాకుఁ బ్రభూ! 113

ఆ. విను మఱొంటఁగాని వెలుపలన్ లోపలన్, బగలు రేయి బుడమి గగనమునను
గయిదువులను నరులఁ గతనను మృగముల, కతనఁ గలుగకుండుఁ గావుత మృతి.
క. ప్రాణులచే నేనియు, న ప్రాణులచే నేనియున్ సురాసురనాగ
శ్రేణులచే నేనియు మ,త్ప్రాణాపాయంబు తొలఁగు తన్ బరమేష్ఠీ! 115
గీ. బవరమున నాకు నప్రతిద్వంద్వతయును, నఖిల దేహితతులకు నేకాధిపత్య
మోలి నీయట్లఖిలలోకపాలమహిమ, సిద్ధయోగులయణిమాదిసిద్ధియగుత. 116

అధ్యాయము 4.

హిరణ్యకశిపు విజృంభణము—ప్రహ్లాదచరిత్ర ప్రారంభము

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అనియిట్లు కోరఁబడి మున్ననమిఁ హిరణ్యకశిపునకు మెచ్చి యొసం
గెను దుర్లభమగు వరముల, వనరుహగర్భుండుఁ దత్తపఃప్రీతుండై. 117

బ్రహ్మ:—

క. ఏ వరములు ననుగోరితొ, నీవవి దుర్లభములంచు నెఱుఁగుము వత్సా!
ధీవినుతా! యట్లయ్యున్, నే వెన నిచ్చితిని వానినీకుఁ బ్రియమునన్. 118

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అంత నమోఘుదయుఁడు భగ,వంతుఁడు లోకేశుఁ డసురవరపూజితుఁడై
చెంతఁ బ్రజాపతులపు డ,త్యంతము నుతియింపఁజనె స్వధామంబునకున్. 119
క. ఈ తెఱఁగున వరములఁగొని, దైతేయాధిపుఁడు హైమతనుధరుఁడై స్వ
భ్రాతృవధమున్స్మరియించుచు, నాతఁటి ద్వేషమువహించె నచ్యుతునందున్. 120
సీ. అయ్యసురాధిపుఁడఖిలదిక్పతులను, మూఁడులోకముల వేల్పుల నసురుల
నరులను గంధర్వగరుడోరగులసిద్ధ, చారణపితృపతిసాధ్యమునులఁ
బ్రేతంబుల బుషులభూతపతులయక్ష, రక్షఃపిశాచులరాజనమున
నిఖిల సత్త్వపతుల నిర్జించి స్వవశులఁ,జేసి యీగతి విశ్వజేతయగుచు
గీ. లోకపాలుర స్థానములను దదీయ, తేజములతో హరించె నాదితిజవరుఁడు
దైవతోద్యానవ్యలక్ష్మీవిలసిత,మగు త్రివిష్టపస్థానమధివసించె. 121
ఆ. ఎల్లవృద్ధు లెనఁగ ముల్లోకముల సిరి, కాయతనమయి తనరారు విశ్వ
కర్మచే స్వయంవినిర్మితమగు మహేం,ద్రాలయంబు దితిజుఁడాక్రమించె. 122
చ. అనఘ! మహామనస్వియు మహాబలుఁడున్ జితలోకుఁ డేకరా
జునగుచుఁ బెంపుమీఱు దితిజుండు మహేంద్రుని మందిరంబునం

దనిమిష ముఖ్యవందిత పదాంబురుహద్వయుఁడున్ బ్రచండశా
సనుఁడుఁ బ్రభాన్వితుండునయి శ్లాఘ్యగతిన్ విహరించె నుద్ధతిన్. 123.

మ. ఉరుగంధాసవపానమత్తు ఖలు నత్యుద్రిక్తతామ్రాక్షునిన్
సరసోపాయనపాణులై కొలిచి రోజన్ సర్వదిక్పాలురున్
హరి యీశుండు నజుండు నీ ముగురు తక్కన్యుల్ భయభ్రాంతిఁ ద
త్కరుణాపాంగ లవోపలబ్ధికయి నిత్యం బాత్మ వాంఛించుచున్. 124.

మ. ఘనతేజఃప్రతిభావిశేషము చెలంగన్ శ్రీమహేంద్రాసనం
బు నధిష్ఠించిన దైత్యనాథు జయదర్పోన్మాదు విశ్వావసుం
డు నొగిం దుంబురుఁడస్మదాదులును మాన్యుల్ సిద్ధవిద్యాధరుల్
ఘనగంధర్వులు నచ్చరల్ స్తవములన్ గావించి రొక్కుమ్మడిన్. 125.

గీ. సకలవర్ణాశ్రమస్థులు సరగ భూరి, దక్షిణములగు క్రతువులం దగ యజింప
స్వీయతేజంబుతోడ దైతేయవిభుఁడు, బలిమిమీఱ హవిర్భాగములు గ్రహించె.

గీ. దున్నకయ యేడుదీవుల తోడఁబుడమి, తిన్నగ ఫలించునది యయ్యె దితిసుతునకు
దివము కామదుఘంబయ్యె దీప్తిమెసఁగ, బహువిధాశ్చర్యదంబు నభంబునయ్యె.

వ. క్షార, సీధు, క్షౌద్ర, ఘృత, దధి, క్షీర, అమృతోదకంబులగు రత్నాకరంబు
లును దత్పత్నులగు వాహినులును దరంగహస్తంబుల రత్నౌఘంబుల వహించి
యా దైతేయవిభునకు నివేదించె. శైలంబుల ద్రోణులు క్రీడాస్థానంబులయ్యె.
సర్వర్తువులు స్వగుణయుతంబులగు ద్రుమాదులధరియించె. ఆ దైత్యుండును సర్వ
లోకపాలుర పృథగ్గుణంబులెల్లఁ దానొక్కరుండ తాల్చె. 128.

చ. సకల కకుబ్విజేత ఘనసత్త్వుఁడు నేకవిభుండు దైత్యనా
యకుఁడు ప్రియంబులైన విషయంబులనెల్ల నిజేచ్ఛ నిట్లు పా
య కనుభవించుచుండి యనయంబును దా నజితేంద్రియాత్ముఁడై
వికృతిని జెంది సుంత తనివింగొనఁ డయ్యె స్వమానసంబునన్. 129.

గీ. ఇట్టులైశ్వర్యమత్తుండు దృప్తుఁడునయి, శాస్త్రములమించి వర్తించు శౌర్యరతికి
బ్రహ్మశాపంబుఁ బొందిన పాపమతికిఁ, దద్దయుం బెద్దకాల ముద్దవడిగడచె. 130.

గీ. లోకపాలకయుతములౌ లోకములపు, డతని యుగ్రదండంబున వ్యాకులపడి
యెందు శరణంబుఁగానక హీనములయి, శరణముం బొందెఁ ద్రిభువనేశ్వరుని హరిని.

క. అలఘుఁడు హరి యీశ్వరుఁడెట, నలరునొ యా దిశకు మాజొహారులివె విని
ర్మలులును శాంతులునగు యో, గులు రారుగదె మగిడి యట కుం జని యిటకున్.

క. అని యావేల్పులు సంయత, మనస్కులున్ సములు శాంతమతులు ననిల భో
జనులు వినిద్రులు నగుచున్, గొనియాడిరిటుల్ శుభాత్మకు హృషీకేశున్. 133

క. అభయప్రదుఁడు విశుద్ధా, నుభవానందనిలయుం డనూనమహిముఁడున్
విభుఁడునగు వాసుదేవున, కు భగవదాకృతికిఁ బరునకున్ వందనముల్. 134

క. ఘననిస్స్వనమున దశదిశ, లను నులియించుచును సాధులకు నభయము చొ
ప్పిల నా బృందారక వి, తతుల కపుఁ డశరీరవాణి తోతెంచె నిటుల్. 135

క. డెందముల వెఱవకుఁడిఁకం, బృందారకవర్యులార! మీరెల్ల శుభం
బందుదురు మేలునకె నా, సందర్శనమగును భూత సంతతి కెపుడున్. 136

శా. దైతేయాపసదుండు క్రూరుఁడగు నాదర్పిష్ఠు దౌష్ట్యంబు వి
జ్ఞాతంబయ్యెనుజుండు సర్వమును విస్పష్టంబుగామున్న నా
చేతన్ దైవతకోటులార! మదిలో జింతింపకుండింకపై
నేతచ్ఛాంతిని సల్పువాఁడను బ్రతీక్షింపుండు తత్కాలమున్. 137

క. ఏవాఁడిటు వేదంబుల, దేవతలన్ సాధువులను ద్విజ గోతతులన్
బావనమగు ధర్మంబును, వావిరి ద్వేషించుఁ జెడునువాఁడు దురితగతిన్. 138

గీ. స్వతనయుండు నిర్వైరుఁడున్ శాంతుఁడున్ మ, హాత్ముఁడున్ ధీరుఁడునగు
ప్రహ్లాదునకయి
ఎపుడుద్రోహంబుఁ జేయ నుంకించునపుడ, వరబలోర్జితు వీని జంపంగలాఁడ. 139

క. లోకగురుండైనట్టి హృషీకేశునిచేత నిట్లు చెప్పంబడి ని
ర్భీకులయి యతని కెఱఁగి ది, వౌకసులరిగిరి తలంచు చసురు హతునిగన్. 140

క. జనియించిరి యాదైత్యేం, ద్రునకున్ బరమాద్భుతులు సుతులు నల్వురు స
జ్జనసంసేవియు సద్గుణ,ఘనుఁడగు ప్రహ్లాదుఁడొప్పెఁ గడు వారలలోన్. 141

సీ. సత్యసంధుఁడు శీలసంపన్నుఁడున్ జితేం, ద్రియుఁడు బ్రహ్మణ్యుఁడై నెగడువాఁడు
అఖిలభూతముల కాత్మోపమ్యమునఁ బ్రియుం, డును సుహృత్తముఁడునై
యొనయువాఁడు
దాసుండువోలె పెద్దలయడ్డుఁ దోయికి, సతము నమస్కృతుల్ సలుపువాఁడు
జనకుండువలె దీనజనములయందు న, స్తోకవాత్సల్యంబుఁ జూపువాఁడు

గీ. సోదరునిభంగి నాదర మెదురుచుంచు, గురువులందు నీశ్వరభావగుంభితుండు
విత్త, విద్యా, సురూప, సంపత్తులం ద, మానియు నదంభి ప్రహ్లాదుఁడహో నరేంద్ర!

మ. విను రాజా! వ్యసనంబులం దతఁ డనుద్విగ్నుం డవస్తుత్వ బు
ద్ధిని వీతస్పృహుఁడై మెలంగు శ్రుతముల్ దృష్టంబులైనట్టి యీ
ఘనభోగంబులయందు నా యసుర యుక్తప్రాణబుద్ధీంద్రియుం
డును శాంతాత్ముఁడునాచు నాసురత వీడున్ సాధుసేవారతిన్. 143

ఆ. కవులచేతఁ దొలుతఁ గానంగఁబడిన ప్ర, హ్లాదవిమలతర మహాగుణములు
నేఁడు నవ్వి వాని నిఖిలేశ్వరుండగు, విష్ణుదేవుఁబోలె విడిచి చనవు. 144

క. ప్రత్యర్థులయ్యు న య్యా, దిత్యులు సాధుపరిసంగ ధిష్టితసభ నా
దైత్యవరుం బొగడుదు రా, చిత్యజ్ఞుల మిమ్ముఁబోంట్లఁ జెప్పఁగనేలా. 145

క. గణుతింపరాని యాతని, గుణముల సూచించిచాల్పుకుండు నసాధా
రణ సహజభక్తిఁగొల్చు ని, పుణు మాహాత్మ్యంబు పుణ్యకమున్ గణ్యంబున్. 146

క. బాలుండయ్యుం గ్రీడన, కాలిడిచి తన్మనస్కుఁ డగుటన్ జడుడుం
బోలెన్ కృష్ణగ్రహ సం, కీలితచిత్తుఁడయి జగమొగిం గనకుండున్. 147

క. హరిపరిరంభితుఁడగుచు న, సురబాలుఁడతండు గూరుచుండినఁ దినినన్
దిరిగినఁ ద్రావినఁ బలికినఁ, బరుండినన్ దెలియకుండె వాని నరేంద్రా! 148

మ. ఒకచో నేడ్చు ముకుందసంస్మృతికిఁ బ్రహ్మతత్వాహంబువాటిల్లఁగా
నొకచో నవ్వుఁ దదీయచింతన వినోదోత్థాద్భుతాహ్లాదుఁడై
ఒకచోఁ బాడును ముక్తకంఠమున నత్యుత్కంఠ నిర్లజ్జుఁడై
ఒకచో నాడు మఱొక్కచోట హరిచెయ్యుల్ చేయుఁ దద్భావనన్. 149

క. ఒకచో మిన్నకయుండున్, ముకుంద సంస్పర్శలాభమున నిర్వృతుఁడై
ఒకచోఁ బ్రణయానందో, దక మీలితనయనుఁ డుద్గతపులకుఁడు నగున్. 150

చ. అమలినసాధుసంగ సముపాత్త ముకుంద పదారవిందయు
గ్మ మహితసేవచేతఁ బరమంబగు నిర్వృతి నాత్మనున్ బ్రశ
స్తముగ నొనర్చుచున్ మఱి యసంగమునన్ గడు భ్రష్టుఁడైన దీ
న మతికిఁగూడ నొయ్యన మనశ్శమ మా మహితుండు గూరిచెన్. 151

గీ. పరమభాగవతుఁడు మహాభాగుఁడు మహి, తాత్మకుఁడునైన యాత్మజునందు నా హి
రణ్యకశిపుఁడు క్రూరుఁడై రాజతిలక!, యఘమునొనరించెనయ్య నెయ్యంబుడించి.

ధర్మరాజు :—

చ. సురమునిసత్తమా! సుపరిశుద్ధుఁడు సాధువు సద్గుణాతిభా
సురతనుఁడైన యట్టి నిజసూనునికై యఘమాచరించె ని
ష్ఠురతను దైత్యనాయకుఁడు చోద్యముగా నిది తోఁచెఁ గానఁ జె
చ్చెరఁ దెలియంగనుంటి మిదిచెప్పుము సువ్రత! లోకవిశ్రుతా! 153

క. సుతవత్సలులగు పితరులు, ప్రతికూలురనైన సుతుల బాధింపరుగా
హితమును గఱపుఁ దలంపున, యతివర్యా! మూఁదలింతు రంతియ కాదే. 154

క. అనుకూలుర నతిసాధువు, లను గురుదైవతులఁ బుత్రులను దండ్రులు పె
న్గినుకన్ బీడింపరటం, చని వేఱుగఁ జెప్పనేల సమరమునీంద్రా! 155

క. పితృకృత విద్వేషము సుతు, మృతికిఁ బ్రియుక్తమయి యురవడించు టదివినన్
మతిఁ గౌతూహలమయ్యెన్, యతివర! యద్దానిఁ దీర్పుమయ్యా! మాకున్. 156

అధ్యాయము 5.

హిరణ్యకశిపుకృత ప్రహ్లాదతర్జనభర్త్సనాద్యభివర్ణనము

నారదుఁడు:—

మ. జగతీనాథ! పురోహితత్వమునకున్ సర్వాసురశ్రేణిచే
భగవంతుండగు భార్గవుండు వరియింపంబడ్డవాఁ డయ్యెఁ జం
డగభస్తి ప్రతిమానతత్సుతులు చండామార్కు లా దైత్యనా
థగృహంబందున రాజపుత్రునకు విద్యల్ నేర్పి రాదిష్టులై. 157

గీ. బాలు నచ్ఛిలు సత్క్రియాలోలు నద్గు, ణాలవాలుని బ్రహ్లాదు నన్యులైన
యసురబాలుర దండనీత్యాదిపాఠ్యములు గఱపిరి చండామార్కులలఘుఫణితి.

క. గురువులు చెప్పినయది సు,స్థిరబుద్ధిన్ వినియె నాగతిన్ బఠియించెన్
నరనాథ! స్వపరభేదము, బొరిఁ గఱపెడు నది యసాధువుగ భావించెన్. 159

మ. ఒకనాఁ డా యసురాధినాథుఁ డెదలోనుత్కంఠ దీపింపఁ బు
త్రకునిన్ జేరఁగఁ జీరి మక్కువ నిజోత్సంగంబునం జేర్చి 'వ
త్సక! నీ కెయ్యది భద్రమో తెలుపుమా సంప్రీతి నా' కంచుఁ బొం
దిక బ్రహ్లాదకుమారసత్తముని బ్రశ్నించెన్ నరేంద్రోత్తమా! 160

ప్రహ్లాదుఁడు:—

మ. అసురేంద్రా! పలుమాటలేమిటికి గాఢాహంమమత్వాభిమా
న సముద్వేజితులైన దేహులకు నెన్నన్ హానిసంబంధకూ
ప సమంబైన గృహంబు వీడి ధృతి యొప్పన్ గానకుం బోయి స
ర్వసమున్ శ్రీహరి నాశ్రయించు టది యే భద్రంబుగా నెంచెదన్. 161

నారదుఁడు:—

క. పరపక్షనిష్ఠితములై, పరగెడు పుత్రకు గభీరవాక్కులు విని బా
లుర బుద్ధులు భిన్నములగుఁ, బరబుద్ధుల ననుచుఁ దండ్రి పకపక నవ్వెన్. 162

ఆ. వీనిబుద్ధి యింక విష్ణుపక్షులు బ్రీతి, చ్ఛన్నులనగు నట్టి జనులు భేద
పఱచకుండునట్లు బ్రాహ్మణులార! మీ, భవనమందు భద్రపఱుపుఁ డయ్య! 163

ఆ. అంత యాజకులు గృహాసీతుఁ బ్రహ్లాదుఁ, బిలిచి మధురవాక్యములఁ బ్రశంస
సలిపి నయముమెఱయసాంత్వనరీతుల,నా కుమారవర్యునడిగి రిట్లు. 164

గీ. 'వత్స! ప్రహ్లాద! నీకు శుభంబు నిజము,చెప్పు మనృతంబొకింత వచింపరాదు
బాలురనుమించిబుద్ధివిపర్యయమిది, ప్రాప్తమయ్యెను నీకు నెవ్వారినుండి ? 165

క. పరకృతమొ స్వతస్సిద్ధమొ, గురువులమగుమేమది వినఁగోరెద మసురే
శ్వరనందన! కులవర్ధన, యరుదయ్యెన్ దీనిఁదెలుపుమా నయమారన్. 166

ప్రహ్లాదుఁడు:—

క. తానని పరుఁడని భేదము, మానవులకు నెవనిభూరిమాయనగునో యె
వ్వానివలన మోహంబగు, జ్ఞానాత్మన కా పరేశునకు నా మ్రొక్కుల్. 167

క. వినుఁడీ యా భగవంతుం, డనుకూలుండగుడు దానునన్యుండను నో
ప్పని పశుబుద్ధి విభిన్నమ,గును దలపోయన్ బురుషులకును దనయంతన్. 168

తరల. పరుఁడు తానను భేదబుద్ధినిభ్రాంతిముగ్నెడువారిచే
నరయ నా పరమాత్ముయే దెలియంబడున్ బలుభంగు లే
పరమపూరుషు మార్గమందునబ్రహ్మముఖ్యులు వేదవి
ద్వరులు మోహముఁ గొంద్రో గూర్చి నతండె మన్మతి భేదమున్. 169

గీ. ఇనుమయస్కాంతసన్నిధిన్ దనకుఁదాన, యెల్లుచలియించుచుండునోయట్లగురువ
తంసమా! శార్ఙ్గధరుసన్నిధానమున మ,దీయ మనము యదృచ్ఛ భేదింపఁబడెడు.

నారదుఁడు:—

క. అని యింతవట్టు ద్విజులకు,నని మిన్నకయుండె నమ్మహామతి యల్లం
తనఁబలికె రాజసేవకుఁ,డును దీనుఁడునైన యాతఁడు కుపితమతియై. 171

క. ఓరీ! బెత్తముఁదెండిటు,లూరక మా కప్రతిష్ఠనొదవించు కులాం
గారునకుం దుర్బుద్ధికి, నారయ నాలవయుపాయమగు దమమె తగున్. 172

శా. ఆలోకింపఁగ దైత్యచందనవనంబందున్ దురాత్ముంకు వా
చాలుం డీతఁడు కంటకద్రుమము నోజన్ సంభవంబయ్యెఁ ద
న్మూలోన్మూలకుఠారుఁడైన హరికిన్ బోల్పంగ నాళంబుగా
బాలుండీతఁడు తోఁచెఁ గాదె తనదావంశంబు ఖండింపఁగన్. 173

మ. అని యాబాలుని సాధుశీలుని నమందాహ్లాదుఁ బ్రహ్లాదు ని
ట్లనువౌ తర్జనభర్జనాది వివిధోపాయంబులన్ బన్ని పె
ల్లున గద్దించుచు శుక్రనందనులు విస్ఫారత్రివర్గోపపా
దనమున్ మెల్లగ్రహింపఁజేసి రిరవొందన్ బాంచుకాణ్ణందనా! 174

క. జ్ఞాతోపాయచతుష్టయుఁ, డీతండని గురుఁడెఱింగి యిటు ప్రహ్లాదున్
మాతృపరిహితు నలంకృతుఁ, దైతేయకులోత్తమునకుఁ దా నగపఱచెన్. 175

క. అడుగులకును మ్రొక్కిన యా, బుడుతని కాశీస్సు లొసఁగి భుజయుగళమునన్
గడుఁ దడవు కౌఁగలించి య, ప్పుడు పరమసుఖంబు దైత్యముఖ్యుఁడు పొందెన్. 176

క. ఒడిఁ జేర్చి శిరము మూర్కొని, పొడమెడు నానందబాష్పములఁ దచ్ఛిరమున్
దడుపుచు వికసితవక్త్రుం, డ్బుఁడగుచుఁ బలికెన్ దితిజవిభుఁడు పుత్రునకున్. 177

హిరణ్యకశిపుఁడు:—

క. తగ నింతకాలమును నీ, వు గురువుకడ నేమి శిక్షఁ బొందితొ వత్సా!
నిగదింపుము నాకున్ సమ్య, గధీతము నుత్తమమగునది ప్రహ్లాదా! 178

ప్రహ్లాదుఁడు:—

చ. శ్రవణము నిత్యకీర్తనము సంస్మరణంబును పాదసేవన
వ్యవహృతి యర్చనంబు నభివందన మాపయి దాస్య సఖ్యముల్
వివరముగాఁగ నాత్మసునివేదన మన్నవలక్షణాన్వితం
బవు దృఢభక్తి విష్ణుపయినైన స్వధామము నుత్తమం బదా. 179

నారదుఁడు:—

క. నరనాథ! సుతుని యీనుడి, హిరణ్యకశిపుఁ డపు డాలకించియు రోష
స్ఫురితాధరపల్లవుఁడై, గురుపుత్రుం జూచి పల్కెఁ గొనకొని యిట్టుల్. 180

హిరణ్యకశిపుఁడు:—

ఉ. నాయెడ నాదరంబు విడనాడి ఖలాత్ముఁడ వౌచు బ్రహ్మబం
ధూ! యిదియేమిగా నలిపితోయి! విపక్షుని పక్షమూని య
న్యాయముగాఁగ బాలకుని నారడి పెట్టి యసారగ్రాహిఁగాఁ
జేయఁగ నిచ్చగించితి విసీ! నినువంటి కృతఘ్నులుందురే? 181

గీ. కలరు లోకమునం దసాధులును గపట, వేషులగు దుష్టమిత్రులు పెక్కుమంది
వారలకుఁ గాలగతిని ప్రాప్తమగుఁగా య, ఘంబు పాతకులకును రోగంబువోలె.

గురుపుత్రులు:—

మ. అమరేంద్రాహిత! మత్ప్రబోధితము నన్యప్రోక్తముంగా దిద
న్యమనీషల్ గొనఁడయ్యె నీకొడుకు తన్నైసర్గికం బే యగున్
జుమి యీబుద్ధి తలంప రాజ! మతి సంక్షోభంబుఁ గల్గించు కో
పముఁ దగ్గింపుము నమ్ముఁ గుత్సితులఁగా భావింప కీ వాత్మలోన్. 183

క. గురువిట్లు బదులువలుక న, సురపతి రభసమున నాత్మసుతునకు ననియెన్
గురుముఖమునఁ గాదే నే, కరణిని నీవెడఁగుబుద్ధి కలిగె న్నీకున్. 184

ప్రహ్లాదుఁడు:—

చ. అనుపరతేంద్రియంబుల గృహవ్రతులౌచుఁ దమిస్రమున్ జొరం
జనుచుఁ బునఃపునశ్చర్వితచర్వణులైనవారికిన్
ఘనుఁడగు కృష్ణునందు మతి కల్గదుగా యొకయప్పుడున్ దమం
తనయిన నేని యన్యుల కృతంబున నేని మిథఃప్రవృత్తి నేన్. 185

చ. ఖలమతులై బహిర్విషయకాములనే గురులంచు నాత్మలోఁ
దలఁచెడు నా గృహవ్రతులు తత్పరక యంధజనోపనీయమా
నులయిన యంధు లుద్దవడి నూతన గూలినయట్లు మోహపి
హ్వాలతను గర్మబద్ధులయి స్వార్థరతిన్ గనఁబో రొకింతయున్. 186

చ. పరివిమలులైన భాగవతవర్యుల పాదరజోభిషేక మెం
తవరకు మూర్ధభాగములఁ దాల్పఁ గడంగరొ యెంచిచూడ నం
తవరకు వీరి బుద్ధియు ననర్థ నివారకమైనయట్టి కే
శవుచరణారవిందమును సంస్పృశియింపను జాల దెన్నఁగన్. 187

క. అనిపల్కి మిన్నకుండిన, తన తనయుని భీషణక్రోధాంధీకృతచే
తనుఁడగు హిరణ్యకశిపుఁడు, తన యుత్సంగంబునుండి ధరణికిఁ ద్రోచెన్. 188

గీ. అనియె నిట్టులు రోషతామ్రాక్షుఁడగుచు, వీని నిటనుండి నెట్టుఁడీ వెలికి నిపుడు
వీఁడు వధ్యుఁడు రాక్షసవీరులార!, వేగిరము సంహరింపుఁడు వీనిఁ బట్టి. 189

క. ఈ యధముఁడె భ్రాతృఘ్నుఁడు, స్వీయుల సుహృదులను మమ్ము విడిచి పితృవ్యున్
మాయించిన హరియడుగులఁ, బాయక గొల్చెడిని దాసుపగిది ననిశమున్. 190

క. త్యజియించె వీఁడు దా, దుస్త్యజ పితృసౌహృదముఁ బంచహాయనుఁ డీఁ కధో
క్షజునకు నేని ననుకూ,లజనుఁడు వీఁ డొనరుపంగలండే బాగున్. 191

మ. హితకారుండగు నేని వైరియు సుతుండే యౌషధంబుం బలెన్
స్వతనూసంభవు నేనిఁ బుత్రు నహితున్ వర్జింపనౌ రోగము
ట్లతిధైర్యంబున దేనినిన్ విడువ శేషాంగంబు బెంపారు నం
చితమై యట్టి నిజాంగమున్ వికలమున్ ఛేదింపనౌ వ్రేల్మిడిన్. 192

గీ. యతివరునకును దుష్టేంద్రియంబుగతిని, రిపువగుచుఁ బుత్రవేషధారి యగువీఁడు
శయన భోజనాసనముల సర్వవిధము,లగు నుపాయములం జంపఁదగినవాఁడు. 193

మ. అని యారీతిని దైత్యవల్లభునిచే నాదిష్టులై రాక్షసుల్
సునిశాతోగ్రకరాళదంష్ట్రిభయదాస్యుల్ లోహితశ్మశ్రుకే
శనికాయుల్ ఘనశూలపాణులగుచున్ శాంతాత్ము నాసీనుఁ బా
పనిఁ బ్రహ్లాదునిఁ జుట్టుముట్టిరి మహార్భాటంబు దీపింపఁగన్. 194

క. ఛేదింపుఁడు భేదింపుఁడు, బాదుఁడు మోదుం డటంచుఁ భయజనక మహా
నాదంబులు సలుపుచుఁ, బ్రహ్లాదుని మర్మములఁ గొట్టిరా దైత్యభటుల్. 195

చ. అవిషయుఁడున్ బరుండు నఖిలాత్ముఁడు బ్రహ్మమయుం డజుండు స
ర్వవిభుఁడునైనయట్టి భగవంతునియందు నియోజితాత్ముఁడై
యవికృతినున్న బాలకునియం దివి యెల్లను నిష్ఫలంబు ల
య్యె వెస నభాగ్యు సత్క్రియ లవెట్లటులయ్యెడ వింటె ధర్మజా! 196

క. తనదు ప్రయాసములీవడు, వున విఫలములగుడు దైత్యపుంగవుఁ డుల్లం
బునఁ బరిశంకితుఁడై బె, క్కొనరిచెఁ జలముమెయిఁ దద్వధోపాయములన్. 197

చ. దిగిభపదాభిఘాతములఁ దీంద్రపు మారణహోమకర్మలన్
నగశిఖరావపాతనమున న్నవరంధ్ర నిరోధవృత్తిఁ బ
న్నగవరఘోరదంశనమునన్ విషదానమున న్నిరన్నతన్
ద్విగుణితకోపుఁడై వెతలఁ బెట్టె సుతుం బిత పెక్కుమాయలన్. 198

చ. చలముఁదలిర్ప వెండి దితిజప్రవరుండు సుతున్ హిమానిలా
నలసలిలంబులందుఁ గరినత్వముదోఁపఁగఁ గూలఁద్రోచియున్
బలితపుఁగొండఁ ద త్తనువుపై నిడి యిట్టులు బాము లెన్ని యేన్
సలిపియు బాలు నిష్కలుషుఁ జంప నశక్తతనుండె నెంతయున్. 199

వ. ఇత్తెఱంగున మోఘోద్యముఁడై దైత్యవల్లభుండు దురంతదీర్ఘచింతా నిమగ్నుం
డగుచుఁ దనమనంబున, 200

ఉ. మాయురె వీనినిన్ గఱకుమాటల దూఱితి ఘోరమారణో
పాయము లెన్నియేనియు బలాన్వితులైన నిశాచరాళిచేఁ
జేయఁగఁ బంచినాఁడ నతిచిత్రముఁగాఁగ స్వకీయశక్తిచే
నాయయి పాపకార్యములనన్నిట వీఁడు విముక్తుఁడయ్యెడున్. 201

గీ. దాపునమెలంగునెట కేనిదాగఁబోఁడు, బాలుఁడయ్యునో ప్పెడు ధీరభావుఁడగుచు
నాదగు నకార్యమేని మనమ్మునన్ స్మరింపఁబోఁడు శునశ్శేపురీతి వీఁడు. 202

గీ. అమరుఁ డకుతోభయుండు నప్రమేయు, సుప్రభావుండు నైయొప్పఁ జూడ వీఁడు
తప్పకింక నేతద్విరోధమున నాకు, నకట! మృత్యువు సంప్రాప్తమగునో యేమొ! 203

మ. క్షితిపా! యిట్టు లధోముఖుండగుచుఁ గించిన్మ్లానతేజస్కుఁడై
సుతసంబంధ దురంతచింతమెయి రక్షోనాథుఁ డుండంగ న
ప్డతితేజుండగు కావ్యుపుత్రికులు చండామార్కులిద్దర్ వివి
క్తతలంబం దసురేంద్రుఁగాంచి యురవాంఛదంబల్కిరీ రీతిగన్. 204

చ. ఒకఁడవె మూఁడులోకముల నుద్ధతి గెల్చిన దిట్టవీవు త్వ
ద్భ్రుకుటి విజృంభణంబున నపో వెఱఁజెందిరి సర్వలోక పా
లకులును రాజ! నీ వలబలంబును జెందఁ గతంబుఁ గాన మ
ర్భకుల మనఃప్రవృత్తి నిలువంబడునే? గుణదోషచర్చకున్. 205

చ. ప్రసభముతోడుతన్ వరుణపాశములన్ బిగియించియుంచుఁ డీ
నిసువును భీతినెమ్మది జనించి పలాయన మొందకుండఁగన్
బొసఁగునుగాదె పూరుషునిబుద్ధి వయస్సున వృద్ధసేవచే
నసురవరా! భృగుప్రవరుఁడంతటిలో నిట కేగుదెంచెడున్. 206

ఉ. 'వల్లె'యటంచు నా దితిజవల్లభుఁ డా గురునందనోదితం
బెల్లను సమ్మతించి యపుడిట్లనియెన్ గృహమేధులై విరా
జిల్లెడు నట్టి రాజులకుఁ జెల్లెడు ధర్మములెల్ల వీనికిన్
దెల్లముగాఁగ మీర లుపదేశముఁ జేయుఁడు బుద్ధిచాతురిన్. 207

క. వినయావనతుండగు నా, ఘనునకుఁ బ్రహ్లాదునకును గఱపిరి గురునం
దను లానుపూర్వికంబుగ, మునుకొని ధర్మార్థకామములు రాజేంద్రా! 208

క. అనఘుఁడు ప్రహ్లాదుం డా, త్మను స్వీయ గురూపశిక్షితమగు త్రివర్గం
బునుగాని విషయపరులై, గునిసెడు తచ్ఛిక్షఁ గాని గొనఁడు హితముగన్. 209

వ. మఱియు వ్యవహారప్రసిద్ధి కొఱకునై నరులచే నిట్లు వికల్పంబు చేయంబడియె. లేని
యర్థంబున్నట్లు తోఁచినయెడల నా ప్రత్యాభాసంబు దిగ్భ్రమంబ యగుననియు
నతండు తలంచుచుండ. 210

మ. జననాథా! విను మొక్కనాఁడు తమ యాచార్యుండు గార్హస్థ్య క
ర్మనిమగ్నుండయి యుండఁ జూచి పొలుపారన్ దద్వయస్యుల్ ప్రమో
జనముం గోరుచుఁ గొంద ఱా సదవకాశంబుం దగం బొంది యొ
య్యన నాహ్వానముఁ జేసి రయ్యెడకుఁ బ్రహ్లాదున్ సదాహ్లాదునిన్. 211

క. అగణితమతి విద్వాంసుఁడు, నగు ప్రహ్లాదుండు వారి నతిమధురోక్తిన్
దగఁ బిలుచుచుఁ దన్నిష్ఠన్, నగుచుం బలెఁ గరుణ మదిఁ దనర వాక్రుచ్చెన్. 212

ఆ. వారలెల్ల రతని గౌరవంబునఁ బేర్మిఁ, జెలఁగి యాటవస్తువులఁ ద్యజించి
విషయలాలసజనప్రేరితేహితములఁ, గలతఁ బడని మతులఁ జెలఁగి రపుడు. 213

ఆ. అతనియందె హృదయమత్తులు నిగిడించి, కువలయేశ! వారుఁ గొల్చియుండ్రి
అనియె వారి కట మహాభాగవతుఁడగు, దనుజసుతుఁడు మైత్రిదయయుఁ దనర.

అధ్యాయము 6.

ప్రహ్లాదోక్త దైత్యబాలక హితబోధ

ప్రహ్లాదుఁడు:—

మ. అకటా! బాలకులార! నాదు వచనం బాలింపుఁడీ మీకు భ
ద్రకరం బయ్యదిసుండు గర్గ్గానుఁడు వీతప్రాణులౌ తోడి య
ర్భకులన్ గ్రీడల నేమఱిల్లకు డీకన్ వాంఛింపుఁ డాత్మోపల
బ్ధి కనర్థంబున కర్థకల్పనముఁ గావించున్ గురుం డొప్పునే? 215

గీ. దేని నాలించినంత యజ్ఞాననిద్ర, సుప్తుఁడు ప్రబోధమందఁడో సుహృదులార!
నమ్మఁగారాదు సుంతయున్ దనమతంబు, నంధనాయకుఁడేని యంధుఁడె కద? 216

గీ. ఎవఁడు శత్రుఁ డుదాసీనుఁ డెవ్వఁ డాత్మ, యెవఁడు మిత్రను మఱి యర్థ మేది తలఁప
బహుళసంపత్ప్రదంబు విపత్ప్రదమగు, దైవమన నెద్ది మనమునఁ దలఁచి చూడ.

సీ. తనకు నితరులకు ధర్మకామంబుల, కేది హానినిఁ జేయ కెనగుచుండు
ఏది జగములకు హేతువౌ నట్టి య, ర్థంబు మిగులఁ దుర్లభంబుచుండు
మనుజ జన్మమునఁ గౌమారదశన్ భాగ, వతధర్మములు సల్పవలెఁ బురుషుఁడు
మానుషజన్మంబు మఱి దుర్లభంబగు, నధ్రువంబయ్యు నర్థదంబు

గీ. అఖిలభూతములకుఁ బ్రియుఁ డాత్మవల్ల, భుండు సుహృదుండు నాను విజ్ఞుండు కాన
పురుషునకు నిందు నయ్యాదిపురుషుఁడైన, హరిచరణ భజనంబె ముఖ్యంబు నలఁప.

చ. జతనము లేకయే యెటుల సంభవమౌ నిట దుఃఖముట్టులే
ధృతియుతులార! దేహులకు దేహముఁ బట్టియె సర్వజంతుసం
తతికి లభించుచుండుఁ గదె తప్పక ప్రాక్తన కర్మయుక్తిచే
జతపడి నిత్యమైంద్రియక సౌఖ్యము కూడ తలంచి చూడఁగన్. 219

క. ఆ యింద్రియసుఖమునకై, యాయుర్వ్యయకారియగు ప్రయాసం బెపుడున్
జేయఁదగదు హరిపాదా, బ్జాయుక్తియె క్షేమము నొసఁగు జనుగ డిఁకొంటన్. 220

గీ. కాన సంసృతిఁ బొందిన మానవుండు, పురుషహాసము దేహము సఫలమయి
ఆపదం బొందకయుండ సంతనమ్ము, ని[illegible]మైన క్షేమమునకు యత్నింపనగును.

సీ. హాయనశతమాత్రమాయువు పురుషున, కందు సగం బజితాత్మునకును
విఫలమగున్ రేయి వీఁడంధతమసమ్ము, నొందింపఁబడి పడియుండుఁ గాన
మూఢతచే బాల్యమునను గ్రీడారతా, త్మ్నుండౌటఁ గౌమారమున గతించు
వింశతివర్షముల్ పృథు జరాగ్రస్తుఁడై, యసమర్థుఁడై యుండు నవసరమును

గీ. నిరువదేండ్లు గతించెడు నింక దుఃఖ, పూర్ణమగు కామమునఁ బెను మోహమునను
గృహరతుఁడుఁ బ్రమత్తుఁడునయి యహరహంబుఁ, దిరుగువానికి శేషంబతిక్రమించు.

క. శ్రేయోవిఘాతకంబగు, నాయాసమ్మున భవాబ్ధి నల్లాడెడు నా
త్మీయులగు కుటుంబీకుల, యా యవివేకంబుఁ జూడుఁ డర్భకులారా! 223

ఆ. వినుఁడు బాలకులార! వివిధ యోనులను గ, ర్భాద్యవస్థలం బ్రయాసపడుచు
వపువుఁ దాల్చుచుండి పతనపర్యంత మే, మనుభవించు రాజ్యమైనఁ గాని. 224

గీ. కాలము క్రియాపణంబొటఁ గర్మమునకు, దుష్టతయు శిష్టతయు నేది పూర్ణగతిని
గర్మమునఁ జేసి క్షణమునఁ గల్గెడునది, జన్మశతములచేనైన నసమసిపోదు. 225

గీ. అవిజితేంద్రియుఁడగు జనుం డెవఁడు స్నేహ, పాశములచేత దృఢతర బద్ధమగుచు
గృహరతంబైన మనమును గేవలంబు, సాహసించును దద్విమోచనముఁ జేయ? 226

గీ. వణిజుఁడును దస్కరుండు సేవకుఁడు దేనిఁ, బ్రియతర ప్రాణముల నేని విలుచునట్టి
ప్రాణములకు మిన్నయగు నర్థంబునందుఁ, దృష్ణ నెవ్వాఁడు దా విసర్జింపఁగలఁడు?

సీ. అనుకూలయైన ప్రేయసి రహస్సంగంబు, రుచిరమంత్రముల నేర్పున వచించు
సుహృదుల చెల్మి నిసువుల యవ్యక్తభా, షణములయందు నాసక్తి మఱియుఁ
దనయుల సుతల భ్రాతలను జెల్లెండ్రను, గృపణులౌ పితరుల గేహములను
కమనీయ భోగోపకరణంబులను జీవి, కలఁ బశుభృత్య వర్గముల నెట్లు

గీ. విడుచుఁ గామములన్ దృప్తి వడక కోశ, కారియా కీటమటు మోహకలితుఁ డగుచు
జనుఁడు సతము జిహ్వోపస్థ సౌఖ్యములఁ గ, రంబు మెచ్చుచు నెట్లు విరక్తిఁ బొందు?

చ. అమిత కుటుంబపోషణకునై తన యాయువు చెల్లుచుండ ను
త్తమపురుషార్థముం బ్రతిహతంబగుచుండఁ బ్రమత్తుఁడై జనుం
డు మది నెఱుంగకుండు స్వకుటుంబ రతుండగుచున్ ద్రితాపదుః
ఖములను మ్రగ్గుచుండియును గానఁడుగా విసువున్ రనంతయున్. 229

చ. పరధనముల్ హరించిన యభాగ్యునకున్ సతతం బిహంబునన్
బరమున సంభవిల్లెడు విపత్తి నెఱింగినవాఁడె యయ్యు దు
స్తరతర కామముల్ విడువఁజాలక యింద్రియలాలసాత్ముఁడై
పరధనముల్ హరించుటకె పాల్పడుచుండుఁ గుటుంబి వ్యగ్రుఁడై. 230

తరల. దనుజబాలకులార! గేస్తుఁడు తా నెఱింగియు నివ్విధం
బున స్వకీయకుటుంబపోషణ బుద్ధియాచు స్వలోకద
ర్శనసమర్థుఁడుగాఁడు మూఢుని చాడ్పునన్ బరకీయుఁడం
చును స్వకీయుఁడటంచు భ్రాంతినిఁ జొచ్చు నారకకూపమున్. 231

శా. సాపాయంబగు కాయమందు మది నత్యాసక్తుఁడై శృంఖలా
రూపాపత్య నిమిత్త భూతలగు సుభ్రూశ్రేణి కేళీమృగ
వ్యాపారంబుననున్న దన్ను విడిపింపంగా నెవండేనిఁ దా
నోపం డెందు మఱెప్పుడున్ విబుధుఁడయ్యున్ గేస్తు దీనాత్ముఁడై. 232

మ. అటుగాటన్ విషయాభిరక్తులగు దైత్యవ్రాతమందున్ సము
త్కటమా సంగము దవ్వుదవ్వులఁ దొలంగం ద్రోచి మీరెల్లఁ బ్ర
స్ఫుటభక్త్యున్నతి నాదిదేవుఁడగు విష్ణున్ నిచ్చలున్ గొల్వుఁడీ
యిటు సేవించినవారి కాతఁడు మనోభీష్టాపవర్గం బిడున్. 233

ఆ. అఖిలభూతములకు నాత్మభూతుండౌటఁ, దలఁప నిందు సర్వసులభుఁడౌట
నసురపుత్రులార! యచ్యుతుఁ దనిపెను, జనులకే ప్రయాసమును గలుఁగదు. 234

వ. బ్రహ్మాంతస్థావరాదికంబులగు పరాపరభూతంబులందును, భౌతికవికారంబులయందును, మహాభూతంబులయందును, గుణంబులయందును, గుణవ్యతికరంబులయందును భగవంతుఁడు నీశ్వరుండు నవ్యయుండు నగు పరమాత్ముం డొక్కండె వెలుంగుచుండు. ప్రత్యగాత్మస్వరూపంబునను, దృశ్యరూపంబునను, వ్యాప్యవ్యాపకనిర్దేశ్యుండు ననిర్దేశ్యుండునై యవికల్పితుండగుచుఁ బరమాత్మ భాసిల్లుచుండు. కేవలానుభవానందస్వరూపుఁడగు పరమేశ్వరుండు స్వమాయాంతర్హితైశ్వర్యుండై గుణసర్గభూతయగు మాయం గూడియుండు. 235

క. కావున మీరిక నాసుర, భావముఁ ద్యజియించి భూతవర్గమున సుహృ
ద్భావము దయయునుబూనుం, డావిష్ణుఁడు దాన హృష్టుఁడగు డెందమునన్. 236

మ. పరమాత్ముండు ననంతుఁ డాద్యుఁడు జగద్భద్రానుసంధాయి యా
హరి తుష్టుండగుచున్ జగమ్మున నలభ్యంబున్నె యేదేనిఁ ద
చ్చరణాబ్జామృతసారమున్ దవిలి యాస్వాదించు మే మెన్నఁడున్
బురుషార్థంబులు లభ్యమైనను గొనం బో మల్లఁ గైవల్యమేన్. 237

సీ. అర్భకులార! గుర్వభిహిత ధర్మార్థ, కామంబులను ద్రివర్గమ్ము నీక్ష
త్రియియును వివిధవార్తయు నయ దమములు, నా యీ సమస్తపదార్థజాల
ముల పురుషోత్తముఁ డాత్మసఖుండునౌ, యచ్యుతునకును స్వాత్మార్పణంబు
నలుపంగఁజాలిన సత్యమానట్టులు, కాకున్న నిదియెల్లఁ గల్లయగును

గీ. నారదునకు నీ దుర్లభజ్ఞానమొసఁగె, ననఘుఁడగు నరసఖుఁడు నారాయణుండు
హరిపదాబ్జ రజఃపూతులైన యకించ, నులగు సద్భక్తవరులకున్ దొరకునిద్ది. 238

క. నే నో బాలకులార! య, నూనము భాగవతధర్మ యోజితమును వి
జ్ఞానసమేతమునగు నీ, జ్ఞానంబును దొల్లి వింటి నారదువలనన్. 239

బాలకులు :—

క. మేమును నీవును నీ చం, డామార్కులకంటె నెఱుఁగ మన్యగురుని వీ
రే మనకు బాల్యమాదిగఁ, దాము గురులుగఁ బరఁగిరిగదా? ప్రహ్లాదా! 240

గీ. అంతిపురమునను౦డెడి యర్భకులకు, దుర్ఘటమ్ము మహాత్ములతోడి సంగ
మనఘ! యీ సంశయము మాకు నపనయింపుఁ, దెలుపు విశ్వాసహేతువుఁ
గలిగెనేని. 241

అధ్యాయము 7.

నారదోపదేశ కథనము

నారదుఁడు :—

క. భాగవతుఁడు ప్రహ్లాదుం, డీగతినిన్ దనుజతనుజ పృష్టుఁడయి మహా
భాగ! మదుక్తముఁ దలఁచుచు, నే గౌరవమొప్పఁ బలికెనెలనవ్వాలయన్. 242

ప్రహ్లాదుఁడు :—

ఉ. మా జనకుండు దీక్షమెయి మందరశైలమునన్ మహాతపం
బోజ నొనర్పఁబోవుఁడు రక్షణోద్యమముంబొనరించి రప్పు డో
రాజవతంస! దైత్యనికరంబులపై ససమానసత్త్వ వి
భ్రాజితమూర్తులౌచు నల వాసవసంయుతులౌ దివౌకసుల్. 243

క. చీమలచే దష్టంబగు, పాముగతిన్ వీఁడు లోకబాధాకరుఁ డు
ద్దాముఁడు స్వకీయపాపము, చే మెసవంబడియె నని వచించిరి వేల్పుల్. 244

తరల. అసురబాలకులార! ఘోరతరార్భటిన్ మఘవాది స
ర్వసురబృందములెల్లనుం దమపైని దాడులు సల్పుచున్
గసిమసంగుచునుండ నయ్యది గాంచి భీతిపరీతులై
యసురయూథపులప్డు పాఱిరి యన్నిదిక్కుల కందఱున్. 245

ఆ. దారపుత్రమిత్ర ధనగృహపశుపరి, చ్ఛదములం దపేక్ష వదలివైచి
యసురులెల్లరట్టు లసువులదక్కించు, కొనఁగఁ ద్వరితమగుగతిని బఱచిరి. 246

చ. విజయవిరాజమానులయి వేల్పు లనల్పబలంబుతోడ న
క్కజముగఁ గొల్లగొట్టి రథికంబగు రాజగృహంబునంత నా
మ జననియైన రాణ్మహిషిఁ దూర్ణగతిన్ గ్రహియించె నిర్జర
వ్రజపరిపాలకుండయిన వాసవుఁ డర్భకులార! వింటిరే? 247

చ. సురపతినీయమానయగుచున్ భయకంపపరీవృతాంగియై
కురరియనం బరంగు పులుగుంబలెఁ బెన్మొఱఁబెట్టుచున్న యా

వరసతి నిచ్చు నచ్చటికి వచ్చిన నారదమౌని గాంచి ని
ర్జరవిభుతోడ నిట్లనియె సక్రమపద్ధతితోఁ బథంబునన్. 248

ఆ. అమరసార్వభౌమ! యనపరాధిని యైన, మగువను గొనిపోవఁ దగవుగాదు
పరకళత్రమైన వరసతి నో మహా, భాగ! విడువు విడువు పరమకృపను. 249

ఇంద్రుఁడు:—

క. అవిషహ్యామగు సురద్వే, షివీర్య మీలేమ గర్భసీమం గల దీ
యువిద ప్రసవించిన పదప, డి విడుతుఁ దజ్జాతునుతు మసఁడియఁ జేసి వెసన్. 250

నారదుఁడు:—

క. ఈ గర్భస్థుండు మహా, భాగవతుండును స్వయంప్రభావుఁ డనఘుఁడున్
ద్యాగి హరిభక్తుఁ డమలో, ద్యోగి సురాధీశ! యంత మొందఁడు నీచేన్. 251

క. అని చెప్పఁబడి సురర్షి వ, చనములు మన్నించుచు దివిజసన్నాయకుఁ డిం
పున హరిప్రియభక్తిన్ నా, జననికి వలగొని బిరాన జనియెన్ దివికిన్. 252

గీ. అంత నాజనయిత్రి నా యమరముని ని, జాశ్రమంబునఁ జేర్చి సమాశ్వసించి
వత్సరో! నీవు నీభర్త వచ్చునంతఁ, దనుక నిట నుండుమనుచు మన్నన వచించె.

గీ. వల్లెయనుచు నాసాధ్వి దేవర్షివర్యు, నంతికమ్మున నకుతోభయాత్మయగుచు
దైత్యలోకాధినాథుండు తపమునుండి, మరలి రానంతదనుక సేమమున నుండె. 254

క. గర్భవతియైన సతి నిజ, గర్భక్షేమంబు మఱి సుఖప్రసవంబున్
నిర్భయమును మదిఁ గోరుచు, నిర్భరభక్తిన్ భజించె నిర్జరమౌనిన్. 255

క. కరుణాశీలుండగు ని, ర్జరమౌని సమర్థుఁడగుచు సాధ్వికిఁ దెలిపెన్
గురుధర్మతత్త్వమున్ సు, స్థిరమగు జ్ఞానంబు నాకుఁ దెలుపు తలఁపునన్. 256

గీ. దీర్ఘకాలంబగుట మఱి స్త్రీయగుటను, దల్లికిన్ జ్ఞానమది తిరోధానమందె
ఋషివరేణ్యుచేత ననుగ్రహీతు నన్ను, జ్ఞానమది యిప్పుడున్ విడనాడకుండె.

ఉ. మీరలు నాదు వాక్యముల మేకొని ప్రత్యయముంతు లేని వై
శారదియైన బుద్ధియును శ్రద్ధయుఁ గైకొనుఁడయ్యలార! సాం
పారఁగ నిద్ది స్త్రీలకును బాలురకున్ గ్రహణీయమే సుఁడీ
యారయ నేనుఁ జెప్పినది యంతయుఁ దథ్యము విశ్వసింపుఁడీ. 258

క. వావిరి జన్మాదిక ష, డ్భావ వికారములు గానఁబడు తనువునకే
లే వాత్మకుఁ గాలగతి మ, హావృక్షమునందు ఫలములట్లగుఁ దనువుల్. 259

వ. ఆత్మ నిత్యంబు, అవ్యయంబు, శుద్ధంబు, ఏకంబు, క్షేత్రజ్ఞంబు, ఆశ్రయంబు, అవి
క్రియంబు, స్వయంప్రకాశంబు, హేతువు, వ్యాపకంబు, అసంగి, అనావృతంబు

అను ద్వాదశపరమలక్షణంబుల నెఱింగి యహంమమరూపకంబైన దేహాదియందు
మోహజనితంబగు నసద్భావముం ద్యజింపవలయు. 260

సీ. స్వర్ణకారుండు గారిజవములందుఁ దదభిజ్ఞుఁడై యోగముల హిరణ్యంబు వడయు
నట్టులే క్షేత్రంబులైన దేహంబులం, దాత్మయోగమున నధ్యాత్మవిదుఁడు
బ్రహ్మగతిం బొందుఁ బ్రకృతులష్టవిధముల్, మూఁడగుఁ దద్గుణములు వికృతులు
పదునాఱుగా మున్ను బలికి రాచార్యులు, పురుషుఁ డొకండె నుండ దరసిచూడ

గీ. అఖిల సంఘాతమైన దేహంబది ద్వివిధంబు స్థావరమని జంగమంబనియును
నేతినేతివాక్యంబుల నిపుణత మెయిఁ, బోవిడుచుచు మృగ్యుండగుఁ బురుషుఁడిందు.

వ. అన్వయవ్యతిరేకంబగు వివేకంబునను విశుద్ధంబగు మనంబున విమర్శితములు నసత్త్వ
రములునగు సృష్టిస్థితిలయంబులను నా పురుషుండిట్లు గవేషణీయుండగు. బుద్ధికి
జాగరణంబు స్వప్నంబు సుషుప్తియను మూఁడువృత్తులుగలవు. ఆవృత్తు లెవ్వానిచే
ననుభూతంబులగుచుండు నాతండ యధ్యక్షుండు, పరమపురుషుఁడనంబడు. త్రిగు
ణాత్మకంబులుఁ బరిక్షిప్తంబులుఁ గర్మజన్యంబులునగు బుద్ధిభేదంబుల గంధంబు
లచే వాయువుంబోలె నాత్మస్వరూపంబు నన్వయంబున నెఱుంగనగు. బుద్ధిద్వా
రంబైన సంసారంబు గుణకర్మనిబంధనంబై యజ్ఞానమూలంబై యపార్థంబై
పురుషునకు స్వప్నంబుఁబోలెఁ గన్పట్టుచుండు. సర్వార్థంబులును, స్వప్నజాగర
తుల్యంబులై మనోమయంబులగుట దృష్టంబులు నష్టంబులునయ్యు ధ్యాతకు
శోకమోహభయప్రదంబులగుచుండు. పరుండు నిర్గుణుండునయ్యును గుణసంగంబు
వలనఁ బురుషునకు ననిర్వృతియగు. ఈసంసారప్రవృత్తునకు జన్మాత్యయంబులు
వ్యక్తంబగుచుండుంగాని స్వతస్సిద్ధంబులు కావు. కావునఁ ద్రిగుణాత్మకంబులగు
కర్మములకు బీజదహనంబను యోగంబు మీచేతఁ గర్తవ్యంబు. ఆ యోగంబె
బుద్ధిప్రవాహంబుగాఁ దలంపంబడు. 262

క. భగవంతుఁడు పరమేశుఁడు, నగు విష్ణునియందు భక్తియలవఱచెడు నీ
సుగమోపాయము భగవన్నిగదితమై యన్నిట నవినిందితమయ్యెన్. 263

సీ. బాలకులార! పావనగురుశుశ్రూష, భక్తిని సర్వలాభార్పణమున
సాధులౌ భక్తులసంగంబుకతన నిరంతర మీశ్వరారాధనమునఁ
దత్కథాశ్రద్ధను దద్గుణకర్మకీర్తనమునఁ దత్పదధ్యానమునను
దచ్ఛుభమూర్తిసందర్శనాదికముల, భగవంతుఁ డీశుఁడు నగు హరి తగ

గీ. నెల్లభూతములందు వసించు ననుచుఁ, దన మనంబున భూతవితానములను
సామ్యభావంబుఁ దోఁపంగ సంతతంబు, సర్వవిధముల మన్నన సలుపవలయు. 264

గీ. బాలులార! కామాదిషడ్వర్గమునొగ్గి, గెలువఁజాలినవారె కేవలముగురతిఁ
గలుగఁజేసెడు భక్తి నగ్గలిక మెఱయ, విష్ణుదేవునియందుఁ గావించుచుండ్రు. 265

ఉ. కేళి తనూకృతంబులగు కేశవుకర్మ గుణోరువీర్యముల్
మాలిమి నాలకించి తమిమైఁ బులకల్ మొలువంగ బాష్పముల్
జాలుకొనంగ గద్గదికలన్ నయమొప్పఁగ ముక్తకంఠుఁడై
బాలకులార! యా జనుఁడుపాడును నృత్యముఁజేయు నేడుచున్. 266

మ. కడు నావేశముతోడ నాతఁడు గ్రహగ్రస్తుండునుంబోలె నొ
క్కఁడె తానేడుచు నొక్కచో మిగుల నాక్రందించు ధ్యానించు నొ
క్కెడ లోకంబునుజూచి మ్రొక్కును గతత్రీడుండునై యో ముకుం
దుఁడ! నారాయణ! లోకనాథ! హరియంచుం బల్కు నిట్టూర్పుచున్. 267

వ. అప్పుడు నరుండు ముక్తసమస్తబంధనుండై భగవచ్చేష్టిత భావనాధీనమనస్కుండై నిర్దగ్ధకర్మవాసనుండగుచు మహత్తరభక్తిప్రభావంబున నధోక్షజుం జేరు. అశుభ రాగాది యుక్తాత్ముఁడగు శరీరికి సంసారచక్ర నివర్తకంబగు నధోక్షజావలంబంబ బ్రహ్మనిర్వాణ సుఖంబని బుధులెఱింగిరి. కావున హృదీశుండగు భగవంతు హృదయంబున భజింపుఁడు. అసురబాలకులారా! యంతరిక్షంబుఁబోలె సత్స్వ రూపుఁడగు శ్రీవిష్ణుదేవుని యుపాసనంబున నతిప్రయాసంబేమియగు? సర్వా త్ముఁడును సమస్తదేహులకు సఖుండునగు నధోక్షజునకు సామాన్యవిషయోప పాదనంబుల నేమిప్రయోజనంబగు? 268

ఉ. విత్త కళత్ర పుత్ర పశు వేశ్మ మహీ ద్విప కోశరూప సం
పత్తి విశేషముల్ సకలభాగ్యములున్ నిఖిలార్థ కామముల్
మొత్తమువెల్లనెంతఁ బ్రియమునుంబొనరింపఁగఁ గల్గు నక్కటా!
మిత్తికిఁ జింగటన్ సతముమెల్గెడు మర్త్యున కించిచూడఁగన్. 269

తరల. అమలినంబులుగాక స్వాతిశయమ్ములై కనుపట్టు లో
కములు యజ్ఞకృతంబులారయఁగా క్షయిష్ణువులే సుఁడీ
యమలు నశ్రిత దృష్టదోషునినాత్మరూపుఁ బరేశునిన్
గొమరుమీఱ ననన్యభక్తినిఁగొల్వుఁ డాత్మసులబ్ధికై. 270

మ. వినుఁడో దైత్యతనూజులార! యిచటన్ విద్వాంసుఁడున్ మాన్యుఁడౌ
జనుఁ డే సౌఖ్యముఁగోరి కర్మచయమున్ సల్పుం దలంపంగఁ బొం
దునుగా తద్విపరీతమైన ఫలమున్ దుఃఖంబు వీడన్ సుఖం
బును బొందంగ యతించుఁగాని పడయుం బో దుఃఖము న్నిచ్చలున్. 271

గీ. తాను బూరుషుఁడిందు నెద్దానికినయి, కామ్యకర్మలచేత భోగములఁ గోరు
భంగురము పరకీయమై పరఁగునట్టి, తనువు కల్గుచునుండును దలఁగుచుండు. 272

గీ. దైత్యసుతులార! కడు మమతాస్పదులయి, పరగు నీతను వ్యవహితాపత్యదార
విత్తగృహరాష్ట్రబలకోశభృత్యసచివ, హితులఁ బరకీయులని చెప్ప నేల వేఱ. 273

గీ. అవిరతానందసాగరుఁడైన యాత్మ, కర్థములవలెఁ దోఁచు చనర్థములయి
తనువుతోన నశించు నేతత్సమస్త, తుచ్ఛతరవిషయంబులతోఁ బనేమి? 274

గీ. తెల్పుఁ డీ దైత్యసుతులార! దేహికిందుఁ, బరవశతను నిషేకాద్యవస్థలందుఁ
గష్టములఁ బొందువానికిఁ గర్మములను, స్వార్థమనునది యెంత సంప్రాప్తమగునొ?

గీ. దేహి యాత్మానువర్తియౌ దేహమునను, గర్మములను బ్రారంభించుఁ గర్మరుఁడయి
కర్మములచేత దేహంబుఁ గల్గుచుండు బొడము నుభయంబు నవివేకమునన తెలియ.

గీ. కావునను మీరు ధర్మార్థకామములివి, యెవ్వని యధీనములయి వర్తిల్లుచుండు
నట్టి పరమాత్ము నీశ్వరు హరి ననీహు, హృదయమున భజియింపుఁడీ తృష్ణ విడిచి.

గీ. ఎల్లభూతములకును నాత్మేశ్వరుండు, ప్రియుఁడునైనట్టి హరియాత్మకృతములై ప
రగు మహాభూతముల నొనర్పంగఁబడిన, ప్రాణులకు జీవసంజ్ఞుఁడై వరలుచుండు.

గీ. దైత్యబాలకులార! యాదిత్యుఁడైన, దానవుండైనఁ మానవుఁడైనఁగాని
యవలగంధర్వుఁడైనఁ ద,దన్యుఁడైన హరిచరణము భజించుచునందు శుభము.

ఉ. చాలదు దేవతాత్వము ద్విజత్వము నేని ఋషిత్వమేనియున్
బాలకులార! వృత్తము బ్రాజ్ఞత దాన తపో వ్రతేష్టలున్
జాలవు విద్యయున్ వ్రతము శౌచము శ్రీహరిఁ బ్రీతుఁ జేయ వే
యేల? సుభక్తిఁ బ్రీతుఁడగు నీశుఁ డిఁకొండు విడంబనంబగున్. 280

గీ. సర్వభూతాత్మకుండు నీశ్వరుఁడును భగ,వంతుఁ డాత్మరూపుఁడునయి పరగెడు హరి
యందు నీకారణంబున ననవరతము, భక్తి నొనరింపుఁ డో దైత్యబాలులార!

క. పాయక దైతేయులు ర,క్షోయక్షగణమ్ము స్త్రీలు శూద్రులు గోపుల్
వేయేల? ఖగమృగంబులు, నోయన నఘజీవులుఁ దగ నొందిరి ముక్తిన్. 282

క. పురుషునకున్ లోకంబున, బరమంబగు స్వార్థమింత వట్టె తెలియుఁడీ
హరియందు నియతభక్తియు, నెరి సకలమునన్ ముకుందు నిం గాంచుటయున్.

అధ్యాయము 8.

శ్రీమన్నృసింహమూర్త్యవతారఘట్టము—హిరణ్యకశిపు వధ

నారదుఁడు:—

గీ. పదఁపడి యుధిష్ఠిరా! దైత్యబాలుగు నిరవద్యమగుట ప్రహ్లాదాభివర్ణితమగు
భవ్యనిష్ఠను స్వీకరింపం గడఁగి, యుల్లముల గురుశిక్షిత మొల్లరైరి. 284

క. అంతట వారలమతి యే,కాంతస్థితమగుటఁ దెలిసి యాచార్యసుతుం
డెంతయు భీతిలి యయ్యది, సాంతముగా రాజునకు వెస నివేదించెన్. 285

క. తనసుతు నప్రియమైన య,వినయంబును గురుసుతుండు వివరింపఁగ నా
దనుజేంద్రుఁడు విని కినుకన్, దనువు వణంకన్ వధింపఁదలఁచెన్ సుతునిన్. 286

మ. పరుషోక్తిన్ దదనర్హుఁడైన తనయున్ ప్రహ్లాదునిన్ ధిక్కరిం
చి రుషావేశకరాళమౌ కుటిలదృష్టిన్ బిట్టు వీక్షించుచున్
చరణప్రాహతమైన పన్నగము నోజన్ రోజుచున్ రాజు దు
ర్భరుఁడై యిట్లనె ప్రశ్రయావనతునిన్ బద్ధాంజలిన్ బాలునిన్. 287

హిరణ్యకశిపుఁడు:—

గీ. దుర్వినీత! కులాంగార! దుష్టహృదయ!, బ్రమసి మచ్ఛాసనోల్లంఘనము సల్పిన
నిన్ను నిప్డె కృతాంతునందిరమునకును, బంపువాఁడను జూడుము తెంపుమీఱ.

గీ. పాలకయుతంబులైన జగాలు మూఁడు, నెవఁ డలిగినఁ గంపంబు వహించునట్టి
బలియుఁడను నాదునాజ్ఞ నే బలముఁగలిగి, మీఱితివి వభీతుఁడవు బోలె క్రమించి మూఢ!

ప్రహ్లాదుఁడు:—

గీ. నాక కాదు కేవలము నీకు మఱియు, బలియురగు నన్యులకుఁ గూడ బలమతండె
పరము లపరంబులుం జరాచరములు మఱి, బ్రహ్మముఖ్యులు నతనికి వశులు కారె.

ఉ. ఆతఁడె కాలుఁడున్ బహుపరాక్రముఁ డీశ్వరుఁ డోజమున్ సహం
బాతతసత్త్వమున్ బలము నాదిగ శక్తులుఁ గల్గువాఁడు సు
మ్మాతఁడె స్వీయమాయను నిరంతరమున్ ద్రిగుణేశుఁడై పటు
ఖ్యాతి సృజించుఁ బెంచు నణఁగార్చును గాదె సమస్తవిశ్వమున్. 291

చ. అమలినబుద్ధి నీవు నిఁక నాసురభావమునుం బరిత్యజిం
పుము సమతన్ జెలంగ మనమున్ గుదియింపుము సంతతం బమా
ర్గమున వసించుచున్ వశముగాక మెలంగు మనంబుదక్క వి
శ్వమునను లేరు వైరు లది సామ్యమునొందుటె యీశు నర్చయౌ. 292

ఉ. ఆదిని నెల్లఁ గొల్లఁగొను నార్వుర దస్యుల గెల్వలేక యు
ష్మాదృశులైన గొందఱు దిశల పది గెల్చితి మంచు నెంత్రు న

మ్మోదముతోడ సాధువునఽభూతసముందు హితాత్ముఁడైన జ్ఞా
నోదయ శాలికిన్ గలుగుఽనొక్కొ విమోహజులైన శాత్రవుల్. 293

హిరణ్యకశిపుఁడు:—

క. నీవోమూఢ! ధ్రువముగన్, జావఁదెగించితి వికత్థఽనము సల్పె దిటుల్
గావున మరణోన్ముఖులకు, వేవిధములఁ బొడము నిల్లైఽవిప్లుత వాక్కుల్. 294

ఉ. 'ఎన్నఁగ మందభాగ్య! యిప్పుఽడీవు వచించిన యట్టివాఁడు నా
కన్ననుమిన్నయై తగు జఽగద్విభుఁ డన్యుఁడు కల్గె నేని వాఁ
డున్న స్థలంబుఁ జూపుమి' 'యఽహో! యతఁడంతట నున్నవాఁడుగా'
'క్రన్నన మేటికంబమునఁఽగన్పడఁడే?' 'కనవయ్యె వాఁడుగో.' 295

ఉ. ఓయి దురాత్మ! యీపగిదిఽనూరక ప్రేలుచు నున్నయట్టి నీ
కాయమునుండి శీర్షమునుఽగ్రన్నన భిన్నముఁ జేయువాఁడఁజు
మ్మా యిఁక నీవు భృత్యగతిఽయెవ్వనినిన్ శరణంబు నొందితో
యోయనవచ్చి నిన్నుమరఽణోన్ముఖు నా హరి ప్రోచుఁ గావుతన్. 296

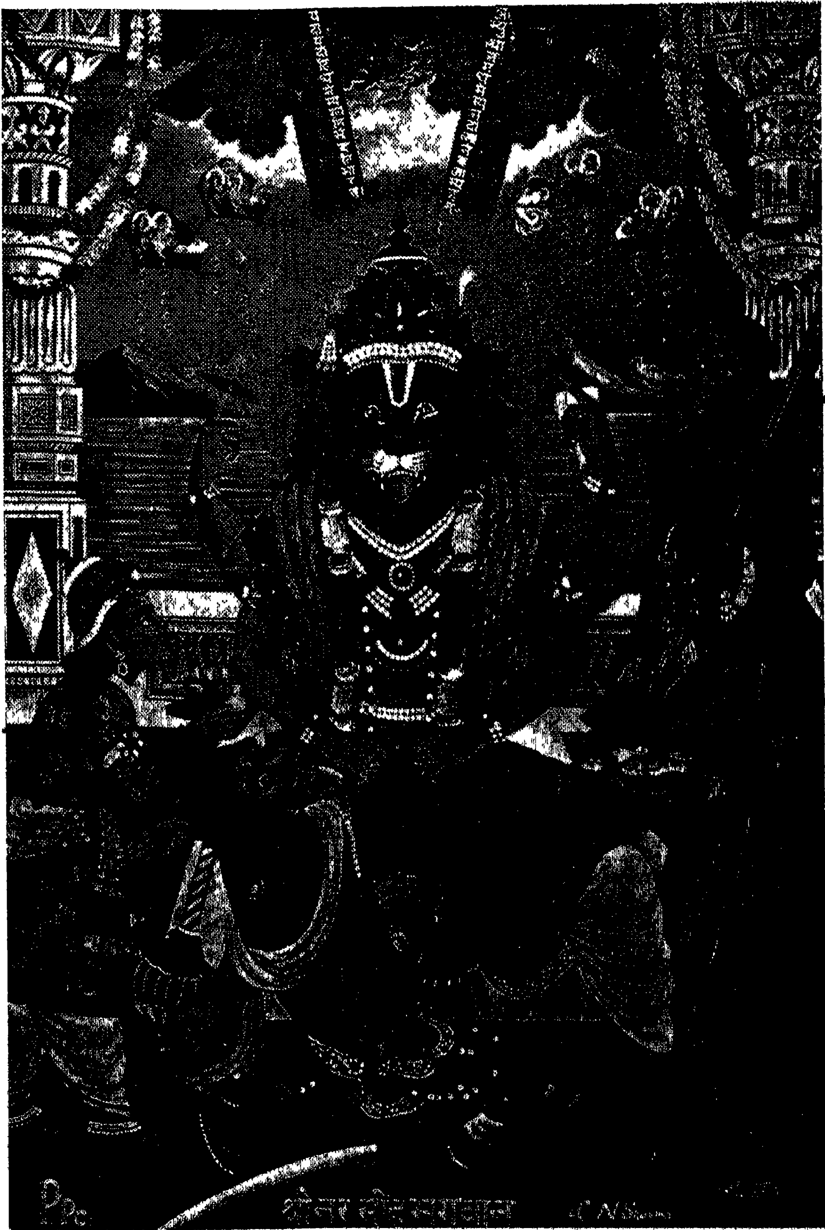
ఉ. ఈగతినిన్ దురుక్తులఁ గ్రుఽధేరితమానసుఁడౌచు నమ్మహా
భాగవతున్ సుతున్ విషమఽభావము దోఁపగ నొవ్వఁజేయుచున్
దాఁగొని ఖడ్గమున్ సుమహిఽతాసనభాగమునుండి లేచి వే
వేగ మహాబలుం డసురఽపేర్చి స్వముష్టినిఁ గొట్టె స్తంభమున్. 297

—శ్రీమన్నృసింహమూర్త్యవతార ఘట్టము—

శా. ఆ కంబంబుననుండిఫుట్టె రవ మఽత్యంతంబు భీతిప్రదం
బై కంజాతభవాండ కర్పరము చఽయ్యన్ వ్రయ్యలౌనట్లుగాన్
లోకేశాదులు స్వీయలోకముల యంఽదున్ వ్యాప్తమా తద్రవం
బాకర్ణించి స్వకీయధామ లయమాఽనంచెంచి రప్పట్టునన్. 298

చ. తనుజునిఁ జంపు తెంపునఁ గ్రుఽధాకలితుండయి దాపుఁ జేరు నా
దనుజుఁ డపూర్వమద్భుత మఽదాత్తమునైన మహానినాదమున్
విని ఘనదైత్యయూథపులఽభీతిపరీతులఁ జేసినట్టి యా
ధ్వనికిని నెందుఁ జూచిన సఽభాస్థలి హేతువుఁ గానఁడయ్యెఁ దాన్. 299

మ. అవనీశా! నిజభృత్యభాషితము సఽత్యంబుంబొనర్పంగ భూ
తవితానంబులయందు నెల్లెడల నాఽత్మవ్యాప్తి రూపింపఁ జే
య విభుండంత మృగంబు మానుషముఁగాఽకత్యద్భుతాపాదకం
బవు రూపంబును దాల్చి స్తంభమున దృఽశ్యత్వంబు నొందెన్ సభన్. 300

శ్రీ నృసింహమూర్తి

మ. దనుజాధీశ్వరుఁ డత్తఱిన్ ద్రుతగతిన్ఽదత్స్తంభ మధ్యంబునం
దు నిటుల్ దోఁచిన సత్త్వముం గనియు నెంఽతో భ్రాంతిఁ దర్కించెఁ గాఁ
డు నరుండున్ మృగమేని కాదిది మహాఽటోపంబు దీపింపఁ బో
ల్చె నృసింహాకృతిఁ దాల్చి బాపురె! కడున్ఽజిత్రంబటం చాత్మలో. 301

శా. అత్యంతంబు భయానకంబగు నృసింఽహాకారమున్ భ్రాంతి నా
దైత్యాధీశుఁడు కాంచి యీ తెఱఁగునన్ఽదర్కించుచుండన్ దదా
ద్గత్యంబెల్ల నణంగ సాధ్వభిమతాఽర్థంబెల్లఁ జెల్లంగఁ దా
నత్యాశ్చర్యముఁ గాఁగఁ గట్టెదుటఁ బఽయ్యన్నిల్చె శ్రీవిష్ణుఁడున్. 302

సీ. స్ఫురితజటాళి కేఽసర లసద్వదనంబు, సంతప్తకాంచ నోఽజ్జ్వలనయనము
నాభీల దంష్ట్రంబుఽనసిచంచలక్షురాం, తాతినిశాత జిఽహ్వాంచలంబు
భ్రుకుటీముఖోల్బణంఽబునునిశ్చలోర్ధ్వ క, ర్ణంబును గిరికందఽరాద్భుతంబు
వ్యాత్తాస్యనానంబుఽహనుభేదభీషణ, మంబరచుంబి కాఽయంబు మఱియు
గీ. హ్రస్వపీవర గ్రీవమ్ముఽనతివిశాల, మహితవక్షస్స్థలమున్ దనుఽమధ్యమంబు
చంద్రకర గౌరరోమతీఽక్ష్ణము నఖాయు, ధమ్ము నభితో భుజాళిశఽతమ్మునగుచు.

క. దురవాపము సర్వనిజే, తరాయుధవరాభి భూతఽదైత్యగణమునై
పరగుచు నపుడానరసిం, హరూప మొప్పారె విస్మఽయావహ మగుచున్. 304

శా. ఏవం రూపవధంబు నాకునయి దాఽనిట్లెంచెఁ గానోపు మా
యావిశ్రేష్ఠుఁడు విష్ణుఁడైనను జడుంఽడౌ వీనిచే నేమగున్
భావింపంగ నటంచు నెంచి చలమొఽప్పన్ దైత్యముఖ్యుండు న
ద్దేవున్ మానవకేసరిన్ గవిసె నుఽద్వృత్తిన్ గదాపాణియై. 305

చ. జ్వలదురు వహ్నియందు శలఽభంబు క్రియన్ దితిజేశ్వరుండు న
ద్విలసితుఁడౌ నృసింహు ఘనఽతేజమునందు నదృష్టుఁడయ్యె మున్
బ్రళయమునందుఁ బెన్దమముఽబానముఁ జేసియు సత్త్వధాముఁడై
యలరెడు దేవు తేజమునఽనా దితిపుత్రుఁ డడంగు టబ్రమే? 306

చ. పిదప మహాసురుండు పృథుఽవేగసమన్వితమైతలిర్చు పె
ద్గదను ధరించి భీషణముఽగా నెదురించె మృషానృసింహు భీ
ప్రదమగు పన్నగంబును సుఽపర్ణుఁడు వోలె గదాధరుండు ను
ద్గముఁడయి విక్రమించు పెనుఽదానవనాథునిఁ బట్టి వ్రేల్మిడిన్. 307

మ. లలిఁ గ్రీడించు సుపర్ణునుండి యల వ్యాఽళంబట్లు మాయానృసిం
హాలసద్ధస్తమునుండి జారిపడె దైఽత్యాధీశ్వరుం డప్డు వ్యా

కులు లై యట్టివిధం బసాధువనుచున్ క్షోణీశ! భావించి రా
త్మల లోకాధిపతుల్ ఘనాంతరితులై తద్భీతి నాయస్సులై. 308

చ. దనుజవరేణ్యుఁ డత్తఱిని దత్కరమందుననుండి ముక్తుఁడై
ఘననిజవీర్య శంకితునిఁగా నరకేసరినిం దలంచుచున్
దనపృథుఖడ్గ చర్మములఁ దాలిచి క్రమ్మఱ నా నృసింహు నే
పునఁ గవిసెన్ గతశ్రముఁడు పోలె జవాతిశయంబుఁ దోఁపఁగన్. 309

ఉ. అమ్మెయి శ్యేనవేగుఁడయి యా దితిపుత్త్రుఁడు ఖడ్గచర్మమా
ర్గమ్ములఁ గ్రిన్ననన్ నిరవకాశత మీఁదికిఁ గ్రిందికిన్ వడిన్
గ్రుమ్మఱ మీలితాక్షు నసురున్ ఖర భూరిరవోల్బణాట్టహా
సమ్మొనరించి తా సరభసమ్ముగఁ బట్టె నృసింహుఁ డుద్ధతిన్. 310

ఉ. వ్యాళము మూషికమ్ము వలెఁ బల్మినిఁ బట్టి మహోహిఁ దార్క్ష్యుఁడున్
బోలె నృసింహరూపుఁడు విభుం డిటునట్టును గుంజులాడు దం
భోళిముఖాక్షతత్వచుని యుఁక్కరు దైత్యుని ద్వారభూమినిన్
హేల నిజోరువం దునిచి యేర్పడఁ జీల్చెఁ గన న్నఖంబులన్. 311

సీ. పృథులసంరంభ మొప్పెఁ ద్రిభీషణాలోచ, నుండును వ్యాప్తాననుండు నమిత
రుధిరవసాప్లుతారుణ కేసరాస్యుఁడై, నాకుచు నెడనెడం దనదు జిహ్వా
ద్విరదరాజమును జంపిన మృగేంద్రము భంగి, ప్రేక్షకులకు నతిభీషణుఁడయి
ప్రేవులప్రోవులు పేరులుగా మెడ, నిండఁ దాలిచి కడు నిష్ఠురతను
గీ. పృథునఖాంకురోత్పాటితహృత్సరోజు, నసురనాథుని విడిచి యుదాయుధులగు
దదనుయాయులఁ దత్తుల్యదర్పయుతులఁ, బెక్కుర నఖాయుధమ్ములనుక్కడంచె.

చ. నృహరి సటావధూతమయి నీరదపంక్తి వికీర్ణమయ్యె వే
గ్రహములు దీప్తిమాసె రుచిరంబగు నవ్విభుదృష్టిఁ జేసి శ్వా
సహతములై చు క్షోభిలెను సాగరముల్ దిగిభవ్రజంబు దు
స్సహరవ భర్త్సితంబులయి చయ్య మదంబును డించె దీనతన్. 313

మ. నృపవరేణ్యా! కుహనానృకేసరిసటానిస్సారితవ్యోమయా
నవితానాధికసంకులంబగుచుఁ గన్పట్టెన్ నభోభాగ మ
ప్డవనీభాగమునయ్యెఁ దత్పృథుల పాదాఘాతనిష్పిష్టమై
జవయుక్తిన్ జెగసెన్ గిరుల్ మెఱయ వాశావ్యోమముల్ తత్ప్రభన్. 314

ఉ. ఆ సమయంబునన్ గొలువునందు సమున్నతరాజమాన సిం
హాసతలోపవిష్టుఁడగు నక్షతతేజు ప్రచండవక్త్రు సం

తారిసకరోగ్రరూపునిఁ గ్రుద్ధాయుతు నప్రతిమాను నవ్విభున్
దా సవిధంబుఁ జేరుటకు దక్షుఁడు గాఁ డొకఁడేని యచ్చటన్. 315

మ. తల యేరుంబలె ముజ్జగంబులకు బాధంగూర్చియున్నట్టి యా
ఖలచిత్తుండగు నాదిదైత్యు రణరంగక్షోణిఁ బోఁ గార్చి న
త్యలఘుం డా హరియంచు నిర్జరసతుల్ హర్షప్రఫుల్లాస్యలై
పొలుపొప్పం గురియించి రాతనిపయిం బుష్పోరువృష్టుల్ తమిన్. 316

శా. ఉర్వీనాయక! తద్దిదృక్షు వొదలం దువ్వీళ్ళుగొల్పన్ దివిన్
సర్వామర్త్యులు మూఁగిరప్పుడు విమానశ్రేణితో సందడిన్
మ్రోవ్వై యానకదుందుభుల్ క్రమగతిన్ మ్రోసెన్ ముదంబొప్ప గం
ధర్వుల్ పాడిరి యాడి రప్సరసలు నైపుణ్యా మేపారఁగన్. 317

సీ. బ్రహ్మరుద్రేంద్రాదిబర్హిర్ముఖుల్ పిత, గులు ఋషుల్ విద్యాధరులు సురగులు
మనువులు గంధర్వులును బ్రజాపతులును, యక్షులు చారణు లప్సరసలు
కిన్నరుల్ సిద్ధులుఁ గింపురుషులు భూత, భేతాళగణములుఁ బ్రీతిఁ దనర
విష్ణుపార్షదులయి వెలుఁగొందెడు సునంద, కుముదప్రభృతులు మూర్ధములయందు
గీ. వినిహితాంజలిపుటులయి వేళవేళ,నమిత తేజస్వియగుచు సింహాసనమునఁ
గూరుచుండిన పటురంహు నారసింహుఁ, బ్రస్తుతించిరి నాతిదూరస్థులగుచు.

బ్రహ్మ :—

తరల. నతుఁడనాదు దురంతశక్తి యనంతుఁడున్ శుభకర్ముఁ డ
ద్భుతపరాక్రముఁడై స్వమాయను బూని విశ్వసముద్భవ
స్థితిలయంబులు స్తవ్యరీతినిఁ జేయు నవ్యయమూర్తికిన్
గృతకమానవసింహరూపున కిద్ధతేజునకున్ సదా. 319

రుద్రుఁడు :—

గీ. కోపకాలము తలఁప నీకున్ యుగాంత,మల్పుఁ డీయసురుండును హతుఁడయ్యెఁ
గావునం గావు మో దేవ! కరుణ నీదు,భక్తుఁడైన ప్రహ్లాదుని భక్తసులభ! 320

ఇంద్రుఁడు :—

స్రగ్ధర. ప్రత్యానీతంబులయ్యెం బరమపురుష మా భాగముల్ దేవ నీచే
దైత్యాక్రాంతంబు త్వత్సద్మమగు హృదయపద్మమ్ము నుద్బుద్ధమయ్యెన్
నిత్యంబున్నీకుఁ బూజల్ సెలవు బుధులకున్ వింత యే యిద్ది వేద
స్తుత్యా! మోక్షంబు నేనిన్ దొడరరు గానఁ బ్రాజ్ఞుల్ దదన్యంబులేలా? 321

ఋషులు :—

మత్తకోకిల. ఆదిపూరుష! యే తపంబున ǂ నాత్మలీనజగంబుఁ గ
ల్పాది సల్పితొ యా తపంబునె ǂ యాత్మతేజము నట్టు ల
త్త్యాదరంబున మా కొసంగితి ǂ వద్ది యాఖలుచేతఁ బెం
పేది లుప్తముగాఁగ వెండియుǂ నిచ్చితిప్పుడు త్రాతవై. 322

పితరులు :—

కవిరాజవిరాజితము. ప్రసభగతిన్ సుతదత్తములై తగుǂ శ్రాద్ధములన్ భుజియించెను దీ
ర్ఘసమయమందుఁ దిలాంబువులన్ మఱి ǂ ద్రావెను వీఁడిపు డచ్యుత! ర
క్కసునుదరంబు నఖంబులఁ జీలిచి ǂ క్రన్న వసాదిక మెల్లఁ గడున్
వెస హరియించితి ధర్మవిధాతకు ǂ నీకు జొహార్లు నృసింహవిభూ! 323

సిద్ధులు :—

ఉ. యోగతపోబలంబున మ ǂ దోద్ధతుఁ డీ దనుజేశ్వరుండు మా
యోగసుసిద్ధసద్గతిని ǂ నోజ హరించెను దేవదేవ! యా
యోగడ మెల్ల నిప్పు డణ ǂ గార్చి నఖంబులఁ జీల్చి యీ దురు
ద్యోగినిఁ బట్టి చంపితి య ǂ ధోక్షజ! నీకు నివే నమస్కృతుల్. 324

విద్యాధరులు :—

ఉ. దారుణవిక్రముండు బల ǂ దర్పయుతుండగు వీఁడు దాఁ బృథ
గ్ధారణఁ బ్రాప్తమైన నము ǂ దంచిత విద్యను ధిక్కరించెఁ గే
ళీరతి నీతనిం బశువు ǂ లీల నురమ్మును వ్రక్కలించి సం
హారముఁ జేసినాఁడవు మ ǂ హాత్మ! నృకేసరి! నీకు మా నతుల్. 325

నాగులు —

క. మా కాంతామణుల మణుల, నీకర్కశహృదయుఁడు హరిǂయించెన్ వీనిన్
బోకార్చి తదానందముఁ, జేకూర్చితి ప్రణతులివె నృǂసింహా! నీకున్. 326

మనువులు:—

క. మనువులమేము త్వదాజ్ఞన్, బొనరింతుము ధర్మసేతుǂవులఁ జెరచిన యీ
దనుజు దునిమి మేల్చేసితి, పనుపును భృత్యులను వలయుǂ బనికి మముఁ బ్రభూ!

ప్రజాపతులు:—

ఉ. ఈవు మముం బ్రజాపతులǂ నెల్ల సృజించితివైనఁ గాని బ
ల్చేవను వీనిచేతఁ బ్రతిǂషిద్ధులమై ప్రజలన్ సృజింపలే
కీ విధినుంటి మీ కుమతిǂ యిప్డు భవన్నఖభిన్నవక్షుఁడై
తా వెసఁ గూలె లోకశుభǂదంబగు నీ యవతారమో ప్రభూ! 328

గంధర్వులు:—

క. ఓయీశ! నీకు నటులము, గాయకులము మమ్ము వీఁడు ఘనవీర్యబలా
జేయుఁడు లోఁగొనె వీని గ, తాయునిఁ జేసితివి కుశలమగు నె ఖలునకున్. 329

చారణులు:—

చ. వరద! దయాస్పదా! భవ నివర్తకమైన త్వదీయ పాదతో
యరుహము నాశ్రయించి యనయమ్ము నయమ్మున సంచరించు కిం
కరులము చారణాఖ్యులము కర్కశచిత్తుఁడు వీఁడు సాధు శే
ఖరులకు బాధఁ జేసెను జగత్పతి! చంపితి వీని నుద్ధతిన్. 330

యక్షులు:—

ఉ. నేము పరిధానభృత్యులము నీకు వినీతులమై చు నిచ్చలున్
స్వామి! మనోజ్ఞకర్మల నొనర్చుచునుందుముగా దయాసమ
గ్రా! మము వీఁడు వాహకులఁగా నియమించెను లోకభీషణున్
దామసచిత్తునిం దగ వధం బొనరించితిగా నృకేసరీ! 331

కింపురుషులు: —

క. స్వామీ! వినుము కింపురుషుల, మేము మహాపురుషుఁడవు పరేశుఁడ వీ
తామసుఁడు నిహతుఁడయ్యె సు,ధీమండన! సాధులోకధిక్కృతుఁడగుటన్. 332

వైతాళికులు:—

చ. వరసభలందు సత్రములఁ బావనమైన భవద్యశంబు భా
స్వరగతిఁ బాడి యంచితసపర్యలఁ గొందుము మేము దేవ! కా
పురుషుఁడు వీఁడు లోఁగొనె మమున్ బ్రసభంబున నిష్ఠు నీవు సం
హరణ మొనర్చియుంటి గద యామయముం బలె దైవయుక్తికిన్. 333

కిన్నరులు:—

గీ. కిన్నరుల మేము దేవ! నీ కింకరులము, వెట్టి సేయింపఁబడితిమి వీనిచేత
నిట్టి పాపాత్ముఁ బోకార్చినట్టి నీవు, మాకు నిశ్శ్రేయసముఁ గూర్పుమా నృసింహా!

విష్ణుపార్షదులు:—

చ. శరణవిధాయకా! భువన సౌఖ్యద మద్భుతమై తనర్చు నీ
నరహరిరూపమున్ ముదము నం గనినారము వీఁడు నీదు కిం
కరుఁడల విప్రశాపమునఁ గాదె? యిటుల్ ప్రభవించె నో ప్రభూ!
అరయ ననుగ్రహంబున కె యా నిధనంబిది వీని కీగతిన్. 335

అధ్యాయము 9.

ప్రహ్లాదకృత నృసింహస్తుతి

నారదుఁడు:—

గీ. ఈగతిం బ్రహ్మరుద్రపురోగములగు, నాదితేయాదులెల్లరు నధికకోప
సంభ్రమావిష్టు దురవాపు జగదధీశు, నానృసింహునిఁ జేరలేరైరి క్షితిప! 336

మ. వినుతత్ప్రాంతముఁ జేరఁగాఁ దలఁకు చవ్వేల్పుల్ నృసింహున్ బ్రస
న్నుని గావింపఁగఁ బంచి రా హరికి విన్నదుం జేయు సాక్షాత్తు ల
క్ష్మి నదృష్టాశ్రుతపూర్వమాట నపుడా శ్రీదేవి యయ్యద్భుతం
బును వీక్షించియు జంకుతోడ దరియంగ బోఁజాలదయ్యె న్నృపా! 337

ఉ. ఆదటఁ బద్మయోని తనయంతికభాగమునందునున్న ప్ర
హ్లాదునిఁజూచి నీవు చనుమయ్య భవత్పితకై ప్రకోపితుం
డై దరిఁజేరరాక చటులార్భటి నొప్పెడు నీ నృసింహునిన్
శ్రీదుఁ బ్రశాంతుఁజేయుమని చెప్పి తగన్ బనిచెన్ యుధిష్ఠిరా! 338

ఉ. 'వల్లె'యటంచు నా పరమ భాగవతుండగు నర్భకుండు దా
నల్లన శ్రీనృసింహుని సమక్షము మెల్లఁగఁజేరి ప్రీతిసం
ఫుల్లముఖాంబుజుండగుచుఁ బూన్కిఁ గృతాంజలియై తనూలతా
వేల్లితభూమిభాగుఁడయి వేడుక మ్రొక్కె వసుంధరావరా! 339

మ. నరసింహుండు స్వపాదమూలమున దండంబుంబలెంబడ్డ భ
క్తిరతున్ బాలకు లేవనెత్తి కరుణార్ద్రీభూతచేతస్కుఁడై
యురుకాలాహివిభీతబుద్ధులకు సద్యోనిర్భయాపాదిన
త్కరపద్మంబును వాని మూర్ధమున మోదంబొప్ప నుంచె న్నృపా! 340

శా. బాలుం డంత నృసింహదేవు కరసంస్పర్శంబునం బాపముల్
దూలం దత్క్షణ మాత్మ జ్ఞానము సముద్యద్భాతంబుఁగాఁగన్ మదిన్
జాలన్ సౌఖ్యముజెంది యార్ద్రమతి హృన్యస్తాంఘ్రుఁడున్ మోదబా
ష్పాలోలాక్షుఁడు నొచుఁ దచ్చరణకంజాతంబు నిల్పెన్ హృదిన్. 341

గీ. అంత నేకాగ్రమతిసుసమాహితుఁడయి, హృదయమునువీక్షణంబులు నృహరియందు
నునిచి ప్రేమాతిశయగద్గదోక్తులనిటు, స్తోత్రమొనరించె నచ్యుతు స్తోత్రపాత్రు.

ప్రహ్లాదుఁడు:—

చ. అనుపమసత్త్వనిష్ఠులగు నంబుజసంభవముఖ్య నిర్జరుల్
మునులును సిద్ధులున్ నిరతమున్ బహురూపవచఃప్రవాహ గుం

భనల మహాగుణంబుల సమర్థులుగా రేవనిన్ భజింప నా
ఘను హరిఁ బ్రీతిఁజేయుటకుఁగా 'నెటులోర్తును నుగ్రజన్ముఁడన్. 343

మ. బలముం దేజము నోజమున్ శ్రుతము రూపంబుం బ్రభావంబు స
త్కులమున్ విత్తము బుద్ధి పౌరుషము వైదుష్యంబు యోగంబు ని
ర్మలభావుండగు విష్ణుదేవుఁ దనియింపంజాల వంచెంతుఁ గే
వలమా భక్తినె తుష్టుఁడయ్యె హరి భావంబందు దంతీంద్రుకై. 344

చ. అనుపమరీతి ద్వాదశగుణాన్వితుఁడయ్యు సరోరుహోదరాం
ఘ్రినలినదూరుఁడౌ ద్విజవరేణ్యునికంటె శ్వపాకుఁడేనిఁ దా
ననయము వాఙ్మనఃక్రియలునర్థముఁ బ్రాణము నీశ్వరార్పణం
బొనరుప శ్రేష్ఠుఁడౌఁ గులమునోము మదాన్వితుఁ డట్లు కాదుగా. 345

తరల:- అభిలషింపఁడు పూజలం దనకాత్మలాభ సుపూర్ణుఁడౌ
ప్రభుఁడు మూఢజనంబునుండి కృపాళుఁడై కొను నే నప
ర్య భగవంతునకున్ జనుండిడునద్దియాఁదనకే సుదీ
ప్తిభరితాననశోభ తత్ప్రతిబింబసంగత మానటుల్. 346

ఉ. కావున నోపినట్లు మదిఁగల్గిన విక్లబతం ద్యజించి యీ
దేవు మహత్వసంపద నుతించెద నీచుఁడనయ్యు నెట్లో మా
యావృతి ఘోరసంసరణమందు నిపాతితుఁడైన పూరుషుం
డీ విభు భూరిశక్తి నుతియించిన మాత్ర పునీతుఁ డయ్యెడున్. 347

సీ. దేవ! యీ బ్రహ్మాదిదేవత లెల్లరు, సత్త్వధాముఁడవై యెసంగు నీదు
నాజ్ఞాకరులు కాదె? యసురులమైన మా, భంగి నిన్ ద్వేషించువారుకారు
భవదీయ భయదరూపంబును బొడఁగాంచి, భీతిల్లుచుండిరి వెఱపుఁ దీర్ప
తగ భగవంతుఁడవగు నీ శుభావతా, రంబులనగు విహార క్రమంబు
గీ. లీ సమస్తవిశ్వంబునకెల్ల వేళ, క్షేమమునకును సంపత్తికిని వినిర్మ
లాత్మసుఖమునకును బొలుపారుచుండుఁ, గాని భయదాయకంబులు కావుగాదె.

ఉ. క్రోధము సంహరింపు మసురుండు నిటుల్ హతుఁడయ్యె నాత్మలన్
సాధులు మోదమందిరి వెసన్ ఫణివృశ్చిక హత్యచే బలెన్
బాధ తొలంగె లోకము లపారసుఖంబునఁ బొంగె నో జగ
న్నాథ! నృసింహ! రూపిది జనంబు స్మరింప భయాపహంబగున్. 349

మ. అరుణాక్షంబుఁ గరాళజిహ్వము నితాంతాభీలవక్త్రంబు భీ
కరదంష్ట్రంబు సముత్కటభ్రుకుటి యుక్తం బాంత్రమాలాయుతం

బరిభిచ్చాతనఖంబు ఘోరరవభీకరతాశేభమున్ రక్తకే
సరమా నీ నరసింహరూపమున నేఁసంత్రాసమందం బ్రభూ! 350

మత్తకోకిల. నారసింహా! విభీతిఁ జెందుదునామనంబున ఘోర సం
సారచక్రసముత్కటార్తి నృశంసకావళిలోనఁ దెం
పారఁ గర్మ నిబద్ధచిత్తుఁడనై తి నెన్నఁడు నన్ను వి
స్ఫారమోక్షదమైన నీ పదపద్మమూలముఁ జేర్తువో? 351

వ. ప్రియవియోగా ప్రియసంయోగ సంభవశోకపావకంబున సమస్తయోనులం దహ్యమానుఁడనై తి. తద్దుఃఖప్రతీకారంబును దుఃఖంబయగు. ప్రభూ! దేహాద్యభిమానంబున మూఢచిత్తుఁడనై భ్రమించుచుంటినిగాన భవద్దాస్యయోగంబును బ్రసాదింపుము. ప్రియుండవు సుహృదుండవు పరమదైవతంబవగు నీదు బ్రహ్మగీతంబులగు కథావిశేషంబుల నభివర్ణించుచు గుణవిప్రయుక్తుండనై భగవత్పాదభక్తులగు పరమహంసల సంగంబునంజేసి దుఃఖంబుల నిస్తరింతు. 352

చ. జలనిధిమగ్న నౌకయు రుజాపరిపీడితు సౌషధంబు ని
మ్నలఁ దలితండ్రు లర్భకునిఁ బ్రోచుటకుం బరికింపఁగా నశ
క్తు లెగద దేవ! తత్ప్రతివిధుల్ త్వదుపేక్షితులైన దేహధా
రులకును సంతమాత్రముగు నాఢిగఁ ద్రాతవు నీవ యెల్లకున్. 353

వ. ఈ విశ్వంబున నెవ్వఁ డెవ్వనిచేఁ బ్రేరితుండై పిత్రాద్యపరంబును, బ్రహ్మాదిపరంబునగు భావంబున నెద్దానియందు దేనివలన నే సమయంబున నే ప్రదేశంబున దేని కొరకు నే కతంబున నెట్లు దేనిని నుత్పాదించి రూపాంతరంబునొందించునది యెల్ల భగవంతుండవగు నీ స్వరూపంబ. పురుషానుమతంబగు కాలంబునఁ బ్రేరితగుణయగు మాయ కర్మమయంబును బలీయంబునగు మనంబును సృజించు. అవిద్యాకృతషోడశారసంసారచక్రంబగు ఛందోమయంబైన మనంబును ద్వారాశ్రితుండు గాక తదన్యుండెవం డతిక్రమింపఁ గలండు. దేవా! నీవు స్వశక్తి నిర్జితబుద్ధిగుణుండవు. వశీకృతకార్యకారణ శక్తిసంపన్నుండవు. కాలాత్మకుండవు. కావున మాయాకృతంబగు షోడశారసంసారచక్రంబున నిష్పిడ్యమానుండనగు నన్ను భవత్సన్నిధానంబునకు నాకర్షింపుము. 354

చ. కుతుకముఁ గూర్చుచున్ జనులకున్ స్పృహణీయములైన సర్వ ది
క్పతులయు నాయువున్ సిరియునై భవముంగని యొంటివారు మ
త్పితృకుపితాట్టహాస సముదీర్ణతరభ్రుకుటీ విజృంభ నా
శితులయి రట్టి దైత్యవరుఁ జీల్చితి వీవు నఖంబులం దృటిన్. 355

ఉ. కావున నేను బ్రహ్మదనుకంగల దేవుల యాయు రర్థముల్
శ్రీవిభవంబులాదిగ నశేషములైన పరిక్లృప్త భోగముల్
భావమునందుఁ గోర నవి వ్యర్థములై చెడుఁ గాలరూపుఁడౌ
దేవునిచేత నన్ననుమతింపుము తావక సేవకాళిలోన్. 356

మ. మృగతృష్ణాప్రతిమానభోగముల నర్థింగోరుచున్ సర్వరో
గ గృహంబైన కళేబరంబుపయి సక్తత్వంబునుం బొంది పెం
పగు కామాగ్నిని దుఃఖసాధ్య సుఖలేశావాప్తిఁ జల్లార్చుచున్
విగతజ్ఞానుఁడు దీనుఁడై కనఁడు నిర్వేదంబు విద్వాంసుఁడున్. 357

చ. సరవిఁ దమోధికంబును రజఃప్రతిపన్నమునైన యీ సురే
తరకులమందుఁ బుట్టిన యధన్యుఁడ నేడ? తలంచి చూడఁ ద్వ
త్కరుణ యదేడ? నిల్పితివిగా పరమేష్ఠికి శూలికిన్ రమా
తరుణి కలభ్యమైన కరతామరసంబును నాశిరంబునన్. 358

చ. జగముల కాత్మమిత్రుఁడవు జంతువుకుంబలె నుచ్చనీచ బు
ద్ధి గలుగఁబోదు నీకు గణుతింపఁ బ్రసాదము సేవఁబట్టియే
తగఁ బ్రభవించుచుండును గదా? సురశాఖికిఁ బోలె సేవచే
నగుఁ దగువృద్ధి కాదిటఁ బరావరభేదము హేతువెన్నఁగన్. 359

చ. అరయ భవాహికూప పతితాత్ములుఁ గామవిమూఢులైన పా
పరతుల దుష్టసంగమునఁ బట్టి నశింపఁగనున్న నన్ను ని
ర్జరముని స్వీకరించుటను నమ్మతి నీవు ననుగ్రహించి తో
వరద! నృసింహ! యేపగిదిఁ బాయుదుఁ దావక భృత్య సేవలన్. 360

మ. కరవాలంబుధరించి పాపమతి నాకంటెన్ బరుండెవ్వఁ డీ
శ్వరుఁ డిష్టాతఁడు నిన్నుఁ గాచుతను శీర్షంబున్ వెసన్ ద్రుంతునాన్
గరిమంబొప్పఁగ నన్నుఁ గాచుట మఱిన్ నాతండ్రిఁ బోకార్చు టె
న్న రమేశా! నిజభృత్యవాక్కు ఋతమున్ గావింప నేకాదొకో! 361

వ. ఈ విశ్వం బేకరూపుఁడవగు నీవ. నీవ యీ విశ్వంబున కాది మధ్యాంతంబులం బృథగ్భావంబునఁ బర్యవసితుండవై సత్తామాత్రంబున వెలుంగుచుందువు. స్వమాయచే గుణపరిణామాత్మకంబగు విశ్వంబును సృజించి యందుఁ జొచ్చి నానావిధంబులం బ్రతీయమానుండవగుదువు. పరమేశా! సదసదాత్మకంబగు నీ జగంబెల్ల నీవ; తదన్యంబగు నాత్మపరాత్మకంబగు బుద్ధి యపార్థంబగు మాయయగు. బీజవృక్షంబులకు వస్తుకాలంబులుం బోలె జగంబులకు సృష్టిస్థితిలయంబులగు. మఱియు నీ

జగంబు నాత్మంబుననిల్పి విలయాంబుమధ్యంబున నిస్తమస్క నిజసుఖానుభవుండవు, నిరీహుండవునై శయనింతువు. యోగనిమీలిత దృష్టివి, ఆత్మనిపీతనిద్రుండవునగుచుఁ దుర్యావస్థయందుండి తమంబునుగాని గుణంబులనుగాని గూడకుందువు. విలయంబునందు స్వకాలశక్తి సమీరితప్రకృతి ధర్ముండవై యనంతశయనంబునుండి సమాధినిరతుండవగు నీ నాభితలంబునుండి యాత్మగూఢంబగు లోకపద్మంబు వటబీజంబునుండి మహావటవృక్షముంబోలెఁ బ్రభూతంబయ్యె. తత్పద్మసంభవుండైన బ్రహ్మదేవుండు దదన్యంబెద్దియుంగానక బీజరూపుఁడవు, నాత్మవ్యాప్తుఁడవు నగు నిన్ను వెలి నంతట నెమకుచు హాయనశతంబుల జలంబుల నిమజ్జమానుండై నిన్నుఁ బడయంజాలఁడయ్యె. అంకురంబుత్పన్నంబగుడుఁ దద్బీజంబెట్లులభ్యంబగు? ఆ పద్మగర్భుం డతి విస్మితుండై మగుడఁ బద్మంబు నాశ్రయించి తద్దయుం బెద్దకాలంబునఁ దీవ్రతపంబునఁ బరిశుద్ధభావుండై భూమియందు గంధంబువలె నతిసూక్ష్మరూపుఁడవును భూతేంద్రియాశయమయంబగు నాత్మంబున వ్యాప్తుండవునగు నిన్నుఁ జూచె. 362

చ. అజుఁడు నిటుల్ సహస్రవదనాంఘ్రిశిరఃకరకర్ణనాసికా
భుజనయనోరువక్త్రమణిభూషణకోటి విరాజమానుఁ డ
క్షజనుగు మాయలాఁడుఁ ద్రిజగన్మయుఁడై తనరారు న య్యధో
క్షజుఁ బురుషోత్తముం గని ప్రకామ ముదంబునుబొందె నాత్మలోన్. 363

చ. అల హయశీర్షరూపమునఁ నా పరమేష్ఠికి నిచ్చితీవు ని
స్తులబలశాలులున్ నిగమచోరులునైన రజస్తమస్వరూ
పుల మధుకైటభాఖ్యులను బోరనఁ దునిమి శ్రుతివ్రజంబులన్
బొలుపగు సత్త్వరూపతనువుల్ ప్రియమందురు నీకుఁ గోవిదుల్. 364

ఉ. దేవ! యిటుల్ నృతిర్యగృషిదేవఝషాద్యవతారలీలలన్
నీవు జగంబుఁ బ్రోతు వధియింతువు లోకవిరోధులన్ లస
ద్భావ! యుగానురూపధర్మపరిపాలనముం బొనరింతు; టుల్ కలిన్
గావు వసింతు ఛన్నతనుగావున నే త్రియుగాఖ్య నీకగున్. 365

సీ. దుర్భరంబును పాపదుష్టం బసాధువు, హర్ష శోకభయైషణార్తియుతము
కామాతురమునగు నామనం బది తావ, కీనకథానుసంకీర్తనమున
ఆప్యాయనముఁబొందదచ్యుత!, వైకుంఠనాథ! నిర్మలకరుణాసనాథ!
అట్టి మనమున నేనతిదీనుఁడ విభుండవగు నీదు గతి నెట్టు లెరయువాఁడ
గీ. జిహ్వ యుదరంబు ఘ్రాణంబు శిశ్నము శ్రవణంబు జంచలదృష్టియున్ గరము శక్తు
లన్నియును నన్ని చోట్లకు నన్ను నీడ్చుఁ, బల్వురగు సవతుల్ గేహపతిని బోలె. 366

చ. జని మృతి రోగపీడితము స్వాన్యతమాగతమైత్రివైరమున్
స్వనియతకర్మకోటి భవమై తరణీపతితంబునైన యీ
జనమును గాంచి యుద్ధరణ సల్పుము పారచరుండవీవుఁ గా
వున సదనుగ్రహంబునఁ బ్రభూ! తొలఁగింపు తదీయమాఢ్యమున్. 367

మ. భువనశ్రేణికి సృష్టిసంస్థితిలయంబుల్ సేయ నెంతే వలం
తివిగా సర్వజగద్గురూ! నరహరీ! నీ కీ జనోత్తారణ
ప్రవణత్వంబున నే ప్రయాసమగు? దేవా! దీనమందార! సా
ధ్వవనా! నీ ప్రియభక్తులం గొలుచు మాకద్దాన నేమారయన్. 368

మ. చతురత్వంబునఁ దావకీన సముదంచద్వీర్యగానామృతా
ప్లుతచిత్తుండ భవోగ్రవైతరణికిన్ బొందన్ మహోద్వేగమున్
బతితత్వంబున నిచ్చఁ దద్విముఖులై మాయేంద్రియార్థోత్థసౌ
ఖ్యతతిక్లేశితులైన మూఢులకు నత్యంతంబు శోకించెదన్. 369

ఉ. మానవకేసరీ! సతము మౌనివరుల్ స్వవిముక్తకాములై
మౌనమునం జరింత్రు పరమార్థపరాయణతన్ రహస్థలిన్
దీనజనంబులన్ విడిచి దేవ! మనంబునఁ గోర మోక్షమున్
నేనుఁ ద్వదన్యుఁ డెవ్వఁడు గణింప శరణ్యుఁడు లేఁడు వీరికిన్. 370

మ. కరకండూయనతుల్యమై తుదిని దుఃఖాపాదియై తుచ్ఛమౌ
తరుణీసంగమ మాదిగాగల గృహస్థవ్రాత సౌఖ్యంబునన్
బరతంత్రత్వమునన్ నిమగ్నులయి యాత్మన్ దృప్తినిం బొంద ర
ద్దిర! కండూతినిబోలెనై చెడును దాధీరుండు కామంబులన్. 371

ఉ. మౌనతపోవ్రత శ్రుతసమాధి జపాధ్యయనస్వధర్మ సు
జ్ఞాన వివిక్తవాసము లనంబడు నీపది మోక్షహేతువుల్
ఐన నన్జితేంద్రియులకయ్యవి వృత్తికరంబులౌను దు
ర్మానుల కవ్వి వృత్తులకు మార్గములై విఫలంబులయ్యెడున్. 372

సీ. అరయ నరూపుఁడవగు నీకు బీజాంకు, రములట్లు కార్యకారణములైన
శ్రుతిదృష్టములు రెండు రూపముల్ వెలుగొందు, నీరెంట యుక్తులై ధీరమతులు
దారువులందు మథనమున వహ్నిచం, దమున సద్భక్తియోగమున నిన్నుఁ
బొడఁగాంచుచుందురు పురుషోత్తమ! మఱొంట, జ్ఞానంబు లభ్యంబుగాదుచూవె

ఆ. పంచభూతములు ఘ్రాణేంద్రియములుఁ ద, న్మాత్రలును దలంప మనుగ్ర
హాంబుఁ జిత్తమివ్వి యఖిలంబు నీవెకా, సగుణుఁడవును నీవయగుణుఁడవును. 373

వ. మనోవచఃప్రకాశితంబు నీకంటె నన్యమెద్దియు లేదు. ఆద్యంతవంతంబులు గుణా
నుగుణ్యంబులగు నీ మహదాదులును మనఃప్రభృతులును, దేవమర్త్యులును ననాది
నిధనుండవైన నిన్ను నెఱుంగఁజాలరు. ఇట్లు విమర్శించి విద్వాంసు లధ్యయనా
దికంబునుండి విరమించి సమాధియోగంబున నుపాసింతురు. 374

గీ. నమనమును స్తుతి కర్మార్పణము సపర్య, చరణసంస్మృతి సత్కథాశ్రవణము నన
దనరెడు షడంగసేవనుఁదక్క జనుఁడు, పరమహంసగతిం దానుఁబడయు నెట్లు? 375

నారదుఁడు:—

ఉ. హ్లాదయితా! యుధిష్ఠిర! యచంచలభక్తిని భక్తుఁడైన ప్ర
హ్లాదునిచే నిటుల్ వినుతుఁడై యగుణుండగు న య్యధోక్షజుం
డాదర మొప్పఁగాఁ బ్రణతుఁడైన నయాన్వితు బాలుఁ జూచి యా
హ్లాదపరీతచిత్తుఁడయి యల్కను డించి వచించె నర్మిలిన్. 376

భగవానుఁడు:—

గీ. భద్రచరిత! ప్రహ్లాద! శుభంబు నీకు, నర్భకా! యెదఁ బ్రీతుఁడనైతి నేను
ప్రీతి నభిమతవరముఁ గోరికొనుమయ్య, జనులకుం బూర్ణకామునం బొసఁగుదు నేన.

క. ననుఁ బ్రీతుంజేయని వ్య, ర్థునకున్ నా దర్శనము సుదుర్లభముసుమీ
విను మాయుష్మంతుఁడ! ననుఁ, గని జంతువు దుఃఖమొందఁగఁ దగదు మగుడన్.

ఆ. సర్వవరదు నన్ను సాధుసత్తములు మ, హామహుల్ సుభద్రకాములగుచు
సర్వభావములను సర్వవిధంబులఁ, బ్రీతిఁ జేయుచుంద్రు వింటె? వత్స! 379

నారదుఁడు:—

క. ఈభంగిన్ లోకములన్, లోభపఱచు వరములం బ్రలోభితుఁడయ్యున్
దా భగవద్రతుఁడగుట మ, హాభక్తుం డాతఁడొల్లఁడయ్యె వరములన్. 380

అ ధ్యా య ము 10.

త్రిపురాసుర సంహారఘట్టము

నారదుఁడు:—

గీ. దైత్యరాజతనూజుఁ డేతత్సకలము, భక్తియోగంబునకుఁ బ్రత్యవాయమగుట
నెదఁ దలంచుచు నా హృషీకేశునకును, లేనగవుతోడ నిట్లు వక్కె నృపేంద్ర!

ప్రహ్లాదుఁడు:—

మ. సరగన్ బుట్టినదాది కామముల నాసక్తుండఁ గానట్టి న
న్వరదానంబున లోభపెట్టకుము దేవా! యుల్ల సద్భావ! వా

విరిఁ దత్సంగ విభీతబుద్ధినయి నిర్విణ్ణత్వముం జెంది నీ
చరణాబ్జంబుల నాశ్రయించితిని మోక్షాపేక్ష సంధిల్లఁగన్. 382

క. తలఁపఁగ సంసృతి బీజం, బులు హృద్గ్రంథులగు కామములయందున్ భృ
త్యులఁ బ్రేరేపుదుఁగా భృ, త్యలక్షణమ్ముల నెఱుంగుదలఁపున దేవా! 383

క. కాకున్నఁ గృపాళునకున్, నీకొండొక బుద్ధియున్నె? నీ వొకఁడవ య
స్తోకాంధతమోనష్టా, లోకునకున్ దృష్టి నీకలుగుదు నృసింహా! 384

గీ. ఎవఁడుకోర్కులుకోరునో భువననాథ!, వాఁడుభృత్యుఁడుకాఁడుచూవణిజుఁడెయగు
కాముకులుకాకగుణులుభ్రష్టులై మెలఁగెదు, వారెస్వామిభృత్యులనంగబరఁగుచుంద్రు.

క. ఊరక స్వామినిఁ గోర్కులు, కోరెడి వాఁ డొక్క సేవకుఁడుకాఁ డరయన్
గోరికలు భృత్యుపై నధి, కారమునకు నొసఁగ స్వామికాఁడతఁడు ప్రభూ! 386

గీ. ఈశ! నిష్కామభక్తుఁడ నేఁ బ్రయోజ,న రహితుఁడవగు స్వామి వీవరసిచూడ
రాజభృత్యులకుఁ బలె నర్థంబెదియును, మనకు నేవిధమగు ప్రయోజనము లేదు.

క. ఐనను వరదోత్తమ! దే, వా! నాకిపు డొసఁగుదేని నభిమతవరమున్
నే నెదఁ గామములకు నెడ, మీని వరముఁ గోరుదుం బరేశా! నిన్నున్. 388

వ. ప్రాణేంద్రియమనంబులును, ధర్మంబు, ధృతియు, మతియు, హ్రీయు, శ్రీయుఁ, దేజంబు, స్మృతియు, సత్యంబు, జన్మంబుననే యెవ్వానికినశించు నెప్పుడు మానవుండు మనస్సంభవంబులగు కామంబులఁ ద్యజించు నప్పుడ యతండు సాక్షాద్భగవత్స్వరూపుఁడగు. 389

గీ. ప్రణవరూపుఁడవున్ భగవంతుఁడవును, పరమపురుషుఁడవును బరబ్రహ్మ మవును
నద్భుత నృసింహుఁడవు పరమాత్మవునగు, నీకువిష్ణునకున్ నమోవాకములివె.

భగవంతుఁడు:—

సీ. కాంక్షింపఁ దొడరరుకామంబులను భవా, దృశులు నా యేకాంతులిందునందు
నాయందునెన్నఁడై నను దైత్యపతుల భో, గంబు లీ మన్వంతరంబు నీవు
ననుభవింపుము మత్ప్రియ కథామృతంబు నా, స్వాదించు చేకాత్మసత్స్వరూపు
నను మదిం జొనిపి యజ్ఞపతి నీశు యజింపు, మఖిలభూతంబులయందు నీవు

గీ. యోగమునఁగర్మముజయింపుభోగమునను
బుణ్యమును క్షేమమునఁబాపము నురుకాల
గతినిఁ దనువును విడిచిశ్లాఘ్యతరకీర్తి
బెనిచి ముక్తబంధుఁడవాచుననుఁబడయుము. 391

గీ. నాకునై నీవు గానమొనర్చినట్టి, దీని నెవ్వఁడు గీర్తించుధృతిదలిర్ప
డెందమున వాఁడు నిన్ను నన్నుందలఁచుచుఁ, గర్మబంధవిముక్తుఁడౌ గాలగతిని.

ప్రహ్లాదుఁడు:—

సీ. పరమేశ! నిన్ను నేవరముఁ గాంక్షింతు న, బుద్ధుఁడై నాతండ్రి బద్ధవైరుఁ
డగుచు నెఱుంగమి నఖిలజగద్గురు, నధినాథు నిను భ్రాతృహంత యనుచుఁ
దెగడుచు వంచితదృష్టిఁ దద్భక్తుఁడ, నైన నాయందు ద్రోహంబుఁ జేసెఁ
గావున నో దేవదేవా! లసద్భావ!, పతితపావన! లోకభద్రదాయి!
గీ. దుస్తరమ్ము దురంతమ్ము దుస్సహమ్ము, నైన పాపకూపమునుండి యసురవిభుఁడుఁ
నీదు పావనదృష్టిఁ బునీతుఁడయ్యె, మఱియుఁ బూతాత్ముఁడగుఁ గాక మనుజసింహ!

శ్రీభగవానుఁడు:—

క. కులపావనుండ వీతని, కులమున నీ వుద్భవంబగుట నీ జనకుం
డెలమిన్ ముయ్యేడుతర, మ్ముల పితరులతోడఁ గూడఁ బూతుఁడగుఁ జుమీ. 394

క. సమదర్శులుం బ్రశాంతులు, సమలాచారులును సాధులగు మద్భక్తో
త్తములు పునీతములుగ వా, టముగా నొనరింత్రు కీకటంబుల నైనన్. 395

క. దైతేయవర్య! బహువిధ, భూతగ్రామములయందుఁ బూనరు హింసన్
వీతస్పృహులున్ మద్భా, వాతతచిత్తులయి నా దయన్ మద్భక్తుల్. 396

క. ధీవర! ప్రహ్లాదా! ప్ర, జ్ఞావినుత! మదీయభక్తజనులందఱలోన్
నీవ యతిశ్రేష్ఠుండవు, చూవె యనన్యమగు భక్తి చొప్పిలు కతనన్. 397

క. వేతెఱగులఁ బూతుండగు, నీతండ్రికిఁ బ్రేతకార్యనిర్వాహణము వి
ఖ్యాతిసలుపు సద్గతి దు, ర్జాతులుగందురు మదంగసంస్పర్శమునన్. 398

నారదుఁడు:—

మ. భగవంతుండు నృసింహుఁ డీవిధమునన్ వాక్రువ్వ నాచందమొ
ప్పఁగఁ బ్రహ్లాదుఁడు తండ్రికిన్ సలిపె భూపా! యౌర్ధ్వదైహక్రియల్
దుగినుంబోలు ద్విజాళిచేత నభిషిక్తుండౌచుఁ బ్రహ్లాదుఁ డిం
పుగ రాజన్వతిఁ జేసె నీవసుమతిన్ మోదంబుఁ జేకూర్చుచున్. 399

చ. క్రుధయుడుగం బ్రసాదసుముఖుండగు నా నరకేసరిన్ హరిన్
విధిత్రిదివేశకోటి పరివేష్టితుఁడై యనువొప్పఁ గాంచి వే
విధములుగా గడుంగడుఁ బవిత్రవిచిత్రగభీరవాక్సుధా
మధురముగా స్తుతించి పెనుమన్నన దోఁప వచించె నీక్రియన్. 400

బ్రహ్మ:—

సీ. దేవదేవ! యఖిలాధీశ! భూతాత్మ! కా, రణధృతజన్మ! పురాణపురుష!
పాపుఁడు లోకసంతాపనుఁడునగు సీ, యసుర నీచేత భాగ్యంబుకతనఁ

బ్రతిహతుఁడయ్యె నావలనన వీఁడు సం,ప్రాప్తవరుండయ్యు బలియుఁడయ్యె
మత్సృష్టములగు సమస్తభూతంబుల, చేత వధ్యుఁడు కాఁడు శ్రీనివాస!

గీ. యురుతపోయోగబలదర్పయుక్తుఁడగుచు, ధర్మములనెల్లవీఁడు ధ్వస్తములఁ జేసెఁ
గ్రూరపితృరూపమృత్యువు బారినుండి, బాలువిడిపించి తీ మహాభాగవతుని. 401

క. యతచిత్తుండగుచున్ సం, తతమున్ ధ్యానించు భక్తునకుఁ గ్రూరవధో
ద్యతమృత్యువునుండియు నా, దృతిమెయి నీ యీస్వరూపమెలమిం బ్రోచున్. 402

మ. సకలామ్నాయమయస్వరూపమును సాక్షాత్సర్వ యజ్ఞాత్మమున్
సకలోదాత్తతపోమయంబు నతిభాస్వత్సర్వతీర్థంబునౌ
ప్రకటోత్సంగమునందుఁ బావకమునన్ స్వర్ణంబునుంబోలెఁ బొం
దిక స్నాతుండయి పూతుఁడౌట నితఁడెంతే ధన్యుఁడున్ మాన్యుఁడున్. 403

శ్రీభగవానుఁడు:—

క. సారసభవ! నీవెప్పుడు, క్రూరాత్మకులగు సురాసురుల కిట్లు వరం
బీరాదు సర్పములకు సు, ధారసముంబోలెఁ బ్రజకుఁ దాపకరముగన్. 404

నారదుఁడు:—

క. అనిచెప్పి యో యుధిష్ఠిర, జనపాలా! గిరిశపద్మజార్చితుఁడై చ
య్యన హరి యంతర్హితుఁడ, య్యె నఖిలభూతంబులకు నదృశ్యుండగుచున్. 405

క. అంతటఁ బ్రహ్లాదుండు పు, రాంతకుఁ బూజించి బ్రహ్మకర్థి నెఱఁగి య
ల్లంతన విష్ణ్వంశజులకుఁ, బొంతనమున దేవతలకు మ్రొక్కెన్ భక్తిన్. 406

క. ఆదటఁ బరమేష్ఠియుఁ గా, వ్యాదిముని ప్రవరయుక్తుఁడై యనఘుం బ్ర
హ్లాదునిఁ బతిఁగాఁ జేసెను, మోదంబున దైత్యదానవుల కెల్ల నృపా! 407

క. ఆదరయుతులై యాప్ర, హ్లాదుఁ బ్రశంసించి యొసఁగి యాశీస్సులఁ బ్ర
హ్మాదులగు దేవతలు వసు, ధాదయితా! చనిరి స్వస్వధామంబులకున్. 408

గీ. విష్ణుపార్షదులగు జయవిజయులిట్లు, దితికి నందనత్వంబుఁ బొందింపఁబడిరి
వారు హృదయస్థమగు వైరభావమునను, దెంపరులగుచు హరిచే వధింపఁబడిరి.

గీ. వారలిరువురు విప్రశాపమునఁ జేసి, క్రమ్మఱన్ గుంభకర్ణుండు రావణుఁ డను
నామములరాక్షసులయి జన్మంబునొంది, రామునిపరాక్రమంబునఁ బ్రహతులైరి.

గీ. శ్రీరఘూద్వహబాణ నిర్భిన్నహృదయు, లైనవారు రణోర్వి శయానులై యు
ధిష్ఠిరా! తన్మనస్కతన్ దేహము విడ, నాడి రలపూర్వజన్మమునందువోలె. 411

గీ. వారలిర్వురు నిట శిశుపాలదంత, వక్త్రులను పేర్లఁ గ్రమ్మఱన్ బ్రభవమైరి
పరఁగ హరియందు వైరానుబంధకలన, నీవుఁ జూడఁ దాదాత్మ్యమందిరి నృపాల!

క. జగదీశ! కృష్ణశాత్రవు,లగు నృపులెల్లన్ దదాత్మకులై యఘములఁ బా
ర్తిగవిడిచి వైచిరటుయు, క్తిగ భ్రమరధ్యానమున సుకీటములక్రియన్. 413

గీ. భేదదర్శనశూన్యమౌ విమలభక్తి, భాగవతవర్యులెల్లఁ బడసిరట్లు
చేదినృపతి ప్రభృతులు తచ్చింతతోన, నయ్యధోక్షజు సాయుజ్యమందిరి నృప!

క. తమి నీ యడిగినదెల్లన్, గ్రమమొప్పఁగఁ దెల్పినాఁడ రాజోత్తమ! వ్య
క్తముఁ జేసితి తద్రిపులగు, దమఘోషసుతాదుల హరితాదాత్మ్యంబున్. 415

గీ. ఆదిదైత్యవధంబెందు నమరియుండు, నట్టి బ్రహ్మణ్యపతియు మహాత్ముఁడజుఁడు
నచ్యుతుఁడునగు విష్ణుపుణ్యావతార, గాథ రాజేంద్ర! నీకునాఖ్యాతమయ్యె. 416

సీ. పరమభాగవతుఁడౌ ప్రహ్లాదుచరితంబు, భక్తి జ్ఞానంబు విరక్తిమఱియు
హరియందునతని తాదాత్మ్యంబుసృష్టిస్థి, తి లయేశుఁడైన యాదేవుని గుణ
కర్మవర్ణనము సాకల్యముగాఁగ దే, వాసురస్థాన విపర్యయంబు
భగవత్ప్రబోధకభాగవతసుధర్మ, మఖిలంబునైన యాధ్యాత్మికంబు

గీ. అధిప! యాఖ్యాత మీ శుభాఖ్యానమందు, విష్ణుదేవుని వీర్యోపబృంహితమగు
నీ మహాఖ్యానమెలమిఁ గీర్తింప వినిన,జనుఁడు ముక్తుఁడౌ గర్మపాశములనుండి.

మ. ప్రయతుండై యెవఁడాదిపూరుషుని యీపంచాస్యలీలం గరు
బ్జయలక్ష్మీయుతదైత్యయూథపవధవ్యాపారమున్ భక్తియు
క్తియొసంగన్ బఠియించు సాధువరదైతేయాత్మజోద్యద్గుణో
దయ మాలించు నతండు పొందు నభయంబై యొప్పు కైవల్యమున్. 418

మ. నరదేహంబున గూఢరూపుఁడగుచున్ సాక్షాత్పరబ్రహ్మమా
హరి నీగేహమునన్ వసించెనని పుణ్యాత్ముల్ జగత్పావనుల్
వరమౌనుల్ చనుదెంత్రు నిచ్చలునుభూపా! కావునన్ మీరలీ
నరలోకంబున నెంచిచూడఁగఁ గడున్ ధన్యుల్ మహాభాగులున్. 419

చ. ప్రియుఁడును మాతులేయుఁడు సుహృత్తముఁడున్ గురుఁడున్ నియోగకా
రియునయి మీకునే హరి చరించు నతండె యుధిష్ఠిరా! శుభో
దయ నిరుపాధికేవల సుఖానుభవంబు మహద్విమృగ్య మ
వ్యయము నఖండమై పరబ్రహ్మముగాఁగ మదిం దలంపుమా. 420

చ. ఎవని సమగ్రరూప మిదమిత్థమటంచును గేవలంబు నా
భవపరమేష్ఠిముఖ్యులునువర్ణనముం బొనరింపలేరొ వా
స్తవముగ నేమ్మ మౌనమునశాంతిని భక్తిని సుపరినన్నుఁగా
నెవనినిఁ జేసికొందు మతఁడెన్నఁ బ్రసన్నుఁడు మీకు నిచ్చలున్. 421

నారదుఁడు:—

క. ఈ యచ్యుతుండె రాజా!, మాయావివరేణ్యుఁడైన మయుని కతమునన్
మాయింపఁబడిన రుద్రుని, హాయశముం జేసె మగుడ నతివితతముగన్ 422

ధర్మరాజు:—

క. ఏ కర్మమునందు మయుఁడు, శ్రీకంఠుని యశము మాయఁ జేసెన్? మగుడన్
శ్రీకృష్ణుఁ డెత్తెఱంగున, నాకీర్తిం బెనిచెఁ దెల్పు మా యది సారిదిన్. 423

నారదుఁడు:—

క. శ్రీవిష్ణు సముపవర్ధితు,లౌ వేల్పులచేత విజితులై యసురులు మా
యావివరున్ గురు మయునిన్, భూవర! భీతిమెయి శరణుఁ బొందిరి వింటే. 424

గీ. రాకపోకలఁ గానఁగారా కలత్య
ఘనపరిచ్ఛదయుతములై తనరు హైమ
రాజతాయసములగు పురములు మూఁడు
మయుఁడు నిర్మించె నపుడు విస్మయముఁ గాఁగ. 425

గీ. ఆ పురంబులతోఁ గూడి యసురయూధ,పతులు పూర్వవైరమ్ము మతిఁ దలఁచుచు
వీఁకమైఁ బాలకసమేత లోకములను, నాశన మొనర్ప సాగిరి నరవరేణ్య! 426

గీ. ఓ యుధిష్ఠిర! పాలకయుక్తులైన, లోకు లా రుద్రుఁ జేరి యుల్లు వచియించి
రధిప! త్రిపురాసుర వినష్టులైన మమ్ముఁ, దావకీనుల దీనులఁ గావుమనుచు. 427

గీ. అపుడు వారియందు ననుగ్రహంబు కల్గి, వెఱవకుఁడు మీరటంచు నవ్విభుఁడు వల్కి
శరము ధనువున సంధించి పురములపయి, భీషణంబగు నస్త్రంబు విడిచిపుచ్చె. 428

క. ఆ యస్త్రమునుండి వెడలె, సాయకచయములు మయూఖజాలములు వడిన్
దోయజహితమండలిఁ బలె, ధీయుత! పురము లవి మూఁ డదృశ్యము లయ్యెన్.

గీ. అపుడు తద్బాణనిహతులై త్రిపురవాసు
లపగతాసువులై యెల్లర వనిఁ బడిరి
వారిఁ గొనిపోయి ఘనయోగబలయుతుండు
మయుఁడు గూపామృతంబునఁ బ్రౌఢి నునిచె. 430

గీ. సిద్ధపీయూష రసవినిక్షిప్తులగుచు, వార లురుతేజులున్ వజ్రసారులునయి
వేగలేచిరి ఘనమేఘభేదులైన, వైద్యుతసముజ్జ్వలాగ్నులు భంగి నపుడు. 431

సీ. వితత సంకల్పుఁడు విమనస్కుఁడునగు నా, వృషభధ్వజునిఁ గాంచి విష్ణుమూర్తి
భగవంతుఁ డప్పు డుపాయ మొకండుఁ గ, ల్పించె నీరీతి భూభృల్లలామ!

అంత నజుఁడు లేఁగయయ్యె నీవిష్ణువు, తానుసాక్షాత్తుగ ధేనువయ్యెఁ
ద్రిపురంబులం జొచ్చి నిపుణతఁ గూపామృతంబును ద్రావె మధ్యాహ్నవేళ
గీ. నసురు లది కనుచుండియు నడ్డగింప, రైరి మోహితచిత్తులై యమ్మొదవును
నదియెఱింగి మహాయోగి యగు మయుండు, పరిహసించె నారసకూపపాలురఁ గని.

ఉ. శోకసమేతులం దెగడుచున్ ఘనదైవ విలాసమెంచుచున్
శోకముఁదక్కి యమ్మయుఁడు క్షోణివరా! యిటుపాడె నౌర! యీ
లోకమునన్ సురల్ దనుజులున్ మనుజుల్ మఱి యన్యులెవ్వరేన్
బ్రాకట దైవకల్పితముఁ బ్రౌఢిఁ దొలంగగఁ జేయలేరుగా. 433

వ. అంత నీవిష్ణుండు ధర్మజ్ఞానవిరక్తి వృద్ధి తపోవిద్యా క్రియాదులగు స్వీయశక్తుల నమ్మహాదేవునకు రథ, సారథి, ధను, రశ్వ, ధ్వజ, వర్మ శరాదికంబులగు ప్రధన సాధనంబులు కల్పించె. 434

స్రగ్ధర:- సన్నద్ధుండౌచు నా యీశ్వరుఁడు కడఁక మైస్యందనం బెక్కి చాపం
బు న్నారాచంబు హస్తంబునఁగొని విశిఖంబున్ శరాసంబు నందున్
గ్రన్నన్ సంధించి శంభుద్గతిఁ ద్రిపురములన్ గాల్చె విష్ణుప్రభావా
ఢ్యుండై ధర్మపుత్రా! క్షితిరమణ! రణక్రీడ మధ్యాహ్నవేళన్. 435

ఉ. బోరన దివ్యదుందుభులు మ్రోగె దివంబున సిద్ధసాధ్య బృం
దారక యక్షమాని పితృనాగపతుల్ జయ రావ మొప్ప వి
స్ఫారిత పుష్పవృష్టులు వెసం గురియించిరి యచ్చరల్ ముదం
బారఁగఁ గూడి యెల్ల రప్డాడిరి పాడిరి ధర్మనందనా!. 436

చ. పురరిపుఁ డిత్తెఱంగున నమ్మూఁడుపురంబుల నీఱుసేసి తా
నరసభవాది సర్వసురమండలిచేఁ బ్రతినంద్యమానుఁడై
నరవరసత్తమా! నిజగణంబులు తో నరుదేర నంతఁ జె
చ్చెర విమలస్వధామమును జేరఁగ నేగె జగంబు మెచ్చఁగన్. 437

ఉ. మానుష విగ్రహంబును స్వమాయ ధరించి విడంబనంబిటుల్
పూనెడు కృష్ణదేవుని యపూర్వములున్ మునిగీతముల్ సుశో
భానిబిడంబులున్ భువనపావనముల్ మహితంబులైన యా
మానితలీలలిట్టివి సుమా వినఁగోరె దిఁకేమి దెల్పుమా. 438

అధ్యాయము 11.

వర్ణధర్మోపదేశము

శ్రీశుకుఁడు:—

ఉ. పావనమున్ సభాజనసభాజనభాజనమున్ ఘనంబునౌ
శ్రీవరభక్తుఁడౌ దితిజశేఖరు సాధుచరిత్ర మింపుగాఁ
దా విని యయ్యుధిష్ఠిరుఁడు తామరసోద్భవసూను నారదున్
దేవమునీంద్రు నిట్లడిగె ధీవిభవంబెసఁగంగఁ గ్రమ్మఱన్. 439

ధర్మరాజు:—

సీ. భగవత్స్వరూప! నేవలఁతు వినంగ వ, ర్ణాశ్రమాచార సమన్వితమగు
నరుల ధర్మంబు సనాతనం బద్దానఁ, బడయుఁగా పురుషుండు పరమపదము
సాక్షాత్తునీవు ప్రజాపతిసుతుఁడ వౌ, యతతపోజ్ఞానసమాధియుక్తిఁ
బరమేష్ఠి సుతులలోఁ బ్రథమగణ్యుండవు, విబుధర్షిసత్తమ! విమలచరిత!

గీ. సాధువుల్ కరుణాళువుల్ శాంతమతులు, త్వాదృశులగు నారాయణపరులుగుహ్య
ధర్మమును దారెఱింగిరి యథాతథముగ, నాగతిం దెలియఁగ జాలరైరితరులు.

నారదుఁడు:—

క. జగదమల ధర్మసేతువు, భగవంతుఁడునైన హరికిఁ బ్రణమిల్లి విభుం
డగు నారాయణుముఖమునఁ, దగ విన్నమహాపురాణధర్మము వినుతున్. 441

ఉ. శ్రీయుతమూర్తియై యవతరించెను స్వాంశముతోడ మున్ను దా
క్షాయణియందు ధర్మునకు సంయమివర్యునకున్ విభుండు నా
రాయణుఁ డాదిదేవుఁడు పరాత్పరుఁ డా పరమేశుఁ డీ జగ
చ్ఛ్రేయముకై తపంబు బదరీవనియందొనరించు నిచ్చలున్. 442

గీ. ధర్మమూలంబు సర్వవేదమయుఁడు హరి, వేదవిదులకు స్మృతియాచు వెలయుచుండు
దాన నాత్మకడున్ బ్రసాదంబునొందు, వింటివె? యుధిష్ఠిరా! సుపవిత్రచరిత!

సీ. సత్యంబు దయయును శౌచంబుఁ దపము నీ, క్షయును దితిక్షయు శమము దమముఁ
ద్యాగంబు బ్రహ్మచర్యము నహింసయును స్వా, ధ్యాయంబు సంతోష మార్జవంబు
సమదర్శనంబును సత్సేవ గ్రామ్య వాం, ఛానివృత్తియు దానమానములును
భూతంబులం దాత్మబుద్ధియు దేవతా, మతియును నాత్మ విమర్శనంబు

గీ. శ్రవణమును గీర్తనంబును స్మరణ విధియు, సఖ్యమువనతియజన దాస్యములు నర్చ
యనఁ జెలంగు త్రింశల్లక్షణాఢ్యమైన, ధర్మమిది చెల్లునరుల కందఱకు నధిప!

వ. బ్రహ్మ చెప్పినవడువున మంత్రవంతంబులగు సంస్కారంబు లవిచ్ఛిన్నంబుగాఁ గలవాఁడు ద్విజుఁడని చెప్పంబడు. జన్మకర్మావదాతులగు ద్విజన్ములకు యజనాధ్యయనంబులు విహితంబులు. ఆశ్రమచోదితంబులగుక్రియ లాచరణీయంబులు. అందు విప్రునకు యాజనాధ్యాపన ప్రతిగ్రహంబులు విధేయంబులు. రాజ ప్రతిగ్రహుండై బ్రాహ్మణులుదక్క తక్కుంగలవారివలన గృహీతంబులగు కరదండ శుల్కాదులచేఁ బ్రజాగోపనంబుఁ గావింపవలయు. వైశ్యుండు వాణిజ్యవృత్తియై బ్రహ్మకులానుయాయియగుచు మెలంగనగు. 445

వ. శూద్రునకు ద్విజశుశ్రూషయ వృత్తియగు, విప్రునకుఁ గృష్యాదివృత్తియు నయాచితప్రాప్తంబును, యాయవారంబును, శిలోంఛనంబును నను నాల్గు తెఱంగుల వృత్తులుతగు. అవి యుత్తరోత్తరంబులు శ్రేయోదాయకంబులై యుండు. నీచుండగునరుం డనాపన్నుఁడగునప్పు డుత్తమవృత్తిని సేవింపరాదు. రాజు తక్క తక్కినవారికి సర్వవృత్తు లవలంబనీయంబులు, ఋతామృతంబులఁగాని మృతప్రమృతంబులఁగాని సత్యానృతంబునఁగాని జనుండు జీవింపవచ్చు. శ్వవృత్తిచే నెన్నఁడును జీవింపరాదు. శిలోంఛనంబు ఋతము, అయాచితం బమృతంబు, నిత్యయాచ్ఞ మృతము, కర్షణంబు ప్రమృతంబు, వాణిజ్యంబు సత్యానృతంబు, నీచసేవ శ్వవృత్తి. విప్రుండు సర్వవేదమయుఁడు, క్షత్రియుఁడు సర్వదేవమయుఁడుఁ గాన జుగుప్సితంబగు నీచసేవను విప్రరాజన్యులు వర్జింపవలయును. 446

క. శమమును దమమును సంతో, షము శౌచము నార్జవంబుఁ క్షాంతి దయయు స
త్యము జ్ఞాన మచ్యుతాత్మ, త్వముఁ దలఁపఁగ లక్షణములు బ్రాహ్మణునకగున్.

క. క్షమయును శౌర్యంబును వీ,ర్యముఁ ద్యాగము ధృతిప్రసాదమాత్మ జయముఁ దే
జము బ్రహ్మణ్యత రక్ష బ, లము నియ్యవి యెన్న క్షత్రలక్షణములగున్. 448

క. గురుదైవత సజ్జనగో, వరభక్తియు నుద్యమంబు వర్గత్రితయీ
పరిపోషణ మాస్తిక్యము, సరసత నైపుణము వైశ్యజన లక్షణముల్. 449

క. అవనతి శౌచమ్మును నా, ర్జవమును నిష్కపటమైన ప్రభుసేవ యమం
త్రవితానం బస్తేయం, బు విప్రగోరక్ష లక్ష్మములు శూద్రునకున్. 450

క. పతిదైవతలగు స్త్రీలకుఁ, బతిశుశ్రూషయుఁ దదీయవ్రతధారణమున్
సత మనుకూలతఁ దద్బం, ధుతతి యెడ సమాదరంబు సనున్ లక్షణముల్. 451

సీ. ఓపిక సమ్మార్జనోపలేపముల గృ, హాలంకరణముఁ జేయంగవలయు
సుష్ఠ్వలంకృతయగుచును గృహో, పకరణములు నిర్మలములుఁగా సలుపవలయు
వివిధకామంబుల వినయదమముల స, త్యప్రియోక్తులఁ బతిఁ దనుపవలయు
సర్వకాలమ్ముల సర్వదశలయందు, మేకొని పతినిఁ బ్రేమింపవలయు

గీ. అనలస యలాలసయు శుచియయపరిమత్త, ధర్మచిత్త సంతుష్ట స్నిగ్ధ యనవద్య
సూనృతప్రియవాక్యయునైన నిరతము, నపతితుఁగఁ బతి భజియింపఁదగును సాధ్వి.

క. శ్రీయువతి వోలెఁ దత్పర, యై యేసతిగొలుచుఁ బతినిహరి భావముతో
నాయమ హరిలోకమ్మున, శ్రీయటు హరిరూపుఁబతినిఁ జేరి సుఖించున్. 453

గీ. భూపముఖ్య! యచోరు లపాపులునయి, యలరు సంకరజాతులకంత్యజులకుఁ
గులపరంపరాగతమయిచెలఁగునట్టి, వృత్తియ యగున్ జుమీ పరికించిచూడ.

గీ. ప్రతియుగంబునఁ దత్తత్స్వభావవిహిత, మైన ధర్మమె నిక్కముగా నరులకు
నిందునందును సుఖముఁ గావించునదిగ, వేదవేదులచే నిరూపింపఁబడియె. 455

గీ. వినుస్వభావకృతంబగువృత్తితోఁ జ, రించుచు స్వకర్మముం బొనరించువాఁడెఁ
మెల్లన స్వభావభవ కర్మమెల్ల విడిచి, నిర్గుణత్వంబుఁబడయును నిశ్చయముగ.

గీ. మాటిమాటికిఁ దా నుప్యమానమగుచు, క్షేత్రముకడు నిర్వీర్యతం జెందుచుండు
మగుడ సస్యప్రసూతికిన్ దగనిదగును, విత్తఁబడిన బీజంబును విఫలమగును. 457

గీ. ఇత్తెఱంగునఁ గామప్రవృత్తమైన, చిత్తము ప్రభూతకామాతిసేవచే వి
రక్తిఁ జెందునుజుమి ధర్మరాజ! వహ్ని, పూర్ణఘృతధారలన్ శాంతిఁబొందినట్లు.

వ. ఏపురుషునకు వర్ణాభిసూచకంబగు లక్షణంబు ప్రోక్తంబయ్యెనది వర్ణాంతరంబునఁ
జూడంబడునేని దల్లక్షణంబునన తద్వర్ణనిర్దేశంబుఁ జేయనగు. 459

అధ్యాయము 12.

ఆశ్రమధర్మోపదేశము

నారదుఁడు:—

క. గురుకులమున వసియించుచు, గురుహితమొనరించుచున్ మిగుల దాంతుండై
గురునందుఁ జెల్మి దానుని, నరణిన్ నీచుఁడయి బ్రహ్మచారి మెలఁగనా. 460

వ. మఱియు వటుండు సమాహితచిత్తుండై సాయంప్రాతఃకాలంబుల గురుపావకార్యమ
దైవతోత్తముల నుపాసింపవలయు. మౌనవ్రతుండై యుభయసంధ్యల సేవింప
వలయు, ఆహూతుండగునేని నియమితుండై గురువువలన వేదాధ్యయనంబుఁ
గావింపవలయు, ఉపక్రమోప సంహారంబులయందు గురుచరణంబులకు శిరఃప్ర
ణామంబు లొనరింపవలయు, దర్భపాణియై యథాతథంబుగ మేఖలాజినవస్త్రం
బులును, జటాదండకమండలువులు, యజ్ఞోపవీతంబు ధరింపవలయు, సాయంప్రా
తఃకాలంబుల భిక్షాటనంబుఁ జేసి తద్భైక్షాన్నంబును గురువునకు నివేదింప

వలయు, తదనుజ్ఞాతుండై భుజింపనగు; లేకున్న నుపవసింపవలయు. సాధుశీలుండును మితభోజియు, సమర్థుండు, శ్రద్ధధానుండు, జితేంద్రియుండునై స్త్రీలయందును, స్త్రీలోలురయందును యథావసరముగ వ్యవహరింపవలయు. బ్రహ్మచారి యగృహస్థుఁడై ప్రమదాప్రసంగమును విసర్జింపవలయు. బలవంతములగు నింద్రియములు యతీంద్రులమనంబునేనిఁ బ్రసభంబునహరించు. యువకుండగు వటుఁడు గురుకాంతలచేతను దదితరయువతులచేతను, దనకుఁ గేశప్రసాధనోన్మర్దన్నపనాభ్యంజనాదికములు సేయింపరాదు. 461

గీ. తప్తపావకసంకాశశతరుణియనఁగఁ, బూరుషుఁడు ఘృతకుంభసక్రముండుఁగాన
దుహితనైననేకాంతమంసదుందరియఁగ, జనదు మెలఁగంగనాఁబ్రయోజనముఁబట్టి.

వ. ఆత్మసాక్షాత్కారమునంజేసి యీదేహాదిక ప్రపంచం బాభాసమాత్రమని నిశ్చయించి జీవుం డెంతదనుక స్వతంత్రుండు కాఁడంతదనుక స్త్రీపుం భేదంబు విరమింపకుండు. ఆ ద్వైతభావంబు కతంబునన నీజీవునకు విపర్యయంబగుంగావున స్త్రీసంపర్కంబు సర్వదా విసర్జింపనగు. ఈ సమస్తంబు వ్రతస్థుండగు బ్రహ్మచారికి యతికిని సమామ్నాతంబయ్యె. ఋతుకాలంబున భార్యాసంగమంబుం జేయు గృహస్థునకు గురువృత్తి వికల్పంబుననగు, ధృతవ్రతులైనవారు శరీరాంజన శిరోభ్యంజనోన్మర్ద కాంతాచిత్రకర్మామిషమద్యాదికంబులను జందనమాల్యానులేపాలంకృతులను ద్యజింపవలయు. ఇట్లు ద్విజుండు గురుకులంబున వసించి శిక్షాద్యంగోపనిషత్సమేతంబగు వేదత్రయంబును బఠించి స్వాధికారాను సారంబుగఁ దదర్థంబును విచారించి శక్తుండగునేని యథార్హంబుగ గురుని యభిలషితంబగు కామంబు నొసంగి గృహంబునుగాని వనంబునుగాని బ్రవేశించి ప్రవ్రజించి యందు నైష్ఠికుండై యుండవలయు. 463

గీ. అగ్నియందు గురువునందుసనాత్మయందు, నఖిలభూతములందునాసయచ్యుతుహరి
స్వీయశక్తులచేతఁ బ్రసవిష్టుఁగాఁగఁ, జిత్తమున సంతతంబు వీక్షింపవలయు. 464

వ. గృహస్థుఁ డీవిధంబున బ్రహ్మచారియు వానప్రస్థుండు యతియునై చరించుచు జ్ఞానోదయంబుగలిగి పరబ్రహ్మంబునొందు. 465

క. మునిసమ్మతములగు వనస్థుని నియమములన్ వచింతుసక్షోణీశ్వర! వా
ని ననుష్ఠించినవాఁడగు, ముని నైళంబ ఋషిలోకసముంబొందు నృపా! 466

వ. వానప్రస్థుండు కృష్టపచ్యంబును భుజింపరాదు. అకృష్టపచ్యంబునైనను నకాలమున నారగింపఁజనదు. అగ్నిపక్వంబొండె నామంబొండె భుజింపఁదగదు. అర్కపక్వంబైనదానిఁ గొనితెచ్చి భక్షింపవలయు, వన్యంబులచేతన నిత్యప్రేరితంబు

లగు చరు పురోడాశంబుల రచింపవలయు. అన్నాదికంబగు గ్రాంగ్రో త్తపదార్థంబు లభ్యంబై నప్పుడు పాప్రితపదార్థంబులు పరిత్యజింపవలయు. హిమవాయ్వగ్నివర్షాతపపీడలం దాను సహించువాఁడై యగ్నికార్యంబు నిమిత్తము పర్ణశాలయొండెఁ బర్వత కందరంబొండె నాశ్రయింపవలయు. జటాధరుండై కేశరోమశ్మశ్రునఖ మాలిన్యంబులందాల్చుచు దండకమండల్వజిన వల్కలాది పరిచ్ఛదంబులఁ బూనుచు నిపుణుండగు ముని పండ్రెండేండ్లుకాని యెనిమిదికాని నాలుగుకాని రెండుకాని వత్సరంబుకాని వనంబునం జరింపవలయు. నియతమతియై కష్టంబుల విపన్నుండు కాకుండవలయు. 467

గీ. తెప్పులునంగాని లేక ముసదిమిని గాని, క్రియలయందైన నాన్వీక్షకీసువిద్య నైన దక్షుండుకానిచోఁననశనాది, కంబుఁ గావింపవలయుఁ జగలంబుమీఱ. 468

వ. ఆత్మయం దగ్ని నారోపించి యహమ్మమత్వాభిమానంబు వర్జించి సర్వసంఘాతంబగు దేహంబును యథాయోగ్యంబుగఁ గారణంబులందు విన్యసింపవలయు. ధీమంతుండై యాకాశంబున దేహచ్ఛిద్రంబులను, వాయువున నిశ్వాసంబులను, పావకంబున నూష్మంబులను, సలిలంబున రక్తశ్లేష్మ పూయంబులను, పృథివిని శేషంబగు నస్థిమాంసాదికంబును, మఱియు యథోద్భవంబుగ వహ్నియందు వక్తవ్యాంశసహితంబగు వాక్కును, ఇంద్రునందు శిల్పసహితంబులగు కరంబులును, విష్ణునందు గతిసహితంబులగు పదంబులును, బ్రజాపతియందు రతిసహితంబగు నుపస్థంబును, మృత్యువునందు నుత్సర్గసహితంబగు పాయువును, దిక్కులయందు నాదయుతంబులగు శ్రోత్రంబులును, నధ్యాత్మమునందు స్పర్శయుక్తంబగు చర్మంబును,నాదిత్యునియందు రూపసహితంబులగు నేత్రములును, జలంబులందు వరుణసహితంబగు జిహ్వను, భూమియందు గంధసహితమైన ఘ్రాణంబును, జంద్రునియందు మనోరథసంయుక్తంబగు మనంబును, గవియైన బ్రహ్మయందు బోధ్యయుతంబగు బుద్ధిని, నహంమమతా క్రియాజనకుండగు రుద్రునియందు నహంకారసహితమాసుతయు, క్షేత్రజ్ఞునియందు సత్త్వసహితంబగు చిత్తంబును, పరబ్రహ్మమునందు గుణయుతుఁడగు క్షేత్రజ్ఞుని జొనుపందగు. మఱియుఁబృథివిని జలంబునందును, జలంబును పావకంబునందును, పావకంబును వాయువునందును, వాయువును నభంబునందును, నభంబును గూటస్థంబునందును, గూటస్థమును మహత్తత్త్వంబునందును, నది యవ్యక్తంబునందును, నవ్యక్తంబు నక్షర పరబ్రహ్మంబునందును బ్రవేశపెట్టనగు. ఇట్లక్షరత్వంబునఁ జిన్మాత్రంబుగ శేషించినవానిగఁ దన్నెఱింగి యద్వయుండై దగ్ధేంధనుండగు పావకుండుంబోలె నుపరతుండు కావలయును. 469

అధ్యాయము 13.

ప్రహ్లాదాజగరసంవాదము

నారదుఁడు:—

క. విను వానప్రస్థాశ్రమ, మున దక్షుండై శరీరశమునమాత్రమ ని
ల్చినవాఁడు ప్రవజింపన్, జను నాపిమ్మటను ముక్తసంగుండగుచున్. 470

వ. మఱియు నొక్కొక్క గ్రామంబున నొక్కొక్క రేయిచొప్పున నిల్చుచు నిరపే క్షుండై భూమిం జరింపవలయు. కౌపీనాచ్ఛాదనమాత్రంబగు వస్త్రముమాత్రము ధరింపవలయు. దండకమండులువ్యతిరిక్తంబు త్యక్తంబెద్దియు నాపద్వ్యతిరిక్త కాలంబున ధరింపం జనదు. ఆత్మారాముఁడును, నిరపాశ్రయుండును, ననహాయుండునై భిక్షువు చరింపవలయు. సర్వభూతసుహృదుఁడు, శాంతుఁడు, నారాయణపరాయణుఁడునై కార్యకారణరూపంబును నవ్యయంబును బరంబునగు నాత్మ నాత్మయం దీ.విశ్వంబుఁగానవలయు. అసదూపంబగు విశ్వంబునందంతట నాత్మను బరబ్రహ్మంబును వీక్షింపవలయు. జాగ్రత్సుషుప్తి సంధియందు నాత్మ దర్శియై నాత్మగతిని వాస్తవంబు గాక మాయామాత్రంబగు బంధమోక్షంబును బరికించుచు దేహంబునకు మృత్యువు ధ్రువంబనియు, జీవితం బధ్రువంబనియుఁ దెలియుచుఁ గేవలము భూతోత్పత్తి వినాశహేతువగు కాలంబునకుఁ బ్రతీక్షింపవలయు. మఱియు ననాత్మపరంబులగు శాస్త్రంబులయందు సక్తుండు కారాదు. జీవనోపాయ వృత్తిం గైకొనరాదు. వాదివాదంబులగు తర్కంబులఁ బరిత్యజింపవలయు. ఆగ్రహంబున నేదే నొకపక్షంబు నాశ్రయింపంజనదు. శిష్యులఁ బెక్కురఁ బరిగ్రహింపక బహుశగ్రంథంబుల నభ్యసింపక వ్యాఖ్యలనుపయోగింపక యెందు నే యారంభంబుల నారంభింపక యుండవలయు. యతికాశ్రమంబు ప్రాయికంబుగ లేదు. మహాత్ముఁడును, శాంతుఁడును, సమచిత్తుండు నగువానికి ధర్మహేతువులగు నేని దండలింగాదులు ధరింపవచ్చు లేక త్యజింపవచ్చు. అస్ఫుటచిహ్నుండును నవ్యక్తార్థుండును మనీషావంతుండును గవియునగు ముని బాలోన్మత్తమూకులవలెఁ దన్ను లోకులకు నగపఱుపవలయు. 471

క. భూదయిత! వినుము సూనృత, వాదులు కవు లుదహరింతురు ప్రాక్తనమగు ప్ర
హ్లాదాజగర విమల సం, వాదమ్మనెడి యితిహాసవర మీమెడలన్. 472

సీ. కతిపయామాత్యసంగ యుతుఁ, డౌచు భాగవ తాగ్రణియైన ప్రహ్లాదుఁడు మును
లోకతత్త్వ జిఘృక్షుసలోకంబులం దగ, సంచరించుచు సహ్యాసానువందుఁ
గావేరి తీరభాగంబున నత్యంత, ధూళిధూసరిత గాత్రుఁడయి మిగుల
గూఢ తేజస్కుఁడగుచుఁ బడియున్నట్టి, యాజగరవ్రతుసయతినిఁ గాంచె

గీ. ఆ యతీంద్రుని కర్మలఽనాకృతులను, వాక్యముల లక్షణంబులఽవర్ణమునను
నాశ్రమాదుల నీతఁడేఽయాతఁడగునొ, కాఁడొ తెలియఁగలేరు ముఽగన్నవారె.

ఆ. పరమభాగవతుఁడుఽప్రహ్లాదుఁ డతనికి, మ్రొక్కి యర్హరీతిఽబూజఁ జేసి
యడ్గులన్ శిరమునఽనంటుచు జిజ్ఞాస, చేత నిట్టులడిగెఽనా తపసిని. 474

ప్రహ్లాదుఁడు:—

సీ. ఓ మహాభాగ! నీఽవుద్యమయుతుఁడగు, భోగవంతుని చందఽమును ధరించి
యతిబలిష్ఠమగు కాఽయంబును దాల్చి తు, ద్యమవంతునకునె విఽత్తంబుఁగల్గు
విత్తశాలికె భోగఽమత్తమిల్లును భోగ, వంతుల దేహంబెఽబలిసియుండు
నన్యవిధంబునఽనది సంభవింప ద, నుద్యమతం బడిఽయున్న నీకుఁ

గీ. గలిగె నెచ్చటనుండి భోఽగములు? భోగ, రహితునకు నేగతిం బీవఽరమగు తనువు
విప్రసత్తమ! మాకు నిఽర్విషయమెల్ల, వినుట కర్హులమేని నెఽమ్మిని వచింపు. 475

క. కవివి నిపుణుండవున్ సముఁ, డవు ప్రియకరుఁడవును దక్షుఁఽడవునగు నీవీ
భువనంబు కర్మసలుపన్, దవులకపడియుందు వెట్లుఽదానిం గనుచున్. 476

నారదుఁడు:—

క. అని దైత్యభర్తయడుగన్, మునిపతి తద్వాక్సుధా విఽనోదితమతియై
వినయవినతుఁడగు ప్రహ్లా, దుని కిట్లనిపలికె సవ్యఽలోలుకాడంగన్. 477

బ్రాహ్మణుఁడు:—

గీ. ఆర్యసమ్మతుఁడ వగు నీఽవసురనాథ!, వివిధనరుల ప్రవృత్తి నిఽవృత్తి రూప
కంబులగు స్థానముల నెఱుఁఽగంగఁగంటి, దివ్యతరమగు నాధ్యాత్మఽదృష్టిఁ బోడ.

గీ. అనఘ! భగవంతుఁడైననాఽరాయణుండు, నీదు హృదయాబ్జపీఠినిఽనిల్చిపాల్చి
విమలతరమైన భక్తి నంఽప్రీతుఁడగుచుఁ, దలఁగఁద్రోయునుదమమునుఽదరణివోలె.

గీ. ఐన నీప్రశ్నములకు నిఽర్జధిప! నే య, థాశ్రుతంబుగఁ దగు సమాఽధానమిత్తు
నాత్మశుద్ధి వాంఛించువాఁఽడాచరింప, వలయు నీతోడి యుచిత సంఽభాషణంబు.

సీ. భూరి కామంబులంఽబూరింపఁబడక సం, సృతివర్తకం బగుఽతృష్ణచేతఁ
గర్మముల్ సేయింపఁఽగాఁబడు మనునే వి, విధయోనులందుఁ బ్రాఽపితుఁడ నగుచు
దిష్టవశమునఁ బొంఽదింపఁగాఁబడితి నీ, మనుజదేహంబునఽదనుజనాథ!
అది స్వర్గమోక్షతిఽర్యక్పునరావృత్తిన, వత్వ సంప్రాప్తికిఽద్వారముకద

గీ. ఇందు సుఖలబ్ధిదుఃఖనిఽవృత్తులకయి
బహుళకర్మలఁ జేయు దంఽపతుల యవ్వి
పర్యయము గన్గొని నివృత్తిఽపరుఁడ నగుచు
మెలఁగుచుంటిని వింటి రాఽయలఘు చరిత! 481

గీ. ఆత్మకు సుఖంబె రూపమా నఖిలకామ, విరతియే దేహమగు నిది యరసి నేను
భోగముల మనస్పూర్వజములుగ నెంచి, సారిదిఁ బ్రారబ్ధ మనుభవించుచుఁ బరుండు.

గీ. అనఘ! యిట్లాత్మరూపంబు స్వార్థయుతము
సతమునై యుండ మఱచి తా జనుఁడు జడత
ద్వైతమున సత్యమైన యీ తనువునందుఁ
జిత్రమున్ ఘోరమైన సంసృతినిఁ బొందు. 483

శా. శైవాలాదితదుద్భవ ప్రచయ సంఛన్నాంబు పూరంబులన్
దా వర్జించి జడాశయుండు జలతృష్ణన్ వే ప్రధావించు నెం
తే విభ్రాంతిని నెండమావులకు నట్లే యర్థదృష్టిన్ ఖలుం
డై వెన్నాడు స్వభిన్నమై పరగు దేహంబున్ విచిత్రంబుగన్. 484

గీ. కర్మపరతంత్ర దేహాదికంబుచేత, నాత్మకు సుఖంబు దుఃఖాత్యయంబుఁ గోరు
నట్టి నిర్భాగ్యులకును క్రియాతతులివి, వితథములగుఁ బునఃపునఃకృతములగుచు.

గీ. కడఁక నాధ్యాత్మికాది దుఃఖములచేత, నొక్కచోట విముక్తుఁడై యున్నఁ గాని
మర్త్యునకు నతిదుఃఖ సమార్జితార్థ, కామములచేఁ బ్రయోజనమేమి కలదు? 486

సీ. లుబ్ధులు నజితాత్ములును భీతికతన న, లబ్ధనిద్రులును నెల్లజనులందు
శంకమానులునయి చరియించు ధనులకుఁ, గ్లేశంబె మదిఁ బరికించు చుందు
రాజులవలనఁ జోరతతి కతంబున, శత్రులవలన స్వజనుల వలనఁ
బశువులవలన నుబత్క్రి సంఘుంబు వ, లనఁ దనవలనఁ గాలంబువలనఁ

గీ. నర్థిజనములవలనఁ బ్రాణార్థవంతు
లకు భయంబుప్పతిలు మర్త్యులకు భయంబు
మోహమును శోకమును క్రోధమును శ్రమంబుఁ
గూర్చుధనకాంక్ష వీడనగుం బుధుండు. 487

క. సరఘయు నజగరమును స, ద్గురు లీ లోకంబునందుఁ గొనకొని యేత
ద్గురుశిక్షన్ వైరాగ్యముఁ, బరితోషంబును గ్రిమానఁబడసితి ననఘా! 488

గీ. సర్వకామవిరాగంబు సరఘవలన, నేను దగ శిక్షితుఁడనై తిదానవేంద్ర!
దుఃఖసముపార్జితమగు మధువును బోలె ధనముఁ దత్స్వామినుండి యితరుడుఁ గొనును

క. అనఘ! యదృచ్ఛాలబ్ధం, బునఁ బరితుష్టుండ నౌదు నెమ్మొగి నిప్పగ్రహాతన్
వినుమటు కాదే బలినై, పెనుబాముగతి శయనింతుఁ బెక్కు దినంబుల్. 490

మ. ఒకచో నల్పము యారగింతు నధికంబొక్కెడ్డ మృష్టాన్న మిం
కొకచో దూషితమొక్కచో రసయుతంబొక్కొక్కచో నీరసం

బొకచో శ్రద్ధ సమర్పితంబు నొకచోఁ నుద్దేశ హీనంబు, మా
నక భక్షించు యదృచ్ఛమై గలుగు నన్నంబున్ దివారాత్రముల్. 491

సీ. కోమలక్షౌమదుకూలంబు జీర్ణవ, ల్కలమును నొకభంగిఁ గట్టుచుండు
హార్మ్యపర్యంకశయ్యలఁ బర్ణ భస్మాశ్మ, తృణముల నొక్కరీతిశయనించు
స్నాతానులిప్తుండస్రగలంకృతుండను, సురుచిరాంబరుఁడనై కరిరథాశ్వ
ములనెక్కి తిరుగుదునెలమితోడఁ బృథుగ్ర, హంబుచందమున దిగంబరుండ

గీ. నగుచునొక్కెడ మెలఁగుదునని శముఁ బ్రకృతి,విషమమగుజనంబునన్ దెగడఁబొగడ
వారి శ్రేయంబెమనమునఁగోరుచుందుఁ,బరమపురుషైక్యమునగదు వాంఛఁగొందు.

వ. తత్త్వదర్శియైన ముని వికల్పంబును జిత్తంబునందును; జిత్తంబును నర్థవిభ్రమం
బగు మనంబునందును; మనంబును సాత్వికాహంకారమందును; నయ్యహంకారం
బును మాయయందును; నమ్మాయ నాత్మానుభూతియందును హోమంబుఁజేసి
స్వస్వరూపానుభూతిస్థితుండై యుపరతుండు కావలయు. 493

క. ధీయుతుఁడవు శ్రీమన్నా, రాయణభక్తుఁడవుగాన నతిలోకంబౌ
నా యాత్మవృత్తము బుధవి, ధేయా! యతిగుప్తమైనఁ దెలిపితి నీకున్. 494

నారదుఁడు :—

క. ఈరీతి మౌనివలనన్, బారమహంస్యమగు ధర్మపథము బుధాలం
కారుఁడు ప్రహ్లాదుఁడు విని,యారాధించి యతనిఁ జనె స్వాలయమునకున్. 495

అధ్యాయము 14.

గృహస్థ ధర్మోపదేశము

ధర్మరాజు:—

క. గృహసక్తబుద్ధియును స, స్పృహుఁడగు మాదృశుఁడై గృహమేధి యెటుల్
గ్రహియించు నీ పథంబును, రహి నా కెఱిఁగింపుమా సుర ర్షితిలకమా! 496

నారదుఁడు:—

క. ధీనిధి! యుధిష్ఠిరా! లో, కానుగ్రహకాంక్ష లెస్సగా నడిగితి వె
ద్దానన్ దగఁ గర్మంబుల, కౌ నైష్కర్మ్యము వచింతునది నే నీకున్. 497

క. క్షితిప! గృహస్థితుఁడై యచ్యుతార్పణముగాఁగఁ గ్రియలనొనరించుచుఁ దా
నతి విస్రంభముతోడుత, యతిసత్తముల న్నరుం డుపాసింపవలెన్. 498

ఉ. శాంతజనావృతుండగుచు శ్రద్ధమెయిన్ దగుకాలమందు న
త్యంతము విష్ణుదేవు నవతారకథామృతమారగించుచున్

సంతత సాధుసంగతి శనైర్గతి దారసుతాదిసంగవి
భ్రాంతిని వీడి యుత్థితుఁడు స్వప్నమునుం బలె వారిఁ జూడ నౌ. 499

గీ. అవసరం బెంతొ యంతె దేహమున గేహ
మున నుపాసీనుఁ డగుచుఁ దా బుధుఁడు కడు న
సక్తుఁ డయ్యు సక్తుని భంగి సల్పవలయుఁ
బురుషకారంబు నరలోకమున నరేంద్ర! 500

క. జ్ఞాతులుఁ బితరులుఁ బుత్రులు, భ్రాతలు సఖు లొరులు దేని వలఁతురొ దేనిన్
బ్రీతి వచింతురొ నిర్మముఁడై తత్సర్వము నొనర్పనగు సమ్మతిమై. 501

క. భౌమంబును దివ్యంబును, వ్యోమజమున్ దైవదత్తమున్ సర్వధన
స్తోమముఁ గొని ప్రాజ్ఞుఁడు నిష్కామతఁ జేయవలె నిట్టి కర్మము లెల్లన్. 502

గీ. ఎంతమాత్రానఁ గుక్షి భరింపఁబడునొ, యంత దేహులకున్ సత్త్వమౌ దలంప
నంత కెక్కుడు వాంఛించు నాత్మ నెవ్వఁ, డతఁడు పాటచ్చరుండు దండార్హుఁడు నగు.

క. మృగ గార్ధభోష్ట్రి శాఖా, మృగ మూషిక మక్షికా సరీసృపములఁ జూ
డఁగనగుఁ దనవలె సుతులట్లు, వానికి వారికెంత యంతర మెన్నన్. 504

క. తవిలి యతికష్టలబ్ధ, త్రివర్గమును గొల్వ రాదు గృహమేధియు భూ
ధవ! దేశకాలగతి దై, వ వినిర్మితమును భుజింపవలయు నియతిమై. 505

వ. శ్వానంబులకుఁ బతితులకు నంత్యజులకుంగూడ యథాతథంబుగ స్వభోజ్యంబు లగు కామంబుల విభజించి యొసంగవలయు. మమత్వ రూపాగ్రహాస్పదమైన భార్యను నతిథిశుశ్రూషణంబున నియోగింపవలయు. 506

గీ. యన్నిమిత్తము ప్రాణంబులైన విడుచుఁ, బితరులన్ గురునైన నుబిల్కుమాఱ్పు
నట్టి స్త్రీయందు మమతఁ బాయంగలిగిన, నజితుఁడైనను నతనిచే జితుఁడె యగు.

గీ. రూఢిఁ దుదిఁ గ్రిమి విడ్భస్మ రూపమొందు, నట్టి యీ కళేబర మేడ? యయల తదీయ
రతికిఁ బట్టైన సతి యేడ? యతులమైన, మహిమ నభమును గప్పు నాత్మ యది యేడ?

గీ. సిద్ధములు మఱి యజ్ఞావశిష్టములగు, నర్థములును గల్పింప నాత్మవృత్తి
మమత వర్జించి పిమ్మట సమహితులైన, వారి పదవినిఁ బొందును బ్రాజ్ఞుఁ డనఘ! 509

గీ. దేవతల ఋషులను బితృదేవతలను, జనుల భూతచయముల నాత్మను బ్రతిది
నము స్వవృత్త్యాగతమగు ధనమ్ముతో య, జింపవలయు నంతర్యామి నింపు మీఱ.

వ. అధికారాదికంబులగు సర్వయజ్ఞసంపదలుఁ దనకుఁ గల్గుటఁ జేసి యాజ్ఞికంబగు విధిచేత నాగ్నిహోత్రాదికంబుచేత యజ్ఞపురుషు యజింపవలయు. 511

చ. వరదుఁడు యజ్ఞభోక్త భగవంతుఁడు విష్ణుఁడు సర్వదైవతే
శ్వరుఁడు పరాత్పరుండు హరి బ్రాహ్మణవక్త్రమునన్ హుతంబులై
పరగెడువానిచేతఁ బలె వహ్నిముఖంబున వేల్వఁబడ్డ యా
చరువుకతంబునన్ నృపతిసత్తమ! ప్రీతుఁడు గాఁ డొకింతయున్. 512

క. కావున రాజా! బ్రాహ్మణ,దేవ నృ భూతోత్కరపితృదేవతలందున్
నీ వీ క్షేత్రజ్ఞుని భూ,దేవముఖు యజింపు తగు గతిం గామతతిన్. 513

వ. విత్తవంతుండగు ద్విజుండు విభవానుసారంబుగఁ బితృదేవతలకుఁ దద్బంధులకు నపరపక్షీయంబగు శ్రాద్ధంబుఁ గావింపవలయు. మఱియు నయనంబునను విషువకాలంబునను వ్యతీపాతయోగంబునను దినక్షయంబునందును సూర్యచంద్రోపరాగమందును, ద్వాదశియందును, శ్రవణనక్షత్రంబునను, అక్షయ తృతీయయందును, శుక్లపక్ష నవమియందును, గార్తికమాసంబునను, జతురష్టకములయందును, హేమంతశిశిరర్తువులయందును, మాఘమాసంబున శుక్లపక్ష సప్తమియందును, మాసనక్షత్రయుక్తములగు రాకానుమతులయందును, అనూరాధాశ్రవణ ఉత్తరాత్రయ యుక్త ద్వాదశి యందును, ఉత్తరాత్రియ యుక్తైకాదశి యందును, జన్మనక్షత్ర శ్రవణయోగయుక్త దినంబునను యథావిధిఁ బితృదేవతాదులను బూజింపవలయు. ఈకాలంబులు నరులకు శ్రేయోవివర్ధనంబులు. ఈకాలములయందు శ్రేయస్కాముఁడై కర్మంబులాచరించిన నమోఘాయుష్కులగుదురు. ఈ పుణ్యకాలంబులయందు స్నానంబును, జపంబును, హోమంబును, దపంబును దేవద్విజార్చనంబును, బితృదేవనృభూతబలిదానంబును నవశ్వరంబులై శ్రేయంబుఁగూర్చు. భార్యకుఁ బుంసవనాది కార్యంబును; నపత్యంబునకు జాతకర్మాదికంబును; దనకు యజ్ఞదీక్షాదికంబును; బ్రేతంబులకు దహనాదికము; సాంవత్సరికముఁ గర్మాభ్యుదయంబునకై యీ పుణ్యకాలంబుల నాచరించుట శ్రేయోదాయకంబగు. 514

సీ. ఇంక దేశముల వచింతు నాలింపు సత్పాత్ర మెచ్చోటఁ బ్రాప్తమగుచుండు
నట్టి ధర్మాదిభద్రావహంబై పొలుపు మిగులు దేశంబు పుణ్యతమము
మఱియుఁ జరాచరాత్మకమగు భగవంతు ప్రతిబింబ మెచ్చోటఁ బరగుచుండు
నతిపావనంబయి యలరెడు దేశ,మ,య్యది శోభనమ్ములకాస్పదంబు

గీ. ఆరయఁగఁ దపోవిద్యాదయాన్వితమగు
బ్రాహ్మణకులంబు నెచ్చోటఁ బరగుచుండు

నెచట హరిపూజనంతత్క మెసక మెసఁగు
నట్టిదేశంబు మిగులఁబుణ్యమ్ముసుమ్ము. 515

ఆ. రాణమీఱఁగాఁ బురాణప్రసిద్ధగం, గాదినదులుఁ బుష్కరాదిసరసు
లర్హసంశ్రితంబులైన క్షేత్రంబులుఁ, బొదలుదేశ మధికపుణ్యతమము. 516

వ. మఱియుఁ గురుక్షేత్రంబు, హయశీర్షంబుఁ బ్రయాగంబుఁ బులహాశ్రమంబు నైమి
శంబు ఫల్గుణంబు సేతువుఁ బ్రభాసంబుఁ గుశస్థలంబు వారాణసి మధుపురంబుఁ
బంపయు బిందుసరంబు నారాయణాశ్రమంబు నందయు సీతారామాశ్రమాదులు
సర్వకులాచలంబులు మహేంద్రమలయాదులు హరిపూజాశ్రయంబులగు నివి
యెల్లఁ బుణ్యదేశంబులు. శ్రేయస్కాముఁడు పదింబదిగ నీదేశంబుల సేవింప
వలయు. ఈ ప్రదేశంబులఁ గావింపఁబడిన ధర్మంబు పురుషునకు సహస్రగుణో
దయంబగు. పాత్రజ్ఞులైన కవిపుంగవులచే నటఁ జరాచర మయుఁడగు నీహరియే
పాత్రంబుగా నిర్ణయింపఁబడె. దేవతలు ఋషులు, నర్హులు, బ్రహ్మాత్మజాదులు
నుండగాఁ ద్వాదియంబగు రాజసూయంబున నచ్యుతుండు సత్పాత్రంబుగ సమ్మ
తింపఁబడె. జీవరాశి పరివృతంబగు బ్రహ్మాండకోశపాదపంబునకు మూలభూతుం
డగుట నచ్యుతుండు పూజితుండగుడు సర్వజీవాత్మ తర్పణంబగు. దేవమానవ
తిర్యగృషిరూపంబులగు దేహంబులీ యధోక్షజుచే నిర్మింపఁబడియె. ఈ పరమ
పురుషుండు జీవరూపంబున నీ పురంబుల శయనించియుండు. ఈ పురంబులయందుఁ
దరతమభావంబున నంతర్యామిరూపంబున వర్తించుచుండుఁగావున నీ పరమాత్మ
యగు హరియ సర్వవిధంబుల సత్పాత్రంబగు. పరస్పరము నసన్మానబుద్ధులై
పరగు నీ నరులకుఁ ద్రేతాదియుగంబుల హరిప్రతిమ క్రియానిమిత్త మేర్పరుపఁ
బడియెఁ గావునఁ గొందఱు ప్రతిమయందు హరిని శ్రద్ధచేతను బూజచేతను నుపా
సింతురు. అట్లుపాసింపఁబడినదయ్యుఁ బ్రతిమ హరిని ద్వేషించువారికిఁ బ్రయో
జనకారి కానేరదు. తపస్సుచేతను, విద్యచేతను, దిష్టిచేతను, వేదమయంబగుహరి
తనువునెవరు ధరింతురో యా బ్రాహ్మణులు పురుషులందు సత్పాత్రమని విజ్ఞు
లెఱింగిరి. 517

క. తమ పాదధూళిచే లో, కములను మూఁడింటిఁ బూతములు సేయు ద్విజో
త్తములు జగదాత్మకుం డత్యమలుఁడునగు నీ హరికరయన్ దైవతముల్. 518

అధ్యాయము 15.

— మోక్షలక్షణ కథనము —

నారదుఁడు:—

గీ. కర్మనిష్ఠులుకొందఱు ధర్మతనయ!, కొందఱు సుతపోనిష్ఠులగుదురు ద్విజులు
ఇందుస్స్వాధ్యాయనిష్ఠులు కొంద ఱొరులు, జ్ఞానయోగనిష్ఠులగుచు సంచరింత్రు.

వ. అనంతఫలము నిచ్చగించు గృహమేధి పితృదేవతల నుద్దేశించి కవ్యంబును, దేవతల నుద్దేశించి హవ్యంబును నొసంగవలయు. దైవకార్యంబునకు నిర్వురను, పితృ కార్యంబునకు మువ్వురను భుజింపఁజేయవలయు. లేకున్న నుభయకార్యంబుల నొక్కొక్కనినైన భుజింపఁజేయవచ్చు. సంపత్సంపన్నుండైనను శ్రాద్ధకార్యంబును విస్తరించి చేయంజనదు. దేశకాలోచితశ్రద్ధాద్రవ్య పాత్రార్హణంబులు యోగ్యంబులగునట్లు, స్వజనార్పణంబున విస్తారంబున యోగ్యంబులు కావు. దేశ కాల సంప్రాప్తంబు నారణ్యంబునగు నన్నంబు హర్యర్పితంబై యథావిధిశ్రద్ధచేఁ బాత్రంబున సమర్పితంబైనయెడల నది యక్షయంబును గామదుఘంబు నగు. దేవర్షిపితృభూతగణంబులకుఁ దనకు స్వజనంబునకు నన్నంబు విభాగంబుఁ గావించుచు నదియెల్లఁ బరబ్రహ్మమయంబుగా నెంచవలయు. ధర్మతత్త్వవేత్తయగు వాఁడు శ్రాద్ధకర్మంబున మాంసంబు నొసంగరాదు; తానును భుజింపరాదు. వ్రీహ్యాదికంబగు మున్యన్నంబునంబలెఁ బశుహింసవలనఁ బ్రీతిజనింపదు. యోగ్యమైన ధర్మంబు నిచ్చగించు నరులకు మనోవాక్కాయజన్యంబగు భూత హింసను ద్యజించుటకంటె నుత్కృష్టంబైనధర్మంబు మఱొండెద్దియు లేదు. యజ్ఞవిద్వరులైన కొందఱు నిరీహులై జ్ఞానదీపితమైన ఆత్మసంయమనయోగాగ్ని యందుఁ గర్మమయంబులగు యజ్ఞంబులను హోమంబుఁజేయుదురు. "ఈతఁడు జాలిమాలినవాఁడై ప్రాణతర్పకుఁడై మనలహింసించు"నని పశుహింసచే యజించు నరులను గాంచి భూతంబులు జడియుచుండు. కావున ధర్మవిదుఁడు సంతుష్టుండై దైవోపపన్నంబగు నన్నంబుచే నన్వహము నిత్యనైమిత్తికక్రియలు గావింపవలయు. విధర్మము, పరధర్మము, ఆభాసంబు, ఉపధర్మము, ఛలంబునను నీయధర్మశాఖలైదింటిని ధర్మజ్ఞుండు వర్జింపవలయు. విధర్మంబు ధర్మబాధంబు; పరధర్మం బన్యచోదితంబు; ఉపధర్మంబు పాషండంబు; ఆభాసంబు దంభంబు; ఛలంబు శబ్దభేదియునగు. 520

గీ. వినుము రాజోత్తమ! స్వభావవిహితధర్మ, మఘనముపశాంతికిన్ సుసమర్థమగును
ధర్మమునిమిత్తమైన యాత్రార్థమైన, నధనుఁడు ధనంబుఁ గోరరాదాత్మయందు.

క. ఈహారహితాత్మునకు న, నీహాయు భావించిచూడ నవృత్తిదమగుఁజూ
బాహాటంబుగ రాజ! మ, హాహికిఁ బలె నింధు సందియము లేదుకదా. 522

క. పౌరవ! నిరీహుఁడును స్వా, త్మారాముఁడు నిత్యతుష్టుఁడైన సుఖముఁ జే
కూరుఁజుమి కామలోభ స, మీరితుఁడై యర్థతృష్ణ మెలఁగు ఖలుఁడేలన్. 523

గీ. నిత్యసంతుష్టచిత్తుఁడై నెగడువాని, కెల్లదిశలును శుభములై యెసఁగుచుండు
బాదములఁ జెప్పు లిడుకొన్నవాని కెట్టు, లావహిలు? శర్కరాకంటకాదిబాధ?

వ. సంతుష్టుం డెవ్వండును దుఃఖంబు నొందఁడు. జిహ్వోపస్థదైన్యంబునం గుందుజనుండు గృహపాలకశునక సదృశుండగు, అసంతుష్టుండగు విప్రునకు నింద్రియలౌల్యంబునఁ దేజోవిద్యాతపోయశంబులు, జ్ఞానంబును భిన్నఘటంబున జలంబుం బోలె స్రవించు. క్షుత్తృష్ణలచేఁ గామాంతంబును, ఫలోదయంబునఁ గ్రోధాంతంబును జనుండు పడయునుగాని సకలభూమండలంబును, దిశావలయంబును జయించి యనుభవించియు లోభాంతంబు నెవ్వండుం గనంజాలండు. 525

సీ. కామంబు నమితసంకల్ప వర్జనమునఁ, బ్రబలకోపము గామవర్జనమున
నర్థమునందు ననర్థేక్ష లోభమున్, దత్త్వవిజ్ఞానమునను భయంబు
సారదినాన్వీక్షకిన్ శోకమోహంబులు, మహితాత్మసేవ దంభంబు మఱియు
నమలమౌనమున యోగాంతరాయంబులన్, హింసను దేహాద్యనీహవలన

గీ. భూతజన్య దుఃఖంబును భూరికృపను, మానసిక పీడలెల్ల సమాధిచేత
యోగశక్తిఁ దనూపీడ ననుచితసత్త్వ, సేవచే నిద్ర బుధుఁడు నిర్జింపవలయు. 526

క. తమమును రజమును ఘన స, త్త్వమునన్ సత్త్వమును గెలువఁదగు శమమున స
ర్వమును గురుభక్తిచేతన్, గ్రమమున నిర్జింపవలయుఁ గా పురుషుఁ డిలన్. 527

గీ. జ్ఞానదీప ప్రదుండు సాక్షాత్తు భగ, వంతుఁడగు గురునందు నెవ్వానికిఁ బొడము
మనుజుఁ డనెడి యసద్బుద్ధి మనుజనాథ!, వాని శ్రుతమెల్లఁ గుంజరస్నానసమము.

వ. ప్రధానపురుషేశ్వరుండును, సాక్షాద్భగవంతుండును, యోగేశ్వరగవేషణీయ పాదకమలుండునగు నీ కృష్ణుని నీలోకంబు నరునిగాఁ దలంచుచుండు. అరిషడ్వర్గ జయంబుఁ గలిగి యేకాంతులై యిష్టాపూర్తాదివిధు లాచరించుచుఁ దదేక నిష్ఠులయ్యు ధ్యానధారణసమాధియోగంబుల సాధింపకున్న వారు కేవల శ్రమభాజనులగుదురు. కృష్యాదులు దత్ఫలంబులు, నిష్టాపూర్తంబులు, మోక్షసాధకంబులు కావేని ననర్థదాయకంబులగు. చిత్తవిజయోద్యుక్తుండై నరుండు నిస్సంగుండు, నపరిగ్రహుండు, వివిక్తవాసియు, భిక్షువు, భైక్షమితాశనుండు నేకరూపుఁడునగుచుఁ బరిశుద్ధంబును, సమంబునగు ప్రదేశంబున స్థిరంబును,సుఖంబును

సమంబునగు నాసనంబుఁ గల్పించుకొని యందు ఋజుకాయుండై యాసీనుండు గావలయు. ఓంకారరూపప్రణవంబు నుచ్చరించుచు స్వనాసాగ్ర నిరీక్షణంబులచే మనంబును గామంబుల జయించుదనుక పూరక, రేచక, కుంభకంబులఁ బ్రాణాపానంబుల నిరోధింపవలయు, కామోపహతంబై భ్రమించుచు మనం బెందెందు నిర్గతంబగు నందందునుండి మరల్చి బుధుండు శనైర్గతి నమ్మనంబును హృదయంబునఁ జొనుపవలయు. ఇట్లభ్యాసంబుఁ గావించు యతీంద్రుని చిత్తం బల్పకాలంబున నిరింధనంబగు పావకంబుంబోలె నిత్యంబు నిర్వాణముం బొందు. కామాదులవలనఁ బ్రతిహతంబుఁగాక ప్రశాంతాఖిల వ్యాపారంబై యాత్మసుఖ సంస్పృష్టంబగు చిత్తంబు మఱియెన్నఁడును నుత్థితంబు కాఁజాలదు. త్రివర్గమూలంబగు గృహంబునుండి తొలుతఁ బ్రవ్రజించి క్రమ్మఱ నా ధర్మార్థకామంబుల సేవించు భిక్షుండు నిరపత్రపుఁడై వాంతాన్నంబును దినువాఁడగు- ఎవ్వరు విట్క్రిమిభస్మాధీనంబు మ్రియమాణంబునగు దేహంబును, నాత్మగా భావింతురో వా రసద్బుద్ధులై యీదేహంబును గొనియాడుదురు. గృహస్థునకుఁ గ్రియాత్యాగంబును, బ్రహ్మచారికి వ్రతత్యాగంబును, దపస్వికి గ్రామసేవయు, భిక్షువునకు నింద్రియలోలత్వంబును ననుచితంబులు. వీ రాశ్రమవిడంబనులగు నధములు. దైవమాయచే మోహింపఁబడిన వీరలను గృపారసంబున నుపేక్షింపవలయు. జ్ఞానంబున సమస్తవాసనలను దొలంగంజేసి పరమాత్మ నెఱింగిన యెడల నేకతమ్మున నేమి గోరుచుఁ బురుషుండు లంపటుండై దేహంబును బోషించు?

సీ. దేహంబె యరద మింద్రియములె హయములు, పగ్గము లింద్రియపతిమనంబె
పంచతన్మాత్రలు సంచారమార్గముల్, బుద్ధిసారథిచిత్తమున్ గ్రధనము
దశవిధప్రాణముల్ దలఁప నక్షంబు ధ, ర్మాధర్మములవి చక్రద్వయంబె
రధికుండు జీవుండు ప్రణవంబు ధనువు శ, రంబు జీవంబు పరంబగు గుఱి

గీ. భయ మద ద్వేష రాగ లోభములు శోక
మోహమానావమానముల్ మొగి నసూయ
మాయ హింసయు రజముఁ బ్రమాద నిద్ర
లాఁకలియు మున్నగాఁగల పరిచయంబు. 530

మ. ఇరవొంచున్ నరకాయ రూపక రథంబీరీతి స్వాధీనమై
పరఁగన్ సద్గురుపాదతోయరుహసేవాశాత విజ్ఞాన వి
స్ఫురితాసిన్ హరిసత్త్వుఁడై రిపుతతిం బోకార్చి యానందసు
స్థిరతన్ బూరుషుఁ డీ రథాదికము వర్జింపంగ నౌఁ బిమ్మటన్. 531

శా. కాదే నిన్ నరునిం బ్రమత్తుని బలాత్కారంబునన్ ధర్మపు
త్రా! దుష్టేంద్రియవాజిసూతు లపమార్గంబందుఁ గొంపోయి పెం
పేదన్ దుర్విషయారికూటమును బొందింపంగ నవ్వారు మృ
త్యూదగ్రోగ్రభవాంధకూపమునఁ గూల్తుర్ సూతరథ్యాళితోన్. 532

వ. వైదికంబగు కర్మంబు ప్రవృత్తమనియు, నివృత్తంబనియు ద్వివిధంబై యుండు. అందుఁ బ్రవృత్తంబునన్ బునరావృత్తియు, నివృత్తంబునన్ మోక్షంబునుం బడయు. హింస్రము ద్రవ్యమయము; కామ్యమశాంతిదంబు; అగ్నిహోత్రాదికంబు దర్శము పూర్ణిమాసయుఁ జాతుర్మాస్యముఁ బశుయాగము సోమయాగము వైశ్వదేవము, బలిహరణము నేవంరూపమగు నిష్టంబును సురాలయారామకూపోపాజీవ్యలక్షణంబగు పూర్తంబును ద్రవ్యసూక్ష్మవిపాకము, ధూమము, రాత్రియు, బహుళపక్షము, సోముఁడు నోషధీవీరుధంబులు దక్షిణాయనము నన్నంబు రేతంబుననునది పునర్భవంబైన పితృయానంబగు. ఆనుపూర్వికంబుగ నొక్కొక్క జన్మంబు జంతువు పొందుచుండు. ద్విజుండు నిషేకాదిశ్మశానాంతంబులగు సంస్కారంబులచే సంస్కృతుండై కర్మములను జ్ఞానదీపితంబులగు నింద్రియంబులయందును నింద్రియంబులను, సంకల్పమూలంబగు మనంబునందును, వికారయుక్తంబగు మనంబును వాక్కునందును, వాక్కును వర్ణసమామ్నాయమునందును, ఆ శబ్దంబు నోంకారమునందును, ఓంకారంబును బిందునాదంబునందును, ఆబిందువును ప్రాణాత్మకంబగు మహాబ్రహ్మమునందును న్యసింపవలయు. అగ్ని, సూర్యుఁడు, పగలు, పూర్వాహ్ణము, శుక్లపక్షము, బ్రహ్మయు, విశ్వ, తైజస, ప్రాజ్ఞ, తుర్యాత్మకుండగు నాత్మయు ననునది దేవయానమని చెప్పుదురు. ఇట్లానుపూర్వికంబుగ నాత్మయాజియు నుపశాంతాత్ముఁడు నాత్మస్థుండునగుచుఁ బునరావృత్తి నొందక వేదనిర్మితంబులైన యీ పితృదేవయానంబుల నెవ్వఁడు శాస్త్రచక్షువున నెఱుంగు వాఁడు దేహస్థుండయ్యు మోహంబు నొందఁడు. దేహముల యాద్యంతంబులు బహిరంతర్గతులు, ఉచ్చము నీచము, జ్ఞానము జ్ఞేయంబును, వచనంబుఁ వాచ్యంబు, ప్రకాశంబుఁ దమంబు నన్నది తత్సర్వముఁ దానయని జ్ఞాని యెఱుంగు. తర్కవిరోధంబున బాధింపఁబడినదయ్యుఁ బ్రతిబింబాది రూపంబగు నాభాసంబెట్లు వస్తురూపంబునఁ దోఁచు నట్లింద్రియసంబంధమగు సర్వంబు నర్థత్వంబునఁ గల్పితంబయ్యు దుర్ఘటంబగుట పరమార్థంబు కాదు. ఇందు భూమ్యాద్యర్థములకు నాలంబనరూపమైన దేహ మెద్దియుం గాదు. ఇది సంఘాతంబును గాదు. వికారంబును భిన్నంబును గూడియున్నదియును గాదు. కావునఁ గేవలము మిథ్యయగు. మహాభూతం

బులుఁ దన్మాత్రంబులగు నవయవంబులం దక్కియుండవు. అవయవు లసత్యంబులుఁ గాఁగ నవయవంబులు నంతంబున నసద్రూపంబులగు. వస్తువునకు విల్పకమగు చుండ సాదృశ్యభ్రాంతి యుప్పతిల్లు. స్వప్నంబున జాగ్రత్సుషుప్త్యవస్థలుంబలె శాస్త్రవిధినిషేధంబులగుచుండు. ఆత్మకు భావాద్వైతముఁ గ్రియాద్వైతమును దర్వ్యాద్వైతమును యోచించుచు స్వానుభవమున ముని త్రివిధంబులైన స్వప్నంబుల నివర్తించుకొను. పటతంతువులకుఁబోలె వికల్పంబు మిథ్యయగుటఁ గార్యకారణరూపవస్త్వైక్యదర్శనంబు భావాద్వైతమనంబడు. సాక్షాత్ పరబ్రహ్మంబునందు మనోవాక్కాయంబులఁ గర్మసమర్పణంబు క్రియాద్వైతమని చెప్పంబడు. ఆత్మదారసుతాదులకుఁ దదితరదేహులకు నేకత్వంబు ద్రవ్యాద్వైతమనంబడు. ఏది యెవ్వనికి నెచ్చట దేనిచేత నెందువలనను నిషిద్ధంబుగాక యుండు నాద్రవ్యంబుచేతనే కర్మంబులునరుండు చేయనిచ్చగింపవలయు. తదన్యంబులచే నెన్నండు నాపన్నుండుగానివాఁడు ప్రవర్తింపరాదు. వేదోక్తంబులైన యాకర్మంబులచేతను, నన్యంబులచేతను నరుండు హరిభక్తియుతుండై గృహంబునఁ బ్రవర్తించుచున్నను దత్పరమగతిం బొందు. 533

చ. క్షితిప! యుధిష్ఠిరా! యెవనిశ్రీయుతపాదపయోజసేవ ని
ర్జితదిగిభవ్రజుండవయిచేవదలిర్వఁగ రాజసూయ మా
యతమగురీతిఁ జేసితివాకయూపభుచేతనె దుస్త్యజంబులౌ
వితతవిపత్పరంపరలకవీఁక మెయిం దరియింపుఁ డీరలున్. 534

క. ఉపబర్హణాఖ్యఁ బరగితి, నిపుణత గంధర్వుఁడనయినే మున్ను ధరా
ధిప! గతకల్పంబున న, చ్చపుఁదమి గంధర్వులెల్లసమ్మతిసేయన్. 535

ఆ. మహితరూపసౌకుమార్యమాధుర్య మా, నితుఁడ నగుచు దర్శనీయుఁడనయి
లౌల్యగరిమ నింతులకుఁ బ్రియతముఁడనై, మత్తవృత్తిఁ బ్రౌఢిమన్ మెలఁగితి.

క. ఒకనాఁడు విశ్వసృజు ల, య్యకలుషమగు దేవసత్రమందు రమానా
యకుగాథఁ బాడుటకుఁ బొం, దిక గంధర్వాప్సర స్సతిం బిల్చిరటన్. 537

క. అదియెఱిఁగి స్త్రీవృతుఁడ ను, న్మకుఁడనగుచుఁ బోయి హేళనగ బాడితి నం
దదిదెలిసి విశ్వసృజులపు, డెదఁ గ్రోధముఁజెంది శాపమిడి రీపగిదిన్. 538

గీ. హేళననర్చితివిగానలోలచిత్త, శ్రీఁదొఱంగి శూద్రత్వముఁజెందుము వెస
ననుచు శప్తుండనయి జన్మమందినాఁడ, బ్రహ్మవాదిదాసికిఁ గొంతభాగ్యముంట.

వ. తద్బ్రాహ్మణాది శుశ్రూషచేతను, దత్సంగంబుకతంబునను బిమ్మట బ్రహ్మపుత్రత్వంబు వడసితి. 540

క. మహిపై నేధర్మమునన్, గృహపతి సన్న్యాసి పదవిగనిం బడయునో పా
పహమగుచుం బరగెడు నా, గృహస్థ ధర్మంబు నీకుఁ గృపతో! తెలిపితిన్. 541

మ. నరదేహంబున గూఢరూపుఁడగుచున్ సాక్షాత్పరబ్రహ్మమా
హరి నీగేహమునన్ వసించెనని పుణ్యాత్ముల్ జగత్పావనుల్
వరమౌనుల్ చనుదెంతురి నిచ్చలును భూపా! కావునన్ మీరలీ
నరలోకంబున నెంచిచూడఁగఁ గడున్ ధన్యుల్ మహాభాగులున్. 542

చ. ప్రియుఁడును మాతులేయుఁడు సుహృత్తముఁడున్ గురుఁడున్ నియోగకా
రియు నయి మీకు నే హరి చరించు నతండె యుధిష్ఠిరా! శుభో
దయ నిరుపాధి కేవల సుఖానుభవంబు మహద్విమృగ్య మ
వ్యయము నఖండమై పరఁగు బ్రహ్మముగాఁగ మదిందలంపుమా. 543

చ. ఎవని ననుగ్రహరూప మిదమిత్థమటంచును గేవలంబు నా
భవపరమేష్ఠి ముఖ్యులును వర్ణనముం బొనరింపలేరొ వా
స్తవముగ నేము మౌనమున శాంతిని భక్తిని సుప్రసన్నుఁగా
నెవనిని జేసికొందు మతఁడెన్నఁ బ్రసన్నుఁడు మీకు నిచ్చలున్. 544

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అనియిట్లు దేవముని చె, ప్పిన యదియెల్లవిని భరతవృషభుఁడు పూజిం
చెను సుప్రీతాత్ముండై, యనఘుమునినిఁ బ్రేమభరితుఁడై శ్రీహరినిన్. 545

గీ. పూజితుండయియా దేవమునియుఁ గృష్ణ, పార్థులన్ వీడుకొని యేగెవలయు నెడకుఁ
బార్థివుఁడుఁ గృష్ణునిం బరబ్రహ్మముగను, విని యొసంబొందె నత్యంతవిస్మయంబు.

వ. రాజా! చరాచరంబులగు దేవాసుర మనుష్యాది లోకంబులెందుఁ గలవో యట్టి
దక్షదుహితల వంశంబు లిత్తెఱంగున వేఱువేఱ నీకువర్ణించి చెప్పంబడియె. 547

గద్యము.

శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, 'శ్రీరామనృసింహమూర్తి కవులు'
అను గంధం శ్రీరామమూర్తి, ఇట్టింకి నరసింహమూర్తులచే
రచింపఁబడిన శ్రీమదాంధ్రి భాగవతమున
సప్తమ స్కంధము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము

అష్టమ స్కంధము

అధ్యాయము 1.

-- స్వాయంభువాది మన్వంతరాభివర్ణనము --

విష్ణురాతుఁడు:—

సీ. నాల్గువర్ణములు సంతత మాశ్రయించు శుభంబులౌ వివిధధర్మంబు లెచట
జెలఁగు నెచ్చట విశ్వసృట్సర్గ మొప్పు నా, స్వాయంభువమనువంశప్రశస్తి
వినియున్నవాఁడ సవిస్తరమ్ముగ నన్యులౌ మనువులఁ దెల్పుమయ్యా! యింక
ఘనుఁడగు హరిజన్మకర్మంబులగ్గింతు, రెందెందుఁ గవులు యతీంద్ర! వాని
గీ. వినఁగ వేడుకపడు నాకు విస్తరింపు, సర్వమన్వంతరముల విశ్వాత్ముఁడు హరి
చేసెనెది? చేయుచుండెను? జేయఁగలఁడు, లీల భూతభవద్భావికాలములను. 1

బ్రహ్మరాతుఁడు:—

క. ధీయుత! యీ కల్పంబున, స్వాయంభువుఁ డాదిగ మనుషట్కము గడచెన్
ఏమొడ దేవాదు లొదవి, రాయాద్యుం డైనమనువునాదిఁ దెలిపితిన్. 2

క. బ్రహ్మకాంత! మనుదుహితలౌ, నాకూతియు దేవహూతియను సతులందున్
శ్రీకాంతుఁ డయ్యె సుతుఁ డల, లోకన్ ధర్మమును జ్ఞానమును బోధింపన్. 3

క. నృపవర! భగవంతుండగు, కపిలునివర్ణనముఁ దొలుతఁ గావించితి నే
విపులంబుగాఁగ నింకఁ దె, లిపెదన్ యజ్ఞుండు దా నలిపినచరితమున్. 4

గీ. కామభోగంబులందునుఁ గడు విరక్తుఁ
డగుచు శతరూపభర్త స్వాయంభువుండు
రాజ్యముం ద్యజియించి భార్యాయుతుఁడయి
చనియెఁ దప మాచరింపఁ గా ననమునకును. 5

ఆ. ఏకపాదమున మహిన్ స్పృశించుచు సునం, దాఖ్య నదీగడంగి యబ్దశతము
ఘోరమైన తప మవారణఁ జేయుచుఁ, బలికె నిట్లు భరతవంశముఖ్య! 6

మనువు: —

సీ. వసియించుచుండు నీవాసుదేవుఁడు సర్వ, దేహంబుల ననన్యదృష్టియగుచు
జగమును జేతనంబుగఁ జేయు నా దేవుఁ, డతనిఁ జేతనుఁగఁ జేయదు జగంబు
జగమిది శయనింపసాక్షియైయుండునా, తనిఁ దెలియఁగలేదు తజ్జగమ్ము
ఈ లోకమునయందునే కొంతగల దది, యెల్ల నాత్మవ్యాప్తమే యగుజూఁడి

గీ. కానఁ దత్పరివర్జితమైన ద్రవ్య, మీశ్వరార్పణబుద్ధి భుజింపుఁ డింతె
కాని యెవ్వానివిత్తంబునేని స్వార్థ,పరతఁ గాంక్షింపఁబోకుఁడీ స్వాంతములను. 7

ఆ. చూచుచుండు నెవనిఁ జూడఁగఁ జాలక, నయన మక్షమత వినష్టమగునొ
యట్టి భూతనిలయుఁడగు దేవదేవుని, వేదవేద్యుఁ గొల్వ వేడ్కఁ బడుఁడు. 8

మ. నిజ మూహింపఁగ నే పరాత్పరునకున్ లే వాదిమధ్యాంతముల్
స్వజనుం డన్యుఁడునుండఁ డెవ్వనికి విశ్వవ్యాపియెవ్వండు స
ర్వజగద్రూపుఁ డెవండు విశ్వమది సర్వంబోలి నెవ్వానియం
దుజనించున్ బరిపూర్ణుఁ డవ్యయుఁడు నిత్యుండున్ విభుండాతఁడౌ. 9

మ. పరిపూర్ణుండును సర్వరక్షకుఁడు విశ్వాత్ముం డమేయుండు సు
స్థిరరూపుండుఁ బురాణమూర్తియగు నా దేవుండు భావింప న
బ్బురమై యుండెడు స్వీయమాయ జగము న్బుట్టించు గిట్టించు స
త్వర మా మాయను ద్రోసి వెల్గెడిని విద్యాశక్తి నిష్కాముఁడై. 10

వ. కావున శ్రేష్ఠులైన ఋషిపుంగవులు ప్రథమంబున మోక్షార్థంబు కర్మంబుల
నాచరింతురు. పురుషుం డీహామానుఁడయ్యును బ్రాయికంబుగ మోక్షంబుం
బొందు. 11

గీ. ఈహఁ జేయుచునుండు సర్వేశుఁడు హరి
తలఁప నవ్వానియందును దగులుకొనఁడు
అనుసరింత్రెవ్వరతనిఁ బూర్ణార్థులగుచు
వారు తగులంబునొందక పరఁగుచుంద్రు. 12

మ. నిరహంకారుని నిర్మలున్ బుధవరున్ నిష్కాము సంపూర్ణునిన్
నరులన్ శిక్షయొనర్చుపొంటె బుధమాన్యంబౌ స్వమార్గంబునన్
నిరతంబున్ జరియించుచుండు విభునిన్ దేవేశు సర్వాత్మునిన్
బురుషశ్రేష్ఠుని నీహామాను శరణంబుం బొందెదన్ భక్తిమై. 13

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యీవడువున మంత్రో, పనిషత్తును ఘనసమాధిఁ బరుఁడయ్యును బ
ల్కిన మనువుంగని యాతనిఁ, దినుటకునై యసురులు బలిఁ దెంచిరి క్షుధలన్. 14

గీ. అట్లు మునుముట్టఁ గ్రమ్మిన యసురులఁ గని
సర్వగుఁడు హరి యజ్ఞుండు సరభసమున
యామదేవాన్వితుండయి యాక్షణంబ
కసిమసంగి యా స్వర్గలోకంబు నేలె. 15

వ. స్వారోచిషుండను రెండవమను వగ్నిసుతుండయ్యె. ద్యుమత్సుషేణుఁడును రోచిష్మంతుండు మున్నగు వారతనిపుత్రులై పరఁగిరి. ఆ మన్వంతరమున రోచనుండింద్రుండయ్యె. తుషితాదులు దేవతలైరి. ఊర్జస్తంభాదులు బ్రహ్మవాదులగు సప్తర్షులైరి. వేదశిరుండను ఋషికిఁ దుషితయనుకాంత భార్యయయ్యె. ఆమెయందు వేదశిరునివలన విభుండని ప్రసిద్ధుండైన దేవుం డవతరించె. ధృతవ్రతులైన యష్టాశీతిసహస్రమహర్షులు కౌమారబ్రహ్మచారియైన యావిభునిచే వ్రతం బాచరింపఁజేసిరి. 16

ప్రియవ్రతసుతుండగు నుత్తముఁడనువాఁడు మూఁడవ మనువయ్యె. పావనుండును సృంజయుండును యజ్ఞుండును హోతయు మున్నుగాఁగలవా రాతని నందనులైరి. వసిష్ఠతనయులగు ప్రముఖాదులు సప్తర్షులు. సత్యభద్రాదులు దేవతలు. సత్యజిత్తనువాఁడింద్రుండు. ధర్మునకు సూనృతయను సతియందు భగవంతుండగు పురుషోత్తముఁడు సత్యసేనుండని ప్రఖ్యాతివడసి సత్యవ్రతులతోఁగూడి జనియించె. ఆసత్యసేనుం డనృతవ్రతదుశ్శీలురు నసజ్జనులునగు యక్షరాక్షసులను భూతద్రోహులగు భూతగణంబులను సత్యజిత్సహాయుండై వధియించె. 17

ఉత్తమభ్రాతయగు తామసుండనువాఁడు నాల్గవ మనువయ్యె. వృష, ఖ్యాతి, నర, కేతుప్రభృతులగు పదుండ్రతనికిఁ బుత్రులై పరఁగిరి. సత్యక, హరివీరులు దేవతలు. త్రిశిఖుఁడనువాఁ డింద్రుఁడు. జ్యోతి ర్వ్యోమాదులు సప్తర్షులు. కాలవినష్టంబులగు వేదంబుల నిజతేజంబున నుద్ధరించిన విధృతిపుత్రులగు వైధృతులనువారు, మఱియు దేవతలుగఁ బరిగణింపఁబడిరి. హరిమేధునివలన హరిణియనుకాంతయందు భగవంతుండు హరియను నామంబున నవతరించి గజేంద్రుని గ్రాహముక్తుంగావించె. 18

పరీక్షిత్తు:—

క. ఏగతి గ్రాహగ్రస్తుం, డౌ గజయూథపుని హరి దయన్ విడిపించెన్
యోగీంద్రా! దీనిన్ వినఁ, గాఁ గోరెద నేను దెల్పఁగదవే తెలియన్. 19

చ. వికచసరోజరేణుసముపేతసరోవరమారుతంబు మూ
రుకొనుచు దవ్వునుండి మదరూక్షవిలోచనయుగ్మఁడోచు ద
ప్పికఁ గడు డోఁగుచున్ దవిలి వెంబడివచ్చు స్వయూథపంక్తిఁ గూ
డి కొలని కేఁగెఁ గడువడిన్ జనుదెంచె ననర్గళంబుగాన్. 32

మ. కరియూథాధిపుఁ డట్లువచ్చి కడువేడ్కన్ మడ్వులోఁజొచ్చి భా
స్వరకాంతస్వరపంకజోత్పలరజస్సంవాసితంబున్ మనో
హరమున్ నిర్మలినంబునౌ నమృతతోయంబున్ యథేచ్ఛన్ స్వపు
ష్కరనాళంబున నెత్తి త్రావెఁ దనువున్ స్నానంబుఁ జేయించుచున్. 33

చ. ఎలమి గృహస్థుఁడై వడి గజేంద్రుఁడు తోడి కరేణులన్ మదా
విలకలభంబులం జెలఁగి స్వీయకరోద్ధృతశీకరంబులన్
దలఁకొని స్నానపాన ముదితాత్ములఁ జేయుచు మూరుకొంచు వి
చ్చలవిడి పేర్చుచున్ విధివశంబునఁ గష్టమునొందెఁ బిమ్మటన్. 34

శా. క్ష్మానాథా! విధిచోదితంబగు బలిష్ఠంబైన గ్రాహం బొకం
డానీటన్ వెనఁబట్టె దంతివిభుపూర్వాంఘ్రిద్వయిన్ గిన్కమైఁ
దా నీ మాడ్కి యదృచ్ఛమై ఘనవిపత్సంప్రాపితుండయ్యె న
న్యూనంబైన బలంబుతో నెదిరిచెన్ గుంభీంద్రుఁ డా గ్రాహమున్. 35

చ. ప్రసభమునన్ బలిష్ఠమగు గ్రాహముచే నపు డత్తెఱంగునన్
వెనఁ దివియంగఁబడ్డ యతివిహ్వలుఁ గుంజరనాథుఁ గాంచి పో
డిసెడి కరేణువుల్ మొఱలిడెన్ వెనువెంటమెలంగు నన్యకుం
భినముదయంబు గూడ విడిపింపఁగనేరక యుండె దీనతన్. 36

శా. ఉగ్రప్రక్రియ లోనికిన్ వెలికిఁ దామ్మొందొంటి బిట్టీడ్చుకొం
చాగ్రాహంబు నిభేంద్రమున్ బెనఁగుచున్ బాహ్రాలతోనుండఁ గా
లగ్రస్తంబగుచున్ గతించె నరపాలశ్రేష్ఠ! వెయ్యేండ్లు దే
వగ్రామం బిది యెంతొ వింతయనుచున్ భావించి రుల్లంబులన్. 37

మ. జలమధ్యంబున కీడ్వఁగాఁబడు చిటుల్ సారంబు గోల్పోయి వి
హ్వలతన్ జేడ్పడు నా గజేంద్రునకు నొయ్యెన్ దీర్ఘకాలంబునన్
బల ముత్సాహముఁ దేజమున్ దరిగె భూపాలా! జలావాసియౌ
నల గ్రాహంబున కివ్వియొప్పెఁ గడుఁ బెంపై వైపరీత్యంబునన్. 38

చ. ఇటుల గజాధినాథుఁడు యదృచ్ఛను దేహియకానఁ బ్రాణసం
కటమును బొందె మిక్కుటముగా వివశుండయి యంతఁ దన్ను న

య్యటమటనుండి పాపుకొనఁగనట్టి సమర్థతలేక ధ్యానము
త్కటముగ నాచరించెఁ జిరకాలము దాన సుబుద్ధినిన్ గొనెన్. 39

వ. అట్లు ధ్యానసముపార్జితబుద్ధియుక్తుండై యగ్గజేంద్రుం డిట్లని తలంచె 40

శా. నా యీ జ్ఞాతిగజంబులన్నియును నన్దప్పింపలేకుండె నా
రా! యెట్లోపునిఁకన్ గరేణుసముదాయం బేనొ గ్రాహాత్మకా
మేయాత్మ్యగ్రవిధాతృపాశమున బల్మిం జేసి బద్ధుండనై
త్రోయన్ జాలకయుంటిఁ గాన పరమాత్మున్ శ్రీకరున్ జేరుదున్. 41

చ. కడువడిఁ బెంపుమై నెదురఁగాఁ బఱతెంచుచు బల్మిమీఱఁగన్
దొడరెడు నంతకోరగముఖనుండి పరిపన్నుని భీతియుక్తు నె
వ్వఁడు తగఁ బ్రోచుచుండుఁ దలఁపన్ మఱియెవ్వని భీతి మిత్తి బె
గ్గడిలుచుఁ బాఱు నాతని జగత్ప్రభు నే శరణంబు వేఁడెదన్. 42

అధ్యాయము 3.

—గజేంద్రకృత హరిస్తుతి—

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని బుద్ధినిశ్చయించియు, మనము సమాహితముఁ జేసి మనుజేశ్వర! ప్రా
గ్జనియందు సుశిక్షితమగు, పునీతమగు స్తోత్రరాజమున్ జపియించెన్. 43

గీ. ఎవనివలన దేహాదికమవుప్రపంచ, మెల్లను జిదాత్మకంబయి మెసఁగు
పురుషుఁడును నాదికారణభూతుఁడైన, యాపరేశ్వరునకును జోహార్లొనర్తు. 44

గీ. ఎవనియందు నెవ్వనినుండి యెవనిచేత, నీ జగముపుట్టుఁ బెరుగు లయించు నెవఁడు
కార్యకారణపరుఁడు జగంబి దెల్లఁ, దానయగు నెవ్వఁడట్టియాత్మభవుఁ గొల్తు.

మ. అమితంబౌ నిజమాయచే నెవఁ డభివ్యక్తంబుఁగావించు లో
కము నొక్కప్పుడొకప్డు సంపిహితముం గావించు నారెంటిచం
దము లెవ్వాఁ డకలంకుఁడై చూఁ గనునో తా సాక్షియై యట్టి వి
శ్వమయున్ శాశ్వతునిం బరాత్పరు నెదన్ భావించి సేవించెదన్. 46

ఉ. కాలగతిన్ జగంబులు జగన్నిచయస్థితజంతువుల్ జగ
త్పాలురు నందఱొక్కమొగిఁ బంచతనొందఁ సుదుర్గమంబు నా
భీలము దుస్తరంబును గభీరమునౌ తమ మావరింపఁగా
లీల నెవండు దానికి వెలిన్ వెలుగొందునొ వాని గొల్చెదన్. 47

చ. ఎవనిపదంబు వేల్పులు మునీంద్రు లెఱుంగరొ దాని నన్యజం
తువులవి యెట్లెఱుంగుటకు నుడ్వుట కోపును? పోల్చిచూడ న
ట్టివుక్రియఁ బెక్కుమూర్తుల నటుంగడుఁ జిత్రముఁగాఁ జెలంగుఁ దా
నెవఁడు సుదుర్గమప్రతిభు నీశుని వానిని సన్నుతించెదన్. 48

చ. మునులు విముక్తసంగులును భూతసమాత్ములు సర్వసాధువ
ర్తనులును నాచు మంగళతరంబగు నెవ్వని దివ్యమౌ పదం
బును గనఁగోరి నిష్కలుషమున్ శుభదంబు నలోకమౌ వ్రతం
బును బొనరించుచుందురో వనభూముల నాతఁడు నాకు దిక్కగున్. 49

చ. గణుతియొనర్ప జన్మమును గర్మము నామము రూప మెన్నఁగా
గుణమును దోషమెల్లఁ దనకున్ లవమాత్రము లేక యుండియున్
గణఁక నవన్ని యెవ్వఁడు జగంబుల నెల్ల సృజింపఁ బెంపఁగా
నణఁప ధరించు నట్టి పరమాత్ముని నే శరణంబు వేడెదన్. 40

క. పరమేశ్వరుం డరూపుం, డురురూపుఁడు బ్రహ్మరూపుఁ డుజ్జ్వలశక్తి
స్ఫురితుండునై వెలింగెడు, పరమాద్భుతకర్మునకును బ్రణతు లొనర్తున్. 51

గీ. సాక్షియు స్వయంప్రకాశుండు నవ్యయుండు
వాక్కులను మానసంబునఁ బ్రకటచిత్త
వృత్తుల నగ్యముఁడును జగదీశుఁడునయి
పరఁగు పరమాత్మునకును నా వందనములు. 52

గీ. సత్త్వగుణయుతమైన నైష్కర్మ్యకలన
నిపుణునకు గమ్యుఁడగువాఁడు నిర్వృతిపర
వరసుఖానుభవుండు కైవల్యపతియు
నైన పరమేశ్వరునకు జోహా ర్లొనర్తు. 53

సీ. గూఢుండు శాంతుండు ఘోరుండు నిర్విశే,షుండును జ్ఞానఘనుండు నముఁడు
సత్త్వాదిగుణధర్మి సాక్షి క్షేత్రజ్ఞుండు, మూలప్రకృతి యాత్మమూలుఁడు నఖి
లాధ్యక్షుఁ డఖిలేంద్రియగుణ సంద్రష్ట స, దాభాసుఁడును బరమాత్ముఁ డనులు
డజుఁ డసచ్ఛాయాసమన్వితుఁడును నిఖి, లేంద్రియఘనవృత్తి హేతుమయుఁడు
గీ. సర్వకారణుఁ డరయ నిష్కారణుండు, నతివిచిత్ర కారణుఁడు పరాయణుండు
భూరిసకలాగమామ్నాయవారిరాశి, మోక్షరూపుఁడునగు పరముని భజింతు.

సీ. సర్వగుణారణిచ్ఛన్న బోధాగ్ని గు,ణక్షోభదీప్తమానసుఁడు మఱియుఁ
దత్త్వభావనివర్తితాగమరాశి స్వ,యంప్రకాశుండు నిరంజనుండు

దీనబంధుండు మఱి ద్విధపశుపాశ వి,మోక్షణుండును సదాముక్తుఁ డరయ
భూరికారుణ్య సముద్రుండు నవ్యయుఁ, డాద్యంతరహితుండు నచ్యుతుండు
గీ. స్వాంశమున సర్వజీవుల స్వాంతముల మె, లంగువాఁడు నవిచ్ఛిన్న లక్షణుండు
నఖిలతనుభృన్నియామకుఁ డకలుషుండు, నైన సర్వేశ్వరేశ్వరు నభినుతింతు. 55

చ. వివిధనిజాత్మజాప్తగృహవిత్తజనాదిక బంధనంబులన్
దవిలినయట్టివారికి సతంబును జేరఁగరానివాఁడు యో
గి వరహృదంతరాళపరికీలితుఁడై వెలుగొందువాఁడు దో
షవిరహితుండునైన గుణసంగవివర్జితు నీశుఁ గొల్చెదన్. 56

సీ. కడుఁబ్రీతి ధర్మార్థకామమోక్షములఁ గాం,క్షించు వారెవనిభజించి తమయ
భీష్టగతిం గాంతు రింతియకాక య,న్యములగు కోర్కులనశ్వరమగు
దేహంబుఁ గొందు రర్థింపకయున్న నా, కరుణామయుండు లోకైకవిభుఁడు
నా కిప్పుడు విమోక్షణము కేవలముఁ బ్రసా,దించుఁగావుత సమభ్యంచితమతి
గీ. రక్తి నేకాంతభక్తులు ముక్తులైన, పురుషులు భజించుచున్ మహాద్భుతము భద్ర
తరము నైనట్టి తచ్చరితంబుఁ బాడు,చంగముప్పొంగఁ గోర రెయ్యాదియునుంత.

మ. నిరవద్యుండు నతీంద్రియుం డజుఁడు నిర్ణిద్రుండు నాధ్యాత్మిక
స్థిరయోగప్రతిగమ్యుఁ డీడ్యుఁ డమలశ్రీయుక్తుఁడున్ సూక్ష్ముఁడున్
బరిపూర్ణుం డవికారుఁ డక్షరపరబ్రహ్మంబునైనట్టి యా
పరమేశుం గరుణార్ద్రు నిర్మలినభావంబొప్ప సేవించెదన్. 58

సీ. పరికింప నెవ్వని స్వల్పాంశమున నె త,త్తన్నామరూపభేదములచేత
నమరబృందంబులు నామ్నాయములుఁ జరా, చరలోకములును సృష్టంబులయ్యె
నగ్నియం దర్చు లర్యమునందుఁ దీప్తు లె,ట్లువెలయు నణఁగు నట్లెవనియందుఁ
గ్రమత గుణప్రవాహము బుద్ధి మన మింద్రి,యములును దనుసృష్టులడరు నణఁగు
గీ. దేవమానవదానవతిర్యగాకృ
తియును స్త్రీషండపురుషాకృతియును గుణము
కర్మమును సత్తసత్తుగాకయు స్వమాయ
నిన్నియును దానయగు నా పరేశుఁ గొల్తు. 59

మ. అవివేకావరణంబుచేత ననయంబంతర్బహిస్సంవృతం
బవు నీ కుంజరజన్మనేమి ఫలమా నట్లాట గ్రాహంబు నుం
డి విమోక్షంబును నిష్ఠు నే బడసియున్ జీవింపఁగా నొల్ల నా
యవివేకావృతిమోక్షణంబును ద్రికాలాబాధ్యమున్ గోరుదున్. 60

గీ. ముక్తికాముఁడనగు నేనుఽభక్తిమీఱ, విశ్వరూపుని విశ్వేశుఽవిశ్వసృజుని
విశ్వుని నవిశ్వు నజు బ్రభుఽవిష్ణు జిష్ణు, శాశ్వతబ్రహ్మరూపునిఽశరణుఁ జొత్తు. 61

క. యోగాగ్ని దగ్ధకర్ములు, యోగీశులు గాఢయోగఽయుక్తములగు హృ
ద్భాగములఁ గాంతు రెవ్వని, యోగేశ్వరు నమ్మహాఽమహుని భజియింతున్. 62

గీ. కేవలుఁడనంత వేగశఽక్తిత్రయుండు, నఖిలబుద్ధీంద్రియగుణుండుఽనల ప్రపన్న
పాలకుండు దుష్టేంద్రియాఽప్రాప్యపథుఁడు, నగు దురంతశక్తికి మ్రొక్కుఽలాచరింతు.

ఆ. ఎవనిమాయచేతఁఽబ్రవిహతబుద్ధినై, యెఱుఁగకుంటి నన్నుఽనే దురూహ్య
మహిముఁడగుచు నొప్పుఽమహనీయమూర్తియా, నావిభుభగవంతుఽనాశ్రయింతు.

శ్రీశుకుఁడు:—

శా. దంతీంద్రుం డిటు నిర్విశేషపరతఽత్త్వంబున్ బ్రశంసింపఁగా
నంతన్ మూర్తిభిదాభిమానులగు బ్రఽహ్మాదుల్ ధృతిం బూని త
త్ప్రాంతక్షోణికిఁ జేరరై రపుడు విఽశ్వాత్ముండు విష్ణుండు స
ర్వాంతర్యామి పరాత్పరుండు హరి యంఽదావిర్భవించెన్ వెసన్. 65

మ. అలు లార్తుండగు నా గజేంద్రుని స్తవంఽబాలించి తన్ దేవతా
పటలంబుల్ స్తుతియించుచున్ గొలిచిరాఽబల్వేఁక ఛందోమయో
ద్భట పక్షిప్రవరోహ్యమానుఁడయి యాఽదంతీశ్వరుండున్న చ
క్కటికిన్ జయ్యన నేగుదెంచె హరి చఽక్రంబొప్ప హస్తంబునన్. 66

మ. ఉరునక్రిపరిగృహీతుఁడౌచు నటు లఽత్యుగ్రార్తినింబొందు న
క్కరినాథుం డలచక్రిమూని గరుడఽస్కంధంబునన్ దోఁచు నా
హరిని న్గన్గొని మింట సాంబుజకరుంఽడై పల్కెని ట్లోజగ
ద్గురునారాయణ! దేవదేవ! గుణసింఽధూ! యంచు దా నెట్టకేన్. 67

ఉ. పీడితు నగ్గజేంద్రుఁగనిఽవీఁక ఖగేంద్రునినుండి డిగ్గి దే
వేడితుఁడై నయట్టిహరిఽభీకరనక్రముఖంబు నెంతయున్
వాడగు చక్రధారలనుఽవ్రయ్యఁగఁజేసి సమస్తదేవతల్
వేడుకఁజూచుచుండ విడిఽపించెఁ గృపామతి నయ్యిభేంద్రునిన్. 68

అధ్యాయము 4.

కరిమకర శాపవిమోచనము

శ్రీశుకుఁడు:—

క. కమలాసనశంభు పురో, గములగు దేవర్షివరులు గంధర్వులు ను
త్తమహరికర్మముఁ బొగడుచు, సుమవృష్టింగురిసిరంత క్షోణీనాథా! 69

గీ. దివ్యదుందుభు లప్పుడు నభ్రమైనల మ్రోగెఁ
బాడి రాడిరి గంధర్వవరులుఁ బ్రీతి
చారణులు సిద్ధులును ఋషీశ్వరులు నెలమి
స్తోత్ర మొనరించి రా పురుషోత్తము హరి. 70

మ. బలవద్గ్రాహముకూడ భూరమణ! దైవప్రేరణంజేసి దే
వల శాపంబుననుండి తక్షణము రేవన్ ముక్తమై యద్భుతం
బొలయన్ జక్కనిరూపు దాల్చి యల హూహూనామ గంధర్వుఁడై
యలరెన్ జూపఱ మానసంబులకు నత్యాశ్చర్యము న్గూర్చుచున్. 71

గీ. ఉత్తమశ్లోకుఁడగు పురుషోత్తమునకు, నమలభక్తి శిరఃప్రణామములుఁజేసి
స్తవ్యతర దివ్యగుణగణసత్కథమగు,తద్యశంబు నతండు చోద్యముగఁ బొగడె.

క. విను నృపవర! యతఁడు భగవ, దనుకంపితుఁడగుచు నా దయామయునకు వం
దన మాచరించి లోకము, తను జూచుచునుండఁ జేరెఁ దనలోకంబున్. 73

మ. జననాథాగ్రణి! వింటె యప్డు భగవత్స్పర్శంబునం జేసి నా
తనబోధామృతసారసంకలితచిత్తస్ఫూర్తి నజ్ఞాన బం
ధనముక్తుండయి యా గజేంద్రుఁడు నటన్ సదరూపసాదృశ్యమం
దెను బీతాంబరుఁడున్ జతుర్భుజుఁడునై దేవాళి యగ్గింపఁగన్. 74

మ. అవనీనాయక! తొల్లి యా గజకులాధ్యక్షుండు భావింపఁగా
ద్రవిడశ్రేష్ఠుఁడుఁ బాండ్యభూరమణుఁ డింద్రద్యుమ్ననాముండు వై
ష్ణవపుణ్యవ్రతతత్పరుం డలఘు విజ్ఞానుండు సాధూత్తముం
డవికారుండుఁ గృపాపరుండునయి యొప్పారెన్ ధరామండలిన్. 75

మ. అతఁడొక్కప్డు సమర్చనావసరమందత్యంతలగ్నాత్ముఁడున్
ధృతమానవ్రతుఁడున్ జటాధరుఁడు యోగీంద్రుండునై భక్తి సం
స్థితచిత్తంబున నచ్యుతున్ హరిని దేవున్ సర్వలోకేశు భ
వ్యతపశ్శక్తి మెయిన్ భజించె మలయాహార్యాశ్రమోర్వీస్థలిన్. 76

చ. అప్పుడట కేగుదెంచె సుమహాయశుఁడైన యగస్త్యమౌని శి
ష్యపటల సంవృతుండగుచు నా ఋషిసత్తము నల్లఁ గాంచి భూ
మిపతి సపర్య సేయక యమిన్నకయుండె రహస్స్థలంబునన్
కుపితమనస్కుఁ డయ్యె నృపకుంజరుపై ఋషివర్యుఁ డయ్యెడన్. 77

చ. జనపతి కిచ్చె శాపము నసాధుఁ డశిక్షితబుద్ధియైన దు
ర్జనుఁ డితఁ డిట్లు మత్తుఁడయి సన్నుతవిప్రజనావమానమున్
వనమున సంచరించు మదవారణమట్టులు స్తబ్ధబుద్ధియై
పొనరిచెఁ గాన నా గజము వోలెఁ దమిస్రముఁ జొచ్చు నంచిటుల్. 78

శ్రీశుకుఁడు.—

క. భూప! యగస్త్యుం డీగతి, శాపంబిడి చనియె సానుచరుఁడై దైవ
ప్రాపితమని రాజర్షియు, శాపంబును స్వీకరించె స్వాంతమునందున్. 79

గీ. నరవరేణ్య! యాత్మస్మృతి నాశనియగు, నట్టి కుంజరయోనిని బుట్టె నతఁడు
హరి సమర్చనామహిమ చే నా గజత్వ, మందునుం దా ననుస్మృతి నొంది పరఁగె.

మ. గజయూథాధిపతి న్విమోచితుని గాఁ గావించి యాపిమ్మటన్
నిజదాసాగ్రణిఁ గా నొనర్చుకొని వాని న్గూడి ఒక్తివి నం
బుజనాభుం డతిచిత్రమౌ స్వభువనంబుం జేరె రాజేంద్ర! యం
డజవాహుండయి సిద్ధసాధ్యసురగంధర్వేడితోత్కర్షుఁడై. 81

మ. క్షితినాథా! యిపు డేను నీకు ననురక్తిన్ దెల్పియున్నట్టి భూ
రితరంబైన గజేంద్రమోక్షమను శ్రీకృష్ణప్రభావంబు నం
చితబుద్ధి న్వినువారికిన్ ఘనయశశ్శ్రీస్వర్గముల్గల్గు న
ద్భుతరీతిన్ గలికల్మషంబు లడఁగున్ దుస్స్వప్ననాశంబగున్. 82

మ. ఏతత్పుణ్యగజేంద్రమోక్షకథ నెంతే శ్రేయమున్ గోరుచున్
ప్రాతఃకాలమునందు లేచి శుచులై భక్తిప్రపత్తిక్రియా
జాతోత్కంఠను సాధు లేమఱక దుస్స్వప్నాదిశాంత్యర్థమై
చేతఃప్రీతిగఁ బాడుచుందురు పరీక్షిద్భూమిపాలాగ్రణీ! 83

గీ. ఇదె నుడివెఁ గారవేంద్ర గజేంద్రునకును
ప్రీతచేతస్కుఁడై సర్వభూతమయుఁడు
విభుఁడునైనట్టి హరి కడువేడ్క యగ్గ
లింప సర్వభూతంబు లాలించుచుండ. 84

శ్రీ భగవానుఁడు:—

వ. ఓ గజయూథాధిపా! నిశావసానంబున లేచి సమాహితమనస్కులై యెవ్వరు నన్నును, నిన్నును నీసరోవరంబును గిరికందరకాననంబులను వేత్రకీచకవేణుగుల్మంబులను సురపాదపంబులను బ్రహ్మకు నాకు శివునకు నాసనంబులగు యీశృంగంబులను నాకుఁ బ్రియనికేతనంబైన యీక్షీరసాగరంబును, భాసురంబగు శ్వేతద్వీపంబును మదీయంబులగు శ్రీవత్స, కౌస్తుభ, వనమాలా, కౌమోదకీ, సుదర్శన పాంచజన్యంబులను, బతంగేశ్వరుండగు వైనతేయుని, శేషుని, మదాశ్రయయైన శ్రీదేవిని, బ్రహ్మను, నారదమహర్షిని, మహేశ్వరుని, బ్రహ్లాదుని, మత్స్యకూర్మవరాహాద్యవతారంబులం జేయంబడిన నా యనంత పుణ్యకర్మంబులను, సూర్యుని, సోముని, బావకుని బ్రణవంబును, సత్యంబును నవ్యక్తంబును గోవిప్రులను, నవ్యయంబగు ధర్మంబును, దక్షకన్యలగు సోమ, కశ్యప, ధర్మపత్నులను, గంగా, సరస్వతీ, నందా, కాళిందీ ప్రభృతిక పుణ్యస్రవంతులను; ఐరావతంబును, ధ్రువుని, సప్త బ్రహ్మర్షులను, బుణ్యచరిత్రులైన మానవులను స్మరించుచుందురో వా రఖిలపాపంబులనుండి విముక్తులగుదురు. మఱియు, 85

గీ. అమితమగు భక్తితోఁడ నిశాత్యయమున
నెవరు మేల్కాంచి నను స్తుతిసేయుంతు రిట్లు
వారి కేను బ్రాణాత్యయావసరమున స
ముజ్జ్వలంబగు సద్బుద్ధినొసఁగుచుందు. 86

శ్రీశుకుఁడు:—

మ. అని దంతీంద్రుని కిత్తెఱంగున నయంబారన్ హృషీకేశుఁ డా
య్యన నాదేశమొనర్చి శంఖవరమాసనప్పాంచజన్యంబు నొ
త్తి నిలింపప్రకరంబులన్ ఘన ముదంబ్ధిన్ దేల్చుచున్ లోకమో
హనుఁడై తార్క్ష్యుని స్కంధభాగమునయందాసీనుఁడయ్యె న్నృపా! 87

అ ధ్యా య ము 5.

క్షీరసాగరమథన కథనము

శ్రీశుకుఁడు:—

క. జనవర! గజేంద్రమోక్షం, బను పుణ్యము నఘహారంబునగు హరికర్మం
బును దెల్పినాఁడ విను మిఁక, మన మలరఁగ రైవతాఖ్యమన్వంతరమున్. 88

సీ. వసుమతీ రమణ! రైవతుఁడన నైదవ, మనువుగాఁదనరె తామసుని భ్రాత
యర్జునపూర్వ కులగు ప్రతివింధ్యాదు, లాతని నందనులై పరఁగిరి
విభుఁ డింద్రుఁడై యొప్పు విబుధగణంబులై, యలరిరి భూతరయాదులెల్లఁ
బొసఁగ హిరణ్యరోముఁడు వేదశిరుఁ డూర్ధ్వ, బాహ్వాదులొప్పిరి బ్రాహ్మణులయి
గీ. పత్ని యయ్యె వికుంఠ శుభ్రాహ్వయునకు, వారలిరువురకున్ భగవంతుఁడు హరి
స్వకళచేతను దానె పుత్రకుఁడగుచును, బరఁగె వైకుంఠుఁడను పేర బ్రాభవమున.
గీ. శ్రీరమాదేవిచేతఁ బ్రార్థింపఁ బడుచుఁ, దత్ప్రియంబుఁగావించెను తలఁపుతోడ
లోక నుతమగు వైకుంఠలోకము నల, వోక నిర్మించె వైకుంఠుఁడో కురువర!
గీ. తదనుభావంబును మహాభ్యుదయములైన, గుణములును జెప్పఁగా బడెఁ గురువరేణ్య
యెలమి భూరేణువుల నైన నెన్న వచ్చుఁ, గాని విష్ణుని గుణము లగణ్యములగు. 91
సీ. ఆరవమనువయ్యె నవనీతలేశ్వర!, చక్షువు కొడుకైన చాక్షుషుండు
పురువు సుద్యుమ్నుండు పురుషుండు మున్నగు, వారు చాక్షుషుని కుమారులింద్రు
డరయ మంత్రద్యుమ్నుండమరులాప్యాదిక, గణములు మునులునగౌరనేశ్వ
రా! హవిష్మద్వీరకాదులు వైరాజు, నకును సంభూతికిన్ నందనుఁ డయి
గీ. అజితుఁడను పేర భగవంతుఁ డఖిలలోక, విభుఁడు స్వాంశమునం బ్రభవించి మించె
నా మహాత్ముని యద్భుతంబైన మహిమ, నెట్టివారికి నే నుతియింపఁ దరమె? 92
గీ. దిరదిరన్నిటఁ దిరుగు మందరనగంబు, కూర్మరూపంబుఁ నందాల్చి కూర్మి మీఱ
క్షీరవారాశి దచ్చి సుధారసమ్ము, నా విభుం డిచ్చె సాధించి యమరులకును. 93
పరీక్షిత్తు:—
మ. అనఘా! యేక్రియ క్షీరవార్ధి మథితంబయ్యెన్ గతంబేమి? యే
మి నిమిత్తంబునఁ గూర్మమౌచు హరి నెమ్మిన్ మందరాగంబు మో
సె నిలింపావళి కెత్తెఱంగున లభించెన్ నవ్యపీయూష మా
వనధింబుట్టెనె? యన్యమెద్దియయినన్ వాక్రువ్వుమా తత్కథన్. 94
క. ఉడుగక యిటు కీర్తింపం, బడు భగవత్కథలవినియుఁ బటుతాపమునం
బడి మ్రగ్గు నాదుమనమె, క్కుడు తృప్తింబొందకుండె గుణరత్ననిధీ! 95
సూతుఁడు:—
గీ. ఇట్లు భగవంతుఁడు శుకయోగీంద్రుఁడా ప, రీక్షిదవనీంద్రుచేత సంపృష్టుఁడగుచు
నతనిఁ గొనియాడి శ్రీహరి యద్భుతప్ర, భావగరిమంబుఁ జెప్ప నుపక్రమించె. 96
శ్రీశుకుఁడు:—
మ. బవరంబం దతిశూరులైన యసురవ్రాతంబుచే వాడి కై
దువులం గూల్పఁగఁబడ్డ య య్యమరయోధుల్ లేవ రింక న్గతా

సువులై సేంద్రజగత్త్రయంబును గడున్ సొంపెడె నో రాజపుం
గవ! దుర్వాసుని శాపశక్తిఁ జెడె యాగాదిక్రియల్ సర్వమున్. 97

ఉ. ఆతఱి నమ్మహేంద్రవరుణాది సురప్రకరంబులెల్లఁ దా
రీ తెఱఁగెల్లఁ గన్గొని యనేకవిధంబుల మంతనంబులన్
నీతిపథంబుఁబొప్పడఁగ నేర్పునఁజేసియు నప్డు లెస్సయౌ
రీతి వినిశ్చయంబు నొనరింపఁగఁజాలకయుండి దీనులై. 98

చ. పదఁపడి వాసవా ద్యమరవర్గములెల్ల నిఁకొం డుపాయ మె
య్యదియునులేక మేరుశిఖరాగ్రమునన్నెలకొన్నయట్టి సొం
పిదమగు బ్రహ్మలోకమునకు వేగమపోయి విరించిఁగాంచి త
త్పదములవ్రాలి సర్వమునుదప్పకయప్డు విన్నవించినన్. 99

చ. సరసిజసూతియప్డు గత సత్త్వులు నిప్ప్రభులైన జంభభి
ద్వరుణసమీరముఖ్యసురవర్యులఁగాంచి మహావిపత్పరం
పరలకు నెల్లనగ్గమయి మ్రగ్గు జగత్త్రితయంబు దీని క
త్యురుతర వైపరీత్యమున నొప్పు సురారులఁ జూచె నేర్పడన్. 100

ఉ. చూచి కడంకఁ దామరససూతి సమాహితమానసంబునన్
ధీచతురత్వమేర్పడఁగ దేవుఁ బరేశుని సంస్మరింపుచున్
సూచితశోభనంబులగు చూడ్కులతో వికచాననాబ్జుఁడై
లేచి పురందరాద్యఖిలలేఖులతోననె నిట్లు భూవరా! 101

ఉ. నేను భవుండు మీరును గణింపఁగ నా యసురాదు లెల్లరున్
మానవతిర్యగాదులు దుమాదులుగూడ మునీంద్రసంస్తుతి
స్థానమనంగనా య దవతారకళన్ జనియింతు మట్టి తే
జోనిధి నీశునిన్నరణుజొత్తమురండు విలంబమేటికిన్. 102

చ. అతని కుపేక్షణీయము సమాదరణీయమునైన పక్షమున్
వెతకిన లేద లేఁడు గమనింపఁగ వధ్యుఁడు రక్షణీయుఁడున్
గ్రతుభుజులార! యైనను జగంబు సృజింపను బెంపఁ ద్రుంప స
మ్మతిని రజంబు సత్త్వము దమంబును దాలుచుఁ గాలరూపుఁడై. 103

ఉ. దేవతలార! నిర్భయమతిన్ వినుఁ డా ఘనసత్త్వరూపుఁడా
దేవునకెన్నఁ గాలమిది దేహులసంస్మృతి నుండి ప్రోవఁగన్
గావున నేగి వేగమ జగద్గురునిన్ శరణంబుఁజొత్త మి
చ్ఛావిధి స్వీయులన్ మనలసాకు సురప్రియుఁడౌట సత్కృపన్. 104

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని సురలకు వాక్రుచ్చి నలినసంభవుఁడా సురావళినిఁగూడి వెసన్
జనియె నపార తమఃపర, మును గేవలమైన యవ్విభుని నెలవునకున్. 105

వ. ఇట్లు చని యందు నదృష్టస్వరూపుఁడు శ్రుతిపూర్వుండునగు నవ్విభుని నవహిత
చిత్తుండై దైవవాక్కుల నిట్లనిస్తుతించె. 106

మ. అవికారుండవు సత్యరూపుఁడవు సర్వాత్ముండవున్ గేవలుం
డ వనంతుండవు నిష్క్రియుండవు నఖండజ్యోతి వాద్యుండవున్
భువనాధీశుఁడ వప్రమేయుఁడవు సంపూర్ణుండవున్ సర్వదే
వ వరేణ్యుండవునైన నీకు నివె దేవా! మా నమోవాకముల్. 107

గీ. విభుని ప్రాణమనోబుద్ధివిదు ననిరుద్ధుఁ, బరు నదేహు నర్థేంద్రియాభాసు జీవ
పరముతైనవిద్యావిద్యలారయవెవని, నట్టియక్షరుఁ ద్రియుగుఁ బాయక
గొలుతుము. 108

ఉ. పంచదశారమున్ బటుజవంబు మనోమయము న్నటత్తటి
చ్చంచలమున్ ద్రినాభియు నజాపరిచోదిత మష్టనేమి యా
నంచితజీవచక్రము యదక్షముగా విబుధుల్ వచింత్రు ని
ష్కించనబంధు నయ్యమృతుఁ జేరుదు మేము విపన్నివృత్తికై. 109

గీ. ఏది తలఁప తమఃపరమేకవర్ణ, మగు నదృశ్య మవ్యక్త మనంతమునగు
నది సుపర్ణునిమీఁదఁ బ్రత్యక్షమయ్యె, ధీరు లురుయోగరథమునదీనిఁ గొల్తు.

సీ. ఏ మాయచేత మోహితుఁడై జనుండు దా,నాత్మస్వరూప మానవంతయెఱుఁగఁ
డట్టి యవ్విభు మాయనధిగమింపఁగజాలు,నే? యెవ్వఁడేని యూహించి చూడ
నా పరేశుని నిర్జితాత్మమాయాశక్తి, గుణు భూతసమవర్తిఁ గొలుతు మేము
యా మేము ఋషులు దదీశప్రియంబైన, తనువుతో శుద్ధసత్త్వంబుతోడఁ

గీ. బరగసృష్టింపఁగాఁబడ్డవారమయ్యుఁ, బ్రకటముగ బహిరంతరవ్యాప్తమైన
సూక్ష్మగతినిఁదెలియమన్న చోరజస్త, మోగుణులెఱుంగుదు రెసురముఖ్యులెన్న.

చ. అలఘు జరాయుజప్రముఖమైన చతుర్విధభూతసృష్టి వ
ర్తిలునెట నా స్వయంకృతధరిత్రియ యెవ్వనికిం బదంబులోఁ
దలఁపఁగ బ్రహ్మరూపుఁడు స్వతంత్రుఁడు దివ్యమహావిభూతియై
యలరెడు నమ్మహాపురుషుఁడా దృతి మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డయ్యెడున్. 112

ఉ. ఎంచ జగంబులున్ జగదధీశ్వరులుం జనియించు చొయ్య జీ
వించుచు నంతకంతకును పెంపును జెందుచునుంద్రు దేన న

భ్యంచితమైన యా జల ముగ్రదారతరంబగు వీర్యమై ధృతిన్
మించునొ యట్టివాఁడు పరమేశుఁడు మాకుఁ బ్రసన్నుఁడయ్యెడున్. 113

చ. అమరుల కన్నముం బలము నాయువునై తనరారువాఁడు వృ
క్షములకు నీశ్వరుండును బ్రజాపతికిం బరివర్ధకుండునౌ
నమృతగభస్తియెవ్వనికి నౌ మనమట్టి మహావిభూతి ది
వ్య మహిముఁడౌ విభుండు భగవంతుఁడు మాకుఁబ్రసన్నుఁడయ్యెడున్. 114

ఉ. రాణువ రాజునుంబలె భరంపడి మే మొనగూడియుండఁగా
రాణఁదనర్చు నే విభుని ప్రాణమునుండి చరాచరాళికిన్
బ్రాణము నోజముం బలముఁ బ్రాకటశక్తియునైన వాయువుం
బోణిమిఁపుట్టె నట్టి పరముం డిట మాకుఁ బ్రసన్నుఁడయ్యెడున్. 115

వ. సకలకర్మనిమిత్తజన్ముఁడై యంతస్సముద్రింబున స్వధాతువులం బచించు జాతవేదుం డెవ్వనిముఖంబగు నా మహావిభూతిసంపన్నుండగు దేవదేవుండు మాకుఁ బ్రసన్నుఁడగు. దేవయానస్వరూపుఁడును, ద్రయీమయుండును, బ్రహ్మోపాసనాస్థానంబునగు సూర్యుం డెవ్వానికి నేత్రంబగు నట్టి దేవుండు మాకుఁ బ్రసన్నుండగు. మఱియు నెవ్వని శ్రోత్రంబునుండి దిశలును, హృదయంబునుండి దేహగతచ్ఛిద్రింబులును, నాభినుండి నభంబును, బలంబునుండి మహేంద్రుండును, బ్రసాదంబునుండి దేవతలును, గోపంబునుండి రుద్రుండును, బరుమంబునుండి బ్రహ్మయు, నింద్రియంబులనుండి ఛందంబులును ఋషులును, మేఢ్రంబునుండి ప్రజాపతియు, వక్షంబునుండి శ్రీదేవియు, ఛాయనుండి పితృదేవతలును, స్తనంబునుండి ధర్మంబును, పృష్ఠంబునుండి యధర్మంబును, శీర్షంబునుండి దివియు, హాసంబునుండి యచ్చరలును, ముఖంబునుండి విప్రుఁడును గుహ్యామ్నాయంబును, భుజంబులనుండి రాజన్యుండును బలంబును, నూరువులనుండి వైశ్యుండును నోజంబును, బదంబునుండి శూద్రుండును నవేదంబును, అధరోష్ఠంబునుండి లోభంబును, ఊర్ధ్వోష్ఠంబునుండి ప్రీతియు, నాసికనుండి ద్యుతియు, స్పర్శంబునుండి పశుహితంబైన కామంబును, భ్రూయుగంబునుండి యముండును, బక్షంబునుండి కాలుండును గలిగె నట్టి మహావిభూతిసంపన్నుండగు పరమేశ్వరుండు మాకుఁ బ్రసన్నుఁడగుఁగాక. ద్రవ్య వయః కర్మగుణవిశేషంబుల నెవ్వని యోగమాయావిహితంబులుగా జెప్పుదు రట్టి విభుండు మ మ్మనుగ్రహించుఁగాక. మఱియుఁ బ్రశాంతశక్తియుతుండును స్వారాజ్యలాభప్రతిపూరితాత్ముండును మాయారచితగుణతబులయందు వృత్తులచేతం దగులువడక వాయులీలావినోదుండగు వానికి మా

నమస్కారంబులు. కావున నట్టి నీవు ప్రపన్నులమును దిదృక్షులమునగు మాకు సుస్మేరంబగు భవన్ముఖారవిందంబు నయనగోచరంబుఁ గావింపుము. ప్రతికాలంబున స్వేచ్ఛంజేసి ధరింపంబడిన యాయాయి రూపంబుల మాకసాధ్యంబైన కర్మంబును గావించుచుందువుకదా! అధిక క్లేశంబులును నల్పసారంబులగుకర్మంబులు విఫలంబులు. త్వదర్పితంబులైన విషయార్థులగు దేహులకర్మంబులు నిష్ఫలంబులుకాఁజాలవు. అల్పంబయ్యును గర్మకల్పం బీశ్వరార్పితంబగునేని విఫలంబు కాదు. దయితుండును హితుండునగు నీశ్వరుండు పురుషునకు నాత్ముఁడగు. వృక్షమూలావసేచనంబువలన స్కంధశాఖాదులకుంబలె విష్ణుసమారాధనంబు సర్వారాధనంబు నాత్మారాధనంబును నగుఁ గావున ననంతుండవు నవితర్క్యాద్భుతకర్ముఁడవును నిర్గుణండవును గుణేశుండవును సత్త్వస్థుండవగు నీకు నిప్పుడు మేము ప్రణమిల్లుచుంటిమి. 116

అధ్యాయము 6.

అమృతోత్పాదనోద్యమము

శ్రీశుకుఁడు:—

క. ఈ తెఱఁగున గీర్వాణ, వ్రాతస్తుతుఁడై సహస్ర భానూదయ వి
ద్యోతుఁడగుచు భగవంతుఁడు, ప్రీతుఁడు హరి మ్రోల నవతరించె సురలకున్. 117

గీ. ఆ మహాతేజమున నప్పు డఖిలసురలు, కనులు మిఱుమిట్లుఁ గొలుప నాకసము దిశల
ధారుణిన్ దమ్ముఁ గానంగ నేరరైరి, యింక నా విభు నీక్షింప నెట్లు నేర్తురు? 118

వ. అంత. 119

సీ. స్వచ్ఛంబు మరకతశ్యామంబుఁ బంకజా,క్షంబును వనమాలికాన్వితంబు
తప్తకార్తస్వరోద్భాస్వరకౌశే,య వస్త్రంబుఁ జారుసర్వాంగయుతము
సుందరభ్రువమును సుముఖంబు మణికిరీ,టాంగదాఢ్యముఁ గౌస్తుభాభరణము
కర్ణాభరణదీప్తి కలిత కపోల శో,భావిరాజిత ముఖవారిజంబు

గీ. హార నూపుర వలయ కేయూరరత్న, మేఖలా భాసితంబు లక్ష్మీయుతంబు
శంఖ చక్ర కౌమోదకీ శార్ఙ్గయుతము, నైన విభురూపముం గాంచి హర్షమెసఁగ.

క. శర్వుఁడు దానును సర్వసు,పర్వులు సాష్టాంగముగను బ్రణమిల్లి మహా
నిర్వాణపరుని హరినిన్, ముర్వొప్ప సరోజసంభవుఁడు స్తుతియించెన్. 121

బ్రహ్మ:—

మ. అతిసూక్ష్ముండవు దేవదేవుఁడవు సర్వాత్ముండవున్ జన్మసం
స్థితి నాశంబులు లేనివాఁడవు గుణాతీతుండవున్ భావనాం
చితనిర్వాణసుఖార్ణవుండవును నిర్ణిద్రుండవున్ నైగమ
స్తుతిపాత్రుండవునైన నీకు నివె మా జోహార్లు లోకేశ్వరా! 122

శా. శ్రేయస్కాములు సంతతంబుఁ బురుషశ్రేష్ఠా! భవద్రూప మా
మ్నాయోక్తస్థిరయోగనై పుణమునన్ బాగొప్పఁ బూజింత్రు దే
వా! యయ్యద్భుతపుణ్యమూర్తివగు నీయందున్ బొడంగాంతుఁ గా
దే? యే నిప్పుడు సర్వలోకములు వేయేలా? జగన్నాయకా! 123

గీ. ఆదిమధ్యాంతములును నీయందుఁదోఁచె, నఖిలమైన యీ జగమునకాత్మతంత్ర!
ఆదిమధ్యాంతములు దీనికగుదువీవ, ఘటమునకు మృత్తికయుఁబోలెఁగారణాత్మ!

మ. స్వవశంబైన త్వదీయమాయ నొగి విశ్వంబెల్ల నిర్మించి యం
దవికారత్వముతోడఁ జొత్తువు మహాత్మా! సర్వలోకేశ! వా
స్తవబుద్ధిన్ గుణయుక్తని న్నగుణఁగా సద్యోగయుక్తాత్ములౌ
చు విలోకించుచునుందు రెప్పుడు మనీషుల్ కోవిదశ్రేష్ఠులై. 125

చ. అమృతరసంబు ధేనువులయందు వసుంధరయందు నన్నమున్
సమిధల వీతిహోత్రు ఖననంబునఁ దోయము యోగ్యమైన యు
ద్యమమున జీవికన్ నరులు యత్నములన్ గనునట్లు బుద్ధియో
గమున గుణంబులందు నినుఁ గాంచుచునుందురు పండితోత్తముల్. 126

చ. కమలదళాయతాక్ష! చిరకాలమునుండియుఁ గోరుచున్న య
ర్థమవుయి మ్రోలఁదోఁచిన పరాత్పరు నిన్నును దావపావకా
ర్తమగు మతంగజవ్రజ ముదంచిత గాంగజలంబునుంబలెన్
దమిఁగని యిష్టు నిర్వృతి పదంబును జెందితి మెల్ల మేమిటన్. 127

చ. వెరవఱి యే ప్రయోజనము వేఁడుచు నిష్టు సమస్తలోకపా
లురమగు మేము భక్తజనలోలుఁడవైన త్వదంఘ్రిమూలమున్
స్థిరముగఁ జేరియుంటిమది చేయుము దేవ! యశేషసాక్షివై
పరఁగెడు నీకు మేముఁ దెలుపం బనియున్నదె లోకనాయకా! 128

ఉ. పావకు విస్ఫులింగములభంగిని నేనును భూతనాథుఁడున్
దైవతముఖ్యులున్ మఱియు దక్షముఖుల్ పరికింపఁగా పృథ

గ్భావితులైనవార మెఱుఁగంగలవారమె యించుకంతయున్
దేవ! యొనర్పుమీవ గణుతించి యుపాయమొకండు సత్కృపన్. 129

శ్రీశుకుఁడు:—

ఉ. ఈ తెఱఁగొప్ప సారసభవేశ్వరముఖ్యసమస్తదేవతా
వ్రాతసమీడితుండగుచు వారి మనోగతముం గ్రహించి జీ
మూతగభీరవాక్కుల విభుండు కృతాంజలులున్ సుసంయమో
పేతమనస్కులైన సురబృందములంగని పల్కె భూవరా! 130

గీ. పార్థివా! దేవకార్య నిర్వహణమునకుఁ, దానొకండ దక్షుండయ్యు శ్రీనివాసుఁ
డబ్ధిమథనాదికవిహారమాత్మయందుఁ, గోరి యాదేశ మొనరించె వారికిట్లు. 131

శ్రీభగవానుఁడు :—

క. దివులేటికో నలినసంభవ! యోభవ! యో సురప్రవరులారా! మీ
రవహితచిత్తులరై యిప్డు వినుం డెల్లరును నా నుడుల్ భద్రమగున్. 132

క. మీకు సమగ్రాభ్యుదయము, చేకురునందాక సంధి జేయుఁడు సురలా
రా! కాలానుగతికిఁ దగు, పోకగ దైతేయదానవులతో నోర్మిన్. 133

గీ. మొనసి కార్యార్థగౌరవమునను జేసి, యరులతోడను సంధిజేయంగఁ జెల్లు
నర్థసిద్ధికై కొన్న యనంతరంబు, బూనఁదగు నహి మూషికంబులవిధంబు. 134

క. అమరవరులార! వడిని, ప్డమృతోత్పాదనమునకుఁ బ్రయత్నము కార్యం
బమృతమదిగ్రోల జంతువు, ప్రముదితమై మిత్తివాతఁబడియు నమృతమా. 135

సీ. క్షీరాబ్ధిలో సర్వవీరుత్తృణలతౌష, ధీనముత్కరములు దెచ్చివైచి
వరమందరాద్రిఁ గవ్వముఁ జేసి వాసుకిన్, గడఁకఁ గవ్వపు త్రాఁడుగాఁగఁ జేసి
బానటమై నేను వర్తింప నిర్జరో, త్తములార! మీరు నిస్తంద్రులగుచుఁ
దచ్చు డద్దాన దైత్యప్రకరంబు కే, వలము క్లేశమునకు భాజనమగు

గీ. మీరు ఫలమును బొందంగలారు చూడఁ, గాన మీరసురాళితోఁ గలియుటకును
సమ్మతింపుఁడు కార్యముల్ సామమునను, బోలె సిద్ధింప వౌద్ధత్యమున ధ్రువంబు.

గీ. సాగరోన్మథనక్రియాజాతకాల, కూటవిషమునకును మదిఁ గొంకవలదు
వస్తుజాలంబునందు లోభంబు మఱియుఁ, గామరోషంబులుంబూనఁగా వలవదు.

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని సురలకు నాదేశం, బు నొసఁగి భగవంతుఁడైన పురుషోత్తముఁ డ
య్యనిమిషులు చూచుచుండం, జనియెన్ స్వస్థానమునకు స్వచ్ఛందగతిన్. 138

క. ఆ కరుణాళునకు నమో, వాకములిడి నళినభవుఁడు భవుఁడును వెస స్వ
స్వోకములకుఁ జనిరి సురా, నీకము బలిదానవేంద్రునిం జేర నృపా! 139

క. సమరోద్యమరహితసురచ, యముపైఁ గవియంగఁ దివురు నసురులఁ గని యు
త్తముఁడగు బలి వారించెన్, సమరనయాభిజ్ఞుఁడగుట స్వభటగణములన్. 140

గీ. అసురయూథప పరివృతుఁడైనవాని, బ్రాభవ శ్రీసమేతుఁడై పరఁగువాని
నిర్జితాశేషశత్రుఁడై నెగడువాని, ఘనుని వైరోచనునిఁ డాసె నని మిషతతి. 141

చ. మృదుమధురోక్తిచే ననునయించుచు నా దనుజేంద్రుతోడ స్వా
భ్యుదయముఁ గోరుచున్న పురుహూతుఁ డుదంచిత బుద్ధి యాచు నిం
పొదవఁగ నల్లనల్ల పురుషోత్తమశిక్షితమైన సర్వమున్
వదలక చెప్పె నష్ఠతని స్వాంతమునం గడు మెప్పు పుట్టగన్. 142

ఆ. అది రుచించె బలికి నన్యులౌ దానవే, శ్వరులు వీరవరులు శంబరుం డ
రిష్టనేమియు నల త్రిపురవాసులు దాని, కిచ్చగించి రాత్మహృదయములను. 143

గీ. అంత దేవాసురులు సమయంబుఁ జేసి, కొని పరస్పరమైత్రి నెక్కొనఁగఁ గడఁక
నమృతసంపాదనమునకు సుమహితోద్య, మంబుఁ గావించిరమ్మడిన్ మానవేంద్ర!

చ. ఉరవడి వారలప్పుడు మదోజ్జ్వలులై సముద్రగశక్తి మం
దరగిరిఁ బెల్లగించి బటునాదముఁ జేయుచు వార్ధిఁ జేర్చుచో
నరవర! దూరభారవహనక్లమపీడితులౌచు నా పురం
దరబలిముఖ్యులున్ వివశతం బడవైచిరి దారి నగ్గిరిన్. 145

క. మందరగిరిపడ బెక్కురు, బృందారకదైత్యు లధికవివశత్వమునన్
గ్రిందంబడి పొడిపొడియై, యందందం నలిగియుండి రవనీనాథా! 146

గీ. అక్కరణిఁ బెక్కురైన దేవాసురు లతి, భగ్నహృదయులు భగ్నోరుబాహుకంఠు
లగుచుఁ బడియుంట నెఱిఁగి దా నచటికి భగ, వంతుఁడగు గరుడధ్వజుఁ డంతఁ దోఁచె.

గీ. అద్రిపాతవినిష్పిష్టులైన దేవ, రాక్షసులను గృపార్ద్రకటాక్షరమ్య
వీక్షణంబులచేత జీవింపఁజేసె, నిర్వ్రణులు నిర్జరులు నయి నెగడుచుండ. 148

క. గరుడుని మూపున మందర, గిరినిడి యలవోక నొక్క కేలన్ లీలన్
హరి దానునెక్కి చయ్యన, సురాసురగణాన్వితుఁడగుచుఁ జనె జలధికిన్. 149

చ. పతగకులోత్తముండగు సుపర్ణుని స్కంధమునుండి మందర
క్షితిధరరాజముం గడిమి గ్రిందకు దింపి సుధాపయోధిలో
నతిసులభంబుగా నునిచి యంతట నచ్చటనుండి పోవ నా
నతియిడె నవ్విభుండు ఖగనాథునకున్ సమయజ్ఞుఁడౌటచేన్. 150

అధ్యాయము 7.

కూర్మావతారకథ, శివకృత హాలాహలభక్షణము

శ్రీశుకుఁడు:—

క. నాగేంద్రు వాసుకిన్ ఫల, భాగంబున కియ్య గొలిపి వారు ముదముతో
నా గిరికిం దచ్ఛ్రాడుగ, లోఁగక వెసఁజుట్టి రమరులున్ దానవులున్. 151

క. అమృతార్థులగుచు నంబుధి, ని మథింపఁగ వారు దొరకొనిరి హరి ప్రాగ్భా
గముఁ దా గ్రహించె నపుడ, య్యమరులతని ననుసరించిరతికుతుకమునన్. 152

చ. క్షితివర! యమ్మహాపురుషుచేష్టిత మొల్లక "జన్మకర్మవి
శ్రుతులము వేదమార్గపరిశుద్ధులమై తనరారునట్టి మే
మతికుటిలం బమంగళము నా నహిపుచ్ఛము ముట్ట"మంచు నా
దితిసుతవర్యుల ప్డనుమతింపక మిన్నకయుండ్రి మూర్ఖతన్. 153

గీ. మానవేశ్వర! విస్మయమానుఁడగుచు
నమరయుతుఁడయి యగ్రభాగముఁద్యజించి
పుచ్ఛముంగొనె హరి కశ్యపునిసుతులిటు
పరఁగ స్థానవిభాగ మేర్పరచుకొనిరి. 154

మ. అమృతార్థంబయి దేవదైత్యులు కరంబాయత్తులై క్షీరవా
ర్ధి మథింపంగ గడంగిరప్పుడు ధరిత్రీనాథ! యా మధ్యమా
న మహాంభోనిధియందు నా గిరివరేణ్యంబు న్నిరాధారమై
ట మునుంగందొడఁగెన్ ధరింపఁబడియుండం బైన భారంబునన్. 155

ఆ. అంత నతిబలీయమైన దైవంబుచే, స్వీయపౌరుషంబు జేడ్పడంగ
నేర్పు లుడిగి వారు నిర్విణ్ణులై పరి, మ్లానవదనులగుచు మ్రానుపడిరి. 156

మ. పరమేశుండగు నా రమేశుఁడు ఘనప్రత్యూహముంగాంచి సు
స్థిర సంకల్పుఁ డనంతవీర్యుఁడు కృపాశీలుండునున్గాన న
చ్చెరువున్గూర్చెడునట్టి కూర్మతనువున్ జేకొంచుఁ దోయంబునం
దు రహింజొచ్చి కులాచలేంద్రమును దోర్దృష్టో నెత్తె నువ్వెత్తుగన్. 157

ఉ. భూవర! నీట నిట్టులు సముత్థితమైన కులాద్రిఁజూచి యా
దేవతలున్ సురారులు మథింపఁగ వెండి కడంగి రష్టు "పెం
దీ"వన లక్షయోజన మితింబొలుపౌ తన వీపునందు నా
దేవుఁడు మందరాచలము ధీరతమై ధరియించెఁ బేరిమిన్. 158

ఉ. ఆయెడ దేవదానవ మహోత్తరబాహుబలప్రకంపితం
బై యరుదై భ్రమించెడు కులాద్రిని వీపునఁ దాల్చినట్టి య
త్యాయత మాదికచ్ఛపము తత్కుధరభ్రమణంబు నంగకం
డూయన కర్మయంచని కడున్దలఁచెన్ దన మానసంబునన్. 159

వ. అంత నద్దేవుఁ డబోధరూపుఁడై యాసురరూపంబున నసురులయందును, దైవ రూపంబున సురగణంబులయందును నాగేంద్రుండగు వాసుకియందును జొచ్చి బలవీర్యంబుల నుద్దీపనంబుఁ గావించుచుండె. మఱియు సహస్రబాహుండై యపర గిరీంద్రంబుంబోలె నా గిరీంద్రంబును హస్తంబునం బట్టి బ్రహ్మాభవేంద్రముఖ్యులగు సురగణంబులచే సంస్తూయమానుండగుచుఁ బుష్పవృష్టి కురియింపంబడి యొప్పారుచుండె. గోత్రనేత్రంబులయందు నుపర్యధోభాగంబులఁ జొచ్చియున్న నా పరేశునిచే సంవర్ధితులగు నా దేవదానవులు మదవిహ్వలులై మందరమహాద్రి చేత సాగరంబును క్షోభిత నక్రచక్రంబుగా మథించిరి. ఫణిరాజగు నవ్వాసుకిఁ సహస్రదృఙ్ముఖశ్వాసాగ్నిధూమనిహతతేజస్కులై పౌలోమ, కాలేయ, బలీల్వలాద్య సురనాథులు దవాగ్నిదగ్ధంబులైన దేవదారుతరువులుంబలె నైరి. అమర గణంబులును దచ్ఛ్వాసశిఖాహతప్రభావంబులును, ధూమ్రాంబరస్రగ్వరకంచు కాననంబులునై యుండ భగవద్వశంబులైన మేఘంబులు వర్షించె, సముద్రవీచికా మారుతంబులు వీచె. 160

క. ఆవడువునఁ జల మొప్పఁగ, దేవాసురవీరవరమథితసాగరమం
దావిర్భవింప దమృతము, నా విధముం గని విభుఁడు తనంత మథించెన్. 161

సీ. సజలవలాహకశ్యాముండుఁ గనకాంబరుండును రక్తకంఠుండు మఱియు
శ్రవణయుగచలదుజ్జ్వలతటిత్కుండలాఢ్యుండు విశీర్ణకచుండునైన
యా యీశ్వరుండు లోకాభయదంబులౌ, జైత్రంబులైన భుజములచేత
నహిసార్వభౌమునిం గ్రహియించి, యుద్ధృత గిరియాచు నొప్పె నపరగిరియన

గీ. మీనమకరాహి కూర్మతిమింగిల తిమి
కులములెల్లను మిగుల వ్యాకులతఁ జెంద
నుదధి మథియింపఁబడుడు నత్యుల్బణమయి
వెడలె హాలాహలాఖ్యమహావిషము తొలుత. 162

చ. గిరికొని దిక్కుదిక్కునకుఁ గ్రిందికి మీఁదికిఁ బర్వుచున్ సుదు
స్తరము సుదుస్సహంబు భయదంబు మహోల్బణముం బ్రతిక్రియా
విరహితమా తదుగ్రతరవేగము నోర్వక భీతులై ప్రజో
త్కర మొరుదిక్కుఁగానక సదాశివునిన్ శరణొంది రార్తులై. 163

ఉ. భూవర! యీ జగత్త్రితయమున్ సృజియింపను బెంపఁ ద్రుంపఁగా
దేవినిఁగూడి రౌప్యజగతీధ్రమునన్ వసియించువాని స
ద్భావుని మౌనికోటి కపవర్గముఁగూర్పఁ దపంబొనర్చు నా
దేవవరేణ్యుఁడైన హరదేవుని మ్రొక్కిరి సన్నుతింపుచున్. 164

ప్రజాపతులు:—

గీ. దేవదేవ! మహాదేవ! దివ్యరూప!, భూతభావన! భూతాత్మ! భూతనాథ!
జగములన్ దహియించు విషంబువలన, నరసి కాపాడుమా శరణార్థులమము. 165

గీ. దేవ! యఖిలజగంబులకీవొకఁడవ, బంధమోక్షముల్ గలిగింపఁ బ్రభుఁడ వగుదు
వట్లుగానఁ బ్రపన్నార్తిహారుని గురుని, నిన్ను నర్చించుచుందురు నిపుణమతులు.

గీ. బ్రహ్మవిష్ణుశివాఖ్యలన్ వరుసఁదాల్చి, గుణమయంబగు నిజశక్తిఁ గూడిమాడి
విశ్వమునకు సృష్టిస్థితివిలయములను, గలుగఁజేయుదుగద స్వప్రకాశుఁడవయి.

సీ. దేవదేవా! సర్వదేవతాత్మకులైన, యగ్నిదేవుండు నీకాననంబు
వసుమతియుం బాదపద్మంబు కాలంబు, గతియెన్నఁగ దిశల్ కర్ణములగు
వరుణుండు రసన నభంబు నాభితలంబు, శ్వసనంబు వాయువు సకలదేవ
తాత్మకా! భాస్కరుండక్షులు రేతమా, నంబువు నీకుఁ బరాపరాత్మ

గీ. కాశ్రయంబా నహంకృతియాత్మయగును
సోముఁడు మనంబు దివి శిరంబో మహాత్మ!
సంద్రముల్ కుక్షి గిరు లస్థిసంచయములు
మహిత సర్వౌషధులును రోమంబు లీశ! 168

గీ. ఛందముల్ సప్తధాతువుల్ సవనరూప!, ధర్మమెన్నంగ హృదయంబు నిర్మలాత్మ
పంచవదనంబు లుపనిషద్వర్గమట్టి, నీదుమూర్తి పరంజ్యోతి నిశ్చలంబు. 169

వ. దేవా! అధర్మోర్మ్ములయందు సంహారంబు నీఛాయయగు. సత్త్వరజస్తమో గుణంబులు నీ నేత్రంబులగు. ఛందోమయంబగు ఋషియును, మనువును, శాస్త్రకారులును నీదృష్టియగు. మఱియు నిరస్తభేదంబును, సత్త్వరజస్తమో విరహితంబును, బరంజ్యోతియునగు నీరూపంబు సకలలోకపాలురకును బ్రహ్మవిష్ణ్వింద్రాదులకును నగమ్యంబై యుండు. కామాధ్వర త్రిపురకాలగరాదులైన యనేక భూతద్రోహుల సంహరించు నీకుఁ దత్కర్మంబు స్తుతిపాత్రంబు కాదు. మఱియు నీవు స్వనేత్రవహ్ని విస్ఫులింగంబుల నంతకాలంబున నీజగంబును భస్మసాత్కృతంబుఁ జేసియు నెఱుంగకుందువు. ఎవ్వ రాత్మారాములగు గురువులచే హృదయంబున నితాంతంబు చింతింపంబడు పాదద్వంద్వంబుకలవానిని, నుమాతపంబునం దపింప

బడినవానిని నుగ్రపురుషుని శ్మశానవాసునిఁగా నిందించుచుందురో వారు భవత్ప్రతాపంబుఁ దెలియని లజ్జావిహీనులని చెప్పంగాఁదగుఁ గావున సదసత్పరుండవును బరమాత్ముఁడవైన నీ స్వరూపంబును దెలియ బ్రహ్మాదులును సమర్థులు కారన్న నతనిచే సృజింపఁబడిన మేము గొనియాడ నెట్లునేర్తుము. మహేశ్వరా! నీకంటెఁ బరుండగువాని నెందునుం గానము. వ్యక్తకర్ముఁడవై లోకరక్షణంబు కొఱకె ప్రవర్తింతువు. త్వద్దర్శనంబువలన మేము కృతార్థులము, అని యిట్లు విషత్రస్తులైన ప్రజాపతులు కీర్తించిరి. 170

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. వారి వ్యసనంబుఁ గాంచి యవ్యాజకరుణ
హృదయమున సందడింపఁగాఁ బ్రియసతిఁ గని
సర్వభూతసఖుండగు శర్వుఁ డపుడు
పలికె నీరీతి మంజులభాషణములు. 171

చ. అరరె! భవాని! వీరల సుధాంబుధి నిర్మథనప్రభూత దు
స్తరతర కాలకూటవిషజాతమహావ్యసనంబుఁ జూడు కా
తరులయి ప్రాణరక్షణవిధానముఁ గోరెడు నీ ప్రజాళి క
ద్దిర! యభయంబొసంగఁదగు దీనజనావన మార్యధర్మమా. 172

గీ. భూతములు దైవమాయావిమోహితంబు, లయి పరస్పరశత్రువులగుచునుండఁ
బుణ్యపురుషులు నశ్వరంబులగుతమదు, ప్రాణములఁ బ్రోతు రితరప్రాణితతిని.

ఉ. భూతదయాపరత్వమునఁ బొల్చెడువానికి శోభనాంగి! సం
ప్రీతుఁడగున్ జెలంగి హరి విశ్వమయుండగు నవ్విభుండు దాఁ
బ్రీతుఁడుగాఁగ నేఁ గనుదుఁ బ్రీతి జగంబును బ్రీతిఁ జెందు నే
నీతఱి నవ్విషంబు భుజియింతును భద్రముగున్ బ్రజాళికిన్. 174

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అనియిట్లాపన్నతో మం, తనముం గావించి భూతనాథుఁడు వేగం
బున విషముం దినదొరకొనె, మనుజేశ్వర! దానికయ్యుమయు నియ్యకొనెన్. 175

క. పుడిసిట నిమిడ్చికొని య, ప్పుడు హాలాహల విషంబు భూతాత్ముండౌ
మృడుఁడు ననుకంపపెంపునఁ, గడుకొని భక్షించెఁ బ్రజలఁ గాచుటకొఱకై. 176

గీ. ఆ విషంబునకుం బ్రమథాధిపతియుఁ, దనదు శక్తిని జూపించె జనవరేణ్య!
యపుడు శివునికంఠము నీలమయ్యెఁ దలఁప, సాధుపురుషులకదియు భూషణము కాదె.

గీ. భూతసంతాపమున సాధుపురుషులధిక, తాపమును జెందుదురుగా ధరణినాథ!
యయ్యదితలంపఁగా నఖిలాత్ముఁడైన, నాథనాథు సమారాధనమ్ము సుమ్ము.

క. ఆదేవదేవుఁడైన మ, హాదేవుని మహితకర్మమద్దాగని భవా
నీదేవియుఁ బరమేష్ఠియు, శ్రీదయితుఁడుఁ బొగడి రిది విశేషం బనుచున్. 179

గీ. భవుఁడు త్రాగుచునుండఁ దత్పాణినుండి, క్రిందఁబడినట్టియా విషబిందువులను
వృశ్చికాహివిషౌషధీవిసరములును, దందశూకాదులుం గొనె ధరణినాథ! 180

అధ్యాయము 8.

ఐరావతాద్యుత్పత్తికథనము

శ్రీశుకుఁడు:—

క. వృషభధ్వజుఁ డీతెఱఁగున, విషమును ద్రావంగ మగుడ విబుధులును సుర
ద్విషులు మథించిరి జలధిం, దృషితులగుచు నప్డు కామధేనువు వొడమెన్. 181

గీ. బ్రహ్మలోకసంప్రాపకక్రతువులందు, వేల్వఁబడెడు నాజ్యాది హవిస్సుకొఱకు
నైనయంబున నాహవిర్ధాని నిచ్చు,కలిమిఁగొని రప్డు బ్రహ్మవాదులగుఋషులు.

గీ. చంద్రపాండురమైన యుచ్చైశ్శ్రవంబు, నాఁబరగు హయరాజమంతట జనించె
దానిఁ గైకొనె నబ్బలిదానవుండు, చేకొనం డింద్రుఁ డీశ్వరశిక్షఁ జేసి. 183

క. అంతట నైరావతమను, దంతావళ మొదవె నాల్గుదంతంబులతో
మంతునకు నెక్కుచు శిఖర, వంతంబగు శ్వేతగిరి విభవముఁ దెగడుచున్. 184

గీ. అమరలోకవిభూషణంబగుచు నంతఁ, బారిజాతద్రుమంబు నుత్పన్నమయ్యె
నధిప! యర్థిజనాళికి నర్థములను, వసుమతి న్నీవుపోలె నవ్వారి నొసఁగు. 185

క. కంబుగ్రీవలు నతిరుచి, రాంబరలున్ బెడగునడలఁ గ్రాల్గనుల నొయా
రంబుల స్వర్గులకున్ మో, హంబిడు నచ్చరలు వొడమి రటపై జలధిన్. 186

గీ. క్రొమ్మెఱుఁగు కైవడి న్దిగంతమ్ములందుఁ
గుమ్మరించుచుఁ గాంతిపుంజమ్ము లపుడు
భగవదారాధన క్రియాపరవశయగు
నుజ్జ్వలాంగి రమాదేవి యుద్భవించె. 187

క. ఆదేవి సముజ్జ్వల రూ, పౌదార్య వయో విశేష వర్ణనుగుణ శీ
లాది సమాకృష్ట హృదయు, లై దేవాసుర మనుష్యులట వలఁచి రొగిన్. 188

సీ. ఆ రమాదేవికి నభిషేక మొనరింప, ననిమిషనాథుఁ డాసనముఁ దెచ్చె
నాకృతిఁ గొన్న దివ్యాపగల్ హేమకుం,భంబుల స్వచ్ఛజలంబు నిచ్చె
ధర యభిషేకోచితములైన సర్వంబు,లగు నోషధిసముచ్చయమ్ముఁ గూర్చె
నంచిత ధేనువుల్ పంచగవ్యములిడె, మాధవుండు ఫల సుమంబు లొసఁగె
గీ. మఱియు ఋషులు యథావిధి మంగళాభి,షేక మొనరించి రపుడు విశేషగరిమఁ
బాడిరి శుభముల్ గంధర్వవరులుఁ బ్రీతిఁ, బాడి రాడి రచ్చర లింపు పెంపొనంగ.

క. తుములధ్వనములగు మృదంగ మురజవర గోముఖానకముఖ వివిధ వా
ద్యములును వీణా వేణు ద,రములును మొఱయించె ముమ్మరముగ ఘనంబుల్. 190

ఆ. అంతఁ బద్మహస్తయైన శ్రీదేవిని, బ్రాహ్మణోక్తసూక్తవాకములను
సలిలపూర్ణకలశముల నభిషేకించె, నగ్గలిక దనర్ప దిగ్గజములు. 191

గీ. అతివిచిత్రములైన రత్నాభరణము,లర్మిలిఁ దలిర్ప నా విశ్వకర్మ యొసఁగె
నా సరస్వతి హారంబు నబ్జభవుఁడు, పద్మమును గుండంబుల ఫణు లొసంగె. 192

చ. నినదదళివ్రజంబును వినిర్మలమున్ శుభదాయకంబునై
యొనరిన యట్టి చారువికచోత్పలమాలను గేలఁ దాల్చి లీ
లను సుకపోలకుండలవిలాసము సత్రపహాసమున్ సుశో
భనము మనోహరంబునగు వక్త్రముతో నడయాడె లక్ష్మియున్. 193

చ. సమము నిరంతరంబు నవచందనకుంకుమపంకిలంబుఁ బీ
నమును సువర్తులంబగు స్తనద్వయ మొప్పె నలార సింహ మ
ధ్యమ మణినూపురంబు లులియన్ నడయాడుచు నట్టునిట్టు నే
త్రములకుఁ బండువయ్యె రుచిరంబగు కాంచనవల్లికైవడిన్. 194

చ. అమల మనింద్యమున్ ధ్రువము నవ్యభిచారిగుణంబునైన యా
ద్యమగు పదం బట న్దనకునై పరికించుచు లేశమేని నా
రమ మది నొల్లదయ్యెఁ గురురాజ! త్రివిష్టపవాసులైన య
య్యమరుల సిద్ధ చారణుల యక్షుల సాధ్యులఁ గిన్నరాదులన్. 195

వ. అంత నా రమాదేవి తనమనంబున నిట్లు విమర్శింపం దొడంగె. 196

ఉ. ఈ యది నిశ్చయంబు తప మెవ్వనికుండు నతండు కోపమున్
మాయఁగఁ జేయలేఁ డెవఁడు జ్ఞానయుతుండగు వాఁడు సంగముం
బాయఁడు కామబుద్ధి గెలువండు మహత్త్వసమన్వితుండు వ
హ్వా! యితరాశ్రయుండయినవానిని వేఱుగఁ జెప్ప నేటికిన్. 197

వ. మఱియు నొక్కచో ధర్మంబుగలిగియున్న భూతమైత్రి సున్న. త్యాగంబు ముక్తికారణంబుఁగాకుండు. విక్రమంబు కాలవేగంబునం బరిత్యక్తంబగుచుండు. ఒకచో శీలసౌభాగ్యంబున్నఁ జిరాయువు లేకయుండు. ఇట్టి సర్వలక్షణంబులు కలిగియుండి కల్యాణాకారుండగు మహాపురుషుండు నన్నుఁ గోరనొల్లక యుపేక్షించియుండె. 198

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. అని విమర్శించి రమ నిజైకకాశ్రయుండు,గుణసమన్వితుఁడున్ వీతగుణుఁడూనైన యమ్ముకుందుని నిరపేక్షుఁడైనఁగాని,వరునిఁగ వరించె హావభావములు సెలఁగ.

ఉ. ఆవిభు కంఠసీమను మదాళివరూథవిరావసంకులం బౌ వికచాబ్జమాలనిడియంతికభాగమునందునిల్చె శ్రీ దేవి స్వకీయధామమునుదివ్యమునౌ త దురస్థలంబు వ్రీడావృతభాసమానదరహాసవికస్వరదృష్టిఁజూచుచున్. 200

మ. త్రిజగన్మాత విభూత్యుపేతయగు నాశ్రీదేవికిన్నెమ్మిఁ దో యజనాభుండు జగత్త్రియీజనకుఁ డభ్యంచ న్నివాసంబుగా నిజవక్షంబునుజేసె నా రమయు క్షోణీనాథ! యందుండియే ప్రజలన్ సాధిపతిత్రిలోకములఁ గాపాడెం గృపాదృష్టితోన్. 201

గీ. శంఖతూర్యమృదంగాదిసకలవాద్య,నాదములు నృత్యగానవినోదులగుచుఁ దనరు సస్త్రీకులైన గంధర్వవరుల,నిస్వనంబులు ఘనములైనెగడెనపుడు. 202

గీ. బ్రహ్మరుద్రాంగిరోమునిప్రభృతికులును,విశ్వసృజులెల్లరును బుష్పవృష్టిఁగురిసి పరమములును విష్ణుప్రతిపాదకములు,నైన మంత్రంబులంగొనియాడి రంత. 203

క. శీలాది గుణసమృద్ధులు, ధీలలితులునగు ప్రజాపతియుత ప్రజలున్ వేలుపులును సుఖముండిరి, శ్రీలలనామణి సుదృక్పరీక్షితులగుచున్. 204

క. శ్రీలలనోపేక్షితులయి, లోలాత్ములు విగతసత్త్వులు హతప్రభులున్ బాలిశులు నిరుద్యోగులు, నైలోఁగిరి దనుజదైత్యులందఱు నధిపా! 205

గీ. అంతటం బద్మలోచనయైన కన్య, వారుణీదేవి క్షీరార్ణవమునఁ బుట్టి శ్రీనివాసుని యనుమతిఁజేసి దాని,నెల్ల యసురులుఁ బ్రీతి గ్రహించి రపుడు. 206

గీ. అయ్యనంతరమం దమృతార్థులగుచుఁ గాశ్యపులు వెండియు మథింపఁగాఁ బయః ప యోధినుండి నరేంద్ర! సముత్థితుఁడయి పొల్చెఁ బరమాద్భుతుండగుపురుషుఁ డొకఁడు. 207

సీ. తరుణుండు దీర్ఘపీవరభుజాదండుండు, స్రగ్విభూషితుఁడు సుశ్యామలుండు
కంబుకంధరుఁడు రక్తాక్షుండు సర్వాభ, రణభూషితుండు విక్రమయుతుండు
సువిశాలవక్షుండు సురుచిరమణికుండ, లుండును దరహాసమండితుండు
సుస్నిగ్ధకుంచితసుభగకేశాంతుండు, భవ్యుండు స్పృహణీయవైభవుండు
గీ. యజ్ఞభాగి యాయుర్వేదవిజ్ఞుఁ డమర, వరుఁడు సాక్షాత్తు విష్ణ్వంశభవుఁడు నైన
యతఁడు ధన్వంతరి యనఁ బ్రఖ్యాతి మెఱయ, నమృతపూర్ణకలశధారి యగుచు వెడలె.

క. ఆ పురుషుని వీక్షించి సు, ధాపూర్ణకలశముఁ గాంచి దైత్యు లఖిల వ
స్త్వాపాదనరతులయి ధా, త్రీపతి! యా కలశమును హరించిరి పెలుచన్. 209

ఆ. అమృతభాజనమగు నా కలశంబును, బూర్వదేవులు గొని పోవుచుండఁ
ద్రిదశు లతివిషణ్ణహృదయులై యప్పుడు, శరణువొంది రార్తహరుని హరిని. 210

ఉ. భృత్యజనేప్సితంబు లొనరించెడు నా భగవంతుఁ డప్పు డా
దిత్యుల దైన్యముం గని మదిన్ సుధకై వగ మానుఁడీ తదా
ద్ధైన్యము మాన్పి మద్విలసితంబగు మాయను మీ యభీష్టమా
కృత్యముఁ దీర్తునంచు వచియించి తిరోహితుఁ డయ్యె నయ్యెడన్. 211

ఆ. పూని నేను ముందు నేను ముం దనుచును, నీవు కాదు కాదు నీ వటంచు
నధికకామచిత్తులగువారికిం బర, స్పరము కలహ మపుడు సంభవిల్లె. 212

చ. అమరులుఁ గూడ భాగమునకర్హులుగా యమృతార్జనంబునన్
శ్రమము సమంబె కావున సత్రమఖంబునయందుఁ బోలె ధ
ర్మమిది పొసంగునంచు నృవరా! కడుదుర్బలులైన దైత్యు ల
య్యమృతముఁ గొన్న స్వీయుల బలాఢ్యుల మాన్పిరి సారె కీసునన్. 213

క. ఆ యంతరమున సర్వో, పాయజ్ఞుండగు విభుండు పరమాద్భుతమున్
సోయగములకెల్ల నిలయ, మా యోషిద్రూపము న్నయంబునఁ దాల్చెన్. 214

సీ. దర్శనీయంబు సుత్పలదళశ్యామంబు, సుభగంబు సర్వాంగసుందరంబు
నతులంబుఁ దుల్యకర్ణాభరణంబును, జారుకపోలోన్నసాననంబు
ప్రత్యగ్రయౌవనవర్ధితస్తనభార, నమితావలగ్నంబు సుమధురంబు
నాననపరిమళాయాతాళిహుంకార, రవ సముద్విగ్న నేత్రద్వయంబు
గీ. ఫుల్లమల్లికామాలికాభూషితకచ, భార మంగదమండితబాహుయుగళ
మంచితగ్రీవ మలఘుకంఠాభరణము, రమ్యతర సర్వసౌందర్యరాశి మఱియు.

గీ. ధౌతవస్త్రసంవీతనితంబ మనెడు
దీవి నొప్పారు కాంచితోఁ దేజరిలుచుఁ

బొదలి కదలాడు చున్నట్టి పదములందు
మొఱయుచున్నట్టి నూపురంబుల నలరుచు. 216

గీ. పుచ్ఛడీకతనంబుతోఁ బొదువఁబడిన, లేనగవుతోడ విక్షిప్తమైన భ్రూవి
లాసములతో నెసఁగు చూడ్కులం దగనది, దితిజమనముల వలపులఁ దీపుఁ గూర్చె.

అధ్యాయము 9.

జగన్మోహినీ వేషధారణము

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. అసురులట్లు సుహృద్భావమవలఁ ద్రోచి, యొండొరుల చేతి యమృతంపుఁ గుండ నాచి
కొనుచు దస్యులభంగిఁ బైకొనుచు నెదుట, నేగుదెంచుచునున్న నయ్యింతిఁ గనిరి.

సీ. బాపురే! రూపలావణ్య విశేషంబు, వహ్వారె! కాంతిసౌభాగ్యగరిమ
మాయురే! నవకంపుఁ బ్రాయంపుమిసిమి మేల్భళిర! క్రీఁగంటి చూపుల బెడంగు
అబ్బురం బని మదనావేశవివశులై, యసురులక్కామిని ననుసరించి
పరువులువాఱుచుఁ బ్రశ్నించి రీరీతిఁ, గోర్కులు మనములం గుల్కులాడ
ఆ. ఎవతెవీవు? తరుణి! యెందుండి రాక నీ, వేమిచేయ నిప్పు డిచ్చగింతు
వెవనిదానవగుదు వెఱిఁగింపు కమలాక్షి!, యుల్లములను గలఁచుచుంటి విట్లు. 219

ఆ. గరుడ, సిద్ధ, సాధ్య గంధర్వ, చారణ, విబుధ, దైత్య, యోగ విభులచేత
నతివ! నీవు నిక్కమస్పృష్టపూర్వవం, చెఱిఁగితిమిఁకఁ జెప్ప నేల నరుని. 220

చ. తరుణి! శరీరధారులకుఁ దా నఖిలేంద్రియ చిత్తమోదమున్
వెరవునఁ గూర్ప నెంచి విధి నిన్నిటు పంపె నటంచు నాత్మలన్
స్థిరముగ నెంచుచుంటి మిది సిద్ధము కావున పక్ష్మలాక్షి! నీ
యురుకృప మాపయి న్నెరపు మోలి నధీనులమైతి మీయెడన్. 221

గీ. బద్ధవైరులమై యేకవస్తువు కయి, స్పర్థగావించుకొను మాకు జ్ఞాతులకును
మదినిఁ బొరపొచ్చెములు సదమదముఁ జేసి, సంవిధానంబుఁ గావింపు సారసాక్షి!

క. అతివా! మే మల కశ్యపు, సుతులము భ్రాతలము తలఁప సుధకు సమముఁగా
జతనముఁ జేసితి మగుట న, మృతము న్విభజించి యొసఁగు మీ పోరు లుడుఁగన్.

మ. అని యా దైత్యులచేత నర్థిమెయి నిట్లామంత్రితుండై విమో
హనమాయావనితాతనుండు హరి యొయ్యారంబుగా నవ్వి యొ

య్యాన నవ్వారలనెల్ల ధీరరుచిరాపాంగంబులం గాంచు చి
ట్లనియె న్మంజులవాక్యపుంజముల నాహ్లాదంబు పుట్టించుచున్. 224

శ్రీభగవానుఁడు:—

గీ. కశ్యపతనూజులార! యిక్కరణిమీఱ, లకట! పుంశ్చలినైన నాయందు నిపుడు
ప్రత్యయము నుంచితిరి బాగు! పండితజను, లంగనల నమ్మ్రజ్ఞాల రొకప్పుడేని.

గీ. క్రొత్తక్రొత్తరుచులకొఱకు నన్వేషించు, స్వైరిణులగు స్త్రీలసఖ్యము లవి
యేల? యసురులార! సాలావృకంబుల, చెలుముల ట్లసత్యములగుఁ గాదె! 226

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని నుడివిన విని యసురులు, మనమున నూఱటలు వొందిమందస్మింబుగ న
ల్లన నగి చేతి కమృతభాం, జనము నొసంగి రపుడు వివశతఁ గురుముఖ్యా! 227

ఉ. భారతవర్య! య య్యమృతభాండముఁ గైకొని విష్ణుఁడంత సు
స్మేరముఖంబుతోఁ బలికెమీఱిట నుంచియొ చెడ్డయో నయో
దారత నాయొసర్చిన విధంబిది కాదన కీయకొందు రేన్
నేరిమిమీఱఁ బంచుదు నే నమృతంబును మీకు వింటిరే? 228

క. అనిపల్కిన తజ్జల్పిత, మునువిని యాదైత్యయూథపులు తన్మర్మం
బును దెలియలేక యట్లే, యని తమ యనుమతినిఁ దెల్పిరందఱు నొకపై. 229

మ. క్షితివర! యంత వా రుపవసించియు స్నానముఁజేసి శౌచ సం
భృతులయి పావకంబును హవిస్సుల లెస్సగవేల్చి విప్ర గో
తతులను దద్ధితంబులిడి తన్పి ద్విజాతివరేణ్యు లెల్లరున్
స్తుతమతులౌచు స్వస్త్యయనసూక్తములం బఠియింప ధన్యతన్. 230

క. నూతన వస్త్రంబుల సం, ప్రీతిని ధరియించి పేరిమి విభూషితులై
యా తఱినిం బ్రాగగ్రము, లైతగు దర్భలనుజొచ్చి రందఱు నసురుల్. 231

ఆ. ఆజ్యదీపకలిత యగరు ధూపామోద, సంభరితయునైన శాలయందు
సురలు దానవులు ననిరుపమమైన సం, తుష్టిఁ బ్రాఙ్ముఖోపవిష్టులైరి. 232

సీ. అవనీశ! యాశాల యందుఁ బ్రవేశించెఁ, దత దుకూలాఢ్య నితంబభాగ
మందయానయు సతిమదవిహ్వలాక్షియు, సర్వాంగలావణ్య సంకలితయుఁ
గలభోరువున్ స్వర్ణకలశస్తనియు హేమ, నూపురవిరుతులన్ మొఱయునదియుఁ
గనకకుండల చారు కర్ణ నాసా కపో, లాస్యయు పరదేవతాఖ్యయునగు

గీ. శ్రీసఖి స్ఖలితస్తనచేలనుగని, వెఱపుగదిరిన చూడ్కుల మఱియు మఱియుఁ
జూచి చూచి సురాసురుల్ చోద్యపడుచుఁ, బ్రబలతర మోహవార్ధి నిమగ్నులైరి.

గీ. పాములకుఁ బాలువోయుట భంగి దాన, వారి కమృతంబొసగుట యన్యాయమయని
యరసి జాతినృశంసకులైనవారి, కమృత మొసఁగ నొల్లం డయ్యె నచ్యుతుండు. 234

గీ. అంత వేర్వేఱ పంక్తుల నా రమేశుఁ, డాదితేయ దైతేయుల ననుపఁ బఱచి
వారు తమతమ శ్రేణులం గూరుచుండ, నియమముం జేసె నప్డు క్షోణీకళత్ర! 235

గీ. కలశముం గేలఁ దాల్చి రాక్షసుల నెల్ల, సబహుమాన ప్రియోక్తులఁ జక్క మొఱఁగి
దవులనున్న సుపర్వులం ద్రావఁ జేసె, నల జరామృత్యుహరమగు నమృతరసము. 236

మ. పరగన్ దత్కృతపూర్వమా సమయముం బాలించుచు న్మేదినీ
శ్వర! యా దైత్యులు స్త్రీవివాదన జుగుప్సం జేసి తత్స్నేహ బం
ధురులై యిన్నక యుండి రా పడఁతి యందు న్గాఢమౌ ప్రేమ పెం
పు రహిం బాయునొ యన్న భీతి పలుకం బోకప్రియంబౌ నుడిన్. 237

గీ. అమరవేషంబుఁ దాల్చి యయ్యమరపంక్తిఁ, జొచ్చి స్వర్భానుఁ డప్పుడు సుధను ద్రావె
సూర్యచంద్రులు వానినిఁ జూచి వేగ, హరికి సూచనఁ జేసిరి ధరణినాథ! 238

క. అమృతము గ్రోలు నతని శీ, ర్షముఁ దునిమెన్ హరి నిశాతచక్రాహతి భూ
రమణ! విను తత్కబంధం, బమృతాప్లావితమగుచు రయంబునఁ బడియెన్. 239

క. అమరత్వముఁ బడసిన శీ, ర్షము నయ్యజుఁ డప్పుడుఁ జేసె గ్రహముగఁ దాఁ బ
ర్వమునం జంద్రార్కుల వై, ర మనస్కుండగుచు వాఁ డురవడిం బట్టున్. 240

క. దేవతలచేత నమృతము, ద్రావంబడినంత లోకరక్షకుఁ డగు నా
దేవుఁడు నిజరూపముఁ గొనె, క్ష్మావర! య య్యసురవరులు గనుఁగొనుచుండన్. 241

మ. క్షితివర! దేవదైత్యతతికిం దగ దేశముఁ గాల మర్థమున్
మతియును గర్మ మిన్నియు సమంబులె యయ్యు ఫలంబునందు భి
న్నత గనుపట్టె నా కమలనాభపదాబ్జసమాశ్రయంబునన్
ధృతి నమృతంబు నొందిరి సురేభ్యులు నిష్ఫలులైరి దానవుల్. 242

శా. పార్థక్యంబున దేనిఁ బ్రాణధన హృద్వాక్కర్మలన్ లేశమున్
సార్థక్యంబది లేక యే తనుతనూజాతాదికం బందుఁ దా
రర్థిం జేయుదు రద్ది వమ్మె యగు మూలాసేచనంబుం బలెన్
బార్థక్యంబును వీడి చేయు క్రియ లే భద్రంబులౌఁ బార్థివా! 243

అ ధ్యా య ము 10.

దేవాసుర యుద్ధప్రారంభము

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. వాసుదేవపరాఙ్ముఖస్వాంతులగుట,దృప్తులగుటను సర్వదైతేయదాన
వులును దత్కార్యయుక్తులై మెలఁగినను నృ,పాల!య ట్లమృతంబునుబడయరైరి.

క. సాధించి యమృతమును వసు,ధాధవ! స్వీయులగు సురలఁ దాఁబ్రాపించి జగ
న్నాథుఁడు గరుడారూఢుం,డై ధృతిఁజనె భూతసంచయము గనుచుండన్. 245

చ. క్షితిప! సపత్నకోటి ఫలసిద్ధిఁ గనుంగొని యోర్వరామి నా
దితిసుతు లుద్యతాస్త్రులయి దేవగణంబులమీఁదఁజుట్టి యు
ద్ధతిఁబడి రా సుపర్వులు సుధారసపానవివృద్ధశక్తులై
ప్రతిరణమిచ్చి రచ్యుతపరాయణతన్ వివిధాయుధంబులన్. 246

క. రోమాంచముఁగూర్చు చతి,స్థేమముఁ దుములంబు నగుచు దేవాసుర సం
గ్రామం బతిభీమంబై,భూమీశ్వరవర! జరిగెనపుడు వార్ధితటిన్. 247

క. వివిధాయుధులై యట నా,దివిజులు దితిజులును మిగులధృతి నొండొరులన్
బవరమునఁ గొట్టుకొనిరి యి,షువులఁ గృపాణముల సరభసులయి యురవడిన్.

క. పొంగారు శంఖతూర్య మృ,దంగపటహభేరి డమరుతతి నిస్వనముల్
సంగరభువి రథహస్తితు,రంగ పదాతిసముదగ్రరవములు సెలఁగెన్. 249

క. తలపడె నట రణమున రథి,కులతో రథికులును నేనుఁగులతో నేనుం
గులుఁ గాల్వురతోఁ గాల్వురు, నలఘుగతి హయములతోడ హయములు నధిపా!

సీ. కొంద ఱుష్ట్రంబులఁ గొంద ఱేన్గుల మఱి,కొందఱు ఖరములఁ గ్రోలు పులుల
గౌరమృగంబులఁ గంక గృధ్రంబుల,శ్యేన భాసంబులసింహ శరభ
గవయ భల్లూక వృకఖడ్గ గో వృష మహి,ష తిమింగిలంబులజంబు కాఖు
శునక బస్త మనుష్యసూకర కృష్ణసా,రంబుల మఱియు నన్యంబులైన

గీ. స్థల జల ఖగంబులన్ వికృతాకృతులగు,వివిధ సత్వములం గడువేడబమున
నుభయసైన్యంబులంగల యోధులు రణ,భూమిఁజొచ్చిరిదారు ముందునగుచు.

సీ. రాజేంద్ర! రుచిరచిత్రధ్వజాంశుకములుఁ,బ్రస్ఫీత ధవళాతపత్రములును
అత్యర్ఘ వజ్రదండా త్తవ్యజనములుఁ,జారు కోమల బర్హచామరములు
నురువాతధూతో త్తరోష్ణీషములును వి,స్ఫురదుదంచిత మణిభూషణములు
ఖద్యోతదీధితిప్రద్యోతమానోగ్ర,నానాయుధవిరాజమానములును

గీ. నై చెలంగెడునట్టి దేవాసురభట, సేనలవి వీరకోటి విశిష్టములయి
బహుళ జలజంతువులతోడఁ బలుఁగునట్టి, రెండు సాగరములు బోలెఁ గండుమిగిలె.

వ. అయ్యవసరంబున 253

సీ. సర్వాద్భుతము సర్వసాంగ్రామికయుతంబు, మయనిర్మితంబు కామగము ఘనము
దృశ్యమానంబు నదృశ్యం బనిర్దేశ్య, మప్రతర్క్యంబును దీప్రమాన
మునగు వైహాయసమను విమానము నగ్ర, భాగంబునన్ సర్వవాహినీశ
సంవృతుండై ఛత్రచామరాదులతోడ, బలిదానవేంద్రుండు ప్రౌఢి మెరయ
గీ. నుదయశైలాగ్రమున సమభ్యుదితుఁడైన, పూర్ణచంద్రుండువోలెను బొలుపుమిగిలె
దైత్యగణముల కెల్ల నుత్సాహశక్తు, లాత్మలం గల్గఁ జేయుచు నవనినాథ! 254

సీ. ఆ బలివీరున కన్నితట్టులఁ జమూ, పతులైన దైత్యులు ప్రౌఢియుతులు
నముచి శంబర కాలనాభ ద్విమూర్ధ వి, రోచన వజ్రదంష్ట్రులును మఱియు
నిల్వల హేతి ప్రహేతి హయగ్రీవ, శకుని తారక మయ శంకు శిరులు
శుంభ నిశుంభులు జంభుఁడు మహిషుఁ డ, రిష్టుండుఁ గపిలుఁ డరిష్టనేమి
గీ. కేరలి పౌలోములును గాలకేయులును ని, వాతకవచులు మున్నుగాఁ బలుఁగులాఁతి
యసురులును క్లేశభాగులై యమృతభాగ, మందమి న్నిల్చి రని మొనలుక పేర్మి.

ఉ. భీషణసింహనాదములఁ బేర్చుచు నార్చుచు నుదగ్రులై సుర
ద్వేషులు భూరిరావ సముపేతములైన స్వకీయశంఖముల్
రోషముతోడ నొత్తిరి కురుప్రవరా! బలసూదనుండు వి
ద్వేషులఁ గాంచి క్రుద్ధుఁడయి ధీరత నిల్చె రణాంగణంబునన్. 256

క. గగనమున నమ్మహేంద్రుఁడు, దిగిభము నైరావతం బధిష్ఠించి కడున్
నెగడె స్రవత్ప్రస్రవణం, బగు నుదయశిఖరినిఁ దోఁచు నర్కుఁడు వోలెన్. 257

చ. నరవర! వాయు వహ్ని వరుణప్రముఖాఖిల లోకపాలకుల్
సురగణయుక్తులై బలసి చుట్టును నిల్చిరి స్వామియా పురం
దరునకు బాసటౌచు వివిధాయుధవాహనకేతుయుక్తులై
దురమున శత్రువీరుల మదోద్ధతి నెల్ల నణంచు పూన్కితోన్. 258

ఉ. వారు పరస్పరంబు నిరువాగులవారును ముట్టడించుచున్
వీరవిహారకేళి నతిభీకరవృత్తిని బిట్టు నెట్టుచున్
పేరులఁ బెట్టి యొండొరులఁ బిల్చుచుఁ బెల్లన ముందుఁ జొచ్చుచున్
దారుణమౌ రణంబు సముదగ్రతఁ జేసిరి కౌరవేశ్వరా! 259

వ. ఆ సంకులసమరంబున బలిదైత్యేంద్రుండు నిర్జరేంద్రుని, తారకుండు గుహుని, హేతి వరుణుని, ప్రహేతి మిత్రుని, కాలనాభుఁడు యముని, మయుఁడు విశ్వకర్మను, శంబరుండు త్వష్టను, విరోచనుండు సవితృని, నముచి పరాజితుని, వృషపర్వుం డశ్వినీదేవతలను, బాణప్రముఖ బలిపుత్రశతము సూర్యుని, రాహువు సోముని, పులోముఁ డనిలుని, నిశుంభశుంభులు దేవియైన భద్రకాళిని, జంభుండు వృషాకపిని, మహిషుండు విభావసుని, ఇల్వలవాతాపులు బ్రహ్మపుత్రులను, దుర్మర్షుండు కామదేవుని, ఉత్కళుండు మాతృగణంబులను, శుక్రుండు బృహస్పతిని, నరకుండు శనైశ్చరుని, నివాతకవచులు మరుత్తులను, గాలకేయులు వసువులను, పౌలోములు విశ్వేదేవులను, క్రోధవశులు రుద్రులను గవిసి ఘోరంబగు పోరుసలిపిరి. ఇట్లు దేవదానవు లన్యోన్యజిగీషలం జేసి ద్వంద్వసమరంబునఁ దీక్ష్ణంబులగు బాణ, కృపాణ, తోమర, చక్ర, గదా, ముశుంఠి, పట్టస, శక్తి, ప్రాస, పరశ్వధ, నిస్త్రింశ, భల్ల, పరిఘ, ముద్గర, భిండివాలా ద్యాయుధవిశేషంబుల నొండొరుల శిరంబులఁ దెగవేయందొడంగిరి. అప్పు డా సంకులసమరంబున రథ, గజ, తురగ, పదాతి సమూహంబు లారోహ వాహసందోహ సమన్వితంబులై చిత్రవిచిత్రంబులుగా ఖండింపఁబడియె. మఱియు నికృత్త బాహోరుకంధర చరణాది వివిధావయవులై ఛిన్నధ్వజ జ్యా తనుత్రాణ భూషణులై యోధవీరులు పొడగట్టిరి. గజ తురగ పదాతి పదాఘాతంబులను, రథాంగనేమి ఘట్టనంబులను జూర్ణీకృతంబై యుద్వేత్తుగఁ బైకిలేచిన సంగరభూమి పరాగంబు దశదిశలను నాకాశంబును దివాకరునిఁ గప్పుచుఁ గ్రమ్మఱ శోణితప్రవాహంబుల నణఁచివేయంబడుచుండె. ఉద్వృత్త కిరీటకుండలంబులగు శిరంబులచేతను, సంరంభోపేతములైన పరిదష్ట దంతచ్ఛదంబులతోడను, నాయుధసహితంబులు నావరణయుతంబులు నగు మహాబాహువులతోడను, గరభసదృశంబులగు నూరుకాండంబులతోడను బ్రచ్ఛాదితంబయి యా సంగరాంగణంబెంతయు శోభిల్లె. శిరంబులు నఱుకంబడి కబంధంబులు కేలం గైదువులఁ దాల్చి యావేశంబునఁ బరుగులిడుచుండెను. 260

క. బలి యపు డింద్రునిఁ బదిశరముల నైరావతగజేంద్రమును మూఁడిట వా
జుల నాల్గిటి నాల్గిటఁ బెంపలరఁగ మావంతు నొక్కశరమ్మున నేసెన్. 261

క. వడియును వాడియుఁ గల్గిన, బెడిదములగు నన్ని భల్లశరవిశిఖంబులనే
యుడరించి వచ్చుశరముల, నడుమన ఖండించె నమరనాథుఁడు కడిమిన్. 262

చ. కనుఁగొని తత్ప్రశస్తమగుహస్తకర్మమునుం బలి యీసు పెంపునన్
గొనె నొక శక్తిబాణమును సగ్గొంకకయంత సుపర్వనాయకుం

డును భయదోల్కలై వడిఁ గదుంగడు మండెడు నయ్యుదగ్ర శ
క్తిని కరమందునుండఁగనె తీవ్రతమై నురుమాడె వ్రేల్మిడిన్. 263

గీ. అయ్యనంతరమున శూలమవలఁ బ్రాస,మాపయిన్ దోమరంబు నిట్లులుక మీఱఁ
జెలఁగి బలిదైత్యుఁ డేదేని చేతఁ బట్టె,వాని నెల్లను దునిమె నవ్వాసవుండు. 264

శా. అంతన్ భీషణరోషపూర్ణహృదయుండై యా బలీంద్రుండు దా
నంతర్ధానముఁ బొందె నాసురము ఘోరాంతంబు నా మాయ న
త్యంతోపప్లవదాయకంబయి మహాహార్యం బొకండప్డు భూ
కాంతా! నిర్జర సైన్యకోటులపయిన్ గన్పట్టె దుర్దాంతమై. 265

చ. నృపవర! యత్యుదగ్రమగు రీతి దవానలదహ్యమాన పా
దపనివహంబు టంకసముదగ్రమహోగ్రశిలాసముచ్చయం
బు బడియె బిట్టు వేలుపుల మూకల నెల్లను బిండిపిండియై
యపుడు కలంగి రూపుసెడి యత్యధికంబగు భీతిఁ జెందఁగన్. 266

సీ. అలఘు తరోరగంబులు దందశూకముల్,వృశ్చికంబులుఁ జేరి బిట్టు ముట్టె
నురువరాహమహాగజోగ్రశార్దూల భీ,కరసింహముల్ కడగండ్లఁ బెట్టె
బృథుశూలహస్తులు విగతవస్త్రులునయి,'అడువుండు పొడువుఁ'డం చార్పు లిడిరి
యాతుధానాంగనలడరి వేనకు వేలు,రక్షోగణంబులు గ్రందుకొనియెఁ

గీ. ప్రబలవాతాహతంబులై పరుషతర గ,భీరనిర్ఘోషయుతములై భూరితరము
లైన జలధరపటలములతిభయంక,రముగ నంగారవృష్టి మొత్తములఁ గురిసె.

మ. అవనీంద్రా! బలిసృష్టమై విలయకాలాభీలమౌ లీలగాఁ
బవనప్రేరితమౌచు బావకము తీవ్రంబున్ మహోగ్రంబునై
దివిజానీకములం దహింపఁగడఁగెన్ ధృత్యున్నతిం గోలుపో
యి వివేకంబులు దూల నెల్లఱును నిష్కృష్టాత్ములై మ్రాన్పడన్. 268

క. ఆతఱిఁ బ్రచండవాతో, ద్ధూత తరంగోత్కరంబుతో వెడిదంబై
యే తట్టుఁ గన్నఁ దోఁచెను, భీతినిడుచు సాగర మతివేలంబగుచున్. 269

చ. నరవర! వింటె? యీ వడువునం గడు ఘోరులు లక్ష్యమార్గ భీ
కరులును గ్రూరచిత్తులును గర్వులు నౌ దితిపుత్రు లన్యులున్
నిరుపమశక్తి మాయల ననేకములన్ సృజియించుచుండఁగా
వెరవరి యప్పుడెల్ల సురవీరులు గుందిరి ఖిన్నచిత్తులై. 270

క. ఆ కుహనాకర్మలకుఁ బ్ర,తీకారము నెఱుఁగకుండి దేవేంద్రాదుల్
క్ష్మాకాంతా! యంతట ల,క్ష్మీకాంతుఁడుఁ దోఁచె వారికి న్సదయుండై. 271

మ. గరుడస్కంధకృతాంఘ్రిపద్ముఁడుఁ బిశంగస్ఫీతవస్త్రుండుఁ దో
యరుహాక్షుండు విశాలవక్షుఁడుఁ బ్రకృష్టాష్టాయుధోపేత సుం
దరబాహుండుఁ గిరీటకుండలసముద్యత్కౌస్తుభాలంకృతుం
డు రమానాథుఁడు దృష్టిగోచరత నద్దుం బొందె దేవాళికిన్. 272

ఉ. ఆ హరి సుప్రసన్నుఁడయి యందుఁ బ్రవేశముఁ జేసి నంత దే
వాహితకూటకర్మజనితాఖిలవిస్తృతమాయ లెల్ల దూ
రాహతమయ్యె స్వప్న మరయం బ్రతిబోధమునందుఁ బోలెఁ ద
న్మోహనశక్తి చేతను విభుస్మరణం బఘనాశమౌఁగదే. 273

ఉ. భండనభూమి నగ్గరుడవాహనునిం బొడఁగాంచి సింహ వా
హుండగు కాలనేమి నిశితోజ్జ్వలశూలము వైచెఁ బద్మనా
భుం డలవోకమై గరుడమూర్ధమునం బడు దానిఁ బట్టి యు
ద్దండత దానిచేతన యుదగ్రు సవాహునిఁ గొట్టె శాత్రవున్. 274

ఉ. మానవనాథ! మాలియు సుమాలియుఁ దాకిరి విష్ణు నాజి న
న్యూనబలాఢ్యులై హరియు నుద్ధతి వారలఁ జక్కడంచె నా
లోనన మాల్యవంతుఁడు బలోగ్రతఁ దార్క్ష్యునిఁ గొట్టెఁ బెన్గదన్
బూనిక నద్దు వానిని విభుండు వధించెను జక్రధారచేన్. 275

అధ్యాయము 11.

దేవ విజయము

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. ఉరుమహిమాఢ్యుఁడైన పురుషోత్తము సత్కృప నప్పుడా పురం
దరవరుణానిలాద్యమరనాథులు పోడిమిఁ జెంది క్రమ్మఱన్
దురమునఁ దమ్ము మున్నట నెదుర్కొనినట్టి యరాతివీరులన్
సరభసవిక్రమక్రము మెఱసంగగఁ గొట్టిరి వాఁడికోలలన్. 276

మ. దురమందున్ బలిదైత్యుముట్టి భగవంతుండైన పాకారి బి
ట్టరుదా వజ్రము సాచివైచెఁ బ్రజ హాహాకారముం జేసె న
ప్పురుసంరంభసమేతు మానధను యుద్ధోర్వీచరిష్ణుం బలిన్
సురనాథుండుఁ దిరస్కరించి పలికెన్ సనోనాదు చగ్రస్థుఁడై. 277

క. మాయాధీశులమగు మము, మాయలచే గెలువ నటు నిర్మాడ్కిఁ బఱఁగుదే?
యో యజ్ఞుఁడ! బాలుర నట్టుఁడోయనఁ గనుగట్టి కొనుగదోయి ధనంబున్.

క. దారుణమాయలచే నె, వ్వారలు స్వర్గాపవర్గఫలముల నొందన్
గోరుదురో యుభయగతులకు, దూరులుగా వారిఁ జేయుదు న్మహాత్మా! 279

క. శతపర్వోజ్జ్వలకులిశ, క్షతి దుర్మాయులగు మిమ్ము జ్ఞాతియుతముగా
హతమార్తు నిల్వుమెదుటన్, మతిహీనుఁడ! ఖలుఁడ! పెక్కుమాట లిఁకేలా!

బలి:—

సీ. కాలప్రచోదితకర్ములై భీషణ, సంగ్రామమునఁ బేర్చు సర్వజనుల
కపకీర్తి కీర్తి జయాజయమృత్యువు, లందెదియే నొక్కఁడావహించు
సూరివర్యులు కాలసూత్రితమీజనం, బని కనుచుంద్రు దాసమాత్మలందుఁ
బొంగ రావంతయుఁ గ్రుంగ రెవ్విషయంబు, నందు వివేకశూన్యాత్ములరయ
గీ. నందు దేహమె సాధనమంచుఁ దలఁచు
చుంద్రు జడులరు శోచనీయులరు నైన
మీదు మర్మస్పృశములైనయీ దురుక్తు
లను సరకు సేయుదుమె? మేము మనములందు. 281

మ. క్షితినాథోత్తమ! యిట్లు దేవవిభు నాక్షేపించి వీరోత్తముం
డతిధీరుండగు దైత్యరాజు బలి యష్టాకర్ణకృష్టంబులౌ
శితనారాచగణంబులన్ మును ఘనాక్షేపోక్తి బాణచ్ఛటా
హతుఁడౌ నాతనిఁ గొట్టె గ్రమ్మఱ నుదగ్రాటోప మేపారఁగన్. 282

ఉ. సూనృతవాదియుం బృథుయశోధనుఁడు న్ఘనుఁడైనయట్టి యా
దానవనాథుచే నిటులఁ దాను నిరాకృతుఁడై వెస న్మహా
మాని మహేంద్రుఁ డట్టి యవమానము నోర్వక యంకుశాహతం
బైన మదేభరాజము క్రియం బొలుపారె నుదగ్రమూర్తియై. 283

ఉ. ఆతటి గోత్రభేది బలియా బలిమీఁద సమోఘము ద్రిప్పు
వ్రాతమదాపహంబునగు వజ్రము వైచె బిరాన దాన ధా
త్రీతలనాథ! యప్డు బలి ఱెక్కలఁ గొట్టిన యద్రికైవడిన్
జేతనశూన్యుఁడై పడియె స్వీయవిమానసమేతుఁడై వడిన్. 284

చ. అతిరభసంబునన్ ఘనరణాంగణపాతితుఁడైన యట్టి యా
దితిసుతసత్తమున్ బలిని ధీరు సుహృత్తముఁ గాంచి తత్సఖుం

డతులితశౌర్యశాలియు మహాదాఢ్యుఁడునై తగు జంభుఁ డప్పు డా
హాతుఁడయి యున్న మిత్రు నెడనాదృతిఁజూపు చెదిర్చె శక్రునిన్. 285

శా. ఆ జంభుండు మృగేంద్రవాహుఁడయి యుగ్రాటోప మేపారఁగా
సాజంబౌ పృథువిక్రమంబున గదన్ సారించి దిఙ్నాగమున్
దా జత్రుస్థలమందుఁగొట్టె గజమున్ తం దద్గదాపీడితం
బై జానుద్వయి నేలమట్టు చమితాక్షయానంబు నొందె న్నృపా! 286

క. రయమున మాతలి దశశత, హయములతోఁ గూడినట్టి యరదము తేరన్
భయయుతకరిని విడిచి హరి, హయుఁ డా స్యందనముఁ దోనధిరోహించెన్. 287

క. ఆసారథికృత్యంబు 'సె, బా' సని మెచ్చుకొని దానవశ్రేష్ఠుఁడు సం
త్రాసకరశూలమున న్మయ, భాసురుఁడై మాతలిని జవంబున నేసెన్. 288

క. ధీరత నవలంబించి యు, దారుఁడు మాతలి సహించెఁదజ్జనితార్తిన్
క్రూరుఁడగు జంభుఁ గినిసి శ, తారమ్మగు వజ్రమున శతమఖుఁడు దునిమెన్.

గీ. రాజ! దేవర్షియైన నారదునివలన, జంభుఁ డీల్గుట విని వానిజ్ఞాతులైన
నముచి శబలుండు పాకుండునాఁబరగెడు, వార లతిరభసంబునవచ్చి రటకు. 290

గీ. పోటుమాటలమర్మముల్ముట్టునట్టు, లమరవిభు నధిక్షేపించుచ ద్దనుజులు
వర్ష ధారల మేఘముల్పర్వతమును, బోలె శరముల నాతనిముంచిరపుడు. 291

గీ. హస్తలాఘవ మొప్ప నయ్యమరవిభుని, దశశతతురంగముల యుద్ధంబునందు
నన్ని శరములచేత నేయబ్బురంపు, నురవడిం గొట్టె బలదైత్యుఁడొక్కమొగిని.

గీ. భూవరా! సకృత్సంధానమోక్షణములఁ, బాకుఁడు న్మాతలిని శతబాణములను
నొవ్వనేసి రథంబునుగ్గు సేసెఁ, దిలలయంతగఁ బెనువింతగలిగె నంత. 293

గీ. స్వర్ణపుంఖంబులై యొప్పు పంచదశమ, హాశరంబులఁ గొట్టి యాహవమునందు
సజలమై యొప్పు జలదంబుచాడ్పున న్మ, హానినాదంబుఁ జేసె భయంకరముగ.

క. సారథి రథయుతుఁడగు రిపు, వీరున్నుత్రాము బాణవృష్టులచే దే
వారులు గప్పిరి ప్రావృ, ట్సూరుని నంభోధరము లట్టుల్ నృపవర్యా! 295

చ. అనిమిషనాథుఁ గానక భయాతురులై దివిషద్గణంబు లె
ల్ల ననుగయుక్తులై రిపుబలపరిశికల్పిత దుర్భరవ్యథన్
వనరు చనాయకత్వమునవందురుచు న్మొఱవెట్టి రుమ్మడిన్
వననిధి భిన్ననౌకులగు వర్తకసంఘములట్లు భూవరా! 296

ఉ. ఆయెడ మేఘవాహనుఁడు సాశ్వరథ ధ్వజయంత్రయుక్తుఁడై
సాయకపంక్తిపంజరము సంగతిఁబాసి వెలింగె నంతటన్

స్వీయరుచి న్నభంబు పృథివి న్దిశల న్మిగుల న్వెలుంగఁగాఁ
జేయుచు సుప్రభాతమునఁ జెన్నెసలారెడు సూర్యుకైవడిన్. 297

గీ. ఆజి శత్రు నిపీడితంబైన తనదు, సైన్యమును బొడగాంచి యాశతమఖుండు
ప్రకటరోషమునం జేతివజ్రమును వి, పక్ష సంహారమునకునై పనుపెఁ గడిమి. 298

క. ఆ కులిశధారచేతన్, బాకబలుల శీర్షములను బ్రాంధి హరించెన్
లోక మగల జ్ఞాతులును వి, లోకించుచునుండ నాకలోకవిభుఁ డనిన్. 299

క. నముచి యపుడు స్వజ్ఞాతివ, ధముఁ గని శుగమర్షరోషధర్షితుఁడగుచున్
విమతుని నింద్రునిఁ జంపఁ బ, రమమగు నుద్యమ మొనర్చె రాజవరేణ్యా! 300

గీ. స్వర్ణకింకిణీయుత ఘనసారమయము, నైన శూలంబుఁ దాల్చి యద్దానవుఁడు తె
గించి చచ్చితి వనుచు భర్త్సించుచప్పు, డెమరుగాఁ బఱతెంచె నయ్యింద్రునకును.

చ. వెసఁ బఱతెంచి యద్దనుజవీరుఁడు గర్జిలుచున్న సింగ మ
ట్లెసగుచుఁ గ్రొంధిమీఱ నమరేశ్వరుపైఁ జటులోగ్రశూలమున్
విసరె నభంబునందు నదివేడబమై పరతేఱఁ గేళి లా
లసుఁడగుచు న్సహస్రశకలంబులుగా నఱకె న్సురేంద్రుఁడున్. 302

క. నృపవర! సుపర్వవల్లభుఁ, డపుడు మహారోషసంభృతాత్ముండగుచున్
రిపువీరుని కంధరము దె, గిపడ గులిశాయుధ మొగిఁ బ్రయోగించెన్. 303

చ. శతమఖుచేత నట్లు రభసంబున నేయఁగఁబడ్డ విక్రమో
ర్జితమగు వజ్ర మయ్యసురశేఖరు చర్మమునేనిఁ ద్రెంపలే
క తొలఁగెఁ జూడఁ జిత్ర మిదిగా యతివిక్రమవృత్రభేదనా
ప్రతిహతవజ్రరాజము తిరస్కృత మౌ నముచిత్వచంబునన్. 304

సీ. వజ్రాయుధం బిట్లు ప్రతిహతంబైనంత, దివిజేంద్రుఁ డిట్లు చింతించె భీతి
నిది యేమి విధియోగ మెఱుఁగంగరాదహో!, భూతలోకంబు మోహాపఱచె
భారయుతంబులై పక్షంబులన్ భూమిఁ, బడుచుఁ బ్రజాక్షయం బడరఁ జేయు
శైలంబులకును బక్షచ్ఛేదఘనకార్య, మును జేయునపుడేని మొక్కవోదు
గీ. మఱియుఁ ద్వాష్ట్రితపస్సారమయునివృత్రుఁ, జంపు నపుడేని గొంకదు సర్వశత్రు
సంచయాక్షతగాత్రులశౌర్యయుతుల, దునుమఁ జాలినదికద భిదుర మిదార! 305

శా. ఆవజ్రం బిది మొక్కవోఁ డల్పుఁడగు దేవారాతిపై ముక్తమై
చే వెల్లం జెడి మొక్కవోయినది యిస్సీ! యింక నే దండమున్
రేవం దాల్పఁగనేల? నింక పరిపాకారిత్వ మహ్న తేజంబునున్
దా వమ్మై చెడెఁగాదె? యొండుకులకు న్వ్యాక్రుష్టిగా నేటికిన్. 306

వ. అని మదిఁ గుందుచుండెడు బలారికి నశరీరవాణి యి
ట్లనియె 'మహేంద్ర! యీ యసురుఁ డార్ద్రము శుష్కమునైన దానిచే
తను దెగఁ డట్టిదా వర ముదగ్రతపంబున మెచ్చియిచ్చితిన్
విను మను గాన యారయుము వీనినిఁ ద్రుంచుట కొం డుపాయమున్'. 307

గీ. ఆనభోవాణి నమరేంద్రుఁ డాలకించి, క్రమసమాహిత మతిని ధ్యానమునొనర్చి
యార్ద్రమును శుష్కమునుగాని యట్టి దొక్క, ఫేనమే యని తెలిసెఁ బృథ్వీకళత్ర!

క. పూనిక శుష్కము నార్ద్రము, గాని నురువుచేత నముచి కంధరమును బొం
కానఁ దెగనఱికె నింద్రుఁడు, మౌనులు వొగడిరి ప్రసూనమాల్యము లిడుచున్.

గీ. ఎలమి విశ్వావసు పరావసులనఁ బరఁగు
ప్రథితగంధర్వవర్యులు పాడి రష్ట
ముఖ్యమగు దేవదుందుభుల్ మొఱసె మఱియు
నాట్య మొనరించి రింపొప్ప నటగణంబు. 310

క. ఆయదనున నన్యులయిన, వాయుకృశాను సమవర్తి వరుణాదులు తే
జోయుతులయి గెడపిరి దై, తేయగణంబులను మృగతతిన్ హరులు గతిన్. 311

క. పరమేష్ఠి ప్రేరితుఁడయి, సురముని నారదుఁడు పృథుయశుం డటకుం దా
నరుదెంచి యసుర విలయముఁ, బరికించి దివౌకసుల నివారించె నిటుల్. 312

నారదుఁడు:—

శా. శ్రీవైకుంఠ మహాభుజాశ్రితులరై చెన్నారు మీ రిష్ట సు
శ్రీ విభ్రాజితభాగధేయులరునై సిద్ధామృతంబంది యో
దేవవ్రాతములార! యొప్పితిరి కాదే? కాన మీరల్పహ్వా
ద్బాధం బొప్పఁగ నింక దైత్యులపయిన్ వైరంబుఁ జాలింపుఁడీ. 313

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. అని యనువొంద నారదమహర్షి పితామహు నాజ్ఞగా వచిం
చిన వచనంబు నాదరముఁ జేయుచుఁ గ్రోధము నుజ్జగించి య
య్యనిమిషవర్యులెల్లరు నిజానుచరుల్ కొనియాడుచుండఁ బెం
పెనయఁ ద్రివిష్టపంబునకు నేగిరి దోఁగిరి హర్షవారిధిన్. 314

ఉ. రాజవతంస! యీ కదనరంగమునందు హతావశిష్టులై
తేజముఁ దక్కి స్రుక్కిన దితిప్రభవుల్ సురమానియాజ్ఞచే
నాజి విపన్నుఁడైన బలి నస్తగిరిన్ దరియంగఁ జేర్చి ర
క్షోజదలిర్ప నార్యుఁడు భృగూద్వహుఁడుం జనుదెంచె నద్రికిన్. 315

గీ. ఉశనుఁ డంత శిరోధరయుక్తులగుచుఁ, బ్రబలనష్టావయవులయి పరఁగువారి
నారసి మృతసంజీవనియనఁబరఁగు స్వ, విద్యచేతను బేర్మి జీవింపఁజేసె. 316

మ. భృగువర్యుండగు కావ్యుఁ డప్పుడు మహావిద్యాఢ్యుఁడై తన్నుఁ బ్రశిం
పఁగ దైత్యాధిపుఁడైన యా బలియు సంప్రాప్తేంద్రియజ్ఞానుఁడై
తగ నానావిధలోకతత్త్వవిదుఁడై తా నొప్పుటంజేసి లో
వగ నొందండు పరాభవంబు దనకుం బ్రాపించిన న్బార్థివా! 317

అధ్యాయము 12.

—మోహినీ దర్శనజాత శివమనో విభ్రమము—

శ్రీశుకుఁడు:—

క. మాయావనితాకృతి దై, తేయుల వంచించి హరి యదితినందనులన్
బీయూషముఁ ద్రావించిన, యీ యఖిలోదంతము న్మహేశుఁడు వినియెన్. 318

క. దేవీయుతుఁడగుచు మహా, దేవుఁడు వృషభేంద్రు నెక్కి ధృతి భూతవితా
నావృతుఁడై చనియెన్ శ్రీ, దేవుఁడు గలచోటికి న్మదిన్ ముదమొందన్. 319

ఉ. అంత రమామనోహరుఁ డుమాన్వితుఁడైన మహేశుఁ బ్రీతి న
త్యంతము గౌరవింప నుచితాసనమందు సుఖోపవిష్టుఁడై
యెంతయు నెమ్మి శంభుఁడు రమేశునకుం బ్రతిపూజఁ జేసి పె
న్వింతను బొందుచున్న మది వేడుక దీరఁగఁ బల్కె నీగతిన్. 320

వ. దేవదేవా! నీవు జగద్వ్యాపకుండవు, జగదీశ్వరుండవు, జగన్మయుండవు, సర్వభావంబులకు హేతుభూతుండవు, పరమాత్మరూపుఁడవు. ఈ జగంబున కాదిమధ్యాంతములు నీవ. అంతర్బహిర్వ్యాపకుండవు నీవ. అవ్యయుండవగు నీకు జగదాదులు లేకుండుంగావున సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁడవై వెలుంగుచుందువు. శ్రేయస్కాములైన మునులు ఉభయసర్గంబును బరిత్యజించి భవచ్చరణాంబుజంబును ఉపాసించుచుందురు. పరిపూర్ణంబును, అమృతంబును, గుణరహితంబును, విశోకంబును, అవికారంబును, ఆనందమాత్రంబునగు పరబ్రహ్మవు నీవ. అనపేక్షుండవై జగదుత్పత్తిస్థితిలయంబులఁ గల్పించుటకుఁ దదపేక్షకత్వంబున నాత్మేశ్వరుండవైన నీవు ప్రవర్తించుచుందువు. నీ వొక్కండవ సదసద్రూపుఁడవు. అద్వయుండవు, నుభయుండవగుదువు. స్వర్ణంబు వస్తుభేదంబున విభిన్నంబుగానియట్లు నీ వవిచ్ఛిన్నుండవై విరాజిల్లుచుందువు. జను లజ్ఞానవశంబున నిరుపాధికుండ

వైన నీయందు గుణవ్యతికరంబు గల్పించుచుందురు. కొందఱు నిన్ను పరబ్రహ్మ మని చెప్పుదురు. మఱికొందఱు ధర్మంబుగా వక్కాణింతురు. వేఱొకకొందఱు సదసత్పరుండవగు పురుషుండవని పల్కుచుందురు. అన్యులు కొందఱు నవశక్తి యుతుండవగు పరమపురుషునిగా నుగ్గడింతురు. ఇతరులు మఱికొందఱు అవ్య యాత్మకతత్త్వస్వరూపుఁడవగు మహాపురుషునిగా వక్కాణింతురు. మహాయుస్సం పన్నుండనగు నేనును, మరీచిప్రభృతులైన ఋషులును, సత్త్వగుణప్రధానులమైనను భవత్కల్పితమైన మాయాప్రభావంబు నెఱుంగంజాల మనిన యశుభప్రవర్తనులు త్వన్మాయావంచితమనస్కులునగు దైత్యమర్త్యాదు లేమెఱుంగనేర్తురు? అట్టి నీవు భూతంబులకు జన్మస్థితినాశంబులును భవబంధమోక్షంబులును గల్పించు చుందువు. వాయు వెట్లాకాశంబునుజొచ్చునట్లు స్థావరజంగమాత్మకంబగు నీసర్వ విశ్వంబును తదాత్మకత్వంబున జొత్తువని నేఁ దలంచెద. 321

గీ. ఈశ! గుణములతో రమియించునట్టి, నీ శుభావతారముల నేను గంటి
నిపుడు మోహిత్తనువుఁదాల్చి యింపుసొంపు, నింపు నవతారమును జూడ నేఁ
దలఁచితి. 322

ఉ. ఏ యవతారలీల నసురేంద్రులు మోహితులైరి వేల్పు లా
ప్యాయముగా సుధారసము పానముఁజేసిరి లోకమోహనా!
యా యవతారవైభవము నర్మిలిఁ జూడఁగఁ గోరి మేము దే
వా! యిటువచ్చినారము మహాత్తురమైన కుతూహలంబునన్. 323

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. అని గిరీశునిచేత నభ్యర్థితుఁడయి, విష్ణుదేవుండు భావగంభీరముగను
నవ్వి యా శూలపాణి యాననముఁ జూచి, ప్రతివచన మిచ్చెనీగతిఁ బార్థివేంద్ర!

శ్రీహరి:—

గీ. అమృతభాజన మపహృతమగుడు సకల, నిర్జరులకార్యములఁజూచు నేను దైత్య
గణములకుఁగౌతుకంబెదఁగలుగుపొంకుఁ,బూనినాఁడ మోహిరూపమును గిరీశ!

క. కామిజనాదరణీయము, కామోద్దీపకమునగుచుఁ గమనీయంబౌ
భామినిరూపముఁ జూడం, గామించెదు నీకుఁ జూపఁ గలను మహేశా! 326

నారదుఁడు:—

క. అని నుడువుచునే కమలన, యనుఁ డంతర్ధానమొందె నన్నిదెసలకున్
గనుగవఁ ద్రిప్పుచుఁ గాత్యా, యనితో నా చంద్రమౌళి యటనుండె నృపా!

చ. అపుడు నవప్రవాళకును మాంచితవృక్షవిరాజమాన మా
నుపవనసీమఁ గాంచె శివుఁ డొప్పుగఁ గందుకకేళిసక్తయై

నిపుణత నాడుచున్ హొయలు ƒ నింపుచుఁ జారు దుకూలచేల యు
క్తపృథునితంబభాగమునఁ ƒ గాంచినిఁ దాల్చిన మోహనాంగినిన్. ౩

చ. అనుపమసౌకుమార్యఖని ƒ యై నమనోన్నమనప్రకంపిత
స్తనపృథుహారభారవశ ƒ తం గృశమధ్యమునం బదింబదిం
దునిసెడుభంగిఁ జూడ్కికిని ƒ దోఁచుచుఁ గమ్రపదప్రవాళ మి
ట్టునటు గదల్చుచుం దనరె ƒ డున్ లలితాంగి వినోదభూమియై. ౩

చ. దెసల భ్రమించు చెండుపయి ƒ దృష్టి నిగుడ్చుచుఁ గర్ణకుండలో
ల్లసితకపోలయుగ్మయుఁ జ ƒ లచ్చికురాళివృతాననాబ్జయై
వసనము జాఱఁ గొప్పువిడ ƒ వామకరంబునఁ జక్కనొత్తుచున్
వెసఁ బెఱకేలఁ జెండు విను ƒ వీధికిఁ గొట్టుచుఁ దన్వి బేర్చెడిన్. ౩

చ. భువనము నాత్మమాయఁ గడు ƒ ముగ్ధముఁ జేయు చొకించుకంత సి
గ్గు వొడమఁ బిన్ననవ్వులయఁ ƒ గూర్మిఁ గనుంగొనఁ దాన వంచితుం
డవుచు భవుండు నివ్వాలత ƒ రాశయుఁడై తనుఁ జెంతనున్న యా
శివను స్వభృత్యవర్గమును ƒ జిత్తమునందు నెఱుంగఁ డయ్యెడన్. ౬

ఉ. ఆ యువతీలలామ స్వక ƒ రాగ్రమునుండి సుదూరభూమికిన్
బోయిన చెండుకై వెనుకఁ ƒ బోవుచునుండఁ దదీయవస్త్రమున్
వాయుకిశోర మా వృషభ ƒ వాహుఁడు సూడ హరించె నంతఁ దా
నా యెలనాగ సోయగము ƒ నందు మనంబిడెఁ గామువైరియున్.

క. భూనాథ! త దపహృతవి, జ్ఞానుండయి పంచశర వ ƒ శంకరుఁడగుచున్
దా నా శంకరుఁ డపుడు భ, వాని గనం దానివెంటఁ ƒ బడియె న్వింతే.

గీ. విగతవస్త్రయు మిగుల సƒవ్రీడయునయి,తన్నుఁ దరియంగవచ్చుభూƒతపతిఁగా
తరుచయంబులమాటునƒదాగు చామె,యల్లనవ్వుచు నటనుండƒనొల్ల కరిగె.

క. ప్రమథితసకలేంద్రియుఁడగు, ప్రమథాధిపుఁ డపుడు కామ ƒ వశుఁడయి తా
రమణి న్వెన్నంటెచనెన్, దమిఁ గరిణిన్ దంతివిభుఁడు ƒ దవిలినభంగిన్.

ఆ. అనుగమించి పోయి ƒ యమ్మహాదేవుండు, వలవకున్నసతిని ƒ బలిమిఁబట్టి
కేశబంధమునను ƒ గీలించి బాహుల, లీలబిగ్గఁ గౌఁగి ƒ లించుకొనియె.

క. కరిచేఁ గరిణి తెఱంగున, హరుచే గాఢోపగూఢ ƒ యై యిట్టటు లా
తరుణి పెనంగుచు విలులిత, శిరోజయై పొలుపుమిగిలె ƒ క్షితివరమౌళీ!

గీ. ఎట్టకేలకుఁ దన్బ్రమƒథేశు సుదృఢ, బాహువులమధ్యనుండి వీƒడ్వడఁగఁ జేసి
విష్ణుకృతమాయయైనయాƒపృథునితంబ,రభసగతిఁ బాఱిపోయె నోƒరాజతిలక!

క. అరినిర్జితుండువోలెన్, స్మరనిర్జితుఁడగుచునపుడు శంకరుఁడు మహా
పరమాద్భుతకర్ముండగు, హరిజాడంబట్టిపోయె నవనీనాథా! 339

మ. ఎదఁ గొన్నట్టి కరేణువుం దవిలి యుద్వృత్తిన్ వెసం బాఱు ను
న్మద దంతీంద్రమువోలె నయ్యువిద వెంటం బోవ నత్యూర్జితున్
బదమాదేవు నమోఘవీర్యము పడెన్ మార్గంబునన్ స్కన్నమై
మదిరాక్షీనవయౌవనార్ణవనిమగ్నాత్ముఁడై యుండుటన్. 340

గీ. ఎటనెట నమోఘవీర్యుఁడౌ నీశురేత, మట్లు మార్గమునం బడెనవ్వియెల్ల
రౌప్యహేమంబులకును క్షేత్రంబులయ్యె, వసుమతీనాథ! భూరికృపాసనాథ! 341

గీ. నదులయందును బెంపగు నదములందుఁ
బర్వతములందును వనోపవనములందు
ఋషులుగల స్థలములయందు వృషభవాహుఁ
డు హరుఁ డప్పుడు పేర్మి సన్నిహితుఁడయ్యె. 342

క. ఘనమగు శ్రీవైష్ణవమా, యను మృత్యుంజయుఁడు స్కన్నమగు నిజరేతం
బునను జడీకృతుఁ దన్నున్, గనుఁగొని వినివృత్తుఁడయ్యెఁ గలుషపథమునన్. 343

మ. జగదాత్ముండును దేవదేవుఁ డమలజ్ఞానాత్ముఁడున్ బుణ్యుఁడున్
భగవంతుండు విభుండునైన హరి దివ్యంబైన మాహాత్మ్యమున్
దగురీతిన్ స్వమహత్త్వముం దెలిసికొంటం జేసి యా సర్వభూ
తగణాధీశ్వరుఁ డంత స్వాంతమున వింతం జెందఁ డావంతయున్. 344

చ. అవికృతుఁ డత్రిపుండును సమాహితచిత్తుఁడునై చెలంగు నా
భవుఁ గని దేవదేవుఁడు నభంగుర నిష్కలుష ప్రభావుఁడున్
భువననుతుండునైన హరి పూని స్వపూరుషమూర్తిఁ దాల్చి దీ
ప్తివికసితాననుండయి గభీరతరోక్తులఁ బల్కె నీక్రియన్. 345

క. నాయువతీరూపంబగు, మాయ న్మోహితుఁడవై యుమారమణా! నీ
వీయెడల నాత్మనిష్ఠ న,జేయుఁడవై నిల్చితివి వశీకృతచిత్తా! 346

క. అకృతాత్ములైన పూరుషులకు దుస్తరభావవికృతులం గూర్చెడు మా
మకమాయావాగుర జి,క్కక యెవ్వఁడు నీవు దక్కఁ గడవ న్గల్గున్. 347

గీ. కాలరూపుని నన్ను భాగములతోడఁ
గూడి వర్తించునట్టి యాగుణమయమగు
మాయ నిన్నును బరిభవింపంగలేదు
మహితసద్గుణపూత! యుమాసమేత! 348

శ్రీశుకుఁడు:—

క. శ్రీవత్సలాంఛనునిచే, నీవడువున సత్కృతుఁడయి వృషభధ్వజుఁ డా
దేవుని వీడ్కొని స్వీయగ,ణావృతుఁడయి చనియె వెస నిజాలయమునకున్.

క. తనచే ననుభూతంబగు, ఘనమగు హరిమాయఁ దెలిపెఁ గౌతుకమెసఁగన్
మునిముఖ్యులెల్లరుం దమి, వినఁ గాత్యాయనికి మానవేశ్వర! వింటే?

రుద్రుఁడు:—

ఉ. మోహవశంబునం బరమపూరుషుఁడుం బరదైవతంబునౌ
నా హరిమాయచేత నజమాదికళాపతినైన నేనె దూ
రాహృతమానసుండనయి యట్లు గలంగితి నన్న నింక నో
హోహో! యొరుల్ భరించుటకునో ర్తురొకో పరతంత్రులౌ జనుల్.

గీ. శైలనందన! వేయేండ్లు చన్న పిదప, యోగముననుండి యప్పుడయుపరతుండ
నైన నను డాసి యడిగి తెవ్వానిఁ గాల, వేదగమ్యుఁడుగాని యవ్విభుఁడితఁ

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. జలధిమథనంబునం గులాచలము పృష్ఠ,భాగమునఁ దాల్చె నెవ్వాఁడు ప్రథితః
మక్రముండగు నా హరిమహిమ యిప్పుడు, నీకుఁ దెల్పితి నోధరణీకళత్ర!

ఉ. ఈ కథ నెవ్వఁడేనిఁ బఠియించిన విన్న నొకప్డు వాని య
స్తోకతరప్రయత్నములు దొడ్డవి వోవవనీంద్ర! యుత్తమ
శ్లోకగుణానువర్ణనము శోభనమై కలయంతకాలమున్
భీకరమైనసంసృతి జనించెడుదుఃఖము నిస్తరించెడున్.

చ. జనవర! సాగరోన్మథనసంజనితామృతముం బ్రపన్నులౌ
ననిమిషకోటిచేత ముదమారఁగఁ ద్రావఁగఁ జేసి క్రూరులం
దనుజుల మోహపెట్టి కుహనాంగనరూపముఁ గొన్న మేటి స
జ్జన గణగోప్తయుం గుజనశాస్తయునైన హరి న్స్మరించెదన్.

అధ్యాయము 13.

వైవస్వతాదిమను వృత్తాంతము

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. శ్రాద్ధదేవుండు మనువయ్యె సప్తముండు
వర్తమానుం డతఁడు వివస్వంతుసుతుఁడు

వాని పుత్త్రులు పదుగురుఁ గవారి నామ
ధేయములు దెల్పెదను విను ధీవరేణ్య! 356

వ. ఇక్ష్వాకుండు, నభగుండును, ధృష్టుండును, శర్యాతియు, నరిష్యంతుఁడు, నాభాగుండును, దిష్టుండును, గరూశకుండును, బృషధ్రుండును, వసుమంతుండు నని వారి నామంబులు ప్రసిద్ధంబయ్యె. ఆదిత్యులు, వసువులు, విశ్వేదేవతలు, మరుద్గణంబులు, అశ్వినీదేవతలు మున్నగువారమరులు, పురందరుం డింద్రుండు, కశ్యపాత్రివసిష్ఠ విశ్వామిత్ర, గౌతమ, జమదగ్ని భరద్వాజులనువారు ఋషులై పరఁగిరి. అందుఁ గశ్యపునివలనన దితియందు భగవజ్జన్మంబుగలిగె. భగవంతుండగు విష్ణుండు వామనరూపధరుఁడై యాదిత్యుల కవరజుండయ్యె. ఇట్లు సప్తమమన్వంతరంబునీకు సంక్షేపంబుగా నాచేఁ జెప్పంబడియె. విష్ణుశక్తి బృంహితంబులగు భవిష్యన్మన్వంతరములుగూడ జెప్పెద వినుము. వివస్వంతునకు విశ్వకర్మ దుహితలైన సంజ్ఞాఛాయలనువార లిరువురు భార్యలు. వారు పూర్వము నీకుఁజెప్పంబడిరి. బడబయను మూఁడవభార్యకూడ కలదనిక్కొందఱు చెప్పుదురు. వారలలో సంజ్ఞకు యముఁడు, శ్రాద్ధదేవుఁడు నని యిరువురుకుమారులును యమున యనునొక కుమార్తెయుఁ గలిగిరి. ఇఁక ఛాయ యపత్యంబుల వినుము. ఆ ఛాయకు సావర్ణియు, సంవరణునిభార్యయగు తపతియనుకన్యయు, శనైశ్చరుఁడును నుద్భవించిరి. బడబకు నశ్వినీదేవతలు జన్మించిరి. రాబోవు నష్టమమన్వంతరంబున సావర్ణిమనువు కాఁగలఁడు. సావర్ణిమనువునకు నిర్మోహవిరజస్కాదులగు నృపాలురు తనయులగుదురు. అందు సుతపస్కులు, విరజులు, నమృతప్రభులు నగువారు దేవతలు, వారికి విరోచన సుతుండగు బలి యింద్రుండు కాఁగలఁడు. అతండు పదత్రయంబును యాచించు విష్ణువునకు నీ భూమినొసంగి సమిద్ధంబగు నింద్రపదవిననుభవించి యనంతరంబు సిద్ధింబొందఁగలండు. ఆ బలిసార్వభౌముఁడు సుతలలోకంబున భగవంతునిచే బద్ధుండై పదంపడి సంప్రీతుండగు నతనిచే స్వర్గంబునకన్న మిన్నయగు నాలోకంబున నివేశితుండై యింద్రుండుంబోలె నిప్పుడు విరాజిల్లుచుండె. గాలవుండును, దీప్తిమంతుండును, పరశురాముఁడును, ద్రోణపుత్రుండగు నశ్వత్థామయుఁ, గృపుఁడును, ఋష్యశృంగుండును, నాకు దండ్రియు భగవంతుండునగు వ్యాసుండు నా మన్వంతరంబున సప్తర్షులు కాఁగలరు. ఇప్పుడు స్వయోగంబునవారు తమతమ యాశ్రమంబులనుండిరి. వేదగుహ్యయగు సరస్వతియందుసార్వభౌముఁడని ప్రసిద్ధుండై పరమేశ్వరుండగు హరియింద్రునుండి స్థానంబు హరించి బలికి నొసంగఁగలఁడు. వరుణసంభవుండైన దక్షసావర్ణి నవమ మనువుకాఁగలఁడు. ధృతకేతు, దీప్తకేతుప్రభృతులగు నృపాలురు తత్పుత్రకులై పరఁగు

దురు. పరుఁడు మరీచి గర్గుఁడు మున్నగువారు దేవతలు. అద్భుతుండనువాఁడింద్రుండు, ద్యుతిమత్ప్రముఖు లందు ఋషులు కాఁగలరు. ఆయుష్మంతునకు నంబుధారయందు భగవంతుం డవతరించు. ఆ భగవంతునిచే గుప్తంబగు త్రిలోకంబును నద్భుతుం డనుభవింపఁగలండు. ఉపశ్లోకసుతుండగు బ్రహ్మసావర్ణి దశమ మనువు కాఁగలఁడు. భూరిషేణాదులగు తత్పుత్రికులు నృపతులు. హవిష్మత్తు, సుకృతి, సత్యుఁడు, జటామూర్తి, ఋషులు. శంభుండనువాఁ డింద్రుండు,విరుద్ధాదులు దేవతలు, విశ్వసృజునకు విషూచియందు బొడమిన విష్వక్సేనుఁడు శంభునకు శక్తి నొసంగఁగలఁడు. ధర్మసావర్ణి యేకాదశమనువు కాఁగలఁడు. సత్యధర్మాదులు పదుం డ్రతనిపుత్రులు భూపతులు. విహంగములు, కామగములు, నిర్వాణులు, రుచులు ననువారు దేవతలు. వైధృతుఁ డింద్రుండు, అరుణాదులు ఋషులు. అందు సూర్యునకు ధర్మసేతువను సుతుండై హరి వైధృతునకుఁ ద్రిలోకధారణశక్తి నొసంగఁగలఁడు. భద్రసావర్ణి ద్వాదశమనువు కాఁగలఁడు, దేవవంతుఁడు, ఉపదేవుఁడు, దేవశ్రేష్ఠుఁడు మున్నగు తత్సుతులు నృపతులు, ఋతుధాముం డింద్రుండు, హరితాదులు దేవతలు, తపోమూర్తి, తపుండు, ఆగ్నీధ్రకుండు మున్నగువారు ఋషులు. సత్యతపస్సూనృతులకు సంభవించు స్వధామాఖ్యుంబగు విష్ణ్వంశం బామనుప్రయోజనంబు సాధించు. దేవసావర్ణి త్రయోదశమనువు కాఁగలఁడు. చిత్రసేనవిచిత్రాదు లతనిపుత్రులు నృపతులు కాఁగలరు. సుకర్మ, సుత్రామసంజ్ఞకులు దేవతలు. దివస్పతి యింద్రుండు. నిర్మోహ, తత్త్వదర్శాదులు ఋషులు. దేవహోత్రునకు బృహతియందు సంభవించిన విష్ణ్వంశుండగు యోగేశ్వరుండు దివస్పతికి సంపాదకుండు కాఁగలఁడు. ఇంద్రసావర్ణి చతుర్దశ మనువగు. ఉరుగంభీరవస్త్వాదు లతనిసుతులు భూపతులు. పవిత్రులు, చాక్షుషులు అనువారు దేవతలు. శుచియనువాఁడింద్రుఁడు. అగ్నియు, బాహువు, శుచి, శుక్రుఁడు, మాగధుఁడు మొదలుగాఁగలవారు ఋషులు. సత్రాయణునకు వితానయందు కుమారుఁడైన బృహద్భానుండను హరి కర్మసంతానంబుల విస్తరింపం జేయు. రాజేంద్రా! యీ త్రికాలానుగతంబులైన చతుర్దశమన్వంతరంబులు నీకుం దెలుపంబడె. నీ మన్వంతరంబులచే యుగసాహస్రపరివర్తంబగు కల్పంబు సమ్మతంబయ్యె. 357

అధ్యాయము 14.

జగత్పరిపాలనక్రమము

విష్ణురాతుఁడు:—

గీ. పరమునీశ్వర! సకలమన్వంతరముల, నీ మనుప్రభృతుల నెవ్వరే క్రియలను
జేయనియమించుచుందురు చెప్పుమయ్య, యయ్యుదంతమువిన వేడ్కయయ్యె నాకు.

బ్రహ్మరాతుఁడు:—

క. మనువులు మనుపుత్రకులును, మునులును శక్రాదిసుర సమూహంబులు నో
జనవర! పరమపురుషు శా, సనమున వర్తించుచుందురు సర్వవిధములన్. 359

గీ. క్షితివరా! మున్ను నాచేతఁ జెప్పఁబడిన, యట్టి యజ్ఞప్రభృతిపూరుషావతార
ములను జోదితులై మునిముఖ్యులెల్ల, నయగతి న్లోకయాత్రను నడుపుచుంద్రు.

గీ. ఘనచతుర్యుగాంతమ్మున గాలకబళి, తంబులగు శ్రుతిగణములఁ దపముచేతఁ
బడయుదురు ఋషుల్ గ్రమ్మఱ నవానివలనఁ, దనరుఁగాదె సనాతనధర్మ మధిప!

క. ఆదృతిమీఱఁగ శ్రీహరి, నోదితులై ధర్మమును మనువులెల్లఁ జతు
ష్పాదముల నడుపుచుందురు, గాదె? నృపవర్య! స్వస్వకాలములందున్. 362

క. విను మన్వంతరములు కడ, చనుదనుక విభక్తులయి ప్రజాపాలురు భూ
మిని బాలింతురు సురలు న, వనభాగంబులు భుజింత్రు పార్థివముఖ్యా! 363

క. భగవద్దత్తంబైన త్రి, జగదూర్జితలక్ష్మిఁ బొందిశక్రుఁడు తగ ము
జ్జగముల నేలుచు నుండును, మిగులం గామములఁ గురియు మేదిని మీఁదన్. 364

గీ. ఒనఁగు జ్ఞానోపదేశంబు యుగయుగమున
హరి సమిద్ధసిద్ధేశదేహంబుఁ దాల్చి
మఱియు ఋషిరూపమునను గర్మంబుఁ దెల్పుఁ
దెల్పు యోగంబు యోగేశుదేహమునను. 365

క. వినుము ప్రజాపతి రూపం, బున సృష్టి యొనర్చు రాజమూర్తియగుచు ద
స్యునిధనముం జేయును నే, ర్పున నభవము నిచ్చుఁ గాలరూపుం డగుచున్. 366

గీ. నామరూపాత్మకంబు ననంతమునగు, ప్రబలమాయావిమోహితస్వాంతులైన
జనులచే బహురూపశాస్త్రములచే ను, తింపఁబడుచుండియున్ హరి దెలియఁబడఁడు.

అధ్యాయము 15.

బలియుద్ధయాత్ర—వామనావతారకథ ప్రారంభము

విష్ణురాతుఁడు:—

క. మూఁడడుగుల నేలను హరి, వేఁడెన్ బలి నేల? కృపణు విధి విభుఁడయ్యున్
బోఁడిసెడి యేలతని మో, మోడక యర్థంబువడసి యు న్బంధించెన్. 363

చ. ఇది తెలియంగ మాకు నుదయించె ఘనంబగు కౌతుకంబు మా
హృదయములందు సంయమివరేణ్యా! మహాత్మ! యెఱుంగఁ జెప్పుమా
ముదమున యజ్ఞనాయకుఁడు పూర్ణుఁడునౌ హరిదేవు విస్మయ
ప్రదమహిమోన్నతి న్నిరపరాధుని బంధనము న్గ్రమంబునన్. 369

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. బలరిపుచేఁ బరాజితుఁడు ప్రాణవియుక్తుఁడునైన యట్టి యా
బలివిభుఁ డప్డు డార్యభృగువర్యులకుం బ్రియశిష్యుఁడౌచుఁ గే
వలమగు భక్తి పెంపున వారలకుం దగు పూజఁ జేసె న
త్యలఘుతరాశయుండగుచు నర్థసమర్పణబుద్ధితోడుతన్. 370

ఉ. ఆతని భక్తి పెంపునకు నర్థనివేదనబుద్ధికి న్మదిం
బ్రీతినిఁ జెంది బ్రాహ్మణవరేణ్యులు శ్రీభృగువుల్ జగత్త్రయీ
జేతృతఁ గోరుచున్న బలిచే ఘనవిశ్వజిదధ్వరంబు వి
ఖ్యాతిగ సల్పఁ జేసి రధిపా! యభిషేకవిధు ల్సలంగఁగన్. 371

గీ. పదఁపడి హిరణ్మయోజ్జ్వలపట్టబద్ధ, మైన రథమును హర్యశ్వహయసమాన
వర్ణతురగంబులును సింహభాసమాన, కేతువును సవనాగ్ని నుద్భూతమయ్యె.

మ. స్మయదూరా! విను పుష్ప హేమలతికాసంబద్ధమౌ చాప మ
క్షయతూణీరయుగంబు భవ్యమగు భాస్వద్వర్మముం బుత్రమో
హాయుతుండై యొసఁగెం బితామహుఁడు బ్రహ్లాదుండు శుక్రుండు వి
స్మయమౌ వాడనిపూలదండను మహాశంఖంబు నిచ్చెం గృపన్. 373

మ. అవనీనాయక! యిట్టులా బలియు నయ్యు న్విప్రసంపాదితా
హవసామగ్రిని బొంది స్వస్త్యయనముల్ హర్షించి యా బ్రాహ్మణ
ప్రవరుల్ సెప్పఁగ సప్రదక్షిణనమోవాకంబు లర్పించి తా
తవు ప్రహ్లాదుని కర్మిలి న్సలిపె సాష్టాంగప్రణామంబులన్. 374

ఉ. అంత మహారథుండు బలియా భృగువర్య సమర్పితంబు న
త్యంత మనోహరంబునగు స్యందనరాజము నెక్కి పేర్చి య

క్లాంత లతాంతమాల దనకంఠమున స్ధరియించి యెంతయున్
వింతగు బాణతూణములు విల్లును దాల్చి కడు న్విరాజిలెన్. 375

గీ. స్వర్ణకేయూరవిలసితబాహుయుగుఁడు, మకరకుండలయుగళ సన్మండితుఁడయి
కుండసంజ్వలితాగ్నిహోత్రుండువోలెఁ, దేరుపై నెక్కి యా బలి తేజరిల్లె. 376

చ. ధృతిమెయి నంతరిక్షమును దృక్కులఁ గ్రోలెడులీల నత్యహం
కృతిమెయి దిక్కుల న్నమలి మ్రింగెడుభంగిఁ జెలంగుచున్న యా
త్మతులితవైభవాఢ్యులగు దైత్యవతంసులతోడఁ గూడి యా
దితిసుతసత్తముండు బలతేజముల న్వెలుగొందె నెంతయున్. 377

క. ఘనమగు రాక్షససేనలఁ, గొనుచు న్రోదోంతరాళకుహరంబును బె
ల్చన వణఁకించుచుఁ జెల్వొం, దిన సురనగరంబునకుఁ జనె న్రభసగతిన్. 378

వ. ఇట్లు చని కూజద్విహంగమిథునంబులును, విహరన్మత్తమధువ్రతంబులును, ప్రవాళ ఫలపుష్పభారానతశాఖామరద్రుమంబులును, శ్రీమంతంబులు నగు నందనాద్యుపవనోద్యానంబులచే రమ్యంబును, హంస సారస చక్రాహ్వాయ కారండవ కులాకులంబులై సురసేవితప్రమదాజనవిహారభాసురంబులగు సరోవరంబులచే మనోహరంబును, పరిఘభూతంబగు నాకాశగంగాస్రవంతిచే నావృతంబును, అగ్ని వర్ణంబు సట్టాలకసహితంబు సమున్నతంబునగు ప్రాకారంబుచేఁ బరివృతంబును, హిరణ్మయపట్టకవాటంబులగు ద్వారంబులచేతను స్ఫటికమయంబులగు గోపురంబులచేతను బరివేష్టితంబును, విశ్వకర్మవినిర్మితంబైన సభాచత్వర రథ్యాఢ్యము, న్యర్బుదవిమాన సమన్వితము, మణిమయ శృంగాటక వజ్రవిద్రుమవేది సంకలితము, విభక్తపథంబునగు సభాస్థానంబును బొందినదియు, నిత్యవయోరూపాభిరామలు, శ్యామలు, విరజవస్త్రలు, రూపవతులు నగు సుదతులచే నర్చులచే నగ్నియుంబోలె విభ్రాజమానంబైనదియు, నమరాంగనాకేశవిభ్రష్టసౌగంధిక స్రగామోదభరిత మారుతసురభిత వివిధమార్గంబును, జాంబూనదజాలవినిర్గత గరుగంధిపాండరధూపప్రతిచ్ఛన్న పథంబును, ముక్తావితానమణిహేమకేతు నానాపతాకవలభి పరివృతంబును, శిఖండి పారావత భృంగనాదితంబును, వైమానికస్త్రీ కలగానమంజులంబును, మృదంగ శంఖానకదుందుభిస్వనంబులచేతను, దాళయుక్త వీణామురజవేణు నాదంబులచేతను, వాద్యసంయుక్త నృత్యంబులచేతను, ఉపదేవగీతంబులచేతను, హృదయంగమంబును స్వప్రభావినిర్జిత సమస్త ప్రభంబును, అధర్మిష్ఠ, ధర్మవిద్రోహ, శఠ, దురభిమాని, కాముక, లుబ్ధాగమ్యంబును నగు నా దేవనగరంబును జమూసమేతుండై బహిర్భాగమునందంతటను

నా బలిసార్వభౌముఁడు నిరోధించి మహాస్వనంబును నాచార్యదత్తంబునగు శంఖం
బును నింద్రకాంతలకు భయోత్పాదకంబగునట్లు పూరించె. 379

క. శతమన్యుం డంతట నా, దితిజేంద్రు మహోద్యమంబు దెలిసి సురగణా
న్వితుఁడయి నిజగురువాచ,స్పతినిం గని పలికె నిట్లు సవినయభణితిన్. 380

గీ. పూర్వరిపుఁడైన బలిదైత్యసార్వభౌముఁ, డిపుడు గ్రమ్మఱఁ గావించు విపులమైన
యద్భుతోద్యమ మి దవార్యమంచుఁ దలఁతు, నిట్టి తేజము బలి కిప్పు డెట్లు గలిగె?

చ. ఎవఁడును దీని మానుష వసుధీశుఁడు కాఁడని తోఁచుచుండెఁ దీ
వ్రవిలయకాలవహ్నివలెఁ బైకొని లోకములందహించు రీ
తి వెలుఁగుచున్ గడంగి పదిదిక్కుల మ్రింగుగతిం జెలంగె శా
త్రవుఁ డిటు లోజముం బలము దర్పముఁ బొందుట కేమి హేతువో! 382

వాచస్పతి:—

క. శతమఖ! విను శాత్రవు ను, న్నతి కే నెఱుఁగుదును గారణము భృగువులచే
నతని కమిత తేజము సం,భృతమయ్యెన్ శిష్యుఁడగుట నిది నిక్కువమా. 383

క. ఒక్కవిభుండగు శ్రీహరి, దక్కఁగ మఱి నీవుగాని త్వాదృశుఁడగు వే
ఱొక్కఁడుగాని యెదుటఁ దా, నొక్కగడియయేని నిల్వనోపఁ డతనికిన్. 384

క. కావున మీరెల్లరు నిఁక, స్వావాసంబగు త్రివిష్టపంబు విడిచి పొం
డా వైరివిపర్యయకా, లావధి నిన్వేచియుండుఁ డమరాధీశా! 385

క. విప్రబలోదర్కుండై, దీప్రప్రతిభం జెలంగె దితిజవిభుఁడు ద
ద్విప్రావమతికరుఁడు దా, స్వప్రభ సెడఁ జెడును సపరివారుం డగుచున్. 386

గీ. అధిప! యారీతి కార్యజ్ఞుఁడైన గురుఁడు, కార్యనిశ్చయ మొనరింపఁగా నసురులు
సరభసంబగు గతిఁ ద్రివిష్టపము విడిచి, యెల్లరును గామరూపులై యెటకో చనిరి.

క. సుర లిట్టు లణఁగియుండన్, విరోచనసుతుండు బలి త్రివిష్టపమును జె
చ్చెర నాక్రమించి త్రిజగము, లురవడిఁ దన వశముగాఁగ నొప్పె నరేంద్రా!

చ. భృగువులు శిష్యవత్సలులు విశ్వజయంబును బొంది సత్ప్రథన్
మిగిలెడు నాత్మశిష్యు హయమేధశతంబొనరింపఁ జేసి రొ
ప్పగ బలిసార్వభౌముఁడును బూర్ణశశాంకుఁడువోలె దిక్కులం
దగణిత కీర్తిచంద్రికలు వ్యాప్తముఁ జేసెఁ దదుజ్జ్వలప్రభన్. 389

క. కృతకృత్యునిఁగాఁ దన్నుం, ద్దితిజవరుఁడు దలఁచికొనుచు ద్విజవర్యప్రా
పితమగు సమృద్ధలక్ష్మిం, గుతుకంబున ననుభవించెఁ గురుకులముఖ్యా! 390

అ ధ్యా య ము 16.

అదితిప్రార్థనము

శ్రీశుకుడు:—

వ. అంత. 391

క. స్వతనయు లీ చాడ్పునఁ బెను, వెతలంబడి చెడుటయుం ద్రివిష్టప మసురా
వృతమగుటయుఁ గని యదితి ప,రితపించె ననాథక్రియ ధరిత్రీనాథా! 392

గీ. కశ్యపబ్రహ్మ దాఁ జిరకాలమునకు, నురుసమాధివిరతుఁడయి యొక్కనాఁడు
వ్యపగతోత్సవము న్నిరాహ్లాదమునగు, నదితియాశ్రమభూమికినరుగుదెంచె.393

గీ. అదితిదేవిసమర్చితుండగుచుఁ దత్కృ, తాసనంబున నుపవిష్టుఁడై నరేంద్ర!
దీనముఖియైన భార్యను దేఁజిచూచి, న్యాయసమ్మతమగు వచనంబుఁ బలికె.394

క. ఓ కల్యాణీ! భద్రం,బే కద గో బ్రాహ్మణులకు నిప్డు జగమునన్
బ్రకటధర్మమునకును భ,యాకరమృత్యువశవర్తి యా జనమునకున్. 395

క. ఏ గృహములఁ గనుచుందు ర,యోగులు ధర్మార్థకామ యోగవిధానం
బా గృహములందు నకుశల,మో గృహమేధిని! యొకింతయున్ లేదుకదా. 396

మ. చెలియా! స్వీయకుటుంబనక్తవగు నీ చేఁ బూజితుల్గాక ని
ష్ఫలులై పోవుచునుందురో క్కా! యతిథుల్ భావించి వీక్షింపఁగన్
సలిలాభ్యర్చితులైనఁగా కతిథు లే సద్మంబులందుండి వి
హ్వాలతం బోదురో యాగృహంబులు సృగా లావాసతుల్యంబులో. 397

గీ. తోయజాక్షిరో! నే బ్రోషితుండనగుడు, మద్వియోగాసహిష్ణుత మదిఁగలంగ
వేళయందు నీచేత హవిస్సులఁదగ, నగ్నులు యథావిధి హుతంబులగుటలేదె?

గీ. నిఖిలదేవాత్మకుండయి నెగడు విష్ణు, వునకు బ్రాహ్మణుఁడగ్ని యు ముఖముఁగాదె!
కాన వారిని బూజింపఁగా గృహస్థు, కామదుఘముతో లోకముల్ గాంచుచుండు.

గీ. మానినీమణి! నీదు కుమారులెల్ల, లోక బెడదలేక కుశలులై యున్నవారె?
నిన్ను నస్వస్థచిత్తఁగా నెన్నుచుంటి, వెలఁది విపరీతలక్షణములనుబట్టి. 400

అదితి:—

గీ. బ్రాహ్మణులకు గోవులకు ధర్మంబునకును,జనమునకుఁ గుశలమ్మె సూనమునివతంస!
ప్రకటధర్మార్థకామంబులకును క్షేత్ర,మగుచు గేహంబులెల్లఁ జెలఁగు గృహపతి!

గీ. అగ్ను లతిథులు భృత్యులు నర్థులైన, బిక్షువులు నెల్లరుం దగు విధముఁగాఁగ
నిన్ను ధ్యానించుకొనుటనో నిర్మలాత్మ,వరమునీంద్ర! యారాధింపఁబడుచునుండ్రి.

గీ. అనఘమతిఁబ్రజాధ్యక్షుండవైన నీవు, ధర్మముల నిట్లు నాకు బోధపఱుపంగ
మునివతంసమ! నామనంబునఁగలిగిన, కామ మేదిసంపన్న మగాక యుండు? 403

చ. సదమలదివ్యరూప! ముని సత్తమ! సత్త్వరజస్తమోగుణా
స్పదులగునట్టి యీ ప్రజలు త్వచ్ఛుభమానసదేహజాతులే
కద? యఖిలాసురప్రభృతి కప్రజలందు సముండవయ్యు నీ
పదభజనంబులన్నలుపు వారియెడ న్దయయుంతు వెంతయున్. 404

ఉ. కావునఁ జిత్తమందు నధి కంబగు భక్తి భజించు మా కిటన్
నీవు శుభంబుఁగూర్పు మవి నింద్యచరిత్ర! మహానుభావ! యో
దేవ! సపత్నకోటు లతి దృప్తత శ్రీపదవుల్ హరింపఁగా
లావఱియున్న నా కొడుకు ల న్గరుణించి యనుగ్రహింపవే! 405

గీ. పరజనంబులచేత నుద్వాసితనయి, వ్యసనసాగరనిర్మగ్ననైతి నేను
ప్రబల వైరులచే మదైశ్వర్యము మఱి, శ్రీయు యశము స్థానము నప
హృతము లయ్యె. 406

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యీరీతి నదితిచే, ననఘుండగు కశ్యపుఁడు ప్రమభ్యర్థితుఁడై
జననాథోత్తమ! తగ నిట్లనె మృదుమధురోక్తు లొలయఁగనల్లన నగుచున్. 407

కశ్యపుఁడు:—

శా. ఆహా! యద్భుతమౌనుగాదె? హరి మా యాశక్తి యత్యంతమున్
స్నేహవ్యాపృతమైన దీ భువన మి స్సీ! భౌతికంబైన యీ
దేహం బేడ? పరాత్మయేడ? పతిప త్నీపుత్రమిత్రాదిక
వ్యూహం బెవ్వరి కెవ్వరెన్న నిట మో హోద్రేకమే హేతువౌ. 408

గీ. సర్వభూతగుహావాసు జగదధీశు,వాసుదేవుని భగవంతుఁబరమపురుషు
నా జనార్దను నత్యంతమైనభక్తిఁ, బూజఁజేయంగవలయు నోపూవుఁబోఁడి. 409

క. దీనదయాళుండగు లక్ష్మీనాథుఁడు హరి యొసఁగుఁజుమీ నీ కోర్కుల్
శ్రీనాథార్చ యమోఘం,బౌ నన్యంబట్లుకాదటంచుఁ దలంతున్. 410

అదితి:—

క. నందనసహితముగా గడు,వందురు నాయెడలఁ బ్రీతిఁబరఁగునటుల గో
విందుని పూజావిధి నా, కుం దగి నుపదేశమిమ్ము గుణరత్ననిధీ! 411

కశ్యపుఁడు:—

క. మగువ! ప్రజాకాముఁడనయి, భగవంతుండైన పద్మభవు ముసు ప్రశ్నిం
పగ నాకుఁ దెల్పెనది య్యో, భగవత్ప్రీతికరమైనవ్రత మెఱిగింతున్. 412

గీ. ఫాల్గుణంబునఁ దగ శుక్లపక్షమందుఁ
బరమభక్తిసమేతుఁడై సరసిజాక్షి!
శ్రీమ దరవిందనయను నర్చింపవలయు
ద్వాదశాహంబులుం బయోవ్రతముచేత. 413

క. వనకిటి విదీర్ణమృత్తిక, యొనఁగూడినమేన నలఁదియు నదీస్రోతం
బునఁ దానమాడి కర మ్మర్థిని నీ మంత్రంబు నుదహరింపఁగవలయున్. 414

క. మేదిని! స్థానముఁగోరెదు, నాదివరాహమ్ముచే రసాభ్యుద్ధృతవై
తో దేవి! నీకు మ్రొక్కులు, నా దురితసముచ్చయం బణంపుము వేగన్. 415

వ. అని భూదేవిఁ బ్రార్థించి మఱియు నిర్వర్తిత నిత్యనైమిత్తిక కర్ముఁడై సూర్య జల వహ్ని గురువులందు దేవభావముంచి యర్చింపవలయు. 416

గీ. సర్వభూతాశ్రయుండవు శాశ్వతుఁడవు, పరమపురుషుండవును భగవంతుఁడవు విభుఁడవు, సాక్షివి, వాసుదేవుండవునగు, నీకుఁ గావింతు నే నమోవాకములను.

వ. అవ్యక్తుండవును సూక్ష్ముఁడవును బ్రధానపురుషుండవును జతుర్వింశగుణజ్ఞుండవును గుణసంఖ్యానహేతుండవునగు నీకుఁ బ్రణామంబు. ద్విశీర్షుండవు, త్రిపదుండవు, చతుశ్శృంగుండవు, తంతురూపుఁడవు, సప్తహస్తుండవు, యజ్ఞమయుండవు, త్రయీవిద్యాత్మకుండవునగు నీకు నమస్కారంబు. శివుండవు, రుద్రుండవు, శక్తిధరుండవు, విద్యాధిపతివి, భూతపతివినగు నీకు వందనంబు. హిరణ్యగర్భుండవు, ప్రాణరూపుఁడవు, జగదాత్మకుండవు, యోగైశ్వర్యశరీరుండవు, యోగహేతుభూతుఁడవునగు నీకుజోహారు. ఆదిదేవుండవు, దేవదేవుండవు, నారాయణుండవు, నరుండవునగు నీకుఁ బ్రణతులు. మరకత శ్యామలదేహుండవు, పీతాంబరుండవు, శ్రీమంతుండవు, కేశవుండవునగు నీకు నా మ్రొక్కులు. దేవా! నీవు పురుషులకు సర్వవరదాయకుండవు కావున పండితోత్తము లాత్మశ్రేయంబునకై భగవత్పాదారవిందరేణువు నుపాసించుచుందురు. మఱియు వేల్పు లెవ్వని ననుసరించుచుంద్రు, శ్రీయును నెవని పాదపద్మంబుల పరిమళంబుఁగోరుచుండు నట్టి భగవంతుండవునగు నీవు నాకుఁబ్రసన్నుఁడ వగుము. అను మంత్రంబులచే నావాహన పురస్సరంబుగా శ్రద్ధాయుక్తుండై పాద్యోపస్పర్శనాదుల హృషీకేశు నర్చింపవలయు. గంధమాల్యంబులచే నర్చించి యవ్విభుని క్షీరంబులచే స్నానమాడింపవలయు. పదంపడి వస్త్రోపవీతాభరణపాద్యోపస్పర్శనంబులను, గంధపుష్పాదులను ద్వాదశాక్షరవిద్యచే నా పరమపురుషు నభ్యర్చింపవలయు. యథావిభవంబుగ సఘృతంబును, సగుడంబును, క్షీరసిక్తంబునునగు శాల్యన్నంబును నైవే

ద్యంబొసంగి మూలవిద్యచే హోమంబుఁ గావింపవలయు. హృషీకేశనివేదితం బగు నీపదార్థంబును భక్తున కొసంగవలయు లేదేని తాను స్వయముగ భుజింపవలయు. ఆచమనం బొసంగి యర్చించి తాంబూలంబును సమర్పింపవలయు. అష్టోత్తర శతస్తోత్రంబులచే నవ్విభుని జపింపవలయు. అనంతరంబు ప్రదక్షిణంబుఁజేసి భూమియందు సాష్టాంగదండ ప్రణామంబులు గావింపవలయు. తచ్ఛేషంబును శిరస్సునం దిడుకొని యద్దేవు నుద్వాసం బొనర్పవలయు. పిదప నిరువురకం టెఁ దక్కువకాని బ్రాహ్మణులకు యథోచితంబుగఁ బాయసాన్నంబుచే భోజనంబు పెట్టవలయు. ఆ బ్రాహ్మణులచే ననుజ్ఞాతుండై శేషపదార్థంబును నాప్తసహితుండై భుజింపవలయు. ఆ రాత్రి బ్రహ్మచారియై ప్రభాతంబుకాఁగ ప్రథమదినంబున స్నానంబుఁజేసి శుచియై యథావిధి సమాహితుండై పయస్స్నానంబు గావించి వ్రతసమాప్తి పర్యంతంబు నర్చింపవలయు. విష్ణ్వర్చనాదర సంభృతుండై యీ పయోభక్షువ్రతంబు నడుపవలయు. యథాపూర్వకంబుగా నగ్నిని వేల్వవలయు, విప్రులను భుజింపంజేయవలయు. ఇట్లు ప్రత్యహంబును ద్వాదశాహంబులు పయోవ్రతంబుఁ గావింపవలయు, విష్ణుసమారాధనంబును, హోమంబును, బూజయును ద్విజతర్పణంబును, బ్రతిపద్దినంబు మొదలుకొని శుక్లత్రయోదశి పర్యంతంబుఁ జేయవలయు. అనంతరంబు బ్రహ్మచర్యంబును స్వప్నంబును, స్నానంబును, త్రిషవణంబు నొనర్పవలయు. అసద్గోష్ఠియును ఉచ్చావచంబులగు భోగంబులును విసర్జింపవలయు. వాసుదేవపరాయణుండై సర్వభూతంబులను హింసింపక త్రయోదశియందుఁ బంచగవ్యంబులచే విభుండగు విష్ణుదేవుని స్నానమాడింపవలయు. శాస్త్రదృష్టంబగు విధానంబున విత్తశాఠ్యంబు గానరానీయక విధిజ్ఞులైన విప్రులచే మహాపూజఁగావింపవలయు. జగత్స్వరూపుఁడగు విష్ణువునకుఁ బయస్సునందు చరువును నిరూపించి సమాహితబుద్ధియై సూక్తంబుచే నప్పరమపురుషుని యజింపవలయు. అధికగుణంబుగల పురుషోత్తమతుష్టిప్రదంబగు నైవేద్యంబు నొసంగవలయు. జ్ఞానసంపన్నుండగు నాచార్యుని, ఋత్విజులను, వస్త్రాభరణ ధేనుగణంబులచే సంతోషపఱచవలయు, త దారాధనంబు విష్ణుసమారాధనంబని యెఱుంగందగు. గుణవంతంబగు మృష్టాన్నంబున నవ్విప్రుల భుజింపఁజేయవలయు. మఱియు నితరులైన యుక్తబ్రాహ్మణు లెవ్వరచ్చటికి వచ్చిరో వారికి దక్షిణల నొసంగవలయు. గురువునకు, ఋత్విజులకును యథార్హసత్కారంబులు గావింపవలయు. అన్నాదికంబుచే శ్వపాకులుకాని వారిని బ్రీతింబొందింపవలయు. దీనాంధకృపణాదులగు నెల్లరును భుజించినమొదల దాన విష్ణువు సంప్రీతుండగు. అనంతరంబు బంధుసహితుండై తాను భుజింప

వలయు. నృత్త, వాద్య గీతంబులను, స్వస్తివాచకంబులగు స్తుతులను, భగవత్కథలను, భగవత్పూజ ననుదినంబు గావింపవలయు. ఇది పయోవ్రతంబను పేరఁ బరమపురుషారాధనంబై పరఁగుచుండు. బ్రహ్మచేఁ దెల్పఁబడిన యీ వ్రతంబు నాచే నిప్పుడు నీ కుదాహృతంబయ్యె. నీవును ఓ మహాభాగురాల! యీ వ్రతంబుచే లెస్సగఁ గేశవు నర్చింపుము. శుద్ధభావంబగునాత్మచే నియతచిత్తవై యవ్యయుండగు నా మహాపురుషు నర్చింపుము. ఈ వ్రతంబు సర్వయజ్ఞాఖ్యంబనియు, సర్వవ్రతంబనియుఁ జెప్పంబడు. ఈ వ్రతంబు తపస్సారంబును నీశ్వరతర్పణంబును నని యొప్పారు. కళ్యాణీ! అవే నియమంబులు. అవే ప్రశస్తయజ్ఞంబులు. కావున ప్రవృద్ధంబగు శ్రద్ధ నీ వ్రతం బనుష్ఠింపుము. దానఁ బరితుష్టుండై భగవంతుండు నీకు సత్వరంబ వరప్రదానంబు గావింపఁగలండు. 418

అ ధ్యా య ము 17.

పయోవ్రత విధానము

శ్రీశుకుఁడు: —

క. అవనీశా! యి ట్లదితి స్వ, ధవుచేఁ దెల్పంగఁబడి యతంద్రితమతియై
యవలంబించెను స్తవ్యం, బవురీతిం ద్వాదశాహమగు నా వ్రతమున్. 419

చ. అరసి తదేకబుద్ధియయి యవ్విభు నెంచుచు నెమ్మనంబుచే
దురుసగు నింద్రియంబులను దుష్టహయంబుల బిగ్గఁబట్టి సు
స్థిరతరబుద్ధి నమ్మనము దేవునియందునఁ బాదుకొల్పి య
త్స్వరు నియమంబులొప్పఁగఁ బయోవ్రతము న్నడపెన్ యథావిధిన్. 420

వ. అంత. 421

మత్తకోకిల. ఆదిపూరుషుఁడుం జతుర్భుజుఁడబ్జనాభుఁడు స్వచ్ఛవి
చ్ఛాదితేతరకాంతిపుంజుఁడు శంఖచక్రగదాదులౌ
కై దువుల్గలయొక్క న్న దేవుఁ డఖండరూపుఁడునైన దా
మోదరుం డల దేవమాతకు మోదిలఁదోఁచెఁ గృపామతిన్. 422

గీ. అక్షిగోచరుఁడైన యాయబ్జనాభుఁ, జూచి సంభ్రమాదరములు లేచియంతఁ
బ్రీతివిహ్వలహృదయయై పృథివి దేహ, మంట దండప్రణామంబు లాచరించె. 423

ఉ. అంతట లేచి యా యమ కృతాంజలియై పృథుభక్తి నా రమా
కాంతు నుతింప నెంచియును గన్నఁగవన్ బ్రముదాశ్రుపూరముల్

దొంతరలై దొరఁగ నొడలు బులకింపఁగ గాత్రకంపమున్
వింతగు దర్శనంబున జనింపఁగ మిన్నకయుండె వేడుకన్. 424

చ. ఒదవిన వేడ్కఁ గొంతతడవుండి పదంపడి నెట్టకేల కా
యదితి రమాసతీపతి నశేషయజ్ఞపతిం ద్రిజగత్పతిన్ శుభ
ప్రదుఁ దమిఁ దీరఁగాఁ గనుఁగొనాలుగు తెఱంగునఁ జూచుచుండి గ
ద్గదమధురోక్తులొప్ప వసుధాధవర! ప్రస్తుతిఁ జేసె నీగతిన్. 425

అదితి:—

తరల. శ్రవణమంగళనామధేయ పరాత్పరా! క్రతుపూరుషా!
సవననాథ! కృపాసనాథ! ప్రసన్నరూప! విపన్నులో
కవృజినోపశమోదయా! సనకాది సన్నుతపాద! నీ
వవికృతుండ వనాథనాథుఁడ వౌట మాకిఁక భద్రముల్. 426

మ. భువనశ్రేణికి సృష్టిసంస్థితిలయంబుల్సేయ స్వేచ్ఛ న్ధరిం
తువు మాయాగుణముల్దలంపఁగ జగద్రూపుండ వీవౌదు ని
త్యవివృద్ధామలబోధ నిర్దళితమాయాశక్తి వప్రాకృతుం
డవు స్వస్థుండవునైన నీకు హరికిన్ దండంబుఁ గావించెదన్. 427

శా. దేవా! తుష్టుఁడవైన నీవలనఁ బ్రాపించు న్నరశ్రేణికిన్
భావింపంగఁ జిరాయువు న్సిరియు దివ్యంబైన దేహంబునున్
ద్యావాపృథ్వీరసాతలంబులును యోగైశ్వర్యముల్ జ్ఞాన యో
గావిర్భూతి త్రివర్గమన్న నుడువంగానేల యన్యంబులన్. 428

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యిట్టు లదితి తన్నుం, బ్రనుతింపఁగ నాలకించి ప్రీతుండగుచున్
వనజాక్షుఁడు భూతేశుఁడు, ననఘుఁడునగు హరి వచించె నాయమతోడన్. 429

శ్రీభగవానుఁడు.—

మ. రిపుసంఘుంబులచే బలాదపహృతశ్రీకుల్ పదభ్రష్టులై
విపులార్తింబడియున్న మీ చిరమనోభీష్టంబు స్పష్టంబు నా
కిపు డో నిర్జరమాత! యా విమతులన్ దృప్తాత్ములం దానవా
ధిపులంగెల్చి సమృద్ధులౌ సుతుల యుత్సేకంబు వాంఛింతుగా. 430

మ. ధృతిమీఱన్ రణరంగమందు మఘవజ్యేష్ఠ స్వపుత్రాళిచే
హతులైదైత్యులఁ జూచి దూపిలు తదీయస్త్రీల వీక్షింపఁగా
మతి వాంఛింతువు వెండి కీర్తి సిరి సంపాదించి స్వస్థాన ము
న్నతిఁ గైకొంచు సమృద్ధులైన సుతులన్ దర్శింపఁ గాంక్షింతుగా. 431

ఉ. ఐనను దేవమాత! వినుమా యిపు డేరికి వారణీయు లా
దానవయూథనాథు లిది తథ్యము సు మ్మనుకూల దక్షులౌ
మానిత విప్రపుంగవులు మన్నన వారినిఁ గాచుచునికి య
న్మానపరాక్రమం బిచట నొప్పదు సౌఖ్యము నీ కొకింతయున్. 432

శా. దేవీ! విన్మటులైన నీ వ్రతవిధిం దృప్తుండనై నేను నీ
కీ వేళన్ సదుపాయ మేదయిన నూహింపంగ నౌఁ గాదె నా
సేవాకర్మ నిరర్థకంబగుచు నశ్రేష్ఠిం జెంద దెప్డేని ని
ష్టావాప్తిం గలిగించుఁ దత్తదుచితశ్రద్ధానురూపంబుగన్. 433

మ. అమలోద్యాపనమౌ పయోవ్రతమునన్ స్వాపత్యగుప్త్యర్థ మో
యమ! నీచేత సమర్చితుండనయి యయ్యర్చావిశేషప్రభా
వమునం జేసి సకృత్సమీరితుఁడనై స్వాంశంబున న్నీకు నా
ర్య మరీచాత్మజ సంగతి న్సుతుఁడనై రక్షింతు నీపుత్రులన్. 434

క. విను దేవరూపసంస్థితు, ననుగాఁగఁ బ్రజాపతియు నఘుఁడు నగు మహా
త్మ్ముని నీపతిని న్నిర్జర, జననీ! భావించు చతని సంగతిఁ గనుమా. 435

గీ. ఇంతకున్నించి యిఁక వచియింపరాదు, దేవగుహ్యము సుమ్మిది దేవమాత!
అరసిచూడ సుసంవృతం బయ్యెనేని, దేవగుహ్య మభీష్టసిద్ధిప్రదమగు. 436

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. నృపవర! యింతవట్టు వచియించి తిరోహితుఁ డయ్యె నా విభుం
డపు డట దేవమాతయు ననన్యసుదుర్లభ మైనయట్టి ది
వ్యపురుషుజన్మమట్లు తనయందు ఘటిల్లుట కాత్మఁ బొంగి క
శ్యపు స్వపతిన్ భజించె నధికామలభక్తిఁ గృతార్థచిత్తయై. 437

గీ. ఘనసమాధియోగంబునఁ గశ్యప ప్ర
జాపతి యమోఘదృష్టియై జ్ఞానశక్తి
నపుడు దనయందు నత్యద్భుతాచ్యుతాంశ
మెలమిఁ జొచ్చుట యది గ్రహియించె నధిప! 438

ఆ. ఉరుతపంబు కలనఁ జిరసంభృతంబగు, నాత్మవీర్య మదితియందు మునిచ
యమివరుఁడు సమాహితమనస్కుఁడై యర్చి, ననిలుఁ డెలమి దారువందుఁ బోలె.

ఆ. అంత నదితిగర్భమం దధిష్ఠితుఁడయి, పరఁగు నచ్యుతు భగవంతు నెఱిఁగి
నలినసూతి బ్రహ్మ నామంబులం దగఁ, బ్రస్తుతించె నిట్లు ప్రౌఢి మెఱయ. 440

బ్రహ్మ:—

సీ. ఉరువిక్రమాఢ్యాయ పరపురుషాయ సు,జ్ఞానస్వరూపాయ తేనమోస్తు
పృశ్నిగర్భాయోరు వేదగర్భాయ సు,ధీరాయ వేధసే తే నమోస్తు
విష్ణవే జీవప్రవిష్టాయ స్వాశ్రితా,ధీనాయ భూయసే తే నమోస్తు
త్రిభువననాథాయ విభవే త్రిపృష్టాయ, దేవాదిదేవాయ తే నమోస్తు
గీ. దీనసంరక్షణచణాయ తే నమోస్తు, మునిహృత్కోటరచరాయ తే నమోస్తు
శ్రీనివాసోరువక్షసే తే నమోస్తు, మానితానంతశక్తయే తే నమోస్తు. 441

ఉ. ఆరయ నీ జగంబునకు నాదియు మధ్యము నంతమౌచు నొ
ప్పారెడు దేవుని న్విబుధు లందురుగాదె యనంతశక్తివి
స్ఫారితుఁడైన పూరుషుగ సర్వజగంబును గాలరూపతన్
దారిచి యీడ్చుచుందు స్వగతంబగు దానిని స్రోతముంబలెన్. 442

ఉ. స్థావరజంగమంబులుఁ బ్రజాపతి సంచయమున్ బ్రజాళియున్
దావకమాయచే నవతఁ బొడము న్వెరుగు న్నశించుఁగా
దేవ! త్రివిష్టపచ్యుతులు దేవతలం జలరాశిమగ్నులన్
నావయుఁబోలె వేగమ పునస్స్వపదస్థుల జేయుమా ప్రభూ! 443

అధ్యాయము 18.

—వామనమూర్త్యావిర్భావ ఘట్టము—

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. ఈ తెఱంగున మహితవిధాతృవినుత, కర్మవిక్రముఁడైన లోకైకనాథుఁ
డదితి దేవిగర్భంబునయందునుండి, యవనినాథ! ప్రాదుర్భూతుఁడయ్యె నప్పుడు.

సీ. శ్యామలాంగుఁడు శంఖచక్రగదాబ్జయుతుండు సుప్రోజ్జ్వచతుర్భుజుండు
మకరకుండలదీప్తినికరరంజితవద,నేందుండు నలినాయతేక్షణుండు
శ్రీవత్సలాంఛనాంచితమహోరస్కుండు, కౌస్తుభాలంకృతకంధరుండు
దృప్తాళికలనినాదితవినిర్మలవన,మాలాభిరాముండు బాలమూర్తిఁ
గీ. డైన శ్రీవిష్ణుదేవుఁ డత్యచ్ఛమైన,తన తనూకాంతిపటలిచే ననఘుఁడైన
యా ప్రజాపతివర్యు గేహాంధకార, మెల్ల మాయింపఁజేసె మహీతలేంద్ర! 445

చ. దెసలుఁ గొలంకులుం గలకఁదేరెఁ బ్రజాసముదాయమెల్ల సం
తసమునఁ దోఁగె నంచితగుణాన్వితమై ఋతుషట్కమొప్పె నా

కనమును నాకలోకము నఽగంబులు గోవులు విప్రకోటులున్
వసుమతియుం బ్రమోదకలఽనన్విలసిల్లెఁ గురుక్షితీశ్వరా! 446

ఆ. మొఱసె శంఖదుందుఽభులు మురజ పణవా, నక మృదంగములునుఽనకలచిత్ర
వాద్యతూర్యముల రఽవము తుములంబై చె, లంగె నెల్లదిక్కుఽల నన్నరేంద్ర!447

గీ. ఆడి రచ్చరల్గిన్నరుల్ఽపాడిరప్డు, మునులు వేల్పులు పితరులుఽమనువు లగ్ను
లురగ గరుడ విద్యాధ్ర కింఽపురుష కిన్న,రులును యక్షరక్షఃప్రవఽరులుఁబొగడిరి.

క. పాడుచుఁ గొనియాడుచుఁ దమి,నాడుచు విబుధానుయాయుఽలందఱును బ్రజల్
సూడ నదితియాశ్రమమునఁ, గూడికొని ప్రసూనవృష్టిఁఽగురిసిరి పెలుచన్. 449

ఉ. అంత స్వగర్భజాతుఁడగుఽనా భగవంతుని నాదిపూరుషున్
వింతదలిర్ప నయ్యదితిఽవేడ్కమెయిన్ గని మోదమందె న
త్యంతము విస్మితుండగుచుఽనమ్మునియు న్నిజయోగమాయ శ్రు
త్యంతమనోజ్ఞమా తనువుఁఽదాల్చినదేవు జయింపు మం చనెన్. 450

మ. అరుదా చిన్నెలతోడ నీపగిదిఁ దాఽనవ్యక్తచిద్రూపుఁడై
హరి నానావిధభూషణాయుధములన్ఽవ్యక్తస్వరూపంబుఁ దా
ల్చి రిరంసారతి వామనుండగుచుఁదోఽచె న్భూవరా! తల్లి దం
డ్రి వీక్షించుచునుండ నర్తకునిమాఽడ్కి న్విస్మితిం గూర్చుచున్. 451

గీ. వామనుండగు నవ్వటుఽప్రవరుఁగాంచి, ముదముఁగనుచుఁ బ్రజాపతిఽన్ముందిడుకొని
యంతట మహర్షిపుంగవుఽలనువుమీఱ, జాతకర్మాదికంబునుఽసలిపి రధిప! 452

క. ఉపనయనవేళ నతనికిఁ, దపనుఁడు గాయత్రిఁజెప్పెఁఽదగ గీష్పతియున్
నృప! బ్రహ్మసూత్రమిడెఁ గ, శ్యపుఁడొసఁగె న్మేఖలం బ్రఽహర్షకలితుఁడై.453

గీ. భూమియొసఁగెఁ గృష్ణాజినఽమును దమి న్వనస్పతియగు సోముండు దంఽడంబునిచ్చె
మాత కౌపీనమునొసంగెఁఽబ్రీతిమెఱయ, ధరణినాథ! నభంబు ఛఽత్రంబు నిడియె.

గీ. నలినసంభవుఁడుం గమంఽడలువునిచ్చె, దర్భలనొసంగిరపుడు సఽప్తర్షివరులు
నవ్యయాత్మున కతనికిఽనక్షమాల, నిమ్మగ సరస్వతీదేవిఽయిచ్చె నధిప! 455

క. ఈ వడువున నుపనీతుం, డౌ వటువునకిచ్చె పాత్రఽనర్థపతియు నా
దేవి జగదంబ యీశ్వరి, కేవలము నొసంగె భిక్షఽక్షితిలోకేశా! 456

క. ఈ విధి సమస్తజననం, భావితుఁడౌ వటువరుండుఽబ్రహ్మర్షి వితా
నావృతమగు నా సభను బ్ర, భావంబునమించియొప్పెఽవసుధానాథా! 457

గీ. తనర నాహితాగ్నిని సమిఽద్ధంబుఁజేసి, ప్రోగుగానున్న దానినిఽసాగఁదివిచి
పూజఁగావించి యవ్వటుఽపుంగవుండు, సమిధల న్హోమమొనరించెఽగ్రమముమీఱ.

చ. అలఘుతరప్రభావకలి ǂ తార్యభృగుప్రవరప్రవర్తితం
బులయిన యశ్వమేధములఁ ǂ బూన్కి యజించెడు వానిఁ గా బలిం
దెలిసి వటూత్తముం డటకు ǂ ధీరతనేగ నశేషభారసం
కలితత నుండుగాన నడు ǂ గడ్గున భూమినిఁ గ్రుంగఁజేయుచున్. 459

మ. తగ రేవోత్తరతీరభూమి భృగువ ǂ త్సక్షేత్రమందున్ బ్రశ
స్తగతిన్ భూరితరంబుగాఁగ బలి య ǂ జ్ఞంబు న్బ్రవర్తింపఁజే
యు గురుశ్రేష్ఠులు భార్గవు ల్సుగుణధు ǂ ర్యుల్చెంగటం గాంచి రా
భగవంతు న్వటురూపు న ష్టదితుఁడౌ ǂ భాస్వంతు చందంబునన్. 460

గీ. నృపవరా! యజమానుఁడున్ ǂ ఋత్విజులును, వామనుని తేజమునఁదమ ǂ ప్రభలు సెడఁగ
నెంచిరప్పుడు యజ్ఞది ǂ దృక్షు రవియొ, వహ్నియొ సనత్కుమారుఁడో ǂ వచ్చెననుచు.

చ. అలఘుతరప్రభావులగు ǂ నా భృగుసత్త్రము లీ గతిన్ సశి
ష్యులయి వితర్కముల్సలుపు ǂ చుండఁగ వామనదేవుఁడయ్యెడన్
జలయుతమా కమండలువు ǂ ఛత్రము దండముఁ గేలనుండఁగా
సులలితవిభ్రమం బెసఁగఁ ǂ జొచ్చె మహాహయమేధవాటికన్. 462

చ. వినుము నృపాలవర్య! యుప ǂ వీతముగా నజినోత్తరీయమున్
గొనబుగఁదాల్చి దర్భమొల ǂ నూలునుజుట్టియుఁ జొచ్చినట్టి వా
మనుఁ గుహనావటుం గని క్ర ǂ మంబునఁ దన్మహిమాభిభూతులై
వనరుహసంభవోపములు ǂ భార్గవులప్పుడు లేచి రల్లనన్. 463

మ. వసుధాధీశ్వర! దర్శనీయతరదీ ǂ వ్యద్రూపు రూపానురూ
పసమస్తావయవు న్వటుప్రవరు దృ ǂ క్పర్వంబుగాఁజూచి య
య్యసురేంద్రుం డుచితాసనంబు నిడి యొ ǂ య్యన్స్వాగతంబడ్గి యిం
పెసఁగం బాదయుగంబునుంగడిగి య ǂ ర్చించె న్ఘను న్వామనున్. 464

మత్తకోకిల:— దేవదేవుఁడు చంద్రమౌళి సు ǂ ధీనుతుండు గిరీశుఁడున్
దీవరంబగు భక్తిపెంపున ǂ దేనినిం దలఁదాల్చె నా
పావనంబు నఘాపహంబగు ǂ పాదశౌచముఁబూనె ధా
త్రీవరేణ్య! స్వధర్మమర్మవి ǂ ధిజ్ఞుఁడౌ బలి యాదలన్. 465

బలి:—

గీ. స్వాగతంబు మహాత్మ! బ్ర ǂ హ్మస్వరూప!, నతులివే నీకు నే నే మొ ǂ నర్పవలయు
రూపుఁగన్న బ్రహ్మర్షి వ ǂ ర్యులమహోగ్ర, తపముగా నిన్ను నే నాత్మఁ ǂ
దలఁచుచుంటి. 466

ఆ. ఆర్య! నీవు మాగృహంబునకరుదేర, నిపుడు మా పితరులుతృప్తులైరి
అరయ మా కులంబునతిపునీతంబయ్యె, నీ మఖంబు సమ్యగిష్టమయ్యె. 467

క. నిజ మాడెదఁ ద్వత్పదపం, కజసేచనపావనోద కధ్వస్తమహా
వృజినుఁడనగు నా యగ్నులు, ద్విజసుత! యిప్పుడు యథావిధి హుతములయ్యెన్.

క. వడుగా! సూక్ష్మములగు నీ, యడుగుందమ్ములు శుభంబులై సోఁకగ నీ
పుడమి యిపుడు దలపోయం, గడుఁబావనమగుచునొప్పెఁగాదె నిజముగన్. 469

క. నిను నే నర్థినిగా నా, మనమున భావించితిని స మంచితమతిఁ గా
వున మాణవకోత్తమ! నీ, కు నిపుడు వాంఛిత మదేదోకోరు మొనఁగెదన్. 470

శా. భూమీమండలమో గజవ్రజమొ గో వ్యూహంబొ సంపన్నమా
గ్రామవ్రాతమొ స్యందనప్రచయమో కన్యాజనంబో హయ
స్తోమంబో సుఖదాయకావసథసం దోహమ్మొ మృష్టాన్నమో
హేమంబో యివికాక విప్రసుత! యెం డెద్దేని నర్థింతువో. 471

అధ్యాయము 19.

యాచ్ఞ

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యీ వడువున నుడివిన, యనఘము సూనృతము ధర్మ్య మగు నవ్వైరో
చని వచనమ్మును విని వా, మన దేవుఁడు మెచ్చి పలికె మదిఁ బ్రీతుండై. 472

శ్రీభగవానుఁడు:—

ఉ. దానవనాథ! నీపలుకు ధర్మయుతంబుఁ గులోచితంబు న
త్సూనృతమున్ యశస్కరము స్తుత్యమునై కడు నివ్వటిల్లె వి
జ్ఞానవినోదులైన భృగు సత్తములున్ గులవృద్ధు శాంత తే
జోనిధి నీ పితామహుఁడు చూడఁ బ్రమాణము నీ సుబుద్ధికిన్. 473

మ. అలఘుప్రాభవయుక్తులై పృథులకీ ర్త్యావాసులై యొప్పు త్వ
త్కులసంజాతులఁజేరి దానకదనా ర్థుల్ వ్యర్థులై రిత్తచే
తులతోఁబోవుట గల్గనే యచటఁ జం ద్రుం డంతరిక్షంబునం
బలెఁ బ్రహ్లాదుఁడు నీపితామహుఁడు బ ర్వంజేయుఁ గీర్తిద్యుతుల్. 474

మ. అధిపా! మీ కులమందుఁబుట్టిన హిర ణ్యాక్షుం డొకండే గదా
యుధుఁడై గ్రుమ్మఁలుచుండి వీరభటు న న్యుం గానఁ డీ యుర్వి నం

త ధరోద్ధారపరుండు విష్ణుఁ డెటో యా దైత్యేంద్రు నిర్జించి త
త్పృథుశౌర్యంబు స్మరించి తన్ను జయిఁగా నెన్నండు స్వాంతంబునన్. 475

మ. పూతమతీ! హిరణ్యకశిపుండను నాతని భ్రాత యంత స్వ
భ్రాతృవధంబును న్విని దురత్యయభీషణరోషమూని యా
భ్రాతృనిహంతయౌ హరిని బల్మి వధింపఁగ నిశ్చయించి ప్రి
స్ఫీతగదాధరుండగుచుఁ జేరె రయంబున విష్ణుగేహమున్. 476

ఉ. కావర మొప్పఁగా విలయకాలకృతాంతునిచాడ్పునన్ భయం
బావహిలంగఁ జేయుచును వైపఱతెంచెడు దైత్యుఁ జూచి మా
యావిపరుండు కాలవిదుఁ డైన ముకుందుఁడు పద్మలోచనుం
డా విషయంబు నెల్ల దన స్వాంతమునం దలపోసె నీగతిన్. 477

ఉ. ఏ నెటకేగిన న్విడువఁ డీతఁడు వెంబడి నేగుదెంచెడున్
దా నటకెల్లఁ బ్రాణిసముదాయము నొంచెడు నిత్తికె వడిన్
గాన బహిఃప్రదేశమున నన్ను గవేషణముం బొనర్చు ని
ద్దానవలోకనాయకు హృదంతరభాగముఁ జొత్తు నిత్తఱిన్. 478

మ. తన హృత్కోటరసంస్థితుండనగు నన్ దాఁ జూడఁగాఁ జాలఁ డీ
దనుజేంద్రుండని నిశ్చయించి హరి యంతన్ జొచ్చెఁ బై వచ్చు శ
త్రుని మేనన్ బహుసూక్ష్మరూపుఁడయి తోడ్తో ఘ్రాణరంధ్రంబునన్
దనుజాధీశ్వర! చొచ్చెఁ గంపితమతిన్ దచ్ఛ్వాసలీనాంగుఁడై. 479

మ. అతివిస్మయుండగు నా హిరణ్యకశిపుం డా శూన్యగేహంబు ను
ద్ధతి మై డగ్గఱి యందు విష్ణు గన కాత్మన్ గ్రుద్ధుఁడై యార్చి భూ
రితరాటోపముతోడఁ బిమ్మట ధరిత్రిన్ నాకమున్ మిన్ను ది
క్తతులన్ వార్ధుల విష్ణుని న్నెమకుచున్ గానం డతం డాతనిన్. 480

చ. సకలజగంబులందు జలజాక్షుని విష్ణునిఁ గాన కా హిర
ణ్యకశిపుఁ డిట్లనున్ నెమకులాడితి నే నిఖిలంబు భ్రాతృహం
తకుఁ డెచటన్ గనంబడఁడు తథ్యము నాదగు ధాటికోర్వ నే
రక తనుదాన వాఁ డపునరాగమమైన పదంబుఁ జెందెఁగా. 481

గీ. మృత్యుపర్యంతమయగు శరీరధారు, లకును వైరానుబంధంబు ప్రకటగతిని
జర్చ సేయంగ నజ్ఞానజన్యమగుట, నెన్నఁ గ్రోధ మహామ్మానబృంహితమగు. 482

ఉ. ఓ దితిజేంద్ర! యో వరగుణోదయ! యో బలిసార్వభౌమ! ప్ర
హ్లాదసుతుండు నీ పితయునైన విరోచనుఁ డింపుమీఱ దా

మోదరతత్పరుండయి పవిత్రమోదమున న్ద్విజవేషధారుఁడై
ఆ దివిజవ్రజంబునకు నర్థి తలంపఁగ యోసఁగె న్నిజాయువున్. 483

క. ద్విజులున్ గృహమేధులు పూర్వజులున్ దదితర మహాప్రభావగరిమ యు
క్తజనులు నొనర్చు ధర్మము,లు జనప్రీతికరముగ సలుపు దీవధిపా! 484

క. కాన వదాన్యశిఖామణి, వై నినున్ భూమి యించుకంత యడిగెదన్
నే నిట మత్పదసమ్మిత, మైన పదత్రయము నొసఁగుమా బలిరాజా! 485

చ. దనుజకులాగ్రణీ! విను వదాన్యుఁడవున్ జగదీశ్వరుండవున్
ఘనుఁడవునైన నిన్ను నడుగన్ మతియొద్దియు నర్థసంగ్రహం
బును విబుధోత్తముండు సలుపున్ దగినంతయ యంతకెక్కుడౌ
ధనమును గోరుచో ద్విజుఁడు దండ్యుఁడగున్ జుమి పెక్కులేటికిన్. 486

బలి:—

చ. భళిర! ద్విజాత్మజోత్తమ! భవద్వచనంబులు వృద్ధసమ్మతం
బులు మఱి నీవు బాలుఁడవు బుద్ధుఁడవైతివి స్వార్థలబ్ధిఁ గే
వలము జడాశయుండవు సువాక్కులఁ దన్ని యుఁ ద్వీపమున్ జగ
ద్వలయవిభున్ ఘనున్ నను బదత్రయి వేడెనె? ప్రాజ్ఞుఁ డెవ్వఁడేన్. 487

ఉ. మాణవకాగ్రగణ్య! వినుమా ననుఁబొందియుఁ బూరుషుండు దాఁ
బోణిమి దక్కి కిమ్మలఁగఁబోవుట గల్గునె యన్యు వేడ సం
ప్రీణితమానసుండవయి వృత్తికి నీకును జాలినంత నీ
క్షోణితలమ్ము నావలనఁ గొమ్ము ముదమ్మున నీకొసంగెదన్. 488

వామనుఁడు:—

చ. ఎవఁడు నిజేంద్రియంబుల జయింపఁగఁజాలఁడొ యట్టిపూరుషున్
భువనచయంబునందలి ప్రభూతములౌ సకలార్థజాలముల్
వివిధములౌ విభూతులును లేశముఁ దృప్తిపరీతుఁజేయ నే
ర విది యథార్థమింతయును రాజవతంసమ! పెక్కులేటికిన్. 489

క. మూఁడడుగులలోఁ దనియని, వాఁడేక నవవర్షయుతశుభద్వీపంబున్
గూడియుఁ దృప్తిం జెందునె, యేడగుదీవులను బడయు నిచ్ఛ జనించున్. 490

ఉ. హేలగ నేడుదీవులకు నేలికలై నృగ వైన్యముఖ్య భూ
పాలురు గూడ నో దనుజపాలక! యాత్మను దృప్తి నొందిరే?
లోలత నర్థకామములలోఁగి కలంగిరిగాని యింక వే
యేల? నిజాశ కంత మొకయించుక యేనియుఁ బొందఁజాలిరే? 491

మ. శ్రమకుం బొల్పడకుండఁ బార్థివ! యదృచ్ఛాలబ్ధమైనట్టి య
న్నముచేఁ దుష్టినిఁ జెందువాఁడు సుఖియై తానాఁడు వర్ధిల్లు భా
వమునన్ దా నజితేంద్రియుండు తనకున్ బ్రాప్తంబులౌ మూఁడు లో
కములన్ దృప్తినిబొందలేక మిగులన్ గ్లానింబడు న్దీనతన్. 492

మ. నుతశీలా! విను మర్థకామములయందున్ దుష్టిలేకుంట సం
సృతికి న్గారణమౌను బూరుషునకుర్వీశా! యదృచ్ఛాగతిన్
బ్రతిలబ్ధంబగుదానఁ దృప్తి వడుచే భావింపఁగా ముక్తి సం
గతికిన్ గారణమౌనటండ్రు బుధలోకగ్రామణుల్ వింటివే? 493

మ. జననాథాగ్రణి! విప్రకోటికి యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టిచే
ననయంబున్ గడువృద్ధి సెందును దదీయంబైన తేజమ్ము సు
మ్మనలం బంబువుచేతనుంబలె నదృశ్యంబై యతుష్టాత్ముఁడౌ
జను తేజంబు నశించు నన్వహము నిస్సందేహ మూహింపఁగన్. 494

క. కావున మూఁడుపదంబుల, నేవేడెద దానశౌండు నిన్నసురేంద్రా!
యావత్ప్రయోజనంబగు, నో విత్తం బంతమాత్ర నొందుదు సిద్ధిన్. 495

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యీ వడువున నుడువన్, విని నవ్వుచుఁ గొనుము భవదభీష్టంబని వా
మనునకు మహి నొసఁగం గై, కొనె జలకలశంబు బలి యకుంఠితమతియై. 496

మ. భగవంతుండగు విష్ణుదేవునకు సద్భావంబు సంధిల్ల నీ
జగతిన్ దానముఁ జేయనున్న బలిరాజన్యున్ విపశ్చిద్వరుం
డగు నా శుక్రుఁడు గాంచి శ్రీవిభుని చేయంబోవు చైదంబు ని
మ్ముగ నాత్మన్ గనుచున్ స్వశిష్యు బలినిన్ బోధింపఁగా నిట్లనున్. 497

శుక్రుఁడు :—

ఉ. ఉద్భవమందెఁ గశ్యపున కుత్తముఁడై సురమాతయందు సా
క్షాద్భగవంతుఁ డవ్యయుఁడు సర్వవిభుండగు విష్ణుఁ డీతఁ డ
త్యద్భుతమైనరీతి నమరావళికార్యముఁ జక్కఁ బెట్టఁగాఁ
దద్భరమూని వచ్చె నిటు దక్షత దానవలోకనాయకా! 498

చ. క్షితివర! భావ్యనర్థము నొకింత యెఱుంగక యీ గతిన్ బ్రతి
శ్రుత మొనరించి తీతనికి సూఢిగ క్షేమకరంబుగాదు నా
మతినిఁ దలంపఁబో నిది యసమంజసకార్యమటంచు దైత్య సం
తతికి నుపప్లవంబొదవె దారుణమై యనివార్యమై యిటన్. 499

శా. మాయామాణవకుండు విష్ణుఁ డితఁ డీవిశ్వమ్ము గైకొన్ నినుంగోరి నీ
శ్రీయుం దేజము వైభవమ్మును యశశ్శ్రీయున్ భవత్స్థానమున్
వేయేలా! సకలంబు బల్మిఁ గొని యాబృందారకశ్రేణికిన్
ధీయుక్తిన్ గమయొప్ప నీఁగలఁడు దైత్యేంద్రోత్తమా! ప్రౌఢిమై. 500

క. మూఁడుపదంబులతోడన్, మూఁడుజగంబులను విశ్వమూర్తియగుచు నీ
ప్రోడ వడి నాక్రమింపఁగఁ, బోడిమిసెడి మెలఁగు దెట్లు భూమీశుని పగిదిన్. 501

క. ఒకయడుగున భూమిని వే, ఱొకయడుగున దివము నభము నురుతనువున నిం
డికొని హరి యాక్రమింపఁగ, నిఁక మూఁడవయడుగు నిల్ప నేది గతి నృపా!502

సీ. అధిప! ప్రతిశ్రుతం బగుదాని నీకున్న, నీకును నరకంబు నిశ్చయంబు
మొనసి ప్రతిశ్రుతంబును ద్రోసిపుచ్చ నీ, వసమర్థుఁడవ యౌదు వసురనాథ!
ఐన నాలింపు మే దానంబు నవ్వృత్తి, యడఁగు దానమ్ము గాదండ్రు దాని
దానమ్ము యజ్ఞమ్ము తపమును గర్మంబు, వృత్తిమంతున కె యుర్వింజెలంగు
గీ. కడఁక ధర్మార్థములకును గామమునకు, సద్యశమునకు స్వజనవ్రజంబునకును
బంచవిధములుగా విభజించి విత్త, మిందు నందును మోదంబు నొందుజనుఁడు.

వ. మఱియు దైత్యోత్తమా! యీవిషయంబున బహ్వృచ మను గీతం బొండు కలదు
వినుము. ఓ మనుట సత్యంబు, కాదనుట యనృతంబు. 504

సీ. ఆత్మవృక్షమునకు ననృతంబు మూలంబు, సత్యంబు ఫలపుష్పసముదయంబు
ఫలపుష్పములు లేక బ్రతుకును వృక్షంబు, మూలంబు లేకున్న గూలుఁ గాదె
అట్లె నష్టానృతం బగు నాత్మ శోషిల్లుఁ, జర్చింప నిందు సంశయము లేదు
సర్వంబు నతిథి కొసంగెద ననరాదె, దో కొంతయిడిన రిక్తుండుఁ గాఁడు
గీ. ఉన్న యఖిలంబు నర్థికి నొసఁగెనేని, తనకు లేదు కావున ననృతంపుఁ బలుకు
సమరు నంతయుఁ బోవ లేదం చుఁ జెప్పు, వాఁడె మహికీర్తియుతుఁడు జీవన్మృతుండు

క. పరిణయ, వృత్తి, స్త్రీజన, పరిహాస, ప్రాణభంగ వైశసగతులన్
వర గో విప్ర హితార్థము, ధరఁ బొంకుట యది జుగుప్సితము గా దధిపా! 506

అధ్యాయము 20.

బలి నిశ్చయము

శ్రీశుకుఁడు:—

క. కులగురుఁడగు శుక్రుఁడిటుల్, దెలుపన్ క్షణమూరకుండి తేజోనిధి యా
బలిచక్రవర్తి గురునకుఁ, బలికెన్ రాజేంద్ర! ధీరభావముతోడన్. 507

బలి:—

క. భగవత్స్వరూపయుక్తుఁడ, వగు నీచేఁ దెలుపఁబడినయది సత్యం బె
న్నఁగ నర్థకామవృత్తుల, కగు నీధర్మం బఖిలగృహస్థులకుఁ దగున్. 508

క. ఏ దడిగిన నిచ్చెదనని, సాదరముగఁ జెప్పి విత్తశాఠ్యంబునఁ బో
లే దను టెట్టులొకో! ప్ర, హ్లాదకులుఁడ నేను గితవునట్లు మహాత్మా! 509

గీ. ఎన్న సత్యంబుకన్న నన్యమిన్న యైన, ధర్మమున్న దె? భూదేవి ధాత్రితోడ
అనృతమాడునరునిఁ దక్క నఖిలము న్వ, హింపఁజాలుదు ననినచెప్పియుండ దేమొ నను.

ఉ. కొంకను పాపలోకమునకుం జను దుర్భరమైన లేమికిన్
జంకను దుఃఖసాగరమునం బడియుండుటకున్ దలంక నే
నింక మహాపదచ్యుతికి నేని వణంకను మృత్యుదేవికిన్
బెంకమువీడి భీతిలను విప్రనిరాకరణంబునం బలెన్. 511

క. మృతుని విడుచు నీజగమున, క్షితిముఖ సకలంబు దానిచే విప్రునకు ప్రీ
ణితమతి గాకున్నన్ ద, త్కృతమగు త్యాగమ్మువలన నేమి ఫలమగున్? 512

ఉ. మానితకీర్తిసాంద్రులు సమగ్రగుణాఢ్యులు సాధుసత్తముల్
ధీనుతసత్త్వశాలురు దధీచి శిబి ప్రముఖుల్ త్యజింపఁగా
రాని యమూల్యకంబులగు ప్రాణములన్ దగ భూసురకోటి కెం
తేనియు మేలుకూర్చిరిఁక నేటికిఁ జెప్ప ధరాదికామ్యమున్. 513

ఉ. ఎందఱు రాజు లీపుడమి నేలఁగ లే దధికారగర్వముం
బొందఁగ లేదు దిగ్విజయమునం గొని మిట్టిపడంగ లేదు వా
రందఱు నిల్చిరే యిట గతాయువులై వెసఁ బోరె పోవు వో
వెందగిలించుకొంచు పదవి న్గొనిపోయిరె? చెప్పు భార్గవా! 514

క. కలన వెనుదివని దైత్యే, భ్యులచే నీభూమి సముపభుక్తము కా? వా
రల భోగములను గాలము, బలిమిన్మ్రింగెను యశోవిభవ మది నిలిచెన్. 515

చ. అతి సులభక్రమంబున ద్విజాగ్రణి! పూర్వము ధీరు లాహవ
క్షితిఁ దమదైన దేహముఁ ద్యజించిరి కొంకక పాత్రదాన సం
గతి దొరకొన్న యప్పు డటు గాక ధనంబు పరిత్యజింప లే
క తికమక న్నలంగి రటు గాన ధనంబు త్యజించు టొప్పదే? 516

చ. ధృతిమెయి నర్థి కామితముఁ దీర్చుటచే నుపపన్నమైన దు
ర్గతి యది మానవంతునకుఁ గారుణికాగ్రణికిన్ శుభంబె సు
వ్రతులగు బ్రహ్మవిద్వరుల వాంఛలు దీర్పఁగఁ జెప్పనేల? వి
ప్రతిలక! యట్లు గాన వటు వాంఛితమున్ దగఁ దీర్తు నిత్తఱిన్. 517

మ. క్రతుయజ్ఞాదులతోడ నిత్యము జగత్కల్యాణము న్గోరి యా
దృతి నామ్నాయ విధానకోవిదులు మీ రెవ్వాని నర్చింతు ర
య్యతులుండో వరదుండు విష్ణువె యితం డౌఁ గాక కాకున్న చో
నితఁ డుండే యగుఁ గాక యివ్వటువరాభీష్టంబు నేఁ దీర్చెదన్. 518

ఉ. ఈతఁ డధర్మమార్గమున నిప్పుడు న న్నకృతాపరాధునిన్
గైతవవేషధారి యయి కట్టినఁ గట్టఁగనీ ద్విజోత్తమా!
ఈతఁడె బ్రహ్మమూర్తి ధరియించిన యీ పరమాత్మ విష్ణునిన్
బ్రీతి భరింతుఁ గాని వినుమీ యొకసేగి నొనర్పఁ బోనిటన్. 519

గీ. ఉత్తమశ్లోకుఁ డితఁడు నిజోరుయశముఁ, బాపుకొనకున్న నన్ను నిన్బట్టి కట్టు
లేక నాచేత నిహతుఁడై వీక మెఱయ, వీరశయనంబు నొందు నో విప్రవర్య! 520

శ్రీశుకుఁడు:—

మ. తన యాదేశము నందు లేశమును శ్రద్ధన్ జూపకున్నట్టి య
ద్దనుజాధీశు స్వశిష్యు మానధను సత్యాధ్యు న్బలిం గాంచి చి
వ్వన శాపంబు నొసంగె నీపగిది దైవప్రేరిత స్వాంతుఁడై
ఘనతేజుండు భృగూద్వహుండు నగు నా కావ్యుండు క్షోణీధవా! 521

శుక్రుఁడు:—

ఉ. పండితమాని వజ్ఞుఁడవు బాల్పడి మమ్ము నుపేక్షఁ జేయుచున్
దండితనంబుఁ గొల్పడిన స్తబ్ధుఁడ విప్పుడు మా నిదేశ మొ
క్కండు నిరాకరించితివి గావున స్వీయపదంబునుండి భ్ర
ష్టుండవు కమ్ము సర్వులును జూచుచునుండఁ వదాన్య డాంబికా! 522

శ్రీశుకుఁడు:—

మ. స్వగురూత్తముఁడు శుక్రుఁ డట్లు తనకున్ శాపం బొసంగంగ స
త్యగరిష్ఠుండు మనస్వి శేఖరుఁడు దైత్యాధీశ ముఖ్యుండు ధ

ర్మగుణోపేతుఁడునైన యా బలి చలింపంబోక వాఃపూర్వకం
బుగ దానం బిడ నెంచె వామనున కీభూభాగ మూర్వీశ్వరా! 523

ఉ. భూవర! యంత దానవవిభుండగు నా బలి యాజ్ఞఁ జేసి త
ద్దేవి యరాళకుంతల సుధీనుతశీల మరాళయాన విం
ధ్యావళి స్వచ్ఛవారికలితంబగు హేమఘటంబు దెచ్చె నా
పావనుఁడౌ వటూత్తముని పాదముల న్గడుగ న్నయంబునన్. 524

క. ఆ యజమానుఁడు బలి తా, నై యా వామను శుభావహంబగు నడుగుం
దోయిఁ గడిగి పావనతర, మై యొప్పు తదంబుకణము లౌదలఁ దాల్చెన్. 525

మ. గగనంబందున నిల్చి దేవగణముల్ గంధర్వ విద్యాధరో
రగ కింపూరుష సిద్ధు లమ్మహితకర్మున్ బ్రశంసించుచున్
మిగులన్ బ్రస్తుతిపారముల్ సలుపుచున్ బృథ్వీస్థలం బంతటన్
సొగసొప్ప న్గురియించి రంత సుమవృష్టుల్ రాజచూడామణీ! 526

మ. ఉరురావంబున దుందుభుల్ మొఱసె నింపొప్పంగ గంధర్వ కి
న్నర కింపూరుష సిద్ధచారణవితానంబుల్ నభోవీథిఁ బా
డిరి లోకత్రితయంబెఱింగి యిడెఁ బ్రాపిన్నెవ్వరికి న్మేల్మహ
త్తరకార్యంబొనరించె నీ బలి నృపోత్తంసుండటం చెంచుచున్. 527

ఉ. అంత ననంతుఁడుం బరముఁ డాద్యుఁడు నా హరి గుజ్జురూప మ
త్యంతము వృద్ధిఁ జెందెఁ ద్రిగుణాత్మకమై పరిపూర్ణమహాచు న
ల్లంత నృమౌని తిర్యగమరాస్పద సాగర శైల భూ రసా
భ్యంతర నాకలోక వివరాదులకు న్విపు లాలవాలమై. 528

ఉ. ఆర్యనుతప్రభావుఁడగు నా బలి దైత్యవిభుండు ఋత్విగా
చార్యసదస్య దైత్యగణసంయుతుఁడై త్రిగుణాత్మకంబు గాం
భీర్యయుతంబునైన హరి మేన గుణాత్మక సర్వవిశ్వ మా
శ్చర్యముతోఁ గనుంగొనియె స్థావరజంగమసంయుతంబుగన్. 529

వ. మఱియు నింద్రసేనుఁడగు నా బలిసార్వభౌముఁడు విశ్వరూపుఁడగు నా త్రివిక్ర
మదేవుని పాదతలంబున రసాతలంబును, పాదంబుల మహీతలంబును, జంఘల
శైలంబులను, జానువులఁ బతత్రిగణంబులను, ఊరువుల మరుద్గణంబులను, వసనం
బున సంధ్యలను, గుహ్యంబున బ్రజాపతులను, జఘనంబున నాత్మముఖ్యులను,
నాభియందు నభంబును, కుక్షియందు సప్తసింధువులను, నురస్స్థలంబున నక్షత్ర
గణంబులను, హృదయంబున ధర్మంబును, స్తనంబుల ఋత సత్యంబులను, మనంబునఁ

జంద్రుని, వక్షంబున నరవిందహస్తయగు శ్రీదేవిని, కంఠంబున సామాది సమస్త వేదంబులను, భుజంబుల నింద్రాది బృందారకబృందంబులను, కర్ణంబుల దిక్కులను, మూర్ధంబున దివంబును, కేశంబుల మేఘంబును, నాసికయందు శ్వసనంబును, నయనంబుల సూర్యుని, వదనంబున వహ్నిని, వాణియందు ఛందంబులను, రసనయందు వరుణుని, భ్రూయుగంబున విధినిషేధంబులను, పక్ష్మంబుల నహోరాత్రంబులను, లలాటంబునఁ గ్రోధంబును, అధరంబున లోభంబును, స్పర్శంబునఁ గామంబును, రేతంబున జలంబును, పృష్ఠంబున నధర్మంబును, క్రమణంబుల యజ్ఞంబును, ఛాయయందు మృత్యువును, హాసంబున మాయను, రోమంబుల నోషధిజాతంబులను, నాడులయందు నదులను, నఖంబులయందు శిలలను, బుద్ధియం దజుని, ప్రాణములయందు దేవగణంబులను ఋషులను, గాత్రంబున స్థావరజంగమంబులను దర్శించె. సర్వాత్మకుండగు నమ్మహాపురుషునం దీసకల ప్రపంచంబును వీక్షించి సర్వసుపర్వులుం బరమాశ్చర్యచకితులై యుండి రంత. 530

సీ. ప్రకటతేజము సుదర్శననామచక్రంబుఁ, జారునిర్ఘోషంబు శార్ఙ్గ ధనువు
జలదస్వనముఁ బాంచజన్యాఖ్యశంఖంబు, వేగాత్తకౌమోదకీగదయును
శతచంద్రవర్మ సంయుతమగు విద్యాధ, రాఖ్యఁ జెల్వొందెడు నసివరంబు
అక్షయసాయకంబగు తూణయుగమును, గలిగి విభ్రాజిల్లు నలఘురూపు
గీ. నుత్తమశ్లోకుహరినిభృతోత్తములగు, నల సునందముఖ్యులు స్తోత్రములు సలిపిరి
సకలలోకపాలకవర్యసహితులగుచు, డెందమందు నానందంబు నందడింప. 531

మ. విభుఁ డొప్పారెఁ ద్రివిక్రమస్ఫురణఁ బృథ్వీనాథ! శ్రీవత్స కౌ
స్తుభ కాంచీ గుణకాంచనాంబర పరీతుండున్ నదద్భృంగపుం
జభరాంచద్వనమాలికాకలితుఁడున్ శశంపాయుతాంభోద స
న్నిభుఁడున్ గ్రమకిరీటకుండల సమన్వీతుండునై యత్తఱిన్. 532

మ. ఒక పాదంబున నాక్రమించె హరి యీ యుర్వీతలంబెల్ల మే
చక దేహంబున పీనబాహువుల నాశాస్తోమమున్ వ్యోమమున్
బ్రకటంబౌ గతి నిండియుండె దివమున్ వ్యాపించె వేఱొంట లే
దిఁక లేశంబుఁ దృతీయపాదమున కుర్వీశా! స్థలం బెందునున్. 533

వ. ఇత్తెఱంగున నయ్యురుక్రము పాదంబు మీఁదిమీఁదికిం బరిక్రమించుచుం గ్రమంబున మహర్లోక, జనోలోక, తపోలోకంబుల నతిక్రమించి సత్యలోకంబునుం జేరె.

అధ్యాయము 21.

—త్రివిక్రమ విజృంభణము—

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. ఘనతరలీల నీగతి జగంబులనెల్ల నతిక్రమించి చ
య్యన నరుదెంచినట్టి హరిపదాంఘ్రినఖేందుమరీచికోటులన్
దనదగు సత్యలోకమును దానును దీప్తిఁ దొలంగి బ్రహ్మ యా
సనకమరీచిముఖ్యమునిసంయుతుఁడై యెఱఁగెన్ దదంఘ్రికిన్. 535

వ. మఱియు వేదోపవేద నియమయుక్తులు, నయాన్వితులును, తర్కేతిహాసపురాణాంగపారంగతులును, యోగానిలదీపితజ్ఞానానలనిర్దగ్ధకర్మకలుషులు నగు నన్యయోగిపుంగవులును బ్రణమిల్లి తత్స్మరణ ప్రభావంబునం జేసి నైష్కర్మ్యలలితంబగు స్వాయంభువధామంబుం బొందిరి. అంతఁ బ్రోన్నమితంబగు విష్ణుపాదంబునకుఁ బద్మోద్భవుండు దర్భాణోదకంబును గొని తెచ్చి యాత్మప్రభవకారణంబగు నాభిపంకేరుహంబుచే నొప్పారు శ్రీవిష్ణుదేవుని చరణంబు నర్చించె. 536

ఉ. ధాతృకమండలూదకము తత్పదముం గడుగం బునీతమై
భూతలనాథ! యప్పు డది వ్యోమమునం బ్రవహించి మించి య
త్యాతతరీతి స్వర్గధునియై భువనత్రితయంబుఁ జేర్చి సం
పూతముఁ జేయుచొప్పుఁ బరపూరుషు నిర్మలకీర్తియో యనన్. 537

సీ. అంతట నుపసంహృతాత్మవిభూతియై, వామనాకృతిఁ దొంటివామనుండునం ద
నర్చెను నిజనాథునకు సమాదరమున, ననుచరయుక్తులై యయ్యజాదు
లగు లోకనాథులుం దగ బలిఁ దెచ్చిరెయ్యె, సంగరి భరతవంశాగ్రగణ్య!
సలిలార్ఘ్యనస్రగక్షతమాల్యగంధాను, లేపన సురభిళధూపదీప
గీ. ఫలములఁ దదీయవిశ్వప్రభావవైభ, వాంకితములగు విజయశబ్దముల స్తుతుల
నృత్తవాద్యగీతంబులనిబిడములగు, శంఖదుందుభిధ్వనులఁ బ్రశస్తగతిని. 538

గీ. ప్రౌఢి జాంబవంతుఁడు ఋక్షపతి మనోజవంబుతోడ భేరీనినాదంబు చెలఁగ
నద్భుతానందపారవశ్యమునఁ జేసి, సర్వదిశల విజయమహోత్సవముఁ జాటె. 539

ఉ. దైత్యులు విష్ణుఁ డిట్లు త్రిపదచ్ఛలయాచ్ఞ సమస్తపృథ్వి నా
దిత్యులకై హరించుట మదిన్ గమనించి యమర్షతోడి యౌ
ద్ధత్యముతోఁ జెలంగుచు నుదారుని దీక్షితు నాత్మనాథు సం
స్తుత్యగుణున్ బలీంద్రు గనుచున్ రభసంబునఁ బల్కిరీగతిన్. 540

దైత్యులు:—

గీ. అరరే! బ్రహ్మబంధుండు మాయావివరుఁడు, విష్ణుఁ డీతఁడు బ్రాహ్మణవేషియగుచు
దేవకార్యభారంబునుఁదీర్పఁదలఁచి, యిట్టి యత్యాగతంబు గావించి యుండె.

క. వటురూపధారియై రిపుఁ, డిటులితనింగోనెఁ బదత్రయీయాచ్ఞలమున న
క్కటా! యస్మత్పతి బలియుఁ గ, పటమెఱుఁగక కోరినట్లు వాని కొసంగెన్. 542

గీ. సత్యసంధుండు సతతదీక్షాయుతుండు, నగుట మనవిభుఁ డనృతంబులాడఁజనదు
కానఁ గపటుని నీ వటుంగసిమసఁగుట, భర్తృశుశ్రూషణంబును బాడి మనకు. 543

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. అని బలిచక్రవర్తియనుయాయులు సర్వనిశాచరాధిపుల్
ఘనతరశూల పట్టిస ముఖాఖిలశాతముఖాయుధంబులన్
గొని తనుదేనియాజ్ఞఁ గయికోక యనాదృతిఁ జేసి యంత వా
మను వధియింపఁ గ్రోధగరిమ న్బఱతెంచిరి సంభ్రమంబునన్. 544

చ. అలఘుబలంబుతోడ నెదురై పఱతెంచెడు దైత్యయూథ ము
ఖ్యులఁగని పెల్చనవ్వి విజయుండు జయాహ్వయుఁడున్ సునంద నం
దులు ప్రబలోద్బలుల్ వినుతదోర్బలు లచ్యుత కింకరుల్ చలం
బలరఁగ నొక్కపెట్టున గదాయుధులై యరికట్టి రందఱన్. 545

వ. మఱియుఁ గుముదుండును, గుముదాక్షుండును, బతత్రినాథుండగు విష్వక్సేనుం
డును, శ్రుతదేవుండును, బుష్పదంతుండును, నన్యులగు విష్ణుభటులును వారలకు
బాసటలై నిలిచి రంత. 546

మ. నరనాథోత్తమ! యిట్లు కూడుకొని యానాగాయుతప్రాణులౌ
హరిభృత్యోత్తములెల్లరున్ బ్రబలదైత్యానీకము న్బిట్టుకొ
ట్టి రిటుల్ వైష్ణవహన్యమానులయి నష్టింబొందు నాత్మీయులన్
గురుశాపంబు స్మరింపుచున్ బలి విధిజ్ఞుండై యని న్మానిచెన్. 547

బలి:—

శా. ఆయాసంపడనేల నాదువచనం బాలింపుఁ డో విప్రచి
త్తీ! యో రాహువ! దైత్యులార! రణనీతింబూని మీరెల్ల రిం
కీ యుద్ధంబును జేయమానుఁడు చలం బేలా? సమస్తంబుఁ గా
లాయత్తం బదిమెన్న ని ష్టనను కూలంబయ్యె దైత్యాళికిన్. 548

ఆ. అఖిలభూతములకు సుఖదుఃఖములుఁ గూర్ప, నెవఁ డధీశుఁడగుచు నెనయునట్టి
ప్రభుని దైత్యులార! పౌరుషవృత్తుల, దాటఁజాలరెట్టిదక్షులైన. 549

క. మనకును మును సంపత్తియు, ననిమిషతతికి న్విపత్తియగునట్టులు చే
సిన విభుఁడే నేఁడీ రీ, తినిఁ జేసె విపర్యయంబు దితిసుతులారా! 550

గీ. బలముచేఁగాని సచివులవలనఁగాని
దుర్గబుద్ధిమంత్రౌషధాదులనుగాని
అరయ సామాదిచతురుపాయములఁగాని
జనుఁడు గాలంబుఁగడవ సశక్తుఁడెయగు. 551

క. పలుతడవలు మీచే మును, గెలువఁబడినయట్టి విష్ణుకింకరులు సము
జ్జ్వలులయి దైవబలంబున, గెలిచి మనల నార్చుచుండి రకృతమతులగుచున్. 552

ఉ. దైవ మనుగ్రహించిన పదంపడి దానవులార! చేవయున్
లావు సెలంగ నీ యరిబలంబులనెల్ల జయింతె ముద్ధతిన్
గావున స్వానుకూలమగుకాలముకై తగ వేచియుండుఁడీ
తీవరపాటుఁబూనఁదగ దేకడ యేరికి నన్వదప్పు వోన్. 553

శ్రీశుకుఁడు:—

క. తమపతి నుడి విని పురుషో, త్తమ భటపీడితులు దైత్యదానవనాథుల్
క్రమమునఁ జొచ్చిరి రాజో, త్తమ పాతాళమును గార్యతంత్ర మెఱుఁగుచున్. 554

గీ. అంతఁ దార్క్ష్యసుతుండు ఖగాధిపుండు, బుద్ధి నీశు చికీర్షితంబును గ్రహించి
అమల సోమాభిషవ దినంబందు బలిమి, బలివిభుంగట్టె వారుణపాశములను. 555

క. శ్రీహరి యనుమతిచే బలి, బాహులు పాదములు నిట్లు బంధింపఁబడన్
హాహాకారములొదవెన్, బాహుళముగ మేదినిన్ నభంబున దిశలన్. 556

ఉ. వారుణపాశబద్ధు స్థిరభావు నుదారయశస్కుఁ బ్రాజ్ఞునిన్
ధీరుని నష్టవైభవు సుధీవినుతున్ బలిసార్వభౌము నే
పారఁగఁజూచి యప్డు భగవంతుఁడు వామనమూర్తి మేఘ గం
భీరతరోక్తులన్ జలముమీఱఁగ నిట్లనిపల్కెఁ బార్థివా! 557

క. మూఁడడుగులభూమి నొసఁగి, నాఁడవు నా కీవు ద్విచరణాక్రాంతంబో
తేడా! యీ పుడమి యిఁకన్, మూఁడవయడుగునకు స్థానమును జూపఁగదే. 558

చ. మిహిరుఁడు స్వీయభానువులమించి తపించినయంతమేర యీ
తుహినకరుండు చుక్కగమితోఁజరియించిన యంతవట్టుఁ దా
దహనుఁడు వారివాహుఁడునుదప్పక గ్రుమ్మఱు నంతదన్క యి
మ్మహి యిదియెల్ల నాకు గరిమంబున నైవసమయ్యె దానవా! 559

క. ఏకపదంబున నీ భూ,లోకము నాకసము దిక్కు-లు న్నిండితి స్వ
ర్లోకము ద్వితీయపదమున, వీఁకన్గప్పితిని నీవుఁ వీక్షింపంగన్. 560

సీ. ఎవ్వఁడిచ్చెదనని యీయకుండు వానికి, నిరయనివాసంబు నిశ్చయంబ
యదిగాన గురునిచే ననుమోదితుండవై, నిరయలోకంబునుఁ జొరుము దైత్య!
యర్థికిచ్చెదనన్న యర్థ మొసంగ నో, పనివానికిన్ రిక్తవాంఛగాని
స్వర్గంబు దూరమా త్రజను నధోగతికిని, మనమునందు సుభగ సమ్మన్యుఁడవగు
గీ. నీవు దైత్యేంద్ర! నాతోఁ ద్వదీప్సితంబు, నిచ్చెదనటంచుఁ జెప్పి వంచించి తిట్టు
లట్లగుట నలీకఫలంబు ననుభవింపు, కతిపయాబ్దముల్ నిరయలోకమునఁ గూలి.

అధ్యాయము 22.

బలి సుతల ప్రవేశము

శ్రీశుకుఁడు:—

క. నృప! యిట్లు వామనునిచే, నపకృతుఁడై భిద్యమానుఁడయ్యున్ దైత్యా
ధిపుఁడు చలింపక హరికి న,కృపణంబగు వచనముపలికెన్ స్థిరబుద్ధిన్. 562

బలి:—

ఉ. ఓ కమలాయతాక్ష! వినుమో భువనత్రయనాథ! యుత్తమ
శ్లోక! మదీయవాక్యము ప్రలోభనమంచుఁ దలంతువేని నే
శ్రీకరసత్యవాక్యమును జేయుదు నాకు నలీకదోషమున్
దే కిట నిల్పు నీదగు తృతీయపదంబును నా శిరంబునన్. 563

ఉ. భీతిలనేఁ బదచ్యుతిని భీతిల నారకలోకలబ్ధినిన్
భీతిల నర్థకృచ్ఛ్రమున భీతిల నీదగు నిగ్రహంబునన్
భీతిలఁ బాశబంధమున భీతిల దుర్వ్యసనానుభూతినిన్
భీతిలుచుందు నిత్య మపనిందను నాహృదయాంతరంబునన్. 564

క. మాతాపితరులు మిత్రులు, భ్రాతలు బోధింపలేని పరమార్థము వి
ఖ్యాతిగఁ దెల్పెడి యార్యుల,చేతన్ దండంబు గొను టుచిత మని యెంతున్. 565

సీ. అధికమదాంధుల మగు మాకు విభ్రంశ, చక్షువు న్నేర్మి నొసంగుచున్కి
నసురులమగు మాకు నరయ నీవు పరోక్ష, పరమగురుండవు భవ్యచరిత!
రూపింప నీయందు రూఢవైరానుబం, ధముఁ బూని పెక్కు-రు దనుజవరులు
వర యోగిసత్తముల్ వడసిన సిద్ధినిఁ, గనిరికాదే? భూరికర్ముఁడవగు

సీ. నీవు నన్నిం తెఱుంగ ననుగ్రహించి, వరుణపాశబద్ధునిఁ జేసితరయ దాని
కేను లజ్జింపఁ గుంద నన్నిట్లనుగ్రహించుటకె చేసితని మదినెంచుచుంటి. 566

మ. అతిపుణ్యుండగు నా పితామహుఁడు ప్రహ్లాదుండు త్వద్భక్త స
మ్మతుఁడున్ ద్వత్పరముండునై పరఁగి దుష్కర్మానుండు త్వద్వైరి త
త్పితయౌ దానవభర్తచే వినుతబుద్ధిన్ బీడితుండయ్యు ధీ
రతఁ ద్వత్పాదముఁ జేరె సంసరణభాగ్రక్లిన్నచేతస్కుఁడై. 567

వ. మఱియు నా ప్రహ్లాదుండు తన మనంబున నిట్లు చింతించె. 568

చ. తనువు త్యజించు నంతమునదస్యువులట్లు చరింత్రు బంధువుల్
ధనము హరింతురు పుత్రకులుదారలు సంసృతిహేతుభూత ల
త్యనుపమమైన యాయువువ్యయంబున కిక్కలు మందిరంబులున్
మనుజున కిట్టివానివలనన్ ఫలమున్నె? యొకించుకేనియున్. 569

మ. అని యీరీతిని నిశ్చయించి ఘనబోధానందసాంద్రుండు స
జ్జనగణ్యుండగు మత్పితామహుఁడు సంసారాటవీత్రస్తుఁడై
యనిరోధుండగుచున్ స్వపక్షజనసంహారుండవైనట్టి నీ
యనపాయం బకుతోభయంబునగు పాదాబ్జంబు సేవింపఁడే? 570

ఉ. కావున శ్రీనిఁ బాపి కడఁక న్నను మాపయి నిచ్చలున్ ద్విష
ద్భావముఁ దాల్చు నీకడకు దైవము దెచ్చె నటంచు నెంచెదన్
శ్రీవిభవంబుచేత గమనింపఁడు సన్నిహితోగ్ర మృత్యువౌ
జీవితమున్ జనుండు మతిచేడ్పడి నిక్కువ మింత యో ప్రభూ! 571

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని బలిదైత్యోత్తముఁ డొయ్యనఁ బలుకుచునుండ నుదితుఁడగు రాకేందుం
డునుబోలెను బ్రహ్లాదుఁడు, కనుపట్టె నరేంద్ర! తత్ప్రకాశమునందున్. 572

మ. కనియెన్ మ్రోల బలిప్రభుం డసురలోకగ్రామణిన్ ధీమణిన్
ఘనపీతాంబరధారు ధీరు విమలాకారున్ సదాచారు ఫు
ల్లనవాంభోజదళాయతాక్షు సువిశాల ప్రోల్లసద్వక్షు మో
హానివృత్త్యోజ్జ్వలభక్తి దత్తహరిచిత్తాహ్లాదుఁ బ్రహ్లాదునిన్. 573

చ. బలిదనుజోత్తముం డపుడవారణవారుణపాశబద్ధుఁడై
తొలుతటియట్టు లర్హణవిధుల్ సలుపంగ నశక్తుఁడౌట హ్రీ
కలితవినమ్రవక్త్రుఁ డశ్రుసమాకులనేత్రుఁడౌచుఁ గే
వలము శిరమ్ముతోడుత నొవంగి ప్రణామముఁ జేసెఁ దాతకున్. 574

ఆ దైతేయకులావతంసుఁడగు ప్రహ్లాదుండు నెమ్మినిన్ సునం
దాదిస్వానుచరార్చితుండగుచు నందాసీనుఁడై యున్న యా
శ్రీదేవీవిభు లోకనాథుఁగని ధాత్రీనాథ! రోమాంచ స
మ్మోదాశ్రుల్ నిగుడన్ నమచ్ఛిరమునన్ మ్రొక్కి న్దర న్వ్రాలుచున్. 575

ప్రహ్లాదుఁడు:—

దేవా! నీవ యొసంగి తింద్రపద మాదిన్ బ్రీతిమైఁ గ్రమ్మఱన్
నీవే దాని హరించినాఁడ విది చింతింపంగ భద్రంబె కా
దా? వేయేటికి నాత్మమోహక వినిందద్యశ్రీపదభ్రంశితుం
గా వేగం బొనరించు టీతనిమెడన్ గాఢప్రసాదంబె యా. 576

మ. స్థిరచిత్తుండగు కోవిదుండు నమితశ్రీసంయుతుండైన చో
నురుమోహంబున మగ్నుడన్న మఱి యన్యుండింక నేరీతి నా
సిరి గల్గంగ సుదుర్గమాత్మగతి వీక్షింపంగలండో పరా
త్పర! నారాయణ! దేవ! నీకివె నమోవాకంబు లర్పించెదన్. 577

శ్రీశుకుఁడు:—

వ. అనియిట్లు ప్రహ్లాదుండా ర్తత్రాణపరాయణుండగు నారాయణు నగ్గించి కృతాం
జలియై నిలువంబడి యాకర్ణించుచుండ భగవంతుండగు హిరణ్యగర్భుండు మధు
సూదనుం గనుంగొని యత్యంచిద్భక్తికాముండగుచు నంత. 578

ఉ. పావనశీల సాధ్వి బలిపత్ని సమీాఢ్యగుణానవేత విం
ధ్యావళి బద్ధుఁడైన నిజనాథుఁగనుంగొని దుఃఖితాత్మయై
భావమునందు భీతిఁగొని వామనమూర్తి కుదగ్రభక్తి భా
రావనతాంగియై యెఱఁగియంజలిఁబూని వచించె నీగతిన్. 579

వింధ్యావళి:—

శా. క్రీడార్థంబు ప్రకల్పితంబులగు లక్ష్మీనాథ! యీ లోకముల్
మూఁడున్ నీకట స్వాధికారము జాల్ముల్ పూనుచుం దుష్టిత
ప్రీమల్ గావున కర్తవున్ బ్రభుఁడవున్ విద్వాస్తవా నీకు నే
జాడన్ దేని నొసంగఁజాలుదురు విశ్వాత్ముండ వీవాటచేన్. 580

బ్రహ్మ:—

గీ. భూతభావన! భూతేశ! భూతరూప!, దేవదేవ! జగన్మయ! దివ్యపురుష!
వీని నపహృతసర్వస్వు విడువుమయ్య! నిగ్రహార్హుండెాట నను గ్రహింపు. 581

గీ. అఖిలమగు భూమినిచ్చెఁ గర్మార్జితంబు, లగు జగంబులఁగూడ నొసఁగెఁగడకును
నాత్మసర్వస్వమును దా సమర్పణంబు, సల్పె నవికృతమతి రాక్షసప్రభుండు.

మ. సలిలంబైన నొసంగి నిశ్చలమనీషన్ శ్యామదూర్వాంకురం
బులచేనైన యథార్హరీతిని భవత్పూజావిధానక్రియల్
సలుపన్ సద్గతినందునన్న మతినైకల్యంబు లేకీతఁ డె
ట్టులు త్రైలోక్యము నీకొసంగియును గీడున్బొంద నర్హుండగున్? 583

శ్రీవామనుఁడు:—

చ. ధనమదసంగతుండగుచు స్తబ్ధమతిన్ బురుషుండు దా జగం
బునకును నాకుఁగూడ పరిభూతినొనర్చుచు సంచరించుఁ గా
వునఁ జతురాస్య! యే నెవనిఁబూనికతోడ ననుగ్రహింతుఁ ద
ద్ధనము సమస్తమున్ సదమదంబొనరించెద ముందు వింటివే? 584

ఉ. జీవుఁడు స్వీయకర్మములచే నవశుండయి సంతతంబు నా
నావిధయోనులందు జననంబును బొందుచునుండు నాపయిన్
జావును జెందెడున్ నలినసంభవ! వేయు నిఁకేలఁ దెల్పఁగా
దైవవశంబునం గడకుఁ దానిటఁ బూరుషజన్మము న్గొనున్. 585

గీ. జన్మ కర్మ వయో ధనైశ్వర్య రూప
వంశ విద్యాదికముల నెవ్వనికి డంభ
మొదవదో మదనుగ్రహమది యటంచుఁ
దెలియుమా హృదయమ్మున జలజగర్భ!. 586

గీ. మాన దంభ నిమిత్తములైనితాంత, మెల్ల శుభములఁ బ్రతిఘటియించునట్టి
జన్మరూప ధనాదిసకలమందు, మదిని మోహంబునొందఁడు మత్పరుండు. 587

ఉ. దానవదైత్యశేఖరుఁడితండు యశోవిభవాభివర్ధనుం
డై నెగడొంది యెవ్వరికినైనఁ దరింపఁగరాని మాయనున్
దాను జయించి మించె ఒహుధావ్యథితుండయి దుర్భరార్తికిన్
లోనయియుండియున్ మనములోఁ బెను మోహమునొందఁ డింతయున్. 588

సీ. క్షీణవైభవుఁ డధిక్షిప్తుండు స్థానవి, భ్రంశితుండును పాశబద్ధతనుఁడు
బంధువర్జితుఁడును బాధితుండును గురు, శప్తుండునయ్యుఁ దాసత్యపథముఁ
దప్పఁడీతండు కైతవవాక్యముల నేను, ధర్మంబుఁదెల్ప సత్పథమువిడఁడు
కాన నమర్త్యులకేనిఁ బొందఁగరాని, నా స్థాన మితఁడు బొందంగలండు
గీ. కరిమత సావర్ణిమన్వంతరమున మత్ప, దాశ్రయుండైన యింద్రుఁడౌ ననంతదనుక
కష్టవిరహితమున్ విశ్వకర్మకృతము, నైన సుతలలోకంబున నధివసించు. 589

వ. అని పద్మగర్భునకుం దెల్పి యప్పురుషోత్తముఁడు బలిదిక్కు మొగంబై. 590

శా. రాజేంద్రోత్తమ! యింద్రసేన! విను భద్రంబౌఁజుమీ నీకు ని
ర్వ్యాజానందకరంబు స్వర్గులకునుం బ్రార్థ్యంబు సంపత్తులన్
సాజంబై విలసిల్లు నా సుతలమున్ జ్ఞాతుల్ స్వభృత్యప్రజం
బోజంగూడి వసింప నందు సుఖివై యుండంగదే? పేర్మిమై. 591

మ. బలిరాజోత్తమ! నిన్ను నుం బరిభవింపం జాల రా లోకనే
తలు నింకన్యులఁ జెప్ప నేల వినుమా సత్వచ్ఛాసనంబున్ మదో
జ్జ్వలులై దైత్యు లతిక్రమించు నెడ మచ్చక్రాయుధం బాత్మని
స్తులధారాహతిచేత వారి శిరముల్ దున్మాడు నువ్వేత్తుగన్. 592

ఉ. సానుచరుండవైన నిను సాకుచునుందు స్వాయంబుగన్ సదా
జానుగఁ జూచుచుందువట సన్నిహితత్వమున న్నెలంగు నన్
దానవదైత్యసంగమునఁ దట్టెడు నాసురభావమున్ మద
న్యాన మహత్త్వముంగన విసున్న మగున్ విను తత్క్షణంబునన్. 593

అ ధ్యా య ము 23.

ఇంద్రోపేంద్ర స్వర్లోక గమనము

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. అనియిటుఁ బల్కుచున్న నిగమాంతవినోదుఁ బురాణపూరుషుం
గనుఁగొని సాధుసమ్మతుఁ డఖండయశోనిధి సుప్రభావుఁడా
దనుజపతింసుఁ డా బలి ముదశ్రుకణాకులనేత్రుఁడౌచు నిం
పెనయఁగ దోయిలొగ్గి వచియించెను దా నిటు గద్గదోక్తులన్. 594

బలి:—

మ. పురుషశ్రేష్ఠ! కృపాగరిష్ఠ! వరదా! మున్నెన్నఁడే లోకపా
లురు నే వేల్పులుఁ బొందరాని త్వదసంతప్త ప్రసాదంబుఁ బా
మరుఁడన్ దైత్యుఁడనైన నాపయిని బ్రేమంబొప్పఁ జూపించితో
పరమేశా! నిను నెన్న నేరితరమవ్యాజానుకంపామతీ! 595

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. అని వచియించి దైత్యవిభుఁడా హరికిన్ బరమేష్ఠికిన్ గిరీ
శునకు నమస్కరించి కడుఁ దేజోద్యముగా ననుయాయియుక్తుఁడై
చనె సుతలంబుఁ జేర నృపసత్తమ! యీ పరముం డొనంగి శ
క్రునకుఁ ద్రివిష్టపం బదితికోరికఁదీరిచి యేలె లోకముల్. 596

చ. భగవదనుగ్రహంబుఁ గని వంశసముద్ధరణంబుఁ జేసి వా
సిఁ గొనినయట్టి యా బలివిశిష్టతకున్ బ్రమదంబు సెంది భ
క్తిగరిమఁ దత్పితామహుఁడు ధీరమనస్కుఁడు వల్కె నిట్టు లా
నిగమశిరోవతంసము మునిస్తుతుఁడౌ హరి యాలకింపఁగన్. 597

ప్రహ్లాదుఁడు:—

చ. నలినజుఁ డీ ప్రసాదముఁ గనండు భవుండును బొందఁబోఁడు శ్రీ
లలనయుఁ గాంచ బో దితరులన్ మఱివేఱుగఁ జెప్పనేల దై
త్యులమగు మాకు నెల్లరకు దుర్గవిభుండగు నీ బలీంద్రుఁడే
తలఁపఁగ విశ్వవంద్యవినుతాంఘ్రియుగుండయి యొప్పుచుండుటన్. 598

చ. ప్రకటభవత్పదాబ్జ మకరందరసాభ్యనుభూతిచేత వి
తకలుషులై విరించిముఖదైవతముఖ్యులె సిద్ధిపొంది రి
ట్లేక ఖలయోనిజన్ములము హీనచరిత్రులమైన మేము తా
వకకరుణార్ద్రదృష్టులకుఁ బాత్రులమైతి మదేమిభాగ్యమో! 599

చ. ఘనమగు యోగమాయఁ ద్రిజగంబుల నిర్మితిఁ జేసి మెప్పు వాం
దినచతురుండ వీ వరయ నీదు సమీప్సిత మద్భుతం బహో!
అనుపమదివ్యరూప! సకలాత్ముఁడవున్ సమదర్శనుండ వ
య్యును విషమాత్మకుండవగుదొక్కెడఁ గల్పతరుస్వభావతన్. 600

శ్రీభగవానుఁడు:—

గీ. శుభమగు నీకుఁ బ్రహ్లాదసుతలమునకు, నీవునుం జనుమయ్య వినిర్మలాత్మ!
నీదుమనుమనిఁ గూడి ప్రమోదమందు, చెలిమి సుఖమును నీదు జ్ఞాతులకుఁ గూర్పు.

గీ. అనిశమును గదాపాణినై యట వసించు, నన్నుఁ గనుఁగొనుచుండు వానందములర
నాదు దర్శనజనిత ప్రమోదకలన, ధ్వస్తమగు నీదు కర్మబంధంబులెల్ల. 602

శ్రీశుకుఁడు:—

శా. ఆ దైతేయకులాగ్రగణ్యుఁడగు ప్రహ్లాదుండు శ్రీనాథు ది
వ్యాదేశంబు శిరంబునం గొని యనింద్యప్రజ్ఞుఁడై నిర్భరా
హ్లాదం బొప్పఁగ దోయిలొగ్గి నిజదైత్యానీకసంయుక్తుఁడై
యా దేవుం బ్రణమిల్లి వీడ్కొని చనెన్ హర్షించి యా లోకమున్. 603

గీ. వేదవాదులసభను ఋత్విజులమధ్య, సౌరిది నాసీనుఁడై యున్న శుక్రుఁ జూచి
యంత నారాయణుఁడు హరి యచ్యుతుండు, కువలయేశ్వర! యిట్టులు గనవచించె.

శ్రీభగవానుఁడు:—

క. భృగువర్యా! నీశిష్యుం,డగు బలికర్మమునఁ గొఱంతయది దీర్పుము వి
ప్రగణము గన్నన్ విషమం,బగునదియెల్లను సమంబయగుఁగాదలఁపన్. 605

శుక్రుఁడు:—

సీ. కర్మవైషమ్యమెక్కడిది? యో పరమేశ!, సకలకర్మముల కీశ్వరుఁడ వీవ
యజ్ఞేశ్వరుండవు యజ్ఞపూరుషుఁడవు,ప్రత్యక్షముగ భగవంతుఁడవగు
నీ వెన్నఁగా సర్వభావంబులన్ దగఁ,బూజింపఁబడితివి పుణ్యపురుష!
మంత్ర తంత్రంబుల మతి దేశకాలవ,స్తువులఁ గొఱంతఁ దీర్చును త్వదీయ
గీ. కీర్తనంబట్టులయ్యును కేవలముగ,నీవు సెప్పితిగావున నిర్వహింతుఁ
గడమవడియున్నయట్టి యీకర్మములను,భద్రదంబు త్వదాజ్ఞానుపాలనంబు.

శ్రీశుకుఁడు:—

క. హరియానతిఁగొని యా భృగు,వరుఁడు గొఱంతవడినయట్టి బలిదైత్యుని య
ధ్వరకర్మంబును బ్రాహ్మణ,పరివృతుఁడై పూర్తిఁ జేసెఁ బార్థివముఖ్యా! 607

గీ. ఈ పగిది రాజ! వామనరూపుఁడు హరి,బలిని యాచించి ధరణిఁ బడసి యన్న
యైన యింద్రునకొసఁగెఁ దదపహృతమగు,త్రిదివలోకంబుతోఁ గూడఁ బృథివినాథ!

సీ. జననాథ! యంత బ్రజాపతీశ్వరుఁడగు,సారసగర్భుండు సమ్మదమున
నంగిరోదక్షభృగ్వాదులతోడ దే,వర్షి మనుక్ష్మాపతులతోడ
కృత్తికానందనకృత్తివాసులతోడ,నదితికశ్యపుల ప్రీత్యర్థ మఖిల
భూతకోటికి సుఖముసుగూర్చు పొంటె మ,హావిభవాతిశయంబు సెలఁగ
గీ. లోకసంచయములకుఁ దల్లోకపాల,కులకు నేకైకవిభునిఁగా సలిపెనంత
వామనున్ సర్వభూతరక్షాక్షమున్ శు,భావహంబగు కోర్కెతోఁ బార్థివేంద్ర!

గీ. వేల్పులకును సర్వమ్ములైనవేదములకుఁ, దపమునకు ధర్మమునకు వ్రతంబులకును
భద్రములకును స్వర్గాపవర్గములకుఁ, బాలనక్షము వామనుఁ బతినిఁ జేసె. 610

క. అప్పు డఖిలవిభూతికినయి,యుపేంద్రుఁగా వామను విధియొనరించెడఁగన్
నృప! సర్వభూతములు మో,దపరీతస్వాంతములయి తనరెన్ మిగులన్. 611

చ. పదఁపడి దేవయానమున వామను మున్నిడుకొంచు గోత్రభే
ది దగినసమ్మతిం జనియె దిక్పతిసంయుతుఁడౌచు మంగళా
స్పదము దివం బుపేంద్రభుజపాలితలోకము లంది భూరి సం
పద నకుతోభయుండయి యపార ముదంబునఁ బేర్చె నింద్రుఁడున్. 612

చ. శతధృతి శంకరుండు శరజన్ముఁడు నా భృగుముఖ్యులౌ మునుల్
పితరులు సర్వభూతములు వేల్పులు సిద్ధులు సాధ్యులున్ జగ
త్పతియగు విష్ణుదేవుని శుభప్రదకర్మములన్ స్తుతించుచున్
సతి నదితిన్ నుతించుచును జయ్యనఁ జేరిరి స్వీయధామమున్. 613

క. శ్రోతలకుఁ బాపమోచక, మై తనరు త్రివిక్రముని యుదంతంబిది వి
ఖ్యాతముగ నీకుఁ జెప్పితిఁ, జేతఃప్రీతి యొదవంగ క్షితిలోకేశా! 614

గీ. ఆ త్రివిక్రమదేవుని యద్భుతగుణ, మహిమల గణింపలేఁ డణుమాత్రమేని
పార్థివములగు రేణువు లెంతమూని, తగ గణింపఁగఁ జాలిన దానవుఁడును. 615

చ. పొడమినవాఁడుగాని మఱి పుట్టఁగఁ బోయెడువాఁడుగాని యొ
క్కఁడును గణింప నేరఁ డధికాద్భుతవిష్ణుగుణంబులంచు నే
ర్పడఁగ వసిష్ఠమౌని మును పల్కెఁడె నిర్మలమంత్రదర్శియై
నుడులవి సత్యముల్ మదిఁ గనుంగొన నో కురురాజసత్తమా! 616

గీ. పార్థివా! మానుషమ్ములు పైతృకములు, దైవములునగు కర్మముల్ తగ నొనర్చు
నదనులం దిది కీర్తితమైన యెడల, సుకృతము లభించు నందురు సూరివరులు. 617

అధ్యాయము 24.

మత్స్యావతార కథాప్రారంభ ఘట్టము

పరీక్షిత్తు:—

మ. అనఘా! యద్భుతకర్ముఁడైన హరి మాయామత్స్యరూపప్రథా
ఘనమౌ నాద్యకథన్ వినంగ మదిలోఁ గౌతూహలంబయ్యె న
ర్వనుతప్రాభవుఁ డా రమాధవుఁడు కర్మగ్రస్తుఁడుంబోలె నెం
దు నిమిత్తంబు ధరించె మత్స్యతనువున్ దుర్ధర్షమున్ హేయమున్. 618

క. ఏత దుదంతము మాకు య, థాతథముగఁ జెప్పు యతివతంసమ! చేతః
ప్రీతికరంబులు కావే, భూతశ్రేణికిఁ బురాణపురుషు చరితముల్. 619

సూతుఁడు:—

గీ. అని పరీక్షిన్నరేంద్రుచే నడుగఁబడి మ, హాత్ముఁడగు బాదరాయణి యా నృపునకు
వాసుదేవుఁడు మాత్స్యరూపమునఁ జేసె, నెద్దియా భవ్యచరితంబు నిట్లు సెప్పె. 620

శ్రీశుకుఁడు:—

మ. అనఘాత్మా! విను గోద్విజాత్యమరసాధ్వామ్నాయ ధర్మార్థ గో
పనముం జేయ విభుండు తాల్చుఁ దనువున్ వైచిత్ర్య సంయుక్తభూ

త నికాయంబులయందు గాలిగతి నిత్యంబున్ బ్రవర్తించు చు
న్నను దా నిర్గుణుఁడౌట నే వికృతినొందం డందు ధాత్రీశ్వరా! 621

గీ. త్వన్మాధవ! యతీత కల్పాంతసమయమునను
బ్రాహ్మమనెడు నైమిత్తికప్రళయమందుఁ
బరఁగ నుద్వేలసాగరోపద్రుతంబు
లయ్యె భూరాదిలోకచయంబు లెల్ల. 622

గీ. పెద్దకాలంబు నిద్దురవిడిచియుంట,జలమునన్ బవ్వళింపఁగాఁదలఁచి బ్రహ్మ
కన్నుమూయఁగ నతనిముఖంబునుండి, వేదములు నాల్గు నత్తఱి వెలికి వెడలె.623

క. ఈ విధిని వెలికివెడలిన, యా వేదము లంతికమునహరియించె హయ
గ్రీవుఁ డనియెడిఁగి హరి వేదావనతత్పరత మత్స్యతనువున్ దాల్చెన్. 624

మ. నియమాఢ్యుండు మహాయశుండును మహానిష్ఠుండు సత్యవ్రతా
హ్వాయరాజర్షివరేణ్యుఁడందు హరిసేవాతత్పరుండై శుభో
దయబుద్ధిన్ సలిలాశనుండగుచు నిర్ద్వంద్వా తపశ్చర్య స
ల్పె యతిశ్రేష్ఠులకే నసాధ్యమగు పోల్కిన్ రాజవంశోత్తమా! 625

గీ. అరయ నితఁడు వివస్వంతునాత్మజుఁడయి, శ్రాద్ధదేవుండునానొప్పుసంజ్ఞఁబరఁగి
యీ మహాకల్పమునఁబరమేశు చేతఁ,బొలుపుగమనుత్వమున నెలకొలుపఁబడియె.

మ. అనవద్యుం డితఁడొక్కనాఁడు కృతమాలాభిఖ్య పుణ్యసరి్వం
తినియందున్ జలతర్పణంబు గర మర్థిన్ జేయుచుండంగ నా
తనిదోయింటి జలంబునం దపుడు మత్స్యంబొండు గన్పట్టె దా
నిని దత్తోయముతో నదిన్విడిచె క్షోణీనాథుఁ డుద్యత్ప్రభన్. 627

ఉ. ఆతఱి మత్స్యపోతము దయామయమానసుఁడైన యా ధరా
నేతను గాంచి యీ గతి ననెన్ 'వసుధారమణాగ్రగణ్య! యీ
జ్ఞాతివధోద్యతోగ్రజలజంతుచయంబున కిత్తెఱంగునన్
భీతినిగుందుచుండు నను పీడఁగఁజన్నె? సరిజ్జలంబునన్.' 628

శ్రీ శుకుఁడు:—

ఆ. త న్ననుగ్రహింపఁదా మత్స్యరూపంబు, గొన్నహరిగఁదెలిసికొనఁగ లేక
సదయహృదయుఁడై నసత్యవ్రతుండు మత్స్యమునుగావమదినిసమ్మతించె. 629

ఉ. దీనదయాళుఁ డాతఁ డతిదీనములైన తదీయవాక్యముల్
జానుగ నాలకించి కలశాంబువులన్ బదిలంబుగాఁగ నా

మీనమునుంచి మించి మెలఁకమిన్ గొనిపోయె నిజాశ్రమోర్వి కా
పై నొకరాత్రిలోఁ బెరిగెఁ బాత్రమునిండఁగ మీనడింభమున్. 630

చ. కలశమునం దొకింత యవకాశము లేమి నిలాతలేశ న
ర్మిలిఁగని పల్కె నీపగిది మీనము 'నే నిఁక నిప్పు డీ కమం
డలువున నుంట కష్టమగుటన్ నివసింపఁగఁజాలఁ జాలఁగా
నెలవు ఘటింపు మెందు ధరణీధవ! నే సుఖినై మెలంగఁగన్.' 631

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అలిపలికిన యా మత్స్యం,బును గలశమునుండి దివిచి భూనాథుఁడు దా
నునిచెఁ బృథుశరావోదక,మున హస్తత్రయము మూర్తమున నది పెరిగెన్. 632

ఉ. క్రిమ్మఱ నా ఝషంబనియె 'రాజవతంసమ! యిందు నేను సౌ
ఖ్యమ్ముగనుండఁజాల నధికమ్మగు నొండుపదంబు నాకు నీ
విమ్ము నయమ్ముతోడ నినునే శరణొందితిగాన' నంచు మ
త్స్యమ్ము వచింప నప్పలుకు సమ్మతితో వినియెన్ దయామతిన్. 633

ఉ. ఆతఁడు నా ఝషంబుఁ గొని యా నృపుఁ డొక్క సరోవరంబునన్
ప్రీతిగనుంచె మీను పెనుమేన సరోవర మాక్రమించి 'యో
క్ష్మాతలనాథ! నా కిది సుఖం బొనరింపదుగాన నింత క
న్నాతతమైన స్థానమునఁ దార్పుము మత్తనుగోపనార్థమై'. 634

చ. అని వచియింప నా ఝషము నయ్యయి తావులఁ దార్చి తార్చి చ
య్యన నవియెల్ల నిండునటు లంతకు నంతకు వృద్ధిఁ జెందఁగాఁ
గని నృపసత్తముండు కడఁకన్ గొనిపోయి మహాజలార్ణవం
బున నునిచెన్ ధరారమణ! మోదము స్వాంతమునందు నెక్కొనన్. 635

శ్రీశుకుఁడు:—

ఉ. అంబుధి నుంపఁగాఁబడుచు నా ఝష మిట్లను జేనితో 'నను
ద్రాంబువులందు నన్ను విడనాడి తహో! ప్రబలంబులైన న
క్రంబులు మున్నుఁగాఁగల కరాళమహాజలజంతుకోటు లు
గ్రంబగు రీతి మీఁదఁబడి గ్రక్కున మ్రింగక యున్న నన్నిటన్. 636

క. కావున నో సత్యవ్రత!, యీ వీ జలరాశి విడువ నెంచుట తగ' దం
చీ వడువునఁ బల్కఁగ నుర్వీవరుఁ డా మీనుపలుకు విని యిట్లనియెన్. 637

సీ. ఎవ్వాఁడవీవు మోహింపఁజేయుచు నన్ను, మత్స్యరూపంబునం జరఁగుచుంటి
కన్నది విన్నది కాదు మాచేత నీ, దృగ్వీర్యయుత ఝషం బెడియుఁ దొల్లి

ఒకనాట వ్యాపించియుంటివి నీ వహో!, యోజనశత మురుతేజ మెసఁగ
భగవంతుఁడవు పరాత్పరుఁడ వవ్యయుఁడవు, సాక్షాత్తు హరివి నారాయణుఁడవు
గీ. అఖిల భూతగణానుగ్రహార్థమిట్లు, లీల మత్స్యరూపంబుఁదాల్చితి ధ్రువంబు
లోక సృష్టిస్థితిలయేశ! నీకు నతులు, మాకు భక్తుల కీవె యాత్మవు నిజంబు.
గీ. తావకములగు లీలావతారము లవి, యెల్ల భూతవిభూతికి హేతువులగు
దేవ! యెందుల కీ రూపమీవుదాల్చి,నాఁడవో యెఱుంగఁగోరెద నాకుఁ జెపుమ.
గీ. జ్ఞానరూప! దేహాద్యభిమానులైన, యితరులంబోలె నిన్నాశ్రయించువారి
యభిమతార్థంబు నిష్ఫలమగుటకాన, మేల చూపి తద్భుతమైనయీ తనువును.
శ్రీశుకుఁడు:—
మ. అని యీరీతి వచించుచున్న జనలోకాధీశు సత్యవ్రతుం
గని యత్యద్భుతమత్స్య రూపతనుఁడై కల్పాంతవేళన్ లయా
బ్ధిని గ్రీడించు తలంపున న్మెలఁగు చాత్మీయాళికిన్ గామ సి
ద్ధిని గావించెడు నవ్విభుండు భువనాధీశుండు తా నిట్లనెన్. 641
శ్రీభగవానుఁడు:—
గీ. జనవరా! నేటికేడవదినమునందు, భూర్భువాదికలోకముల్ మూఁడు నొక్క
పెట్టునన్ బ్రళయాంభోధివీచికలను, భంగపాటును గనుచు మునుంగఁగలవు.642
క. విలయజలంబున లోకం,బులు మూఁడును లీనమగుడు భూమీనాథా!
అలఘుతరనౌక యొక్కటి, చెలువుగ మ త్ప్రేరితమయి చేరు న్నిన్నున్. 643
క. రాజా! పెక్కువిధములగు, బీజము లఖిలౌషధులును వెంటఁగొని సుహా
తేజుఁడవయి సప్తర్షుల,తోఁ జయ్యన నావ యెక్కుదువు నీ వెలమిన్. 644
శా. ఈరీతిన్ బెనునావనెక్కి నృప!సప్తర్షి ప్రభావంబుచే
ధీరస్వాంతుఁడవై తమోవృతలయాబ్ధిన్ సంచరింతీవు సు
మ్మో రాజర్షివతంసమా! ప్రబలవాతోద్ధూతమా నావ బెం
పారన్ జేరిన నాదు శృంగమునకున్ బంధింపు బెన్పాముతోన్. 645
గీ. పార్థివోత్తమ! సప్తర్షివరులతోడ, నిన్ను బ్రళయార్ణవంబునన్ దిప్పు చేను
బ్రహ్మకున్ రేయిగడచు పర్యంతమందు, సంచరించుచునుండుదు స్వైరగతిని.
గీ. నా యనుగ్రహమునను బ్రశ్నములమిగుల,బ్రకటితంబగుచున్ బరబ్రహ్మమనుచుఁ
బలుకఁబడు నాదుమహిమంబుఁ దెలియఁ గలవు, నీవు సత్యవ్రతాఖ్యా వనీకళత్ర!
క. అని యాగతి హరి రాజేం, ద్రున కానతి యిడి తిరోహితుండయ్యె నృపుం
డును వేచియుండె మధుసూ, దనుచే నాదిష్టమైనతత్కాలముకై. 648

గీ. అధిప! యా రాజయోగి ప్రాగగ్రములుగ
దర్భలం బఱచియుఁ బ్రాగుదఙ్ముఖుఁడయి
భావవీధిని మత్స్యరూపధరుఁడయిన
విష్ణుపాదముల్ దలఁచుచు వెలయుచుండె. 649

గీ. అంత నుద్వేలమై ప్రళయార్ణవమ్ము క్షోణిమయనౌక నెలమిఁ దేల్చుచుఁ జెలంగి
పెరుగుచున్ బిట్టుగురిసెడు పెనుమొయిలుల, మొత్తములతోడఁ జూపట్టె భూపవర్య!

మ. హరిపాదంబుల సంస్మరింపుచు ఘనుండా రాజచంద్రుండు దా
దరికి న్వచ్చిన నావఁ గన్గొనియె నంతన్ సర్వబీజౌషధుల్
వరశక్తింగొని యెక్కె నా ఋషులతో వారున్వచ్చి రా జేనికిన్
'హరి ధ్యానింపు శుభంబుఁ గూర్చు నెత బాయయ న్జేయు'నం చా మునుల్. 651

మ. అమలాత్ముండగు రాజసత్తముఁడు తద్ధ్యానింపఁగా మ్రోల హై
మమునన్ న్యర్బుదయోజనాయుతమునౌ మత్స్యంబు దృశ్యత్వ మం
దె మహీశుండు పురాకృతాచ్యుతశుభాదేశంబునన్ దాని శృం
గమునందున్ బెనుపాఁపత్రాటఁ బృథునౌకన్ గట్టె నుత్సాహియై. 652

రాజు:—

మ. తతమైనట్టి యవిద్యచేఁ బ్రవిమలాత్మజ్ఞానమెల్లన్ బరా
హతమై పోవఁగ దాన సంసృతిగతాయాసమ్మునన్ గ్రుంగుచున్
వెతలం బ్రుంగుచు నీ యనుగ్రహమునన్ నీ ప్రాపుగాం బట్టి యా
శ్రితబంధుండవు నీవు సద్గురుఁడ వక్షీణప్రభావోదయా! 653

మ. అవివేకుండగుచున్ జనుండు నిజకర్మాయాస సంబద్ధుఁడై
పవలున్ రేయు సుఖేచ్ఛచే నసుఖరూపంబైన కర్మంబు స
ల్పు విభూ! యెవ్వని సేవచేఁ దెగు నసద్బుద్ధ్యావ్యయగ్రంథి యా
భువనేశుండవు నీవె సద్గురుఁడ వెప్డున్ మాకు లోకేశ్వరా! 654

మ. పరికింపన్ భువిఁ గాంచనం బనలసంపర్కంబునం బోలెఁ దాఁ
బురుషుం డెవ్వని సేవ వ్యాద్గతమలంబున్ సర్వమున్ బాసి సు
స్థిరమై యొప్పెడునట్టి స్వీయమగు శక్తిన్ బొందునో యట్టి యా
పరమేశుండవు నీవె సద్గురుఁడ వో పద్మాక్ష! మా కెప్పుడున్. 655

చ. గురువులు నన్యదేవతలుఁ గూడి స్వయంబుగఁ బూని యే మహా
పురుషు ప్రసాద భాగలవము న్గలిగింపఁగ నేరరట్టి యా

శ్వరుఁడు పరాత్పరుండు భగవంతుఁడునై చెలువొందు నిన్ను నే
శరణము వేడెదన్ మదినిసర్వజగద్వలయాధినాయకా! 656

ఉ. కాననివానికిన్ గనులుగల్గినవాఁడును బోలె నిప్పుడ
జ్ఞానహతాత్ములై చెడు జనంబులకున్ సకలార్థవేత్త వ
న్యూనకృపారసార్ద్రహృదయుండవు నీవు గురుండవై తిగా
భానుదృశుండవై కడు ప్రభానిచయంబులఁ బర్వఁజేయుచున్. 657

మ. తలఁపన్ ప్రాకృతుఁడో గురుం డతి దురంతంబైన సంసార చిం
తలు గల్గించు నసద్గతిన్ దెలుపు తద్ధ్యంబింత నీ వన్నఁ గే
వలమున్ స్వీయపదంబుఁ జేర్చెడు నఖర్వ జ్ఞానయోగంబు న
ర్మిలి బోధించెడు సద్గురూత్తముఁడ వర్థిన్ మమ్ము రక్షింపుమా! 658

శా. నీవే యా యఖిల ప్రపంచమునకున్ నేస్తుండ వీశుండవున్
భావింపంగ గురుండ వాత్ముఁడవు తద్వాంఛార్థ సంధాయివిన్
దేవా! యైనను లోక మన్యమతియైనిత్యంబు హృత్సంస్థితున్
దేవేశున్ నిను గామబద్ధమగుచున్ జింతింపలే దింతయున్. 659

ఉ. దేవవరున్ బరున్ జగదధీశుని నిన్ శరణంబుఁ బొందితిన్
గావున నాకు జ్ఞానముగల్గఁగఁ జేయుము త్రెంచివేయు మ
య్యా! విపులార్థదీపకములౌ నుడులన్ హృదిలోని గ్రంథులన్
బావనమౌ స్వరూపము కృపామతి మాకు ననుగ్రహింపుమా. 660

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యీగతిఁ బలుకు మహీ, పుని గని భగవంతుఁ డాదిపురుషుండు మహాం
బునిధిన్ వరఝషరూపం, బునఁ గ్రుమ్మఱు చాత్మతత్త్వమున్ బోధించెన్. 661

గీ. అమలమును సాంఖ్యయోగ క్రియాన్వితంబు
నగు పురాణ సంహితఁ దెల్పియవల నాత్మ
గుహ్యము నశేషముగ నృపకుంజరుఁడయి
పొదలు సత్యవ్రతునకును బోధఁజేసె. 662

ఆ. నావయందు ఋషిగణంబుతోఁగూడ నా, సీనుఁడైన రాజశేఖరుండు
భగవదుక్తమగుచుఁబరఁగు పరబ్రహ్మ, తత్త్వమును మహామోదమున వినియె.

గీ. ప్రళయకాలికమైన యుపప్లవంబు, తొలఁగ న ప్రబుద్ధుండగు నలువకు హరి
క్రూరుఁడగు హయగ్రీవాసురున్ వెసన్ వ, ధించి గ్రమ్మఱ వేదముల్ దెచ్చియిచ్చె.

గీ. జ్ఞానవిజ్ఞాన సంయుతుఁడై నిపుణత, నెసఁగు సత్యవ్రతాఖ్యరాజర్షి వరుఁడు
పరఁగ నీ కల్పమునను వైవస్వతమను, వయ్యె విష్ణ్వనుగ్రహమున నవనినాథ! 665

గీ. అధిప! రాజర్షియైన సత్యవ్రతునకు, మత్స్యరూపధరుండగు మాధవునకు
నైన సంవాదరూప కాఖ్యానము విని, పురుషుఁ డప్పుడె కలుషవిముక్తుఁ డగును.

క. ఎవఁడు ప్రతిదినము నీ హరి, యవతారముఁ బొగడుచుండు నా నరు వాంఛా
నివహములు సిద్ధిఁ బొందును, స్తవనీయంబగు సుగతి నతఁడును బొందున్. 667

మ. విలయాబ్ధిన్ విధివక్త్ర నిర్గతములౌ వేదంబుల న్బల్మి ము
చ్చిలి గొంపోయిన దైత్యుఁ దున్మి యల జేజేపెద్ద కర్పించి కే
వలమున్ నిత్యమునై తనర్చెడు పరబ్రహ్మంబు సత్యవ్రతా
దులకుం దెల్పిన మత్స్యరూపు నఖిలాత్మున్ శ్రీహరిం గొల్చెదన్. 668

గద్యము.

శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, 'శ్రీరామనృసింహమూర్తి కవులు'
అను గంధం శ్రీరామమూర్తి, ఇట్టంకి నరసింహమూర్తులచే
రచింపఁబడిన శ్రీమదాంధ్ర భాగవతమున
అష్టమ స్కంధము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము

నవమ స్కంధము

అధ్యాయము 1.

సూర్యవంశాభివర్ణనము, సుద్యుమ్నోపాఖ్యానము

విష్ణురాతుఁడు:—

గీ. ఋషివతంసమ! నీచే వచింపఁబడిన, యఖిలమన్వంతరంబులు నంం దనంత
వీర్యుఁడగు హరిచేతఁ గావింపఁబడిన, విక్రమక్రమములుఁ బ్రీతి వింటి నేను. 1

క. ద్రవిడేశుఁడు రాజర్షి, ప్రవరుఁడు సత్యవ్రతుండు బ్రహ్మజ్ఞానం
బు వడసెఁగా దే? యతిపుంగవ? హరిసేవల నతీతకల్పాంతమునన్. 2

గీ. ఆ వివస్వంతుసుతుఁడు సత్యవ్రతుండు, తాను మనువయ్యె ననివింటి తాపసేంద్ర!
వానినందనులైన యిక్ష్వాకుముఖ్యు, లధిపులైరంటి గా తదనంతరమున. 3

గీ. సంయమీశ్వర! వారివంశము వేఱు, వేఱ వంశానుచరితంబు విస్తరింపు
భూరికౌతుకమున వినఁగోరు మాకు, నో మహాభాగ! సాజమౌ ప్రేమతోడ. 4

సూతుఁడు:—

గీ. బ్రహ్మవాదులసభయందు రాజవర్యుఁ, డగు పరీక్షితుచే నిట్లు నడుగఁబడి
పరమధర్మవిదుఁడు భగవంతుఁడునగు, శుకమహర్షి వచించె రాజునకు నిట్లు. 5

శ్రీశుకుఁడు:—

క. మనువంశంబును దెల్పెద, విను సంక్షేపముగ నది సవిస్తారముగా
జననాథా! వర్ణింపఁగఁ, జన దెవ్వరికేని వర్షశతముననైనన్. 6

మ. పరుఁడెవ్వాఁడు నమేయమౌ ప్రకృతికిన్ బల్పంగులౌ నీ పరా
పరభూతంబుల కాత్మ యెవ్వఁ డల కల్పాంతంబునం దాతఁ డౌ

క్కూరుఁడే యీ సకలంబు విశ్వము నగుంగా! యన్య మొం డెద్దియున్
ధరణీనాయక! లేదు లేశమును దథ్యంబింతవ ట్టారయన్. 7

గీ. ఉద్భవించె నా హరినాభినుండి యోజ, స్వర్ణమయమగు పద్మకోశంబు రాజ!
పొడమెనందు స్వయంభువు భువనకర్త, తన్మనమున మరీచి యుద్భవమునొందె. 8

గీ. ఆ మరీచికిఁ బుట్టెఁ గశ్యపమహర్షి, కశ్యపప్రజాపతికి దాక్షాయణియగు
నదితియందు వివస్వంతుఁడుదయమయ్యె, నధిక తేజముతోడ ధరాధినాథ! 9

గీ. ఆ వివస్వంతునకు సంజ్ఞయందుఁ బొడమె, శ్రాద్ధదేవుండు మనువు రాజన్యతిలక!
ఆత్మవంతుఁ డతండు శ్రద్ధాఖ్యయందుఁ, బుత్రకులను బదుండ్రనుబొడమఁ జేసె.

వ. వారలు ఇక్ష్వాకు, నృగ, శర్యాతి, దిష్ట, ధృష్ట, కరూశక, నరిష్యంత, పృషధ్ర, నభగ, కవి నామధేయంబులఁ బరఁగిరి. 11

గీ. మున్ను మను వనపత్యుఁడై యున్నతఱి వసిష్ఠముని యాతనికిఁ బుత్రసిద్ధికొఱకు
నెలమిమీఱ మిత్రావరుణేష్టి సలిపె, విధివిధానంబున న్బృథివీతలేంద్ర! 12

గీ. అంత మనురాజవరపత్ని యైన శ్రద్ధ
కూఁతుకొఱకునై కరమర్థి హోతఁ జేరి
శ్రద్ధ యొప్పంగ ఘన పయోవ్రత మొనర్చి
ప్రణతినొనరించి యాచించెఁ బార్థివేంద్ర! 13

గీ. కౌరవా! మునిపత్నిసమీరితుఁడయి, దానిన తలంచుచుండి హోతయు యజించె
గడఁగి యాజ్యాదికహవిస్సు గైకొనినపు, డాపగిది వషట్కారంబునాచరించె. 14

గీ. కూఁతురుజనింపవలెనని హోతవేల్వ, నిలయనెడు కన్య యట జనియించె నధిప!
మనువు దానింగని వసిష్ఠమానితోడ, నాతిహృష్టమనస్కుఁడై యనియె నిట్లు.

మ. అమలాత్మా! విపరీతమయ్యెనిది యేలా? యిట్లు బ్రహ్మర్షిస
త్తముతో మీదగుకర్మపూతవరమంత్రంబొందబో దన్యథా
త్వము మంత్రజ్ఞులు యోగయుక్తులుఁ దపోదగ్ధాఘులౌ మీ శుభో
ద్యమసంకల్పము తారుమారగునె? వ్యర్థంబౌనె యార్యోక్తియున్. 16

ఉ. ఆతనివాక్యముల్ విని మహామహుఁడైన వసిష్ఠుఁ డాత్మలో
హోతవ్యతిక్రమంబిదని యోజ నెఱింగి వచించె నర్కసం
జాతునికిట్లు హోతవ్యభిచారమునన్ విషమత్వ మేర్పడెన్
ఖ్యాతిగ నా ప్రభావమున నాత్మజుఁ జేసెదఁ జూడు మిత్తఱిన్. 17

చ. అని మది నిశ్చయించి సుమహాయశుఁడున్ ఘనుఁడౌ వసిష్ఠస
న్మునికులవర్యుఁ డయ్యిలకుఁ బుంస్త్వముఁ గూర్పఁగ నాదిపూరుషున్

వినుతి నొనర్చ హృష్టుఁడయి విష్ణువుతీర్చె మునీంద్రు వాంఛితం
బు నిలయుఁ డత్త్ప్రభావమునఁ బూరుషుఁడై తనరారె నయ్యెడన్. 18

మ. విను సుద్యుమ్న సమాఖ్య నప్పురుషుఁ డొప్పెన్ ఖ్యాతిమీఱంగ నా
మనుపుత్త్రుం డొకనాఁడు దాఁ గతిపయామాత్యాన్వితుండై వనా
వనియందున్ మృగయానురక్తి జవనాశ్వంబెక్కి విల్లమ్ములన్
గొని యేగెన్ హరిణంబువెంబడి నుదగ్భూభాగమున్ జేరఁగన్. 19

గీ, ఎట నుమాదేవితోఁగూడి యీశ్వరుండు
గోరి రమియించుచుండు నా మేరునగము
క్రిందనొప్పాఱు నుపవనశ్రీ తినిఁజేరె
మారసముఁడు సుద్యుమ్నకుమారుఁడధిప! 20

గీ. అవ్వనంబుఁ బ్రవేశించినంత శత్రు, మారకుండు సుద్యుమ్నకుమారకుండు
పడఁతిగానైన తన్నునుఁబడబడమైన, వారువమ్మును గాంచె నబ్బింబుతోడ. 21

అ. అంత నా కుమారుననుచరులందఱు, నాత్మలింగభేదమగుట నరసి
కొనుచు నొండొరులనుగనుఁగొంచుఁ గడు విమ,నస్కులైరి వింటె నరవరేణ్య!22

రాజు:—

ఆ. ఆ ప్రదేశమట్టిదగుట యెట్లెవ్వని, చేత ము న్నదట్లు చేయఁబడియె
తెలుపుమయ్య మాకుదీని యుదంతంబు, వినఁగవేడ్కయయ్యె విప్రముఖ్య! 23

శ్రీశుకుఁడు:—

మ. ఒకనాఁ డచ్చటికి న్నరేంద్ర! ఋషివర్యుల్ సువ్రతుల్ స్వప్రభా
ప్రకరధ్వస్తసమస్తదిక్తిమిరులై భర్గుం గనంబోయి రం
బిక యుత్సర్జితవస్త్ర వారిఁగని సిగ్గింగూర్చె స్వప్రాణనా
యకు నుత్సంగమునుండిలేచి పృథు లజ్జాయత్త చిత్తంబునన్. 24

క. రమమాణులగుచుఁ బరఁగెడు, నుమామహేశ్వరుల బ్రణయయుక్తినిఁగని సం
యము లరిగిరి మగిడి శుభో,ద్యమ నరనారాయణాశ్రమావనికి వెసన్. 25

చ. పదఁపడి నా భవుండు భగవంతుఁడు స్వప్రియురాలి కోలి న
మ్మదమును గూర్పనెంచి మృదుమంజుల వాక్కులఁబల్కె నిట్టు లో
సుదతిరో! యెవ్వఁ డీ వనముఁజొచ్చునో వాఁడు పడంతియౌ నటం
చది మొద లెల్లపూరుషులు నా వనభూమిఁ ద్యజించి రో నృపా! 26

శా. ఆ సుద్యుమ్నకుమారుఁడీవగిది రాజా! యింతియై యౌవన
శ్రీ సంపత్తిఁదలిర్పఁ గా ననుచరీబృందంబులు న్వెంటరా

నాసల్ మీఱి వనంబునుండి వనమొయ్యన్ జేరుచున్ గ్రుమ్మఱెన్
భూసంచారముఁ గోరి ద్రిమ్మరెడు వేల్పుంబోటి చందంబునన్. 27

చ. మెలఁతలఁగూడి యాశ్రమసమీపమునన్ జరియించుచున్న యా
నెలఁతలమిన్నఁ గాంచి యవినింద్యయశుండు బుధుండు కూరిమిన్
వలచె నరేంద్ర! యామె యుడునాథసుతుం బతిఁగా వరించె నిం
పలరఁ బురూరవుండు సుతుఁడై జనియించెను వారి కయ్యెడన్. 28

మ. జననాథోత్తమ! దైవయోగమునకున్ స్వాధీనుఁడై యీ విధం
బున స్త్రీత్వంబును దాల్చినట్టి మనురాట్పుత్రుండు సుద్యుమ్నుఁ డా
త్మను భావించె వసిష్ఠునిన్ గులగురున్ దా నవ్వసిష్ఠుండు నా
తని సంశోచ్యదశం గనుంగొని కృపాతంత్రాత్ముఁడయ్యెం గడున్. 29

క. తమి సుద్యుమ్నునకుం బుం, స్త్వముఁ గోరుచుఁ బ్రస్తుతించె శంభుని నతఁడున్
బ్రముదితుఁడై యా ఋషిస, త్తమునకు ననె తనదు నుడి యథార్థపఱచుచున్.

క. ఒకనెల పురుషుండగు వే, ఱొకనెల యింతియగుఁ జూ త్వదుగ్రతపమునన్
ఇఁక నీవ్యవస్థతోఁ బొం, దిక సుద్యుమ్నుండు దా క్షితివలయ మేలున్. 31

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. కడవని గుర్వనుగ్రహముఁ గల్మినిఁ బుంస్త్వము నీ వ్యవస్థతోఁ
బడసి యిలాతలంబుఁ బరిపాలనఁ జేయుచునుండు నంత నా
యొడయని తద్విధంబుఁ గని యుల్లములం దొకయించుకేనిఁ దా
రొడఁబడకుండి రొక్కనెలయుగ్మలియాటకు ధారుణీప్రజల్. 32

గీ. ఉత్కలుఁడు విమలుండు గయుండు ననఁగ
ముగురుపుత్రు లా రాజోత్తమున కొదవిరి
ధర్మవత్సలులై వారు ధరణినాథ!
యుత్తరాపథరాజులై యొప్పెనఁగిరి. 33

గీ. వార్ధకమునఁ బ్రతిష్ఠానపత్తనేశ్వ, రుండు సుద్యుమ్ననృపతి పురూరవుఁడను
నిజకుమారునకున్ ధరణీతలంబు, నిచ్చి తాను వనంబునకేగె నధవ! 34

అ ధ్యా య ము 2.

పృషద్ధ్ర చరిత్రము

శ్రీశుకుఁడు:—

సీ. ఈగతి సుద్యుమ్నుఁ డేగ వైవస్వతుఁ, డైనట్టిమనువు పుత్రార్థి యగుచు
యమునాతటిని శతహాయనంబులు మహో, గ్రమగు తపంబును గడఁకఁ జేసెఁ
బిమ్మటఁ ద్రిభువనవిభుఁడును దేవదే,వుండు నౌ విష్ణుదేవుని యజించె
నంత శ్రీహరి ప్రసాదాతిశయమున నా, మనురాజతిలకుండు వినుతయశుల

గీ. నాత్మసదృశులఁ బదుగురనాత్మజులను, పూతహృదయుల నిక్ష్వాకుపూర్వజులను
బడసెఁ దన్నామధేయముల్ వరుసనీకు, మున్ను వివరించితిని జుమీ భూపవర్య! 35

మ. మనుపుత్రుండు పృషద్ధ్రనామకుఁడు నేమం బొప్పఁ గుర్వాజ్ఞఁ గై
కొని వీరాసనయుక్తుఁడౌచు నిశలన్ గోపాలనంబున్ జలం
బునఁ గావించుచునుండ నొక్కనిశి జీమూతంబు వర్షింప క్రి
క్కున శార్దూల మొకండు సొచ్చె నటఁ దద్గోష్ఠంబునన్ భూవరా! 36

చ. కలుగుడువాటునొంది భయకంపముతో శయనించియున్న గో
వులు వడి లేచి పాఱెఁ బలుపోకలుగా నపు డొక్కధేనువున్
బలిమినిఁ బట్టెఁ గ్రూరమగువ్యాఘ్రము కుయ్యిడె గోవు దానినిం
దెలిసి పృషద్ధ్రుఁ డంతఁ బఱతెంచె రయంబున మందలోనికిన్. 37

ఉ. శాతకృపాణముం గొని పృషద్ధ్రుఁడు వేగమ వచ్చి ఋక్షనం
జాతము గోచరింపని నిశానమయంబున వ్యాఘ్రశంకచే
నాతటి నానవాలు తెలియందగు జ్ఞానములేక నో వసుం
ధాత్రితలనాథ! ధేనువు శిరమ్ముఁ గఱుక్కునఁ గోసె నుగ్రతన్. 38

మ. కరవాలాగ్రనికృత్తకర్ణమయి వ్యాఘ్రంబున్ వడిం బాఱె నె
త్తురుమార్గంబునఁ గారుచుండఁ గడుబీతుం జెందుచున్ ధీరుఁడున్
బరవీరఘ్నుఁడు నౌ పృషద్ధ్రవిభుఁ డావ్యాఘ్రుం బె యప్డీగె నం
చరసెన్ వేకువ ఖండితంబయిన యయ్యావున్ గనెన్ దుఃఖియై. 39

చ. హతవిధిదుర్విపాకమున నాతఁడు భ్రాంతమనస్కుఁ డౌట నా
గతి నపరాధి యయ్యె నదిగాంచి గురుండు శపించె వాని దు
ర్గతిమెయి క్షత్రబంధుఁడవు గాక దురాగతమైన కర్మచే
క్షితితలమందు నీవు పరికింపఁగ శూద్రుఁడ వౌదు వంచిటుల్. 40

శా. భూనాథా! యతఁ డీగతిన్ స్వగురుశప్తుండై వెసన్ దోయిటన్
దా నా శాపము సంగ్రహించుకొని యాతం డూర్ధ్వచేతస్కుఁడై
శ్రీనారాయణదేవునందుఁ గర మర్థిన్ భక్తిఁ గావించుచున్
నానాభూతసుహృత్తముండు సముఁడున్ శాంతుండునై భాసిలెన్. 41

సీ. నియతేంద్రియుండు వినిర్మలమతి యదృచ్ఛోపలబ్ధార్థతుష్టుండుఁ బుణ్యుఁ
డపరిగ్రహుండు సమాహితచిత్తుండు, జ్ఞానతృప్తుండునై సంతతంబు
నాత్మరూపంబున నాత్మను నెలకొల్పి, బధిర జడాంధరూపములుఁ దాల్చి
ఈ మేదినీచక్రమెల్లెడఁ జరియించె, నేకాంతభావంబు నేర్పడంగ

గీ. నిట్లు మెలఁగుచు వనమున కేగి యందుఁ, బ్రజ్వరిల్లుచునుండు దావానలంబుఁ
గాంచి యట దగ్ధదేహుఁడై ఘనతరమగు, బ్రహ్మపదమును బొందె నా పార్థివుండు.

మ. కవి నాముండు కనిష్ఠపుత్రుఁడు మదిం గామంబులన్ ద్రోసి బం
ధువులన్ రాజ్యము మందిరంబులను దోడ్తో వీడి సుజ్ఞానవై
భవుఁడై నిల్చి స్వయంప్రకాశుని హరిన్ భావంబునందున్ గిశో
రవయస్కుండయి పొందె నుత్తమగతిన్ రాజేశ్వరా! చెచ్చెరన్. 43

వ. మఱియు మనుసంభవుం డగు కరూశుం డనువానివలనఁ గరూశ క్షత్రజాతు లుత్పన్నంబయ్యె. బ్రహ్మణ్యులు ధర్మవత్సలులునై వా రుత్తరాపథంబునకు నేలికలైరి. ధృష్టుండనువానివలన ధార్ష్ట్యంబను క్షత్రియవంశంబు కలిగి బ్రాహ్మణప్రియంబై ధరిత్రి నొప్పారె. నృగుండనువానివలన సుమతియు, నతనికి భూతజ్యోతియు, నతనికి వసువును గలిగిరి. వసువునకుఁ బ్రతీతుండును, నతనికి నోఘవంతుండును, నతనికిఁ దన్నామధేయుండగు పుత్రుండును, నోఘవతియను కన్యకయుం గలిగిరి. ఆ కన్యను సుదర్శనుండు పరిణయం బయ్యె. నరిష్యంతుండను వానివలనఁ జిత్రసేనుండు వొడమె. అతనికి దక్షుండను వాఁ డుదయించె. దక్షునకు మీఢ్వంతుఁడును, మీఢ్వంతునకు కూర్చుండును, నతనికి నింద్రసేనుండును బొడమిరి. ఇంద్రసేనునివలన వీతిహోత్రుండును, నతనికి సత్యశ్రవుండును, వానికి నురుశ్రవుండును, నతనికి దేవదత్తుండును సుతులైరి. దేవదత్తునకు నగ్నివేశుండు పుత్రుండయ్యె, నతండు కానీనుం డని ప్రసిద్ధిఁబడసి జాతుకర్ణుండను మహర్షి యయ్యె. అతనివలన నాగ్నివేశ్యాయనం బను బ్రహ్మకులంబు సంజాతం బయ్యె. రాజేంద్రా! యిట్లు నరిష్యంతువంశంబుఁ దెల్పంబడియె. ఇఁక దిష్టవంశంబు వివరించెద వినుము. దిష్టపుత్రుండగు నాభాగుండనువాఁ డన్యుండు కర్మంబునం జేసి వైశ్యత్వంబునుంబడసె. హాలంధనుం డనువాఁ డా నాభాగుని కొమరుఁ

డయ్యె. సాంకృనునకు వత్సప్రీతియు, నతనికిఁ బ్రాంశువును, బ్రాంశువునకుఁ బ్రమతియు, బ్రమతికి ఖమిత్రుండును, నతనికి చాక్షుషుండును, నతనికి వివింశతియు, వివింశతికి రంభుండును, రంభునకు ఖనినేత్రుండును, ఖనినేత్రునకుఁ గరంధనుండును తనయులై జన్మించిరి. ఆ కరంధనునకు నవిక్షిత్తుండును, నతనికి మరుత్త చక్రవర్తియును బొడమిరి. 44

సీ. ఆ మరుత్తునిచేతఁ యజ్ఞంబుఁ జేయించె, నంగిరస్సుతుఁడు మహాశ్రీవరుఁడు
సంవర్తనాముండు జగతి మరుత్తుని, యజ్ఞంబుసాటి యన్యంబు లేదు
పాత్రాదికంబు సర్వంబును నీయజ్ఞ,మున హిరణ్మయము శోభనము నయ్యె
మత్తిల్లె నింద్రుఁడీమఖమున సోమపా,నమున ద్విజులుదక్షిణల నురిసిరి
గీ. యల మరుత్తులు పరివేష్టలైరి మఱియు, నా క్రతువున విశ్వేదేవులమలమతులు
సభ్యులై యొప్పి రన్న యజ్ఞపభావ, మింక వేఱుగ వాకువ్వ నేల యధిప! 45

వ. ఆ మరుత్తచక్రవర్తికి దముండను సుతుఁడు వొడమె. అతనికి రాజవర్ధనుండును, నతనికి సుధృతియు, నతనికి నగుండును, ఆనగునకుఁ గేవలుండును, గేవలునకు బంధువంతుండును, నతనికి వేదవంతుండును, నతనికి బంధుండును, బంధువునకుఁ దృణబిందుండును గ్రమంబునఁ బొడమిరి. 46

తరల. వినుత సద్గుణుఁడైన యా తృణబిందుభూపతిఁ గాంచి యొ
య్యన నలంబున పేర నొప్పెడు నప్సరోంగన మీనకే
తనుని పెంపగు పూవుటంపర దాడికోర్వఁగలేక యా
జనవరేణ్యుని పొందుఁ బొందెను సంభ్రమాగతయై నృపా! 47

వ. అంతఁ దృణబిందునకు నయ్యలంబుసవలనఁ గొందఱు పుత్రులును, నిలబిల యను కన్యకామణియుఁ బొడమిరి. ఆ యిలబిలయందు విశ్రవసుండు కుబేరునిఁగల్గించె. ఆ ధనదుండు యోగేశ్వరుండగు తండ్రివలనఁ బరవిద్యంబడసె. విశాలుండు, శూన్యబంధుండు, ధూమ్రకేతుండు నను వారు తృణబిందు పుత్రకులు. వంశకరుండగు విశాలుండనురాజు తనపేర వైశాలీపురంబు నిర్మించె. ఆ విశాలునకు హేమచంద్రుండును, హేమచంద్రునకు ధూమ్రాక్షుండును గొడుకులైరి. ధూమ్రాక్షునకు సహదేవుండును, సహదేవునకుఁ గృశాశ్వుండును బొడమిరి. కృశాశ్వునకు సోమదత్తుండు పుట్టె. అతఁ డశ్వమేధంబుల నిడస్పతి యగు పురుషుయజించి యోగేశ్వరాదృతంబగు పరమగతిం బొందె. సోమదత్తునకు సుమతియు, సుమతికి జనమేజయుండును బొడమిరి. వీరు వైశాల భూపాలులని ప్రసిద్ధిం బడసి తృణబిందుకీర్తి విస్తరింపఁజేసి రాజ్యంబు పాలించిరి. 48

అధ్యాయము 3.

శర్యాతి చరిత్రము, సౌకన్యోపాఖ్యానము

శ్రీశుకుఁడు:—

సీ. వినుము శర్యాతినాఁ జను మనుపుత్రుండు, బ్రహ్మణ్యుఁడై నతఁ డంగిరాముని కొక్క
నంగిరసత్రంబునం దాతఁడు ద్వితీయాహ్నికవిహితకృత్యంబు సెప్పెఁ
గమలలోచనయగు కన్య సుకన్యాభిధేయ శర్యాతికి నామె సహిత
యా కన్యఁ గూడి శర్యాతి కానకు నేగి, చ్యవనాశ్రమంబు డాయంగఁ జేరెఁ

గీ. చెలులతోఁ గూడి ఫలపుష్పములకుఁ దనుల
నెమకు చోఁ గపుట్టబిలమున నిమిఁడుగురులన
వెలుఁగుజ్యోతుల రెంట నవ్వేలఁడి గాంచి
కంటకంబునఁ బొడిచె మహాద్భుతముగఁ జేసి. 49

ఉ. క్షోణితలేశ! యిట్లు విధిచోదితయై తను సుకన్య గ్రుచ్చఁగా
శోణితధార లొల్కె నటఁ జోద్యముగా మలమూత్రబంధ మా
రాఁడు వకంతకు న్గలిగె రాజవరేణ్యుఁడు విస్మితాత్ముఁడై
పోణిమిఁ దప్పియున్న నిజపూరుషులం గని పల్కె నీ గతిన్. 50

క. ఈ యాశ్రమమున మీ రెవ, రే యపరాధము సలిపి రో యెఱిఁగింపుఁ డీకన్
వేయేటికి సువ్యక్తం, బాయెన్ భార్గవుని చెయిదమని యిది మనకున్. 51

ఉ. అంత సుకన్య భీతమతియై తన తండ్రికిఁ బల్కె నిట్టు లీ
క్కింత యకృత్య మిప్పు డొనరించితి నే నిట తండ్రి! వింటి మ
న్వింతగఁ బుట్టలో వెలుఁగు వెల్గుల రెంటినిఁ జూచి చంచల
స్వాంతముతో నిజం బెఱుఁగ జాలమి గ్రుచ్చితిఁ గంటకంబునన్. 5

ఉ. కూఁతురు చెప్పినట్టి పలుకుల్ ములుకుల్వలె వీనుసోఁక శ
ర్యాతి మనంబునన్ బ్రబలమైన భయంబును బొంది యంత న
త్యాతతమైన వల్మికమునందుఁ దిరోహితుఁడైన భార్గవున్
జేతమున న్బ్రసన్ను నిగఁ జేసి శనైర్గతి సాంత్వనోక్తులన్.

చ. చ్యవనమహర్షి యాశయము నా నృపవర్యుఁ డెఱింగి యా ముని
ప్రవరునకున్ స్వపుత్రిక సుభ్రాభవ మొప్ప నొసంగి యా మము
ద్ధ పెత లెఱుంగ దించుక యుఁ గావునఁ గావుమటంచు నప్పగిం
చి వెడలెఁ బట్టణంబునకు స్వీయులతోఁ దదనుజ్ఞఁ బొందియున్.

గీ. పరమకోపనుఁ జ్యవనునిఁ బతినిఁ గాఁగఁ, బడసి యాతని చిత్తము వచ్చునట్లు
నప్రమత్తానువృత్తుల ననహరహంబు, నా సుకన్య యాతనిఁ బ్రీణితాత్ముఁ జేసె. 55

ఉ. ఆ యెడఁ గొంతకాలమునకా చ్యవనాశ్రమభూమి కుజ్జ్వల
శ్రీయుతు లశ్విదేవతలు చేరఁగ వారల కర్హరీతి నా
ప్యాయముతో నుదంచిత సపర్యలుఁ జేసియు వారిఁ జూచి లే
బ్రాయము నాకు నిం డనుచుఁ బ్రార్థనఁ జేయుచు మౌని యిట్లనెన్. 56

ఆ. సోమపానభాగశూన్యులౌ మీకును, సోమపాత్రమిడుదు సొంపు మీఱ
అంగనలకు నిష్టమైన ప్రాయ మొసంగుఁ, డయ్య నాకు మీర లశ్విలార! 57

చ. అని యడుగంగ వల్లె యనియా సురవైద్యులు విప్రవర్యుఁ గాం
చి నియమ మొప్ప నీ విపుడు సిద్ధవినిర్మితమైన నీ హ్రదం
బునను మునుంగు మంచు మునిముఖ్యునిఁ బెన్మదిమి న్నలంగు వా
ని సమరవైద్యు లా మునుఁగు నీటను జొన్పిరి తాము దోడుగన్. 58

క. వనితాప్రియులు మనోజ్ఞులు, వనజస్రగ్భూషితులు వరకుండలులున్
ఘనతుల్యరూపు లనుల వ, సనులు ముగురుపూరుషులు వెసన్ లేచి రటన్. 59

ఉ. అంతటఁ దుల్యరూపుల నహర్పతి తేజులఁ దేఱిచూచి య
క్కాంత పతివ్రతామణి స్వకాంతు నెఱుంగఁగ లేక దీనయై
స్వాంతమునందు నయ్యమరవర్యులఁ దా శరణంబుఁ జొచ్చె న
త్యంతము నామె భక్తికిఁ బ్రియంపడి రాత్మల నశ్విదేవులున్. 60

గీ. ఆ సుకన్య పాతివ్రత్యహర్షితులయి, పతినిఁ జూపించి యామెకు యతివరేణ్యు
భవ్యుఁ జ్యవనుని వీడ్కొని వారిచేతఁ, బొగడఁ బడుచుఁ ద్రివిష్టపమునకుఁ జనిరి. 61

క. చ్యవనాశ్రమభూభాగము, సవన మొనర్పంగఁ జేరె శర్యాతి యటన్
రవితేజుం బురుషు సురూ, పవంతుఁ బొడఁగాంచె దుహితృపార్శ్వమునందున్. 62

క. పాదాభివందనము తన, కాదరమునఁ జేసినట్టి యాత్మజ కాశీ
ర్వాదము లొసఁగక మనమున, మోదించక పల్కె నిట్లు పుత్రికతోడన్. 63

శర్యాతి:—

చ. తనయ! యిదేమి నీ యభిమతం బల లోకనమస్కృతున్ మహా
మునిని జరావిజీర్ణు నతిపూజ్యు ననమ్మతితోడ నిట్లు వం
చన మొనరించి యధ్వగుని జారుని నీతనిఁ గూడి యుండఁగా
సనుమతిఁ జేసి తిట్లు కులటా! పతినిం బెడఁబాయు టొప్పునే? 64

మ. అకటా! సత్కులజాత వీ వెటులు నింద్యంబయ్యె నీ బుద్ధి య
మ్మక చెల్లా! కులదూషణమ్మొదవె జుమ్మా నీదు మూలమ్మునన్
ఇఁక లజ్జన్ ద్యజియించి కూడితి వహో! యీ జారుని న్నీవు తం
డ్రి కులంబున్ బతివంశమున్ జెఱిపితో నిర్భాగ్యురాలా! యిటుల్. 65

క. అని వచియించెడు తండ్రిం, గని స్మయమానయయి చిరునగవు మొలకెత్తన్
జనకా! యీతఁడు భృగునం, దనుఁడగు నీ యల్లుఁడె యనితరుణి వచించెన్. 66

గీ. మఱియుఁ బతివయోరూప సంప్రాప్తివిధము,సర్వమున్దెలుపంగ విస్మయముఁజెంది
అమితసంతుష్టుఁడగుచు శర్యాతివిభుఁడు, కన్నకూఁతు సుకన్యను గౌఁగలించె.67

గీ. చ్యవనుఁ డంత శర్యాతిని శక్తి మెఱయ, సోమమున యజింపంజేసి సోమపాత్ర
మును గ్రహించియు నిజతేజమునను జేసి, సోమపానంబులేని యశ్వుల కొసంగె.

మ. చ్యవనుం జంపఁ దలంచి యత్తఱి నమర్షావేశముంబూని దు
శ్చ్యవనుం డుగ్రత నెత్తెఁ ఘోరమగు వజ్రంబున్ ధరాధీశ! భా
ర్గవవర్యుండు నుదాత్త శక్తిని సవజ్రంబై విరాజిల్లు వా
సవు నుద్యద్భుజదండ మద్భుతగతిన్ స్తంభింపఁ జేసెన్ ధృతిన్. 69

గీ. వైద్యులనుచును మును సోమభాగమున బహిష్కృతుల నశ్వ దేవుల నెలమి సోమ
భాగము నొసంగఁగా సురపరికర మెల్ల, ననుమతిం జూపె నయ్యెడ మనుజనాథ!

వ. ఆ శర్యాతి మహారాజునకు నుత్తానబర్హి, ఆనర్తుండు, భూరిషేణుండను ముగ్గురు పుత్రులు బొడమిరి. అందానర్తునకు రైవతుండు కలిగె. అతండంతస్సముద్రంబునఁ గుశస్థలియను పట్టణము నిర్మించి యందుండి యానర్తాది దేశంబులఁ బాలించె. ఆ రైవతునకుఁ గకుద్మిజ్యేష్ఠులగు నూర్వురు కొడుకు లుదయించిరి. రైవతుండును రేవతియను తన దుహితకు వరుం గోరఁదలంచి యపావృతంబగు బ్రహ్మలోకంబునకుఁ బోయి యందు గంధర్వులసందడి నలబ్ధావకాశుండై క్షణం బూరకుండె. అయ్యనంతరం బాద్యుండగు విరించిం బూజించి తన యభిప్రాయం బెఱింగించె. అదివిని భగవానుండగు బ్రహ్మదేవుండు పెల్చన నవ్వి యా రైవతున కిట్లనియె. ఓరాజా! నీవు హృదయంబుననిడుకొన్న రాజకుమారు లందఱుఁ గాల గ్రస్తులైరి. తత్పుత్ర, పౌత్ర, నప్తృ, గోత్రంబులు నిప్పుడు వినంబడవు. ఇప్పటికి సప్తవింశతి చతుర్యుగవిభక్తంబగు కాలం బతిక్రమించె. 71

సీ. కావున సందిష్టదేవ దేవాంశుఁడౌ, బలదేవుఁడను మహాబలుఁడు గలఁడు
ఆ నరాగ్రణికి కన్యారత్నమైన యీ, రేవతీదేవినిఁ బ్రీతిమీఱ

నోనఁగుమా నాకేంద్ర! వసుమతీభారావ, తరణార్థ మఖిలభూతప్రియుండు
నుత్తమశ్లోకుఁడై తరయోప్పారునట్టి శ్రీహరి నిజాంశమున నిట్లవతరించె
గీ. అని విరించి వచించినయనాలకించి, యతనికి సమస్కరించి రైవతుఁడు స్వపురి
కరుగుఁదెంచి జక్కులభీతిఁబురి విడిచిన, భ్రాతలు దివంగతులగుటఁగ్రమత నెఱిఁగె.

క. జలశాలికి బలునకు నుజ్జ్వలగాత్రిన్ బుత్రినోసఁగిజనపతి దపమున్
సలుప బదర్యాఖ్యము నిర్మలమౌ నారాయణాశ్రమంబును జేరెన్. 73

అధ్యాయము 4.

అంబరీషోపాఖ్యానము

శ్రీశుకుఁడు:—

క. మనుపుత్రుఁడైన నభగున, కును నాభాగుండనంగఁదగొడుకుఁ గలం డా
తని బ్రహ్మచారి కవియని, ధనమొసఁగక పంచికొనిరితద్భ్రాతలోగిన్. 74

సీ. అంతట నాభాగుఁడటకరుదెంచి యో, భ్రాతలారా! నాకుఁబంచినట్టి
భాగ మేదన నీకుభాగము తండ్రియే, యనఁ దండ్రిఁ జేరి యోయయ్య! నిన్ను
నాకు భాగముగ నన్నలుపంచిరేమన, నది విశ్వసింపరాదైన వినుము
అధికమేధావులీయంగిరుల్ సత్రయాగమున షష్ఠదినార్హకర్మమందు
గీ. మూఢు లయ్యెద రప్పుడుపోయి నీవు, దక్షతన్ వైశ్వదేవసూక్తములు రెండు
దెలిపిన న్నీకుఁ దుదివారుదివి కరుగుచు, సత్రపరిశిష్టధనము నొసంగఁగలరు.75

క. కావున నీ వట కేగుము, నావుడు నది యాలకించినాభాగుఁడు తా
నా విధి నొనర్ప నంగిరు, లా విభునకు ధన మొసంగియరిగిరి దివికిన్. 76

ఉ. ఈగతి నంగిరుండు తననకిచ్చిన యజ్ఞధనంబు నెల్ల నా
భాగుఁడు స్వీకరించునెడబల్మిని గృష్ణశరీరుఁడున్ మహా
భాగుఁడు పూరుషుం డొకఁడువచ్చి నృపాలకుమార! యజ్ఞభూ
భాగధన మ్మదెల్లఁ దలపంగ మదీయమునుమ్ము పొమ్మనన్. 77

క. మునివరదత్తం బిది నా, దని నాభాగుండు పలికెనంత నతఁడు నీ
జనకుఁడు చెప్పినచందంబున విందము మన ముభయులముం దగ ననినన్. 78

శా. ఆ నాభాగుఁడు తండ్రి నడ్డిగె నాయంశంబు నాతండనెన్
జ్ఞానుల్ మౌనులు యజ్ఞవాస్తుగతమౌ సర్వంబు నుచ్ఛిష్టమున్

జానా రుద్రునకున్ విభాగ మని యోజన్ జెప్పి రక్షాట న
ద్ధానిన్ మానక రుద్రదేవుఁడె సమస్తంబున్ గొనంగాఁ దగున్. 79

మ. నరనాథా! పితృవాక్యమెల్ల విని యానాభాగుఁ డంతన్ మహే
శ్వరుఁడౌ రుద్రుని పాలికిం జనియు సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి యీ
శ్వర! మృత్యుంజయ! దేవ! వాస్తుగతమా సర్వంబు నీదంచుఁ దం
డ్రి వాక్రుచ్చెఁ గృతాపరాధు నను మన్నింపన్ నినున్ వేఁడెదన్. 80

రుద్రుఁడు:—

గీ. పలికె నీతండ్రి ధర్మంబు పలికి తీవు, సత్యవచనంబు గావున సతతశిష్ట
ధన మొసంగితి మఱి సనాతనము మంత్ర,ఘనము నైన బ్రహ్మజ్ఞానము నొసఁగితి.

చ. కడవఁగరాని యాపదలు గల్గిన నొక్కపుడే నసత్యమున్
నుడువఁగరాదు సత్యమున నున్ బరితుష్టుఁడనౌదు నేను నా
తఁడుఁ బ్రియుఁడౌను నాకు నిదె దివ్యము గొమ్మఖిలమ్ము నిష్ఠ నీ
కిడితి నటంచు రుద్రుఁడు వచించి తిరోహితుఁ డయ్యె నయ్యెడన్. 82

మ. అతిభక్త్యున్నతిమై ప్రభాతమున సాయంకాలమందున్ సమా
హితచిత్తుండయి సంస్మరించునొ యెవండీ పుణ్యచారిత్రమున్
మతిమంతుండగు నా జనుండు కవియున్ మంత్రజ్ఞుఁడై యాత్మన
ద్గతినింబొందు నిజమ్ము సుమ్మిది నరేంద్రా! పెక్కు లిం కేటికిన్. 83

ఉ. ఏ గుణశాలినిన్ బృఘుక్రుధేరితభీషణ బ్రహ్మశాపమున్
లోఁగి స్పృశింపలేక యవలోపముఁ జెంది యడంగెనట్టి నా
భాగజుఁ డంబరీషుఁడు ప్రభావధురంధరుఁ డీడ్యుఁడున్ మహా
భాగవతోత్తముండునయి వన్నెకు నెక్కె ధరాతలంబునన్. 84

విష్ణురాతుఁడు:—

ఉ. మౌనివిమోచితంబు గ్రసమాన దిగంతదురంతతీవ్రకృ
త్యానల మెవ్వనిం జెఱుప దక్షముఁ గాక యడంగె నట్టి భూ
జానివతంసుఁడున్ బృఘుభుజాబలగణ్యుఁడు పుణ్యుఁడైన యా
శ్రీనిధి యంబరీషుని ప్రసిద్ధచరిత్ర వినంగఁ గోరెదన్. 85

శ్రీశుకుఁడు:—

మ. ప్రిస్ఫురోత్కృష్టత భూరిసంపదలు సప్తద్వీపసంయుక్తయౌ
వసుధం బొందియు నంబరీషుఁడు మహాభాగుండు పుంస్కోటికిన్
బొసఁగం దుర్లభమైన తత్సకలమున్ బుద్ధిన్ విమర్శించి స్వ
ప్నసమానం బని యెంచు నిత్యము దసన్నాశంబు గుర్తించుచున్. 86

మ. భగవంతుండగు విష్ణునందు మఱి తద్భక్తవ్రజంబందు సా
ధుగణంబందును మానిబృందములయందున్ భక్తిఁగావించు స
త్యాగవేషుండగు నంబరీషుఁడు సమస్తంబైన నిస్సారమా
జగమున్ డెందమునన్ నికృష్టమగు లోష్టంబట్లు భావించుచున్. 87

సీ. హృదయంబు శ్రీకృష్ణ పదపద్మములయంద, సూక్తు లీశుగుణప్రసక్తియంద
పాణులు విష్ణుభవనమార్జనములంద, వీనులు హరికథల్ వినుటయంద
కనులు వైకుంఠు నాకారదర్శనమంద, మూర్ధంబు కేశవు మ్రొక్కులంద
ఘ్రాణంబు తత్పదకంజసౌరభమంద, తగులంబు విభుని యాగడిగమునంద

గీ. సంగము ముకుందజన తనుస్పర్శమంద, రసనయుం దులసీదళ గ్రసనమంద
పొసఁగఁ గామ్యకర్మంబుల పొంతఁబోక, శ్రీకరగుణాకరుం డంబరీషుఁడలరె. 88

మ. సతతంబిట్లు స్వకర్మకాండమును యజ్ఞాధీశుఁ డామ్నాయసం
స్తుతుఁ డాత్మేశుఁడునౌ యధోక్షజునియందున్ భక్తి నర్పించుచున్
కృతకృత్యుండయి యంబరీషుఁడు మహానిష్ఠన్ ద్విజేంద్రప్రచో
దితుఁడై యేలెఁ గురుక్షితీశ్వర! ధరిత్రీమండలం బంతయున్. 89

సీ. అలఘు సరస్వతీ పులినభాగముల ని, ర్జలదేశమునఁ బ్రకృష్టత వసిష్ఠ
గౌతమాసితముఖ్య కారితంబులు భూరి, దక్షిణంబులు విస్తృతములునైన
అశ్వమేధంబుల యజ్ఞేశు హరి నదో, షుండగు నంబరీషుఁడు యజించెఁ
దత్క్రతువులను సదస్యులు ఋత్విజుల్, జనులును గీర్వాణ సదృశరూపు

గీ. లగుచు ననిమిషభావంబు నందుచుండ్రు,విష్ణుదేవుని చెయిదముల్ వినుచుఁ బాడు
చుండుఁ దజ్జనుల్ స్వర్గమే నొల్లరన్న, నింక నయ్యంబరీషు వర్ణించనేల. 90

గీ. శ్రీమహావిష్ణు మదిని వీక్షించుచున్న, అంబరీషుజనుల బ్రమదయంగఁజేయ
వలఘుతరములై సిద్ధులకైనఁగాని, యందఁగారాని కామము లైన నధిప! 91

గీ. ధరణివిభుఁ డంబరీషుఁడు ధర్మయుతము, సురుతపోయుక్తమగు భక్తియోగ
మునను
హరినిఁ బ్రీతునిఁ జేయుచు నఖిలసంగ, ములను మెల్లన వర్జించెనలఘుశక్తి. 92

ఉ. దారసుతాదులం దవసథంబులయందు రథంబులందుఁ బె
న్వారణవాజులందు వసనాభరణాయుధరాజులందు భం
డారములందు బాంధవగణంబులయందును నంబరీష భా
తీరమణాగ్రగణ్యుఁ డొనరించె నసన్మతి సంయతాత్ముఁడై. 93

గీ. ఘనతరైకాంతభక్తియోగమునఁ జేసి, ప్రీతుఁడై హరి రిపుజనభీషణంబు
భక్తజనపోషణంబునై పరఁగు చక్ర, రాజము నొసంగె నమ్మహారాజునకును. 94

క. సమశీలయైన నిజప, ట్టమహిషితోఁ గూడి పెనుగడంకన్ బురుషో
త్తము నారాధింపఁగ న, బ్దముబూనెన్ ద్వాదశీవ్రతము యుక్తుండై. 95

చ. కడఁకమెయిన్ వ్రతాంతమునఁ గార్తికమాసమునన్ ద్రిరాత్రమున్
బుడమివిభుండు తాను సముపోషితుఁడై యమునాస్రవంతినిన్
గడునియమంబు నిష్ఠయెసఁగన్ దగ స్నానముఁ జేసి భక్తిసం
దడి నొకనాఁడు దా మధువనంబున నర్చ నొనర్చె శ్రీహరిన్. 96

గీ. అఖిలసంభారములను మహాభిషేక, విధుల హరి నభిషేచించి వివిధగంధ
మాల్యభూషణార్ఘ్యాది సమస్తవస్తు, తతులఁ బూజించె నవ్విభుఁ దస్మయుఁడయి.

వ. మఱియు సిద్ధార్థులును, మహాభాగులు నగు బ్రాహ్మణోత్తములను బరమభక్తిం
బూజించి. 98

ఉ. రాజవరుండు రాజతఖురంబులు భాసురహేమశృంగముల్
రాజిల లేఁతబ్రాయమునఁ గ్రాలుచుఁ గ్రేపులతోడ నొప్పుచున్
సాజములైన రూపములఁ జక్క వెలుంగుచుఁ బాలవెల్లిలో
నా జను నాల నష్డొసఁగె న్యర్బుదషట్కము విప్రకోటికిన్. 99

మ. మనసారన్ దొలుతన్ ద్విజేంద్రుల భుజింపం జేసి మృష్టాన్నముల్
వెనుకన్ భూవరుఁ డంబరీషుఁ డధిక ప్రీతాత్ములౌ వారి చే
త ననుజ్ఞంగొని పారణంబునకు యత్నం బ్లనంజేయు నం
తన దుర్వాసుఁడు వచ్చెఁ దా నతిథిగాఁ దత్త్వప్రధోల్లాసుఁడై. 100

శా. దుర్వాసోముని లోకనాథునకుఁ బ్రత్యుత్థానమున్ జేసి యా
యుర్వీశుం డుచితాసనంబునిడి విధ్యుక్తప్రకారంబునన్
హర్షొప్పంగ సపర్యఁ జేసి యిట మాయాతిథ్యముం గొమ్ము నె
మ్ముర్వీదేవవరా! యటంచు వినయంబొప్పంగ వేఁడెన్ మునిన్. 101

శా. ఆ మౌనీంద్రవతంసుఁడున్ నరవరేణ్యాభ్యర్థనప్రక్రమం
బామోదించి చనెన్ వెసన్ సలుపఁ గల్యంబైన కృత్యంబు నో
భూమీనాయక! యాతఁ డంత పరమాత్మున్ భక్తి ధ్యానించుచున్
దా మున్గెన్ యమునానదీజలమునన్ జ్ఞానాభిరక్తాత్ముఁడై. 102

గీ. ధర్మవిదుఁ డంబరీషభూధవుఁడు ద్వాద, శీతిథియు ముహూర్తార్ధావశిష్టయగుట
ద్విజవరుండు రాకుంటయుఁ దెలిసి మదిని, ధర్మసంకటమునఁ బడి తా నలంగె. 108

గీ. ద్వాదశీతిథిఁ గడుగు నపారణమున, సద్విజాతిక్రమమున దోషంబుగల్గు
నేదిసల్పిన మేలు ప్రాపించు నాకు, నెటు లధర్మమ్ము నను స్పృశియింపకుండు. 104

క. కేవలము సలిలపానము, చే వెస వ్రతపారణంబుఁ జేయుదు క్షోణీ
దేవులు జలభక్షణమున్, భావింత్రశనంబు ననశనంబు నటంచున్. 105

గీ. ఇట్లు జలభక్షణం బొనరించి మదిని, శ్రీహరిధ్యానపరుఁడు రాజర్షివరుఁడు
బ్రాహ్మణాగమనమునకై భక్తిమీఱ, నెదురుఁజూచుచునుండె మహీతలేశ! 106

మ. అట స్నానాదికకృత్యముల్ నెఱపి పూజ్యుంబౌ కళిందాత్మజా
తటభాగంబుననుండివచ్చె ముని యాధాత్రీశుఁడున్మ్రొక్కి నం
తటఁ దచ్చేష్ట నెఱింగి క్రోధవిచలద్గాత్రుం డురుభ్రూకుటీ
కుటిలాస్యుండు వచించె నిట్టులు బుభుక్షుండై నృపుం జూచుచున్. 107

దుర్వాసుఁడు:—

శా. శ్రీమత్తుండు నృశంసకుండు నతి దర్పిష్ఠుండునై నట్టి యీ
భూమీనాథుని దుష్టమైన చెయిదంబు ల్గంటిరే మీర లి
ప్డీ మాహాత్ముఁడు విష్ణుభక్తుఁడె? ధరిత్రీశాభిమానంబుతో
నీ మూఢ్కిన్ జరియించెఁ బాపమతియై యీతం డుపేక్షార్హుఁడే? 108

క. ఆతిథ్యమునకు నన్నుం, బ్రీతిఁ బిలిచి నా కొకింతయుఁ బెట్టక ధృష్టుం
డై తా భుజించె నీతని, నీ తఱిఁ దత్ఫలమునెల్ల నేఁ గుడిపింతున్. 109

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యిట్టులు నుడువుచు రోషనిబద్ధుండగుచు మౌనిజటను బెఱికి దా
నినిఁ గాలానలసమకృత్యను గావించి వడిఁబనిచె నా నృపు పైకిన్. 110

చ. బెడిదపువాలు కేల ఝుళిపించుచు మండుచు నడ్గురాపిడిన్
బుడమి వడంకఁజేయుచును బోరన మీఁదికి నుగ్రరీతిఁగా
నడరుచునున్న కృత్యను మహామహిమాన్వితుఁ డంబరీషుఁ డ
య్యెడఁ బొడఁగాంచి యొక్క యడుగేనిఁ జలింపకయుండె ధీరతన్. 111

ఉ. అంతట భక్తుఁగావఁగ మహాపురుషుండు రమాకళత్రుఁ డ
త్యంతభయావహంబును సుదర్శన నామకమైన చక్రమున్
వింతఁగఁ బంచె నయ్యదియు వేగమ కృత్యను దావవహ్ని దు
ర్దాంతమహోరగంబును విధంబున వెల్మిడిఁ జేసె వ్రేల్మిడిన్. 112

మ. తన యాయానము వ్యర్థమాటయును గృత్యన్ దగ్ధఁ గావించియుం
దసపైఁ జక్రము బాఱుదెంచుటయు నంతన్ భీతచేతస్కుఁడై

కని దుర్వాసుఁడు దిక్కులం బఱచె వేగన్ బ్రాణరక్షార్థియై
యనఘా! భాగవతాపచారులకు శ్రేయం బౌనె యెందేనియున్. 113

మ. విను భూనాయక! విష్ణుచక్రము మునిన్ వెన్నంటి తోతెంచె నన్
ఘనదావాగ్ని మహాహి నింబలె నుదగ్రప్రక్రియన్ ఘోరమై
తను వెంటాడెడు చక్రముం గనుచు సంత్రస్తాత్ముఁడై యమ్మహా
మునియుం బాఱె సుమేరుభూధరగుహాభూభాగమున్ జేరఁగన్. 114

శా. ఆకాశంబును మేదినీతలము నాశాంతంబులన్ వార్ధులన్
లోకాధీశ్వరసంయుతంబులగు నాలోకంబులన్ దివ్యనా
నాకంబున్ వివరంబు లిట్లిట నెటన్ బ్రాణేచ్ఛఁ బాఱున్ దురా
లోకంబౌ హరిచక్రముం దపసి యాలోకించె నందందునన్. 115

ఉ. ఎందును దిక్కుఁగానక మునీంద్రుఁడు భీతమనస్కుఁడై శతా
నందునిఁ బద్మగర్భు శరణంబును బొందఁదలంచి యార్తిచేఁ
గుందుచు సత్యలోకమునకుం జని యో పరమేష్ఠి! దేవ! యో
జం దయఁజూడవే యతివిశంకటచక్రమునుండి గావవే. 116

బ్రహ్మ:—

మ. ద్విపరార్ధాహ్వయకాలమందుఁ దగఁ దత్క్రీడావసానంబునన్
విపులంబైన సమస్తవిశ్వమును మద్వేశ్మంబునున్ శ్రీరమా
ధిపుఁడున్ గాలమయుండునై తనరు నాదేవేశు భ్రూభంగ మా
త్ర పరివ్యాప్తి నశించుఁ జూవె యతివర్యా! పెక్కులింకేటికిన్. 117

ఉ. ధాతను నేను శర్వుఁడును దక్షభృగుప్రభృతుల్ ప్రజాపతుల్
భూతపతుల్ సురేశులును బోలఁగ నెల్లరమున్ జగత్త్రయీ
ప్రీతివిధాయకంబగు పరేశుని యాజ్ఞను మూర్ధసీమలన్
ఖ్యాతిగఁ దాల్తు మట్లగుటనా విభుచక్రము మాన్పశక్యమే. 118

క. అని బ్రహ్మ వచింపఁ దపోధనుఁ డుజ్జ్వలచక్రతాపతప్తుండగుచున్
జని కైలాసనివాసినిఁ, బినాకినిం గాంచి శరణు వేఁడెఁ గృపణతన్. 119

శంకరుఁడు:—

సీ. ఎం దవశత బ్రహ్మ లింతుమొ మే మట్టి, బ్రహ్మాండపంక్తు లేపరమపురుషు
వలనఁ గాలంబునఁ బ్రభవించు నశియించు, నట్టి శ్రీవిష్ణుచక్రాయుధంబు
నేమును వారింపలే మేను బ్రహ్మయు, నారదుండు సనత్కుమారుఁడు కపి
లుఁడు ధర్ముఁడును దేవలుఁడు నసురేంద్రపుత్రుఁడు మరీచ్యాదులు సిద్ధాధినన్య

గీ. పారదర్శులౌ సిద్ధేశులారయంగ, మునివర! యమేయమాయావిమోహితులయి
యుంచుకేనియుఁ దన్మాయ నెఱుఁగలేక, స్రుక్కుచుండుదుమింతయు నిక్కువంబు.

క. ఆ విశ్వేశునిచక్రిం, బేవారికి మాన్పరానిదిది ధ్రువముసుమీ
కావున నీ విఁకఁ జని యా, దేవుని శరణంబు వేడు తృప్తి యొదవెడున్. 121

మ. వసుధాధీశ! నిరాశుఁడై పిదప దుర్వాసుండు శ్రీదేవితో
నసమానోజ్జ్వలవైభవాఢ్యుఁడయి యెందా దేవదేవుండు సొం
పెసలారన్ వసియించుచుండునొ యతిప్రీతిన్ వికుంఠాఖ్య నొ
ప్పు సుపూజ్యంబగునట్టి శ్రీహరిపురంబుం జేరె ధన్యాత్ముఁడై. 122

మ. హరిచక్రానలదహ్యమానుఁ డురుకంపాయత్తగాత్రుండునై
వెరవొందెద్దియుఁ గానరామి నల శ్రీవిష్ణుప్రభున్ జేరి త
చ్ఛరణంబు స్మరణంది యిట్లనె నధీశా! యచ్యుతా! శ్రీధవా!
వరదా! నన్నుఁ గృతాపరాధుఁ గృపఁ గాపాడంగదే దీనునిన్. 123

ఉ. నీ మహిమం బెఱుంగుటకు నేరని నేను భవత్ప్రియాళికిన్
బాములఁ గల్గఁజేసితి నిపాచితము స్దగ దాని కిమ్మ నీ
నామము సంస్మరించునెడ నారకుఁడైనను ముక్తి నొందెడున్
ప్రేమమయస్వరూప! పరమేశ్వర! దీనజనావనోత్సుకా! 124

శ్రీభగవానుఁడు:—

క. నే నెప్పుడు భక్తపరా, ధీనుఁడనై యుండుఁగాన ద్విజ! స్వాతంత్ర్యం
బూనను భక్తజనుల్ మన్మానసము హరింత్రు తజ్జనహితుఁడ నగుదున్. 125

గీ. నాకునై నేను గోర నెన్నఁడును మదిని, నీవె దిక్కని యితరము న్విడిచి నన్నుఁ
గోరి కొల్చు మద్భక్తుల కోఱకె కాని, సకలసౌభాగ్యలక్ష్ములన్ సంయమీంద్ర! 126

క. దారసుతబంధువిత్తా, గారప్రాణముల నిహసుఖము పరసుఖమున్
ధీరతఁ ద్యజించి నన్నున్, జేరెడు భక్తులను విడువ నేర్తునె చెపుమా. 127

గీ. సంయమీ! సమదర్శులౌ సాధుజనులు, మనసు నాయందు నిల్పి నిర్మలినభక్తి
నన్నులోఁగొనుచుంద్రు పుణ్యమతులైన, సతులు యోగ్యవర్తనుఁడైన పతినిఁబోలె.

క. నాదగు సేవన్ సాలో, క్యాదిచతుష్టయము ప్రాప్తమైనఁ గొనరు సే
వాదృఢబుద్ధులు తామా, మోదింతురె కాలగళితముల నన్యములన్. 129

గీ. సాధువులు నాకు హృదయంబు సాధువులకు, నేను హృదయంబునగుదును మౌనివర్య!
నన్నుఁ దక్కంగ వారలన్యం బెఱుంగ, రేనుఁగూడ వారలకంటె నితర మెఱుఁగ.

గీ. కాన నెవ్వనివలన నీకగాసి నీకు, నయ్యె నతనినే శరణంబు నందుమయ్య!
సాధుజనులందుఁ బఱుపు తేజంబు దత్ప, యో క్తకె యమంగళంబు బిట్టొదవఁ జేయు.
గీ. తపము విద్యయు విప్రవరతంసులకును, రెండుఁ గల్గించుచుండు నిశ్శ్రేయసంబు
నవియ యవినీతికరులగునా ద్విజులకు, విప్రవర! యశుభంబుఁ గావించుచుండు.
క. మునివర! చను నీకున్ శో, భనమగు నాభాగసుతునిఁ బార్థివముఖ్యున్
గని వేడు క్షమాపణమును, ఘనతర తాపోపశాంతిఁ గల్గును దానన్. 133

అధ్యాయము 5.

దుర్వాసో గర్వభంగము

శ్రీశుకుఁడు:—

క. భూదయితా! యిట్లు భగవ, దాదిష్టుండై సుదర్శనానల తప్తుం
డా దుర్వాసుఁడు పోయి వి, షాదముతో నంబరీషుచరణముఁ బట్టెన్. 134
క. ఆ దుర్వాసునిఁ గనుఁగొని, పాదస్పర్శమున సిగ్గుపడి నృపుఁ డెద నెం
తే దయగదురఁగ నా దా, మోదరవరచక్రరాజమున్ స్తుతియించెన్. 135

అంబరీషుఁడు:—

సీ. వైశ్వానరుఁడ వీవ భాస్కరుండవు నీవ, యుడుపతివైన సోముఁడవు నీవ
సలిలంబ వీవ విశ్వంభరవును నీవ, వ్యోమంబ వీవ వాయువును నీవ
సకల మాత్రేంద్రియసంచయమ్ములు నీవ, సర్వాత్మకుఁడ వీవ సాక్షి నీవ
ధర్మంబు నీవ సత్యంబును నీవ పెం, పృతియును నీవ సత్క్రతువు నీవ
గీ. యజ్ఞభోజివి నీవ యయ్యఖిలలోక, పాలురును నీవ తేజంబుఁ బౌరుషంబు
నీవ మ్రొక్కెద ద్విజుఁ బ్రోవు నిఖిలశత్రు, సంహారా! యచ్యుతప్రియా! చక్రరాజ!
చ. అనఘ విశుద్ధతేజమవు నచ్యుతభక్త సమస్త కార్య సా
ధనమవు ధర్మసేతువ వధర్మపరాసుర ధూమకేతువై
దనరెడు నట్టి దానవు సుదర్శనబంబవునై జగత్త్రయీ
వనకృతివైన నీకు నిదె వందన మో శుభచక్రరాజమా! 137
చ. తమమును భాస్కరాదులయుదంచితమైన ప్రకాశమున్ నిర
స్తమగునుగాదె యారయఁగ ధర్మమయంబగు తావకీన తే
జమున సుదర్శనాఖ్య హరిచక్రమ! యెన్నఁగలేదు నీదు ది
వ్యమహిమ బ్రహ్మయున్ సదసదాత్మక విశ్వము నీదు రూపమా. 138

ఉ. ఓ విజయాలవాల! పురుషోత్తముచేత విసర్జితంబవై
నీవల దైత్యయోధుల యనీకములం జొరఁబాఱి ఘోర యు
ద్ధావని వారిబాహులు పదంబులుఁ గుత్తుకలు గొంతు లూరువుల్
ప్రేవులు ప్రోవులై పడఁగఁ ద్రీల్చుచుఁ బెంపెసలారు దెంతయున్. 139

చ. ఖలులను సంహరింపఁగ జగత్త్రయరక్షణ దక్షు నిన్ను న
ర్మిలిని గదాధరుండు నియమించెఁగదా యదియట్టులౌట మా
కులము శుభోన్నతిన్ గనుటకున్ గరుణించి సుదర్శనంబ! వి
హ్వలుని ద్విజేంద్రుఁ గావు మిపుడయ్యది మాయెడల ప్రసాదమా. 140

గీ. నేను దానముఁజేసితినేని యజ్ఞ, ముల నొనర్చితినేని నియమ్ముల స్వధర్మ
మునఁ జరింతు నేన్నాకు విప్రుండు స్వకుల, దైవమగునేని ద్విజుఁడు వీతజ్వరుఁడగు.

గీ. నిఖిలభూతాత్మభావుఁడై నెగడుచున్కి, నొక్కఁడును సమస్తగుణాశ్రయుండునైన
విష్ణుదేవుఁడు నాసేవఁ బ్రీతుఁడేని, దప్పికీ ద్విజవరుఁడు భద్రంబుఁ గనుత. 142

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. అని ఘనుఁ డంబరీషుఁడు నయంబునఁ బ్రస్తుతిఁ జేయఁగా సుద
ర్శనమను పేరనొప్పు హరిచక్రము శాంతివహించి తేని ప్రా
ర్థనమునఁజేసి తాపసవతంసునకించుకయేనిఁ దాపమున్
దనువునకున్ మనంబునకుఁ దాఁ గలిగింపకయుండె నత్తఱిన్. 143

మ. జవసంయుక్త సుదర్శనాహ్వయ మహాచక్రానల జ్వాలచేఁ
బ్రవిముక్తుండును భద్రయుక్తుఁడయి దుర్వాసుండు సంప్రీతితో
నవనీనాథున కంబరీషున కమోఘాశీః ప్రదానంబు న
ర్హవిధిన్ జేయుచుఁ దద్గుణాళిఁ బొగడెన్ బ్రజ్ఞావిశేషంబునన్. 144

దుర్వాసుఁడు:—

ఉ. ఔర! కృతాపరాధునకునైనను బాయక శోభనంబులం
గూరిమిఁ గూరుపంగఁ దలకొన్న మహాత్ముఁడ వీవు గావునన్
భూరమణాగ్రణీ! పరమపూరుషభక్తుల యత్యుదారగం
భీరమహత్త్వ మిప్పు డిదమిత్థ మటంచు నెఱుంగఁ గల్గితిన్. 145

గీ. దుష్కరం బొక్కఁ డున్నె సాధులకు మఱియు
దుస్త్యజం బున్నె యమ్మహాత్ముల కొకింత
పరమపూరుషుఁ డా భగవంతుఁడు హరి
వారి హృదయంబులందుఁ గైవసమగుటను. 146

ఉ. ఏ నరుఁడేని నొక్కపతి కెవ్వని నామము విన్నయంత మా
త్రాన సమస్తపాప సముదాయములు న్నశియింపఁ బావనుం
డౌను బరాపరేశుఁడగునా హరి ప్రేమకుఁ బాత్రుఁడున్ శుభా
ఖ్యానుఁడునైన భక్తునకుఁగల్గునొకో! యవశిష్ట మెద్దియున్. 147

చ. నరవర యంబరీష! వినునా యపరాధము వెన్కఁద్రోచి య
బ్బురముగ నాదుప్రాణములఁ బ్రోచి కృపారససిక్తదృష్టి దు
స్తరతర చక్రవహ్ని పరితాపముఁ బాపియు నెయ్యమొప్ప న
న్నరసి యనుగ్రహించితి జయంబగు నీ కిఁకఁ బోయివచ్చెదన్. 148

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. తిరిగి చనుదెంచు ననెడుబుద్ధిం గుదువక, యున్న యయ్యంబరీష నృపోత్తముండు
పాదములువట్టి మునినిఁ బ్రసాదకలితుఁ, జేసి మృష్టాన్న మెలమి భుజింపఁ జేసె.

క. యతితిలకుం డాత్మకు న, మ్మతమగు భోజనముఁ జేసి మది దృప్తుండై
హితమతియై త్వరఁ బెట్టెన్, క్షితిపతిని భుజింపు మింక భుజింపు మటంచున్. 150

దుర్వాసుఁడు:—

ఆ. పార్థివేంద్ర! పరమభాగవతుండవౌ, నిన్నుఁ గంటి వింటి నీదు నుతులు
అంటితిని భవచ్ఛుభాంగంబుఁ బ్రీతుండ, నైతి భవదనుగ్రహమ్ముకతన. 151

మ. జననాథాగ్రణి! యంబరీష! యతిపూజ్యంబైన యేతద్భవ
ద్ఘనకర్మన్ దివియందు దేవవనితల్ గానంబుఁ గావింతురీ మే
దినియందున్ గడుఁ బావనంబగు భవత్కీర్తిన్ ముదావిష్టులై
జనముల్ గీర్తనచేయుచుండ్రు సుమి యాశాంతంబులన్నిత్యమున్. 152

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అనికీర్తించి నరేంద్రుని, మునిపతి దుర్వాసుఁ డధికముదితాత్ముండై
చనెఁగడిఁది బ్రహ్మలోకమ్మున కా విభు వీడుకొని నభోమార్గమునన్. 153

గీ. భూప! నదికి దుర్వాసుఁడు పోయి మగిడి, రాక తడసిన సంవత్సరంబు గడచె
నంతదనుకం బుభుక్షువై యట్లు వేచి, యుండె మునిరాకకై నృపాలోత్తముండు.

శా. దుర్వాసుండు చనంగ నంత నరనాథుం డంబరీషుండు దా
హార్వాప్తింగ ద్విజోపయోగసుపునీతాన్నంబు భక్షించి ని
ర్గర్వుండై ఋషివర్యుక్లేశము స్వవీర్యంబున్ విమర్శించుచున్
సర్వం బెన్న హరిప్రభావ మనుచున్ భావించె స్వాంతంబునన్. 155

చ. అరసి మది న్విరించిపదసమాదిగఁగల్గు సమస్తభోగముల్
హరిపద భక్తిఁ ద్రుంగ్రినిరయంబునకున్ సరిగాఁగ నెంచి యా
పరముఁడు నాదిపూరుషుఁడు బ్రహ్మమునౌ హరియందు గాఢని
ర్భరతరభక్తి నిల్పి సుకరంబుగఁ జేయుఁ గ్రియాకలాపమున్. 156

చ. అమలినచిత్తు లాత్మసముకులైన కుమారులయందు రాజ్యభా
రమునిడి ధీరచిత్తుఁడయి రాజఋషీశ్వరుఁ డంబరీషుఁ డో
ర్పుమెయి వనంబుఁజొచ్చి పరిపూర్ణతరుండగు వాసుదేవు నం
దు మనసుఁ బాదుకొల్పఁ గడుఁదూలిచనంగ గుణప్రవాహముల్. 157

గీ. పరమపుణ్యంబు భక్తిబంధురమునైన, అంబరీషనృపాలకాఖ్యానము రహిఁ
బించఁ గీర్తించుచున్ స్మరియించుచున్ జనుండు భాగవతుండగుఁ బాండవేయ!

అ ధ్యా య ము 6.

ఇక్ష్వాకువంశానుక్రమము-మాంధాతృ ప్రభృతికచరిత్రము

శ్రీశుకుఁడు:—

సీ. విను మంబరీషభూవిభునకుఁ దగ విరూ, పుండును గేతుమంతుండు శంభుఁ
డనుముప్వు రుదయించిరాత్మజు లందు వి, రూపనామునకుఁ బుత్రుండగుచును
బృషదశ్వుఁడొప్పెనావృథివీశునకు రథీ, తరుఁడనువాఁడు దాఁదనయుఁడయ్యె
ననపత్యుఁడైన యాతని కళత్రమునందు, బ్రహ్మవర్చస్కులై పరఁగు సుతుల

గీ. నంగిరుండు పుట్టించెవారాంగిరసులు, నల రథీతరగోత్రులై వెలయు చితరు
లగు రథీతరుల న్నంచి నెగడుచుండి, బ్రాహ్మణోత్తము లై కురువంశముఖ్య!

గీ. మానవేశ్వర! మనువుతుమ్మంగ నతని, ఘ్రాణముననుండిపొడమె నిక్ష్వాకునాముఁ
డతనికిన్ బుత్రకులు నూర్వురందు జ్యేష్ఠు, లై రల వికుక్షినిమిదండకాఖ్యులధిప!

గీ. ఇర్వదేవు రార్యావర్తపూర్వభాగ, మేలిరందు మజిర్వదియేవు రేలి
రరయఁ బడమర ముప్వురేలిరి నడుమను, దక్షిణోత్తరమేలిరితదితరులును.

సీ. అవనీశ! యొకనాఁడష్టక శ్రాద్ధంబు,నందు నిక్ష్వాకుండునందనుగని
యో వికుక్షి! తడవుండక మేధ్యమాం, సమ్మును వవి కేగి తెమ్ము పొమ్ము
నావుడు నాతఁడున్ దా వల్లెయని వన,మ్మున కేగి శ్రాద్ధార్హములు మృగములఁ
జంపి యాఁకట బ్రుగ్గి శ్రాంతుఁడై యొక శ, శమును భుజించె నశ్వష్టస్మృతియయి

గీ. తండ్రికి స్నేహమొసఁగె నాతండు గురుని
ప్రోక్షణకుఁ బ్రోత్సహింప గురుండు దెల్పె
నతని దుష్కర్మ విధిబాహ్యుఁడైనసుతుని
నెట్టివైచె దేశమునుండి నృపవరుండు. 162

గీ. పార్థివేంద్ర! యిక్ష్వాకుభూపాలుఁడు గురు,వరుఁడగు వసిష్ఠుతోడ సంవాదముతగఁ
జేసి యోగియై తనువుఁ ద్యజించి దాన, పరమపదమును జేరె నిర్భరముగాఁగ.

గీ. తండ్రి యారీతిఁ బరమపదంబుఁ జెంద, మగిడి వచ్చి వికుక్షి భూమండలంబు
నేలుచును యజ్ఞములచే యజించె హరిని, జగతిని బ్రసిద్ధికెక్కె శశాదుఁడనుచు.

గీ. జనవరా! తత్సుతుఁడు పురంజయుఁడనియును
బ్రాభవంబొప్పఁగా నింద్రవాహుఁడనియు
మఱి కకుత్స్థుండని పిలువంబడియె వినుము
కర్మసిద్ధములగు దదాఖ్యలఁ దెలిపెద. 165

చ. అసురులతో సురాళికిఁ గృతాంతమునందుఁ బ్రవృత్తమైన ఘో
ర సమరమందు దానవపరాజితులై ధృతిఁదూలియున్న దే
వ సమితిచే వరింపఁబడె బాసటగా జగదేకవీరుఁడై
యెనఁగు శశాదుపట్టి పరమేశ్వరుఁడౌ హరియాజ్ఞచొప్పునన్. 166

మత్తకోకిల. దేవదేవుఁడు విశ్వరూపుఁడు దేవలోకహితుండు దీ
నావనుండును వేదవేద్యుఁడునైన విష్ణుని యానతిన్
భూవరోత్తమ! వాహనత్వముఁబొందెఁ దాను మహోక్షమై
దేవవల్లభుఁ డింద్రుఁ డర్హమతిన్ శశాదుని పట్టికిన్. 167

మహాస్రగ్ధర. నరనాథా! భూమిభృన్నందనుఁడు సమరసన్నద్ధుఁడై దివ్యమహా భా
సురచాపంబున్ నిశాతేషువులనుగొని సంస్తూయమానప్రిదుండై
హరితేజస్సంభృతుండై యలరుచు వృషవాహం బధిష్ఠించియున్ మూ
పురమందు న్గూరుచుండెన్ బలుపుగఁ ద్రిదశవ్యూహముల్ దన్నుఁ గొల్వన్.

గీ. వృషభరూపేంద్రకకుదుపవిష్టుఁడగుచు, దేవతలఁగూడి పడమటిదిక్కునందుఁ
జుట్టి దైత్యులపురములు ముట్టడించె, దైత్యకాంతల యుల్లముల్ దల్లడిల్ల. 169

క. తుములము మహాద్భుతమునయి, యమరారిగణములకా శశాదసుతున క
య్యె మహారణ మట నెదిరిన, వినుతులనా నృపుఁడు యమునివీటికిఁ బుచ్చెన్. 170

చ. ఉరవడిఁ గ్రమ్ముదెంచు విలయోగ్రకృశానునిభంగి నందు ని
ష్ఠురశరపాతవేగమునుజూచి కలంగి హతావశిష్టులౌ

సురరిపువీరులెల్లఁ దమశూరత డించి నిహన్యమానులై
వెరవఱి యోడి సల్గడల విచ్చిరి జొచ్చిరి స్వాలయంబులన్. 171

గీ. ఇట్లరిపురం బతండు జయించి వజ్రి
కఖిలధనమిచ్చుట పురంజయాఖ్యఁ దనరె
వాహముగ నింద్రుఁ గొన నింద్రవాహుఁ డయ్యెఁ
గురువృష! కకుత్స్థుఁ డౌటఁ గకుత్స్థుఁ డయ్యె. 172

గీ. తత్సుతుండు శ్రవస్తుఁ డాతఁడు నిజాఖ్య, మించి శ్రావస్తిపురము నిర్మించె నధిప!
ఆ శ్రవస్తుపుత్రుఁడు బృహదశ్వుఁ డతని, పుత్రకుం డయ్యెఁ గువలయాశ్వుండనంగ.

చ. అవనితలేశ! యా కువలయాశ్వుఁడు దంకుని ప్రీతికై మహా
హవమున నేకవింశతి సహస్రయుతాన్వితుఁడై వధించె న
క్కువుఁడగు దుందు దానవునిఁ గీర్తితుఁ డయ్యె జగాన దాన రా
జవరుఁడు దుందుమారుఁ డను సంజ్ఞను బెంపగు ఖ్యాతిఁ జెందుచున్. 174

గీ. దుందుముఖవహ్నిచేతఁ దత్పుత్రులెల్ల, రొక్కమొగి ప్రగ్గిపోయి రో యుర్వినాథ!
ముగురుమాత్రము వారిలో మిగిలి రిల దృఢాశ్వ కపిలాశ్వ భద్రాశ్వు లనెడువారు.

వ. అందు దృఢాశ్వునకు హర్యశ్వుండును, వానికి నికుంభుండును, నికుంభునకు బర్హిణాశ్వుండును నతనికిఁ గృతాశ్వుండును, గృతాశ్వునకు సేనజిత్తును వానికి యువనాశ్వుండును బొడమిరి. 176

మ. యువనాశ్వావనిపాలవర్యుఁ డనపత్యుం డౌట నిర్వేద మం
ది వనక్షోణికి నేగెఁ దాను శతపత్నీయుక్తుఁ డౌచున్ గృపా
ళువులౌ మౌనివరుల్ సమాహితమతుల్ పొందొప్పఁగా నైంద్రమా
సవనంబున్ యువనాశ్వభూవిభుని చేసల్పించి రత్యున్నతిన్. 177

ఉ. ఆ యువనాశ్వభూరమణుఁ డర్ధమురేయి విదాహకృత్పిపా
సాయుతుఁడై కడంగి మఖశాలను జొచ్చి ఋషీంద్రులెల్లరున్
హాయిగ నిద్రవోవఁ గని యల్లన నుజ్జ్వలమంత్రపూతమౌ
తోయముఁ ద్రావెఁ దాను దమితో సమితోత్సుకతన్ నృపోత్తమా! 178

గీ. అంత మేల్కాంచి నిర్జలమగు కలశముఁ, గాంచి ప్రశ్నించి రాక్ష్మాకాంతు విప్రు
లెవనిపని యిది యిట్లు పుంసవనజలము, పాన మొనరింపఁబడియె భూపాల! చెపుమ.

గీ. అనియడిగి దైవచోదితుండై నృపుండె, త్రావుటయెఱింగి విప్రులాత్మల నల పర
మాత్ముఁడగు నీశ్వరునకు నమస్కరించి, తలఁచి రపుడు దైవబలమె బలమటంచు.

గీ. అంతకాలంబు ప్రివృత్తమగుడు నాక్షితీశు దక్షిణకుక్షి భేదించి చక్ర
వర్తిగాఁగలపుత్రుండుద్భవమందె, ధారుణీధవ! యత్యద్భుతంబుగాఁగ. 181

సీ. స్తన్యమ్మునకును రోదనముఁ గావించు నీ, కొమరుం డిఁ కేమి త్రాగునని ద్విజులు
దురపిల్లుచుండ నింద్రుఁడు చనుదెంచి యీ, తండు భావింప మాంధాత యనుచుఁ
బలుకుచు వత్స! యేడ్వకుమని యూరడించుచు నోటఁ దర్జని సారిది నుంచె
విప్రదేవప్రసాదప్రభావమునఁ ద, జ్జనకుండు నయ్యెడఁ జావకుండె
ఆ. పిదప నతఁడు దపముఁ బెర్మిసిద్ధినిఁ బొందె, రావణాది దస్యురాజి కితఁడు
త్రాసమొసఁగుఁ గానఁ ద్రసదస్యుఁడను నామ, మిడియె బాలున కమరేశ్వరుండు.

సీ. అంతట నయ్యువనాశ్వభూవిభు తనూ, జాతుండు మాంధాతచక్రవర్తి
పాలించె నొకఁడ సప్తద్వీపపరివృత, క్ష్మాస్థలిన్ విష్ణుతేజంబుతోడ
నాత్మజ్ఞుఁడగుచు సర్వాగమమయుని స, ర్వాత్ము నతీంద్రియు నచ్యుతు హరి
భూరిదక్షిణలతోఁ బొలుపొందునట్టి య, త్యలఘుపావనయజ్ఞముల యజించె
గీ. ద్రవ్య మోషధిచయము మంత్రంబు యజ్ఞ
మరయ యజమానుఁడును ఋత్విగాదిగణము
ధర్మ దేశకాలంబు లేతత్సమస్త
ముం బరబ్రహ్మమయమని బుద్ధిఁ గనుచు. 183

గీ. అర్యముం డుదయించి తా నస్తమించు, నంతకున్ సర్వసర్వంసహావలయము
యౌవనాశ్వుఁడౌ మాంధాతృభూవరేణ్యు, క్షేత్రమని పండితులచే వచింపఁబడియె.

గీ. క్షితిప! మాంధాతృ భూపతికి శశబిందు, పుత్రియగు బిందుమతియందు మువ్వురైన
కొడుకు లుద్భవించిరి పురుకుత్సుఁ డంబ, రీషుఁడును ముచికుందుఁడు స్ఫీతి నిడుచు.

వ. వారి చెల్లెండ్రు మాంధాతృకన్యలేబండ్రు సౌభరిమహర్షి సత్తముఁ బతిగా వరించిరి.
తదుదంతంబు నెఱింగించెద నాకర్ణింపుము. 186

మ. ఘనకాళిందిని మున్ని యుగ్రతపముం గావించు నమ్మౌని మై
థునధర్మమ్మునను న్న మీనపతి యాత్సౌఖ్యంబు వీక్షించి యా
త్మను జాతస్పృహుఁడై చిరానఁ జని మాంధాతృక్షితీంద్రుం గనుం
గొని ‘రాజా! యొకకన్యని’మ్మనుచుఁ దాఁ గోరెన్ నయం బొప్పఁగన్. 187

వ. అని యిట్లు సంసారకాంక్షియైన సౌభరిచే నభ్యర్థితుండై మాంధాతృచక్రవర్తి
యమ్మహర్షిం గాంచి యో బ్రహ్మస్వరూపా! నాకన్యలను స్వయంవరంబున స్వరి
గ్రహింపు మనవుడు నతండు నేను ముసలిని, పలితకేశుండను, వళీకలితుండను,

కంపితశిరస్కుఁడను గావున నేనెట్లు స్త్రీజనంబునకుఁ బ్రియుఁడనగుదునని వితర్కించుకొని, 188

ఉ. కానఁజెలంగి నే నమరకాంతలకేని నభీష్టమైన నె
మ్మేను ధరింతు నిప్పు డుపక్రమింపఁగ నయ్యది మానవేంద్ర క
న్యానివహంబులన్ వలపునందగ ముంపక యున్నె యంచు న
మ్మౌని వినిశ్చితాత్ముఁడయి మంజులదేహముఁ దాల్చె నయ్యెడన్. 189

క. అంత లలితకన్యలు, ద్ధాంతంబునఁ జేర్చె మునిని దౌవారికుఁ డా
కాంతశరీరుఁ వరించిరి, యెంతయుఁ దమి రాజకన్య లేబండ్రో కనిన్. 190

ఉ. ఆ వరమౌనిమూలమున నా నృపకన్యక లాత్మలన్ సుహృ
ద్భావము డించి "నా కితఁడు దా ననురూపుఁడు మీకుఁ గాఁ" డటం
చీ విధిఁ గ్రుమ్ములాడుచు నాపాదముల నుండిరి తద్గతాత్మలై
యీ విధ మెల్లఁ గన్గొని మునీంద్రుఁడు దక్షిణతాపటిష్ఠుఁడై. 191

సీ. మంత్రిసామర్థ్య సంపన్నుండు సౌభరి, రాజకన్యా ప్రకరంబుఁగూడి
నిజతపస్సంపద్వినిర్మిత లలిత ప, రిచ్ఛదయుతములౌ గృహములందు
నానావిధోపవనక్షోణులందును, బ్రవిమలాంభస్సరోవరములందు
నత్యర్ఘ్యవస్త్రశయ్యాసనభూషణ, స్నానానులేపన సత్క్రియములఁ

గీ. జక్కఁగా సేసికొని విలాసములు చెలఁగ, గాయదళిపంక్తి వందిమాగధులభంగిఁ
జెలువుమీఱఁగా వారముల్ జేయుచుండ, నిచ్చలు రమించెఁ గోర్కులు నిండ
మదిని. 192

వ. అంత సప్తద్వీపాధిపతియైన మాంధాతృచక్రవర్తి సార్వభౌమలక్ష్మీసమన్వితుండై యొకనాఁడువచ్చి సౌభరిమునీంద్రుని గృహస్థభావంబును వీక్షించి మహైశ్వర్యసంభృతమానసుండై నిజైశ్వర్యదర్పంబును బరిత్యజించె. 193

క. ఈ విధి గృహాభిరతుఁడయి, భూవర! నానాసుఖానుభూతి విషయముల్
సేవింపుచు మదిఁ దనియఁడు, పావకుఁ డాజ్యప్రసృతులబలె సౌభరియున్. 194

గీ. క్షితివరా! యొక్కనాఁ డుపాసీనుఁడగుచు, మనమునన్ మీనసంగసంజనితమైన
నిజతపోభంగమును గమనించిచూచె, సౌభరిమహర్షి వర్యుఁడు జ్ఞానగరిమ. 195

ఉ. తాపసముఖ్యులన్ సుచరిత వ్రతసంకలితుండనైన నా
యీ పతనంబుఁ గంటిరె? యిఁకనీ! యమునాసలిలంబులోపలన్
బాపురె! మీనసంగమును బట్టి యిటుల్ చిరకాలసంభృతం
బై పెనుపొందు నాతప మిఁకదంత నశించెను జూచుచుండఁగన్. 196

క. దాంపత్యధర్మయుక్తుల, సంపర్కము విడువవలయు సర్వవిధములన్
దెంపరియగుచు ముముక్షువు, పెంపేదన్ విడువఁజనదు వెలి కింద్రియముల్. 197

క. ఏకాకియగుచుఁ దాపసి, యేకాంతమునందు సంచరించుచుఁ బుణ్య
శ్లోకు మదినిల్పి విబుధా, నీకముతోడం బ్రసక్తి నెఱపఁగవలయున్. 198

సీ. కటకటా! తపసి నేకాకి నే నంతర్జ, లమునందు మీనసంగమునఁ జేసి
బలిమిఁ బంచాశత్సుతులయుఁ బంచసహస్ర, సుతులయుఁ దగుఁబంబుసారిడిఁ గ్గి
మాయాగుణధ్వస్తమతినయి యైహికా, ముష్మికవిషయ సముదయమందు
నర్థభావంబుంచి వ్యర్థుండనైతినం, చీ భంగి భావించి సౌభరిముని

గీ. తద్దయుం బెద్దప్రొద్దు సద్మంబునందుఁ, గడపుట విరక్తిఁ జెంది సంగంబులెల్ల
నవలఁద్రోసి వనంబున కరిగె నతని, సతులు నాతని వెనువెంటఁ జనిరి క్షితిప! 199

గీ. ఆత్మవిదుఁడైన యాముని యచట దేహ, కర్శనంబగు తపము సుగ్రముగ సలిపి
నాత్మ నగ్నులతోఁ బరమాత్మయందు, యోజనముఁ జేసె నంతనా యోగివరుఁడు.

క. తమపతి యాధ్యాత్మికమగు, నమలగతిం గాంచి సతులు నా మౌని ప్రభా
వమున ననుగమించిరి పెం, పమరన్ శాంతమగు నగ్నిసర్చులువోలెన్. 201

అ ధ్యా య ము 7.

హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము

శ్రీ శుకుఁడు:—

సీ. భూతలనాథ! మాంధాతృసుత జ్యేష్ఠు, నంబరీషాహ్వయు నతని తాత
సుతునిగాఁ గైకొనె నతని పుత్రుఁడు యౌవ, నాశ్వుఁడు హారితుం డతనిసుతుఁడు
అంబరీషుఁడు యౌవనాశ్వహారితులును, దలఁప మాంధాతృ గోత్రప్రవరులు
భ్రాతలా నాగులచేత నీయంబడె, నర్మదఁ బురుకుత్స నామునకును

గీ. నాగరాజచోదితయయి నర్మద గొని, పోయెఁ బతిని రసాతలమునకు నచట
వధ్యులైన గంధర్వులఁ బట్టిచంపె, నతఁడు వైష్ణవశక్తి సమన్వితుఁడయి. 202

గీ. ఈ యుదంతము మది స్మరియించువారి, కుగ్రసర్పభయంబు లేకుండునట్లు
లోజమెఱయంగ నా నాగరాజువలన, వరముగాఁ బొందెఁ బురుకుత్సధరణివిభుఁడు.

వ. ఆ పురుకుత్సపుత్రుండు త్రసదస్యుండు. అతని కనరణ్యుండు సుతుండయ్యె. అన
రణ్యునకు హర్యశ్వుండును, నతనికి నరుణుండును, వానికిఁ ద్రిబంధనుండును,
త్రిబంధనునకు సత్యవ్రతుండును బొడమిరి. ఆ సత్యవ్రతుండు త్రిశంకుండను పేరఁ
బ్రసిద్ధుండయ్యె. 204

మ. గురుశాపాహతిఁ బీడితుండయి త్రిశంకుక్షోణినాథుండు దు
ర్భరచండాలతఁ బొంది యాపిదప విశ్వామిత్రు తేజంబునన్
సురలోకంబును బొందెతోఁ బడసి యచ్చోఁ ద్రోయ జేజేలవా
క్శిరుఁడై కూలుచునుండ గాధిసుతుఁ డాఁచెన్ మింట నప్పార్థివున్. 205

వ. ఆ త్రిశంకుండు నేఁడును నంతరిక్షంబునఁ గానంబడుచుండు. 206

మ. చతురాత్ముండు త్రిశంకుపుత్త్రుఁడు హరిశ్చంద్రాఖ్యుఁ డామేదినీ
పతిమూలంబున నవ్వసిష్ఠుఁడును విశ్వామిత్రుఁడున్ శాపసం
గతులౌచున్ బకగృధ్రరూపముల నుగ్రంబైన ద్వేషంబుతో
క్షితిపాలాగ్రణి! పెక్కువత్సరము లాజిం జేసి రత్యుద్ధతిన్. 207

సీ. అనపత్యతన్ విషణ్ణాత్ముఁడై యా ధరి, త్రీపాలకుఁడు నారదోపదేశ
మునఁ జేసి వరుణదేవుని శరణొంది ప్ర, భూ! నాకుఁ బుత్త్రునిన్ బ్రసాదమ్ముఁ జేయు
దేని నాతనిచేతనే నిన్ను యజియింతు, ననుడు వల్లె" యటంచు నామతించి
నట్టి యా వరుణు దయన్ క్షోణివిభునకు, రోహితుండనెడి పుత్త్రుండు వొడమె
గీ. నంత వరుణదేవుఁడు పేర్మి నరుగుదెంచి, సుతుఁడు జనియించెఁ గద నీకు సుతనితోడ
నన్ను యజియింపుమనఁ బదినాళ్ళుపురుడు, చనినఁ బశువు మేధ్యంబగు నని యె
నృపతి. 208

సీ. పురుడై నపిదప నవ్వరుణదేవుఁడు వచ్చి, యజియింపు మన్న నయ్యవని విభుఁడు
దంతముల్ వొడమిన తదనంతరంబు మే, ధ్యంబగు పశువని తరలఁ జేసె
దంతముల్ రాఁ జూచి తగ వేల్వు మన్న దం, తము లూడినం గాని తగ దిదనియె
పండ్లూడె వేల్వు నా పశువు నిప్డన్నఁ గ్ర, మ్మఱఁ బండ్లువచ్చిన మంచి దనియె
గీ. మగుడ దంతముల్ మొలచె నోమనుజనాథ!
వేల్వుమన్న నా హరిశ్చంద్రపృథ్వివిభుఁడు
సమరసన్నాహయుతము రాజన్యపశువు
మిగులశౌచయుతంబగు మేధ్య మనియె. 209

మ. అని యిబ్భంగి సుతానురాగమున స్నేహాకృష్టచేతస్కుఁడై
జననాథేంద్రుఁడు కీర్తిసాంద్రుఁడు హరిశ్చంద్రావనీంద్రుండు వం
చనతో నెప్పటికప్డు కాలముల నోజ న్నెట్టుచుండంగఁ దాఁ
గనుచుండెన్ వరుణుండు మానసమునన్ క్షాంతిన్ బ్రదర్శించుచున్. 210

క. తనతండ్రి నలుపఁగా నెం, చిన యాకర్మము నెఱింగి శీఘ్రంబునఁ గా
ననమున కేగె బ్రాహ్మణా, వనరతి రోహితుఁడు చాపబాణధరుండై. 211

మ. గురుసాంఖ్యాత్మికనౌకఁ గూరిచి ముముక్షుశ్రేణికి ఘోరంబు దు
స్తరమున్ మృత్యుభయానకంబునగు సంసారార్ణవంబున్ ధృతిన్
దరియింపంగ నొనర్చె నే ఘనుఁడు తత్త్వజ్ఞానసంయోగుఁ డా
పరిపూర్ణుండు పరేశుఁ డెట్టులు పృథగ్భావంబునుం బొందెడున్. 221

క. క్షితిపతికిన్ గేశినియను, సతియం దసమంజసుండు జనియించెన్ ద
త్సుతుఁ డంశుమదాఖ్యుండా, యతఁ డడియెన్ నిజపితామహహితముఁ గూర్పన్.

సీ. మును దాను యోగి యయ్యును సంగజనితదో, షంబునఁ దద్యోగచాలితుఁడయి
జాతిస్మరుండయి జననంబునందియు, య్యసమంజసుం డు తా నన్నిఖిలజనుల
కసమంజసుని గాఁగ నగపడుచును జ్ఞాతి, జనుల కప్రియములు సలుపుచుండి
లోకగర్హితుఁడయి లోలతఁ గ్రీడించు, బాలురం గొనిపోయి పరిసభంగ నిని

గీ. ప్రజలు బెగ్గిల సరయూస్రవంతియందుఁ, బాఱవైచుచునుండు నీపసుపునఁ బ్రి
మత్తురీతి వర్తించెడు తత్తనయుని, తండ్రి విడనాడె నెయ్యంబు దలఁగఁ ద్రోచి.

గీ. ఆత్మయోగవిభూతి నయ్యర్భకులను, వెండియుం జూపి యతఁ డటనుండి చనియె
మగిడివచ్చిన బాలురఁ దగఁ జూడఁ గని, యంతసాకేతవాసులు నివ్వెఱపడిరి. 227

వ. సగరచక్రవర్తియుఁ దన పుత్రుని నిర్గమనమునకు దురంతచింతాక్రాంతస్వాంతుం
డయ్యె నంత. 228

మ. నుతయజ్ఞాశ్వగవేషణార్థము నయజ్ఞుం డంశుమంతుండు చో
దితుఁడై స్వీయపితృవ్యఖాతమెచటన్ దీపించు నచ్చోటికి
న్బ్రతిమోత్సాహముతోడఁ బోయి యటఁ దద్భస్మాంతికాభ్యంతరయ
జ్ఞతురంగంబును గాంచె నెట్టెదుట నోజన్ రాజచూడామణీ! 229

గీ. అచట నాసీనుఁడగు కపిలాఖ్యవిష్ణు, వరయతీశ్వరుఁ బొడఁగాంచి ప్రణతుఁడగుచుఁ
జేతులొగ్గి సమాహితచిత్తుఁడునయి, భక్తి నిట్లంశుమంతుండు ప్రస్తుతించె. 230

చ. అజుఁడును గానలేఁడు పరమాత్ముని నిన్ను సమాధియుక్తిచే
నిజముగ నేఁడునుం దెలియనేరఁ డెసంగ మహాత్మ! యీ సరో
జజుని మనశ్శరీరభవసర్గవిసృష్టులమై మెలంగుచుం
డు జడులమైన మే మింక నెట్టులు గననేర్తుఁ గలారమో ప్రభూ! 231

మ. అనఘా! యద్భుతతావకీనఘనమాయామోహితస్వాంతులై
యనయంబున్ ద్రిగుణప్రధానులయి బాహ్యజ్ఞానసంయుక్తులై
తనుధారుల్ పొడఁగానలేరు నిను నాత్మస్థున్ గుణవ్రాతమున్
గనుచుందు రెక్కడు దద్దియున్ గనక యేకన్గొంద్రు పెన్జీఁకటిన్. 232

ఉ. రాగము ద్వేషమున్ విడిచిరాపఁ బ్రజ్ఞ దలిర్ప స్వతోనిరస్త మా
యాగుణభేద మోహములఁ గూర్చునట్టి సనందనముఖ్యులౌ మహా
యోగుల నిన్నెదన్ దలఁపఁ బూర్తురు కేవలమున్ జడుండ నే
నే గతిఁ బూని నిన్నుఁ గణియింపఁగనేర్తును జ్ఞానభాస్కరున్. 233

వ. మఱియును భవన్మాయావిరచితము లగు లోకంబునఁ గామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్య, విభ్రాంత చేతస్కులై, గృహాదులయందు వాస్తవికబుద్ధిం దవిలి యజ్ఞులు భ్రమించుచుందురు. ఓ పరమయోగిపుంగవా! ఇప్పుడు సర్వభూతాత్ముం డవగు నీ శుభదర్శనంబునఁ గామకర్మేంద్రియాశ్రయంబగు మదీయ మోహపాశంబు విచ్ఛిన్నంబయ్యె. 234

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అని యీ వసువునఁ దన మహి, మను బొగడిన ధీరు నంశుమంతునిఁ గని య
మ్మునిపతి కపిలాచార్యుం, డనె నాతనిపై ననుగ్రహము పొడసూపన్. 235

క. నీ తాతయజ్ఞపశు వగు, నీ తురగమును గొనిపొమ్ము సత్కృతి వత్సా! యీ
నీ తండ్రులకు సుగతి గం, గాతోయంబునను గల్గుఁ గా దితరమునన్. 236

శ్రీశుకుఁడు:—

ఆ. అంత నంశుమంతుఁ డతనికి శిరమున, మ్రొక్కి హయమును గొనిపోయెఁ బురికి
సగరచక్రవర్తి సరగ నా పశువుతో, యజ్ఞశేషమును సమాప్తిచేసె. 237

గీ. అంశుమంతునియందు రాజ్యంబు నిల్పి, సగరభూపతి నిస్పృహుండగుచు ముక్త
బంధనుండయి యుత్తమపథముఁ బొందె, ఘనత కౌర్వోపదిష్టమార్గమునఁ జేసి.

అధ్యాయము 9.

గంగావతరణము, ఖట్వాంగాది చరిత్రాభివర్ణనము

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. అంశుమంతుఁడు గంగానయనదృఢేచ్ఛఁ, దద్దయున్ బెద్దకాల ముగ్రతపము
సల్పెఁ గాని యందులకు నశక్తుఁ డగుచుఁ, గడకుఁ గాలధర్మంబు నొందె నధిప!

క. అతనిసుతుండు దిలీపుం, డతని తెఱఁగునను యశక్తుఁ డయి మడిసెన్ ద
త్సుతుఁడు భగీరథుఁడు మహా, గ్రతపం బొనరించె నమధికనియమయుతుఁడై.

శా. గంగాదేవియు నా భగీరథునకున్ గానంగనై భావము
ప్పొంగన్ నీకు వరంబు నిత్తు నన నాభూపాలవర్యుండు న

ర్వాంగాలింగిత భూతలుండగుచుఁ దత్పాదాంబుజాతద్వయిన్
భృంగంబట్లు మెలంగుచున్ దెలిపె స్వాభిప్రాయమున్ సర్వమున్. 241

గంగాదేవి:—

చ. నరవర! యిమ్మహీతలమునం బడు నాదగు వేగభారమున్
దిరముగఁ దాల్పఁగాఁ గలుగు దిట్ట యెవం డటుగాక యున్న నో
ధరణితలంబుఁ జీల్చుకొని తత్క్షణమంద యవార్యవేగవి
స్ఫురణ రసాతలంబు వడిఁ జొచ్చెద నేఁ బలుమాట లేటికిన్. 242

చ. విను మది గాక నేను బృథివీతలమున్ జొర నిచ్చగింప నె
ల్ల నరులు స్వీయపాతకములన్ ద్యజియింతురు నా జలంబులన్
మునకొని యెట్టు లా యఘసమూహముఁ బాఁపుకొనంగ నేర్తు నో
జనవరసత్తమా! తగ విచారము సేయుము దీని నెమ్మదిన్. 243

రాజు:—

గీ. సాధువులును సన్న్యాసులు శాంతమతులు, ధార్మికులు లోకపావనుల్ తద్దురితము
నంగసంగంబున హరింతు రహరహంబు, నఘహరుండు విష్ణుఁడు నారయుండునుంట.

గీ. తంతువుల యందుఁ బటము చందమున నెవని, యందు విశ్వ మోతప్రోతమ్ము తనర్చు
నఖిలదేహుల కాత్మయై యట్టి రుద్ర, దేవుఁడు ధరింపఁ గలఁడు త్వద్వేగభరము.

మ. అని యిట్లాడిన యా భగీరథుని వాక్యాంభోజ మాలించి యి
ట్లనియె న్గంగయు నో నృపాలకవరేణ్యా! నీ విఁకన్ సుప్రస
న్నునిగాఁ జేయుము దేవదేవుని భవున్ దన్మూర్ధమూ మ్మాలం
బును దాల్పన్ దృఢభక్తితో నతనికిన్ మోదంబుఁ గల్పించుచున్. 246

శా. ఆ గంగావచనంబు భూమిరమణుం డాలించి తోడ్తో మహా
భాగుండైన మహేశ్వరుం గొలిచె విభ్రాజత్తపశ్చర్యచేన్
నాగేశాభరణుం డుమారమణుఁడున్ దా నల్పకాలంబులో
శ్రీగంగాజలధారణార్థమయి యర్థిన్ సమ్మతించెన్ నృపా! 247

మ. నృపతిప్రార్థితుఁ డౌచు వల్లెయని గౌరీవల్లభుం డా శివుం
డు పరార్థాభిరతుండు గావుటను దోడ్తో విష్ణుపాదాబ్జసం
గపునీతోదకమైన యా విమలగంగన్ రంగదుత్తుంగభం
గపృథూత్సేకను దాల్చెఁ దా నవహితోత్కంఠన్ మహీనాయకా! 248

సీ. వీరరాజర్షి భగీరథుం డఖిలలో,కైకపావని యగు నాకధునిని
స్వపితృదేహములు భస్మావశిష్టంబులై, యెటఁ బడియుండె నచ్చటికి వాయు

రయానమన్వితమహారథ మధిరోహించి,యురవడిఁ గొంపోవుచుండ నదియు
నా నృపశేఖరునననుగమించుచు దగ్ధ,తనులగు సగరపుత్రకులఁ దడిపి
గీ. పావనులఁ జేసెఁ దజ్జలస్పర్శఁజేసి,సగరసుతులును దేహభస్మములతోన
చనిరిబ్రహ్మదండహతులయ్యును దివికిని,పరమపావనగుణసాంద్రపార్థివేంద్ర!

ఉ. నాకధునీజలంబు జననాయక! వెల్మిడియైన మేనులన్
సోకినమాత్ర నా సగరసూనులు స్వర్భవనంబుఁజెంది ర
స్తోకధృతవ్రతాఢ్యులయిరోరపుశ్రద్ధ వహించి యే ప్రజా
నీకము గంగనున్ గొలుచునిచ్చలు వారలఁ జెప్పనేటికిన్. 250

సీ. అవనీశ! విమలాత్మురైనమునీంద్రు లవితథమాత్రశ్రద్ధ నేవిభునియందు
నెలమిడెందము పాదుకొలిపి దుస్త్యజమైన, దేహబంధనము నొద్దికఁద్యజించి
ధైర్యంబుమీఱ సద్యఃకాలమునఁ దా,దాత్మ్యమున్ బొందుదురట్టివిష్ణు
చరణసంజాతమైసంసారకాంతార,ఘోరతరకుతారధారయగుచు
గీ. నలరు త్రిభువనపావనమైనయట్టి,యమరధునిదివ్యమహిమలందలఁతిమైన
యీదృశంబగుకార్యమూహించిచూడఁగాదుపరమాద్భుతంబు నిక్కంబురాజ!

వ. ఆ భగీరథునకు శ్రుతుండును, నతనికి నాభావరుండును, నతనికి సింధుదీపుండును,
నతనికి నయుతాయుతుండును జన్మించిరి. ఆ యయుతాయునకు ఋతుపర్ణుండు
వొడమె. 252

గీ. నలసఖుఁడు ఋతుపర్ణుఁడునలునివలన,నశ్వవిద్యనుగొనియెఁ దానక్షహృదయ
మనెడువిద్యను నిపుణతనతనికొసఁగి,యతనికిన్ సర్వకామాఖ్యసుతుఁడువొడమె.

వ. ఆ సర్వకామునకు సుదాసుండను పుత్త్రకుండుకలిగె. ఆ సుదాసునకు మిత్రసహుం
డనఁబడు దమయంతీ పతియగు సౌదాసుండు జనించె. అతండు పదంపడి కల్మాష
పాదుఁ డనఁబరఁగె. ఆ సౌదాసుండు వసిష్ఠశాపంబున రాక్షసుండై నిజకర్మంబున
ననపత్యుండయ్యె నని వినిపించిన 254

విష్ణురాతుఁడు:—

క. అనఘాత్ముండగు సౌదా,సునకున్ గురుశాపమేలచొప్పడె దీనిన్
వినుచు రహస్యముకాదే, న్వినఁగోరెద నాత్మయందువిప్రవరేణ్యా! 255

శ్రీశుకుఁడు:—

సీ. వినుము సౌదాసుఁడువేటగ్రుమ్మరు చటన్,రక్కసు నొక్కనిఁజక్కడంచెఁ
దానఁ దద్భ్రాత వంతతన్ గుందుచున్ బ్రతి,క్రియఁ జేయఁ దలఁచి దుష్కృత
మతియయి

సూదరూపముఁ దాల్చి క్షోణీశు గృహమున, నుండి బుభుక్షుఁడై యున్న గురున
కనువొంద నరమాంసమును వండి పెట్టన, భక్ష్యమా దానినిఁ బరగఁ జూచి

గీ. గురుఁడు క్రుద్ధుఁడై శపియించె నరవరేణ్యు, రక్కసుఁడవు గమ్మని యంత రక్కసుండె
యల్లు గావించుట యెఱింగి యతఁడె శాప, భుక్తి ద్వాదశవార్షికంబుగ నొసఁగె.

క. ఆసౌదాసుఁడు జలమును, దోసిటఁ గొని గురు శపింపఁ దొడరియు మదయం
తీసతిచే వారితుఁడయి, యా సలిలము విడిచెఁ దా నిజాంఘ్రులయందున్. 257

వ. ఇట్లు భూమ్యాకాశంబులును దిగ్దిగంతంబులును సర్వంబును జీవమయంబులు గాఁ గనుచుఁ
దన పాదంబులయందు తచ్ఛాపజలంబును విసర్జించి, దానఁ గల్మాషపాదుండై గురు
శాపంబున రాక్షసభావంబు నొంది చరించుచుండె నంత నొక్కనాఁడు, 258

చ. క్షితివర! యాతఁడాఁకటను జిక్కి వనౌకసుఁడైన విప్రదం
పతుల వ్యవాయకాలమున సమకుఁ గన్గొని యందు విప్రుఁ గ్రూ
రత మెయిఁ బట్ట నా ద్విజపురంధ్రి విషాదపరీతచిత్తయై
యతికృపణత్వ మేర్పడఁగ నాతనితో ననె నిట్టిభంగినన్. 259

క. రాక్షసుఁడ వీవు కా విఁక, సాక్షాదిక్ష్వాకువంశ్య సమహారథుఁడవు స
ద్దాక్షి మదయంతినాథుఁడ, వీ క్షితినిన్ దగ దధర్మ్యకృత్యము లుచేయన్. 260

ఉ. క్ష్మాధవ! యీగతిన్ మిథునకర్మమునం దకృతార్థ విప్రు నా
నాథు నపత్యకామను గుణాకరు నొంపఁగను వేఁడుచుంటి న
య్యా! ధరణిన్ సమస్తపురుషార్థములన్ సమకూర్చు నట్టి స
త్సాధన మౌనుగాదె పురుషాళికి దేహము నిశ్చయంబుగన్. 261

సీ. బ్రాహ్మణుఁ డితఁడు విద్వాంసుఁడు వరతప, శ్శీలగుణాఢ్యుఁడు సుస్థిరహృదయుఁడు
కావున నో రాజ! యీ విప్రవరవధ, యఖిలార్థవధ గాఁగ నాత్మఁ దలఁపు
సకలభూతాత్ముఁడై సకలభూతముల గు, ణంబులతోడ సంశ్లిష్టుఁడగు
పరపురుషాహ్వయు బ్రహ్మ నారాధింపఁ, దలఁచిన ఘనుఁడు శాంతస్వరూపు

గీ. డట్టి బ్రహ్మర్షివరుఁ డితఁ డకట! నేఁడు రాజర్షివరుఁడ వౌ నీవలనను
తండ్రివలనఁ బ్రేమాస్పదుఁ డాత్మజుఁడు వోలె, వధమునకు నర్హుఁడగు నెట్లు ఇలాధిప
చెప్పుమ. 262

గీ. వైదికుం డనఘుండును బ్రహ్మవాది, సాధుశీలుఁడు నగు నీ ద్విజన్ముఁ బట్టి
మొదవు నంబోలె నెట్లు చంపుటకు నీవు, సమ్మతింతువు సజ్జనసమ్మతుఁడవు.

ఉ. ఈతని మాన కీవు భుజియింపఁ దలంచితివేని ముందుగా
నా తనువున్ భుజింపు జననాయక! యొక్కక్షణంబు గూడ నే

సీతనిఁ బాసి పీన్గగతి నీక్షితినిన్ బ్రతుకంగలేను జు
మ్మీ తెఱఁగెల్ల నీదు మది నెంచి యనుగ్రహ ముంపు నాపయిన్. 264

గీ. అనదగతి నిట్లు కరుణోక్తులాడు చాను, పనవుచుండంగ వ్యాఘ్రంబు పశువునట్లు
బలిమి భక్షించె బ్రాహ్మణుఁ బట్టి శాప, మోహితుండయి సౌదాస భూపవరుఁడు.

శా. ఆ నారీమణియైన బ్రాహ్మణియు గర్భాదానసంధాయకుం
డౌ నాథుం బురుషాదుఁ డిట్లు తిన శోకావేశయుక్తాత్మయై
తన్నాథుం బొడఁగాంచి యుగ్రసముదగ్రక్రోధదష్టోష్ఠయై
చాసం గూడినఁ జత్తు వీవు నను చన్ శాపం బొసంగెన్ వెసన్. 266

గీ. ఇట్లు మిత్రసహున్ శపియించి మగని, ననుగమింపఁగ నెంచి తదస్థులను స
మిద్ధవహ్నియందుంచి యా మొలఁత దాని, యందుఁబడి భర్తృగతిఁ బొందె
ననువు మీఱ. 267

ఉ. ద్వాదశహాయనాంతమున దగ్గురు శాపవిముక్తుఁ డౌచు నా
త్మాదయితుండు పెన్దమిని మైథునకర్మకుఁ దా సముద్యతుం
డై దృఢవాంఛ నుండ మదయంతియు నాథునిఁ జూచి కూడఁగా
రాదని మాన్చె నల బ్రాహ్మణిశాపము జ్ఞప్తిఁ జేయుచున్. 268

ఉ. ఆపయి స్త్రీసుఖంబు విడనాడెఁ గడింది స్వకర్మఁ జేసి ధా
త్రీపతి సంతులేమికి మదిన్ గడుఁ గుంది గురున్ వసిష్ఠుఁ దా
నా పనికై యనుజ్ఞ యిడ నంత వసిష్ఠమునీంద్రుఁ డుద్యతుం
డై పరిపాటితోడ మదయంతికిఁ గల్గఁ జేసె గర్భమున్. 269

ఉ. ఆ మదయంతి గర్భము సహాయనసప్తక మోలిఁ దాలిచెన్
భూమిప! యెంతకు న్నిసువు పుట్టకయున్న వసిష్ఠమౌనియున్
గోమలి గర్భ మశ్మమునఁ గ్రొచ్చినఁ దత్క్షణమంద పెంపుతో
నామెకు నుద్భవించెఁ గొడు కశ్మక నామమునఁ బ్రసిద్ధుఁడై. 270

వ. అశ్మకువలన జనించినకుమారుండు నారీజనపరిరక్షితుండగుట నారీకవచుండనియుఁ
బరశురామునివలన నిఃక్షత్రింబైన కులంబునకు మూలభూతుండగుట మూలకుం
డనియుఁ బేర్కొనంబడియె. ఆ నారీకవచునకు విశ్వసహుం డుదయించె. ఆ విశ్వ
సహునకు ఖట్వాంగచక్రవర్తి యుద్భవించె. 271

మ. అమరాభ్యర్థితుఁడై యజేయుఁడగు ఖట్వాంగావనీజాని యు
ద్ధమునన్ దైత్యుల సంహరించి సురబృందాజ్ఞాపితుండై ముహూ

ర్తము స్వీయాయువటం చెఱింగి నృపవైరాగ్యంబునం జేసి ప్ర
శమ పీఠిన్ దరియంగఁ జేరి నిలిపెన్ లక్ష్మీశుపై డెందమున్. 272

మ. కులదైవద్విజజాతికంటె మఱి నాకుం గూర్పఁగాఁ జాల వ
ర్తిలిఁ బ్రాణంబులుఁ గాంతలున్ దనయులున్ శ్రీయున్ మహీరాజ్యమున్
దలఁపన్ బాల్యమునందె నా మనము పొందదంబో దధర్మంబుఁ గే
వలుఁడౌ విష్ణుకంటెఁ గాన నిఁక నే వస్త్వంతరం బొల్లయున్. 273

ఉ. కామవరంబు నాకు నొసఁగన్ భువనత్రయనాథులైన సు
త్రామముఖామరావళి వితానము నాయెడఁ బ్రీతిఁ జూపఁ నేఁ
గామితమున్ వరింపక నికారముఁ జేసితి భూతభావనుం
డౌ మధుసూదనున్ మనమునందు నితాంతము సంస్మరించెదన్. 274

గీ. ఆ వశీకృతేంద్రియబుద్ధులగుసురర్షు, లైన సన్మునుల సాత్మసంస్థుఁ డైన రూపు
శాశ్వతున్ బ్రియుఁ దెలియంగఁ జాల రస్య, నిత్యుఁడగు నారాయణు నుపాసించువాఁడ.

మ. హరిమాయారచితంబులున్ బ్రబలమోహప్రాపకంబులున్ విన
శ్వర గంధర్వపురోపమంబులగు దేహైశ్వర్యార్థాది నానా ర
త్యాకర సంగంబును దుస్త్యజప్రకృతిసిద్ధంబున్ విసర్జించి యీ
హరి సర్వం బని యెంచి తచ్చరణయుగ్మధ్యానితుఁ డశ్రాంతమున్. 276

స్రగ్ధర. శ్రీమన్నారాయణాంఘ్రిశ్రితహితమతి రంజిల్ల ఖట్వాంగభూపుం
డీ మాడ్కిన్ నిశ్చయంబున్ ధృతినొసఁగి తాఁ దేహి దేహాత్మ యూహ
వ్యామోహం బెల్ల భవ్యోద్యముఁ డగుచును బోనాడి ప్రీతిన్ జనిష్ఠు
ద్భూమీశా! బ్రహ్మభావంబును విమలగతిన్ గాంచె సన్యాసశీలన్. 277

గీ. పరమభాగవతుల్ భగవంతుఁ డజుఁడు, వాసుదేవుఁ డటంచు నెవ్వాని భావింత్రు
సూక్ష్మమును శూన్యకల్ప మశూన్యమునగు, నా పరబ్రహ్మ మెన్నంగ నతఁడు గానె.

అధ్యాయము 10.

శ్రీరామ చరిత్రము

శ్రీశుకుఁడు:—

వ. రాజా! ఆ ఖట్వాంగచక్రవర్తికి దీర్ఘబాహుండును, దీర్ఘబాహునకుఁ బృథుయశ
స్కుండగు రఘువును, నతనికి నజుండును, నయ్యజునకు దశరథుండును బొడమిరి.

మ. చరితార్థుండయినట్టి యా దశరథక్ష్మాజానికిన్ బ్రోల్లన
చ్చరితుండున్ భగవంతుఁ డాద్యుఁడును సాక్షాద్బ్రహ్మరూపుండునౌ

హరి పుత్రత్వమునందె నిర్జరనికాయాభ్యర్థితుండై సరే
శ్వర! యంశాంశముచేత నిమ్మ్మగఁ జతుర్భాగంబులన్ జెందుచున్. 280

వ. అట్లు శ్రీవిష్ణుదేవుండు జన్మించి శ్రీరామ, లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్న నామ
ధేయంబులఁ బరఁగె. తత్త్వదర్శులగు మునిపుంగవులచే వర్ణింపఁబడిన యా సీతా
పతి పవిత్రచరిత్రంబు నీవు మున్నువింటి వైనను గ్రమ్మఱ వినిపింతు వినుము,
అని యిట్లనియె. 281

సీ. ధరణీశ! పితృవాక్యపరిపాలనార్థంబు, త్యక్తరాజ్యుండయియతిమృదులము
లగు పదాంబుజములనడవులఁ దిరుగుచు, మారుతపుత్రలక్ష్మణులు భక్తి
మార్గశ్రమంబు డింపంగ శూర్పణఖా విరూపతాహేతు సంప్రాపితోరు
కాంతావిరహరోషఘటితభ్రుకుటిపరి, త్రస్తాంబురాశియైపాభవమున
గీ. నా పయోధివిజ్ఞాపననువధరించి, సేతువున్ గట్టి రిపుధూమకేతువగుచు
ఖలజనమహాటవీదవజ్వాలనుఁ డైన, కోసలేంద్రుఁడు మమ్ము సాకుత సతంబు. 282

శా. సారోదారపరాక్రముండగుచు విశ్వామిత్రయాగంబునన్
మారీచాదికయామినీచరుల భీమాటోపమేపారఁగన్
దా రాముండు సుమిత్రపట్టి కనుచుండన్ లిప్తమాత్రంబునన్
బోరన్ బెల్చన బిల్కుమార్చెను సుపర్వుల్ చూచి యగ్గింపఁగన్. 283

చ. నరవర! వీరలోకము గనంగ సుశోభనమైథిలీస్వయం
వరసదనంబునన్ద్రిశతవర్గసమాహృతభర్గచాపమున్
గరికలభంబు దాఁ జెఱకుఁగట్టనుబోలెను లీలఁబట్టి చె
చ్చెర సరిఁవోసి పెల్చ విఱిచెన్ బెనుమ్రోత జనింప మధ్యకున్. 284

మ. మునువక్షస్థలమందు నెక్కొనియె నేపూఁబోఁడి పెంపొప్ప ని
ష్ణనురూపాంగవయస్సుశీల గుణయైయనొవ్వంది సీతానమా
ఖ్యను జెన్నారెడు నా రమారమణినిన్ గల్యాణమై లోకపా
వననాముండగు రాముఁడొప్పెసఁగె నిక్ష్వాక్వన్వయస్థేముఁడై. 285

చ. ధరణిజఁ బెండ్లియై యిటు ముదంబున నేగుచు మార్గమధ్యమం
దిరువదియొక్కమాఱులు మహీస్థలమెల్ల నరాజకంబుగా
బరువడిఁజేసినట్టి భృగువర్యుని యుద్ధకృతదర్పమున్ బొరిం
బొరి నణఁగించె భానుకులముఖ్యుఁడు శ్రీరఘురాముఁ డేఁపునన్. 286

సీ. ప్రకట కేకయసుతావరదానరూప సూ, నృతపాశపరివీతపితృని దేశ
మూనలఁ దాల్చి భార్యాయుక్తుఁడగుచు రా, జ్యశ్రీని మిత్రులనాప్తజనుల

భవనంబు నసువులభంగిఁ ద్యజించి యుజ్ఝితసంగుఁడై వనక్షితికి నేగె
నచటఁ గిల్బిషబుద్ధియగు రావణస్వసన్, వికృతిరూపిణిగఁ గావించి పిదప

గీ. నాపెకున్ ముఖ్యబంధువులైన ఖరుఁడుఁ, ద్రిశిరుఁడును దూషణుండును నాదిగఁ గల పదు
నాల్గువేలరక్కసులఁ గడఁచి చాప, హస్తుఁడై గ్రుమ్మఱుచు రాముఁ డడవి మెలఁగె.

మ. క్షితిపా! శూర్పణఖానివేదిత లసత్సీతాకథాకర్ణనో
త్థితపుష్పాయుధవిభ్రముండగుచుఁ బంక్తిగ్రీవుఁ డంపంగ ద
ర్పితుఁడై హేమకురంగరూపమున మారీచుండు సన్నాశ్రమో
ర్వి తోలంగింప వధించె రాముఁ డతనిన్ వేగన్ శివుండుం బలెన్. 288

మ. అసమక్షంబున రాక్షసాధముఁడు లంకాధీశుఁ డక్కాననో
వసుధాపుత్రినిఁ బెన్వృకంబు కరణిన్ బల్మిన్ హరింపంగ నీ
య సతిం బాసి యతండు భ్రాతృసహితుండై గ్రుమ్మరెన్ దీను కీ
తి సతీసంగులపాటు లిట్టి వని వ్యాఖ్యం జేయు న ట్లయ్యెడన్. 289

మ. తగ నాత్మార్థము చంపఁగాఁబడిన గృధ్రస్వామిఁ ఖండించి మో
క్షఁ గబంధున్ దునుమాడి వాసరులతోఁ సత్సఖ్యమున్ జేసి వా
లిఁ గ సీతాసతి వార్తఁ దెల్ప విని వాలిం గూల్చి బ్రహ్మేశ్వరుల్
వోగడన్ సానుజుఁడై సముద్రతటికిం బోయెన్ ప్లవంగాళితోన్. 290

క. అమరన్ ద్రిరాత్ర ముపవా, సముఁ జేసి ప్రతీక్షఁ జేయ సాగరుఁడు రఘూ
త్తముఁడగు శ్రీరాము నను, క్షమునకు రాకుండె సంతతగౌరవము భూపా! 291

ఉ. రాముని క్రోధదృష్టి మకరంబులు నక్రములుం గలంగ ను
ద్దామరవం బడంగఁ దనదాన సముద్రుఁడు రూపుఁ దాల్చి సు
శ్రీమహితార్ఘ్యపాద్యములు శీర్షమునన్ ధరియించి వచ్చి యా
స్వామిపదాంబుజద్వయిని వ్రాలి నయంబునఁ బల్కె నీ గతిన్. 292

చ. సనకముఖేద్యుఁడౌ నెవని సత్త్వమునన్ సురసంఘముల్ రజం
బున నఖిలప్రజాపతులు భూతపతుల్ తమమునం బామర
య్యనఘు నినున్ గుణేశ్వరుని నాద్యు జగత్పతిఁ గాలరూపునిన్
ఘనమహిమున్ జడాత్ములము గన్గొన నేరము మేము సుంతయున్. 293

చ. ధృతి నలవోకమై జలనిధిం దరియింపుము విశ్రవఃపురీ
పతులితుఁ గ్రూరు రావణునిఁ జంపుము వీరవరా! గ్రహింపు త్వ
త్సతిని గకుబ్విజేతలగు క్ష్మాపులు చేరి నుతింపఁ బొల్చు న
ప్రతిహతమైన సేతువు నవారణ కట్టు యశోభిలాషివై. 294

వ. అని సముద్రుండు పలుక. 295

మ. బహుళాటోపముతోడఁ గపీంద్రములు గిరిప్రాతంబులున్ బెక్కునో
కహముల్ వైవఁ బయోధిసేతు వలవోకం గట్టి సుగ్రీవ నీ
ల హనూమత్ప్రముఖప్లవంగతతితో లంకాపురంబున్ రఘూ
ద్వహుఁడా రాముఁడు తద్విభీషణమతిన్ బాటించి చొచ్చెన్ వెసన్. 296

సీ. కొట్టంబు లరికట్టి గుమ్మముల్ పడఁగొట్టి, కొల్వుకూటమ్ములు గూలఁద్రోచి
గవనులఁ గూర్చి బొక్కసములఁ బెకలించి, కోణిగల వలబిట్టకులఁ దెమల్చి
చదుకంబులను బెర్మి సదమదం బొనరించి, యరుగుల మెట్ల నుగ్గాడఁ జేసి
తొక్కెములను జించి యొక్కుమ్మడి పసిండి, కుండల నెల్లను గూల్చివైచి

గీ. కపికులశ్రేష్ఠులెల్ల నీకరణిఁ జెలఁగి, ఘనతరోత్సాహములను లంకాపురంబుఁ
జొచ్చి కలగుండు వెట్టిరి క్షోణినాథ!, మత్తగజయూథ పంక్తులు మడుగునట్లు. 297

వ. అంత రాక్షసేశ్వరుండగు రావణుం డది విలోకించి నికుంభ, కుంభ, ధూమ్రాక్ష, దుర్ముఖ, సురాంతక, నరాంతకాదులను, బుత్రుండగు నింద్రజిత్తును, నమాత్యుం డగు ప్రహస్తుని, నతికాయుని, నకంపనాది సర్వానుచరులను, గుంభకర్ణుని యుద్ధంబునకుఁ బనిచె. వారును శూల, చాప, ప్రాస, శక్తి, శర, తోమర, ఖడ్గాద్యాయుధసమేతులై తన్నెదురింప సుగ్రీవుండును, లక్ష్మణుండును, హనుమంతుండును, గంధమాదనుండును, నీలుండును, నంగదుండును, బనసుండును మున్నుగా ననేక వానరయూథపులఁ గూడి రామభద్రుండు రాక్షససైన్యంబును మార్కొనె. అంత శ్రీరామచంద్రుని యయ్యంగదాది చమూపతు లెల్లరు సీతాపహరణదోషంబునన్జేసి హతభాగ్యుండగు రావణుండు ప్రభువుగాఁగల చతురంగబలసమేతంబులగు విరోధిసైన్యంబుల నెదుర్కొని గదా శర పరంపరల బిట్టు మర్దింపఁ దొడంగిరి. అంత 298

మ. తనసైన్యంబు వినాశముం గనుట దైత్యస్వామి వీక్షించి క్రి
న్నన రోషాన్వితుఁడౌచుఁ బుష్పకవిమానారూఢుఁడై పుణ్యకీ
ర్తను మాతల్యుపనీతదీప్తికలితైంద్రస్యందనాధిష్ఠితున్
ఘనధామున్ రఘురాముఁ గొట్టె నురుపుంఖక్రూరబాణంబులన్. 299

శా. రాముం డాతనితోడ నిట్లనియె నోరీ! రావణా! మూఢ! నా
లేమన్ శ్వానమటుల్ పరోక్షమున బల్మిన్ నాఁడు గొంపోతివీ!
యీమై రోఁతగు కర్మఁ జేసిన గతహ్రీకుండవౌ నీకు సం
గ్రామక్షోణిని దత్ఫలంబుఁ గుడుపంగా నో జయుండుం బలెన్. 300

శా. శ్రీరామప్రభుఁ డిట్లు రావణు నధిక్షేపించుచున్ గ్రూరనా
నారాచంబు నిగిడ్చె వజ్రముక్రియన్ దద్వక్షమున్ జీల్చె న
ద్దా రక్షఃపతి నెత్తురుఁ గ్రక్కుచు దశాస్యశ్రేణి యుద్ధోర్వి వి
స్ఫారత్పుష్పకమందునుండి పడియెన్ బ్రక్షీణపుణ్యుం బలెన్. 301

ఉ. ఖేదముతోడ డెందములు గీడ్పడ నత్తటి లంకనుండి మం
దోదరితో నిశాచర సతుల్ పఱతెంచిరి ముక్తకంఠలై
రోదనము న్బొనర్చుచు నురొమ్ము శిరమ్మును బాదుకొంచుఁ బె
న్వేదనతోడ బిట్టు పలవించుచుఁ గన్నుల నీరు వెట్టుచున్. 302

గీ. సంగరక్షోణి లక్ష్మణశాతవిశిఖ, హతులఁ దమతమ బంధుసంహతుల నెల్ల
గౌఁగిటం జేర్చి యేడ్వంగఁ గడఁగి రఘువ, యాతుధానాంగనల్ శౌనకాధినాథ!

వ. పదంపడి వారెల్లరు రావణు నుద్దేశించి 304

గీ. లోకరావణ రావణ! మాకు నెల్ల, దిక్కు వగు నీవు నేఁడు గతింప మేము
హతలమైతిమి వైరిజనార్దితయగు, లంక యెవ్వని శరణంబు నింకఁ బొందు. 305

శా. కామావేశవశంగతుండవయి లంకాధీశ! పౌలస్త్య! సీ
తామాహాత్మ్య మెఱుంగనైతి వణుమాత్రం బేనియు న్నీవయో!
నీ మాహాత్మ్యంబు నిఁకేమి దూఱుదుము నిర్ణిద్రప్రభావాస్యకా
భూమిజం గొని తెచ్చి పొందితివిగా ముమ్మట్ట నీదృగ్దశన్. 306

గీ. లంకయును మేముఁ గూడఁ గులప్రదీప!, నేఁడు విధవలమైతిమి నిరయభోగ
మనుభవింపఁగ నయ్యె నీ యాత్మ నీశ, రీర మాహారమయ్యెఁ గాకగృధ్రములకు.

వ. అని పరిపరివిధంబుల నిశాటాంగనలు విలపించిరని చెప్పి మఱియు శుకుం డిట్లనియె.

గీ. కోసలేంద్రుని యనుమతిం గొని విభీష, ణుఁడు యథావిధి స్వీయజనులకు నౌర్ధ్వ
దైహికములగు కర్మజాతంబు లెల్లఁ, దా నలిపె బితృమేధవిధానమునను. 309

చ. అనఘుఁడు రామభూరమణుఁ డంత నశోకవనీనికేతనం
బున ఘనశింశుపాఖ్యతరుమూలసమాశ్రితయై నితాంతమున్
దన యెడబాటునన్ బెనువెత న్బడి గ్రుస్సినయట్టి భూమినం
దన నతిదీనచిత్త దయితం బొడఁగాంచెఁ గురుక్షితీశ్వరా! 310

శా. ఖ్యాతశ్లాఘ్యచరిత్రసంకలితఁ బుణ్యన్ స్వీయసందర్శనో
ద్భూతాహ్లాదవికస్వరామలముఖాంభోజాతసంపూత నా
సీతం గాంచి రఘూత్తముండుఁ గరుణించెన్ బుష్పకంబందు భూ
జాతన్ జేరిచి యెక్కె భ్రాతృయుతుఁడున్ సామీరియుక్తుండునై. 311

శా. ఆ రాముం డపు డవ్విభీషణుని రక్షోధీశుఁగాఁ జేసి పా
ల్పారన్ దస్గుణరక్తి లంకయును గల్పాంతాయువున్ గూర్చి పెన్
భారంబౌ వ్రతదీక్షఁ దీర్చి హనుమద్భ్రాత్రర్కజోపేతుఁడై
దారిన్ వేల్పులు పుష్పవృష్టిఁ గురియన్ దా వీటి కేఁగె న్వెసన్. 312

మ. స్వయదూరుండు విరించిముఖ్యనుతసచ్చారిత్రకుండున్ శుభో
దయుఁడౌ రాముఁడు వల్కలాంబరధరున్ ధర్మాత్ము గోమూత్రప
క్వ యవాన్నాశినిఁ గా జటాధరునిఁ గా భవ్యాత్ముఁ గా స్థండిలే
శయుఁ గా బుద్ధి నెఱింగి తమ్ము భరతున్ సంతప్తుఁ డయ్యె న్మదిన్. 313

సీ. అగ్రజుఁ డగు రాము నాగమనమ్మును, విని పౌరసచివాప్తజనపురోహి
తాదిగణోపేతుఁడై మస్తకమునందుఁ, బాదుకలిమ్ముగఁ బాదుకొలిపి
నెఱి భరతుండు నందిగ్రామమందలి, స్వశిబిరమునుండి సాధురీతి
బహువిధశుభగీతవాదిత్రనిక్వాణ,ములు భూనభోంతరంబులఁ జెలంగ
గీ. వినయమును భక్తి యనురక్తి పెనఁగొనంగ, నన్నయగు రామచంద్రుని న్నభి
ముఖముగఁ
బరఁగఁ జనుదెంచె నుజ్జ్వలభాగధేయ, పండితజనవిధేయ! యోపాండవేయ!

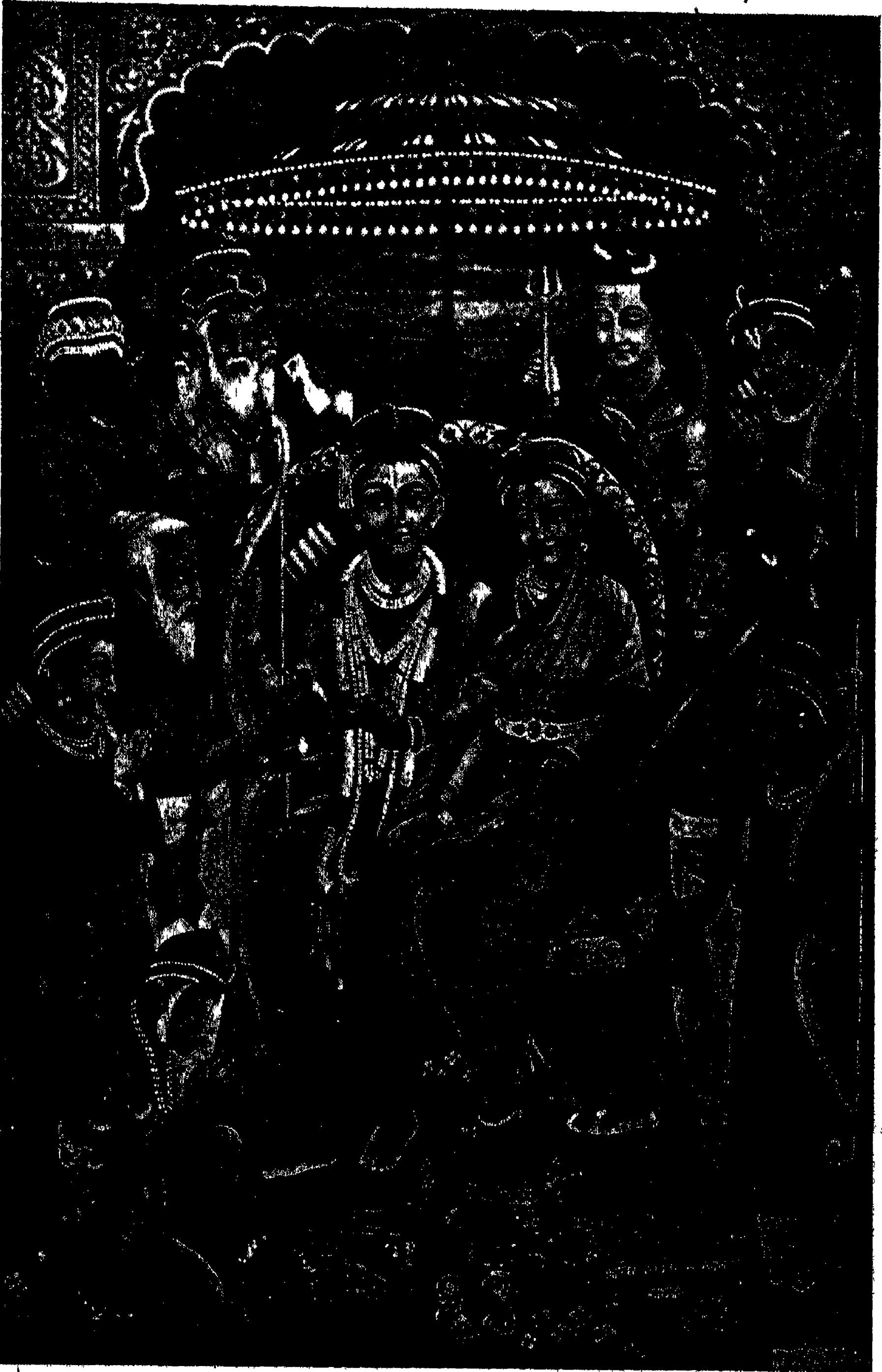
సీ. సారెకున్ బ్రహ్మఘోషంబునఁ బఠియించు, సద్బ్రహ్మవాదివర్గంబుతోడ
స్వర్ణపతాకావిభాసురచిత్రవ,ర్ణక కాంచనస్యందనములతోడ
నానావిధోపాయనవ్రాతభారవా,హకభృత్యజనసమూహంబుతోడ
కనకనేపథ్యయుక్తతురంగములతోఁ, దులలేని వెలవెలందుకలతోడ
గీ. ఛత్రచామరముఖ్యరాజార్హవివిధ,వస్తువులఁ గొని భరతుండు పాదుకలట
నెదుట నిడి సాశ్రునయనుఁడై యెడఁదఁ బ్రేమ,గదురఁ బ్రాంజలియై పడెన్
బదములందు. 315

సీ. భరతు వాత్సల్యసంభరితుఁడై బాష్పపూ,రంబులఁ దడుపుచు రామవిభుఁడు
బాహుల దృఢపరిష్వంగంబుఁ గావించి, జానకీలక్ష్మణసహితుఁడగుచు
నఖిలవిప్రులకుఁ బూజ్యతములౌ పెద్దలకు, స్వయముగఁ బ్రణమిల్లి ప్రజలు తనకు
బ్రణతులు గావింపగాఁ బ్రసన్నుఁడై,యర్హరీతిని వారి నాదరించె
గీ. నోజ నుత్తరకోసలు లుత్తరీయ,ములను విసరుచుఁ దమ యమాత్యులను గూడి
యుల్లములు హర్షవారధి నోలలాడ, నృత్య మొనరించి రఘు డవనీతలేశ! 316

సీ. భరతుండు పాదుకల్ సనట్ట విభీషణా,ర్కతనూభవులు చామరములు వీవ
వాతాత్మజుండు శ్వేతాతపత్రముఁ బూన, శ్రీతీర్థకలశంబు సీత దాల్ప

ఖడ్గరాజంబు నంగదుఁడు ధరింపంగ, వందిమాగధులు కైవారములిడ
జాంబవంతుండు ఋక్షాధినాథుండును, భస్మచర్మంబును గ్రాఁచి పూన
గీ. నంగనాపరివేష్టితుండగుచు సకల, జనులు ప్రస్తుతిఁ జేయఁ బుష్పకము నెక్కి
యుప్పరమున గ్రహములతో నుదితుఁడైన, చంద్రుగతి నొప్పె శ్రీరామ
చంద్రుఁ డధిప! 317

గీ. సోదరులు మానసంబుల మోద మంద, ననుపమోత్సవవిలసితమగు నయోధ్యఁ
దగఁ బ్రవేశించి యా వికర్తనకులుండు, రాజభవనంబుఁ జొచ్చె విభ్రమము మించ ను
గీ. అందుఁ గేకయనందనయాదిగ గురు, సతులను స్వమాతృసహితను గోసల్యను గురు
వులను జెలికాండ్ర ననుచరవ్యూహములను, నాదరించె రాముండు సుతుఁడు జాల ప్రమోదము.
వ. సీతాలక్ష్మణులును యథాతథంబుగ నారాము ననుసరించి రంత 320
క. తనువులు ప్రాణములం బలెఁ, దనయులఁ గమ్మఱఁగఁ బడసి తల్లులు లేచి త్వ
రిని జెచ్చి బాష్పపూరము, లను దడుపుచు నగచిరి మిగుల నందనములన్. 321
సీ. కులవృద్ధసహితుఁడై గురుఁడు జటాబంధ, మోక్షంబుఁ జేసి స్వర్గస్వనదీసా
గతిఁ జతుస్సాగరాహృతజలాదుల యథా, విధి తేని కభిషేక మొసఁగె నంత
శ్రీరామవిభుఁడిట్లు కృతశిరస్స్నానుఁడై, క్రమము పొంపుఁ బట్టుపుట్టములు గట్టి
తొడవులఁ దొడిగి పొందుగ ధృతచేలురు, సుస్వలంకృతులును సొగసు మిగులు
గీ. భ్రాతలును భార్యయును నిరుపక్కియలను, జెన్ను మిగులంగ నొప్పఁగ సీత యున్న నరేంద్ర!
సకలజనులకు లోచనోత్సవముగాఁగ, దివ్యతేజముతోఁ గడుఁ దేజరిల్లె. 322
చ. భరతుఁడు భక్తి ప్రమొక్కి పలుభంగులఁ దన్నుఁ బ్రసన్నుఁ జేయ నా
దరమును బూని యాసనముఁ దా గ్రహియించెను రామభూవరుం
డరయఁ బ్రజల్ స్వధర్మపరులై తమ వర్ణము లాశ్రమంబులున్
సరియయినట్టి ధర్మముల సాగుచునుండ మెలంగి రిమ్ములన్. 323
చ. ప్రజలను దండ్రివోలెఁ బరిపాలనఁ జేసెను రామభద్రుఁ డా
ప్రజలును దండ్రిగాఁగఁ దమభావములన్ దలపోసి రా విభున్
త్రిజగములు న్నుతింపఁదగు శ్రీరఘురాముని రాజ్యమందుఁ జే
త జరుగుచున్న నయ్యది కృతప్రతిమంబయి యొప్పె భూవరా! 324
సీ. ధర్మజ్ఞుఁ డఖిలభూతసుఖావహుండును, రామభద్రుం డట్లు రాజుగాఁగ
వనములు నదులును వర్షంబు లద్రులుఁ, జెలఁగి ద్వీపంబులు సింధువులును
మున్ను గాఁగల సర్వమున్ బ్రజాతతులకు, నక్కువ నీఁ గామములఁ గురిసె
భరతరాజన్యభ! వ్యాధు లాధులు జరా, క్షుత్తృష్ణలున్ దుఃఖశోకభయము

శ్రీ. శ్రీరామమూర్తి

గీ. లించు కేనియు లేకుండ నెంచిచూడ, నెవరు మరణింపఁ గోరరో యవనివారిఁ
జెనకఁ గాఁబోదు మృత్యువుం జెప్పనేల, నన్యవిషయంబు రామరాజ్యంబునందు.

సీ. రాజర్షిచరితుఁడై రాముండు దా నేక, పత్నీవ్రతంబును బరఁగఁ దాల్చి
యోజ గృహస్థులకుచితధర్మముల శిక్షించుచు వ్రతములఁ జేసె నెలమి
సౌశీల్యమునఁ బ్రేమ సంగతిన్ వినయవి, నమ్రమై భయమున నయముఁ దనర
సాధ్వీశిరోవతంసమనంగ నెగడొంది, యనుకూలవర్తనం బనువుమీఱ
గీ. భర్తృభావంబు నెఱిఁగి సపర్యల మది, నేమఱక సంతతంబు గావించుచుండి
నెమ్మిఁ బుట్టించి నాథుని నెమ్మనంబుఁ, జూరగొనియె సీతాసతి క్షోణినాథ! 326

అధ్యాయము 11.

—శ్రీరామ కృతాశ్వమేధయాగవర్ణనము—

శ్రీశుకుఁడు:—

సీ. వసుమతీనాయక! భగవంతుఁడగు రామ, భద్రుండు నాచార్యవంతుఁడగుచు
నిఖిలదేవాత్మకున్ దేవునిఁ దనుఁదాన, యజియించె సత్కల్పయజ్ఞములను
హోతకుఁ బ్రాగ్దిశ నొసఁగె దక్షిణదిశ, బ్రహ్మకు నొసఁగె నధ్వర్యునకును
పశ్చిమదిశ నిచ్చె వరసామగాతకు, నుత్తరదిశ నప్పు డొసఁగె విభుఁడు
గీ. నాల్గుదిగ్భాగములకు నడుమనున్న, జగతి నంతయు నొసఁగె నాచార్యునకును
బ్రాహ్మణుం డర్హుఁడీ మహీభాగమునకు, నని మనంబునఁ దలఁచి నెయ్యంబుతోడ.

గీ. కట్టుపుట్టముఁ దక్క సకలము నిట్టు, లొసఁగె రాముండు రాణియై యొప్పు సీత
గరిమ మంగళసూత్ర మొక్కండు దక్క, నాభరణముల నన్నింటి నర్థి నొసఁగె.

మ. తలఁపన్ బ్రాహ్మణదేవుఁడై పరఁగు తద్వాత్సల్య మీక్షించి వా
రలు సంప్రీతమనస్కులై హితమతిన్ రామావనీజాని క
ర్మిలి నర్పించుచుఁ గ్రమ్మఱన్ సకలధాత్రీభాగముల్ ప్రీతి ని
ట్టులు భాషించిరి రాము మోముపయిఁ జూడ్కుల్ నింపుచున్ మెల్లనన్. 329

తరల. భువననాయక! సర్వదేవ విభూ! ప్రభూతదయుండవై
తవిలి మాకు నొసంగనట్టి పదార్థ మొక్కఁడు లేదు సా
ధ్వవనతత్పర! నీవు మా హృదయాంతరంబులఁ జొచ్చి వా
స్తవిక నిర్మల రోచులన్ బెలుచన్ దమంబు హరింతుగా. 330

ప్రాసాదచైత్య సభా గోపురాగ్రదే, వాలయస్థానవిన్యస్తములగు
సౌవర్ణకలశభాస్వరపతాకలచేత, శృంగారముగ నలంకృతయగుచును
గీ. వృంతయుతపూగతరువులు పెంపుగెలల, యనఁటిచెట్టులు పట్టికలలరుచుండ
దర్పణాంశుకస్రగ్గ్రథితశుభతోర, ణముల భాసిల్లుచు నయోధ్యాపురము మిగిలె.

చ. అట నటఁ బౌరులెల్లరు సమాగతుఁడౌ రఘురామమూర్తి చెం
గటి కేగి నర్ఘ్యపాద్యములు గైకొని వచ్చి యొసంగి దీవనల్
'దిటముగ నుద్ధరించితి క్షితిన్ దొలి నీవు వరాహరూపివై
యటు లగుటన్ గృపన్ మనుపుమయ్య' యటంచును వేడి రుమ్మడిన్. 351

ఉ. అంతఁ బ్రజాతతుల్ చిరసమాగతుఁడౌటను రామచంద్రునిన్
వింతగఁ జూచు వేడ్క మెయి వీడి గృహంబులు స్త్రీలుఁ బూరుషుల్
ప్రాంతగతోరుహర్మ్యములపై కెగఁబ్రాకుచుఁ బద్మనేత్రుఁ ద
న్వింతయు లేని నేత్రముల నింపుగఁ జూచిరి పూలు సల్లుచున్. 352

సీ. చిత్రసరోజములు విచిత్రధ్వజములు న, త్యమలమాణిక్యగణాంశువులును
విద్రుమసోపాళీవిలసితద్వారముల్, గురుతరస్ఫాటికకుడ్యములును
శస్తవైడూర్యమయస్తంభతతులును, మరకతరత్నరమ్యస్థలములు
చిద్విలాసంబులై చెలఁగుచు భోగభా, జనములౌ ముత్యాలజాలరులును
గీ. బరఁగసురచిరధూపదీపములు వెలయ, లాలితస్త్రీపురుషసువిలాసయుతము
పూర్వరాజోపయుక్తమై భూరికోశ, కలితమగు స్వగృహముఁ జొచ్చెఁ దాత్మనాథవరుండు.

ఉ. రాముఁడు కీర్తిధాముఁ డభిరాముఁడు ధీరజనోత్తముండు స
త్ప్రేమసమేతయున్ మిగులఁ బ్రేయసియున్ గమనీయమైన సీ
తామహిళాలలామ సతతం బనుకూలతనై మెలంగ నా
శ్రీమహితోరువేశ్మమునఁ బ్రీతి మెయిన్ విహరించె భూవరా! 354

గీ. ధర్మపీడ గాకుండ యథాతథముగ, మొనసి పెక్కేండ్లు కామంబు లనుభవించె
నరులు నిత్యము తన చరణారవింద, ములను గొలువంగ నా రామభూవరుండు.

అధ్యాయము 12.

శ్రీరామపుత్ర కుశాన్వయాది వర్ణనము

శ్రీశుకుడు: —

వ. ఆ శ్రీరామునకుఁ గుశుండును, నా కుశునకు నతిథియు, నతనికి నిషధుండును, నిషధునకు నభుండును, నా నభునకుఁ బుండరీకుండును, నతనికి క్షేమధన్వుండును బొడమిరి. క్షేమధన్వునకు దేవానీకుండును, నతనికి నహీనుండును, నహీనునకుఁ బారియాత్రుండును, నతనికి బలుండును, బలునకు జలుండును, నతనికి నర్కాంశజుండగు వజ్రనాభుండును, నతనికి శంఖణుండును, నతనికి విధృతియుఁ గలిగిరి. విధృతికి జైమినిశిష్యుఁడుఁ గౌసల్యుఁడునగు యాజ్ఞవల్క్యుఁ డెవనివలన నధ్యాత్మ యోగంబు వడసెనో యట్టి యోగాచార్యుండగు హిరణ్యనాభుండు వొడమె. ఆ హిరణ్యనాభునకు బుష్యుండును, నతనివలన ధ్రువసంధియు, నతనికి సుదర్శనుండును, నతనికి నగ్నివర్ణుండును, వానికి శీఘ్రుండును, వానికి మరువును నుదయించిరి. ఆ మరువు యోగసిద్ధిం బొంది కలాపగ్రామము నాశ్రయించియుండె. కలియుగాంతమున వినష్టంబగు సూర్యవంశం బతండు పునరుద్ధరింపఁగలండు. ఆ మరువునకుఁ బ్రశుశ్రుకుండును, వానికి సంధియు, సంధికి నమర్షణుండును, వానికి మహాస్వంతుండును, నతనికి విశ్వసాహ్యుఁడును గలిగిరి. అతనికి భారతరణంబున నీ తండ్రియగు నభిమన్యుచేఁ జంపఁబడిన బృహద్బలుండు పుట్టె. వీరలు గతించిన యిక్ష్వాకుభూపాలురు. ఇంక భావిభూపతుల వక్కాణించెద నాకర్ణింపుము. 356

బృహద్బలునకు బృహద్రణుండు పుత్త్రుండు కాఁగలండు. అతనికి మరుక్షతుండు వొడము. అతనికి వత్సప్రీతుండు జనింపఁగలండు. వత్సప్రీతునివలనఁ బ్రతివ్యోముఁడును, నతనివలన దేవసేనాధిపతియగు భానుండును, ఆ భానునకు సహదేవుండును, నతనికి వీరుండగు బృహదశ్వుండును, నతనికి భానుమంతుండును, నతనికిఁ బ్రతీకాశ్యుండును, నతనికి సుప్రతీకుండును, వానికి మేరుదేవుండును, వానికి హతక్షతుండును, వానికి ఋక్షకుండును బొడముదురు. ఆ ఋక్షకున కంతరిక్షుండును, వానికి సుతపుండును, వానికి నమిత్రజిత్తును, వానికి బృహద్వాజియు, వానికి బర్హియును, వానికి ధనంజయుండును గలుగఁగలరు. ఆ ధనంజయునకు రణంజయుండు, నతనికి సృంజయుండును, వానికి శాక్యుండును, వానికి శుద్ధాదుండును, నాతనికి లాంగలుండును, నా లాంగలునకుఁ బ్రసేనజిత్తును, వానికి క్షుద్రకుండును, వానికి ఋణకుండును, వానికి సురథుండును, వానికి సుమిత్రుండు ననంబరఁగు వారు జనియింతురు. వీరు బృహద్బలవంశీయులు. ఇ ట్లిక్ష్వాకువంశంబు సుమి

త్రాంతం బగును. ఆసుమిత్రాఖ్యరాజును బొంది కలియుగంబున సూర్యవంశంబు
నిల్చిపోవును. 357

అధ్యాయము 13.

నిమివంశానుక్రమణిక (జనకచరిత్రము)

శ్రీశుకుడు:—

సీ. జననాథ! యిక్ష్వాకుతనయుండు నిమి యొక్క, సత్త్ర మారంభించె నవినయముగ
ఋషిపుంగవు వసిష్ఠు ఋత్విజుఁగాఁ గోరె, నాతని కాతఁ డింద్రుని మున్నె
గోరెఁ దొల్దొల్త శక్రుక్రియఁ దది నిర్వర్తించి, చనుదెంతు మగిడి యంతదనుక వేచి
యుండు మనన్ మిన్నకుండెను నిమి గురుం, డరిగె నింద్రుని జన్నమాచరింప

గీ. నస్థిరము జీవితం బిదియనుచు నెఱిఁగి, యాత్మకోవిదుఁడగు నిమి యన్యులైన
ఋత్విజులతోడ మఖ మొనరింపఁ జేసె, రాగ మీఱ వసిష్ఠుండు వచ్చు నాకమున్నె.

గీ. మఖముఖము ముగించి క్రమ్మఱఁగ వచ్చి, శిష్యుని వ్యతిక్రమంబు వీక్షించి గురుఁడు
నిమినృపాలుని శపియించె నీ తను విది, పడుఁగావుత ననుచుఁ గోపంబుఁ దోఁప.

గీ. ధర్మవర్తనుఁడా గురుతల్లజునకు, నిమియుఁ బ్రతిశాప మొసఁగె క్రోధశీలశీల!
'ప్రబలలోభంబు కతన ధర్మం బెఱుఁగక, కడఁగు నీ దేహమును బడుఁగాత' మనుచు.

వ. ఇట్లు గురుని శపించి యధ్యాత్మకోవిదుండగు నిమిమహీపాలుండు తన శరీరంబు
నుజ్జగించె. అంతఁ బ్రపితామహుండగు వసిష్ఠుండును మిత్రావరుణుల కూర్వశి
యందు జనించె. 361

మ. నిమిదేహంబును గంధవస్తుతతులన్ నిక్షిప్తముం జేసి స
ర్వముని శ్రేష్ఠులు సత్త్రయాగము యథార్హంబైన రీతిన్ సమా
ప్తముఁగావించి సమాగతామరతతిన్ బ్రార్థించి రీ జేని దే
హము జీవించుత మా యెడన్ గృపఘనంబై మీ రొకన్ గల్గినన్. 362

ఆ. అనిన నట్లకాక యనుచు వేల్పులు పల్క, నాకు దేహబంధనము రవంత
కలుగకుండుఁగాక కలనైన ననుచును, బలికె నపుడు నిమినృపాలకుండు. 363

వ. మఱియు నిట్లనియె. 364

చ. మునులు శరీరయోగమును బుద్ధినిఁ గోరరు తత్వ్యయాపనా
శనభయకాతరాత్ములయి సంతతమున్ స్థిరమైన మానసం
బున హరిపాదపంకరుహమున్ భజియించుచు నుంద్రు గాఢమై
యనుపమమైన భక్తిని దదాశ్రయలాభము గాంక్షఁ జేయుచున్. 365

గీ. సలిలభాగమునన్ మత్స్యములకుఁ బోలె, నన్నిచోట్ల దానికి మృత్యువావహిల్లు
నట్లగుట దుఃఖమోహభయాశ్రయమగు, మేన నేను బ్రవేశింపఁ బూన నింక.

వ. అని నిమి పలికినంత దేవతలు మునులఁ గాంచి శరీరధారులలోచనంబులం దితండు
విదేహుండై యున్మేష, నిమేష లక్షణుండై యధ్యాత్మస్థితుండై నివసించుఁ
గాత మని వారు చెచ్చి రంత. 367

గీ. నరులకు నరాజకభయంబు పరఁగు నని గ, ణించుచు మహర్షి వర్యులు నిమినృపాలు
దేహమును చేమితోడ మథించి రంత, నుద్భవించెఁ గుమారకుం డొక్కరుండు.

వ. అతండు స్వదేహంబునం జనించుటంజేసి జనకుండనియు విదేహజుండగుట వైదే
హుండనియు మథనజాతుండగుట మిథిలుండనియుఁ బరఁగె. ఆ మిథిలునిచేతనే
"మిథిల"యను పురంబు నిర్మింపఁ బడియె. ఆ జనకునివలన నుదావసుండును, వాని
వలన నందివర్ధనుండును, వానివలన సుకేతుండును, నా సుకేతనృపతికి దేవరా
తుండును, వానికి బృహద్రథుండును, నతనికి మహావీర్యుండును, వానికి సుధృ
తియు, సుధృతికి ధృష్టకేతుండును, వానికి హర్యశ్వుఁడును, నతనికి మరుండును,
మరునకుఁ బ్రతింధకుండును, వానికిఁ గృతరథుండును, వానికి దేవమీఢుం
డును, వానికి విధృతుండును, విధృతునకు మహాధృతియు, నతనికిఁ గీర్తిరాతుం
డును, వానికి మహారోముండును, వానికి స్వర్ణరోముండును, నతనికి హ్రస్వ
రోముండును, నా హ్రస్వరోమునకు సీరధ్వజుండును జన్మించిరి. 369

గీ. జన్నమునకై యతఁడు భూమిఁ దున్నెడునెడఁ, బ్రభవమందెను సీత సీరాగ్రమందు
దాన సీరధ్వజుండని ధారుణీంద్ర!, యతఁడు ప్రఖ్యాతుఁడయ్యె క్షోణితలమందు.

వ. ఆ సీరధ్వజునకుఁ గుశధ్వజుండు, నతనికి ధర్మధ్వజుండు, వానికిఁ గృతధ్వజ మితధ్వజు
లను నిర్వురుపుత్రులుం గలిగిరి. అందుఁ గృతధ్వజునివలనఁ గేశధ్వజుండును, మిత
ధ్వజునివలన ఖాండిక్యుఁడును జన్మించిరి. కర్మతంత్రజ్ఞుండగు ఖాండిక్యుండు విద్యా
విశారదుండగు కేశధ్వజునివలన భీతుండై యెటకేనిఁ జనియె. కేశధ్వజునకు
భానుమంతుండును, నతనికి శతద్యుమ్నుండును, వానికి శుచియును, వానికి సన
ద్వాజుండును, వానికి నూర్ధ్వకేతుండును, వానికి నజుండును, నజునకు గురుజిత్తును,
వాని కరిష్టనేమియు, వానికి శ్రుతాయువును, వానికిఁ బార్శ్వకుఁడును, బార్శ్వ
కునకుఁ జిత్రరథుండును, జిత్రరథునకు మిథిలాధిపతియగు క్షేమాధియు, వానికి
హేమరథుండును, వానికి సత్యరథుండును, నతనికి నుపగురుండును, వానికి నగ్ని
సంభవుండైన యుపగుర్వుండును, వానికి సావనుఁడును, సావనునకు సువర్చుం
డును, సువర్చునకు సుభూషణుండును, వానికి శ్రుతుండును, వానికి జయుండును,

వానికి విజయుండును, నతనికి హృతుండును, వానికి ననఘుండును, వానికి వీతి
హవ్యుండును, వీతిహవ్యునకు ధృతియు, ధృతికి బహుళాశ్వుండును, బహుళాశ్వు
నకుఁ గృతియుఁ, గృతికి మహావశియును జనించిరి. 371

గీ. ధారుణీశ్వర! మైథిలుల్ వీర లధిగ, తాత్మవిద్యావిశారదు లైనవారు
విమలయోగేశ్వరప్రసాదమున గృహము, లందునుండియు నిర్ద్వంద్వు లైనెగడిరి.

అధ్యాయము 14.

చంద్రవంశేతిహాసము — పురూరవ శ్చరిత్రము

శ్రీశుకుఁడు:—

మ. అవనీనాయక! యింకఁ బావనతరంగా చంద్రవంశంబు నే
వివరింతున్ వినుమయ్య! పుణ్యయశులై పెంపొందు నైళాది భూ
పవరేణ్యుల్ నుతియింపఁగాఁబడుదు రవ్వంశంబునం దా చరి
త్ర వినంగా హృదయంబునందు నధికోత్సాహంబు చొప్పిల్లెడిన్. 373

చ. మునుపు సహస్రశీర్షుఁడగు పూరుషు నాభిసరస్సరోరుహం
బున జగముల్ సృజించుటకుఁ బుట్టిన బ్రహ్మకు సద్గుణాదులన్
జనకసమానుఁడై ఘన యశంబునుబొందిన యత్రిపుట్టె నా
తని నయనంబునం దమృతధాముఁడు సోముఁడు పుట్టెఁ బట్టియై. 374

శా. ఆ సోమున్ సరసీరుహాసనుఁడు విప్రౌషధ్యుడు శ్రేణికిన్
జేసెన్ నాథునిగాఁ ద్రిలోకముల నాజిన్ గెల్చి యత్యున్నతిన్
దా సల్పెన్ ఘనరాజసూయమఖమున్ దారావిభుం డాపయిన్
ద్రాసం బించుకలేక దేవగురుదారన్ దారఁ బల్మిన్ గొనెన్. 375

ఉ. దేవగురుండు దీనతను దేఁపకుఁ దేఁపకుఁ దన్ను వేడినన్
గావర మొప్ప నాతని నికారముఁ జేసి యొసంగఁ డయ్యెఁ దా
రావనితాలలామను దురంబు భరంబుగ నయ్యె నప్పు డా
దైవతకోటికిన్ సమదదానవకోటికిఁ దన్నిమిత్తమై. 376

చ. సురగురునందుఁ గోపమున శుక్రుఁడు దానవయుక్తుఁడై నిశా
కరునకు నూఁతయై నిలిచెఁ క్ష్మారమణా! యిదివింటి స్నేహభా
స్వరుఁడయి సర్వభూతగణసంయుతుఁడౌచు హరుండు ధీరతన్
గురుసుతుఁడౌ బృహస్పతినిఁ గూడె రణంబున సాయితంబుగన్. 377

గీ. సర్వసురగణోపేతుఁడై శర్వుఁ డెలమి, గురుననుసరించె నిటు సురాసురవినాశ
కారణంబగు భీమసంగ్రామ మయ్యెఁ, దారకొఱకునై యత్తఱిఁ గౌరవేంద్ర!

ఉ. ఇమ్మెయి నంగిరోముని నివేదితుఁడై కమలాసనుండు న్యా
యమ్మిది కాదు నీ కనుచు నా యమృతాశను మూఁదలించి శీ
ఘ్రమ్ముగ దారనున్ బతికిఁ గ్రమ్మఱ నీయఁగఁ జేసె నంత గ
ర్భమ్మునుబూనియున్న దని భర్త గ్రహించెను నెమ్మనమ్మునన్. 379

సీ. నాక్షేత్రమునఁ బరనిక్షిప్తమైన యీ, కడుపును వేవేగ విడువు విడువు
పోలఁతి! యపత్యకాముఁడ నౌట నేను నిన్, భస్మమ్ముఁ జేయఁ బూనను నిజమ్ము
అని బృహస్పతి పల్కనంతలో సిగ్గిలి, తార స్వర్ణాభుఁ గుమారుఁ గనియె
నక్కుమారునిఁ గాంచి యలబృహస్పతియును, జంద్రుండుఁ బుత్రవాత్సల్య మొదవ

గీ. నాకొమరుఁ డితఁ డరయంగ నీకొమరుఁడు, కాఁడటంచును వాదంబు లాడుచుండఁ
దాపసులు దేవతలుఁ గూడి తార నడుగఁ, జెప్ప దయ్యె నింతేనియు సిగ్గుకతన.

మ. కొమరుం డప్పుడు తల్లిఁ జూచి పలికెన్ గ్రుద్ధాత్ముఁడై యిట్టు లో
యమ! యీ టక్కరిలజ్జ యేటికి? యసద్వ్యాపార వైతీవు నీ
చమతిన్ దాఁపఁగ నేమిలాభ మిఁక దుశ్శంకల్ విసర్జించి వే
గమ యెవ్వానికి నన్నుఁ గంటివొ యెఱుంగన్ దెల్పుమా యేర్పడన్. 381

గీ. తార నేకాంతమునకు విధాత పిలిచి
యనునయించుచుఁ దదుదంతమడిగె నేర్మి
సోమునకుఁ బుట్టె ననుచు నాసుదతి పలికె
నల్లనఁ దనూజు గ్రహియించె నమృతకరుఁడు. 382

గీ. ఆ సుతునకు నజుఁడు బుధుఁ డనెడినామ,కరణముం జేసె బుద్ధివికాసయుక్తుఁ
డై చెలంగునటంచు నయ్యమృతరశ్మి,తనయునిం గాంచి యమితముదంబునొందె.

సీ. బుధునకు నిలయందుఁ బొడమెఁ బురూరవుం, డతనిపుట్టువు మున్న యధిప!వింటి
వింద్రసభన్ విబుధప్రగీతములైన, తద్రూపగుణగణౌదార్యశీల
విక్రమాదుల నర్థి విని మెచ్చి యూర్వశి, పూవిలుకానితూపులఁ గలంగి
అతనియంతికమునకరుదెంచి మిత్రావ,రుణశాపవశతఁ దాఁ బొందు మనుజ

గీ. భావమును బొందినట్టిది కావున సుమ,బాణసదృశరూపంబునఁ బరఁగునట్టి
యా పురూరవుఁ గాంచి ధైర్యంబువిడిచి, యతనిపజ్జను నిలిచె ధరాధినాథ! 384

ఉ. పొచ్చెములేక వచ్చి తనపొంతను మచ్చిక నిల్చియున్న య
య్యచ్చరలేమనుం గని ప్రహర్ష వికస్వరలోచనాబ్జుఁడై

మెచ్చి పురూరవుండు తమిఁ గమించిన డెందముతోడ నిట్లు వా
క్రుచ్చె లతాంగితో సుమధురోక్తుల నెమ్మిఁ బ్రహృష్టరోముఁడై. 385

పురూరవుఁడు:—

గీ. స్వాగతము నీకు నో యెలనాఁగ! యిందు, నిల్వుమా యేమి సేయుదు? నీకు నేను
మెలఁత! నాతోడఁ గూడి రమింపు మనకు, శాశ్వతసమంబు లగుర తిసౌఖ్యమగుత.

ఊర్వశి:—

శా. భూపా! సుందరరూప! యెవ్వరి మనంబున్ దృష్టియున్ మక్కువన్
నీపై లగ్నముగాక యుండుఁ జెపుమా నిక్కంబుగాఁగన్ మన
స్తాపంబున్ హరియించు తావక తనూసంగం బయత్నంబుగాఁ
బ్రాపింపన్ వలదంచు నెట్టుకొని పోవన్ శక్యమే యేరికిన్. 387

క. ధీరత నీన్యాసములగు, నీ రెండు పొట్టేళ్ళఁ గావు మీ నీ తోడన్
నే రమియించెద శ్లాఘ్యుఁడె, కారమణులకున్ వరుండు సత్త్వాదనుభూపా! 388

గీ. ఘృతము నాకు భక్ష్యమ్ముగు శక్తి తివరేణ్యా! కడఁకనెప్డు మైథునేతరకాలమందు
విగతవస్త్రుఁడవై కానుపింపరాదు, నా కనఁగ నీ యుకొని నట్టి కాఁ నని పతి. 389

సీ. నరలోకసమ్మోహనములగు త్వద్రూప, భావంబు లత్యద్భుతావహములు
మనుజుఁ డెవ్వఁడు స్వయంసంప్రాప్తవగు దేవి, నిన్ను నెట్లు గొల్వఁ దృణీకరించు
నని యుగ్గడించు చయ్యతివతోఁ గూడి య, థాప్సరీతిన్ బ్రమోదంబుతోడఁ
గమనీయ బృందారకవిహారభూములలో, చైత్రరథాదులన్ సంతతంబు

గీ. నబ్జకింజల్కగంధ సమంచితశుభ, తరముఖామోదముదితచేతస్కుఁడగుచుఁ
బెక్కువత్సరగణములు ప్రీతి మెలఁగు, చోలి క్రీడించె హర్ష వారిధిని దేలి. 390

వ. అంత 391

గీ. శక్రుఁ డూర్వశి లేని యాస్థానభూమి, యింపు జనియింపకుండ నాకించు కేనిఁ
గాన మీరలు గొనితెండు కడఁకఁ బోయి, యనుచు గంధర్వులం బన్పె జనవరేణ్యా!

ఆ. వారు రేయి నంధకారమ్ము గ్రమ్మంగ, నరవరోత్తమునకు న్యాసములుగు
యూర్వశికిని గూర్చు రమణకంబులఁ బట్టి, బలిమి నపహరించి రలఘుమూయ. 393

గీ. ఉరవడిం గొనిపోఁబడుచున్న తనదు, సుతుల మొఱవిని యూర్వశి సుతిఁ గలంగి
కుపతి, వీరమాని, నపుంసకుండునై న, యితనిచే హతనైతి నింక కేమి కలదు? 394

చ. చెడితిని వీని నచ్చి కనుజెచ్చెర మ్రుచ్చులు మాయఁ జేసి నా
కొడుకుల మ్రుచ్చిలించి రధికుండని యెంచితి వీని నాత్మ నీ

తఁడు పురుషుండె యయ్యు నెడఁదన్ బెనుభీతి కలంచి వైవఁగాఁ
బడఁతియుఁ బోలె నీపగిదిఁ బాన్పును వీడక యుండె భీరుఁడై. 395

వ. అని పురూరవు నుద్దేశించి 396

చ. విడువిడు నాదు మేనఁ బెనవేసిన బాహువులన్ గునాథ! నా
కడను వసింప కీవు తొలఁగన్ జను మెయ్యెడ కేనిఁ జూడ న
ల్పుఁడ వతికాతరుండ వతిలోలమనస్కుఁడ వైన నీ విటా
గడమున నన్నొఱంగితివిగా యిది యెల్లను దెల్ల మయ్యెడన్. 397

శ్రీశుకుఁడు:—

మ. బరికోలన్ గరిరాజు వోలెఁ గటువాగ్బాణావళీవిద్ధుఁడై
ధరణీశోత్తముఁ డా పురూరవుఁడు శాతంబౌ కృపాణంబు న
ద్ధురలీలన్ వలకేలఁ దాల్చి వివస్త్రుండై నిశీథంబునన్
గురురాజోత్తమ! ప్రౌఢిమీఱఁ బఱచెన్ బొట్టేళ్ళ రక్షింపఁగన్. 398

గీ. అంత నా మేషముల డించి యచట వారుఁ, దేజరిల్లిరి యుజ్జ్వలదీప్తు లెసఁగఁ
దగరులన్ గొని చనుదెంచు మగని నగ్న, వేషుఁ గని బాసఁ దప్పుటన్ వెడలె నుదతి.

శా. ఐలుండైన పురూరవుండు నట శయ్యన్ జాయ నుంగాన కు
ద్వేలోద్విగ్నమనస్కుఁడై సతతమున్ బెన్వంతలన్ గుందుచున్
వ్యాలోలత్వమునన్ సమస్తధరణీభాగంబు నున్మత్తుఁడుం
బోలెన్ దద్గతచిత్తుఁడై తిరిగె నో భూపాలకగ్రామణీ! 400

మ. చెలువారంగఁ బురూరవుండును గురుక్షేత్రంబునందున్ రహ
స్థలి నయ్యూర్వశి నేవురన్ జెలుల నోజన్ గాంచి యత్యంత హ
ర్షలసద్వక్త్రసరోరుహుండగుచు నుత్సాహంబు దీపింపఁగన్
బలికెన్ శోభనమైనయట్టి పలుకున్ బౌరవ్యవంశోత్తమా!. 401

గీ. ఓహో! నా జీవితేశ్వరి! యుండుముండు, కఠినహృదయా! ననున్ వీడఁ గాఁ జనదిట
మంతనంబును బాటించి యింత దనుక, నన్నుఁ దనుపక యేగుట చన్నె నీకు. 402

ఉ. నీవు త్యజింతువేని వినుమీక్షణము మేదినిమీఁదఁ గూలెదున్
దేవిరొ! నా మనోజ్ఞమగు దేహము గృధ్రములు న్వృకమ్ములున్
దావకసుప్రసాదరహితమ్మగు నా తనువున్ భుజించెడున్
గావున నంతకన్న మును గావుము నన్నుఁ గృపార్ద్రబుద్ధివై. 403

ఊర్వశి:—

చ. పురుషుఁడ వీవు గాన నృపపుంగవ! చావఁ దలంపఁ బోకు వి
స్ఫురిత భవచ్ఛరీరమును ముట్టి వృకమ్ములు మెక్కకుండుతన్
గరము భయంకరమ్మగు వృకమ్ముల డెందము వోలెఁ గ్రూరము
తరుణులతోడి పొత్తెపుడుఁ ద్యాజ్యము పూజ్యము కాదు భూవరా! 404

క. క్రూరలు నదయలు దురహం, కారలుఁ బృథుసాహస ప్రకారలు సగుస్త్రీ
లూరక యల్పార్థమునకె, దోరింతురు మగని నేనిఁ దోఁబుట్టువు నేన్. 405

ఆ. కల్లనచ్చికలను గల్పించి మైత్రిపోఁ, దివిచి క్రొత్తక్రొత్త చవులు మరిగి
స్వైరవృత్తులగుచు జారిణులగుచును, మెలఁగుచుందు రెపుడు మెలఁతలెందు. 406

క. వినుమో వల్లభ! యొక రే, ననుఁ గూడి వసింతు హాయనాంతంబున నం
దను లన్యు లింక నీకున్, జనియింతురు సుమ్ము ప్రకటసౌజన్యనిధీ! 407

క. అంతఁ బురూరవుఁ డూర్వశి, సంతర్వత్నిగ నెఱింగి యరిగెఁ బురికి న
ద్ధ్వాంతమున మగిడివచ్చి యు, పాంతమునన్ వీరమాతనయ్యతివఁ గనెన్. 408

క. రేయిఁ గడపెఁ బ్రియమదంబున, నా యూర్వశిఁ గూడి యతఁడు [illegible] నా
తోయలి విరహాతురుఁడగు, నా యొడయని దీనుఁ గాంచి యనె నీరీతిన్. 409

క. పార్థివ! యీ గంధర్వుల, నర్థింపు మిడుదురు నన్ను నన నవ్విభుచే
దుర్ధర్షులు గంధర్వులు, ప్రార్థితులై యొసఁగి రతని కగ్నిస్థాలిన్. 410

గీ. దాని నూర్వశిఁ గా మదిఁ దలఁచి వనినిఁ, గ్రుమ్మరుచు [illegible] గెఁ బురూరవుండు
నడవి నా స్థాలి నునిచి యాతఁడు గృహమున, కేఁగి యూర్వశి నిశల ధ్యానించుచుండె.

వ. అంతఁ ద్రేతాయుగంబు సమావృత్తంబగుడు నా పురూరవుని మనంబున వేదత్ర
యంబు ప్రాదుర్భవించె. అప్పు డాతఁడు స్థాలి నునిచిన చక్కటికిం జని తత్సమీ
పంబున శమీగర్భసంజాతంబగు నశ్వత్థంబు నుపలక్షించి యయ్యశ్వత్థంబున నర
ణిద్వయంబుఁ గల్పించి యూర్వశీలోకంబుఁ బొందఁగోరి క్రింది యరణి యూర్వశి
గా మీఁది యరణి తానుగా నుభయమధ్యకాష్ఠంబు పుత్రుండుగ మంత్రంబుల
ధ్యానించుచు మథించె. తన్నిర్మథనంబున విభావసుండు జన్మించి జాతవేదుం డ
నంబరఁగి రాజగు పురూరవునివలనఁ ద్రయీవిద్యచేఁ ద్రేతాగ్నిరూపపుత్రత్వం
బునఁ గల్పితుఁడయ్యె. ఇట్లు. 412

గీ. ఊర్వశీలోకమును గోరి యుర్వినాథుఁ, డఖిలదేవస్వరూపు నధోక్షజు హరి
నభవు భగవంతు నాద్యుని యజ్ఞవిభునిఁ, బేర్మి యజియించె నా జాతవేదు కతన. 413

గీ. ప్రథమమున సర్వవాఙ్మయప్రణవరూప, వేద మొక్కఁడ యొకఁడ భావింప దేవుఁ
డాదినారాయణుండు లేఁడన్యదేవుఁడు, నొక్కఁడే యగ్ని వర్ణంబు నొక్కఁడె యగు.

వ. త్రేతాముఖంబున నియ్యది త్రైవిధ్యంబుఁ జెందె. అనంతరం బా రాజేంద్రుం డప
త్యంబగు నగ్నికతన గంధర్వలోకంబుం బొందె. 415

అధ్యాయము 15.

పరశురామచరిత్ర

శ్రీశుకుఁడు:—

వ. ఇలాపుత్రుండగు పురూరవున కూర్వశివలన నాయువు, శ్రుతాయువు, సత్యా
యువు, రయుఁడు, విజయుఁడు, జయుఁడు నను నార్వురు కొమరు లుద్భవించిరి.
శ్రుతాయువునకు వసుమంతుండును, సత్యాయువునకు శ్రుతంజయుండును, రయు
నకు నేకుండును, జయునకు నమితుండును, విజయునకు భీముండును బొడమిరి.
ఆ భీమునకుఁ గాంచనుండును, నతనికి హోత్రకుండును, వానికి గంగను బుక్కిటం
బట్టిన జహ్నుండును, నా జహ్నునకుఁ బూరుండును, నతనికి బాలకుండును, నతనికి
నజకుండును, నతనికిఁ గుశుండును, గుశునకుఁ గుశాంబుండు, ధూర్తయుండు,
వసువు, కుశనాభుండు నను నలువురు కొడుకులును గలిగిరి. కుశాంబునకు గాధి
జనించె. సత్యవతియను నా గాధికన్యను ఋచీకుండను బ్రాహ్మణుండు యాచించె.
అననురూపుండగు నా వరుం గాంచి గాధిరా జిట్లనియె. 416

సీ. ఒకచెవి నల్లనై యొడలెల్ల జాబిల్లి, యోజను దెల్లనై తేజరిల్లు
గుఱ్ఱముల్ వేయి యుంకువగాఁగఁ గన్యకై, కొనితెచ్చి యొసఁగుము కుశికవంశ
జాతుల మే మని యా తెఱంగునఁ బల్కఁ, బృథ్వీశు నభిమతంబెఱిఁగి తోన
వరుణదేవునికడ కరిగి యా హయముల, వెసఁ దెచ్చియిచ్చి యబ్బిసరుహాక్షిఁ

గీ. బెండ్లియాడె ఋచీకుఁడు పిదప సతియు, నత్తయు నపత్యకాంక్ష నెయ్యంబుతోడఁ
దన్ను సంప్రార్థనముఁ జేయఁ దత్ప్రియంబు, సల్పఁగా నెంచి యా ఋషిసత్తముండు.

గీ. బ్రహ్మమంత్రంబులన్ దనపత్నికి మఱి, క్షాత్రమంత్రంబులన్ దగ శ్వశ్రువునకు
చరువుఁ గల్పించి యమ్ముని సరభసమున, స్నాన మొనరించుటకునయి చనియె నదికి.

వ. అంత. 419

చ. చరువు మదీయ మి మ్మనుచు సత్యవతిన్ జనయిత్రి వేడఁగా
మురిపెమునన్ స్వకీయచరువున్ దన తల్లికి నిచ్చి తల్లి దా

చరువును దా భుజించె సతి సంయమి నవ్వుచుఁ దెలిసింగి భార్యతోఁ
బరువడి నిట్లు పల్కె మగువా! యొనరించితి కష్టకార్యమున్. 420

గీ. ఘోరుఁడున్ దండధరుఁడు నాఁ గొడుకు నీకుఁ, గలుగు నీ భ్రాత బ్రహ్మవిద్గణ్యుఁ డగును
నట్లు గాఁ జనదనుచు సత్యవతి తనదు, వల్లభుని వేడె వినయసంభ్రమ ముసంగ.

గీ. భార్య యెడలఁ బ్రసన్నుఁడై భార్గవుండు, పల్కె నీరీతి నట్లైనఁ బౌత్రుఁ డట్టి
వాఁ డగు నటంచు నంతఁ దత్పత్ని సుతుఁ, గాంచె జమదగ్ని పౌరవోర్వీశ్వరేశ!

వ. ఆ సత్యవతి మహాపుణ్యయు, లోకపావనియు నగు కౌశికి యను సరిత్తయ్యె.

ఆ. రేణుదుహితయైన రేణుకాదేవిని, విజ్ఞుఁడు జమదగ్ని పెండ్లియయ్యె
వరుస నామెయందు భార్గవఋషికిని, వసుమనాదిసుతులు ప్రభవమైరి. 424

ఉ. వీరలలోన రాముఁ డని విశ్రుతుఁ డయ్యెఁ గనిష్ఠపుత్రుఁ డిం
పారెడు వైష్ణవాంశమున నభ్యుదయంబును గాంచి మించి హే
లారతి సర్వహైహయకులంబును బీచమణంచి ధీరుఁడై
ధారుణిఁ జేసె క్షత్త్రరహితంబుగ నిర్వదియొక్క మాఱు లాగినన్. 425

ఉ. రాజకులావతంస! యపరాధము స్వల్పమెయయ్యు నమ్మహా
తేజుఁడు జామదగ్న్యుఁ డతిదృప్తుల భూభరహేతుభూతులన్
రాజుల బ్రాహ్మణాహితులఁ బ్రాకటకీర్తిని బిల్కుమార్చెఁ దా
రాజస తామసాత్ముఁడు నిరంకుశవృత్తియునై పొరింబొరిన్. 426

పరీక్షిత్తు:—

ఉ. మాటికి మాటికిం జలము మానక క్షత్త్రియకోటి నట్లు బా
హాటముగా వధించుటకు నా భగవంతున కేమి యొగ్గు నో
నోటము లేక చేసి రల భూభుజు లెల్లరు నయ్యంశమున్
సూటిగఁ దెల్పఁగాఁ గదవె సూరిజనోత్తము! యోగవిత్తమా! 427

శ్రీశుకుఁడు:—

సీ. అర్జునాభిఖ్య నొప్పారెడు ఘనుఁడు క్షత్త్రియపుంగవుండు హైహయాన్వయపాలుఁ
డచ్యుతాంశాంశు దత్తాత్రేయు వివిధార్చ, నంబుల నారాధనంబుఁ జేసి
బాహాసహస్రంబుఁ బ్రత్యర్థిజయము న, వ్యాహతేంద్రియములు యశము బలము
నోజంబు శ్రీయును దేజంబు యోగేశ్వ, రత్వంబు నణిమాదిరాజితగుణ

గీ. భరితమైన యైశ్వర్యముం బడసి యెలమి, నఖిలలోకంబులందుఁ దా నప్రతిహత
గతిని విచ్చలవిడి సదాగతియుఁ బోలె, సంచరించుచునుండె రాజన్యవర్య! 428

మ. మదవిస్ఫూర్జితుఁ డర్జునుండు నిజభామారత్నసంయుక్తుఁడై
హృది రంజిల్లఁగ నర్మదాజలములన్ గ్రీడించుచున్ విస్మయ
ప్రదబాహాబలసంపదన్ వెస నదిన్ బంధింప నయ్యేటి నీ
రెదురై పాఱుచు ముంచినైచెఁ గురురాజేంద్రా! తటీభాగముల్. 429

ఉ. క్ష్మావర! యత్తటిన్ విడిసి శర్వు జపించెడు వీరమానియౌ
రావణుఁ డత్తఱిన్ స్వశిబిరంబు ప్రతీపజలప్రవాహ వి
ప్లావితమౌటఁ గన్గొని కలంతను బొందుచుఁ గార్తవీర్యధా
త్రీవరవిక్రమంబు సయిరింపక ప్రౌఢి నెదిర్చె నాతనిన్. 430

గీ. అంతటఁ గృతాపరాధు దశాస్యుఁ బట్టి, యతివల సమక్షమునఁ గట్టి యర్జునుండు
తనదు మాహిష్మతీపురంబునను బెట్టి, వానరమునట్లు నెట్టె నవజ్ఞఁ దుదిని. 431

క. అతఁ డొకనాఁడు మృగయా, రతుఁడగుచు వివిక్తమగు నరణ్యంబున ను
ద్ధతిఁ గ్రుమ్మఱుచున్ జేరెన్, యతితిలకుఁడగు జమదగ్ని యాశ్రమపదమున్. 432

గీ. తాపసోత్తముఁడగు జమదగ్ని యంత, సైనికామాత్యవాహనసహితుఁడైన
యా మహీపాలవర్యున కర్హణంబుఁ, గామధేనువుకతన నగ్గలికఁ జేసె. 433

మ. తనయైశ్వర్యముకన్న మిన్నయగు నవ్యత్సంపదన్ జేర్చు న
మ్మునిచంద్రున్ జమదగ్ని నచ్చటఁ దపోభూమిన్ బొడంగాంచి యా
తని యాతిథ్యము నాదరింపక తమిన్ దా నా హవిర్ధానిపై
మనమున్నిల్పెను హైహయాధిపతి నిర్మర్యాదుఁడై పార్థివా! 434

మ. అవలేపంబునఁ జేసి హైహయవిభుం డమ్మౌనిరాడ్హోమధే
నువు బల్మిన్ హరియింప స్వీయభటసందోహంబుఁ బ్రేరేఁప వా
రు వడిన్ లేఁగను గూర్చి యమ్మొదవు నాక్రోశింపుచుండంగ మ
క్కువ మాహిష్మతి పట్టణంబునకు నుంగొంపోయి రువ్వెత్తుగన్. 435

గీ. రాజు వెడలినపదపడి రాముఁ డాశ్ర, మావనికి నేగుదెంచి యయ్యవనినాథు
దౌష్ట్యమును విని పృథుదండతాడితమగు, కృష్ణసర్పంబు కరణిఁ బెన్నిక్కునకఁ జెందె.

గీ. ఘోరపరశువు సశరతూణీరయుగముఁ, గవచమును గార్ముకంబును గడఁకఁ దాల్చి
యూథపతిపైకి దుముకు మృగాధినాథు, పగిది రాముండు హైహయపతినిఁ గవిసె.

మ. ఫురినిన్ జొచ్చుచు నర్జునుండు కనియెన్ భూరిప్రతాపానల
స్ఫురణున్ శత్రుచమూమదాపహరణున్ సూర్యాంశుదీవ్యజ్జటా
భరణున్ బాణధనుఃపరశ్వథధరున్ బ్రస్ఫీతకృష్ణాజినాం
బరు సంత్రాసకరున్ భృగుప్రవరు సంహారక్రియాతత్పరున్. 438

మ. కని యా హైహయచక్రవర్తి చటులోగ్రక్రోధవిస్ఫూర్తి స్వం
దనహస్త్యశ్వపదాతియుక్తములు నానాశస్త్రజాలోగ్రముల్
హననోద్యోగచణంబులైన పదునేడక్షౌహిణుల్ పంచెఁ దోఁ
దునిమెన్ దా నొకరుండ పేర్చి భగవంతుండైన రాముం డటన్. 439

చ. పవనమనోజవుండు రిపువర్గనిషూదనుఁడైనయట్టి భా
ర్గవుఁడు కడంకతో నిజపరశ్వధమున్ నిగిడించె నందు బా
హువులును గుత్తుకల్ పదములూరువులున్ దెగ యుద్ధభూమి వా
రువములు సారథుల్ మడియ రోఁజుచుఁ గూలిరి విద్విషద్భటుల్. 440

వ. ఇట్లు శోణితకర్దమంబగు సంగరాంగణంబున భార్గవరామకుఠారసాయకంబులఁ
గవచంబులును, ధ్వజంబులును, గార్ముకంబులును, గళేబరంబులును నికృత్తంబులై
నేలంగూలంబడిన నిజసైన్యంబును బొడఁగాంచి రోషకుటిలభ్రుకుటీయుగళుండై

ఉ. అంచితవిక్రమాఢ్యుఁడగు నర్జునుఁ డాత్మసహస్రబాహులన్
బంచశతాంబకంబులను బంచశతోగ్రధనుస్సులందు సం
ధించెను రాముపైఁ బఱప ధీరుఁడు రాముఁడు నేకధన్వుఁడై
సించెను వాని నన్నిటి నజేవ దలిర్పఁగ నన్నికోలలన్. 442

చ. ద్రుమములఁ బర్వతంబులను దోర్బల మొప్పఁగఁ బెల్లగించి వే
గమ పఱతెంచు నర్జునునిఁ గాంచి తదీయ మహాభుజాసహ
స్రము నుఱుమాడివైచె నహి రాజఫణంబులఁబోలె యుద్ధరం
గమున భృగుప్రకాండుఁ డతి కర్కశనేమి కుఠారధారలన్. 443

క. పిమ్మట ఖండితభుజుఁడగు, నమ్మనుజేంద్రుని శిరంబు నలఁతిన్ గిరిశృం
గమ్మువలెన్ గూల్చె నుద, గ్రమ్మగుపరశువునఁ బరశురాముఁడు క్షితిపా! 444

క. తమతండ్రి హతుండైనన్, సమరక్షితి నిలువ కయుతసంఖ్యాకులు భూ
రమణుని కొమరులు కడు వే, గమునన్ బాఱిరి భయప్రకంపితమతులై. 445

చ. పదపడి వైరిఘస్మరుఁడు భార్గవరాముఁడు లేఁగతోడ స
మ్మొదవును వే మరల్చుకొని పోయి నిజాశ్రమభూమి యల్లనన్
గదిసియుఁ దండ్రి కర్పణముఁ గా నిడి యాత్మకృతంబు సర్వమున్
వదలక తెల్పెఁ దండ్రికిని భ్రాతలకున్ గరువంబుఁదోఁపఁగన్. 446

వ. అది విని జమదగ్ని పుత్రున కిట్లనియె. 447

క. వినుసర్వదేవమయుఁడగు, జననాయకుఁ బట్టి యుఱక చంపుట కతనన్
ఘనభుజ రామా! పాపం, బొనరించినవాఁడవైతి వో! యిదితగునే? 448

గీ. మనము బ్రాహ్మణులము గదా! తనయ! సర్వ, పూజ్యతం బొందితిమి తాల్మి మూలమునన
లోకగురుఁడగు దేవుండు గైకొనెఁ జుమి, తాల్మి నాపారమేష్ఠ్యపదంబు నిజము.
క. విప్రులసిరి భాసిలు సౌ, రప్రభయుంబలె నిరంతరము క్షమకతనన్
క్షిప్రగతి హృష్టుఁడౌ లో, కప్రభుఁడౌ హరి క్షమావికాసయుతులకున్. 450
గీ. అన్న! విను బ్రహ్మవధమునకన్న మిక్కు, టమ్ము మూర్ధాభిషిక్తవధమ్ము కానఁ
జిత్తమా యచ్యుతునియందుఁ జేర్చి తీర్థ, సేవచేఁ బాతకమ్ముఁ ద్యజింపుమయ్య.

అధ్యాయము 16.

విశ్వామిత్ర చరిత్ర

శ్రీశుకుఁడు:—
గీ. ఓ క్షితీశ్వర! జనకోపశిక్షితుఁడయి, వల్లెయని రాముఁడొక్క సంవత్సరంబు
తీర్థయాత్రలఁ గావించి తిరిగి తనదు, పుణ్యతరమగు నాశ్రమభూమిఁ జేరె. 452
క. ఒకనాఁడు గంగకున్ రే, ణుకచని యట నప్సరోగణోపేతుండై
వికచాబ్జమాలియై మ, చ్చిక గంధర్వపతి క్రీడసేయుటఁ గాంచెన్. 453
గీ. నదికిఁ జలమునకై చన్న ముదిత యట్లు, క్రీడఁ గావించు నతని వీక్షించుచుండె
నెలమి నా చిత్రరథునిపై నెనించు కంత, స్పృహ మది జనింపఁగా హోమవేళ మఱచి.
క. కాలాతిపాతమగుటన్, లోలో మునిశాపశంకలొఁగుచు నాలో
నా లేమ వచ్చి కలశము, మ్రోలన్ బెట్టియును గేలు మొగిడిచి నిలిచెన్. 455
గీ. దారవ్యభిచారమున్ జమదగ్ని యెఱిఁగి, కోపఘూర్ణితనయనుఁడై కొడుకులఁగని
దీనిఁ బాపాత్మురాలి వధింపుఁడనిన, నా క్రియన్ జేయరైరి వారవనినాథ! 456
గీ. పిదప రాముండు దాఁ బితృప్రేరితుఁడయి, తల్లితోఁ గూడఁ దనదు భ్రాతల వధించె
మునివరుండగు జమదగ్ని ఘనతపస్స, మాధిదివ్యప్రభావ మర్మజ్ఞుఁ డగుట. 457
గీ. అంత జమదగ్ని సంప్రీతుఁడగుచు నిజత, నూజు వరమును వేడ ననుగ్రహించె
హతులజీవితమును దద్వధాస్మృతియును, రాముఁడర్థించె వరముగా రాజతిలక!
గీ. కుశలులై నిద్రనుండి మేల్కొన్నయట్లు, తత్క్షణము వారు లేచిరి ధరణినాథ!
పితృతపోవీర్యవైభవాభిజ్ఞుఁ డగుట, నిట్లు రాముండు సేసె సుహృద్వధంబు. 459
గీ. ధారుణీశ్వర! యర్జునాత్మజులు మదిని, సంస్మరింపుచుఁ దమలోన స్వపితృవధము
రామవీర్యాతిరేకతిరస్కృతులయి, యెందు సౌఖ్యంబు లేశంబుఁ బొందరైరి. 460

శా. ఆ రాముం డొకనాఁడు భ్రాతృసహితుం డై ప్రీతిమీఱంగఁ గాం
తారక్షోణికిఁ బోవ నర్జునసుతుల్ తచ్ఛిద్రమున్బట్టి ప్రా
గ్వైరంబున్ దగఁ దీర్పఁగాఁ దలఁచి దుష్ప్రారంభులై పావకా
గారాసీను ముకుందభక్తుని మునిన్ ఖండించి రుర్వీశ్వరా! 461

చ. కృపణత రామమాతయగు రేణుక యెంతగఁ గోరి వేడినన్
గృప యొకయింత లేక చలి యింపక యాగతి దుర్ప్రవర్తనుల్
నృపసుతు లెల్లరున్ వరము నీంద్రుశిరంబును బల్మిఁ గోసి ని
త్రపులయి యేగి రాశ్రమప దంబును వీడి కురుక్షితీశ్వరా! 462

చ. ఉరము శిరమ్ము మోదికొనుచుమ్మొలికమ్మున "రామ! రామ! స
త్వరమున నేగు దెమ్ము సు తా" యనుచున్ విలపించె నుచ్చ
స్స్వరమున రేణుకాతరుణి వారును దవ్వులనుండియే తదా
ర్తరవము నాలకించి వేసఁ దా రఁగుదెంచిరి స్వాశ్రమోర్వికిన్. 463

మ. హతుఁడౌ తండ్రినిఁ గాంచి దుఃఖపృథురో షామర్షశోకాగ్నితప్తా
హితులై "యక్కట! తండ్రి! ధర్మరత! యో గీంద్రా! మముం బాసి యే
గితె స్వర్లోకముఁ జేర నీ"వను చతి క్లేశంబునన్ దూలి పె
క్కు తెఱంగుల్ విలపించి రప్డు తనయుల్ క్షోణీతలేశాగ్రణీ! 464

వ. అప్పుడు. 465

మ. పితృదేహంబిడి భ్రాతృసన్నిధిని న వ్వీరుండు రాముం డుద
గ్రతమై ఘోరపరశ్వథంబుఁ గొని క్ష త్రాంతంబుఁ గావింపఁగా
మతి నూహించి ద్విజఘ్ననాశిత రమున్ మాహిష్మతిం జేరి యు
ద్ధతిఁ గావించె మహోగ్రిరిన్ నగరమ ధ్యన్ దచ్ఛిరఃపంక్తులన్. 466

గీ. వారి రక్తంబుచేత నవ్వారిగాఁగ, బ్రాహ్మణాహితులకు నతిభయదమైన
"ఘోర" యనియెడి పేరిటిగొప్పనదిని, వాసిగా నందుఁ బ్రవహింపఁ జేసె నధిప!

చ. జనకవధంబు హేతువుగ క్షత్రియజాతిని మట్టుపెట్టఁగా
మనమున నెంచి యిర్వదొక మాఱు వసుంధర క్షత్రశూన్యమై
యొనరఁగఁ జేసి రాముఁడు మ హోజ్జ్వలుఁడౌచు శమంతపంచకం
బున నొనరించెఁ బేర్మి హ్రద ముల్ దగఁ దొమ్మిది రక్తయుక్తముల్. 468

గీ. రాముఁ డంతటఁ దండ్రిశిరంబుఁ దెచ్చి, తత్తనువుతోడ సంధించి సర్వ్యలనిడి
[illegible] యఖిలదేవమయుండు సర్వాత్ముఁ డైన, దేవు యజియించె మఖములఁ భూవరేణ్య.

గీ. ప్రాగ్దిశన్ హోతకు నొసంగె బ్రహ్మకొసఁగె, దక్షిణాశఁ బ్రతీచి నధ్వర్యునకిడెఁ
బ్రీతి నుత్తరదిక్కు నుద్గాత కొసఁగె, నిచ్చె నంతరదిశలఁ దదితరులకును. 470

గీ. కశ్యపునకిచ్చె మధ్యభాగంబు మఱియు
బొలుపుమీఱ నార్యావర్తమును భృగూద్వ
హుం డొసంగె నుపద్రష్టకుర్వినాథ
తదితరం బెల్ల నొసఁగె సదస్యులకును. 471

గీ. పిదప సంతృప్తహృదయుఁడై భృగువరుండు
బ్రహ్మనదియా సరస్వతిన్ బ్రాకటముగ
నవభృథస్నాననిర్మూలితాఘుఁడగుచు
జలదనిర్ముక్తభానుండువలె వెలింగె. 472

గీ. అంత జమదగ్ని స్మృతియుక్తమైనతనువుఁ
బడసి రామార్చితుండై యపారమహిమ
సరగ ఋషిమండలంబున సప్తముఁడయి
తేజరిల్లెను వింటె యో రాజముఖ్య! 473

గీ. పద్మదళలోచనుఁడు భగవంతుఁడజుఁడు, జామదగ్న్యుఁ డపారమహామహిముఁడు
రాముఁ డాగామిమన్వంతరంబునందుఁ, బొసఁగ సప్తర్షిమండలంబున వెలుంగు.

గీ. న్యస్తదండుండు శాంతమనస్కుఁడునయి
నేఁడును మహేంద్రశిఖరి నున్నాఁడతండు
భూరమణ! సిద్ధగంధర్వచారణులు త
దీయ చరితంబు సతముఁ గీర్తించుచుందురు. 475

చ. జగదధినాయకుండు హరి సర్వమయుండు జనార్దనుండు దా
భృగువులలోన నిట్లవతరించి నృపాలురనెల్లఁ జేవ యొ
ప్పఁగ నుఱుమాడియాడి మహిభారము సర్వము డించివైచె నా
భృగుకులవర్యు నద్భుతచరిత్రము పాత్రముగా? పొగడ్తకున్. 476

గీ. గాధికి సమిద్ధపావకుకరణిఁ బొడమె
నవనినాథ! విశ్వామిత్రుఁ డమితతేజుఁ
డతఁడు తపమున క్షత్రికాయంబుఁ దొఱఁగి
ప్రకటమగు బ్రహ్మతేజంబుఁ బడసెఁ జూవె. 477

వ. రాజా! ఆ విశ్వామిత్రునకు నేకశతపుత్రు లుద్భవించిరి. అందు మధుచ్ఛందుం డనువాఁడు మధ్యముఁడు. ఆ గాధేయుండు దేవరాతుండును, భృగుకులజాతుం

డును, నజీగర్తనామాంతరుండు నగు శునశ్శేపుఁ బుత్రుఁగా నియ్యకొని తన కొడుకులంగని యాతని మీకు జ్యేష్ఠునిఁగా నొనరించుకొండని యాదేశించె. ఆ యజీగర్తుఁడు హరిశ్చంద్రుయాగంబునకై విక్రయింపఁబడిన పురుషపశువు. ఆతండు ప్రజాపతి మున్నుఁగాఁగల దేవతలఁ బ్రస్తుతించి పాశబంధంబునుండి విముక్తుం డయ్యె. భార్గవుండైన శునశ్శేపుండు దేవయజనంబునన్ దేవతలచే రక్షింపఁ బడుటంజేసి దేవరాతుండనంబరంగె. మధుచ్ఛందునకు జ్యేష్ఠులైన యేఁబండ్రును దమతండ్రి యాదేశంబు కుశలంబుకాదని యియ్యకొనరైరి. దానంజేసి క్రుద్ధుండై కౌశికుండు దుర్మతులారా! మీరు మ్లేచ్ఛులు కం డని వారల శపించె. అంత శాపభీతుండై మధుచ్ఛందుండు తనకుఁ గనిష్ఠులైన యేఁబండ్రం గూడి తండ్రిం జూచి నీ యానతిచొప్పున మే ముండంగలవార మని శునశ్శేపు జ్యేష్ఠునిఁగా నంగీకరించి తా మాతని ననుసరించిరి. 478

విశ్వామిత్రుండును నిజాజ్ఞానువర్తులైన కొడుకులంగని మీరు నా మానంబుఁ గాపాడి నన్ను వీరవంతునిగా నొనర్చితిరి. కావున మీరును వీరవంతులుగండని యనుగ్రహించి "యో కుశికవంశజాతులారా! యీ దేవరాతుండు మీ కగ్రజుండు. ఈతని ననుసరించి మెలంగుఁడు" అని యాదేశించె. 479

అష్టక హారీత జయంత సుమదాదు లజీగర్త వంశజాతులు. ఇట్లు కౌశిక గోత్రంబు విశ్వామిత్రి పుత్రులచే భిన్నభిన్నంబై ప్రవరాంతరంబునుం బొందె. ఇది దేవరాతజ్యేష్ఠత్వంబునఁ బ్రకల్పితంబయ్యె. 480

అధ్యాయము 17.

రజిచరిత్ర

శ్రీశుకుఁడు:—

వ. రాజేంద్రా! పురూరవుని పుత్రుండైన యాయువునకు నహుషుండును, క్షత్రవృద్ధుండును, రజియు, రంభుండును, వీర్యవంతుండును, ననేనసుండు నను సుతు లుదయించిరి. అందు క్షత్రవృద్ధవంశంబు నెఱింగించెద నాలింపుము. క్షత్రవృద్ధ సుతుం డగు సుహోత్రునకుఁ గాశ్యుండు, కుశుండు, గృత్స్నమదుండు నను మువ్వురు కొడుకులు గలిగిరి. అందుఁ గృత్స్నమదునివలన శునకుండు సంభవించె. ఆ శునకునకు బహుమంత్రప్రవక్తయైన శౌనకుం డుత్పన్నుండయ్యె. కాశ్యునకుఁ గాశియు, నతనికి రాష్ట్రుండును, రాష్ట్రునకు దీర్ఘతపుండును, దీర్ఘతపున కాయుర్వేద ప్రవర్తకుండగు ధన్వంతరియుఁ బొడమిరి. ఆ ధన్వంతరి యజ్ఞభాజియు,

నారాయణాంశుండునై స్మరించినంతమాత్రంబున నార్తుల యార్తులం బోఁగొట్టుచుండు. ఆ ధన్వంతరికిఁ గేతుమంతుండును, గేతుమంతునకు భీమరథుండును, నతనికి దివోదాసుండును, నతనికి ద్యుమంతుండును, నతనికిఁ బ్రతర్దనుండును గలిగిరి. ఆ ప్రతర్దనుండే శత్రుజిత్తగు ఋతధ్వజుఁడనియుఁ జెప్పంబడె. అతనికిఁ గువలయాశ్వుండును, నతనివలన నలర్కుండులును గలిగిరి. 481

అరువదియాఱువేల సంవత్సరంబు లలర్కుండు భూమి ననుభవించె. అలర్కునకంటె నన్యుండగు రాజెవ్వండును భూమి నంతకాలం బనుభవించినవాఁడు లేఁడు. అలర్కునివలన సన్నతియు, నతనివలన సునీతుండును, నతనివలన సుకేతుండును, నతనివలన ధర్మకేతుండును, వానివలన సత్యకేతుండునుబుట్టిరి. సత్యకేతునివలన దృష్టకేతుండును, నతనివలన వీతిహోత్రుండును, నతనివలన భర్గుండును, నతనివలన భార్గభూమియు జనియించిరి. వీరు క్షత్రవృద్ధవంశంబు ననుసరించిన కాశసంబంధికులైన భూపాలకులు. రంభుండనువానికి రభసుఁడను కొడుకు కలిగె. అతనికి గంభీరుండును, నతనికిఁ గృతుండును గలిగిరి. అతనిక్షేత్రంబున బ్రహ్మకులం బుదయించె. ఇఁక ననేనసుని వంశంబుఁ జెప్పెద వినుము. అనేనసునకు శుద్ధుండును, నతనికి శుచియు, నతనికి బ్రహ్మసారథియైన త్రికకృతుండును, నతనికి శాంతిరజుండును బొడమిరి. అతండు చరితార్థుఁడు నాత్మజ్ఞానియు నయ్యె. రజి యనువానికేనూఱుగురు కొడుకు లుదయించిరి. ఆ రజి దేవతలచే సంప్రార్థితుండై దైత్యులను వధించి యింద్రునకు స్వర్లోకంబొసంగె. ఇంద్రుండు మగుడ దివం బతని కొసంగి యతని చరణంబులు ముట్టి ప్రహ్లాదునివలన శంకితుండై తన్ను సమర్పించుకొనియె. అంత రజి నుడసినపిమ్మట నతని కొడుకులు యాచించుచున్నను నింద్రునకు స్వర్గంబొసంగరైరి. యజ్ఞంబులయందలి భాగంబులను నపహరింపఁదొడంగిరి. అంత మహేంద్రుండు గురునిచే వేల్వంబడు హోమాగ్నియందు మార్గచ్యుతులగు నా రజిపుత్రకుల నందఱ దహించె. అందొక్కఁడును శేషింపఁడయ్యె. 482

క్షత్రవృద్ధజాతుండగు కుశునివలనఁ బ్రీతియు, నతనివలన సంజయుండును, నతనివలన జయుండును గలిగిరి. ఆ జయునకుఁ గృతుండును, గృతునకు హార్యధ్వనుండను నృపుండును గలిగిరి. అతనివలన సహదేవుండును, వానికి భీముండును, వానికి జయత్సేనుండును, వానికి సంకృతియు, వానికి జయుండును, వానికి మహారథుండైన క్షత్రధర్ముండును బొడమిరి. వీరలు క్షత్రవృద్ధసంజాతులైన భూపాలురు. ఇఁక నహుషవంశజాతులైన భూపతులను జెప్పెద వినుము. 483

అ ధ్యా య ము 18.

—యయాతి చరిత్ర.—

శ్రీశుకుఁడు:—

నహుషభూపాలునకు యతియు, యయాతియు, సంయాతియు, నాయాతియు, వియతియుఁ, గృతియు నను పుత్రులు దేహికి షడింద్రియంబులుం బోలె నుత్పన్నులైరి. అందు యతియనువాఁడు పితృదత్తంబైన రాజ్యంబును దానపృగ్వ్యఫసంసారంబునంబడి పురుషుండు తన్నెఱుంగకుండుఁగదా యని తత్పరిణామంబెఱింగినవాఁడగుటంజేసి యొల్లఁడయ్యె. తండ్రియగు నహుషుండు శచీదేవిని గామించుటంజేసి యగస్త్యాది మునివరులచే స్థానభ్రంశంబు నజగరత్వంబు నొందింపంబడ యయాతి రాజయ్యె. 484

చ. నలువురతమ్ములన్ గ్రమతనాలుగుదిక్కుల నిల్పి యమ్మహా
బలుఁడు యయాతి యద్ధరణిపాలుఁడు కావ్యతనూభవన్ గుణో
జ్జ్వలయు సుశీలయైన వృషపర్వునికూఁతును బెండ్లియై యశో
విలసనమొప్ప సర్వపృథివీతల మేలె ననర్గళంబుగన్. 485

పరీక్షిత్తు:—

గీ. కావ్యుఁడెన్నంగ బ్రహ్మర్షి క్షత్రియుండు, నాహుషుఁడు ప్రాతిలోమవివాహమెట్లు
క్షత్రియబ్రాహ్మణులకును సంభవిల్లెఁ, దెలియఁజెప్పుము నాకు యతీంద్ర! దీని.

శ్రీశుకుఁడు:—

సీ. వృషపర్వుఁడను దానవేంద్రుని పుత్రిక, శర్మిష్ఠ వేవురసఖులఁ గూడి
యర్మిలి గురుపుత్రియగు దేవయానితో, నొకనాఁడు చని నగరోపవనము
నందుఁ బుష్పితభూరుహంబులనడుమను, రొదఁజేయు తుమ్మెదగానములఁగు
తమ్మికొలని సైకతంబుల విహరించు, చందలి సలిలాశయంబుఁ జేరి

గీ. కమలలోచనలైన యాకన్యలెల్లఁ, దమతమదుకూలములను దత్తటములందు
నునిచి హ్రదమునఁ జొఱబడి యొకరిమీఁద, నొకరుగాఁ జేర్చి నీళ్ళు జల్లుకొనుచుండ్రి.

గీ. వృషభవాహనమెక్కి గౌరీసమేతుఁడగుచుఁ జనుచున్న గిరిశునొయ్యనఁ గనుంగొని
వేగ నొడ్డెక్కి యంగనల్ వ్రీడితలయి, కట్టుకొనిరి చేలంబులు కౌరవేంద్ర! 488

గీ. తెలియక స్వకీయము యటంచుఁ దలఁచి తా ధరించె గురుపుత్రివల్వ శర్మిష్ఠ వేగ
నదియెఱింగి కడుం గుపితాత్మయగుచు, నిష్ఠురంబుగ దేవయాని యిట్టులనియె.

సీ. ఔర! చూచుఁడు మా దాసియైన దీని, యలుసుఁదన మిదియెన్న నన్యాయము కద!
తాను గైకొనె నా కట్టఁదగిన బట్ట, క్రతువునందును శుని హవిర్భాగము వలె.

సీ. ఎవ్వారు తపముచే నీ సమస్తజగత్త్రయంబును సృష్టించి రలఘుశక్తి
నెవ్వార లలపరమేశునకును ముఖంబగుచు నగ్రస్థానమందియుండి
రెవ్వారు తగ ధరియింతురు కల్యాణ, దాయకమైన యామ్నాయచయము
నెవ్వారలకు మ్రొక్కి చెప్పుదు స్తుతింతురు, జేజేలు దిక్పతుల్ శ్రీపతియును
గీ. నట్టి ద్విజులలో భృగువుల మరయ మేము, దీనితండ్రి శిష్యుఁడు మాకు దెంపుతోడ
దాను దాలిచె నా తాల్పఁ దగినవలువ, దుష్టయగుచు వేదంబు శూద్రుండువోలె.

క. అని యాడెడు గురుపుత్రిన్, గని కినుకన్ రోజుచు ఫణికన్యయువోలెన్
గసనాచు నొడుగఱచుచు, నని నీగతి రోషభీషణాలాపములన్. 492

చ. ఎఱుఁగక యాత్మవృత్తము నిసీ! యిటులేటికి దుర్వికత్థనం
బుఱక యొనర్పఁ గోఁగడగి తోసి యభాగిని! యోసిభిక్షుకీ!
మఱచితె? వాయసంబువలె మా గృహసీమలఁ గాచిపెట్టుకొం
చఱిముఱిఁ బొట్టవోసికొనుటన్నది యంతన నింతయైతివే. 493

శ్రీశుకుఁడు:—

క. ఏవంవిధపరుషోక్తుల, నా వృషపర్వసుత తెగడి యాచార్యసుతన్
బావిన్ బడద్రోయించియు, వావిరిఁ జనె సఖులఁ గూడి వస్త్రముఁ గొనుచున్ 494
గీ. ఆమె స్వగృహంబుఁ జేర యయాతినృపతి, యాపురోద్యానమున మృగయాభిరతిని
స్వేచ్ఛఁ గ్రుమ్మఱుచుండి యదృచ్ఛఁ జేసి, నూతికడ కేగి కావ్యతనూజఁ గాంచె.
ఆ. విగతవస్త్రయైన వెలఁదికి రాజవ, రేణ్యుఁ డపుడు స్వోత్తరీయ మొసఁగి
తన కరంబుచేతఁ దత్కరంబును బట్టి, యెత్తి లాగెఁ గరుణ యత్తమిల్ల. 496

సీ. ఆ వీరవర్యు యయాతిభూపతిఁ గాంచి, కావ్యపుత్త్రిక ప్రేమకలితసుమధు
రోక్తులఁ బల్కె నిట్లో రాజసత్తమ!, వైరిఘస్మర! నాదుపాణి నీవు
పట్టితి కాన నీ పట్టిన నాచేయి, నొరుఁ డెవ్వఁడును బట్టకుండుఁగాక
పార్థివ! యిదియు దైవకృత సంబంధంబు, పూరుషకృతము కాఁబోదు సుమ్ము
గీ. కూపమునఁ జిక్కియున్న నాకు భవదీయ, దర్శనప్రాప్తి యిందు నీదర్శనంబు
సత్యమిది దీనిఁ ద్రోసిపుచ్చంగ నెవరి, తరము కానేరదో వసుధాకళత్ర! 497

మ. తొలి నాచే శపియింపఁబడ్డ గురుపుత్రుండౌ కచుం డప్డు పే
రలుకన్ నన్ను శపించె క్షోణిరమణా! యా శాపమూలంబునన్
బలుమాటల్ పలుకంగనేల నిఁక నా పాణిన్ గ్రహింపంగఁ బోఁ
డిలలో బ్రాహ్మణుఁ డెవ్వఁడేనియు నిజం బీవాక్యము న్నమ్ముమీ. 498

వ. అని పలికిన దేవయాని వాక్యంబులు విని. 499

గీ. తన కనభిమతమయ్యు నుర్వరైన విహిత, మగుటయున్ దద్గతంబయి నుర్వరాశ్రయంబు
నుంటయును నెఱింగి యప్పు నాహుషుండు దేవ, యానివచనంబుఁ బ్రీతి నిట్టయ్యెఁ గొనె నధిప!

గీ. జనపతి యయాతి యటనుండి చన్న పిదప, నేడ్చుచున్ బట్టణంబున కేగి యంతఁ
జెప్పె శర్మిష్ఠనుడువులుం జెయిదములును, దండ్రి యగు శుక్రునకు మనస్తాపమడర.

చ. అడలుచుఁ గ్రుక్కుచున్న తనయం గని యా భగవంతుఁడైన శు
క్రుఁడు విమనస్కుఁడై నిజపురోహితకర్మను నీసడించుచున్
గడుకొని యుంఛవృత్తియె సుఖప్రదమంచని యుగ్గడింపుచున్
వెడలె పురంబునుండి పృథివీధవ! పుత్రికతోడఁ దెంపునన్. 502

గీ. అంత వృషపర్వుఁ డెఱిఁగి యయ్యమరవిజయి
కావ్యుతోడ్పాటు తనకు ముఖ్యం బటంచుఁ
దలఁచి తెరువున కడ్డుగా దత్పదముల
సాగిలంబడి గురునిఁ బ్రసన్నుఁ జేసె. 503

ఆ. సులభకోపుఁడైన సుకుండు కలఁక తేరి నిజశిష్యుఁ గాంచి యనియె నిట్లు
క్షితిప! నీమెకోర్కె జెల్లింపఁగాఁ దగు, నీమె విడిచియుండ నిచ్చగింప. 504

ఆ. అనిన వల్లెయనుచు నతఁడయ్యకొల్పెల్పఁ, దెల్పె హృద్గతంబు దేవయాని
జనకదత్తయగుచు శర్మిష్ఠ సానుగ, యగుచు ననుసరింపఁ దగును నన్ను. 505

మ. అని కావ్యాత్మజ పల్కినట్టి వచనంబాలించి శర్మిష్ఠ యా
య్యన నాత్మీయుల సంకటంబును దదీయార్థిక్రియా గౌరవం
బును లోలోఁ దలపోసి చేడియలతో బొందొప్పఁగా దేవయా
నిని దా దాసిక్రియన్ గడంగి గొలిచెన్ వెన్నంటి వర్తించుచున్. 506

గీ. అధిప! నహుషాత్మజుఁడగు యయాతినృపతి, కొనఁగ శర్మిష్ఠతోఁ గూడి యున్న సుతను
బ్రీతి నిట్లనిపలికె శర్మిష్ఠ నెపుడు, తల్పమునఁ జేర్పఁబోకు మోధరణినాథ! 507

వ. ఇట్లు యయాతినరపాలకుండు రాజ్ఞ యగు దేవయానింగూడి చరింపుచుండ సఖీజన
పరివృతయైయున్న శర్మిష్ఠయు రహస్యస్థలంబున నతని నే వరించె. అపత్యార్థంబున
రాజదుహితృప్రార్థితుండై ధర్మవిదుండగు యయాతి ధర్మంబుఁ బరికించి శుక్రవచ
నంబు స్మరించియు నది దైవ నిర్ణీతంబుగా భావించి శర్మిష్ఠం గ్రహించె. 508

క. జనవర! యదుతుర్వసులను, తనయులఁ గనె దేవయాని దనుజాధిపనం
దన శర్మిష్ఠయు ద్రుహ్యువు, ననువున్ బూరు వను మువురు నాత్మజులఁ గనెన్.

క. పతివలనన్ శర్మిష్ఠయు, సుతులఁ గనుట యెఱిఁగి క్రోధశోకవివశయై
పితృగేహమునకు మానిని, యతిరయమునఁ జనియె దేవయాని కడంకన్. 510

గీ. కాముకుండు యయాతి యా కాంత వెంటఁ
బడి కలఁకఁ దేర్చు నడుమఁ దత్పాదయుగము
నంటి చాలఁగ వేడియు నా సతిం బ్ర
సాదకలితఁ గాఁ జేయ నశక్తుఁ డయ్యె. 511

సీ. కుపితుఁడై తేనిఁ జూచి శుక్రుండు వల్కె, నంగనాకాముకుండవై యాజ్ఞ మీఱి
వర్తిలితి గాన వికృతరూపమును గూర్చు, ముదిమి నిన్నావరించుత మూఢహృదయ!

చ. అనిన యయాతిభూమిపతి యార్య! భవత్సుతయందుఁ గోర్కులన్
దనివినిజెంద కుండితి నటనన్ విని భార్గవుఁ డెవ్వఁడేని యా
వనము నొసంగి నీ ముదిమిఁ బాల్పడి తాలుచు నేని నవ్వయో
వినిమయవృత్తిచేతఁ బృథివీశ! యథేచ్ఛ సుఖంబు నొందుమా. 513

చ. అని స్వజరావ్యవస్థఁ దెలియం బలుకన్విని యప్పుడయ్యయా
తినృపతి జ్యేష్ఠపుత్రకుని ధీయుతునిన్ బొడఁగాంచి యో యదూ!
తనయ! ధరింపు నా ముదిమి దావక యౌవన మిమ్ము కోర్కులన్
దనియని నేనుఁ దాన మమతన్ రమియించెదఁ గొన్ని యేండ్లిలన్. 514

యదువు:—

సీ. నడుమదొరకొను ముదిమిచే నిడుమలువడ, నిచ్చగింపను నేను క్షోణీశతిలక!
గ్రామ్యమైన సుఖంబెఱుంగక పురుషుఁడు, శాంతిఁ బొందంగ లేఁడు నిజమ్ము సుమ్ము.

వ. అని యదువు పితృని దేశంబు నిరాకరించిన. 516

గీ. స్వపితృయాచితులగుచుఁ దుర్వసుఁడు ద్రుహ్యుఁ, డనువు ధర్మానభిజ్ఞులై యస్థిరముల
స్థిరములని యెడు బుద్ధిఁ జింతించు చతని, వాంఛితముఁ దీర్పనొల్లని వారలైరి. 517

వ. అంత. 518

ఉ. ప్రాయమునందుఁ బిన్న గుణవర్గమునందున మిన్నయైన మే
ధాయుతుఁ బూరువున్బిలిచి తండ్రి యయాతి వచించె నిట్లు వ
త్సా! యిదె నాదుమాట విను మగ్రజులట్లు నిరాకరింపఁగా
నీ మొదలోఁ దలంపకుము నీవె హితుండవు నాకు నన్నిటన్. 519

పూరుఁడు:—

క. తన దేహము సృజియించిన, జనకున కున్ బ్రత్యుపకృతి సలుపఁగ లోకం
బున నెవఁడు సమర్థుండగు?, జనకుని కృపఁ గాదె సుతుఁడు సౌఖ్యము వడయున్.

సీ. నుడువక యచేయు సుతుఁడుత్తముఁడు నుడివిన, యవలఁ జేసెడివాఁడు మధ్యముఁడు శ్రద్ధ
యుడిగి యొనరించువాఁడధముఁడు నిరాక, రించువాఁడెన్న జనకపురీషముఁడు.

మ. అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చి పూరుఁడు తదీయంబౌ జరందాల్చి యౌ
వ్వనమిచ్చెన్ దగ నయ్యయాతినృపుఁడున్ భావంబు పొంగాఱ నా
తని లేఁబ్రాయముఁ దాల్చి స్వైరగతి నుత్సాహప్రపూర్ణాను ర
క్తిని నానావిధకామభోగములఁ బొందెన్ బార్థివోత్తంసమా! 5[illegible]

గీ. ఏడుదీవులలో వసియించుప్రజల, లెస్సమైఁ దండ్రివోలెఁ బాలించుచుండి
యింద్రియవశంవదుండై నరేంద్రుఁడంత, ననుభవించె యథాప్రీతి విషయసుఖము.

గీ. దేవయానియుఁ దాఁ బ్రతిదినముఁ గూడి, వాఙ్మనఃకాయవృత్తుల వల్లభుని
నుడుగ కేకాంతమున సకలోపచారములను జేయుచు సంప్రీతిఁ గలుగఁ జేసె. 524

ఆ. సర్వదేవమయుని సర్వయజ్ఞాత్ముని, దేవదేవు హరిని భావములర
భూరిదక్షిణలఁ బ్రభూతంబులగుయజ్ఞ,ముల యయాతిభూధవుఁడు యజించె.

సీ. అంబుదమాల యభ్రంబునవలె నిజ్జ,గంబెల్ల నానావిధంబుగాఁగఁ
దోఁచు నెవ్వనియందుఁ దోఁపదు స్వప్నమా,యామనోరథముల్లస్థిరమయి
యా వాసుదేవు గుహావాసు సూక్ష్ముని, నారాయణున్ మదిన్ బాదుకొలిపి
నిస్పృహుండయి ధరణీవల్లభుండు య,యాతి యజించె నయంబుగ మఱ

గీ. నిట్లు వేయేండ్లు కామభోగేచ్ఛఁ దవిలి, యమితసుఖములనొందియు నయ్యయాతి
యించుకంతయు మదిఁ గుత్సితేంద్రియములఁ, దృప్తిఁ జెందకయుండె ధాత్రీవరేణ్య!

అధ్యాయము 19.

బస్తోపాఖ్యానము.

శ్రీశుకుఁడు:—

శా. స్త్రీలోలుండయి యా యయాతినృపతిశ్రేష్ఠుండు కామంబు లీ
లీలన్ బెక్కులుపొందుచున్ మదిఁ గడున్ క్లేశంబు సంధిల్లఁగా
లోలో నాత్మవిమోహముం దెలిసి యాలో దేవయానీముఖం
బాలోకించి వచించె గాథయొకటిట్లత్యంత నిర్విణ్ణతన్. 527

యయాతి:—

క. విను భార్గవి! మనకథఁ బోలినదగు నొకగాథ నేఁ దెలిపెదన్ బోఁగన్
వనవాసులల్ల గ్రామస్థుని కథవిని మనములందు శోకింతురు గడున్. 528

గీ. ఛాగమొక్కటి ప్రియగవేషణపరతను, గాన నేకతమునఁ దిరుగాడుచుండి
కనుఁగొనియె నొక్కచో నిజకర్మవశతఁ, గూపపతితను ఛాగినిఁ గూర్మిమీఱ. 529

గీ. కామియగుఛాగ మయ్యెడఁ గడఁక గడలు,కొనఁ దదుద్ధరణోపాయమును వెదకుచుఁ
దత్తటము కొనకొమ్ములఁ ద్రవ్వి త్రవ్వి, తెవుగా నొనరించె నేరిమి సెలంగ. 530

గీ. పిదప నా ఛాగి కూపంబు వెడలివచ్చి,కోరె నా ఛాగవిభు దానిఁ గూడితిరుగ
పుష్టకాయుని శ్మశ్రులముఖునిఁ బ్రౌఢుఁ,గాంతుఁగాఁ గోరి బహ్వాజాగణము పొందె.

గీ. అయ్యజర్షభుఁ డొకఁడ య్యజాంగనలను,గూడి యశ్రాంతమును రతికోవిదుఁడయి
రాణమీఱఁ గామగ్రహగ్రస్తుఁడగుచుఁ, దృప్తిఁ జెందక తనుదాను దెలియకుండె.

క. లోఁగక ప్రియయగు నన్య,చ్ఛాగినిఁ గూడి రమియించు ఛాగర్షభు న
న్నాగడము సైఁపనేరక, తాఁ గూపప్రాప్త మిగులఁ దాపముఁ జెందెన్. 533

గీ. దుర్హృదున్ గాముకున్ సుహృద్రూపు క్షణిక,సౌఖ్యు నింద్రియపరుఁ గాంచి చాల వగపుఁ
బూని యా కూపసంప్రాప్తయైన ఛాగి,యుజ్జగించి నిజస్వామి యొద్ద కరిగె. 534

గీ. దీనతన్ ఛాగవర్యుఁడు స్త్రీపరుఁడయి,సారె కిలిబిలి శబ్దంబు సలుపుకొనుచు
చనియె వెన్నంటి దానిఁ బ్రసన్నపఱుపఁ,గాని సంధింప శక్తుండు గాకపోయె.

గీ. అ య్యజస్వామి యైన బ్రాహ్మణుఁడు కినిసి,లంబమానమౌ తద్వృషణంబుఁ గోసెఁ
బిమ్మటఁ బ్రయోజనార్థియై వెరవెఱింగి,యతికె వృషణంబు నెప్పటియట్ల మగుడ.

గీ. లబ్ధవృషణుఁడై యా కూపలబ్ధయైన,ఛాగితోఁ గూడి నిత్యంబు ఛాగవిభుఁడు
పెక్కు తెఱఁగుల కోర్కెలఁ బెద్దతడవుఁ, గ్రీడ సేయుచు నేటికిన్ దృప్తిఁ గనఁడు.

గీ. ఉవిద! నే నట్లు కూపలబ్ధవగు నీదు, బంధురప్రేమచేత నిబద్ధుఁడనయి
మొనకొను త్వదీయమాయచే మోహమంది,యించుకేనియు నన్ను నే నెఱుఁగ
కుంటి. 538

గీ. పుడమిఁ గామోపహతుఁడైన పూరుషునకు, స్త్రీ పశు హిరణ్య గేహముల్ వ్రీహి యవలు
నాదిగాఁ గల్గు సర్వపదార్థములు నొ,కింతయేని మనఃప్రీతి నిడఁగ లేవు. 539

గీ. బహుళకామోపభోగమ్ము వలన నెపుడు,కామ మడుగంటఁబోదు నిక్కముల తాంగి!
పెక్కులేల? యాజ్యాదిహవిస్సుచేత,హుతవహుండును బోలెఁ బెంపొందు మఱియు.

గీ. సర్వభూతములం దపరిశస్తమైన,భావమును బూనకుండుఁ గృపార్ద్రబుద్ధి
పూనఁగ సమదృష్టియైన యా పూరుషునకు,నఖిలదిశలప్పుడే యగు సుఖమయములు.

గీ. దుర్మతులకు నజస్రము దుస్త్యజమయి, జీర్ణమగు శరీరంబునఁ జివుకకుండు
నట్టి దుఃఖైకకారణమైన యాశ, నుజ్జగించును సుఖకాముఁ డొక్కమొగిని. 542

గీ. తల్లితోఁ దోఁడబుట్టినదానితోడఁ, గూఁతుతో నివసింపఁగాఁ గూడదు నరుఁ
డేకతంబున బలవంతమింద్రియతతి, మొనసి విద్వాంసునైన లోఁగొనును బలిమి.

గీ. విషయముల నర్థి నిట్లు సేవింపుచుండ, నిండె వర్షసహస్రంబు నేఁడు నాకు
నైననున్ బ్రతికాలంబునందు నాకు, నడరెడున్ దృష్ణ యవ్విషయంబులందు.

గీ. కాన నేను విషయతృష్ణఁ గడఁక విడిచి, బ్రహ్మమందున డెందంబుఁ బాదుకొల్పి
ద్వంద్వరహితుండనై యహంతామమతలు, డించి మృగములఁ గూడి చరించు
వాఁడ. 545

గీ. కన్నదియు విన్నదియు నసత్కల్పమనెడు, బుద్ధితో దానిఁ గోరరాదు పూనరాదు
సంసృతిక్లేశ మాత్మనాశంబు దాన, నగుట నెఱిఁగినయాతఁడె యాత్మవిదుఁడు.

క. అని భార్యకుఁ బలికి నహుషతనయుఁడు, పూరునకు నొసఁగి తద్యౌవనమున్
దనముదిమి యతనివలనన్, గొనె నిస్పృహుఁడగుచు మనసుకుదురుపడంగన్.

వ. అయ్యనంతరంబు ద్రుహ్యుని దక్షిణపూర్వదిశను, యదువును దక్షిణంబునను,
దుర్వసుని బశ్చిమంబునను, ననువును నుత్తరంబునను నధీశులుగఁ జేసె. మఱియు-

గీ. అఖిలభూమండలమునకు నర్హతముని, బూరు నభిషిక్తుఁ జేసి తత్పూర్వజులను
వానివశమున నునిచి యప్పార్థివుండు, కాననక్షోణికిన్ జేరెఁ గౌరవేంద్ర! 549

గీ. పెక్కుసంవత్సరంబులు విషయతృష్ణఁ, దవిలియుండిన యింద్రియోత్కరము సయ్య
యాతి ఱెక్కలువొడమిన యట్టిపక్షి, గూడునుంబోలెఁ దా విడనాడెనంట.

ఉ. ఆ నహుషాత్మజుండగు యయాతి విముక్తసమస్తసంగుఁడై
స్వానుభవంబుచేతఁ ద్రిగుణాత్మకలింగముఁ ద్రోసిపుచ్చి తా
మానసవీథియందుఁ బరమంబగు బ్రహ్మము వాసుదేవునిన్
జానుగ నిల్పి భాగవతసద్గతిఁ బొందె జగత్ప్రసిద్ధుఁడై. 551

గీ. అప్పు డా గాథ విని దేవయాని స్వపతి, స్త్రీపురుషులకుఁ గలిగెడు స్నేహవివశ
తన్ భలోక్తులఁ దెలుపుట తననివృత్తి, మార్గమునఁ జొన్పుట యొగాఁగ మదిఁ దలంచె.

మ. బలవద్దైవవిలాసతంత్రులగుచున్ బానీయశాలన్ ముదం
బలరన్ జేరెడు పాంథులట్లు ప్రభుమాయాబద్ధులై పేర్మి వి
హ్వలులౌచున్ మగఁడాలుబిడ్డలనుచున్ వ్యామోహముం జెంది యుం
టలు నిత్యంబులు కావటంచు సతి డెందంబందు భావింపుచున్. 553

గీ. స్వప్నసదృశంబులని యెంచి స్వాంతమందు, దిగవిడిచి సర్వసంగముల్ దేవయాని
కృష్ణునందు జిత్తంబును గీలుకొల్పి, యాత్మమోహంబు నెల్ల మాయంగఁ జేసె.

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. పరమపూరుషుఁడున్ భగవత్స్వరూపుఁ, డాద్యుఁ డవ్యయుఁ డవికారుఁ డమరుఁ డజుఁడు
సర్వభూతనివాసుండు శాంతమూర్తి, యైన వాసుదేవునకు జోహార్లొనర్తు. 555

అధ్యాయము 20.

భరతచరిత్ర

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. ఎందు నీవు జనించితి వెచట రాజ, వంశ్యులును బ్రహ్మవంశ్యులున్ ప్రభవమైరి
భారతోత్తంసమా! యట్టి పూరువంశ, మేను సాంతంబుగా వచియింతు వినుము.

వ. పూరునకు జనమేజయుండను కొడుకు గలిగె. అతనికిఁ బ్రాచిన్వంతుఁడును, వానికిఁ బ్రవిరోధనమన్యువును, వానికిఁ జారువును జన్మించిరి. ఆ చారువునకు సుద్యువును, నతనికి బహుగతుండును, నతనికి శర్యాతియు, వానికి సంయాతియు, నా సంయాతికి రౌద్రాశ్వుండును బ్రభవించిరి. ఆ రౌద్రాశ్వునకు ఋతేపుండును, కక్షేపుండును, సలేపుండును, కృతేపుండును, జలేపుండును, సన్నతేపుండును, ధర్మేపుఁడు, సత్యేపుఁడు, వ్రతేపుఁడు, వనేపుఁడు నను పదుండ్రు కొడుకులు జగదాత్మభూతుండగు జగత్ప్రాణునకు నింద్రియంబులుంబోలె ఘృతాచియను నప్సరస యందుఁ బొడమిరి. అందు ఋతేపునకు రంతిసారుం డుద్భవించె. అతనికి సుమతియు, ధ్రువుండును, నప్రతిరథుండు నను మువ్వురు పుత్రు లుదయించిరి. ఆ యప్రతిరథునకుఁ గణ్వుండు పొడమె. ఆ కణ్వునకు మేధాతిథియు, నా మేధాతిథివలనఁ బ్రస్కండ ప్రభృతులగు ద్విజాతులును సంభవించిరి. సుమతికి రేభ్యుఁడు గలిగె. రేభ్యునకు దుష్యంతుండు జనియించె. 557

మ. అతిలోకప్రతిభాసమన్వితుఁడు దుష్యంతావనీజాని భూ
రితరాటోపముతోడఁ గూడి మృగయాక్రీడావినోదార్థియై
కుతుకంబొప్పఁగఁ గానలం దిరుగుచున్ క్షోణీశ! కణ్వాశ్రమ
క్షితికిం బోయెఁ దదాశ్రమస్థలిని వీక్షింపంగ నుత్కంఠతోన్. 558

సీ. ఆ కణ్వమౌని పుణ్యాశ్రమసీమ సుఖాసీనయై యిందిరాసతిగతి
స్వప్రభాపటలిచే నా ప్రదేశం బెల్లఁ, జెలువొప్పఁగాఁ గయిసేయుచున్న
కాంతాలలామ నొక్కర్తు బొడఁగాంచి, కంతుని బారి కగ్గమయి యతఁడు
కతిపయభటపరివృతుఁడౌచు దేవతా, మాయను బోలిన యమ్మగువఁ జేరి

గీ. అందుఁ దద్దర్శనప్రహృష్టాంతరంగుఁ, డగుచు నూర్జశ్రీముల నుల్లసంతరింప
మృదుమధురమైనవాక్కులఁ బ్రీతిపుట్ట, నా సరోజాననం గాంచి యనియె నిట్లు. 559

దుష్యంతుఁడు:—

క. ఎవ్వతెవు నీవు సుందరి?, యెవ్వరిదానవు? సరోరుహేక్షణ! చెపుమా
యీ విజనవిపినమున నో, జవ్వని! యేకార్యమీవు నల్పఁ గనుఁగొంటిన్! 560

క. తనుమధ్యా! నిను నే నా,మనమున నెఱిఁగితిని రాకుమారినిఁగా మా
నిని! యిది ధ్రువం బధర్మం,బున మెలఁగదు గాదె? పౌరవుల మనసు మునుపున్.

శకుంతల:—

క. రాజా! విశ్వామిత్రుత, నూజను మేనక వనిన్ ననున్ విడిచె మహా
తేజుఁడు కణ్వుఁడు పెంచెన్, నేఁ జేయందగినదేది? నీ కిట నధిపా! 562

క. నిలువు మిట రాజవర! మా, సలిపెదు పూజల గ్రహింపు సమ్మతిఁ గొనుమా
పొలుపగు నెవ్వారియన్నము, నెలమిన్ వసియింపు మిం దేయిష్టం బేనిన్. 563

దుష్యంతుఁడు:—

గీ. కుశికకులజాతవైన నీకును గృశాంగి!, వాక్యమిది యెంతయో సుప్రసన్నము గద
తరుణిరో! రాజకన్యలు తమకుఁ దామ, కోరుకొందురు తమ కనువైనవరుని. 564

గీ. అనిపలికి పల్లెయని యీయకొన శకుంత, లా లతాంగిని దేశకాలజ్ఞుఁ డగుచుఁ
బ్రీతి గాంధర్వవిధిచేతఁ బెండ్లియాడె, ధర్మసరణిని దుష్యంతధరణివిభుఁడు. 565

ఉ. అంత నమోఘవీర్యుఁడు మహామహిమాఢ్యుఁడు రాజయోగి దు
ష్యంతనృపాలుఁ డమ్మహిషియందు స్వవీర్యము నుంచి మేదినీ
కాంత! స్వపట్టణంబునకుఁ గ్రమ్మఱి యా మఱునాఁడు వోయె నా
కాంత శకుంతలాఖ్య తగుకాలము వచ్చనెఁ బుత్రు నొక్కనిన్. 566

ఉ. మౌనివరుండు కణ్వుఁడు కుమారునకున్ వనసీమయందు వి
జ్ఞానముతో శిఖోపనయనాదికకర్మము లాచరించెఁ దే
జోనిధి యక్కుమారుఁడు నుశూరత దోఁపఁగ విక్రమించి య
క్కానన మృగేంద్రడింభములఁ గట్టి రహిన్ విహరించె భూవరా! 567

చ. అతులపరాక్రముండగు నిజాత్మజునిం గొని యేగుదెంచె న
య్యతివ లలిమిన్న నాథుకడ కయ్యవనీంద్రుఁ డనింద్యులన్ సతీ
సుతులఁ బరిగ్రహింప మనసుం గొనఁ డస్థశరీరవాణి య
ద్భుతముగ నిట్లనెన్ సకలభూతములున్ వినుచుండ నేనికిన్. 568

చ. జనకునిచేతఁ బుత్రకుఁడు జన్మము నొందుటఁ జేసి తండ్రియే
తనయుఁడు గాఁగఁ జెప్పఁబడుఁ దల్లియు భస్త్రిక కేవలమ్ముగా
వునఁ దనయున్ భరింపు మిఁక భూరమణాగ్రణి! యన్య మేమియున్
మనమున నుంచఁబోకు మవమానము సేయకు మీ శకుంతలన్. 569

శా. వైముఖ్యంబు వహింపఁబోకు తరియింపన్ జేయుఁ బుత్రుండె పు
న్నామంబౌ నరకంబునుండి జనకున్ రాజర్షివర్యా! యశో
ధామా! జన్మవిధాతవై తితనికిన్ దథ్యంబుగా నీవ చూ
రామారత్నము తా శకుంతల యథార్థంబాడె లో నమ్ముమీ. 570

గీ. వాసుదేవాంశసంభవు బ్రాహ్మణహితు, సత్యసంధు గుణాఢ్యు లసన ద్యశోభి
వృద్ధికరుఁ బుత్రు భరతు భరింపుమయ్య, సరసగుణధామ! దుష్యంత సార్వభౌమ!

ఉ. పౌరవముఖ్యుఁ డట్లు విని వచ్చిన యా యశరీరవాక్య మిం
పారఁగ నాలకించి విని యాఢ్యుఁ గృతజ్ఞుని వృద్ధసేవకున్
ధీరుఁ గుమారుసిన్ వరసతిన్ సుగుణోజ్జ్వల నా శకుంతలన్
జేరఁగఁ దీసి మక్కువను స్వీకరణం బొనరించె నత్తఱిన్. 572

గీ. జనకుఁడు గతింపఁ బృథులయశస్కుఁడైన, భరతుఁడు ధరిత్రికిన్ జక్రవర్తియయ్యె
జగతి శ్రీవాసుదేవాంశజనితుఁడైన, యతనిమహిమ గానంబు సేయఁగఁబడియె.

క. వలకేలన్ జక్రం బం, ఘ్రులయందును లలితపద్మకోశంబులు భా
సిలు విభుఁ డభిషిక్తుండై, వెలసెన్ భరతుండు భూరివిభవం బెసఁగన్. 574

వ. ఆ భరతచక్రవర్తి దీర్ఘతపునిం బురోహితునిఁగాఁ గైకొని గంగాకూలంబున నేఁబదియైదశ్వమేధ యజ్ఞంబులును, యమునాతీరంబున డెబ్బదియెనిమిది యశ్వమేధంబులను గావించి పరికృష్టధనంబు నొసంగె. మఱియు దుష్యంతపుత్రుండైన భరతుండు వేయిద్వాంద్వంబుల గోవులను వేవురు బ్రాహ్మణుల కొసంగె. ద్వాంద్వంబనఁ బదుమూఁడువేలయెనుబదినాలుగు. ముప్పదిమూఁడువందల నశ్వంబుల బంధించి నృపాలకులను విస్మితులఁ గావించుచు దేవమాయ నతిక్రమించి తదంశసంభవుండగుటఁ జేసి పూజ్యుండగు హరిని బొందె. శుక్లదంతంబులు కృష్ణంబులు మృగజాతీయంబులు, హిరణ్యసమావృతంబులునగు పదునాల్గర్బుదంబులు గజంబులను మష్కారకర్మంబున దానంబొసంగె. భరతుని మహనీయంబగు కర్మంబు పూర్వాపరనృపాలు రెవ్వరును జేయరు. మఱియు భరతునికైవడి బాహువులఁ ద్రిదివంబును బొందినవారుఁ బొందఁగలవారును లేరు. కిరాత, హూణ, యవన, ఆంధ్ర, వంగ, శక, కష, మ్లేచ్ఛాదిరాజుల నబ్రహ్మణ్యుల దిగ్విజయంబున బలిమి

నోడించె. తొల్లి రాక్షసులు దేవతల జయించి దేవకాంతల రసాతలంబునఁ గారా
గారంబుల బంధించిరి. అట్టివారి విముక్తులఁ గావించి వారివారి పతులం జేర్చె.

చ. భరతనృపాలు రాజ్యపరిపాలన మం దఖిలప్రజాళికిన్
ధరణియు వ్యోమమున్ బితికెఁ దత్తదభీష్టములైన కోర్కుల
ట్లిరువదియేడు వేలయిన యేండ్లు దిశావలయంబునందు సు
స్థిరమగు రాజ్యచక్రమును ద్రిప్పుచు నేలె నతండు ధీరతన్. 576

గీ. లోకపాల భాగ్యాతిగ శ్రీకుఁడైన, యా భరతచక్రవర్తి స్వవైభవంబు
దారపుత్రులు ప్రాణముల్ తదితరములు, కల్లలని యెంచి వైరాగ్యకలితుఁ డయ్యె.

గీ. అతనికి విదర్భరాజేంద్రసుతలు మువ్వురు, సాధుసమ్మతశీలలు జాయలైరి
పితృసమానులు కారని సుతులఁ బట్టి, యా సతులు సంహరించిరి త్యాగభీతి. 578

గీ. తనదు వంశ మీ రీతి వ్యర్థంబు గాఁగ, నాతఁడు సుతార్థమై మరుద్యాగ మట్టఁ
జేసెను మరుత్తులున్ బ్రీతిఁ జెంది యతని, కొసఁగిరి సుతు భరద్వాజనాము.

వ. ఆ భరద్వాజుం డెవ్వం డన 580

గీ. భ్రాతృజాయయుఁ బూర్ణగర్భవతియు నగు, మమతఁ గాంచి బృహస్పతి మైథునంబుఁ
జేయ దొరకొని గర్భస్థశిశువు మాన్ప, నలుకమై శపియించి వీర్యమును విడిచె.

సీ. తద్వీర్యజనితుఁడౌ తనయుని మమత పతిత్యాగశంకఁ బరిత్యజింపఁ
దలఁప భరింపు మీ ద్వాజు నీవని బృహస్పతి పల్క మమతయు ద్వాజు నీవ
భరియింపు మని యిట్లు పలికి యా తలిదండ్రు, లరుగుటచేత నా యర్భకుండు
తనరె భరద్వాజుఁ డను పేర ఖ్యాతుఁడై, యమరులు ప్రేరేప మమతయుట్లు

గీ. విడిచె వ్యర్థుని గాఁగ భావించి సుతుని, బదపడి మరుత్తులెల్ల నా బాలకుని భ
రించి కొనిపోయి యొసఁగిరి ప్రియము సంగ, నధిప విచ్ఛిన్న భరతాన్వయంబునకును.

వ. నాటంగోలె నతఁడు వితథసంజ్ఞం బ్రతీతుండయ్యె. 583

అధ్యాయము 21.

రంతిదేవ చరిత్ర

శ్రీశుకుఁడు:—

వ. ఆ వితథునకు మన్యువు, మన్యువునకు బృహత్క్షత్త్రుండు, జయుండు, మహావీర్యుండు,
నరుండు, గర్గుండు నను పుత్త్రు లుదయించిరి. అందు నరునకు సంకృతియు,
సంకృతికి గురుండు, రంతిదేవుండునుం బొడమిరి. 584

సీ. జనవర! రంతిదేవునికీర్తి కీర్తింపఁ, బడియెడి నిం దం దఱభంగురమయి
యా ఱేఁడు తన ధనం బర్థిజనాళికి, లేదనకొసఁగి తాఁ బేదవడియె
తనకు లబ్ధంబగు దాని బుభుక్షితుఁ, డయ్యు యాచింపఁగా నదనక యిచ్చు
సకుటుంబుఁడై యకించనుఁడయ్యు ధీరత, నలుబది యెనిమిది నాళ్ళు క్రమత
గీ. సలిలపానమ్ము లేమి కాఁకలియు దప్పి, గ్రుంగఁ జేయఁగ వణఁకు మే నంగదిరిన
యా నృపతికి ఘృతంబు పాయసము జావ, యంబువులును బ్రాతస్సమయమున దొరకె.

సీ. భూరమణుం డది యారగింపఁ దలంప, నతిథి బ్రాహ్మణుఁ డొక్కఁ డరుగుదెంచె
శ్రద్ధాసమన్వితస్వాంతుఁడై యెల్లెడ, హరిని దర్శించుచు నాదరమున
విభజించి యొసఁగె నవ్విప్రున కన్నంబు, నయ్యది భుజియించి యాతఁ డరిగెఁ
గ్రమ్మఱ భుజియింపఁ గడఁగిన నన్యుఁడొ, క్కఁడు వచ్చె నాతని కడకు వృషలుఁ
గీ. డాత్మ హరిని స్మరించుచు నవనివిభుఁడు, పంచియిచ్చెఁ బ్రీతుండయి వాఁ డరిగిన
కుక్కగమితోడ వచ్చి వేఱొక్కఁ డధిప!, యన్నమిడుమాకు క్షుధితుల కనుచు వేడె.

క. ఆ నృపుఁ డాతనికి సబహు, మానముగా గడఁగి హరిసమర్పణ మనుచున్
తా నవశిష్టాన్నంబిడి, శ్వానములకు శ్వవిభునకును బ్రణతుండౌ నర్చెన్. 587

గీ. తనకు నింక తోయంబు మాత్రంబు మిగుల, దానిఁ గ్రోలం గడంగిన ఱేని కడకు
పుల్కసుఁడు వచ్చి పల్కెఁ బాపుండ నయిన, నాకు సలిలంబు నొసఁగు భూనాథ యనుచు
గీ. జాలిఁ గూర్చు తద్వచనంబు నాలకించి, కరుణ దళ్కొత్త నమ్మహీకాంతుఁ డంత
నెంతయేని సంతాపంబు హృదిఁ గలంప, నమృతవాక్కులఁ బల్కె నిట్లు నరేంద్ర!

గీ. అపునరావృత్తియు నణిమాద్యష్టసిద్ధి
యుతమునైన యోగేశ్వరగతినిఁ గోర
నఖిలదేహులలోనుండి యట్టి దార్తిఁ
బొందెదన్ దాన సుఖములు వొడముచుండు. 590

మ. మనఁగాఁ గోరెడు దీనమానవునకున్ బ్రాణంబు లన్నిల్ప జా
లిన యీ తోయ సమర్పణంబుననె యోలిన్ క్షుత్పిపాసల్ భ్రమం
బును దైన్యంబును శోకమోహములు నిర్మూలంబులై వానియం
తన నా కన్ని తొలంగుఁగాన దగ మానం గ్రోలుమా నీరమున్. 591

చ. అని కరుణాస్వభావుఁడు సమంచితభావుఁడు రంతిదేవుఁ డీ
యనువునఁ బల్కి దుర్విషహమైన పిపాసను గ్రుంగుచుండియున్
మనుజవరేణ్య! తెంపు మెయి మాలనికిన్. గలశంబులోని తి
య్యని సలిలంబుఁ బోసె వెస స్వార్థపరత్వము నుజ్జగించుచున్: 592

గీ. అంతఁ ద్రిభువనాధీశ్వరు లలటకువచ్చి, ధీరవరుఁడైన యా రంతిదేవునకును
విష్ణుకల్పితమాయలు విశదపఱచి, తమ్ముఁజూపి రభీష్టవరము లొసంగి. 593

శా. ఆ రాజేంద్రుఁడు రంతిదేవుఁడు త్రిలోకాధీశులైనట్టి యా
నీరేజాతభవాది దేవతలకున్ శీర్షంబుతోడన్ నమ
స్కారంబున్ బొనరించి నిస్పృహుఁడు నిస్సంగుండునై భక్తి స
ర్వారాధ్యుండగు విష్ణు నాత్మనిడి కోరండయ్యె నొండెద్దియున్. 594

గీ. డెందమును వాసుదేవునియందుఁ జొడు, గొలిపి తదితర మెద్దియుఁ గోరఁ డంచు
నా నృపాలునకున్ ద్రిగుణాత్మకంబు, లైన మాయలు స్వప్నంబులట్టు లడఁగె. 595

గీ. జనవరా! యా నరేంద్రప్రసంగమహిమ
నతని యనుయాయు లందఱు నక్రమమున
నాదినారాయణపరాయణాత్ములగుచుఁ
బరమయోగీంద్రులైరి భూపాలవర్య! 596

వ. గర్గునివలన శిని యుద్భవించె. శినివలన గార్గ్యుండు పుట్టె. క్షత్రియుం డయ్యు నతనికి బ్రహ్మత్వంబు వడసె. మహావీర్యున కురుక్షయుం డుదయించె. ఆ యురుక్షయునకుఁ ద్రయ్యారుణి, కవి, పుష్కరారుణి యను ముగ్గురు కొడుకులు జన్మించిరి. వారు క్షత్రవంశంబున బ్రాహ్మణత్వముఁ బడసిరి. మన్యుపుత్రులలో జ్యేష్ఠుండగు బృహత్క్షత్రునకు సుహోత్రుండు కలిగె. ఆ సుహోత్రునకు హస్తి యుదయించె. ఆ హస్తి హస్తినాపురంబు నిర్మించె. హస్తికి నజమీఢుండు ద్విమీఢుండు పురుమీఢుఁడను ముగ్గురు కొడుకులు గలిగిరి. అజమీఢవంశజులు ప్రియమేధాదులు బ్రాహ్మణులైరి. అజమీఢునకు బృహదిషువు కలిగె. అతనికి బృహద్ధనుండు, వానికి బృహత్కాయుండు, వానికి జయద్రథుండును బొడమిరి. ఆ జయద్రథునకు విశ్వజిత్తును, వానికి సేనజిత్తును, వానికి రుచిరాశ్వుండును, దృఢహనుఁడు, కాశ్యుఁడు, వత్సుఁడు ననువారలు కొడుకులైరి. అందు రుచిరాశ్వునకుఁ బ్రాజ్ఞుండు వొడమె. ప్రాజ్ఞునకుఁ బృథుసేనుండు జన్మించె. అతనికిఁ బారుండు కలిగె, పారునకు నీపుం డను పుత్రుం డుదయించె. ఆ నీపునకుఁ బుత్రశతంబు కలిగె. 597

క. ఆ యవనీపుఁడు నీపుఁడు, తోయజదళనేత్రి శుకునికూఁతు కృత్వియను సుగుణ
ధ్యేయముగు కృత్వియందుఁ బ్రభాయుతు యోగీశు బ్రహ్మదత్తునిఁ గనియెన్.

గీ. 'వాణి'యనుభార్యయందు నా బ్రహ్మదత్తుఁ, డురుతరజ్ఞానకలితుండు యోగివిభుఁడు
నతవిధేయు విష్వక్సేననామధేయుఁ, బుత్రునొక్కనిఁ గనియె నో భూపవర్య! 599

వ. మఱియు నా బ్రహ్మదత్తుండు జైగిషవ్యోపదేశంబున యోగతంత్రంబుం గావించె. ఆ విష్వక్సేనునకు నుదక్సేనుండును, వానికి భలాదుండును గలిగిరి. వీరెల్లరును బృహదిషువంశసంజాతులనం బరఁగుదురు. ద్విమీఢునకు యమీనరుండును, నతనికిఁ గృతిమంతుండును, వానికి సత్యధృతియు, వానికి ధృఢనేమియు, దృఢనేమికి సుపార్శ్వుండును, సుపార్శ్వునకు సుమతియు, నతనికి సన్నతిమంతుండును, నతనికిఁ గృతియును జన్మించిరి. ఆ కృతి హిరణ్యనాభునివలన యోగంబునుం బొంది షట్సంహితల విభజించి సామసంహితాధ్యయనంబుఁ జేయించె. ఆ కృతికి నుగ్రాయుధుండు, నతనికి క్షేమ్యుండు, వానికి సువీరుండు, సువీరునకుఁ బురంజయుండును, నతనికి బహురథుండును గలిగిరి. పురుమీఢుం డనపత్యుం డయ్యె. అజమీఢునకు నలినియందు నీలుండు శాంతియు నను తనయులు పొడమిరి. శాంతికి సుశాంతియు, నతనికిఁ బురుజుండును, వానికి నర్కుండును గలిగిరి. అర్కునకు భర్మ్యాశ్వుఁ డుదయించె. వానికి ముద్గలుండు, యవీనరుఁడు, బృహదిషువు, కాంపిల్యుండు, సృంజయుండు నను నేవురు కొడుకు లుదయించిరి. భర్మ్యాశ్వుండే యీ పుత్రులు పంచదేశంబులఁ గాపాడ వలంతులగుదురని నుడువుటం జేసి వారు పాంచాలసంజ్ఞకులైరి. ముద్గలునివలన మౌద్గల్యసంజ్ఞితంబైన బ్రహ్మగోత్రంబు నిర్వృత్తంబయ్యె. భార్మ్యాశ్వుండగు ముద్గలునివలన మిథునం బుద్భూతంబయ్యె. అందు దివోదాసుండు పురుషుం డయ్యె. అహల్య కన్యయయ్యె. ఆ యహల్యయందు గౌతముని వలన శతానందుండు పొడమె. ఆ శతానందునకు ధనుర్విద్యావిశారదుండైన సత్యధృతియను పుత్రుం డుదితుం డయ్యె, అతని సుతుండు శరద్వంతుండు. ఆ శరద్వంతువీర్యం బూర్వశీదర్శనంబువలన శరస్తంబంబునం బడియె. అది శుభంబగు మిథునం బయ్యె. మృగయావిహారంబుఁ గావించు శంతనుం డా మిథునంబును గాంచి కృపచేఁ బరిగ్రహించుటం జేసి కృపుండు కృపియునని యమ్మిథునంబు ప్రసిద్ధం బయ్యె. కృపి ద్రోణపత్నియై పరఁగె. 600

అధ్యాయము 22.

కురువంశ కథనము

శ్రీశుకుఁడు:—

వ. ఆ దివోదాసునకు మిత్రాయువు పుట్టె. మిత్రాయునకుఁ జ్యవనుండు కలిగె. అతనికి సుదాసుండును, వానికి సహదేవుండును గలిగిరి. ఆ సహదేవునకు జంతుజన్మకరుం డగు సోమకుండు జన్మించె. ఆ సోమకునకు నూర్వురుకొడుకులు పొడమిరి. అందు

జంతువనువాఁడు జ్యేష్ఠుండు, పృషదుండు కనిష్ఠుండు. అతనికి ద్రుపదుండు జన్మించె. ఆ ద్రుపదునకు ద్రౌపదియనుకన్యయు, ధృష్టద్యుమ్నాది కుమారులుం బొడమిరి. ధృష్టద్యుమ్నునకు ధృష్టకేతువు కలిగె. వీరు పాంచాలకులనం బరఁగిరి. మఱియు నజమీఢునకు ఋక్షుఁడు, వానివలన సంవరణుండు, నతనికిఁ గురువుఁ, గురువునకుఁ బరీక్షిత్తు, సుధనువు, జహ్నువు, నిషధుఁడును జన్మించిరి. సుధనువునకు సుహోత్రుండు కలిగె. అతనికిఁ జ్యవనుండును, వానికిఁ గృతియును, వానికి నుపరిచరవసువును గలిగిరి. ఆ వసువునకుఁ గుసుంభ, మత్స్య, ప్రత్యగ్ర, చేదిపాది చేదిపతులును బృహద్రథముఖ్యులు జన్మించిరి. ఆ బృహద్రథునకుఁ గుశాగ్రుండును, వానికి ఋషభుండును, వానికి సత్యయుతుండును, వానికిఁ బుష్పవంతుండును, వానికి జహ్నువనువాఁడును గలిగిరి. 601

సీ. రాజేంద్ర! యా బృహద్రథభూధవున కన్య, జాయయందు జనించె శకలయుగము
తల్లి వానిని వెలిఁ ద్రవ్యజియింపఁగా నందు, గ్రీడించు జర వానిఁ గేలఁ బట్టి
బ్రతుకుము బ్రతుకుమం చతికింపఁగా జరా, సంధనామకుఁ డొక్క యెసఁగెనాతఁ
డతనికి సహదేవుఁ డాత్మజుం డయ్యె సో, మాపి యాతనికిఁ గుమారకుండు
గీ. పొసఁగ సోమాపికి శ్రుతశ్రవుండు వొడమె, వసుమతిం బరీక్షిత్తునకపత్యుఁ డయ్యె
జహ్నువునకును సురథుండు జననమయ్యె, వానికి విదూరథుండను వాఁడు కలిగె.

వ. ఆ విదూరథునకు సార్వభౌముండు వొడమె. అతనికి జయత్సేనుండును, వానికి రథికుండును, నతనికి నయుతాయువును, వానికిఁ గ్రోధనుండును, వానికి దేవాతిథియును, నతనికి ఋక్షుండును, ఋక్షునకు భీమసేనుండును, నతనికిఁ బ్రతీపుండును జనియించిరి. ఆ ప్రతీపునకు దేవాపి, శంతనుఁడు, బాహ్లికుండను మువ్వురు కొడుకులు పుట్టిరి. 603

సీ. అధిప! దేవాపి పితృప్రియంబగు రాజ్యంబు, విడిచి కానలకును వెడలిపోవ
రాజయ్యె నంతటఁ బ్రాగ్జన్మను మహాభి, షాఖ్య జన్మొందిన శంతనుండు
తన కరమ్ముల ముదిసిన జనుం దాకి యౌ, వనవంతుఁ జేసి శాంతిని వహించు
దాన శంతనుఁ డనఁగా నొప్పె నతనిరా, ష్ట్రమున ద్వాదశవత్సరములుఁ గ్రమత
గీ. క్షోణిమీఁదఁ బర్జన్యుండు కురియకున్న, ననిరి శంతనుతో విప్రులగ్రభోక్త
వగుటఁ బరివేత్తవైతి విట్లగ్రజునకు, రాజ్యమిమ్ము పురమ్ము రాష్ట్రమ్ముఁ దనర.
సీ. బ్రాహ్మణు లీ క్రియఁ బలికిన నాలించి, శంతనుండు నిజాగ్రజన్ము వేఁడ
రాజ్యంబుఁ గొనుమని రాజ! యంతకుమున్న, మంత్రిచోదితులు బ్రాహ్మణులు కొంద
ఱరిగి యా దేవాపి నాగమభ్రష్టుఁ జేయఁగ వేదనిందలనతఁడు నలిపె
దాన దేవాపి రాజ్యానర్హుఁడై నంతఁ, దోన శంతనుఁడు నిర్దోషుఁడగుట

గీ. కువలయంబున వర్షంబు గురిసె సకల, రాష్ట్రము సుభిక్షమై యొప్పెఁ బ్రకటరీతి
యోగమును బూని దేవాపియును గలాప, గ్రామమున నుండెఁ బౌరవరాజతిలక!

వ. ఆ దేవాపి కలియుగంబున సోమవంశంబు నష్టింజెంద మగుడఁ గృతయుగాదిని స్థాపింపఁగలండు. బాహ్లికునివలన సోమదత్తుండును, సోమదత్తునివలన భూరియు, భూరిశ్రవుండును, శలుండు నను ముగ్వురు కొడుకు లుదయించిరి. 606

ఉ. శంతనురాజవర్యునకు జాహ్నవియందు నయాన్వితుండు ధీ
మంతుఁడునైన భీష్ముఁడు కుమారుఁడుగా నుదయించె నాతఁ డ
త్యంతము వీరయోధమణి ధర్మవిదగ్రణి భక్తవర్యుఁడున్
శాంతుఁడునై సెలంగెఁ గదనంబునఁ దృప్తునిఁ జేసె భార్గవున్. 607

సీ. శంతను మేదినీశ్వరునకుఁ దాశకన్యకయై చెలంగు సత్యవతియందు
చిత్రాంగదుండు విచిత్రవీర్యుండునా, పుత్రులు వొడమి రిర్వురు నరేంద్ర!
ఘోర స్వతుల్యనాముఁడగు గంధర్వుచేఁ, బ్రతిహతుఁడయ్యెఁ జిత్రాంగదుండు
ఆ సత్యవతియందె యవతరించెఁ బరాశరుండను మౌనివర్యునకు మున్న
గీ. వేదగోప్తయు సాక్షాత్తు విష్ణుకళయుఁ, దండ్రి నాకు శ్రీభాగవతప్రవక్త
బాదరాయణుఁడున్ భగవంతుఁడునగు, మునివరేణ్యుండు వ్యాసుండు మనుజనాథ!

గీ. అతఁడు శాంతుఁడఁ బుత్రుఁడనైన నాకు, పైలముఖ్య స్వశిష్యగణాల విడిచి
పరమగుహ్యము మిగులఁ బావనమునైన, భాగవత పురాణమ్ము నువ్యక్తపఱచె.

సీ. పెనుస్వయంవరరంగమునఁ బలాదానీతలైన కాశీవిభునాత్మజలను
నంబికాంబాలికాఖ్యలఁ బెండ్లియాడె విచిత్రవీర్యుండు తేవమెఱయు
సంతతంబును దదాసక్తచేతస్కుఁడై, రాజయక్ష్మవ్యాధిగ్రస్తుఁడగుచు
ననపత్యుఁడై గతించిన భ్రాతృక్షేత్రంబు, నందు నా బాదరాయణమహర్షి
గీ. జననియానతిఁ జేసి యోజ ధృతరాష్ట్రుఁ, బాండు విదురుని నుద్భవింపఁగఁ జేసె
దలఁప ధృతరాష్ట్రునకును గాంధారియందుఁ, బుత్రశతకంబు జనియించెఁ
భూవరేణ్యా! 610

వ. అందు దుర్యోధనుండు జ్యేష్ఠుండు. మఱియు నా నూర్వురయనంతరంబు దుస్సల యను కన్యకయుఁ గల్గె. శాపభయంబునఁ బాండుభూవిభుండు తన భార్యలం గవయ వెఱచియుండె నంత. 611

గీ. కుంతియందు నా పాండుభూకాంతునకును
యమసమీరణేంద్రుల ప్రసాదమునఁ బొడమి

రోలిని యుధిష్ఠిరుండు వృకోదరుండు
నర్జునుండు ననంగ మహారథికులు. 612

గీ. మఱి నకులసహదేవులు మాద్రియందు, నుద్భవించి రయ్యాశ్వినేయులు వరమున
నెలమి ద్రోవదియందున య్యేవురకు జ, నించి రేవురు తనయులు గ్రసి జనకులు.

వ. యుధిష్ఠిరునకు ద్రోవదియందుఁ బ్రతివింధ్యుండును, భీమునకు శ్రుతసేనుండును,
నర్జునునకు శ్రుతకీర్తియు, నకులునకు శతానీకుండును, సహదేవునకు శ్రుతకర్మం
డును జనించిరి. మఱియు యుధిష్ఠిరునకుఁ బౌరవతియందు దేవకుండును, భీమ
సేనునకు హిడింబయందు ఘటోత్కచుండును, గాళియందు సర్వగతుండునుగలిగిరి.
అర్జునున కులూపియందు నిలావంతుండును, మణలూరుపతిదుహిత యందు బభ్రు
వాహుండును గలిగిరి. ఆ బభ్రువాహనుఁడు మాతామహసుతుండయ్యె. నకులు
నకుఁ గరేణుమతియందు నిరమిత్రుండును, సహదేవునకు విజయయందు సుహో
త్రుండును బొడమిరి. 614

క. సర్వాతిరథమహారథ, గర్వాపహరణ చణుండు ఘనుఁ డభిమన్యుం
డుర్వీధవ! నీ జనకుఁడు, పుర్వోప్ప సుభద్రయందుఁ బొడమె నరునకున్. 615

వ. ఆ యభిమన్యునకు నుత్తరయం దీవు జన్మించితివి. 616

గీ. ద్రౌణిబ్రహ్మాస్త్ర తేజంబు తాకి యెల్ల, కౌరవులు పరిక్షీణులు గాఁగ నంత
నీవు శ్రీకృష్ణదేవు ప్రభావమున న, జీవుఁడవయితి మృత్యుమోచితుఁడవగుచు.

వ. జనమేజయపూర్వులైన శ్రుతసేన, భీమసేన, ఉగ్రసేన, వీర్యవంతులనువారు నీ
కుమారులై పరఁగిరి. 618

గీ. తక్షకునిచేత నీవు నిధనముఁ గనుట, దెలిసి జనమేజయుండు క్రోధేరితుఁడయి
సర్పయాగ సమిద్ధాగ్నిజ్వాలలందు, వెన మెయిన్ సర్పముల నెల్ల వేల్వఁ గలఁడు.

గీ. కావషేయుఁ బురోహితుఁ గా నొనర్చి, యశ్వమేధ యాగంబు చేసి నఖిలమైన
మేదినిం గెల్చి యా జనమేజయుండు, పెక్కులగు యజ్ఞములఁ జేసి వెలయఁగలఁడు.

గీ. అతనిసుతుఁడు శతానీకుఁ డతులయశుఁడు, యాజ్ఞవల్క్యునివలన వేదాధ్యయనము
గృపునివలన నస్త్రజ్ఞాననిపుణతయును, శౌనకునితోడ నాత్మవిజ్ఞానముఁ గొను.

వ. ఆ శతానీకునకు సహస్రానీకుండును, నా సహస్రానీకున కశ్వమేధజుండును, వానికి
నాసీమకృష్ణుండును, వానికి నిచకుండును బొడముదురు. ఆ నిచకుండు నదిచే గజా
హ్వయపురంబు హరింపంబడఁ గౌశాంబియందు వసింపంగలండు. ఆ నిచకున
కుష్ణుండును, వానికిఁ జిత్రరథుండును, వానికి శుచిరథుండును, నతనికి వృష్టిమంతుం
డును, వానికి సుషేణుండును, నతనికి సునీతుండును, వానికి నృచక్షుండును, వానికి

సుఖానిలుండును బొడమఁగలరు. ఆ సుఖానిలునకుఁ బరిప్లవుండు, నతనికి మేధావియు, వానికి సునయుండును, వానికి నృపంజయుండును, నతనికి దూర్వుండును నతనికి నిమియును జనియింపఁగలరు. నిమికి బృహద్రథుండును, బృహద్రథునకు సుదాసుండును, వానికి శతానీకుండును, వానికి దుర్దమనుండును, వానికి విహీనరుండును, వానికిదండపాణియు, వానికి మితుండును, వానికి క్షేమకుండును, వానికి బ్రహ్మక్షత్త్రుండును గలుగుదురు. ఆ బ్రహ్మక్షత్త్రుండు నిర్వంశుండై దేవర్షి సత్కృతుండై క్షేమకునిఁబొంది కలియుగంబున నుండంగలవాఁడు. ఇంక భావి మాగధరాజుల వివరించెద వినుము. 622

జరాసంధపుత్త్రుఁడగు సహదేవునకు మార్జాలి, వానికి శ్రుతశ్రివుండు, వానికయుతాయువు, వానికి నిరమిత్త్రుండు, వానికి సునక్షత్త్రుండును, వానికి బృహత్క్షత్త్రుండును, వానికిఁ గర్మజిత్తును, వానికి శ్రుతంజయుండును, వానికి విప్రుండు, వానికి శుచి, వానికి క్షేముఁడు, వానికి సువ్రతుఁడు, వానికి ధర్మనేత్రుఁడు, వానికి శ్రుతుండు, వానికి దృఢసేనుఁడు, వానికి సుమతి, వానికి సుబలుఁడు, వానికి సునీతుఁడు, వానికి సత్యజిత్తు, వానికి విశ్వజిత్తు, వానికిఁ బురంజయుండును జనియింపఁగలరు. వీరు సాహస్రవత్సరులగు బార్హద్రథులైన భావిభూపాలురు.

అ ధ్యా య ము 23.

యదువంశ చరిత్రము

శ్రీశుకుఁడు:—

వ. యయాతికొడుకగు ననువునకు సభానరుండు, చక్షువు, పరోక్షుండు నను మువ్వురు కొడుకులు వొడమిరి. సభానరునకుఁ గాలనాథుఁడు, నతనికిస్సృంజయుండు, వానికిఁ బురంజయుండు, వానికి జనమేజయుండు, వానికి మహాశాలుండు, వానికి మహామనసుండు, వాని కుశీనరుండు, తితిక్షువు నను నిద్దరుకొమరులుఁ గలిగిరి. ఆ యుశీనరునకు శిబియు, వనుఁడు, క్రిమి, దర్పుఁడు నను నలువురు తనయు లుద్భవిల్లిరి. అందు శిబికి వృషదర్పుఁడు, సువీరుఁడు, మద్రుఁడు, కేకయుఁడు నను నలువురు పుత్త్రులు పుట్టిరి. తితిక్షునకు రుశద్రథుండు, వానికి హేముండు, వానికి సుతపుండు, వానికి బలియు జనించిరి. ఆ బలికి, అంగ, వంగ, కళింగ, సింహ, పుండ్ర, ఆంధ్రులను పేర్లంబరగు నార్వురుసుతులు జనించి తమ తమ పేర్ల నాదేశంబులకిడి పాలించిరి. సువీరునకు హవిరథుండును బొడమె. 624

గీ. అతనికిని ధర్మరతుఁడను సుతుఁడు పొడమె, వానికి జనించె ననపత్యుఁ డైన చిత్ర
రథుఁడతఁడె రోమపాదాఖ్యుఁ బ్రథితుఁ డయ్యెఁ, దత్సఖుండై ప్రవర్తిల్లె దశరథుండు.

గీ. దశరథుఁడు శాంతయను నిజతనయకన్య, దుహితగా నిచ్చె రోమపాదునకుఁ బ్రీతి
ఋష్యశృంగుఁ డా శాంతను బ్రేమమీఱఁ, బెండ్లియయ్యెను గౌరవోర్వీతలేశ! 626

మ. మనుజాధీశ్వర! పౌరవోత్తమ! యొగింబర్జన్యదేవుండు మే
దిని వర్షింపకయుండినన్ వివిధవాదిత్రంబులున్ గీత న
ర్తనముల్ లీలలుఁ గౌఁగిళుల్ సెలఁగఁ, గాంతారత్నముల్ మౌనినా
థుని సద్బోధుని ఋష్యశృంగుఁ బురికిన్ దోడ్తెచ్చి రింపొప్పఁగన్. 627

వ. అంత ఋష్యశృంగుం డనపత్యుండైన దశరథునిచేఁ బుత్రకామేష్టిఁ జేయించి సంతానవంతుఁ గావించె. ఆ రోమపాదునకుఁ జతురంగుండును, నతనికిఁ బృథు లాక్షుండును గలిగిరి. వానికి బృహద్రథ, బృహత్కర్మ, బృహద్భానులను మువ్వురు కొడుకులు పుట్టిరి. బృహద్రథునకు బృహన్మనసుఁడు, వానికి జయద్రథుఁడు, వానికి విజయుఁడు, వానికి సంభూతి యను భార్యయందు ధృతియు, నా ధృతికి ధృతవ్రతుండు, వానికి సత్కర్ముండు, నతనికి నతిరథుండును నుద్భవించిరి. 628

గీ. అతిరథుండు గంగాతటమందుఁ గ్రీడ, జేయుచున్ గుంతిచేతఁ ద్యజింపఁగఁ బడి
పెట్టెలోనున్న కానీనుఁ బట్టిఁగా గ్ర, హించె ననపత్యుఁడౌటఁ బృథ్వీశవర్య! 629

వ. కానీనుండగు నా కర్ణునకు వృషసేనుండు పుట్టె. యయాతి కొడుకైన ద్రుహ్యునకు బభ్రుండును, వానికి సేతువును, వానికి నారబ్ధుండును, నతనికి గాంధారుండును, నతనికి ఘర్ముండును, వానికి ఘృతుండు, ఘృతునకు దుర్మదుండును, వానికిఁ బ్రచేతసుఁడును బొడమిరి. ప్రచేతసునకు నూర్వురు కొడుకులు పుట్టి మ్లేచ్ఛాధిపతులై యుత్తరదిశ నాశ్రయించిరి. తుర్వసునకు వహ్నియు, వానికి భర్గుండును, వానికి భానుమంతుండును, నతనికిఁ ద్రిసానుండును, వానికిఁ గరంధముఁడును, వానికి మరుత్తుండును జనించిరి. మరుత్తుఁ డపుత్రకుండై పౌరవుండగు దుష్యంతుని పుత్రునిగా గ్రహించెఁగాని యా దుష్యంతుఁడు రాజ్యకాముండై తిరిగి స్వవంశంబును జేరె.

సీ. క్షితిప! యయాతికి జ్యేష్ఠపుత్రుండగు, యదువు వంశంబు నరావళులకు
నతిపుణ్యమును గిల్బిషాపహారంబునై, నెగడొందుచుండు దానిం దెలిపెదఁ
బరమాత్ముఁడగు భగవంతుఁడు మానవా, కారుఁడై యెట నవతారమొందె
నెయ్యది విని నరుండొయ్య సకలపాప, ములనుండి సద్యోవిముక్తుఁడగును

గీ. నట్టి యదువంశచరితంబు హర్షదాయ, కంబుగా దోషా! సర్వలోకంబులకును
నింపుమీఱంగ దాని నాలింపుమయ్య! కీర్తిగుణసాంద్ర! యో పరీక్షిన్నరేంద్ర!

వ. యదువునకు సహస్రజిత్తు, క్రోష్టువు, నలుండు, రిపువు నన బ్రసిద్ధులైన నలువురు కొడుకులు గలిగిరి. అందు సహస్రజిత్తునకు శతజిత్తును, వానికి మహాహయ, వేణుహయ, హైహయులను ముగ్గురు కొడుకులుం గలిగిరి. హైహయునకు ధర్ముండును, ధర్మునకు నేత్రుండును, వానికిఁ గుంతియు, వానికి సోభంజియు, వానికి మహిష్మంతుండును, వానికి భద్రసేనుండును, వానికిఁ దుర్మదుఁడును, వానికి ధనకుండును, వానికిఁ గృతవీర్య కృతాగ్ని కృతవర్మ కృతౌజులను నలువురు కొడుకులును గలిగిరి. కృతవీర్యునకు నర్జునుండు జనించె. ఆ యర్జునుండు— 632

సీ. హర్యంశసంభూతుఁడైన దత్తాత్రేయు, గురుకృప ఘనయోగగుణముఁ బొంది
యేడుదీవులకుఁ దానేలిక యగుచుఁ జె, న్నారె నా కార్తవీర్యార్జునుండు
కార్తవీర్యుని మేలుగతినిఁ బొందఁగలేరు, పార్థివులెవరు ధ్రువమ్ము సుమ్ము
హారిని బ్రత్యహము సంస్మరియించు నెనుబది, యైదువేలేండ్లు నవ్యాహతగతి
గీ. రాజ్యమొనరించె నాతఁడు ప్రాజ్యవిత్త, లబ్ధిఁ దఱుఁగని సౌఖ్యముల్ వడసె నతని
సుతసహస్రంబులో రణక్షోణిఁ బడక, మిగిలి రేవురు మాత్రమ మేదినీశ! 633

వ. ఆ యేవురు జయధ్వజుఁడు శూరసేనుఁడు వృషణుఁడు మధువు నూర్జితుండు నను వారలుగఁ బ్రఖ్యాతిఁ జెందిరి. అందు జయధ్వజునకుఁ దాళజంఘుండుఁ గలిగె. వానికిఁ బుత్రశతంబు ప్రభవించె. తాళజంఘాఖ్యమైన క్షత్రియజాతి యౌర్వతేజంబున నుపసంహరింపఁ బడియె. ఆ పుత్రశతంబున జ్యేష్ఠుండు వీతిహోత్రుండు, మధువునకు వృష్ణుండను పుత్రుండును, వానికిఁ గులవిస్తారకంబును వృష్ణిజ్యేష్ఠంబును నైన పుత్రశతంబు నుదయించె. తద్వంశ్యులకు మాధవులు, వృష్ణులు, యాదవులు, నను సంజ్ఞలు కలిగె. యదువు రెండవపుత్రుండైన క్రోష్టువునకు వృజినవంతుండును, వానికి స్వాహితుఁడును, వానికి భేరుశేకుండును, వానికిఁ జిత్రరథుండును, వానికి శశిబిందుండును బుట్టిరి. 634

మత్తకోకిల:- రాజయోగి మహాచతుర్దశరత్నుఁడా శశిబిందుఁ డ
వ్యాజవిక్రముఁ డింపుగన్ వరవర్ణినుల్ పదివేవు రం
దోజమై పదివేలలక్షలయుజ్జ్వలాత్ములఁ బుత్రులన్
దా జనింపఁగఁ జేసెఁ గీర్తినిధాన! పుణ్యచరిత్రుఁడై. 635

వ. ఆ శశిబిందుని పుత్రులమొత్తంబునఁ బ్రధానులైన యార్వురయందుఁ బృథుశ్రవుండు ముఖ్యుండు. ఆ పృథుశ్రవునకు ధర్ముండును, వానికి నుశనుండును బుట్టెను. ఆ యుశనుండు నూఱశ్వమేధంబులఁ గావించె. వానికి రుచికుండును, నా రుచికునకుఁ బురుజిత్తు, రుక్ముఁడు, రుక్మేషువు, పృథువు, జ్యామఘుండు నను వారేవురుఁ బుట్టిరి.

సీ. శైబ్యాధవుండగు జ్యామఘుం డనపత్యుఁ డయ్యును బత్నీభయమునఁ జేసి
యన్యయోషాసతి నొల్లఁ డయ్యె నయ్యనుశత్రు మందిరభోగ్యనుకన్య గొని
గొని తేర స్యందనంబున నున్న నా సతిఁ, గాంచి శైబ్య యమర్ష కలితయగుచు
వంచకా! యీమె యెవ్వరిత? నా చోట ని, ట్లుంచితి వని యదల్చి యనఁగ
గీ. నతఁడు నీ కోడ లనవుడు నల్ల నగుచు, నేను వంధ్యను నా సపత్నియును గాని
కోడ లెట్లగు నన్న నీకు కున్ జనించుఁ, గొడుకు ధ్రువమని యతఁడు వాక్రుచ్చె నలిక.

వ. ఇట్లు జ్యామఘుండు పుత్రుం డుద్భవించునని భార్యతోఁ బ్రసంగించుటం జేసి విశ్వే
దేవతలు, పితృదేవతలు తమకు గతులు గలుగునని ప్రమోదభరితు లైరి. అంత.

గీ. గర్భమును దాల్చెఁ దాఁ గొంతకాలమునకు
శైబ్య పదపడి కొమరుండు జననమయ్యె
నా కొమారుండును విదర్భుఁ డనఁగఁ బడెను
జ్యామఘుఁ డొసంగె నతనికా సతిని క్షితిప! 639

అధ్యాయము 24.

వసుదేవవంశానుక్రమణిక

శ్రీశుకుఁడు:—

వ. ఆ కన్యకయందు విదర్భునకుఁ గుశక్రథులును, వైదర్భకులదీపకుండగు రోమపా
దుండును జనియించిరి. రోమపాదునకు బభ్రువును, వానికిఁ గృతియు, వానికి
నుశికుండును, నతనికిఁ జేదియును, జేదికి దమఘోషాదులును జనించిరి.
క్రథునకుఁ గుంతియు, వానికి ధృష్టియు, వానికి నిర్వృతియు, వానికి
దశార్హుండును, వానికి వ్యోముండును, వానికి జీమూతుండును, వానికి
వికృతియు, వానికి భీమరథుండును, వానికి నవరథుండును, వానికి దశరథుండును,
వానికి శకునియు, వానికిఁ గుంతియుఁ, గుంతికి దేవరాతుండును, వానికి దేవక్ష
త్రుండును, వానికి మధువును, వానికిఁ గురువశుండును, వానికి ననువును, వానికిఁ
బురుహోత్రుండును, వానికి నంశువును, వానికి సాత్వతుండును గలిగిరి. ఆ సాత్వ
తునకు భజమానుఁడు, భజి, దివ్యుఁడు, వృష్ణి, దేవావృధుఁడు, నంధకుఁడు,
మహాభోజుఁడు, నను నేడ్వురు జనియించిరి. అందు భజమానునకుఁ బ్రథమభార్య
యందు నిమ్రోచి, కంకణ, వృష్ణులను మువ్వురును; రెండవ కళత్రమునందు శత
జిత్తు, సహస్రజిత్తు, అయుతజిత్తు నను మువ్వురును బుట్టిరి. అందు దేవావృధు
నకు బభ్రువు కలిగె. వీ రిరువుర విషయమై పెద్దలిట్లు పద్యరూపంబునఁ జదింతురు.

గీ. దూరముననుండి దేనివింకదు మొదరియఁగఁ, గందు మద్దానిమనయంతికంబునందు
మానవులలోన నుత్తముండగు బభ్రు, వమరసముఁడు దేవావృధుండరసిచూడ.

వ. బభ్రు దేవావృధుల యుపదేశ ప్రభావంబువలనఁ బదునాలుగువేల యరువది యేవురు నరు లమరత్వముఁ జెందిరి. మహాభోజుఁ డతిధర్మాత్ముఁడు, తదన్వయ జాతులు భోజులనం బరఁగిరి. వృష్ణికి సుమిత్రుండును, యుధాజిత్తును గలిగిరి. అందు యుధాజిత్తునకు శినియును, శిని కనమిత్రుఁడును, వానికి నిమ్నుండును, నతనికి సత్రాజిత్ప్రసేనులును జనించిరి. అనమిత్రునకు శినియను వేఱొక కొమరుండు కలఁడు. ఆ శినికి సత్యకుఁడు, వానికి సాత్యకియనం బరఁగు యుయుధానుఁడు, వానికి జయుఁడు, వానికి గుణియు, వానికి యుగంధరుఁడును గలిగిరి. మఱియు ననమిత్రునకుఁ బృశ్నియను వేఱొకపుత్రుండు గలండు. ఆ పృశ్నికి శ్వఫల్క చిత్రకులు పొడమిరి. అందు శ్వఫల్కునకు గాదిని యనుదానియందు నక్రూరుఁడు, నసంగుఁడు, సారమేయుఁడు, మృదుకుండు, మృదుపచ్ఛివుండును, వర్మదృక్కును, ధృష్టవర్మయు, క్షత్రోపేక్షుండును, నరిమర్దనుండును, శత్రుఘ్నుండును, గంధమాదనుండును, బ్రతిబాహువు నను పన్నిద్దఱు కొడుకులు, సుచారువను కూఁతురును జనించిరి. అందక్రూరునకు దేవలానుపదేవులను నిర్వురు పుట్టిరి. చిత్రకునకు బృథుండును, విదూరథాదులగు పెక్కురును జనించిరి. వృష్ణికి భజమాన, కుకుర, శుచి, కంబళ, బర్హిషులను నలువురు కలిగిరి. అందు కుకురునకు వృష్ణియు, వానికి విలోమతనయుండును, వానికిఁ గపోతరోముండును, నతనికిఁ దుంబురసఖుండగు యనువును, వానికి దుందుభియు, వానికి దవిద్యోతుండును, వానికిఁ బునర్వసువును, వానికి నాహుకుఁడను కుమారుఁడు నాహుకియను కుమార్తెయుఁ గలిగిరి. 642

ఆహుకునకు దేవక, ఉగ్రసేనులను నిర్వురు జనించిరి. దేవకునకు దేవలానుపదేవ సుదేవ దేవవర్ధనులను నలువురు కొడుకులును; ధృతదేవ, శాంతిదేవ, ఉపదేవ, శ్రీదేవ, దేవరక్షిత, సహదేవ, దేవకియను నేడ్వురు కూఁతులును బొడమిరి. ఆ యేడ్వురును వసుదేవుని భార్యలైరి. ఉగ్రసేనునకుఁ గంస, సునామ, న్యగ్రోధ, కహ్వ, శంకు, సుభూ, రాష్ట్రపాల, విసృష్ట, తుష్టిమంతులను దొమ్మండ్రు కొడుకులును; గంస, కంసవతి, కంక, సురాభూ, రాష్ట్రపాలిక యను కూఁతులును గలిగిరి. వారు వసుదేవునితమ్ముని భార్యలైరి. భజమానసుతుండగు విదూరథునకు శూరుండును, వానికి శినియు, వానికి భోజుఁడును, నతనికి హృదికుండును గలిగిరి. అందు హృదికునకు దేవమీఢుఁడు, శతధన్వుండు, కృతవర్మ యను వారలు పుట్టిరి. శూరుండనఁబడు దేవమీఢునకు మారిషయను భార్యయందు

నకల్మషులగు వసుదేవుఁడు, దేవభాగుఁడు, దేవశ్రవుఁడు, ఆనకుఁడు, సృంజయుఁడు,
శ్యామకుఁడు, కంకుఁడు, అనీకుఁడు, వత్సకుఁడు, వృకుఁడు ననువారు కొడుకు
లును; బృధ, శ్రుతదేవ, శ్రుతకీర్తి, శ్రుతశ్రవస, రాజాధిదేవి యను నేవురు
కూఁతులును గలిగిరి. 643

ఆ. ఆనకాహ్వయంబులగు దేవదుందుభుల్, మొఱసెను వసుదేవుఁ బుట్టునపుడు
దానఁబలుకుచుందు రానకదుందుభి, యంచు హరికి దండ్రి నతని. 644

గీ. తనసఖుండగు కుంతిభోజున కపుత్రు, నకును బృథయను తనదు కన్యకను సంగ
శూరుఁ డామె దుర్వాసు శుశ్రూషఁ జేసి, దేవహూతియౌ విద్యఁబొందె వసుధ నేంద్ర!

మ. పృథయున్ శౌచపరీతయైయపుడు తద్విద్యాపరీక్షార్థము
విధియుక్తంబగు పద్ధతిన్ దినమణిన్ భావింప నద్దేవుఁడున్
బృథు వేగంబున నేగుదెంచె నతనిన్ వీక్షించి యాశ్చర్య సం
గ్రథితస్వాంతయ మేతయాచుఁ బలికెన్ రాజోత్తమా! యీగతిన్. 646

క. దేవా క్షమియింపుము నన్నీవిద్యామహిమఁ దెలియనిబాల సలిపితిన్
నీ వింక మగిడి యేగుము, దేవ వేఁడెద దోయిలొగ్గి మొనసిన భక్తిన్. 647

వ. అనిన నాదిత్యుండు పృథ కిట్లనియె. 648

గీ. తరుణిరో! విను దేవసందర్శనం బ, మోఘమనుచు నెఱుంగుము నీకుపుత్రు
గలుగఁజేసెద దాన నీకన్నెతనము, చెడకయుండ నను గ్రహింతు వదను జుమ్ము!

మ. అని వాక్రుచ్చి దినేశుఁ డా పృథకు గర్భాధానమున్ జేసి చ
య్యన నాకంబున కేగె నా సతికి సద్యఃకాలమందే వికృ
ర్తనతుల్యుండగు నాత్మజుండు వొడమెన్ రాజేంద్ర! లోకాపవా
దనభీతిన్ ద్యజియించె నందనుని నాకన్యాంగి కష్టంబునన్. 650

వ. ఆ పృథాదేవిని భవత్ప్రపితామహుండును, సత్యవిక్రముండు నగు పాండుభూపా
లుండు పెండ్లియాడె. ఆ పృథ చెలియలగు శ్రుతదేవను, గారూషకుఁడగు వృద్ధ
శర్మ పరిణయంబయ్యె. వారిరువురకు మునిశాపంబున దానవుఁడు దంతవక్త్రుఁడు
జనించె. దాని చెలియలగు శ్రుతకీర్తిని కేకయుండగు ధృష్టకేతుండు పెండ్లాడె.
వారిరువురకుఁ బ్రతర్దన ప్రముఖులేవురు జనించిరి. దాని చెలియలగు రాజాధి
దేవిని జయత్సేనుఁడు వివాహంబయ్యె. వారికి విందానువిందులు జనించిరి. దాని
చెల్లియలగు శ్రుతశ్రవసను చేదిరాజగు దమఘోషుఁడు గ్రహించె. ఆ జంటకు

శిశుపాలుఁడు కలిగె. వసుదేవసోదరుఁడగు దేవభాగునికిఁ గంసయందుఁ జిత్రకేతు బృహద్బలులను నిరువురు కొడుకులు జన్మించిరి. వాని తమ్ముఁడగు దేవశ్రవునకుఁ గంసవతియందు సువీర, ఇషుమంతులు జనించిరి. వాని సహజన్ముఁడగు కంకునికి గంకయందు బక, సత్యజిత్, పురుజిత్తులను మువ్వురుదయించిరి. వాని యనుజాతుఁడగు సృంజయునికి రాష్ట్రపాలియందు వృషదుర్మర్షణాదులు కలిగిరి. వాని యనుజన్ముఁడగు శ్యామకునకు సురభూమియందు హరికేశ, హిరణ్యాక్షులు కలిగిరి. వాని యవరజుఁడైన వత్సునకు మిశ్రకేశియను నప్సరసయందు వృకాదిసుతులు కలిగిరి. వాని జఘన్యజుఁడైన వృకునకు దూర్వాక్షియందుఁ దక్ష, పుష్కర, సాళ్వాదులుఁ గలిగిరి. వాని యవీయుఁడగు ననీకునకు సుదామినియందు సుమిత్ర, అనీక, బాణాదులు పుట్టిరి. వాని తోఁబుట్టువగు నానకునకుఁ గర్ణికయందు, ఋతుధామజయులు కలిగిరి. వసుదేవునకు రోహిణియందు బలుఁడు, గదుఁడు, సారణుఁడు, విపులుఁడు, ధ్రువుఁడు, కృతుఁడు మొదలగువారలును, పౌరవియందు సుభద్రుఁడు, భద్రబాహుఁడు, దుర్మదుఁడు, భద్రుఁడు, భూతుఁడు మున్నగువారలును, మదిరయందు నందోపనంద కృతకశూరాదులును, కౌసల్యయందుఁ గులవర్ధనుఁడగు కేశియను నొకకొడుకును, రోచనయందు హస్తహేమాంగాదులును, ఇళయందు యదుముఖ్యులైన యురువల్కాదులును, ధృతదేవయందుఁ ద్రిపృష్ఠుండును, శాంతిదేవయందుఁ బ్రశమ ప్రశ్రితాదులును, ఉపదేవయందుఁ గల్పవృష్ట్యాదులు పదుండ్రును, శ్రీదేవయందు వసుహంస సుధన్వాదులగు నార్వురును; దేవరక్షితయందు గదాదులు తొమ్మండ్రును; సహదేవయందు ధర్మంబునకు వసువులువలె పురూథశ్రుతముఖ్యాదు లెనమండ్రును; దేవకియందుఁ గీర్తిమంత, సుషేణ, భద్రసేన, ఋజు, సమదన, భద్ర, సంకర్షణులను నేడ్వురును గలిగిరి. మఱియు నా దేవకీ వసుదేవులకు శ్రీమన్నారాయణుండు స్వయముగ నష్టమసుతుఁడై జనించె. రాజోత్తమా! త్వత్పితామహియగు సుభద్రయు వారికిఁ గడగొట్టు కూఁతురయ్యె.

గీ. ఎప్పు డెప్పుడు ధర్మంబు కుప్పఁ జెందుఁ
బాపమునకును వృద్ధియుఁ బరిఢవిల్లు
నప్పుడు భగవంతుఁ డీశ్వరుఁ డాద్యుఁడు హరి
ధరణి సృజియించుకొనుచుండుఁ దన్నుఁ దాన. 652

గీ. అఖిలసాక్షియు నీశుండు నైన హరికిఁ, దనదు మాయావిలాసంబె తప్ప విడిచి
మహిని జన్మంబునకును గర్మంబునకును, గారణం బన్యమెద్దియుఁ గానరాదు. 653

గీ. నృపతిలాంఛనలక్షౌహిణీశులునగు, నసురనాథులచేతఁ బెక్కాక్రమింపఁ
బడిన విశ్వంభరాదేవి భారమెల్లఁ, బాపఁగఁ గృతోద్యముండయ్యె భవ్యుఁడు హరి.

గీ. అతని మాయావిచేష్టితమఖిలభువన, సృష్టిసంస్థితిలయములు చేయుపొంటఁ
గాని యాత్మలాభమునకుఁగా దొకింత, యేనిఁ జూడఁ బరీక్షిన్మహీనేత్ర! 655

గీ. పరమపూరుషుఁడున్ భగవంతుఁడునగు, శార్ఙ్గపాణి సంకర్షణసహితుఁడగుచు
నమరవల్లభులకు మానసమున నేని, నెన్నఁగారాని కర్మంబులెన్నొ చేసె. 656

గీ. కలియుగంబున జన్మింపఁగలస్వకీయ, భక్తజనుల ననుగ్రహింపంగ శౌరి
పుణ్యమును దుఃఖశోకతమోపహంబు, నైన స్వీయయశంబును వ్యాప్తిఁ జేసె.

గీ. నరవరోత్తమ! సుజనకర్ణామృతమగు, తద్యశస్తీర్థమందు శ్రోత్రాంజలిపుటి
నాచమించి జనుండు తానాక్షణంబ, కర్మవాసనలన్ దొలఁగంగఁ జిమ్ము. 658

వ. మఱియు నమ్మహామహుండు భోజ వృష్ణ్యంధక మధు శూరసేన దశార్హ
రాజన్యులచేతను, గురు సృంజయ పాండుభూపాలురచేతను శ్లాఘనీయ మహి
ముఁడయ్యె. 659

ఉ. భూరమణాగ్రగణ్య! యదుముఖ్యుఁడు నందకపాణి నిర్వృతి
ద్వారములైన వాగమృతధారలతో నఖిలాంగసుందరా
కారముతో విలోచన సుఖప్రద విభ్రమలీలతో శుచి
స్మేర ముఖాబ్జుఁడై తమి రమింపఁగఁ జేసెఁ జుమీ నృలోకమున్. 660

చ. కురువర! ప్రోల్లసన్మకరకుండలమండితకర్ణ యుగ్మవి
స్ఫురితకపోలరమ్యము శుభోదయమున్ సవిలాసహాసభా
సురమగు కృష్ణు మోముఁ దమిఁ జూడ్కులఁ గ్రోలుచు నంత తృప్తిఁ జెం
దరు పురుషుల్ నెలంతలు నెదన్ నిమిపై వహియింతురి కోపమున్. 661

సీ. నిజరూపమున నను జన్మించియు మనుజరూపముతోడఁ బిదప బ్రోవఁ బల్లెకరిగి
వారి యభీష్టంబుఁ దీరిచి ఖలహృదయుల నరాతులనెల్ల ననుక్కడంచి
పెక్కండ్రు కాంతలఁ బెండ్లాడి పలువుర, నందనులను వారియందుఁ గాంచి
యాత్మవిద్యారహస్యంబును సువ్యక్త, ముగ భక్తజనులకు బోధపఱచి
గీ. తన్నుఁ దా ననేకములగు జన్మములను, జెలఁగి యజియించుకొనియెనా శ్రీవరుండు
లోకసంగ్రహమున కతిలోకమహిముఁ, డయ్యె నీరీతి వర్తించె నవనినాథ! 662

మ. అవనీభారముఁదీర్ప నెంచుచును బ్రద్మాక్షుండు కృష్ణుండు కౌ
రవభూపాలురలోన రేగిన కలిన్ రాజా! యనిన్ జూడ్కిఁ బా
ర్థివులన్ గూలిచి క్రీడియందు విజయశ్రీఁగూర్చి తత్త్వజ్ఞ ను
ద్ధవుఁగావించి స్వధామమున్ బరమమున్ బ్రదాఁబొందె సమ్యగ్గతిన్. 663

గద్యము.

శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, 'శ్రీరామనృసింహామూర్తి కవులు'
అను గంధం శ్రీరామమూర్తి, ఇట్రింకి నరసింహామూర్తులచే
రచింపఁబడిన శ్రీమదాంధ్రి భాగవతమున
నవమ స్కంధము సంపూర్ణము.

రాయల ముద్రణాలయము, తణుకు. అక్టోబరు — 1955.